Inhoudsopgave

120. FW Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties 18042024 1 4
121. RE Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties 18042024 6
122. RE Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties 24042024 9
123. FW Programmateam 1DYK - IIP Agenda Stuurgroep 1DYK 24052024 12
124. 240524 IIP Programmateam Vaststelling Belangenmatrix 15
125. 240517 Programmateam Vaststelling Dialoogstructuur IIP DEF 16
126. 240517 Dialoogstructuur IIP 40
127. 240513 IIP Programmateam Vaststelling Belangen aan tafel 41
128. Naar een Routekaart Integrale Kustontwikkeling Waddengebied 56
129. FW Gespreksverslag en bijlages n.a.v. raakvlakkenoverleg op 15 mei. 70
130. afspraak Ged. S. Knol G. de Boer WF DB en P. Braaksma weth. NEF 03062024 72
131. FW IIP 1DYK Belangrijke informatie over Lokale Konsulten 05062024 74
132. Voorstel Lokaal Konsult 76
133. FW IIP - Voorbereidingafstemming Lokale Konsulten 80
134. 240617 Toelichting LK 82
135. FW Agenda overleg raakvlakken 19 juni 13062024 98
136. 20240619 Agenda raakvlakken TPM 100
137. RE Schetssessie Dongeradielen Schetssessie Dongeradielen 10092024 101
138. RE Projectgroep 1DYK 24062024 104
139. Via e-mail verzenden Bijlage 7 Gebiedsdocument Koehool-Lauwersmeer incl. initiatievenlijst 106
140. Bijlage 7 Gebiedsdocument Koehool-Lauwersmeer incl. initiatievenlijst
141. werkplaatsen IIP 27062024 107
142. Swiet Wierum-Ternaard 04-02 109
143. Digitale Nieuwsbrief 4 inwoners - Dijk van een verhaal
144. FW gespreksverslag meekoppelkansen 17072024 134
145. FW Zorgen over plannen met dijk 15072024 136
146. FW Financiële bijdrage Gebiedsproces 1 DYK 15072024 140
147. FW IIP 1DYK Initiatievenlijst Lokale Konsulten 3 4juli 141
148. 2024.06.28 Redeneerlijn Initiatievenlijst LK 1DYK partners 144
149. 2024.06.28 Bijlage 1 Geactualiseerde initiatievenlijst juni 2024 147
150. 2024.06.28 B2 wijzigingen initiatievenlijst tussen nov 2022 en juni 2024 177
151. RE ... heeft de map 'HaZ' met u gedeeld 190
152. FW IIP 1DYK Terugkoppeling zomerreces en vooruitblik 2024 193
153. 240718 Planning IIP 2e helft 2024 196
154. RE IIP 1DYK Terugkoppeling zomerreces en vooruitblik 2024 199
155. RE ... heeft de map '1DYK' met u gedeeld 23072024 203
156. FW overdracht klanteisen TPM naar gemeente Noardeast Fryslan 22072024 206
157. 2024-07-18 Overzicht Klanteisen - KLM_afgewezen_overdracht_NEF 208
158. RE Maatregelen Omgevingsprogramma 1DYK 24072024 209

159. FW Memo raad gebiedsproces 1 DYK 24072024 214
160. 2024.07.23 - Memo aan de Raad Gebiedsproces 1 DYK - DEF -
161. RE Memo raad gebiedsproces 1 DYK 24072024 215
162. FW Concept-agenda Stuurgroepvergadering 1Dyk 5 september 2024 217
163. Bijlage A Verslag Stuurgroepoverleg 1Dyk 3 juni 2024 219
164. Bijlage 1 presentatie IIP 225
165. Bijlage 2 presentatie KZH 239
166. Bijlage 3 presentatie TPM 251
167. RE Schetssessie Dongeradielen 6 augustus 14082024 265
168. FW 1DYK IIP Agenda PT overleg 3008202 267
169. Agenda Programmateam IIP 1DYK 30 augustus 2024 269
170. RE Projectgroep 1DYK 29082024 270
171. FW 1DYK IIP Documentatie PT overleg 30aug2024 03092024 272
172. Re IIP Koehool Lauwersmeer - Gebiedsontwikkeling Dongeradielen 273
173. RE Overleg - gem. Noardeast Frl.- 2e ronde werkplaatsen gebiedsplan 1DYK 276
174. RE Projectgroep 1DYK (inclusief ... ...) 278
175. Projectgroep 1DYK 27092024 280
176. RE Projectgroep 1DYK 30092024 281
177. Grond en slib polders en kwelders gemeente Noardeast 283
178. FW 1DYK IIP Documentatie PT overleg 27sep2024 + LET OP ACTIES! 30092024 285
179. FW 1DYK IIP Documentatie PT overleg 27sep2024 + LET OP ACTIES! 287
180. RE Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats 01102024 289
181. RE Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats 292
182. FW Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats 07102024 296
183. RE Factsheets meekoppelkansen TPM 299
184. RE Landbouwpartners NEF 1-Dyk landbouw 02102024 301
185. FW Informatie Uitnodiging gezamenlijke werkplaats 1Dyk 303
186. Re Informatie Uitnodiging gezamenlijke werkplaats 1Dyk 306
187. verslag 1 Dyk overleg 30 september 2024 309
188. FW 1 DYK gezamenlijke werkplaats 10102024 310
189. FW Verslag en bijlagen Stuurgroepvergadering 1Dyk 5 september 2024 312
190. FW 1DYK IIP Maandelijks PT overleg Stukken 16oktober 11102024 313
191. Routekaart provinciehuis 2022 314
192. Agenda Overleg kuststrook gemeente NF 14 oktober 2024 317
193. Inzichten Symposium erfgoed en water 318
194. 1-DykIIP Dongeradielen 15102024 319
195. RE 1-DykIIP Dongeradielen .. 15102024 322
196. RE 1-DykIIP 15102024 325
197. Re 1-DykIIP Dongeradielen .. 16102024 329
198. FW 1DYK IIP Documentatie PT overleg 16okt2024 18102024 334
199. RE 1DYK IIP Documentatie PT overleg 16okt2024 21102024 336
200. FW Werkafspraken IIP en Dongeradielen 21102024 339
201. 2024 10 13 PRES WP2 Dongeradielen 341

202. Toelichting DD - Integraal Inrichtingsplan 349
203. 241016 Update PT PRES Naar een Gebiedsplan 1DYK 358
204. 241016 Toelichting concreetheid IIP - PT 371
205. 241016 IIP 1DYK Programmateam 16 oktober 2024 Update procesontwerp 382
206. 241017 Aantekeningen IIP 1DYK PT 16okt 427
207. FW 1DYK IIP Aanvullende namen deelname tweedaagses 21102024 431
208. RE 1DYK IIP Aanvullende namen deelname tweedaagses 21102024 434
209. Werkplaats 1DYK morgenmiddag 22102024 438
210. RE Werkplaats 1DYK morgenmiddag 23102024 439
211. FW Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie 28102024 441
212. RE Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie 28102024 444
213. Advies WFWGFFF aan Op paad lâns it Waad DEF15 juli 2021 447
214. Vogels Friese Waddenkust –de komende 50 jaren 474
215. 20220408 Notitie Inhoudelijke Analyse PAGW maatregelen KL_versieSG_KLM 488
216. 20220408 PPT PAGW KLM SG KLM 522

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:14:05
Van: [redacted]
Verzonden: Thu, 18 Apr 2024 13:03:51
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
240417 IIP Programmateam Overleg 17april.pdf; 240417 Dialoogstructuur IIP V0 - ter bespreking.pdf; 240417 Belangenmatrix IIP V0 - ter bespreking.pdf;

Hoi collega's,

Bijgaand de terugkoppeling van het Programmateam IIP 1DYK van gistermiddag.

Willen jullie meedenken met de volgende 2 punten?

1. Hebben jullie nog aanpassingen in document 1, blz. 18/19? Dit zijn de uitkomsten van de interviews voor gemeente NF (kort samengevat).
2. De 2 andere documenten gaan over de belangenmatrix en dialoogstructuur: checken of dit zo klopt:
    a. Hebben we alle relevante stakeholders?
    b. Schatten we het juiste participatieniveau in?
    c. Wie moet (welke) partijen benaderen? Welke rol kan jouw partij hierbij spelen?
    d. Zijn er ideeën/suggesties/voorkeuren bij de inrichting van de Werkplaats?
    e. NB. De spanningsbarometer is een afgeleide van de belangenmatrix. Het is niet nodig hier apart feedback op te geven.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 18 april 2024 13:04
Aan: [redacted] (NN) ; [redacted]
CC: [redacted] (Gast - Wesselink van Zijst)
Onderwerp: Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties

Beste leden van het IIP Programmateam 1DYK,

Veel dank voor het overleg gisteren, wat ons betreft een succesvolle middag en eerste fysieke kick-off. We hebben teruggekeken op de afgelopen maand, bespraken de belangen en rollen, en hebben vooruitgekeken. Een belangrijk moment om gezamenlijk de koers verder uit te zetten zo aan de start van een intensieve periode.

Bijgevoegd vinden jullie:

- Presentatie IIP Programmateam Overleg – met interview slides, en nieuwe slide 28 (acties) en 29 (eerste oogst gesprek dialoogstructuur).
- Belangenmatrix
- Dialoogstructuur

De acties uit de presentatie:

- Interview slides
  - Verscherpen/kleine aanpassingen: **PT (aanleveren bij [redacted] voor 24/4)**
- Belangenmatrix en dialoogstructuur
  - Check met relevante collega's (bijv. relatiebeheerders)
  - Schriftelijke ronde met feedback: **PT (aanleveren bij [redacted] voor 24/4)**
    - Hebben we alle relevante stakeholders?
    - Schatten we het juiste participatieniveau in?
    - Wie moet (welke) partijen benaderen? Welke rol kan jouw partij hierbij spelen?
    - Zijn er ideeën/suggesties/voorkeuren bij de inrichting van de WP?
    - NB. De spanningsbarometer is een afgeleide van de belangenmatrix. Het is niet nodig hier apart feedback op te geven.

- Inplannen volgende PT-meeting(s) (actie PB)

\fi708Agendapunten: Invulling LK en WP, thema's werkplaats, kennismaking [redacted], planning LK, WP, bijeenkomsten.

Voor vragen weten jullie ons te vinden,

Met vriendelijke groet, ook namens [redacted] en [redacted],

[redacted]

Fries Programma Waddenkust | [redacted]

(058) [redacted]

06 [redacted]

[redacted]@fryslan.frl

provinsje fryslân
provincie fryslân

Tweebaksmarkt 52 (bezoekeradres)

Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden
(058) 292 5925 / provincie@fryslan.frl
WhatsApp: 06 10 26 88 31

www.fryslan.frl

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:24:57
Van: [redacted]
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi [redacted],

Ik mis in de dioloogstructuur dorpsbelang Marrum. Hallum en Ferwert staan er wel in. Graag Marrum ook toevoegen. En misschien heb ik niet goed gekeken, maar ik mis ook de ondernemersverenigingen. Lijkt mij wel handig om die ook te betrekken.

Er wordt wel sociaal-cultureel genoemd. Maar hoe staat dit in verhouding met sociaalmaatschappelijk binnen 1Dyk?

In de belangenmatrix wordt LTO Noord als meebeslisser betiteld. Dit is niet het geval voor NAV/NMV en AJF. We moeten ons realiseren dat lang niet alle boeren door de LTO worden vertegenwoordigd. Dit zou ik dus graag aangepast zien. Staat de NMV (Nederlandse Melkveehouders Vakbond) wel genoemd? En NAV staat voor Nederlandse Akkerbouw Vakbond en niet vereniging!

Tot zover mijn bevindingen.

Groet en een fijne avond toegewenst,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 18 april 2024 15:04
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties

Hoi collega's,

Bijgaand de terugkoppeling van het Programmateam IIP 1DYK van gistermiddag.

Willen jullie meedenken met de volgende 2 punten?

1. Hebben jullie nog aanpassingen in document 1, blz. 18/19? Dit zijn de uitkomsten van de interviews voor gemeente NF (kort samengevat).
2. De 2 andere documenten gaan over de belangenmatrix en dialoogstructuur: checken of dit zo klopt:
    a. Hebben we alle relevante stakeholders?
    b. Schatten we het juiste participatieniveau in?
    c. Wie moet (welke) partijen benaderen? Welke rol kan jouw partij hierbij spelen?
    d. Zijn er ideeën/suggesties/voorkeuren bij de inrichting van de Werkplaats?
    e. NB. De spanningsbarometer is een afgeleide van de belangenmatrix. Het is niet nodig hier apart feedback op te geven.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Verzonden: donderdag 18 april 2024 13:04
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] (NN) <[redacted]@rws.nl>; [redacted] <[redacted]@itfryskegea.nl>; [redacted] <[redacted]@ltonoord.nl>; [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] (Gast - Wesselink van Zijst) <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Onderwerp: Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties

Beste leden van het IIP Programmateam 1DYK,

Veel dank voor het overleg gisteren, wat ons betreft een succesvolle middag en eerste fysieke kick-off. We hebben teruggekeken op de afgelopen maand, bespraken de belangen en rollen, en hebben vooruitgekeken. Een belangrijk moment om gezamenlijk de koers verder uit te zetten zo aan de start van een intensieve periode.

Bijgevoegd vinden jullie:

- Presentatie IIP Programmateam Overleg – met interview slides, en nieuwe slide 28 (acties) en 29 (eerste oogst gesprek dialoogstructuur).
- Belangenmatrix
- Dialoogstructuur

De acties uit de presentatie:

- Interview slides
  - Verscherpen/kleine aanpassingen: **PT (aanleveren bij PB voor 24/4)**
- Belangenmatrix en dialoogstructuur
  - Check met relevante collega's (bijv. relatiebeheerders)
  - Schriftelijke ronde met feedback: **PT (aanleveren bij PB voor 24/4)**
    - Hebben we alle relevante stakeholders?
    - Schatten we het juiste participatieniveau in?
    - Wie moet (welke) partijen benaderen? Welke rol kan jouw partij hierbij spelen?
    - Zijn er ideeën/suggesties/voorkeuren bij de inrichting van de WP?
    - NB. De spanningsbarometer is een afgeleide van de belangenmatrix. Het is niet nodig hier apart feedback op te geven.

- Inplannen volgende PT-meeting(s) (actie PB)

\fi708Agendapunten: Invulling LK en WP, thema's werkplaats, kennismaking [redacted], planning LK, WP, bijeenkomsten.

Voor vragen weten jullie ons te vinden,

Met vriendelijke groet, ook namens [redacted] en [redacted],

[redacted]

Fries Programma Waddenkust | [redacted]

(058) [redacted]

06 [redacted]

[redacted]@fryslan.frl

provinsje fryslân
provincie fryslân

Tweebaksmarkt 52 (bezoekeradres)

Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden
(058) 292 5925 / provincie@fryslan.frl
WhatsApp: 06 10 26 88 31

www.fryslan.frl

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet
Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:25:07
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 24 Apr 2024 12:05:21
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties
Urgentie: Normal
Precisie: None

Middei [redacted],

Mijn antwoord op jouw vragen:

1. Volgens mij goed verwoord met hetgeen we besproken hebben tijdens het interview;

2a) Stakeholders: Onder “meedenken”. Wat houden de lijsten A t/m C in? Is dat een mate van betrokkenheid bij de dijk? Als dat zo is, dan staat ’t Skoar goed benoemd. Anders zou ’t Skoar onder Ternaard kunnen vallen (lijst B). Voor zover ik het kan bekijken is de lijst met stakeholders volledig. Aan de andere kant: waarom dorpsbelangen onder “meedenken”? Waarom niet onder “meedoen”? Het raakt haar dorpen direct en DB’s hebben daar vaak wel een mening over. @[redacted]: hoe schat jij de rollen voor de DB’s in?

2b) Je kan vanuit de Stichting HaZ de vraag krijgen waarom zij in “meeweten” zitten en de werkgroep Kromme Horne in “meedoen”. De antwoord moet helder en duidelijk zijn.

2c) Ik snap de vraag, maar kan deze in het licht van het werken als één overheid onder de vlag van 1DYK niet zo goed plaatsen. Dan is het weer een organisatie, terwijl we juist hebben afgesproken om als 1DYK te opereren. Maar om te antwoorden op jouw vraag: gemeenten hebben een goed contact met die partijen waar wij ook een sterke band mee hebben zoals de dorpsbelangen, buurtverenigingen, DOM’s, Stichting Vitale Waddenkust, Museum, Visit Wadden, Merk Fryslân (enz), Marrekrite (kan ook via prov.)

2d) Werkplaats: samenwerken om wensen/opgaven voor elkaar te krijgen. Niet alleen inhoudelijk, maar ook financieel en vergunningstechnisch. Liefst tijdens een samenwerkingsdag op een goede locatie waar ook de benodigde faciliteiten zijn.

Groetnis,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 18 april 2024 15:04
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties

Hoi collega’s,

Bijgaand de terugkoppeling van het Programmateam IIP 1DYK van gistermiddag.

Willen jullie meedenken met de volgende 2 punten?

1. Hebben jullie nog aanpassingen in document 1, blz. 18/19? Dit zijn de uitkomsten van de interviews voor gemeente NF (kort samengevat).

2. De 2 andere documenten gaan over de belangenmatrix en dialoogstructuur: checken of dit zo klopt:
    a. Hebben we alle relevante stakeholders?
    b. Schatten we het juiste participatieniveau in?
    c. Wie moet (welke) partijen benaderen? Welke rol kan jouw partij hierbij spelen?
    d. Zijn er ideeën/suggesties/voorkeuren bij de inrichting van de Werkplaats?
    e. NB. De spanningsbarometer is een afgeleide van de belangenmatrix. Het is niet nodig hier apart feedback op te geven.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Verzonden: donderdag 18 april 2024 13:04
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] (NN) <[redacted]@rws.nl>; [redacted] <[redacted]@itfryskegea.nl>; [redacted] <[redacted]@ltonoord.nl>; [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] (Gast - Wesselink van Zijst) <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Onderwerp: Programmateam IIP 1DYK Terugkoppeling 17 april + acties

Beste leden van het IIP Programmateam 1DYK,

Veel dank voor het overleg gisteren, wat ons betreft een succesvolle middag en eerste fysieke kick-off. We hebben teruggekeken op de afgelopen maand, bespraken de belangen en rollen, en hebben vooruitgekeken. Een belangrijk moment om gezamenlijk de koers verder uit te zetten zo aan de start van een intensieve periode.

Bijgevoegd vinden jullie:

- Presentatie IIP Programmateam Overleg – met interview slides, en nieuwe slide 28 (acties) en 29 (eerste oogst gesprek dialoogstructuur).
- Belangenmatrix
- Dialoogstructuur

De acties uit de presentatie:

- Interview slides
    - Verscherpen/kleine aanpassingen: **PT (aanleveren bij PB voor 24/4)**
- Belangenmatrix en dialoogstructuur
    - Check met relevante collega's (bijv. relatiebeheerders)
    - Schriftelijke ronde met feedback: **PT (aanleveren bij PB voor 24/4)**
        - Hebben we alle relevante stakeholders?
        - Schatten we het juiste participatieniveau in?
        - Wie moet (welke) partijen benaderen? Welke rol kan jouw partij hierbij spelen?
        - Zijn er ideeën/suggesties/voorkeuren bij de inrichting van de WP?
        - NB. De spanningsbarometer is een afgeleide van de belangenmatrix. Het is niet nodig hier apart feedback op te geven.

- Inplannen volgende PT-meeting(s) (actie PB)

    \fi708Agendapunten: Invulling LK en WP, thema's werkplaats, kennismaking [redacted], planning LK, WP, bijeenkomsten.

Voor vragen weten jullie ons te vinden,

Met vriendelijke groet, ook namens [redacted] en [redacted],

[redacted]

provinsje fryslân
provincie fryslân

Fries Programma Waddenkust | [redacted]

(058) [redacted]

06 [redacted]

[redacted]@fryslan.frl

Tweebaksmarkt 52 (bezoekeradres)

Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden
(058) 292 5925 / provincie@fryslan.frl
WhatsApp: 06 10 26 88 31

www.fryslan.frl

. . . . . .

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:13:50
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 24 May 2024 11:58:38
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Programmateam 1DYK - IIP | Agenda Stuurgroep 1DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
240524 IIP Programmateam Vaststelling Belangenmatrix.pdf; 240517 Programmateam Vaststelling Dialoogstructuur IIP DEF.pdf; 240517 Dialoogstructuur IIP.pdf; 240513 IIP Programmateam Vaststelling Belangen aan tafel.pdf; Naar een Routekaart Integrale Kustontwikkeling Waddengebied.pdf;

Hallo collega's,

Hierbij aangepaste stukken vanuit het programmateam 1DYK.

Willen jullie nog even goed kijken naar de partijen in de belangenmatrix en dialoogstructuur.

We kunnen nog wijzigingen en suggesties doorgeven.

De uitnodigingen voor de werkplaats en lokaal konsult gaan zo snel mogelijk de deur uit.

Er is op 3 juni een Stuurgroepvergadering.

Daar staan geen stukken op voor besluitvorming.

Het doel is hoofdzakelijk om de bestuurders bij te praten over de stand van zaken.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 24 mei 2024 10:30
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] (NN) ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] (Gast - Wesselink van Zijst) ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: RE: Programmateam 1DYK - IIP | Agenda Stuurgroep 1DYK

Dag allemaal,

Gisteren hadden we vooroverleg met het PT 1DYK over de stuurgroep van 3 juni as. Dank voor jullie aanwezigheid, met de uitnodiging op korte termijn. Alle organisaties waren gerepresenteerd (soms door vervanging PT-lid) m.u.v. LTO. Met [redacted] nemen we nog even apart contact op voor de voorbereiding.

[redacted] zal op korte termijn de agenda + stukken officieel richting de stuurgroepleden sturen. We hebben afgesproken dat de PT-leden deze week een aantal stukken al zouden ontvangen.

Hieronder samengevat de afspraken uit het PT-overleg:

- De agendapunten voor de stuurgroep zijn ongewijzigd vastgesteld. Er zullen diverse mededelingen gedaan worden, maar dit hoeft niet als apart punt op de agenda. Goed om updates te delen uit de eigen organisatie die misschien niet direct IIP zijn, maar wel in hetzelfde gebied plaatsvinden.
- Stukken die we ambtelijk doorsturen naar PT en zijn bijgevoegd bij deze mail:
  - 240517 Programmateam Vaststelling Dialoogstructuur IIP DEF
  - 240524 Programmateam Vaststelling Belangenmatrix IIP DEF
  - 240517 Dialoogstructuur IIP
  - 240513 Vaststelling Belangen aan tafel
  - Strategie Routekaart Integrale Kustontwikkeling. Dit document is niet bestuurlijk vastgesteld, maar provincie zal mededeling over maken in SG over het proces.
- Kijk nog even goed naar de partijen in de belangenmatrix en dialoogstructuur. Eventuele wijzigingen en suggesties kunnen worden doorgegeven.
- Uitnodigingen voor de werkplaats en lokaal konsult gaan zo snel mogelijk de deur uit.

Alvast een goed weekend gewenst, als er vragen zijn horen we het graag,

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Fries Programma Waddenkust | [redacted]

(058) [redacted]

06 [redacted]

[redacted]@fryslan.frl

provinsje fryslân
provincie fryslân

Tweebaksmarkt 52 (bezoekeradres)

Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden
(058) 292 5925 / provincie@fryslan.frl
WhatsApp: 06 10 26 88 31

www.fryslan.frl

. . . . . .

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 17 mei 2024 17:43
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted] (NN); [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted] (Gast - Wesselink van Zijst); [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Programmateam 1DYK - IIP | Agenda Stuurgroep 1DYK
Tijd: woensdag 22 mei 2024 13:00-14:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: Microsoft Teams-vergadering

Beste allemaal,

Er is gekeken naar datumopties voor de Stuurgroep 1DYK, één juni/juli, één in september en één in december. Voor een SG voor de zomer blijkt de enige optie **3 juni as.** te zijn. Vanuit het IIP zetten we stappen met de werkplaats en lokaal konsult. Ook zullen de dijkprojecten niet stil komen te liggen in de zomer. Belangrijk dus om bestuurders nog voor het zomerreces mee te nemen in de vorderingen. Met name omdat meer activiteit vanuit het proces ook tot gesprekken gaat leiden in eenieders achterban.

Vanuit de datumprikker voor het Programmateam 1DYK IIP bleek het geen gemakkelijke opgave om een datum in mei te vinden om elkaar te treffen. Ook al kan niet iedereen willen we toch dit moment op 22 mei pakken om de agenda SG met elkaar te bespreken. Voor de mensen die niet aanwezig kunnen zijn nemen we apart contact op of vragen we schriftelijk feedback/inbreng op de agenda.

Graag tot woensdag,

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Fries Programma Waddenkust | [redacted]

(058) [redacted]

06 [redacted]

[redacted]@fryslan.frl

provinsje fryslân
provincie fryslân

Tweebaksmarkt 52 (bezoekeradres)

Postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden
(058) 292 5925 / provincie@fryslan.frl
WhatsApp: 06 10 26 88 31

www.fryslan.frl

. . . . . .

Microsoft Teams Heeft u hulp nodig?

Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 379 733 266 061

Wachtwoordcode: zx4VfK

Voor organisatoren: Vergaderopties

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

MEEBESLISSEN

IIP

It Fryske Gea
LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)
Wetterskip Fryslân

Grond

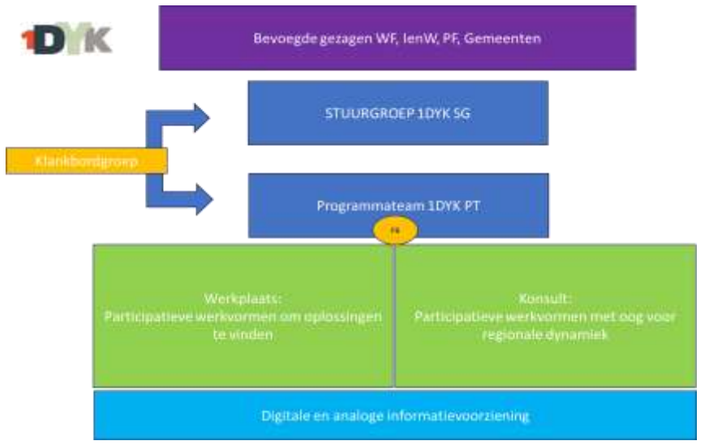
Grondeigenaren met/zonder opstallen
Wetterskip Fryslân
[aanvulling]

TOETSENDE GESPREKKEN

Gebiedscommissie Dongeradielen
Het Friesch Grondbezit
Rijkswaterstaat (VBA2030)
Staatsbosbeheer
Nederlandse Aardolie Maatschappij
Wagenborg

MEEWETEN (digitaal/analoog)

Alle partijen op de belangenmatrix

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDOEN'

Zoetwater

It Fryske Gea
LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)
Wetterskip Fryslân
Het Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)
Vereniging Circulair Friesland
Waddenvereniging
Wetterskip Fryslân (beheer)

Ecologische plus

It Fryske Gea
LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)
Wetterskip Fryslân
Het Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)
Stichting Vitale Waddenkust
Vereniging Circulair Friesland
Waddenvereniging
Investeringskader Waddengebied

Brede Welvaart

It Fryske Gea
LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)
Wetterskip Fryslân
Stichting Vitale Waddenkust
Toerisme Alliantie Friesland
Vereniging Circulair Friesland
Investeringskader Waddengebied

PER SEPTEMBER TOEVOEGEN AAN 'MEEDOEN'

Agrarische collectief Waadrâne
Agrarische Jongeren Vereniging
Natuurcollectief Fryslân
Feriening Biologyske Boeren Fryslân (FBBF)
HZPC
BoerenNatuur Fryslân (BNF)
Nederlandse Akkerbouw Vakbond
Stichting Holwerd aan Zee
Stichting Sense of Place
Sportvisserij Fryslân
Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology

KENNISHOUDENDE PARTIJEN

Waddenacademie, Witteveen+Bos, etc etc?

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDENKEN'

Lokaal Konsult Oost

Buurtvereniging 't Schoor
Stichting Monumentenbehoud Noardeast Fryslân
Stichting Museum Noord - Oost Fryslan
Stichting Landschapsbeheer Friesland
Ondernemersverenigingen NEF
Vogelbescherming
Dorpsbelang Blije
Dorpsbelang Hallum
Dorpsbelang Holwerd
Dorpsbelang Nes
Dorpsbelang Ternaard
Dorpsbelangen Ferwerd
Dorpsbelangen Hege Beintum
Dorpsbelangen Paesens Moddergat
Dorpsbelangen Wierum
Werkgroep Skip yn us Feart
Werkgroep Recreatie en Toerisme van Ternaard
Werkgroep Kromme Horne

Lokaal Konsult West

Het Uytland
Buurtschap Zwarte Haan
DOM Barradeel (DorpsOntwikkelingsMethode)
DOM Oude Bildtdijk (DorpsOntwikkelingsMethode)
Dorpsbelang Tzummarum
Plaatselijk belang Nij Altoena
Plaatselijk belang St. Annaparochie
Plaatselijk belang St. Jacobiparochie
Plaatselijk belang Westhoek
Streekbelang Minnertsga
Stichting Aerdenplaats
Stichting Bunker Koehoal
Dorpsbelangen Marrum

Lokaal Konsult Oost West

Bond Friese Vogelwachten (BFVW)
Raad van Advies Waddenzeehavens
Farmer Defence Force
Friese Milieu Federatie
Salta
Stichting Markant Friesland
Omwonenden (niet georganiseerde vorm)
Ondernemingen (niet georganiseerde vorm)

DIALOOGSTRUCTUUR IIP 1DYK

STAKEHOLDERS BETREKKEN

STAND VAN ZAKEN 17MEI2024 / PROGRAMMABUREAU

Inhoud

- Opgave
- Governance
- Participatie
- Werkplaats & Lokaal Konsult
- Acties

OPGAVE IIP

Opgave IIP

In maart 2025 ligt er een akkoord op het integraal inrichtingsplan voor 47 km dijkverbetering Koehool – Lauwersmeer waarbij samenhangende initiatieven uit het Gebiedsdocument 1DYK, PAGW maatregelen, het Ecologisch Perspectief en andere raakvlakprojecten zijn meegenomen waar mogelijk.

Hierbij is rekening gehouden met 3 kernelementen:

- Dijk versterkt - Hoogwaterveiligheid
- Randen verzacht- Ecologisch herstel waddengebied
- Gebied verrijkt – meerwaarde rondom de dijk

Doorkijk:

Eind 2025 zijn integrale effectstudies inclusief maatregelen IIP klaar.

Begin 2026 start de procedure projectbesluit (Project Groen). Eind 2026 ligt er een projectbesluit voor Project Groen met het IIP als onderlegger.

Het gebiedsdocument als vertrekpunt

Onder drie dragers/kernelementen vallen zes thema's uiteen in categorieën:

- Randvoorwaardelijk dat wat voor alle thema's en initiatieven meegewogen dient te worden: Ruimtelijke Kwaliteit, Grond/ Bodem/Slib mogelijkheden
- Inhoudelijk dat wat bijdraagt aan de inhoudelijke kwaliteit op verschillende plekken in het gebied: Natuurlijke Kwaliteit, Duurzaam Toerisme, Zoetwaterbeschikbaarheid, Vitale Kust

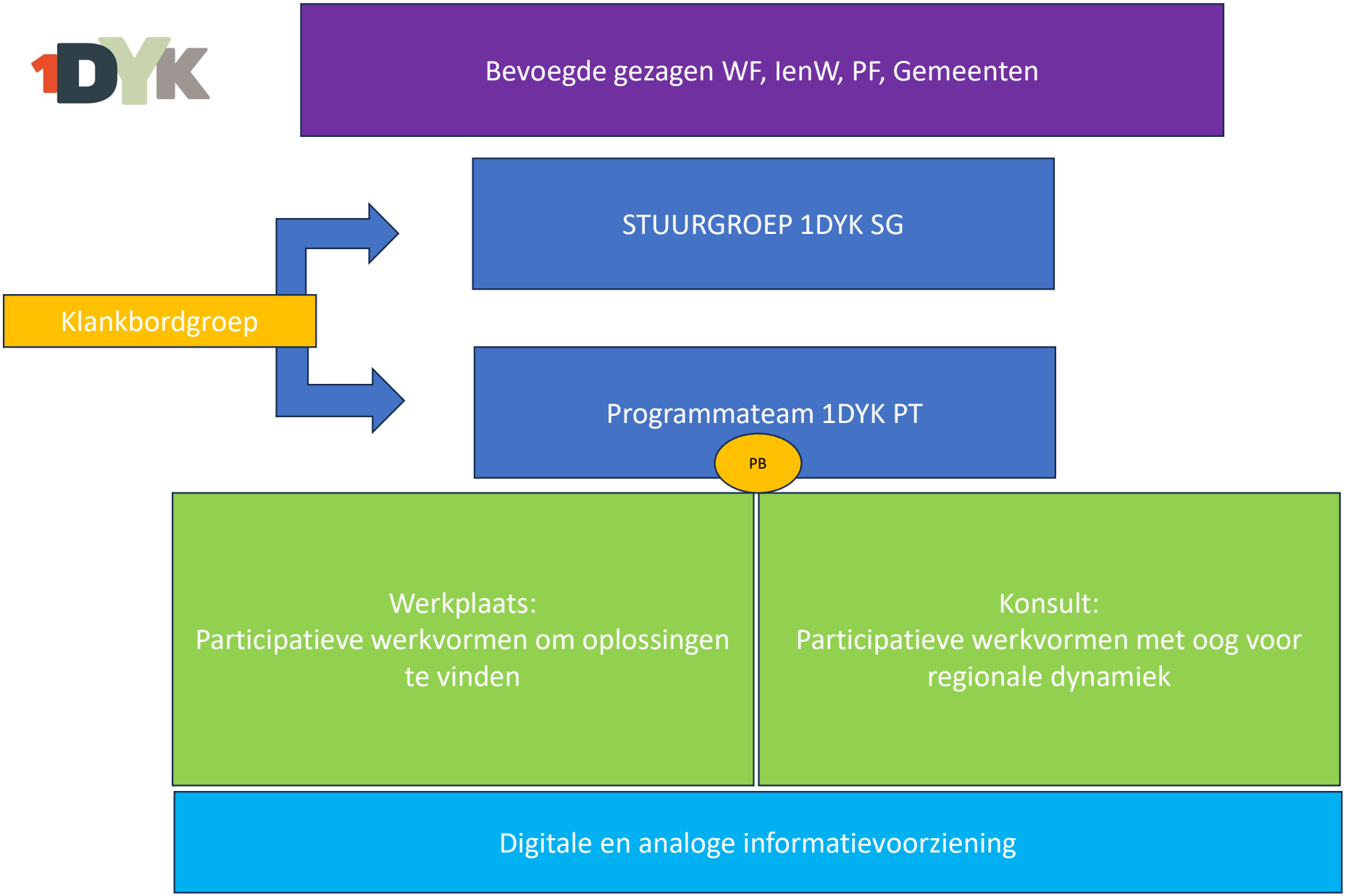
Thema's zijn:

- zoetwaterbeschikbaarheid
- natuurlijke kwaliteit
- grond/bodem/slib
- vitale kust
- duurzaam toerisme
- ruimtelijke kwaliteit

Heel veel projecten en initiatieven!

GOVERNANCE IIP

Bevoegde gezagen WF, IenW, PF, Gemeenten
STUURGROEP 1DYK SG
Klankbordgroep
Programmateam 1DYK PT
PB
Werkplaats:
Participatieve werkvormen om oplossingen te vinden
Konsult:
Participatieve werkvormen met oog voor regionale dynamiek
Digitale en analoge informatievoorziening

Planning op hoofdlijnen IIP

April	In PT delen van belangen, opstellen/verrijken belangenmatrix, vaststellen oplossingscriteria Kick-off WP, Organiseren LK, samenstellen KG
Mei/ Juni	Waardecreatie met WP, eventueel LK? Terugkoppeling PT
Zomer	Verwerking opties in eerste pakketoplossing in PT, PB mandaat geven om te schrijven
September	Waardecreatie met WP, eventueel LK? Terugkoppeling PT
Oktober/november	Waardeverdeling met onderhandelingen in PT, opstarten effectstudies IIP (half september IIP klaar met globaal ruimtebeslag tbv veldstudies (jaarrond), zodat je september 2025 kan starten met effectstudies).
December	Bouwen van conceptakkoord incl sondering / Concept akkoord PT naar SG
Januari	Presentaties door PT bij achterban consultatie
Februari	Verwerking van laatste punten
Maart	Besluit SG over IIP incl uitvoeringsplan

LEGENDA

Stuurgroep SG

Programmateam PT

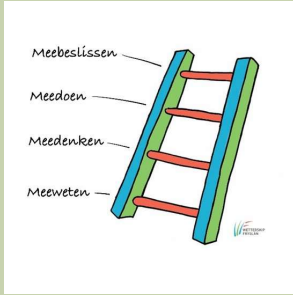
Werkplaats WP

Lokaal Konsult LK

Klankbordgroep KG

PARTICIPATIE IIP

Participatie op het IIP proces

Meebeslissen – De Stuurgroep
Dit is een vorm van samenwerking, waarbij alle deelnemers invloed hebben op het proces en het resultaat hiervan. We betrekken belanghebbenden vanaf het beginstadium en maken samen met hen het project, programma of beleid. Belanghebbenden zijn hier bevoegd om te beslissen wat voorgedragen wordt aan het bestuur.

Meedoen – De Werkplaats
Het op te stellen beleid of programma en uit te voeren project staat nog niet vast. De belanghebbenden worden in een vroeg stadium betrokken en kunnen meedoen door een bijdrage te leveren aan het ontwerp. Belanghebbenden kunnen problemen, adviezen, kansen en oplossingsrichtingen aangedragen. Wij nemen dit over of mee óf leggen uit waarom dit niet gebeurt.

Meedenken – Terinzageleggingen in projectbesluit procedure, Lokale Konsulten etc.
We maken een project, programma of beleidstekst en vragen belanghebbenden om mee te denken en advies te geven. Afhankelijk van de complexiteit van de opgave kan dit op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door terinzagelegging. Wij bepalen in hoeverre meningen en ideeën worden overgenomen.

Meeweten – Nieuwsbrief, website en analoog contact
Wij informeren belanghebbenden over de opgave. Belanghebbenden kunnen vragen stellen over het proces en de inhoud. Wij verwijzen naar de verschillende participatievormen.

Eerst waarde creëren dan verdelen

In de werkplaats en tijdens lokale konsulten bedenken en definiëren we mogelijke onderdelen van het finale IIP. Pas na de zomer worden opties uitgewerkt naar een pakketakkoord.

1. Er ligt dus niets vast totdat we het over alle onderwerpen eens zijn. We werken niet met deelakkoorden. Het IIP is één en ondeelbaar. Daarmee is niets zeker totdat alles zeker is.
2. Ingebrachte opties in de werkplaatsen zijn niet bindend. Je kan je in de fase van waarde verdeling altijd nog uitspreken tegen een optie. Ook wanneer je die optie zelf hebt ingebracht.
3. Tijdens de fase van waarde creatie zijn alle opties welkom. Het neerhalen, weerleggen of tegenspreken van (andermans) ideeën is niet wenselijk. Voortborduren op een idee daarentegen wel. Dit maakt het mogelijk om in de waarde creatie fase op een veilige manier ideeën op te werpen en te delen.

STUURGROEP & PROGRAMMATEAM

Meebeslissen

MEEBESLISSEN	
IIP	**Grond**
It Fryske Gea	Grondeigenaren met/zonder opstallen
LTO Noord	Wetterskip Fryslân
Gemeente Noardeast Fryslân	
Gemeente Waadhoeke	
Provincie Fryslân	
Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)	
Wetterskip Fryslân	

WERKPLAATS & LOKAAL KONSULT

Meedoen: Werkplaatsen o.l.v. [redacted]

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDOEN'		
Zoetwater	**Ecologische plus**	**Brede Welvaart**
It Fryske Gea	It Fryske Gea	It Fryske Gea
LTO Noord	LTO Noord	LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân	Gemeente Noardeast Fryslân	Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke	Gemeente Waadhoeke	Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân	Provincie Fryslân	Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)	Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)	Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)
Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân
et Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)	Het Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)	Stichting Vitale Waddenkust
Vereniging Circulair Friesland	Stichting Vitale Waddenkust	Toerisme Alliantie Friesland
Waddenvereniging	Vereniging Circulair Friesland	Vereniging Circulair Friesland
Wetterskip Fryslân (beheer)	Waddenvereniging	Investeringskader Waddengebied
	Investeringskader Waddengebied	

PER SEPTEMBER TOEVOEGEN AAN 'MEEDOEN'		
Agrarische collectief Waadrâne	HZPC	Stichting Sense of Place
Agrarische Jongeren Vereniging	BoerenNatuur Fryslân (BNF)	Sportvisserij Fryslân
Natuurcollectief Fryslân	Nederlandse Akkerbouw Vakbond	Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology
Feriening Biologyske Boeren Fryslân (FBBF)	Stichting Holwerd aan Zee	

KENNISHOUDENDE PARTIJEN
Waddenacademie, Witteveen+Bos, etc etc?

Nb. De opzet van de werkplaats is nog onder voorbehoud en dient afgestemd te worden met diverse betrokkenen.

Voorlopige acties werkplaats

- [redacted] werkt plan van aanpak uit
- Partijen voor fase 1 (juni 2024) z.s.m. benaderen m.b.t. deelname
- Eerst telefonisch/persoonlijk contact gevolgd door een Email
- Uitnodiging is namens voltallige 1DYK structuur
- Heldere kaders en uitgangspunten meegeven
- Vragen:
  - Zien partijen deelname zitten?
  - Welke pers(o)on)(en) mogen we dan uitnodigen?
  - Wat zijn de verwachtingen?

- Partijen voor fase 2 (sept 2024) per Email uitleggen dat er voor de zomer geen concreet plan ligt, maar men vanaf sept uitgenodigd wordt mee te doen

Meedenken: Lokaal Konsult

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDENKEN'		
Lokaal Konsult Oost	**Lokaal Konsult West**	**Lokaal Konsult Oost West**
Stichting Bunker Koehoal	Het Uytland	Bond Friese Vogelwachten (BFVW)
Stichting Monumentenbehoud Noardeast Fryslân	Buurtschap Zwarte Haan	Raad van Advies Waddenzeehavens
Stichting Museum Noord - Oost Fryslan	Buurtvereniging 't Schoor	Farmer Defence Force
Stichting Landschapsbeheer Friesland	DOM Barradeel (DorpsOntwikkelingsMethode)	Friese Milieu Federatie
Ondernemersverenigingen NEF	DOM Oude Bildtdijk (DorpsOntwikkelingsMethode)	Salta
Vogelbescherming	Dorpsbelang Tzummarum	Stichting Markant Friesland
Dorpsbelang Blije	Plaatselijk belang Nij Altoena	Omwonenden (niet georganiseerde vorm)
Dorpsbelang Hallum	Plaatselijk belang St. Annaparochie	Ondernemingen (niet georganiseerde vorm)
Dorpsbelang Holwerd	Plaatselijk belang St. Jacobiparochie	
Dorpsbelang Nes	Plaatselijk belang Westhoek	
Dorpsbelang Ternaard	Streekbelang Minnertsga	
Dorpsbelangen Ferwerd		
Dorpsbelangen Hege Beintum		
Dorpsbelangen Marrum		
Dorpsbelangen Paesens Moddergat		
Dorpsbelangen Wierum		
Werkgroep Skip yn us Feart		
Werkgroep Recreatie en Toerisme van Ternaard		
Werkgroep Kromme Horne		

Alle PT leden en WP deelnemers krijgen automatisch een uitnodiging. Aanvullend worden partijen op ‘meedenken’ aangeschreven.

Voorlopige acties Lokale Konsult

- Opties op 3 en 4 juli, daarna in Q3 weer
- Geen zaal met podium, maar meer informatiemarkt concept
- Vrije inloop, maar met uitnodiging sturen op bepaalde deelnemers
- Nadrukkelijke 1DYK stijl met oog voor alles in het gebied
- Eén coördinator per avond aanstellen
- Uitwerken in samenwerking met desbetreffende gemeentes

Vormen van Meeweten

- Alle individuen en organisaties zoals geïnventariseerd
- Website 1DYK
- Lokale berichtgeving
- Persoonlijke E-mails
- Nieuwsbrief benutten

Voorlopige acties rondom Meeweten

- Toetsende gesprekken door WF met beperkte lijst stakeholders
- 1 sjabloon voor email naar partijen
- Versturen vanuit PT 1DYK
- Diverse communicatie collega's laten coördineren

BIJLAGES

Categorie	Stakeholders	Water (cwet/zilt, ayekeem en kwaliteit)	Grond (M1 & M3)	Flora en natuur (flora, fauna, KRW soorten en kwaliteit)	Brede Welvaart (Sociaal, Cultureel, economie, welzijn en leefbaarheid)	Realisatie, beheer en onderhoud	Participatie	Opmerkingen
Autoriteiten en commissies								
Autoriteiten en commissies	Beheerautoriteit Waddenzee						Meeweten	Informeren
Autoriteiten en commissies	Commissie Bodemdaling						Meeweten	Informeren
Autoriteiten en commissies	Commissie mer						Meeweten	Informeren
Autoriteiten en commissies	Gebiedscommissie Dongeradielen						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Autoriteiten en commissies	HWBP alliantie						Meeweten	Informeren
Autoriteiten en commissies	Unesco						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging								
Belangenvereniging	Agrarische collectief Waadrâne						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Agrarische Jongeren Vereniging						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Agrarische natuurvereniging Waddenvogels						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	ANWB						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	BoerenNatuur Fryslân (BNF)						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Bond Friese Vogelwachten (BFVW)						Meedenken	Lokaal Konsult Oost West
Belangenvereniging	Farmer Defence Force						Meedenken	Lokaal Konsult Oost West
Belangenvereniging	Ferlening Biologyske Boeren Fryslân (FBBF)						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Friese Milieu Federatie						Meedenken	Lokaal Konsult Oost West
Belangenvereniging	Het Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)						Meedoen	Toetsend gesprek organiseren
Belangenvereniging	Het Uytland						Meedenken	Lokaal Konsult West
Belangenvereniging	HZPC						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	It Fryske Gea						Meebeslissen	IIP Stuurgroep / Programmateam
Belangenvereniging	LTO Noord						Meebeslissen	IIP Stuurgroep / Programmateam
Belangenvereniging	Natuurcollectief Fryslân						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Nederlandse Akkerbouw Vakbond						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Nederlandse Melkveehouders Vakbond						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	Ondernemersverenigingen NEF						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Belangenvereniging	Raad van Advies Waddenzeehavens						Meedenken	Lokaal Konsult Oost West
Belangenvereniging	Salta						Meedenken	Lokaal Konsult Oost West
Belangenvereniging	Sportvisserij Fryslân						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Stichting Aerdenplaats						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	Stichting Alde Fryske Tsjerken						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	Stichting Bestemming Noardwest						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	Stichting Bunker Koehoal						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Belangenvereniging	Stichting Holwerd aan Zee						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Stichting Landschapsbeheer Friesland						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Belangenvereniging	Stichting Markant Friesland						Meedenken	Lokaal Konsult Oost West
Belangenvereniging	Stichting Monumentenbehoud Noardeast Fryslân						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Belangenvereniging	Stichting Museum Noord - Oost Fryslan						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Belangenvereniging	Stichting Sense of Place						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Stichting Vitale Waddenkust						Meedoen	Werkplaats mei
Belangenvereniging	Stichting Wandelnet						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	Toerisme Alliantie Friesland						Meedoen	Werkplaats mei
Belangenvereniging	Vereniging Circulair Friesland						Meedoen	Werkplaats mei
Belangenvereniging	Vereniging Wadvaarders						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	VNO-NCW						Meeweten	Informeren
Belangenvereniging	Vogelbescherming						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Belangenvereniging	Waadfûgelwurkgroep Fryske Ferlening foar FjildBiology						Meedoen	Werkplaats september
Belangenvereniging	Waddenvereniging						Meedoen	Werkplaats mei
Belangenvereniging	Wadlooporganisaties						Meeweten	Informeren
Kennisinstelling	Waddenacademie						Meedoen	Werkplaats mei
Bewoners en particulieren								
Bewoners en particulieren	Buurtschap Zwarte Haan						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	Buurtvereniging 't Schoor						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	DOM Barradeel (DorpsOntwikkelingsMethode)						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	DOM Oude Bildtdijk (DorpsOntwikkelingsMethode)						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	Dorpsbelang Blije						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelang Hallum						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelang Holwerd						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelang Nes						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelang Ternaard						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelang Tzummarum						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	Dorpsbelangen Ferwerd						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelangen Hege Beintum						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelangen Marrum						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelangen Paesens Moddergat						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Dorpsbelangen Wierum						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Grondeigenaren met/zonder opstallen						Meebeslissen	Alleen op Grond
Bewoners en particulieren	Omwonenden (niet georganiseerde vorm)						Meedenken	Lokaal Konsult Oost West
Bewoners en particulieren	Ondernemingen (niet georganiseerde vorm)						Meedenken	Lokaal Konsult Oost West
Bewoners en particulieren	Pachters op de dijk (individuen)						Meeweten	Informeren
Bewoners en particulieren	Plaatselijk belang Nij Altoena						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	Plaatselijk belang St. Annaparochie						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	Plaatselijk belang St. Jacobiparochie						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	Plaatselijk belang Westhoek						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	Streekbelang Minnertsga						Meedenken	Lokaal Konsult West
Bewoners en particulieren	Werkgroep Kromme Horne						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Werkgroep Recreatie en Toerisme van Ternaard						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Bewoners en particulieren	Werkgroep Skip yn us Feart						Meedenken	Lokaal Konsult Oost
Overheid								
Overheid	Gemeente Noardeast Fryslân						Meebeslissen	IIP Stuurgroep / Programmateam
Overheid	Gemeente Waadhoeke						Meebeslissen	IIP Stuurgroep / Programmateam
Overheid	Investeringskader Waddengebied						Meedoen	Werkplaats mei
Overheid	Ministerie van Binnenlandse Zaken						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Overheid	Ministerie van Defensie						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Overheid	Ministerie van Economische Zaken & Klimaat						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Overheid	Ministerie van IenW						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Overheid	Ministerie van LNV						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Overheid	Provincie Fryslân						Meebeslissen	IIP Stuurgroep / Programmateam
Overheid	Provincie Groningen						Meeweten	Informeren
Overheid	Provincie Noord-Holland						Meeweten	Informeren
Overheid	Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)						Meebeslissen	IIP Stuurgroep / Programmateam
Overheid	Rijkswaterstaat (VBA2030)						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Overheid	Staatsbosbeheer						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Overheid	Wetterskip Fryslân						Meebeslissen	IIP Stuurgroep / Programmateam
Overheid	Wetterskip Fryslân (beheer)						Meedoen	Werkplaats mei
Voorzieningen								
Voorzieningen	Arriva						Meeweten	Informeren
Voorzieningen	Gasunie						Meeweten	Informeren
Voorzieningen	KPN, Ziggo, Reggeborg, Delta, etc						Meeweten	Informeren
Voorzieningen	Liander						Meeweten	Informeren
Voorzieningen	Mamelrite						Meeweten	Informeren
Voorzieningen	Nederlandse Aardolie Maatschappij						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren
Voorzieningen	Tennet						Meeweten	Informeren
Voorzieningen	Wagenborg						Meeweten	Toetsend gesprek organiseren

BELANGEN

- Extreem groot belang
- Groot belang
- Redelijk belang
- Klein belang
- Onduidelijk

MEEBESLISSEN

IIP

It Fryske Gea

LTO Noord

Gemeente Noardeast Fryslân

Gemeente Waadhoeke

Provincie Fryslân

Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)

Wetterskip Fryslân

Grond

Grondeigenaren met/zonder opstallen

Wetterskip Fryslân

TOETSENDE GESPREKKEN

Gebiedscommissie Dongeradielen

Het Friesch Grondbezit

Rijkswaterstaat (VBA2030)

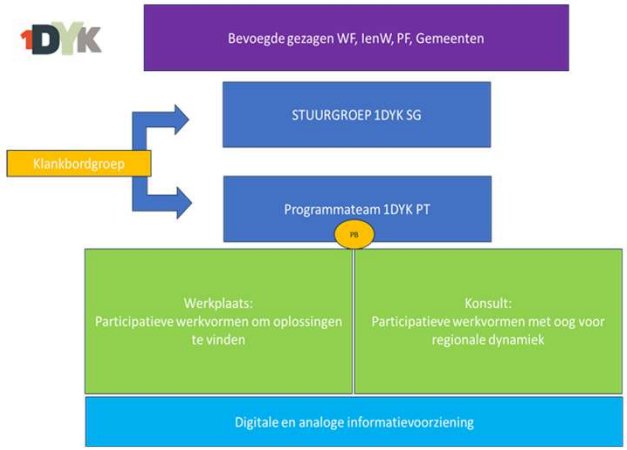
Staatsbosbeheer

Nederlandse Aardolie Maatschappij

Wagenborg

MEEWETEN (digitaal/analoog)

Alle partijen op de belangenmatrix

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDOEN'

Zoetwater

It Fryske Gea

LTO Noord

Gemeente Noardeast Fryslân

Gemeente Waadhoeke

Provincie Fryslân

Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)

Wetterskip Fryslân

Het Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)

Vereniging Circulair Friesland

Waddenvereniging

Wetterskip Fryslân (beheer)

Ecologische plus

It Fryske Gea

LTO Noord

Gemeente Noardeast Fryslân

Gemeente Waadhoeke

Provincie Fryslân

Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)

Wetterskip Fryslân

Het Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)

Stichting Vitale Waddenkust

Vereniging Circulair Friesland

Waddenvereniging

Investeringskader Waddengebied

Brede Welvaart

It Fryske Gea

LTO Noord

Gemeente Noardeast Fryslân

Gemeente Waadhoeke

Provincie Fryslân

Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)

Wetterskip Fryslân

Stichting Vitale Waddenkust

Toerisme Alliantie Friesland

Vereniging Circulair Friesland

Investeringskader Waddengebied

PER SEPTEMBER TOEVOEGEN AAN 'MEEDOEN'

Agrarische collectief Waadrâne

Agrarische Jongeren Vereniging

Natuurcollectief Fryslân

Feriening Biologyske Boeren Fryslân (FBBF)

HZPC

BoerenNatuur Fryslân (BNF)

Nederlandse Akkerbouw Vakbond

Stichting Holwerd aan Zee

Stichting Sense of Place

Sportvisserij Fryslân

Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology

KENNISHOUDENDE PARTIJEN

Waddenacademie, Witteveen+Bos, etc etc?

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDENKEN'

Lokaal Konsult Oost

Stichting Bunker Koehoal

Stichting Monumentenbehoud Noardeast Fryslân

Stichting Museum Noord - Oost Fryslan

Stichting Landschapsbeheer Friesland

Ondernemersverenigingen NEF

Vogelbescherming

Dorpsbelang Blije

Dorpsbelang Hallum

Dorpsbelang Holwerd

Dorpsbelang Nes

Dorpsbelang Ternaard

Dorpsbelangen Ferwerd

Dorpsbelangen Hege Beintum

Dorpsbelangen Marrum

Dorpsbelangen Paesens Moddergat

Dorpsbelangen Wierum

Werkgroep Skip yn us Feart

Werkgroep Recreatie en Toerisme van Ternaard

Werkgroep Kromme Horne

Lokaal Konsult West

Het Uytland

Buurtschap Zwarte Haan

Buurtvereniging 't Schoor

DOM Barradeel (DorpsOntwikkelingsMethode)

DOM Oude Bildtdijk (DorpsOntwikkelingsMethode)

Dorpsbelang Tzummarum

Plaatselijk belang Nij Altoena

Plaatselijk belang St. Annaparochie

Plaatselijk belang St. Jacobiparochie

Plaatselijk belang Westhoek

Streekbelang Minnertsga

Lokaal Konsult Oost West

Bond Friese Vogelwachten (BFVW)

Raad van Advies Waddenzeehavens

Farmer Defence Force

Friese Milieu Federatie

Salta

Stichting Markant Friesland

Omwonenden (niet georganiseerde vorm)

Ondernemingen (niet georganiseerde vorm)

WETTERSKIP FRYSLÂN

HWBP voor sterke dijken

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

provinsje fryslân
provincie fryslân

GEMEENTE waadhoeke

GEMEENTE NOARDEAST FRYSLÂN

en een afvaardiging van
landbouw- en terrein-
beherende organisaties

MEEBESLISSEN

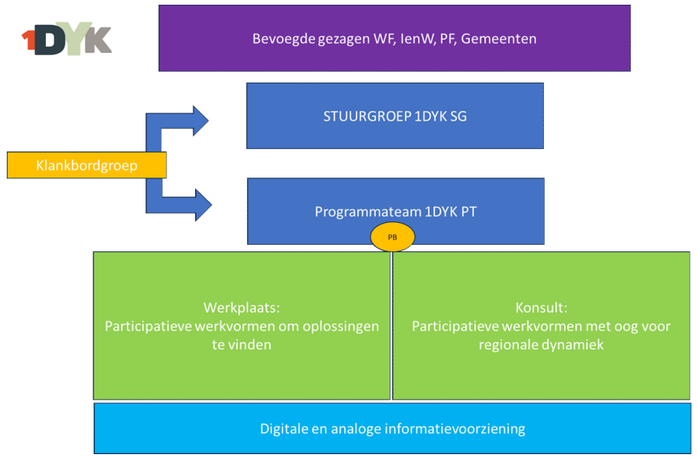
IIP	Grond
It Fryske Gea	Grondeigenaren met/zonder opstallen
LTO Noord	Wetterskip Fryslân
Gemeente Noardeast Fryslân	
Gemeente Waadhoeke	
Provincie Fryslân	
Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)	
Wetterskip Fryslân	

TOETSENDE GESPREKKEN

Gebiedscommissie Dongeradielen
Het Friesch Grondbezit
Rijkswaterstaat (VBA2030)
Staatsbosbeheer
Nederlandse Aardolie Maatschappij
Wagenborg

MEEWETEN (digitaal/analoog)

Alle partijen op de belangenmatrix

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDOEN'

Zoetwater	Ecologische plus	Brede Welvaart
It Fryske Gea	It Fryske Gea	It Fryske Gea
LTO Noord	LTO Noord	LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân	Gemeente Noardeast Fryslân	Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke	Gemeente Waadhoeke	Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân	Provincie Fryslân	Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)	Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)	Rijkswaterstaat (Eigendom en Beheer)
Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân
Het Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)	Het Friesch Grondbezit (Federatie Particulier Grondbezit)	Stichting Vitale Waddenkust
Vereniging Circulair Friesland	Stichting Vitale Waddenkust	Toerisme Alliantie Friesland
Waddenvereniging	Vereniging Circulair Friesland	Vereniging Circulair Friesland
Wetterskip Fryslân (beheer)	Waddenvereniging	Investeringskader Waddengebied
	Investeringskader Waddengebied	

PER SEPTEMBER TOEVOEGEN AAN 'MEEDOEN'

Agrarische collectief Waadrâne	HZPC	Stichting Sense of Place
Agrarische Jongeren Vereniging	BoerenNatuur Fryslân (BNF)	Sportvisserij Fryslân
Natuurcollectief Fryslân	Nederlandse Akkerbouw Vakbond	Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology
Feriening Biologyske Boeren Fryslân (FBBF)	Stichting Holwerd aan Zee	

KENNISHOUDENDE PARTIJEN

Waddenacademie, Witteveen+Bos, etc etc?

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDENKEN'

Lokaal Konsult Oost	Lokaal Konsult West	Lokaal Konsult Oost West
Stichting Bunker Koehoal	Het Uytland	Bond Friese Vogelwachten (BFVW)
Stichting Monumentenbehoud Noardeast Fryslân	Buurtschap Zwarte Haan	Raad van Advies Waddenzeehavens
Stichting Museum Noord - Oost Fryslan	Buurtvereniging 't Schoor	Farmer Defence Force
Stichting Landschapsbeheer Friesland	DOM Barradeel (DorpsOntwikkelingsMethode)	Friese Milieu Federatie
Ondernemersverenigingen NEF	DOM Oude Bildtdijk (DorpsOntwikkelingsMethode)	Salta
Vogelbescherming	Dorpsbelang Tzummarum	Stichting Markant Friesland
Dorpsbelang Blije	Plaatselijk belang Nij Altoena	Omwonenden (niet georganiseerde vorm)
Dorpsbelang Hallum	Plaatselijk belang St. Annaparochie	Ondernemingen (niet georganiseerde vorm)
Dorpsbelang Holwerd	Plaatselijk belang St. Jacobiparochie	
Dorpsbelang Nes	Plaatselijk belang Westhoek	
Dorpsbelang Ternaard	Streekbelang Minnertsga	
Dorpsbelangen Ferwerd		
Dorpsbelangen Hege Beintum		
Dorpsbelangen Marrum		
Dorpsbelangen Paesens Moddergat		
Dorpsbelangen Wierum		
Werkgroep Skip yn us Feart		
Werkgroep Recreatie en Toerisme van Ternaard		
Werkgroep Kromme Horne		

BELANGEN 1DYK PARTNERS

13 MEI 2024

O.B.V. INTERVIEWS EN CONSULTATIERONDE

Rijkswaterstaat

Organisatie/rollen/mandatering/representatie

- Natuurbeheerder (N2000, KRW), Waterbeheerder (Waterwet (bevoegd gezag), KRW)
- Eigenaar en beheerder van grond buitendijks
- Eigenaar of beheerder van nieuwe natuur- en waterkwaliteitsmaatregelen die ontstaan uit het IIP
- Nautisch beheerder
- RWS adviseert zwaarwegend op de Natuurwet-vergunning (inclusief de KRW vergunning) aan het bevoegd gezag.
- PAGW opdracht begeleiden & 'op adviseren', checken op doelbereik en checken kosten
- Binnen de RWS organisatie moeten belangen bijeengebracht worden en is goede afstemming essentieel
- RWS vloeit voort vanuit Min. I&W en voor bijvoorbeeld N2000 of PAGW ook Min. LNV

"RWS is een organisatie met veel petten, 10.000+ medewerkers en verschillende rollen en belangen."

Rijkswaterstaat

Belangen bij een Integraal InrichtingsPlan

- Vanuit N2000, KRW zijn de wettelijke verplichting om (Waddenzee)natuur te verbeteren.
- Als N2000/KRW beheerder wettelijk verplicht om verslechtering te voorkomen. Bijv. tegenover zeewaartse uitbreiding moet een grote plus voor de natuur komen te staan.
- Uitlegbaarheid van het IIP i.h.k.v. precedentwerking naar andere gebiedsprocessen.
- Uitvoering van PAGW-maatregelen stimuleren. PAGW is een beleidsopdracht.
- In de opdracht van IenW/LNV naar WF inzake de PAGW maatregelen zit de randvoorwaarde dat RWS inhoudelijke experts levert.
- Heldere afspraken over grondeigenaren en EBO-afspraken. ‘Eigendom volgt beheer’.

LTO Noord

Organisatie/rollen/mandatering/representatie

- Belangenbehartiging LTO Noord namens meerdere landbouworganisaties. Te weten:

  NAV, AJB, Agrarisch collectief Waadrâne, Federatie Fries Grondbezit, Nederlandse Melkvee Vakbond.

- LTO bepaalt koers en schakelt (facultatief) met NAV en AJV en evt. met individuele agrarisch ondernemers (bij raken fundamentele belangen) en anderen.
- Akkoorden en overeenstemmingen komen op verschillende manier tot stand. Bijvoorbeeld middels consultatie, acclamatie of stemming.

"Boeren hebben het gevoel altijd te moeten leveren en krijgen er nooit iets voor terug."

LTO Noord

Belangen bij een Integraal InrichtingsPlan

- Opkomen voor de belangen van eigen achterban en het versterken van de regionale belangenbehartiging.
- Toekomstbestendigheid en verdienmodel: het bieden van perspectief op ondernemen en het bijbehorende verdienmodel.
- Schoon en voldoende water: de huidige beschikbaarheid en kwaliteit zoetwater (in oppervlaktewater) behouden of eventueel verbeteren. Verzilting tegengaan.
- Voldoende beschikking over gronden (m2), houden wat er is.
- Bijdragen en stimuleren van kennis en innovatie op gebied van verzilting.
- Het bijdragen aan een goed imago van agrariërs in lokale, regionale en landelijke context.

Wetterskip Fryslân

Organisatie/rollen/mandatering/representatie

- Opdrachtnemer/uitvoerder HWBP via Programma Dijkversterkingen en opgave Primaire Keringen.
- Opdrachtnemer/uitvoerder PAGW maatregelen in planstudiefase (nog in ontwikkeling).
- Eigenaar/beheerder primaire kering, vergunningverlener in waterbeschermingszone.
- Waterbeheerder (o.a. KRW).
- Mede-trekker van Uitvoeringsprogramma-transitie ‘Klimaatadaptatie’
- IIP, en drie projectteams (Koehool-Zwarte Haan, Groene Dijk, en Ternaard-Paesens Moddergat), wel met één stem WF naar buiten toe.
- Structuur met een DB en AB

“Een brede groene dijk is voor de toekomst financieel aantrekkelijk en langer houdbaar”

Wetterskip Fryslân

Belangen bij een Integraal InrichtingsPlan

- Als waterveiligheidsbeheerder wettelijke taak om de waterveiligheid te borgen.
- Tijdig opleveren van IIP. Planning en budget zijn cruciaal voor beschikking HWBP. Planning niet halen, kost geld.
- Borging van waterkwaliteit en kwantiteit, duurzaam zoetwaterbeheer, KRW.
- Toekomstbestendig relatiebeheer, zichtbaar en transparant in het proces.
- Plek voor PAGW-maatregelen welke WF uitwerkt in planstudiefase (opdrachtnemer van PAGW).
- Een plan dat haalbaarheid vergunning Wet natuurbescherming, o.a. voor groene dijk vergroot/garandeert.
- Zicht op realisatie van het totaalplaatje 'Dijk versterkt, randen verzacht en gebied verrijkt'.
- Heldere afspraken EBO en uitlegbare financiering. Een beheerbare dijk.

It Fryske Gea

Organisatie/rollen/mandatering/representatie

- Terrein beherende organisatie (o.a. doelen vanuit N2000, NNN)
- Vereniging met >30.000 leden, bestuur (politieke-bestuurlijk dossiers) en directie (personeel)
- Vertegenwoordiger 1DYK namens FMF, Vogelbescherming, FFF-WFWG, Waddenvereniging. Bond voor Friese Vogelwacht en SBB worden geïnformeerd. Terugkoppeling in ‘Grien Oerlis’.
- Formele afspraken met Waddenvereniging over specifieke ingebrachte belangen
- Eigenaar en beheerder van grond buitendijks
- Deelname IFG is namens de natuurorganisaties, een akkoord op IIP is per organisatie.

“IFG wil natuur, landschap en erfgoed verankeren in de Friese maatschappij. Dat mensen het zien als iets belangrijks in het leven.”

It Fryske Gea

Belangen bij een Integraal InrichtingsPlan

- Bijdragen aan de bescherming en ontwikkeling van natuur, erfgoed en landschap in de provincie Fryslân; zilte vitaliteit als uitgangspunt.
- Verwerving, ontwikkeling en beheer van natuurterreinen is de belangrijkste kerntaak.
- Waddenzee doelen N2000 worden behouden of verbeterd.
- Plus op natuur Waddenzee (buitendijks, binnendijks, PAGW)
- Afmaken NNN-opgave buitendijks, heldere afspraken trekker en uitvoering bestaand beleid.
- Zoveel mogelijk ecologische functies van de rand van het Wad realiseren.
- Heldere zakelijke afspraken over EBO.
- Behouden eigen gronden t.b.v. eeuwigheidswaarde.

Provincie Fryslân

Organisatie/rollen/mandatering/representatie

- De link tussen 1DYK en de PF loopt via de bestuurlijke opdracht van het Fries Programma Waddenkust.
- Teammanagers zijn managers met inhoud, maar wel verder af staand van de gebiedsopgave 1DYK.
- In het team Gebiedsontwikkelingen vallen meerdere initiatieven. Waar onder: Dongeradielen, programma Harlingen, 1Eilaun en programma Harlingen.
- Bestuurlijk valt 1DYK (en dus IIP) onder Gedeputeerde Knol. Gedeputeerde Douwstra heeft Dongeradielen en De Vries de Waddenagenda. FPLG zit bij Wiersma.
- Voor een akkoord is Gedeputeerde Knol degene die het Besluit binnen GS verder moet brengen.
- Het moet passen in de context van de kaders en het coalitieakkoord. Past dat niet of zijn er vernieuwde inzichten? Dan terug naar PS.

“Thema’s als Landbouw & Wadden hebben constant de aandacht en leveren potentieel veel insprekers.”

Provincie Fryslân

Belangen bij een Integraal InrichtingsPlan

- Uitvoering geven aan het Coalitieakkoord "Oparbeidzjen" (2023-2027)
- Uitvoering geven aan Provinciale Omgevingsvisie(s) waar onder meer de Blauwe Omgevingsvisie 2050 en de plattelandsvisie voor Fryslân 2050 valt en daarbij invulling geven aan de thema's en opgaven genoemd in het Frysk Programma Landelijk Gebied en Fryslan Klimaatbestendig 2050+.
- Het bijdragen aan het versterken van het sociaal economisch perspectief van de provincie.
- Het vervolmaken van het NatuurNetwerk Nederland (wettelijke taak) en bijdragen aan het FPLG.
- Uitvoeren van de wettelijke taken voor onder meer de de procedure Wet natuurbescherming (Wnb), Kaderrichtlijn Water en Natura2000.
- Bijdragen aan de lange termijn kustontwikkeling, Waddenagenda 2050 en de Uitvoeringsagenda Wadden 21-26.
- Het veiligstellen van de beschikbare gelden –waaronder IKW- voor impuls in de provincie en kustlandschappen.
- Het oog houden voor de bescherming van belangrijke landschapselementen.

Gemeente Noardeast-Fryslân

Organisatie/rollen/mandatering/representatie

- De gemeente NEF stelt een (integrale) NEF Projectorganisatie IIP in.
- Er is mandaat voor de (integrale) Projectorganisatie. Er is geen mandaat om te onderhandelen buiten beleidskaders.
- De gemeente NEF heeft een omgevingsvisie ontwikkeld (ter inzage) en daaruit volgt (2024-2025) een omgevingsprogramma Kust.
- Omgevingsprogramma gaat parallel lopen aan proces IIP: ambitie is onderling zaken aan elkaar verbinden.
- Er is binnen vastgestelde Ruimtelijke Kaders en Budget de mogelijkheid om zonder de Raad tot een akkoord/onderhandeling te komen. Het College kan dan besluiten als het binnen kader en budget valt.
- De gemeente komt op voor haar eigen belang en stimuleert/faciliteert andere partijen met belangen dat ook te doen.

“Vraag is hoe we het IIP verbonden krijgen met ons Omgevingsprogramma.”

Gemeente Noardeast-Fryslân

Belangen bij een Integraal InrichtingsPlan

- Uitvoering geven aan het Coalitieakkoord Ferbûn mei de Mienskip (2022-2026)
- Uitvoering geven aan de doelen van de Omgevingsvisie Noardeast-Fryslân (2024)
- Het zoveel mogelijk behouden van het unieke karakter van het cultuurhistorische landschap en de dorpen.
- Het verbeteren van de Ruimtelijk Kwaliteit en de bereikbaarheid.
- Het bijdragen aan onderlinge verbondenheid binnen de Mienskip.
- Een (verkeers)veilige gemeente en veilige uitvoering van het project.
- Stimuleren van lokale werkgelegenheid t.b.v. onder anderen landbouw, recreatie en toerisme.
- Het leveren van maatschappelijke meerwaarde en of een economische plus op gemeente.
- Een wettelijke taak bij het verlenen van vergunningen in het kader van de Omgevingswet.

Gemeente Waadhoeke

Organisatie/rollen/mandatering/representatie

- De gemeente Waadhoeke heeft in totaal een dijkopgave van 10km binnen haar gemeentegrenzen.
- Er is op dit moment geen integrale visie op de Waddenkust: de gemeente is deze wel voornemens te ontwikkelen. Hiertoe is een drietal scenario's ontwikkeld. Ook is er een Ontwikkelprogramma en Regiodeal met raakvlakken.
- Bestuurlijk heeft wethouder Jan Dijkstra de portefeuille “Waddenkust”. Wethouder Marja Van der Meer heeft de verantwoording over Recreatie en Toerisme.
- Er is mandaat voor de (integrale) projectorganisatie. Er is geen mandaat om te onderhandelen buiten beleidskaders.

“Soms is er twijfel of er voor ons wel voldoende meerwaarde in het IIP zit”

Gemeente Waadhoeke

Belangen bij een Integraal InrichtingsPlan

- Uitvoering geven aan het Coalitieakkoord Sun Wurkje oan ‘e Takomst (2022-2026). Vanuit UP 21-26 rol in R&T.
- Een aantrekkelijk woon- en werkklimaat met een landschap dat uitnodigt om te wandelen, te fietsen en te sporten.
- Een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem voor iedereen en voor alle vervoersmiddelen.
- Ondernemers krijgen ruimte en kansen voor duurzame ontwikkeling waar mogelijk met maatwerk.
- Een wettelijke taak bij het verlenen van vergunningen in het kader van de Omgevingswet.
- Verbeteren van de bereikbaarheid en de toeristische voorzieningen in de kuststrook.
- Versterken samenwerking agrariërs en verbeteren biodiversiteit in gemeente.
- Wil beter gebruik maken van het Waddenfonds en de eventuele opvolger daarvan.

Naar een Routekaart Integrale Kustontwikkeling Waddengebied

Provincie Noord-Holland

provinsje fryslân
provincie fryslân

provincie groningen

Versie 1.2.
24 april 2024

Inhoud

1. Samen werken aan systeemherstel en - versterking 1
2. Vanuit een krachtige bestuurlijke basis 1
2.1. Bestuurlijk 2
2.2. Financieel 2
2.3. Juridisch 2
3. Met onderscheidende uitgangspunten 3
3.1 Systeemherstel en -versterking 3
3.1.1. Water en bodem sturend 3
3.1.2. Landschap is drager van functies en waarden 4
3.2. Samenhang en samenwerking 4
3.2.1. Compromissen sluiten 4
3.2.2. Zoet-zoutovergangen als voorbeeld 5
4. En slagvaardige deel- en uitvoeringsprogramma's 5
5. Kalenders en ruimte borgen in ruimtelijke en juridische kaders 8
6. Drie voorbeelden 9
7. Vervolgstappen 10

1. Samen werken aan systeemherstel en - versterking

De vastewalkust van het Waddengebied staat door de klimaatverandering voor flinke opgaven en uitdagingen, zowel buitendijks als binnendijks. Hoe we de kust de komende decennia ontwikkelen en inrichten is van groot belang voor een volhoudbare toekomst. De keuzes en afwegingen die nodig zijn, vragen om daadkracht; wat we nu doen (of nalaten) heeft ingrijpende gevolgen voor later. We kunnen het maar één keer goed doen.

Zeespiegelstijging, verlies van biodiversiteit, verzilting, zoetwaterbeschikbaarheid, voedselzekerheid en extremere weersomstandigheden vragen om andere manieren van werken, die bijdragen aan systeemherstel en -versterking. We zijn met elkaar op zoek naar herstel van evenwicht om in een goede balans bij te dragen aan een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied. In de Agenda voor het Waddengebied 2050 is dat uitgewerkt, waarbij we in deze routekaart juist ook rekening houden met de periode ná 2050. Zo blijkt uit recente klimaatonderzoeken dat de klimatologische veranderingen in het Waddengebied vanaf 2050 echt merkbaar worden. Aanpasbaarheid is daarin noodzakelijk en vormt het uitgangspunt voor alle ontwikkelingen.

Vanuit waterveiligheid en natuur is al geconstateerd dat we bij de kustontwikkeling voor de lange termijn meer moeten werken aan zachtere overgangen en natuurlijkere dynamiek. Voor het landbouwgebied is zoetwatervoorziening een belangrijke voorwaarde. Deze aspecten worden inmiddels al meerdere jaren opgenomen als belangrijke uitgangspunten (water en bodem sturend, landschap als drager van functies en waarden) in onder andere provinciale omgevingsvisies en (natuur)beheerplannen.

De routekaart integrale kustontwikkeling is bedoeld om daadwerkelijk passende uitvoering te geven aan deze uitgangspunten, waarbij de Waddenprovincies samen met de partners (Rijk, Waddenkustgemeenten en Waddeneilandgemeenten, Rijkswaterstaat, waterschappen, belangenorganisaties en beheerders van het landschap) naar de opgaven kijken langs de hele Waddenkust. De bestuurlijke, juridische en financiële kaders zijn daarin de basis om de juiste invulling te geven aan het gewenste beleid.

2. Vanuit een krachtige bestuurlijke basis

Om alle wensen en ambities die we met elkaar hebben te realiseren, zijn plannen, programma's en projecten nodig. En daar zijn er veel van! Vanuit verschillende perspectieven en ambities wordt in de dagelijkse praktijk hard gewerkt. Willen we met elkaar vanuit integraliteit écht van meerwaarde zijn en een multiplier realiseren op alle inspanningen, dan is voor de vastewalkust van het Waddengebied een gemeenschappelijke basis nodig om de verschillende gebiedsontwikkelingen op een adequate manier tot uitvoering te brengen. Deze routekaart reikt daarvoor een kader aan, dat geworteld is in bestuurlijke samenwerking (werken als één overheid), een integrale financieringsstructuur (bv door een op te richten kustfonds) en juridische ruimte. In de kern is aan die sterke basis in de voorbije jaren al goed gewerkt, de komende decennia versterken we dat.

2.1. Bestuurlijk

Bij alle ontwikkelingen langs de vastewalkust hebben we te maken met bestuurslagen: de provincies, de Waddenkustgemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat, het Rijk en een veelheid aan maatschappelijke organisaties. Met het grootste deel van al deze partijen is afgesproken dat de Agenda voor het Waddengebied 2050 het gedeelde uitgangspunt is. Daarom is het belangrijk dat deze agenda landt in alle omgevingsvisies, omdat de ambities uit de agenda vergaande ruimtelijke implicaties hebben. Immers als de agenda het gedeelde uitgangspunt is, moet dit ruimtelijk ook in de omgevingsvisies zijn geborgd. Dat draagt ook bij aan het profileren van de gewenste werkwijze om op te trekken als één overheid, zowel intern- als extern. Overigens zijn in dat verband al heel goede stappen gezet om de governance met elkaar eenduidig te organiseren. De instelling van het Omgevingsberaad Wadden (OBW) en het Bestuurlijk Overleg Wadden (BOW) zijn er prachtige voorbeelden van. Beide organen dragen bij aan zorgvuldige afstemming tussen de diverse bestuurslagen van de verschillende partijen. Doorgaan op de ingeslagen weg en die verankeren in de omgevingsvisies is een randvoorwaarde voor verdere ontwikkeling.

2.2. Financieel

Om de integrale gebiedsontwikkelingen mogelijk te maken en alle ambities te realiseren is veel geld nodig, zowel voor proces als uitvoering. Dit geld komt uit allerlei bronnen en langs heel verschillende geldstromen met ieder hun eigen eisen en randvoorwaarden. Zo heeft het HWBP een eigen financieringsstructuur en zijn er afhankelijk van de ontwikkelingen (en locaties) zowel inhoudelijk als procesmatig nog vele andere financiële bronnen aan te boren. Denk bijvoorbeeld aan de regionale green deals en het maken van slimme combinaties (koppelkansen) met programma's en projecten van organisaties als de waterschappen, Waddenkustgemeenten, Waddenprovincies en bijvoorbeeld de natuurorganisaties en beheerders van het landschap. Daarnaast zijn er subsidies (Europees, landelijk, regionaal, provinciaal en gemeentelijk) beschikbaar. Naast al deze financieringsstromen wordt er voor de ontwikkeling van de Waddenregio gewerkt met het interprovinciale Investeringskader Waddengebied (IKW) en het Waddenfonds. Deze vehikels bestaan in hun huidige vorm tot 2026. In de praktijk van integraal en gebiedsgericht werken met een scope die toekomstgericht is, is gebleken dat zo'n integrale financieringsstructuur erg belangrijk is voor daadwerkelijke integrale kustontwikkeling. In deze routekaart benadrukken we daarom graag het belang daarvan, bijvoorbeeld in de vorm van een langjarig kustfonds, bredere mogelijkheden voor co-financiering én procesgeld om meer fondsen en subsidies te koppelen en verkrijgen.

2.3. Juridisch

Bij alle ontwikkelingen en activiteiten langs de kust, spelen (juridische en wettelijke) kaders een rol bij het beheer en de inrichting. Denk aan onder andere KRW, PAGW en HWBP, maar ook het nieuwe beheerplan Natura 2000, het integraal beheerplan Waddengebied (BAW) en de invulling die momenteel wordt gegeven aan tussentijdse maatregelen. Al deze kaders dragen bij aan het beschermen van (en ruimte bieden aan) de ecologische, economische en sociaal-culturele waarden langs de kust. Al die regelingen kunnen soms remmend werken op de positieve ambities die we met elkaar hebben: soms mag iets bijvoorbeeld niet omdat het strijdig is met Natura 2000, terwijl de impact van de ambitie op biodiversiteitsherstel juist positief kan zijn. Hier zijn we met elkaar op zoek naar meer ontwikkelruimte en ruimte om aan te passen; niet om zomaar iets te kunnen doen, maar juist om integraal bij te dragen aan de doelen die we met deze wetgeving samen delen.

Bij de ontwikkeling van de vastewalkust is het daarom belangrijk dat we onze ecologische opgaven tijdig afstemmen met het traject voor het ontwikkelen van het Beleidskader Natuur Waddenzee én om mee te groeien met de mogelijkheden en beperkingen door klimaatverandering en zeespiegelstijging. Aan het proces, om het Waddengebied in balans te ontwikkelen ten behoeve van natuur en gebruikers, wordt nu gewerkt. Daarin is het belangrijk dat de ecologische opgaven waar we voor komen te staan, wanneer het gaat om het menselijk gebruik van de Waddenzee, in samenhang met het Beleidskader worden onderzocht. In de bestaande praktijk is het nog te vaak zo dat bij integrale gebiedsontwikkelingen de (juridische en wettelijke) kaders niet goed op elkaar aansluiten. Daarmee staan ze het realiseren van een plus in de weg. Uitgangspunt moet zijn dat de kaders zo worden benut dat ze bijdragen aan de gewenste ontwikkeling van een , robuuste, klimaat- en toekomstbestendige kust.

3. Met onderscheidende uitgangspunten

We werken met elkaar langs de route van twee sturende uitgangspunten. Het gaat ons om het bereiken van (1) systeemherstel en -versterking en (2) om samenhang en samenwerking. Hiermee bereiken we synergie in de uitvoering en dragen we bij aan eenduidige ontwikkelingen langs de vastewalkust als geheel.

3.1. Systeemherstel en -versterking

Bij iedere ontwikkeling langs de kust vinden we systeemherstel en -versterking van het Waddengebied een belangrijk uitgangspunt. De ruimtelijke kwaliteiten en omstandigheden spelen daarbij een belangrijke rol. De ambities uit de actuele en toekomstige integrale ontwikkelingen moeten goed passen op de voorgenomen plekken in het kustgebied van de Wadden. Bij ecologie, economie en sociaal-culturele ontwikkelingen gaat het om de logica van de plek. In alle plannen wordt tenminste het volgende in de afwegingen opgenomen:

3.1.1. Water en bodem sturend

Er wordt aangesloten op de natuurlijke kenmerken van het water- en bodemsysteem. Hoe meer het watersysteem in balans is met het gebied, hoe meer het water zich van nature gedraagt en beweegt én hoe kleiner de inspanningen zijn om het (zoete en zoute) water dienstbaar te laten zijn aan de gebiedsontwikkeling. Denk aan de zoetwaterbeschikbaarheid, het vergroten van biodiversiteit (door zoet-zout verbindingen), het omgaan met zeespiegelstijging, bodemdaling en de steeds extremere vormen van neerslag en droogte. Door in de ontwerpfase een bepaalde mate van aanpasbaarheid te integreren voorkom je dat de klimaatopgave voor de volgende generaties groter wordt. Dus is het belangrijk om voldoende rekening te houden met lange termijneffecten.

Er voltrekken zich de komende decennia grote ruimtelijke transities. Deze bieden naast uitdagingen ook kansen, om negatieve trends van verdroging door overmatig afvoeren of onttrekken van (grond)water, (grond)waterkwaliteitsverslechtering en bodemdaling te keren. Door de kust door te ontwikkelen en in te richten, wordt het op bepaalde plekken mogelijk om gescheiden zoet- en zoutwatersystemen te combineren die beter in staat zijn om zeespiegelstijging op te vangen. Van maakbaarheid naar aanpasbaarheid, is daarin het uitgangspunt. Overigens zijn niet alle gebiedsontwikkelingen langs de kust geschikt voor zulke aanpassingen en het is in het kader van bijvoorbeeld de landbouw (en het behoud van voedselzekerheid) ook zeker niet overal gewenst (niet alles kan overal). De eerder genoemde logica van de plek staat voorop.

3.1.2. Landschap is drager van functies en waarden

Het landschap achter de dijken is op veel plekken (denk aan de Noordelijke Kleischil) belangrijk als productiesysteem (economie) voor onder andere pootaardappelen. De ontwikkeling van de dijken zelf richt zich vooral op de waterveiligheid (HWBP) én voor de dijk is de ecologie van groot belang (N2000). Door klimaatverandering worden we ook gedwongen om bij de gebiedsontwikkelingen langs de kust op zoek te gaan naar een nieuwe balans. Dit betekent dat er voortdurend aandacht moet zijn voor een zorgvuldige weging van belangen. Daarvoor is het belangrijk om de sociale, ecologische en economische waarden van het landschap per gebied onder de loep te nemen en te waarderen, om tot een afgewogen aanpak te komen voor duurzame gebiedsontwikkeling (Brede Welvaart). In zulke concepten moet rekening worden gehouden met de logica van de plek, zodat ontwikkelingen zich verhouden tot de omgeving. Denk aan voedselproductie, cultuurhistorie, energietransitie, klimaatverandering, bodemdaling, water, recreatie en toerisme, biodiversiteit en landschapsbeleving, maar ook de landschappelijke kernwaarden zoals weidsheid, openheid, rust, ruimte en duisternis.

3.2. Samenhang en samenwerking

Het succes van onze gezamenlijke én afzonderlijke inzet op de ontwikkelingen en ambities aan de vastewalkust, is sterk afhankelijk van de kwaliteit waarmee we de samenhang tussen opgaven weten te benutten en de manier waarop we onze samenwerking organiseren. Iedere gebiedsontwikkeling heeft zijn eigen dynamiek, planning, kansen en mogelijkheden. Maar er is ook een onderlinge afhankelijkheid tot andere opgaven en doelen. Niet alleen de beschikbare ruimte speelt daarin een rol, maar ook de inhoudelijke uitdagingen en opgaven in transities, thema's en doelen. Er zijn voortdurend verschillende partijen betrokken die ook allemaal zo hun eigen wensen, visies en strategieën hebben. In de gebieden vanuit samenhang en samenwerking naar onze opgaven kijken, moet een essentieel uitgangspunt zijn. Zo kan bijvoorbeeld het nadenken over verzilting niet zonder een afgewogen zoetwaterstrategie en kun je niet werken aan vispasseerbaarheid van gebieden zonder aandacht te hebben voor de relatie met bijvoorbeeld landbouw en dijkversterking.

3.2.1. Compromissen sluiten

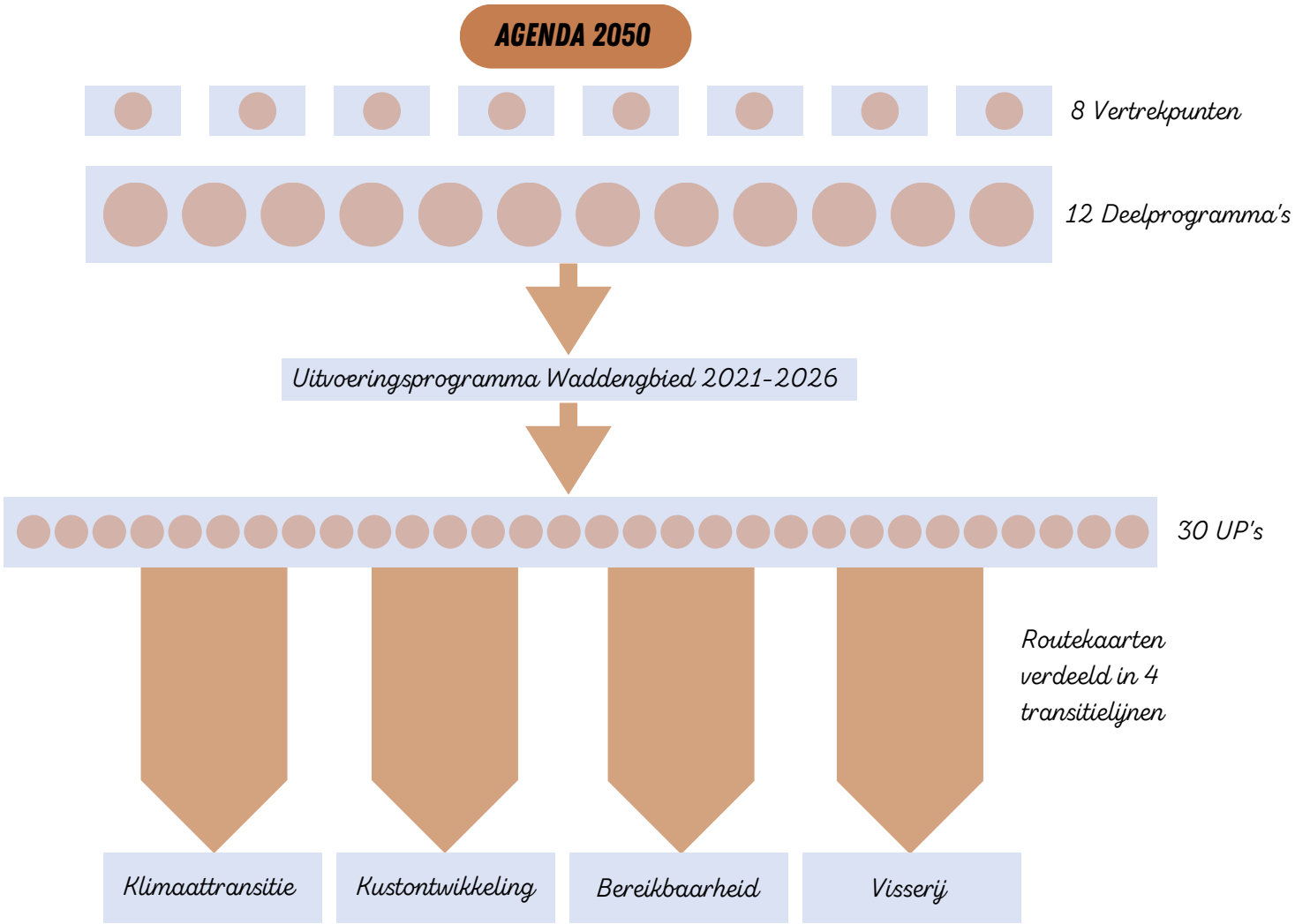
In de Agenda voor het Waddengebied 2050 is een veelheid aan doelen geformuleerd waaraan gebiedsontwikkelingen moeten voldoen. Deze doelen zijn vervolgens uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma 2021-2026 en de 30 hier uit voortvloeiende uitvoeringsprogramma's (UP's). Om overzicht te scheppen is een apart doelendocument opgesteld. Daarnaast hebben alle partijen die bij het Waddengebied betrokken zijn hun eigen ambities, visies, strategieën, doelen en opgaven. Het is onze nadrukkelijke wens om ieders doelen in eendrachtige samenhang en samenwerking met elkaar te bereiken. Alleen die inzet leidt tot de gewenste ruimtelijke balans en inpassing in het gebied. Dat betekent ook dat er compromissen moeten worden gesloten. Uitgangspunt is daarin dat de samenwerking en samenhang leidend zijn voor de keuzes die vanuit de grote transities in het kader van de vastewalkust moeten worden genomen. Aandacht voor de gemeenschappelijkheid daarin betekent ook dat er zeer tijdig wordt geanticipeerd op het voorstellen van mitigerende maatregelen, wanneer als gevolg van gekozen richtingen een belangrijke kwaliteit onder druk komt te staan. Hierin ligt een gezamenlijke taak om daar vanuit de UP's blijvend aandacht voor te hebben.

3.2.2. Zoet-zoutovergangen als voorbeeld

Een goed voorbeeld voor de inzet op samenhang en samenwerking is het verbeteren van de gewenste zoetwaterdynamiek. Daar zijn bijvoorbeeld op verschillende plekken langs de kust zoet-zoutovergangen nodig. Echter zijn er ook maar een paar geschikte plekken langs de kust voor dergelijke overgangen op grote schaal. Om er voor te zorgen dat zulke zoet-zoutovergangen op de juiste plekken worden ontwikkeld (en er op die paar plekken dan ook ruimte is) is een breed gedragen zoetwaterstrategie nodig die past bij de verschillende gebieden (en het functionele gebruik) langs de kust.

4. En slagvaardige deel- en uitvoeringsprogramma's

De inhoud van de Agenda voor het Waddengebied 2050 is leidend voor gebiedsontwikkelingen. In de Agenda zijn acht vertrekpunten genoemd als basis voor twaalf deelprogramma's, die zijn onderverdeeld in 30 uitvoeringsprogramma's (verzameld in het Uitvoeringsprogramma 2021-2026). Dat ziet er in schema als volgt uit:

Al die deelprogramma's en uitvoeringsprogramma's hebben een flinke documentenstroom gegenereerd. In een poging om daar op een overzichtelijke manier de doelen voor te ontsluiten, is een zogenaamd 'doelendocument' opgesteld. Daarin zijn per deelprogramma de concrete doelen uitgewerkt. Voor deze eerste uitwerking van de routekaart hebben we gekeken naar de doelen die te maken hebben met de thema's slib, zoet-zout en mitigerende maatregelen. Op deze thema's ligt immers de focus in de Routekaart Integrale Gebiedsontwikkeling. Daarmee zijn we nog niet volledig. Er zijn nog veel meer doelen die van invloed zijn op de ontwikkeling van de kust. Als deze eerste uitwerking van de route kaart wordt onderschreven, dan zullen we die in de loop van 2024 verder uitwerken tot een volledig en afgerond geheel.

Om een helder beeld te geven van de relatie tussen de inhoudelijke de doelen uit de Agenda voor het Waddengebied 2050 en de strategie en werkwijze met deze routekaart, hebben we dat geprobeerd te schetsen in een doelenboom (zie volgende pagina).

DOELEN

WE GAAN SLIMMER OM MET SEDIMENT EN DE IMPACT VAN ANDERE MENSELIJKE INGREPEN IN HET SYSTEEM.

DE KLIMAATADAPTIEVE KUSTZONE INTEGRAAL VERSTERKEN

ZOETWATER LANGS DE KUST BETER VASTHOUDEN

BIJ VERZILTING ZOEKEN WE NAAR WINST VOOR LANDBOUW EN NATUUR

WE BRENGEN MINIMAAL 2 AFGESLOTEN ZEEARMEN WEER IN VERBINDING MET DE WADDENZEE

WE ONTWIKKELEN DE ZOET-ZOUTOVERGANG EEMSZIJLEN/GROTE POLDER

WE VERBETEREN DE ZOETWATERDYNAMIEK EN CREËREN WAAR MOGELIJK ZOET-ZOUTOVERGANGEN

GEBAGGERD SLIB WORDT OP LAAGGELEGEN GRONDEN BENUT OM DE GEVOLGEN VAN BODEMDALING OF ZOUTE KWEL TE VERMINDEREN.

WE HERSTELLEN PAAI- EN OPGROEIPLAATSEN VOOR (TREK)VISSEN

HET ZANDVOLUME IN DE KUST OP ORDE HOUDEN EN LATEN MEEGROEIEN MET DE ZEESPIEGELSTIJGING

SYSTEEMHERSTEL & VERSTERKING

BREDE WELVAART

SAMENHANG & SAMENWERKING

BESTUURLIJK

JURIDISCH

FINANCIEEL

- We zijn met het OBW en BOW succesvol om samenhang en samenwerking te versterken.
- We treden steeds meer op als één overheid (intern en extern)
- Om die samenwerking te borgen, moet de Agenda 2050 landen in alle omgevingsvisies

- We zoeken naar meer ruimte voor ontwikkeling binnen juridische kaders en wetgeving (N2000, KRW, PRGW, HWBP, etc)
- We maken ons bestuurlijk sterk voor ontwikkelingsruimte, het identificeren en zoeken naar oplossingen in nauwe samenwerking met het Beleidskader Natuur.

- In 2026 stopt de huidige werkwijze met het IKW en Waddenfonds. Het beschikbaar hebben van een Integrale financieringsstructuur (kustfonds) is een randvoorwaarde voor toekomstig succes.

Uitgangspunten:

- Water en bodem zijn sturend
- Het landschap is drager van functies en waarden.

Werkwijze:

- Overheden en organisaties bij het UP stemmen hun opgaven en plannen zorgvuldig op elkaar af om overlap, samenhang en koppelkansen te benutten. Ook communicatie en Brede Welvaart zetten we strategisch in.

5. Kalenders en ruimte borgen in ruimtelijke en juridische kaders

Als we kijken naar het doelendocument dat is ontleend aan de Agenda voor het Waddengebied 2050, dan zien we dat veel van de doelen uit de deelprogramma's al in 2026 gerealiseerd (zouden) moeten zijn. Dat is niet haalbaar. In de uitwerking van de ambities met integrale kustontwikkeling is het verstandiger om de planning van de dijkversterkingsopgaven, zoals vastgelegd in het HWBP, te volgen. Door de integrale gebiedsontwikkeling aan deze opgaven te verbinden, ontstaat een meer realistische planning met betrekking tot welke doelen wanneer moeten worden opgepakt en wanneer deze afgerond moeten zijn.

Zo zal bijvoorbeeld het dijktracé Koehool Lauwersmeer gereed zijn in 2032 en wordt de Brede Groene Dijk in Groningen in 2037 afgerond. Door in de planning uit te gaan van deze gegevens kan eenvoudig worden teruggerekend wanneer wat moet gebeuren om tot een integrale ontwikkeling en het benutten van koppelkansen langs de kust te komen.

Overigens is het ook in een aangepaste kalender nodig om al op korte termijn een extra inspanning te leveren op het wegnemen van (juridische) belemmeringen en het organiseren van samenhang. Voor verschillende opgaven - zoals de toepassing van slib, of het realiseren van zoet-zout verbindingen – is het een belangrijke randvoorwaarde dat ons bestuurlijke commitment daaraan landt in de omgevingsvisies van de overheden en in het Beleidskader Natuur van het Rijk.

Uitgangspunten en randvoorwaarden hierbij zijn:

- Ontwikkel regionale klimaatadaptatievisies.
- Houd bij systeemherstel en -versterking rekening met weersextremen die groter zijn dan de norm.
- Vermijd locaties waar een sterke aanpassing of regulering van het natuurlijke water- en bodemsysteem nodig is om het landgebruik mogelijk te maken.
- Voorkom een grote verwevenheid van functies die strijdige eisen hebben aan het water- en bodemsysteem.
- Zorg bij integrale gebiedsontwikkelingen langs de kust voor een eenduidige visie.
- Respecteer de natuurlijke dynamiek van de kust en geef die ruimte waar dat mogelijk is.
- Benut ingrepen die nodig zijn vanwege de zeespiegelstijging, de energietransitie en de leefbaarheid om tot nieuwe kwaliteiten in het landschap langs de kust te komen.
- Verrijk de kuststrook met aandacht voor de geschiedenis van de mens in het gebied: visserij, handelshavens, de strategische ligging in oorlogstijden, oude Hanzeverbanden en de agrarische functie.
- Benader de kusten van het Waddengebied als robuuste zones en als onderdeel van één samenhangende kuststrook.
- Benadruk de grote verscheidenheid aan kustvormen (kwelderwerken, natuurlijke kwelders, dijken, zomerpolders, etc.) en het ruimtelijk beeld van deze vormen. Benut deze diversiteit in de uitwerking van toekomstige opgaven.
- Respecteer open ruimte, rust en duisternis van de Waddenzee en cluster grote economische opgaven en energieopgaven waar deze passen bij de maat, de schaal en het karakter van het bestaande landschap.
- Bestaande kwaliteiten zijn altijd het vertrekpunt bij ontwikkelingen.

6. Drie voorbeelden

Er gebeurt ongelooflijk veel langs de Waddenkust. Projecten, plannen, programma's, gebiedsontwikkelingen... Een veelheid aan initiatieven, die ook inzet plegen op hun eigen communicatie met de omgeving. We moeten dat met elkaar zo zien te vervlechten dat ze in samenhang bijdragen aan de integrale ontwikkeling van de vastewalkust. Daar is sturing en afstemming een randvoorwaarde. Bestuurlijk commitment aan de routekaart helpt daarbij. We maken dat hieronder vanuit drie voorbeelden inzichtelijk. Met die voorbeelden schetsen we een beeld van de veelheid aan uitvoeringsprogramma's en doelen die een complexe puzzel veroorzaken en die - in de huidige situatie - bestuurlijk, juridisch en financieel per gebiedsontwikkeling moet worden gelegd.

Voorbeeld 1: Havens – grote opgaven in een bijzondere omgeving

De havens langs de Waddenzeekust zijn een onderbreking van de kustlijn, en maken daar tegelijkertijd onderdeel van uit. Het zijn locaties waar de vier transitielijnen elkaar tegenkomen in aan te pakken opgaven. De haven van Den Helder is hiervan een goed voorbeeld. Er spelen grote opgaven met een ruimtebeslag: uitbreiding van de Koninklijke Marine, versterken van de haveninfrastructuur om ruimte te bieden aan de energietransitie en de economie te versterken in combinatie met waterveiligheidsmaatregelen, het aanpakken van de bereikbaarheid van de haven (ook voor Texel van levensbelang), en verbinden van stad, haven en wad onder de term 'maritieme stadsontwikkeling'. Dat alles met aandacht voor erfgoed en toerisme.
De projecten die hiervoor opgetuigd worden, gaan weer over centrale thema's voor de Wadden, zoals omgaan met slib, zoet-zout overgangen, en duurzaamheid en circulariteit. Hierbij wordt rekening gehouden met de invloed van alle maatregelen en werken op het Wad.

De integrale gebiedsontwikkeling vraagt een zorgvuldige afweging op alle vlakken. Dat is een complexe en tijdrovende exercitie, met als doel een haven die met respect voor het Wad aan de toekomst werkt.
Niet alle havens hebben dezelfde opgaven, maar de centrale opgaven spelen overal.

Voorbeeld 2: Lauwersoog

Bij de ontwikkeling van Lauwersoog spelen veel thema's een rol. Het gaat onder andere om recreatie & toerisme, visserij, landbouw, bereikbaarheid, zoetwaterbuffer, Natura2000 zoet, Natura2000 zout, dijkversterking, de betrokkenheid van verschillende overheden (provincie Groningen en Fryslân) en grote natuurmaatregelen vanuit uit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Ook brede welvaart speelt hier een rol.

De uitdaging is om met aandacht voor al deze opgaven en wensen de ruimtelijke puzzel te leggen. Het buitendijkse kweldergebied kent een aantal grote vraagstukken waarvoor keuzes nodig zijn. Ook is het belangrijk om hier een plus te realiseren voor de Waddennatuur, als er wordt ingezet op een brede groene dijk, maar ook om er de Natura2000 opgave te realiseren. Financieel is het uitdagend om ontschotte financiering te krijgen voor gebiedsontwikkelingen, waar ook ruimte zit om geld te besteden aan de brede welvaartsopgaven. Middelen zijn vaak gelabeld en daardoor niet inzetbaar voor de combinatie van doelen. Dat vraagt om de beschikbaarheid over een integrale financieringsstructuur.

Voorbeeld 3: Slib

Bij de Eems Dollard spelen landbouw, bodem en natuur, slib en de haven van Delfzijl en Eemshaven een voorname rol in de ontwikkeling van integrale perspectieven voor de kust.

Hier zijn bijvoorbeeld kansen om slib in te vangen en vervolgens voor verschillende toepassingen te benutten. Denk aan het ophogen van de landbouwgrond in en rond de terpen en wierden. Daarbij geldt wel dat het in de Oostpolder (600 ha) niet gewenst is om dit te doen. Dit concrete voorbeeld geeft meteen aan dat het bij alle integrale ontwikkelingen van belang is om rekening te houden met het DNA van het landschap/de logica van de plek. Kijk telkens goed of het logisch is om iets ergens te doen. We moeten voorkomen dat we straks bijvoorbeeld overal zoet-zoutovergangen maken of gaan kiezen voor binnendijkse kweldervorming om de biodiversiteit te versterken. Zo ligt tussen Lauwersoog en Eemhaven bijvoorbeeld heel veel hoogwaardige landbouwgrond die je daar graag wil houden. Hier ga je dus niet aan de slag met het ophogen van landbouwgrond met slib, als dat niet nodig is, of met zachte overgangen als dat landbouwgrond kost.

Waar men in Groningen tegenaan loopt is de harde begrenzing van Natura 2000. Dit beperkt de mogelijkheden voor integrale ontwikkeling. Buitendijks zijn instandhoudingsdoelen vastgesteld, waardoor ingrepen in dit gebied vaak juridisch onmogelijk zijn. Dat geldt ook als die nieuwe ontwikkelingen leiden tot versterken van de biodiversiteit. Zoet-zout overgangen zijn hard en te abrupt door sluizen en gemalen. Dit strookt niet met de wens om verbetering en versterking van de natuur in het Waddengebied. Broedgelegenheid, foerageergebieden, vismigratie en paaiplaatsen kunnen buitendijks vaak onvoldoende gerealiseerd worden door juridische beperkingen. Binnendijks leiden deze initiatieven tot weerstand vanuit de bestaande gebruiksfuncties. Met de routekaart moet het mogelijk worden om zulke impasses te doorbeken.

7. Vervolgstappen

Deze versie van de routekaart is een basis, die verre van compleet is. De nadere uitwerking pakken we op na instemming van het BOW op de gekozen inhoud en werkwijze. De routekaart integrale kustontwikkeling raakt bovendien ook aan de uitwerking van de andere routekaarten: klimaatadaptatie, bereikbaarheid en visserij. Ook daarin zorgen we in de volgende stap graag voor een beschrijving hoe die zich tot elkaar verhouden én werken we aan inhoudelijke afstemming om de samenhang tussen de routekaarten te borgen.

Colofon

De routekaart integrale kustontwikkeling is bedoeld om passende uitvoering te geven aan de opgaven langs de hele Waddenkust. De bestuurlijke, juridische en financiële kaders zijn daarin de basis om de juiste invulling te geven aan het gewenste beleid.

In opracht van
Provincie Fryslân

Procesbegeleiding en tekst
[redacted]

Noordtij
Wirdumerdijk 13-C
8911CB LEEUWARDEN
058-2130819
info@noordtij.nl
www.noordtij.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:10:02
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 30 Sep 2024 15:13:30
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Gespreksverslag en bijlages n.a.v. raakvlakkenoverleg op 15 mei.
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
gespreksverslag raakvlakken WF en gemeente 20240515.pdf; RIJROUTES.pptx;

Goede middag

zoals toegezegd de tekeningen met mogelijke rijroutes.

Ik kan het niet voor elkaar krijgen de factsheets te openen.

Wie kan ze in onze 1DYK map zetten?

Ik heb [redacted] nog een keer gevraagd ons alle definitieve factsheets te sturen.

Groeten, [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 27 mei 2024 12:02
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: Gespreksverslag en bijlages n.a.v. raakvlakkenoverleg op 15 mei.

Beste [redacted], [redacted] en [redacted],

Naar aanleiding van het overleg op 15 mei hierbij de beloofde documenten:

Gespreksverslag 15 mei (zie bijlage)

Kaartje met mogelijke rijroutes (zie bijlage)

En de koppelingen naar de

Factsheets - definitief

240419_ontwerpopgaven_presentatie_peazensmoddergat.jpg

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Werkdagen: [redacted]

06 – [redacted]

[redacted]@wetterskipfryslan.nl

Wetterskip Fryslân 058 – 292 2222 | Postbus 36, 8900 AA Leeuwarden

www.wetterskipfryslan.nl

EN WAT DOEN WE MORGEN MET WATER?

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:06:05
Van: [redacted]
Verzonden: maandag 3 juni 2024 13:45:30
Aan: [redacted]
Onderwerp: afspraak Ged. S. Knol, G. de Boer WF DB en P. Braaksma weth. NEF
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi [redacted],

Zie onderstaand. Ik hoop dat dit zo lukt.

Binnen gemeente Noardeast-Fryslân spelen verschillende gebiedsprocessen. 1-Dyk en GO Dongeradielen zijn twee grote gebiedsprocessen. Daarnaast wordt er door de provincie Fryslân gewerkt aan de POVI en heeft het Wetterskip de BOVI. Dan zijn er nog generieke opgaven als bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water (KRW). Al deze opgaven en gebiedsprocessen kennen een bepaalde overlap op het gebied van onder andere water: zoetwaterbeschikbaarheid, waterberging, verzilting en waterkwaliteit.

Tot op heden wordt er binnen de gebiedsprocessen weinig integraal gekeken naar andere processen en opgaven vanwege de complexiteit: wie doet wat, wie betaald wat en hoe organiseren we dit? Om tot een juiste totaaloplossing voor onze gemeenten/gebied te komen is integraal kijken en afwegen wenselijk. We willen immers het liefst niet meerdere keren voor verschillende gebiedsprocessen het gebied in. Daarnaast willen we met de transitie landelijk gebied binnen onze gemeente graag oplossingen voor de lange termijn.

Met het aantreden van een nieuw kabinet is ook duidelijk geworden dat het NPLG/FPLG een andere koers zal gaan varen. Ook het transitiefonds krijgt voor het grootste deel een andere bestemming. Dit betekent ook voor Noardeast-Fryslân dat er minder gelden voor de transitie van het landelijk gebied beschikbaar zullen komen vanuit het FPLG. Het zou mooi zijn als we de verschillende gebiedsprocessen, plannen en opgaven meer integraal kunnen gaan benaderen en misschien kunnen komen tot een gebiedsplan waarin de diverse opgaven bij elkaar komen.

Water en landbouw zijn de centrale thema's voor gemeente Noardeast-Fryslân die in iedere opgave en/of gebiedsproces terugkomen. Binnen deze thema's trekken provincie, Wetterskip en gemeente met elkaar op. Bestuurlijk is er vanuit gemeente Noardeast-Fryslân en Wetterskip Fryslân behoefte om samen met de provincie de mogelijkheden te verkennen om te komen tot een meer integrale benadering van de verschillende gebiedsprocessen en opgaven langs de Fryske Waddenkust.

De keuzes van nu hebben impact op de komende 50 jaar. Laten we nu de juiste keuzes maken voor de volgende generatie.

Met vriendelijke groet, mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy (OenE)

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

(06) [redacted]

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE
NOARD EAST FRYS LÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:10:47
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 5 Jun 2024 09:49:49
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: IIP 1DYK | Belangrijke informatie over Lokale Konsulten
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Voorstel Lokaal Konsult.pptx;

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 4 juni 2024 22:27
Aan: [redacted] ; [redacted]@ltonoord.nl; [redacted] ; [redacted] (NN) ; [redacted]@fryslan.frl; [redacted] (Gast - It Fryske Gea) ; [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: IIP 1DYK | Belangrijke informatie over Lokale Konsulten

Best 1DYK Programmateam,

Weer een processtap gezet

Afgelopen maandag hebben we vanuit het PB de Stuurgroep meegenomen met een IIP-update. Daarin was natuurlijk aandacht voor de doorlopen processtappen, de concrete invulling van de governancestructuur, het opleveren van een omgevingsanalyse en de daaruit voortgekomen dialoogstructuur. (*Nb. Jullie waren van dit alles al via de mail op de hoogte gesteld.)*

Dialoogstructuur

En nu gaan we de komende weken van een planning op papier naar een ronde overleggen met het bredere stakeholderveld. Onder begeleiding van [redacted] gaan er werkplaatsen starten. Hierover in een apart Email meer informatie, maar wat wel goed is om te benadrukken: de werkplaatsen zijn dus onder auspiciën van de [redacted] slechts voor een select gezelschap en op uitnodiging toegankelijk. Voor de Lokale Konsulten strekt de verantwoordelijkheid zich uit over alle 1DYK partners en is de lijst met genodigden veel groter!

Lokale Konsulten 3 & 4 juli, 16.00 tot 19.00 uur

Op woensdag 3 en donderdag 4 juli worden de Lokale Konsulten georganiseerd. Op woensdag 3 juli voor het westelijk deel (Waarschijnlijk in Sint Anna Parochie) en donderdag 4 juli in het oostelijk deel (Theaterkerk Nes).

In de bijlage vinden jullie een voorstel voor de opzet van het Lokaal Konsult. We vragen hierbij nadrukkelijk aan **alle 1DYK organisaties om aanwezig te zijn**, zodat inwoners en organisaties in gesprek kunnen en vragen kunnen stellen. Jullie hebben in interviews zelf ook aangegeven het belangrijk te vinden om in contact te blijven staan met partijen in het gebied dus per organisatie zouden we een (sta)tafel kunnen neerzetten om herkenbaar aanwezig te zijn. De vraag is of jullie met jullie communicatie collega (zij hebben net een mail ontvangen vanuit [redacted]) alvast na willen denken over de invulling vanuit jullie organisatie. Doel van de Lokale Konsulten vind je terug in het voorstel.

Communicatie

Inwoners en organisaties worden via diverse kanalen uitgenodigd voor de lokale konsulten. De afdeling Communicatie denkt aan een advertentie in de Franeker Courant en de Noardeast-Fryslân, een gerichte brief aan (belangen) organisaties zoals bijvoorbeeld dorpsbelang, artikel op de gemeentepagina en posts op de socials. Ze vragen de gemeente om deze informatie ook actief te verspreiden en delen.

Vanuit Wetterskip Fryslân worden de primaire organisatie en coördinatie op poten gezet: ruimte reserveren, communicatie en praktische opzet van de dag. Verder is het aan ons samen om het plan fijn te slijpen.

Verzoek aan iedereen:

-Zet 3 en 4 juli in de agenda.

-Bespreek ajb intern welke informatie jullie willen delen tijdens de lokale konsulten (denk ook aan herkenbaarheid als organisatie)

-Geef bij mij even aan wie op deze dagen aanwezig is om de organisatie te vertegenwoordigen en contactpersoon is

Er volgt een uitnodiging om tegen eind juni per Teams, met de direct betrokkenen, de details door te nemen.

Mocht deze Email vragen oproepen aarzel dan niet om contact met mij op te nemen.

Hartelijke groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Voorstel Lokaal Konsult

Opzet Konsulten

- Doel:
  - brede informatievoorziening en gelegenheid om vragen te beantwoorden
  - Meenemen organisaties die (voorlopig) niet in de WP zitten
  - Gevolg geven aan gebiedsdocument? Wat is er met input gedaan
  - Uitleg over de stap van gebiedsdocument naar gebiedsplan. Wat staat daar straks in?
  - Uitleg over participatie en besluitvorming. Wie gaat waar over?
  - Inzoomen op dialoogstructuur. Zit uw belang er voldoende in?
  - Met 1 mond spreken. Alle 1DYK partners aanwezig en in de gelegenheid om het gesprek te voeren.

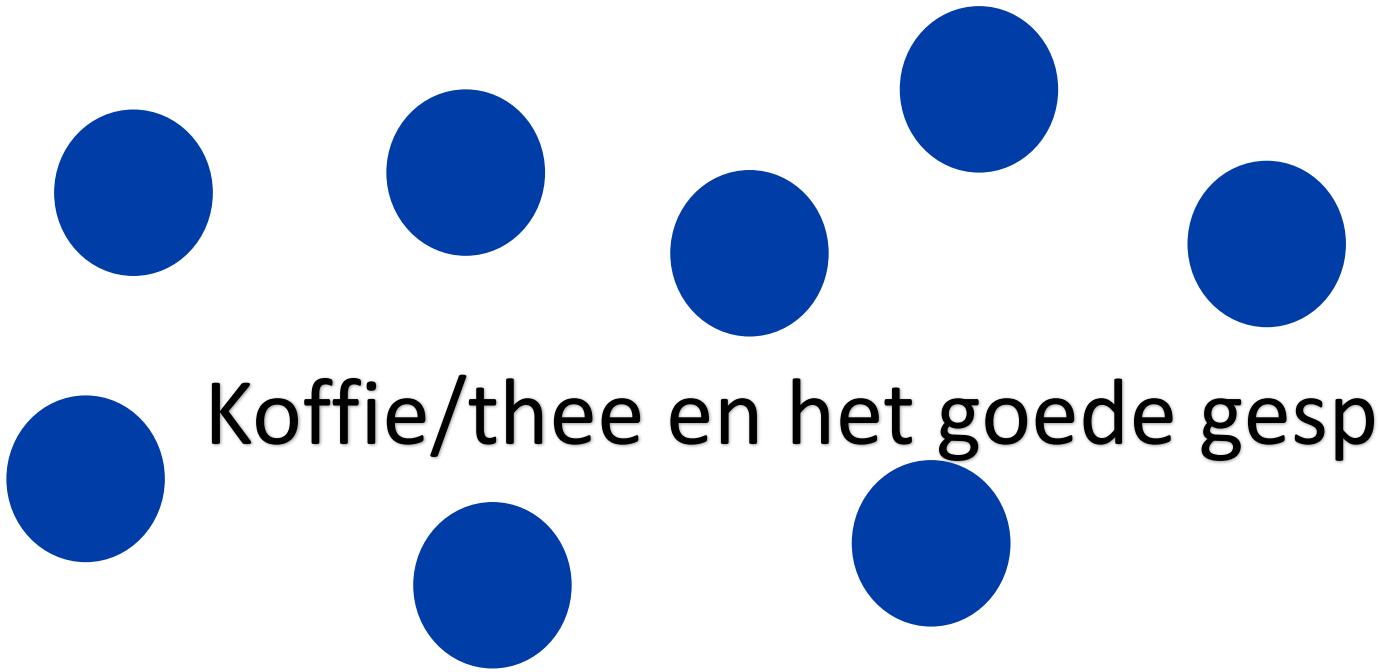
- Opzet:
  - 1 ruimte, meerdere tafels, voldoende gesprekspartners
  - Algemene welkomsttafel

Toelichting proces gebiedsdoc.

Van gebiedsdoc. naar gebiedsplan

Opzet van de werkplaatsen

Participatie in deze fase

Koffie/thee en het goede gesprek

WH

NF

LTO

IFG

WF

PF

RWS

In aparte ruimte:

Elk half uur een korte (10min) presentatie over het IIP-proces

Begeleidingsteam

- Iemand namens WF ([redacted])
- Iemand namens PF ([redacted])
- Iemand namens WH ([redacted])
- Iemand namens NF ([redacted])
- Iemand namens RWS ([redacted])
- Iemand namens LTO ([redacted])
- Iemand namens IFG ([redacted])
- Iemand namens proces gebiedsdocument ([redacted] check)
- Iemand namens Programmabureau ([redacted] en [redacted])
- Welkomstcomité en begeleiding ([redacted])

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:10:16
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 17 Jun 2024 15:03:51
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: IIP - Voorbereiding/afstemming Lokale Konsulten
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
240617 Toelichting LK.pdf;

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 17 juni 2024 13:13
Aan: [redacted]@ltonoord.nl; [redacted] (RWS NN ; [redacted] @ltonoord.nl; [redacted] (NN ; [redacted]@fryslan.frl; [redacted] (Gast - It Fryske Gea ; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: RE: IIP - Voorbereiding/afstemming Lokale Konsulten

Allen,

Hierbij de documentatie zoals daarstraks gedeeld in het overleg rondom de Lokale Konsulten.

Via diegene die aanwezig konden zijn: hartelijk dank voor het goede overleg en de aanscherpende vragen/opmerkingen.

Kon je er niet bijzijn zoek dan svp zelf even iemand op om bijgepraat te worden of trek bij mij aan de bel.

Belangrijkste actiepunten/afspraken:

-[redacted] kijkt naar de lijst met maatregelen die wel/niet binnen scope vallen incl. redeneerlijn over de gemaakt keuzes en deelt dit met de rest

-[redacted] hoort graag van iedereen wie er namens elke 1DYK organisatie aanwezig zal zijn op 3 en 4 juli

-Vervolgens ook allemaal doorgeven of je een tafel gaat bemensen

-Tenslotte kunnen we het beste met elkaar afstemmen welke materialen al beschikbaar zijn en wat er nog geproduceerd moet worden.

Hartelijk groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted]
Verzonden: maandag 10 juni 2024 13:53
Aan: [redacted]; [redacted]@ltonoord.nl
CC: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted] (RWS NN; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@ltonoord.nl; [redacted]; [redacted] (NN; [redacted]@fryslan.frl; [redacted] (Gast - It Fryske Gea; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@waadhoeke.nl; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: IIP - Voorbereiding/afstemming Lokale Konsulten
Tijd: maandag 17 juni 2024 11:00-12:30 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: Microsoft Teams-vergadering

Zie separate Email.

-Op welke locaties zitten we?

-Hoe zien de ruimtes er uit?

-Welk materiaal kan je meenemen vanuit je organisatie?

-Hoe zijn we als 1DYK partners herkenbaar?

-Wat kunnen we centraal coördineren?

-Welke verhaallijn dragen we gezamenlijk uit?

-etc

Microsoft Teams Heeft u hulp nodig?

Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 352 661 220 631

Wachtwoordcode: 3wBEdM

Voor organisatoren: Vergaderopties

UPDATE LOKALE KONSULTEN 1DYK

STAND VAN ZAKEN 17 JUNI 2024 / PROGRAMMABUREAU 1DYK

ALTIJD DE OPGAVE VOOROP

Opgave

- Q1 2025 ligt er een akkoord op het integraal inrichtingsplan voor 47 km dijkverbetering Koehool – Lauwersmeer waarbij samenhangende initiatieven uit het Gebiedsdocument 1DYK, PAGW maatregelen, het Ecologisch Perspectief en andere raakvlakprojecten zijn meegenomen waar mogelijk.

- Hierbij is rekening gehouden met 3 kernelementen:
  - Dijk versterkt - Hoogwaterveiligheid
  - Randen verzacht- Ecologisch herstel waddengebied
  - Gebied verrijkt – meerwaarde rondom de dijk

Doorkijk:

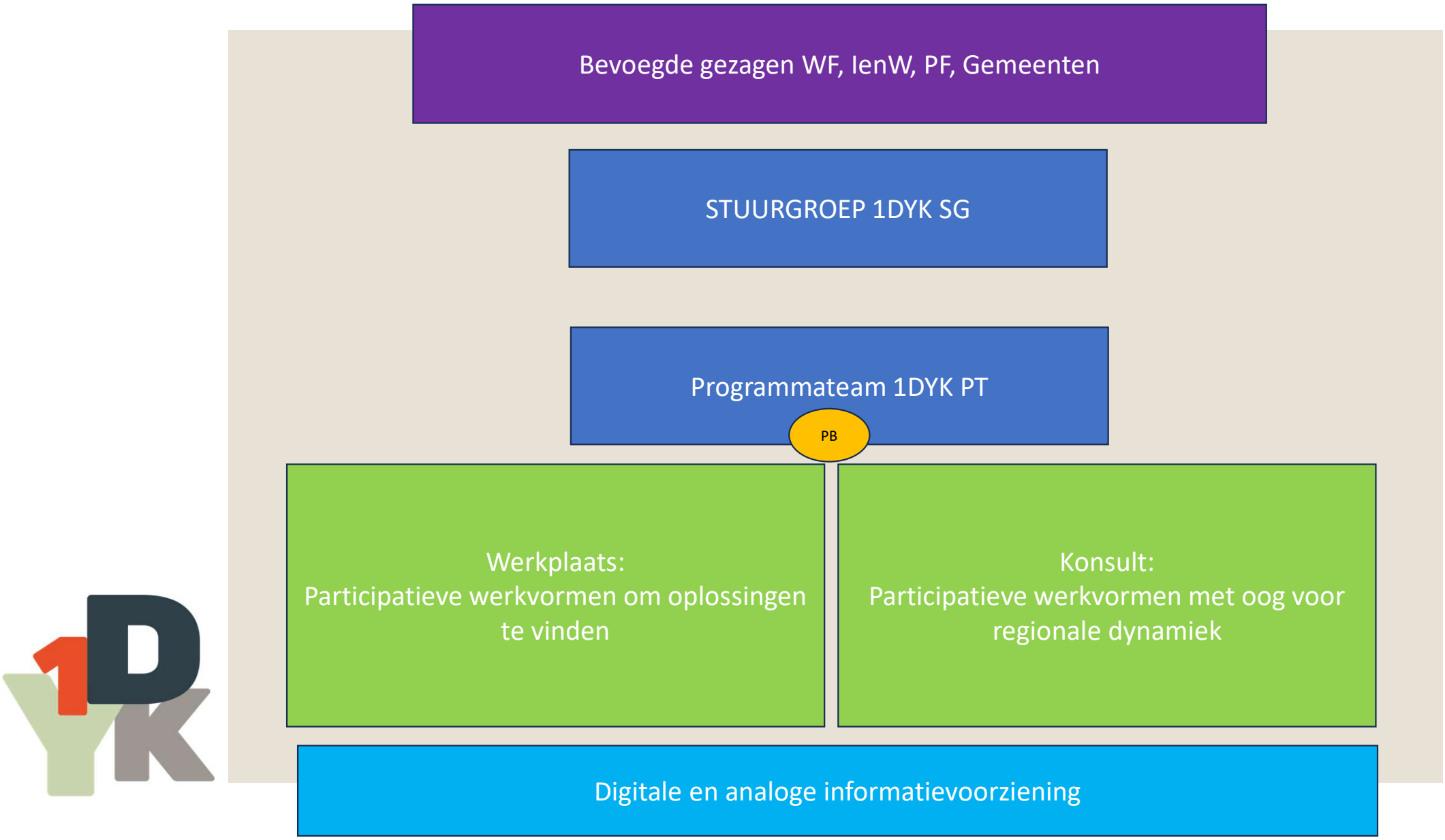
- Eind 2025 zijn integrale effectstudies inclusief maatregelen IIP klaar.
- Begin 2026 start de procedure projectbesluit (Project Groen). Eind 2026 ligt er een projectbesluit voor Project Groen met het IIP als onderlegger.

Het gebiedsdocument als vertrekpunt

- Drie dragers / Zes thema's:
    - Randvoorwaardelijk dat wat voor alle thema's en initiatieven meegewogen dient te worden: Ruimtelijke Kwaliteit, Grond/ Bodem/Slib mogelijkheden
    - Inhoudelijk dat wat bijdraagt aan de inhoudelijke kwaliteit op verschillende plekken in het gebied: Natuurlijke Kwaliteit, Duurzaam Toerisme, Zoetwaterbeschikbaarheid, Vitale Kust
- Thema's zijn:
    - zoetwaterbeschikbaarheid
    - natuurlijke kwaliteit
    - grond/bodem/slib
    - vitale kust
    - duurzaam toerisme
    - ruimtelijke kwaliteit
- Heel veel projecten en initiatieven!

GOVERNANCE IIP

Bevoegde gezagen WF, IenW, PF, Gemeenten
STUURGROEP 1DYK SG
Programmateam 1DYK PT
PB
Werkplaats:
Participatieve werkvormen om oplossingen te vinden
Konsult:
Participatieve werkvormen met oog voor regionale dynamiek
Digitale en analoge informatievoorziening

IPM

IPM

IPM

Er zijn vanuit hoogwaterveiligheid 4 trajecten ingedeeld in 3 deelprojecten:

1

2

3

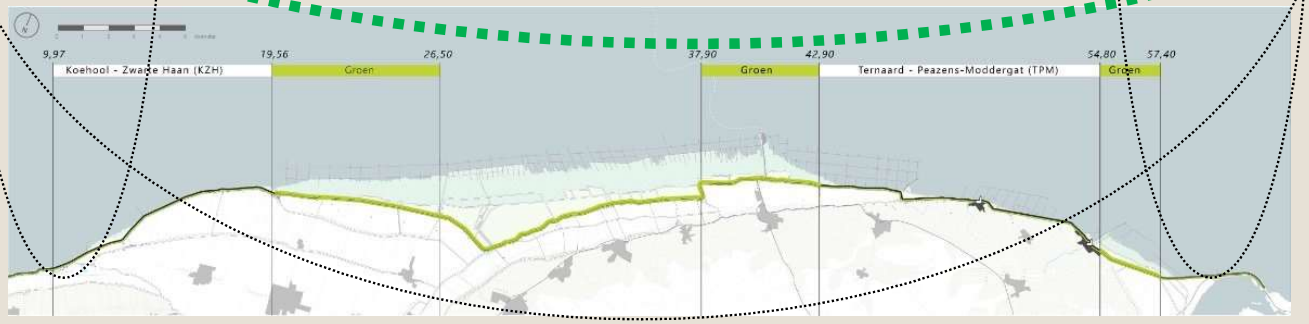
KZH

Groen

TPM

Groen

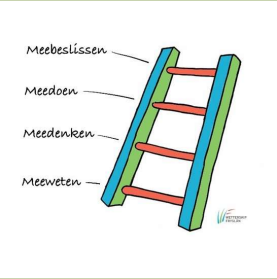
Er komt 1 IIP als doorontwikkeling van gebiedsdocument naar inrichtingsplan

1DYK betrekt qua scope alle vraagstukken zoals eerder beschreven in het gebiedsdocument

PARTICIPATIE IIP

Participatie op het IIP proces

Meebeslissen – De Stuurgroep
Dit is een vorm van samenwerking, waarbij alle deelnemers invloed hebben op het proces en het resultaat hiervan. We betrekken belanghebbenden vanaf het beginstadium en maken samen met hen het project, programma of beleid. Belanghebbenden zijn hier bevoegd om te beslissen wat voorgedragen wordt aan het bestuur.

Meedoen – De Werkplaats
Het op te stellen beleid of programma en uit te voeren project staat nog niet vast. De belanghebbenden worden in een vroeg stadium betrokken en kunnen meedoen door een bijdrage te leveren aan het ontwerp. Belanghebbenden kunnen problemen, adviezen, kansen en oplossingsrichtingen aangedragen. Wij nemen dit over of mee óf leggen uit waarom dit niet gebeurt.

Meedenken – Terinzageleggingen in projectbesluit procedure, Lokale Konsulten etc.
We maken een project, programma of beleidstekst en vragen belanghebbenden om mee te denken en advies te geven. Afhankelijk van de complexiteit van de opgave kan dit op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door terinzagelegging. Wij bepalen in hoeverre meningen en ideeën worden overgenomen.

Meeweten – Nieuwsbrief, website en analoog contact
Wij informeren belanghebbenden over de opgave. Belanghebbenden kunnen vragen stellen over het proces en de inhoud. Wij verwijzen naar de verschillende participatievormen.

Dialoogstructuur gereed

MEEBESLISSEN

IIP	Grondverwerving
It Fryske Gea	Grondeigenaren met/zonder opstallen
LTO Noord	Wetterskip Fryslân
Gemeente Noardeast Fryslân	*team verwerving IIP:* [redacted]
Gemeente Waadhoeke	[redacted] *etc*
Provincie Fryslân	
Rijkswaterstaat	
Wetterskip Fryslân	

TOETSENDE GESPREKKEN

- Gebiedscommissie Dongeradielen
- Het Friesch Grondbezit
- Rijkswaterstaat (VBA2030)
- Staatsbosbeheer
- Nederlandse Aardolie Maatschappij
- Wagenborg

MEEWETEN (digitaal/analoog)

Alle partijen op de belangenmatrix

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDOEN'

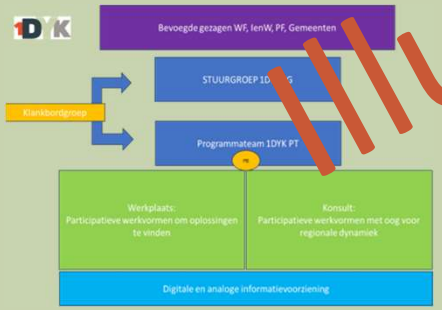
Zoetwater	Ecologische plus	Brede Welvaart
It Fryske Gea	It Fryske Gea	It Fryske Gea
LTO Noord	LTO Noord	LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân	Gemeente Noardeast Fryslân	Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke	Gemeente Waadhoeke	Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân	Provincie Fryslân	Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat	Rijkswaterstaat	Rijkswaterstaat
Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân
Het Friesch Grondbezit	Het Friesch Grondbe	Stichting Vitale Waddenkust
Vereniging Circulair Friesland	Stichting Vitale Waddenk	Toerisme Alliantie Friesland
Waddenvereniging	Vereniging Circulair Fries	Vereniging Circulair Friesland
Wetterskip Fryslân (beheer)	Waddenvereniging	Investeringskader Waddengebied
	Investeringskader Waddengebied	

PER S[illegible]MBER TOEGEN AAN 'MEEDOEN'

Agrarische collectief Waadrâne	[illegible]	Stichting Sense of Place
Agrarische Jongeren Vereniging	[illegible]enNatuur Fryslân (BNF)	Sportvisserij Fryslân
Natuurcollectief Fryslân	Nederlandse Akkerbouw Vakbond	Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology
Feriening Biologyske Boeren Fryslân (FBBF)	Stichting Holwerd aan Zee	

KENNISHOUDENDE PARTIJEN

Waddenacademie, Witteveen+Bos, Ypie Boersma, etc etc

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDENKEN'

Lokaal Konsult Oost	Lokaal Konsult West	Lokaal Konsult Oost West
Buurtschap De Oere		
Buurtvereniging 't Schoor	Het Uytland	Bond Friese Vogelwachten (BFVW)
Stichting Monumentenbehoud Noardeast Fryslân	Buurtschap Zwarte Haan	Raad van Advies Waddenzeehavens
Stichting Museum Noord - Oost Fryslan	DOM Barradeel (DorpsOntwikkelingsMethode)	Farmer Defence Force
Ondernemersverenigingen NEF	DOM Oude Bildtdijk (DorpsOntwikkelingsMethode)	Friese Milieu Federatie
Dorpsbelang Blije	Dorpsbelang Tzummarum	Salta
Dorpsbelang Hallum	Plaatselijk belang Nij Altoena	Stichting Markant Friesland
Dorpsbelang Holwerd	Plaatselijk belang St. Annaparochie	Omwonenden (niet georganiseerde vorm)
Dorpsbelang Nes	Plaatselijk belang St. Jacobiparochie	Ondernemingen (niet georganiseerde vorm)
Dorpsbelang Ternaard	Plaatselijk belang Westhoek	Stichting Landschapsbeheer Friesland
Dorpsbelangen Ferwerd	Streekbelang Minnertsga	Vogelbescherming
Dorpsbelangen Hege Beintum	Stichting Aerdenplaats	
Dorpsbelangen Paesens Moddergat	Stichting Bunker Koehoal	
Dorpsbelangen Wierum	Dorpsbelangen Marrum	
Werkgroep Skip yn us Feart		
Werkgroep Recreatie en Toerisme van Ternaard		
Werkgroep Kromme Horne		

illustratief

LOKALE KONSULTEN

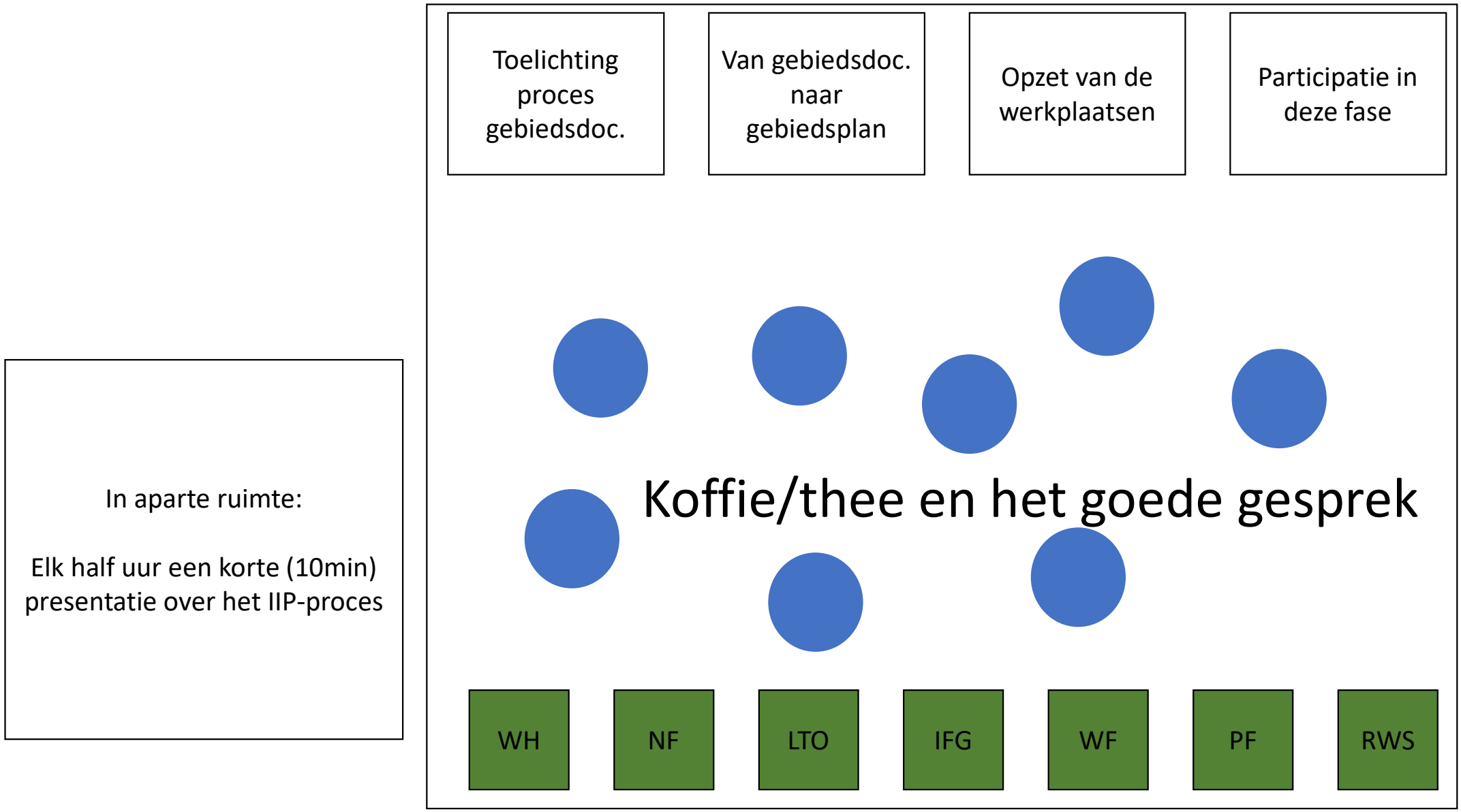
Opzet Konsulten

Doel:

- Brede informatievoorziening en gelegenheid om vragen te beantwoorden
- Meenemen organisaties die (voorlopig) niet in de WP zitten
- Gevolg geven aan gebiedsdocument? Wat is er met input gedaan
- Uitleg over de stap van gebiedsdocument naar gebiedsplan. Wat staat daar straks in?
- Uitleg over participatie en besluitvorming. Wie gaat waar over?
- Inzoomen op dialoogstructuur. Zit uw belang er voldoende in?
- Met 1 mond spreken. Alle 1DYK partners aanwezig en in de gelegenheid om het gesprek te voeren.

Opzet:

- t Beerdhuus in Sint Jacobiparochie (3 juli) of de Theaterkerk in Nes (4 juli)
- Plenaire ruimte, meerdere tafels, voldoende gesprekspartners
- Algemene welkomsttafel
- Extra ruimte voor terugkerende presentatie

Toelichting proces gebiedsdoc.
Van gebiedsdoc. naar gebiedsplan
Opzet van de werkplaatsen
Participatie in deze fase
Koffie/thee en het goede gesprek
WH
NF
LTO
IFG
WF
PF
RWS
In aparte ruimte:
Elk half uur een korte (10min) presentatie over het IIP-proces

Begeleidingsteam

- Iemand namens WF ([redacted])
- Iemand namens PF ([redacted])
- Iemand namens WH ([redacted])
- Iemand namens NF ([redacted])
- Iemand namens RWS ([redacted])
- Iemand namens LOT ([redacted])
- Iemand namens IFG ([redacted])
- Iemand namens proces gebiedsdocument ([redacted])
- Iemand namens Programmabureau ([redacted])
- Welkomstcomité en begeleiding ([redacted])

To do

- ✓ Ruimte regelen
- ✓ Gastenlijst opstellen
- ✓ Email opzet en krant opzet maken
- ✓ Voorbereidingsmail en overleg met 1DYK team

- Aangeven wie er in op 3 en 4 juli namens jouw organisatie aanwezig zijn
- Aangeven wie er een tafel nodig hebben
- Afstemmen welke materialen nodig/beschikbaar/in de maak zijn
- Heldere redeneerlijn over welke maatregelen wel/niet binnen scope zijn incl beweegredenen

WETTERSKIP FRYSLÂN

HWBP voor sterke dijken

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

provinsje fryslân
provincie fryslân

GEMEENTE waadhoeke

GEMEENTE NOARDEAST FRYSLÂN

en een afvaardiging van
landbouw- en terrein-
beherende organisaties

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:09:14
Van: [redacted]
Verzonden: Thu, 13 Jun 2024 14:46:55
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Agenda overleg raakvlakken 19 juni
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
20240619 Agenda raakvlakken TPM.docx; gespreksverslag raakvlakken WF en gemeente 20240515 (1).pdf;

Hoi collega's,

Hierbij ter info.

Gr. [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 13 juni 2024 15:29
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] (Gast - Witteveen+Bos) ; [redacted]
Onderwerp: Agenda overleg raakvlakken 19 juni

> U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted]@wetterskipfryslan.nl. Meer informatie over waarom dit belangrijk is

Beste allemaal,

Hierbij de agenda voor het raakvlakken overleg in Dokkum op 19 juni en het verslag van 15 mei.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Werkdagen: [redacted]

06 – [redacted]

[redacted]@wetterskipfryslan.nl

Wetterskip Fryslân 058 – 292 2222 | Postbus 36, 8900 AA Leeuwarden

www.wetterskipfryslan.nl

EN WAT DOEN WE MORGEN MET WATER?

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Vervolgoverleg raakvlakken dijkverbetering

Datum : 19 juni 2024
Tijd : 10:00 – 12.00 uur
Locatie : Gemeentehuis Dokkum
Aanwezig : [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted]
Afwezig :

Nr.	Tijd	Onderwerp	Doel
1		**Opening en vaststellen agenda**	Vaststellen
2		Terugkoppeling gemeente intern overleg meekoppelkansen	Ter bespreking
3		Toelichting WF op de ontwerpkeuzes	Informeren
4		Toelichting planning	Ter bespreking
5		Afspraken	Ter bespreking
6		Verslag vorige bijeenkomst (bijlage)	Vaststellen
7		Rondvraag en sluiting	Ter bespreking

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:26:31
Van: [redacted]
Verzonden: Tue, 10 Sep 2024 06:20:35
Aan: [redacted]
Cc: [redacted] [redacted]
Onderwerp: RE: Schetssessie Dongeradielen Schetssessie Dongeradielen
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi [redacted],

Waarde volle aanvullingen staan in het Excel-bestand genoemd. Deze zie ik als een uitwerking van de maatregel "Herinrichting slim watersysteem". Dit is/was geadresseerd in het FPLG. Dat is de logische plek, omdat de maatregelen in de kleistreek breder zijn dan de kuststrook waar 1DYK/IIP naar kijkt. De hoge kosten kunnen/konden dan ook bij het Rijk worden neergelegd. De middelen die via 1DYK/IIP/IKW zijn daarvoor volstrekt onvoldoende. Het Rijk heeft echter een streep gezet door het NPLG, tot grote ergernis van provincies. Maar ook de landbouw is deels niet blij: het perspectief waar naartoe gewerkt kan worden is nu weg.

Ik begrijp dat het ergens uit betaald moet worden. Maar ik vraag mij af of we daar alle HaZ/1DYK/IIP-gelden voor in moeten zetten. Daarnaast mis ik wat de landbouw zelf kan investeren.

We moeten met de 1DYK-partners kijken wat kan worden gekoppeld aan "Herinrichten slim watersysteem" en hoe dat gefinancierd gaat worden.

Wat komende donderdag betreft: volgens mij heb je goede punten in het Excel staan. Daar kun je volgens mij verder mee. E.e.a. hangt qua haalbaarheid wel af van wat de hydrologen en grondwaterspecialisten van WF en Prov daar over zeggen.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 9 september 2024 11:46
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Schetssessie Dongeradielen Schetssessie Dongeradielen

Moarn [redacted],

Kun jij mij een update geven voor donderdag aanstaand m.b.t. het werkboek water en de exel-tabel? Dan kan ik eventueel zaken ter bespreking meenemen in de ontwerpsessie Dongeradielen.

Alvast bedankt.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Verzonden: maandag 9 september 2024 11:17
Aan: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl> <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: Schetssessie Dongeradielen Schetssessie Dongeradielen

Beste allemaal,

1Dyk heeft 3 'werkboeken' gemaakt voor de drie pijlers van het Integraal InrichtingsPlan (IIP):

- Zoet water
- Ecologische plus
- Brede welvaart

Voor Zoet Water en Ecologie is daarnaast een aanvullende notitie opgesteld.

Voor zover ik weet is dit de basis om met ons in gesprek te gaan over raakvlakken.

Ik zal jullie de stukken zo via Wetransfer sturen.

@[redacted]: zou jij deze informatie kunnen bestuderen op raakvlakken met Dongeradielen? Lukt het om ons daar donderdag een samenvatting van te geven? Dan kunnen we ook bespreken met welke afvaardiging we met 1Dyk raakvlakken gaan bespreken.

NB: verzoek om deze informatie niet buiten het projectteam te verspreiden.

Groet, [redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Verzonden: dinsdag 3 september 2024 11:23
Aan: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl> <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: Schetssessie Dongeradielen Schetssessie Dongeradielen

Beste allemaal,

Hierbij stuur ik jullie weer enkele stukken voor de ontwerpsessie van aankomende week (donderdag 12 september).

- In het geval van de beschrijving van deelgebied 2 (De Kolken Zuid) gaat dit om een geüpdatete versie. Deze is recenter dan degene die is doorgestuurd voorafgaand aan de vorige sessie.
- In het geval van deelgebied 5 gaat het om een (zo volledig mogelijke) beschrijving van de resultaten van de vorige sessie; de plannen voor de kustzone, die we met name doorlichtten i.v.m. 1Dyk.

Voorstel is om – i.h.k.v. de aankomende afstemming met 1Dyk – de kustzone nog eens bij langs te gaan en te bepalen of alle relevante zaken nu in beeld zijn gebracht.

Vervolgens kunnen we hetzelfde doen met deelgebied 2. Het is in ons geheugen misschien alweer even geleden dat we met dat deelgebied bezig waren, maar twee dagen voor de sessie (op dinsdag 10 september) zullen we er op veldbezoek gaan om onze geheugens op te frissen. Hopelijk helpt deze beschrijving daar ook bij.

Tot volgende week.

Groet, [redacted]

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Verzonden: maandag 24 juni 2024 19:44
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Schetssessie Dongeradielen Schetssessie Dongeradielen
Tijd: donderdag 12 september 2024 09:00-13:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: Wetterskip, werkcafe van 9.00 uur-10.00 uur, daarna Sneekermeer tot 13.00 uur

[redacted] sluit vanaf 10.00 uur aan.

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:25:25
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 24 Jun 2024 09:19:43
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan [redacted]
Onderwerp: RE: Projectgroep 1DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Verslag overleg Dijkversterking Ternaard Peazens Moddergat Wierum 3 juni 2024_[redacted].docx;

Hoi collega's,

Voor wie in Dokkum is, we zitten vanmiddag in de Stirn.

Als het goed is kunnen jullie in onze gezamenlijke projectmap 1DYK onder NF projecten.

De agenda voor het overleg is als volgt:

1. Terugkoppeling gesprek WF over TPM (zie verslag)
2. Wierum
3. Voorbereiding werkplaats sessie, zoetwater, ecologische plus en brede welvaart
4. Bemensing Lokaal Konsult
5. Kadernota: wat is er opgenomen voor 1DYK?
6. Afstemmen Dongeradielen
7. Afstemmen andere onderwerpen

Groet,

[redacted]

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan
Verzonden: maandag 10 juni 2024 13:23
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan; [redacted]
Onderwerp: Projectgroep 1DYK
Tijd: maandag 24 juni 2024 14:00-15:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: Microsoft Teams-vergadering

18-6-2024 [redacted]: [redacted] is verhinderd op: 8 juli, 22 juli, 5 augustus, 2 september, 28 oktober en 23 december

10-6-2024 [redacted]: op verzoek van [redacted] nieuwe reeks ingepland.

Microsoft Teams Heeft u hulp nodig?

Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 373 343 819 49

Wachtwoordcode: qFd9zM

Voor organisatoren: Vergaderopties

Van: [redacted]
Verzonden: Tue, 25 Jun 2024 05:20:10
Aan: [redacted]
Onderwerp: Via e-mail verzenden: Bijlage 7 Gebiedsdocument Koehool-Lauwersmeer incl. initiatievenlijst
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen: Bijlage 7 Gebiedsdocument Koehool-Lauwersmeer incl. initiatievenlijst.pdf;
Gearchiveerd: maandag 24 februari 2025 11:02:54

Moarn [redacted],
Hierbij het gebiedsdocument Koehool-Lauwersmeer. Dit is de versie van maart 2023. Dit is de versie die in de stuurgroep is behandeld/gepresenteerd.
Aan het eind van het document vind je de lijst met initiatieven/wensen/opgaven.

Dit laatste in later nog wat ingedikt, maar die lijst zou de provincie nog rondsturen. Dat is nog niet gebeurt. Maar de hoofdzaak kun je er wel uithalen.

Groet,
[redacted]

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:02:30
Van: [redacted]
Verzonden: Thu, 27 Jun 2024 10:07:16
Aan: [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: werkplaatsen IIP
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Grond en slib polders en kwelders gemeente Noardeast.docx; Swiet Wierum-Ternaard 04-02.pdf; Digitale Nieuwsbrief 4 inwoners - Dijk van een verhaal.pdf;

Hoi

een opzet met aandachtspunten voor het vervolg op de eerste werkplaats in dit geval voor de ecologische plus. Van PM tot aan de Heining. Zijn er nog op en aanmerking?

(we hebben maar twee onderwerpen besproken in de sessie daarom is gevraagd nog zaken aan te leveren via de mail);

- Bij de Garnalefabriek worden voor een initiatief parkeerplaatsen op aan te kopen particuliere grond gevraagd, heeft het een effect op de ecologische plus als het hele hoekje aangekocht wordt en ingericht wordt als mini klutenplas? Broedeilland voor Visdief bijvoorbeeld.
- Hoe kun je de waarde van bestaande dyksputten voor de natuur vergroten, er ligt een hele rij van PM tot aan de westkant van Wierum.
- De kwelder van Wierum wordt straks beschermd maar hoe kun je die beter inrichten voor de natuur? (onder andere alternatief voor onze Visdieven in Dokkum die grotendeels op de Waddenzee foerageren maar deels ook in onze opvaarten) De kwelder van Wieurum bevat een zomerpolder van 5 ha die kan worden omgevormd naar kwelder. Hoe bestaand gebruik in te passen?
- West van Wierum een vispassage met groen blauwe dooradering in het opvaartstelsel en brak water uit de polder uitpompen (zoetzoetovergangswater). Zoetwaterbeschikbaarheid is in dit gebied het belangrijke thema waaraan thema's als brede welvaart en natuur aan gekoppeld zijn (Swiet wetter Wierum Ternaard bijgevoegd)
- Kwelder it Skoar beter inrichten voor de natuur, ook hier is een zomerpolder aanwezig. Hoe bestaand gebruik in te passen?
- Wat doen rond Holwert samen uitzoeken. Wel iets wat past bij de plek. NB wat namen aangaat: Holwerd aan zee is er niet meer we gaan we gaan ontwikkeling rond Holwert een andere naam geven.
- NFB, uitkoop deel van de particulieren voor omvormen van natuur, (droomfonds voor inzetten?). De gemeente heeft behoud van zomerpolders en de huidige functies in het beleid staan. Ook de cultuurhistorische waarden zijn beschermd.
- NFB, mogelijkheid op basis van de juiste plek met verjongen van de hoge verrommelde kwelder, andere inrichting/opslibbing van de zomerpolder (zie opzet in de bijlage)
- Bestaande pilot voor zilte teelten/agrarische natuur in de zomerpolders op particuliere grond. Om deze gronden meer waarde te geven voor natuur maar zonder deze af te waarderen naar natuur.
- Verbeteringen/aanpassingen zoet- zoutovergang De Heining
- Overall, meer kwelder en groen dijk langs hele kust, (ook CO2 invang)
- Overall: blauw groene dooradering lang opvaarten en wegen (incl slibgebruik)
- Overall: samenwerken met andere opgaven en processen in het gebied, vooral het proces rond bodemdaling de

Dongeradielen.

- Overall: bij het Lauwersmeer een grote zoetzout overgang maken.
- Overall: met boeren werken aan natuur binnendijks, en ook het bermenplan vanuit de gemeente daarin opnemen.

Groetenis, [redacted]

SWIET WETTER
WIERUM-TERNAARD

Waterveiligheid, toerisme, landbouw, natuur, leefbaarheid & klimaat

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1 INLEIDING 3

HOOFDSTUK 2 HET IDEE 5

HOOFDSTUK 3 PLANUITWERKING 8

HOOFDSTUK 4 ORGANISATIE EN VERVOLG 17

HOOFDSTUK 5 FINANCIEN 21

HOOFDSTUK 1
INLEIDING

Aanleiding

Rond Wierum en Ternaard zijn de afgelopen jaren enkele grote ontwikkelingen op gang gekomen. Eén van de belangrijkste aanleidingen om verschillende ideeën te concretiseren en aan elkaar te knopen vormt de dijkversterkingsopgave Koehool-Lauwersmeer, van Wetterskip Fryslân. Over een lengte van 47 kilometer wordt de Waddenzeedijk aangepakt en gereed gemaakt voor de komende 50 jaar. Momenteel wordt hard gewerkt aan planvorming. De verwachting is dat de uitvoering plaatsvindt tussen 2023-2028. Deze werkzaamheden ten behoeve van de waterveiligheid vormen een zeer goede aanleiding om allerlei kansen rondom Wierum te benutten. Kansen voor toerisme, de landbouw, natuur, het klimaat en de leefbaarheid.

Vertrekpunt

Wierum is een terpdorp en is van oorsprong een echt vissersdorp. De Mariakerk stond oorspronkelijk op de terp, midden in het dorp. Het noordoostelijk deel van het dorp is in de loop der tijd echter in zee verdwenen, waardoor de kerk karakteristiek langs de dijk staat. Er wonen momenteel zo'n 310 inwoners in Wierum. Tenslotte is Wierum een vertrekpunt voor wadlooptochten.

Even verderop ligt Ternaard met It Skoar aan zee. Met 1.255 inwoners wat groter van formaat. Ook Ternaard ligt met haar gezicht naar het Wad en is ook vertrekplaats voor wadlopen.

Het gebied rondom Wierum en Ternaard is een echte landbouwomgeving. Het gebied staat bekend om haar

(poot)aardappelen, al wordt er meer verbouwd dan dat (kolen, uien, etc.). Akkerbouw staat centraal, al is er zeker ook sprake van veeteelt.

Swiet Wetter

Wetter, of water, is de rode draad in alle deelplannen rondom Wierum en Ternaard. Beschermen tegen het water, teveel, te weinig, precies genoeg, om op te varen, om in te zwemmen, om van te drinken, om te beleven, om van te genieten, zoet, niet te zout, etc.. De nadruk van de opgenomen maatregelen ligt op het zoete water, vandaar dat dit initiatief de titel Swiet (is Fries voor zoet) Wetter draagt.

Document

Dit document is een eerste beschrijving van het projectinitiatief, een praatstuk. Het is nog niet volledig en veel zaken moeten verder worden uitgezocht. Op basis van dit document kunnen echter keuzes worden gemaakt en kunnen middelen worden gereserveerd voor vervolgstappen. Naast een inhoudelijke beschrijving van het project gaan we tevens in op de projectorganisatie en de mogelijkheden voor financiering.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 Inleiding

Hoofdstuk 2 Het idee

Hoofdstuk 3 Planuitwerking

Hoofdstuk 4 Organisatie en vervolg

Hoofdstuk 5 Financiën

HOOFDSTUK 2
HET IDEE

Wierum en Ternaard vormen een stralend middelpunt van een aantrekkelijke Waddenkustomgeving. Een regio waar natuur, landbouw en toerisme hand in hand zijn ontwikkeld. De dorpen Ternaard en Wierum zijn onderdeel geworden van een prachtig nieuw vaargebied, doordat de historische opvaarten zijn hersteld, en via de dijkvaart met elkaar zijn verbonden. Deze vernieuwde watergangen vormen niet alleen voor toeristen een mooi netwerk, ook voor de natuur en specifiek de vissen is dit belangrijke infrastructuur. Bij de 6de breedtegraad is een vismigratievoorziening gerealiseerd. Hierdoor is voor vele vissoorten een belangrijke verbinding gelegd tussen Waddenzee en het zoetwatersysteem landinwaarts. De opvaarten zijn uitgerust met natuurvriendelijke oevers en het geheel is in het landbouwgebied een belangrijke groen-blauwe dooradering geworden. De landbouw draagt daarmee bij aan herstel van natuur en biodiversiteit in deze regio. Op haar beurt profiteert de landbouw van extra beschikbaarheid van zoetwater, in tijden van droogte en tekorten. In tijden van teveel neerslag bieden de opvaarten juist ruimte voor extra berging en goede afvoermogelijkheden. Deze opvaarten, die bijdragen aan natuur, landbouw en recreatie, zijn een groot succes! De extra bezoekers aan de regio bieden onder andere agrariërs de kans op (neven)inkomsten uit toerisme.

Buitendijks is bij Wierum een prachtige pier gebouwd: De Kromme Horne. Dit uniek belevingspunt in de Waddenzee trekt cultuur- en natuurtoeristen, en is ook voor bewoners uit de omgeving een prachtige recreatieve voorziening. Deze Kromme Horne heeft daarnaast ook een rol in het beschermen van de kwelder bij

Wierum. De kwelder dreigde door afslag te verdwijnen, maar is met dank aan de Kromme Horne hersteld en biedt vele vogels plek om te rusten, foerageren en te broeden. Van dit alles kunnen bezoekers op een verantwoorde manier genieten vanaf de dijk, de pier of tijdens het wadlopen.

De verstevigde dijk biedt mogelijkheid om op te recreëren (buitendijks fietsen) en te ontmoeten (bij Wierum en It Skoar is de dijk een mooie ontmoetingsplek). De dijk draagt daarnaast bij aan de ecologische waarde, vanwege haar herstelde dijksputten, de buitendijkse getijdepoelen en haar bloemrijke begroeiing. De dijk is hiermee een belangrijke verbinding geworden voor allerlei vogels, vissen en insecten.

Tenslotte profiteren de dorpen Ternaard en Wierum van de toegenomen bezoekersstromen. Bezoekers genieten van het Wad en de Waddenkust, bewoners genieten van de leefomgeving en de nieuwe economische kansen die deze ontwikkeling heeft geboden.

De bouwstenen

Het plan werken we in het volgende hoofdstuk verder uit. Hier presenteren we de belangrijkste bouwstenen van het project. Het plan draagt bij aan vele doelstellingen en sectoren.

Toerisme

- *Herstel opvaarten Wierum, Ternaard en dijkvaart als verbinding. Hierdoor ontstaat een nieuw vaarnetwerk voor sloepen, verbonden met Dokkum en de dorpen in de omgeving (vaarklasse F, 1.20 diep)*
- *Realisatie Pier en Wadbelevingsplek Kromme Horne en Camera Batavia van Sense of Place*
- *Dijk als ontmoetings- en beleefplek*
- *Kwelders om te beleven*
- *Wierum en Ternaard als toeristische trekpleisters aan het Wad, onderdeel van fiets- en wandelstructuren*
- *Nieuwe mogelijkheden voor hengelsport, vogelspotten, wadlopen*
- *Wandelverbinding Ternaard-Wad*

Landbouw

- *Hoogwaardige landbouwfunctie behouden*
- *Verbeterde zoetwaterbeschikbaarheid*
- *Bijdrage aan doelstelling groen-blauwe dooradering*
- *Zilte veeteelt op kwelders*
- *Kansen voor neveninkomsten*
- *Akkerranden/biodiversiteit*

Ecologie

- *Vismigratie tussen Waddenzee en achterland*
- *Groen-blauwe dooradering achterland*
- *Herstel kwelders en beheer kwelders*
- *Herstel dijksputten*
- *Rijke dijk*
- *Biodiversiteit (oa terrein Wadloopcentrum)*

Klimaat

- *Extra ruimte voor waterberging*
- *Toekomstige waterveiligheid*
- *CO2 binden in kwelders*

Leefbaarheid

- *Aantrekkelijke leefomgeving*
- *Economische kansen in de dorpen,*
- *De dijk als ontmoetingsplek*

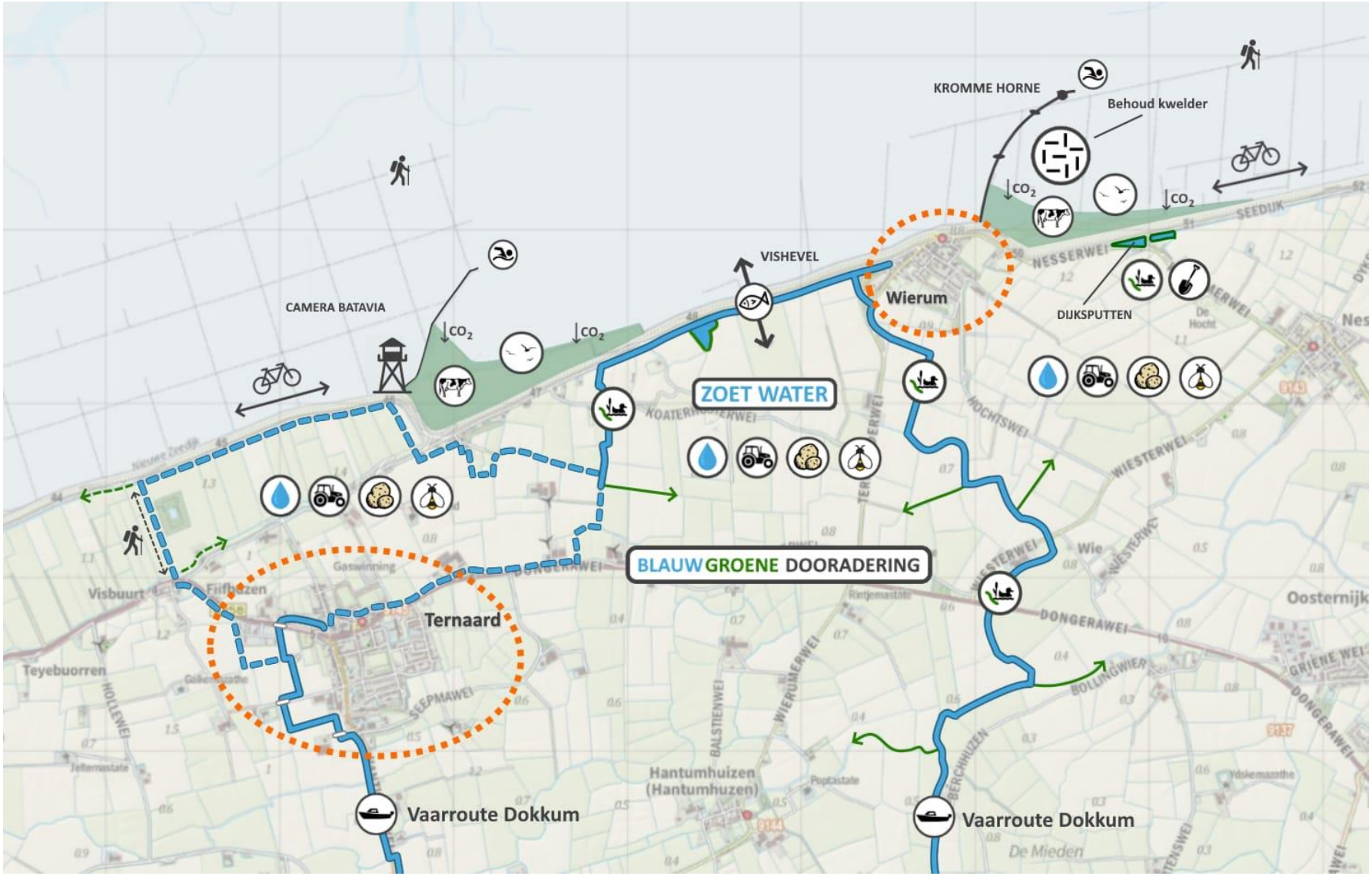
HOOFDSTUK 3
PLANUITWERKING

In dit hoofdstuk concretiseren we het projectidee en de bouwstenen. Op basis van de projectschets werken we het voorstel verder uit.

De verschillende doelen en sectoren grijpen bij dit initiatief op elkaar in. De projectonderdelen dragen bij aan verschillende doelen, waarmee draagvlak voor de maatregelen groter is en de haalbaarheid wordt vergroot. Voor verschillende onderwerpen geldt ook dat nader onderzoek moet worden verricht om te kijken of en hoe uitvoering plaats kan vinden.

We werken de projectonderdelen verder uit aan de hand van een geografische indeling:

- *Buitendijks Wierum*
- *Buitendijks it Skoar*
- *De dijk*
- *Wierum*
- *Ternaard*
- *Opvaarten en dijkvaart*
- *Het landbouwareaal*

KROMME HORNE
Behoud kwelder
VISHEVEL
CAMERA BATAVIA
Wierum
DIJKSPUTTEN
ZOET WATER
BLAUWGROENE DOORADERING
Ternaard
Vaarroute Dokkum
Vaarroute Dokkum
Hantumhuizen
(Hantumhuizen)
Oosternijk
Teyebuorren
Visbuurt
SEEDIJK
NESSERWEI
HOCHTSWEI
WIESTERWEI
DONGERAWEI
SEEPMAWEI
BOLLINGWIER
HOLLEWEI
BALSTIENWEI
WIERUMERWEI
BERCHHUIZEN
De Mieden

Buitendijks Wierum

Het project Kromme Horne heeft als doel om een wadbeleefplek te realiseren die bereikbaar is via een pier, gebaseerd op de historische situatie. De Wadbeleefplek kan tevens dienst doen als eenvoudige zwemgelegenheid in het Wad. Realisatie van de pier heeft daarnaast als belangrijke doelstelling het behoud en beheer van de kwelder. Deze kwelder bij Wierum is momenteel nauwelijks beschermd en verdwijnt bij storm in rap tempo. De eerste fase van dit project is gefinancierd. Momenteel worden hiervoor de benodigde procedures doorlopen. Fase twee van dit initiatief bestaat uit het verlengen van de pier en het aanleggen van een mondriaanachtige kwelder. De kwelder vormt een belangrijke plek (hoogwatervluchtplaats, foerageren, broeden) voor de vele vogels op het Wad. Tevens heeft de kwelder een functie in het opslaan van CO2. In koolstofrijk slib en door plantengroei wordt CO2 vastgelegd, waarmee kwelders bijdragen aan klimaatadaptatie.

Veel bezoekers vragen in Wierum naar het ‘Scheepswrak van Wierum’. Op originele en passende wijze maken we het verhaal van dit scheepswrak beleefbaar voor bezoekers van Wierum en omgeving. Mogelijk kan ook het nabijgelegen vliegtuigwrak er bij betrokken worden. Hiermee creëren we aantrekkingskracht en benutten we de toeristische potenties van deze unieke (foto)locatie:

#WierumaanhetWad!

Buitendijks it Skoar en Camera Batavia

Bij it Skoar wordt hard gewerkt aan de plannen voor Camera Batavia. Dit initiatief van Sense of Place loopt mee in de eerder genoemde procedures (waaronder de Barro). Ook moet onderzocht worden in hoeverre er bij it Skoar mogelijkheden zijn voor buitendijks fietsen in het kader van Op Paad lâns it Waad en hoe dit ingepast kan worden in het dijkontwerp, in verband met de aanwezige vogels op het Wad. Ter hoogte van Wierum is het goed om fietsers binnendijks goed te faciliteren, zodat ze het dorp Wierum kunnen bezoeken. Een dijkopgang voor fietsers is hier dan ook gewenst.

Het versterken van deze kwelders heeft een positief effect op de waterveiligheid en draagt daarnaast bij aan CO2 opslag. Interessante ontwikkeling is het concept van ‘zilt vlees’. Een nieuw streekproduct in de maak? Streekproducten als deze (maar ook aardappelen en groenten) kunnen het gebied een sterker eigen karakter geven en verbinding maken tussen landbouw en toerisme.

De dijk

De dijk is getoetst en is in deze regio op verschillende ‘faalfactoren’ afgekeurd. Dit betekent dat de dijk in dit projectgebied flink wordt aangepakt. Dit geeft aanleiding om gewenste maatregelen mee te nemen in de uitvoering. Zo is de plek tussen Wierum en Ternaard een geschikte plek voor een vismigratievoorziening, mede omdat het zeewater hier direct aan de dijk staat en er een brede dijkvaart achter de dijk ligt, die verbonden is aan het stelsel van opvaarten in heel ‘Dongeradeel’. Hiermee wordt migratie voor vissen tussen de Waddenzee en het zoete achterland gestimuleerd. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat er geen sprake is van inlaat van zout water, bijvoorbeeld middels een vishevel. Dit biedt ook mogelijkheden om verzilt water uit de binnendijkse sloten direct weer naar zee te pompen. Ook een kwelscherm zou een bijdrage kunnen leveren aan het tegengaan van verzilting in de ondergrond.

Qua inrichting kan de dijk bijdragen aan de natuurwaarden, o.a. door toepassen van het concept ‘rijke dijk’.

Concreet kunnen in het ontwerp in het buitentalud een aantal getijdepoelen worden gecreëerd. En qua begroeiing kan de dijk worden ingezaaid met bloem- en kruidenrijke mengsels. De Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) kan in deze ecologische onderdelen een trekkende rol in spelen.

Als laatste speelt de dijk bij de dorpen al van oudsher een belangrijke rol als uitwaai- en ontmoetingsplek. Per dorp behandelen we de gewenste voorzieningen om dit voor dorpsbewoners en bezoekers te faciliteren.

Wierum

Zoals op deze beroemde schoolplaat te zien is, is de dijk een belangrijk onderdeel van het dorp Wierum. Mensen waaien er uit en ontmoeten elkaar daar. Bewoners zien graag een goede en

aantrekkelijke trap op de dijk, net als vroeger in het verlengde van de Hoofdstraat. Dit kan in het kader van het project Op Paad lâns it Waad worden opgepakt (afstemming trappen met andere dorpen aan het Wad). Op de dijk is behoefte aan voldoende zitplekken, om te genieten van het uitzicht over het Wad en de donkerte van het gebied. Specifieke aandacht is gewenst met betrekking tot de afvoer van water door het dorp, dat van de dijk naar beneden komt. Eerder al genoemd, maar om fietsers goed te faciliteren (Op paad lâns it Waad) en ook in het dorp Wierum te kunnen ontvangen is een nieuwe dijkopgang voor fietsers bij Wierum gewenst.

Met realisatie van de opvaarten ontstaat in Wierum ook de wens voor een kleinschalig haventje. Een plek waar bezoekers kunnen afmeren en als ligplaats voor sloepen van bewoners (inclusief trailerhelling).

Ternaard

Net als bij Wierum zal in het verlengde van realisatie van de opvaarten ook bij Ternaard behoefte zijn aan een kleinschalig haventje (westkant of centrum van het dorp). Om de verbinding met het Wad verder te versterken is de behoefte uitgesproken aan een wandelverbinding langs de eendenkooi naar de dijk. Daarmee wordt een aantrekkelijk wandelrondje gecreëerd tussen Wad en Ternaard.

Foto Dutch Heritage Photography

De opvaarten

Centraal in de plannen staat het weer bevaarbaar maken van de opvaarten van Ternaard en Wierum (fase 1) en het verbinden van deze twee tot een vaarronde (fase 2). Op die manier ontstaat een vaarrondje voor sloepen en kleine motorboten. Het verbinden van beide opvaarten, via het dorp of de Oosterpolder en de bestaande dijksvaart vormt nog een uitdagende opgave.

Om de bestaande opvaarten naar Ternaard en Wierum weer bevaarbaar te krijgen, zal in Dokkum de sluis Noorderverlaat aangepakt moeten worden. Daarnaast zijn richting de beide dorpen enkele maatregelen nodig (vervanging van enkele duikers).

Minder eenvoudig is het maken van de vaarverbinding tussen beide opvaarten. Op de overzichtsschets zijn hier twee varianten voor ingetekend. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen welke van deze twee het meest haalbaar is (door Ternaard via de oude opvaart, of via de polder (langs eendenkooi) en it Skoar). Toegankelijkheid van woningen en percelen vormt daarbij een uitgangspunt. De kansen van dit deelproject zijn beschreven in de gemeentelijke visie Masterplan Opvaarten Noordoost Fryslân (2021).

Door de oevers van deze opvaarten waar het kan in te richten als natuurvriendelijke oevers, ofwel natuuroevers, kan de structuur van opvaarten ook een goede rol spelen voor de natuur. Denk hierbij aan de opvaarten als swimway voor vis. Natuurvriendelijke oevers dragen bij als interessante habitat voor flora en fauna, waaronder een goed paaigebied voor vissen. Onderzocht moet worden of beheer van deze natuurvriendelijke oevers, als groen-blauwe dooradering, in aanmerking kan komen voor een beheervergoeding (compensatie boeren). De dooradering kan mogelijk verder in het landbouwgebied worden vertakt (verbreden dammen en duikers). Daarmee vergroot de kans op haalbaarheid en medewerking van boeren die gronden in eigendom hebben langs de opvaart en het potentieel tracé. Mogelijk is dit een interessante case voor *Fjildlab*.

Als de opvaarten worden verbreed en met natuuroevers worden ingericht (minimaal 1:3), kunnen ze ook een positieve bijdrage leveren aan de voornaamste uitdaging van de landbouw in deze regio: opvang en beschikbaarheid van zoet water en goede doorspoel- en afvoermogelijkheden. Mogelijk kunnen ook oude dijksputten worden ingezet om dienst te doen voor extra waterberging.

Op deze manier kunnen de opvaarten bijdragen aan zowel toerisme, natuur en landbouw. Het beschikbaar komen van grond/klei voor de dijkversterking vormt mogelijk een interessante financiële pijler onder dit deelproject.

Het landbouwareaal

Zoals al eerder geschreven: in het gebied tussen Ternaard en Wierum betreft het hoogwaardige landbouwgrond. Er zijn voor de landbouwsector vele uitdagingen, waarvan het beschikbaar hebben en houden van zoet water in het gebied de belangrijkste is. Ook de toenemende/verwachte verzilting vormt een flinke uitdaging. Verzilting in de wortelzone wordt door boeren nu nog niet ervaren en ook het slootwater is nog bruikbaar voor beregenen, maar het is wel bekend dat de ondergrond sterk verzilt is. Het huidige doorspoelsysteem biedt voldoende soelaas, maar blijft dit zo? Hierover zal nagedacht moeten worden.

Vanuit het perspectief van een biodivers en aantrekkelijk landschap werken boeren aan de groenblauwe dooradering van het gebied en het areaal voor natuur en biodiversiteit. Alles staat in het teken van het creëren en behouden van toekomstbestendige agrarische bedrijven. De belangrijkste uitdagingen waar we vanuit dit projectinitiatief een koppeling of bijdrage aan zouden kunnen leveren zijn:

- *Zoetwaterbeschikbaarheid (bufferen van regenwater)*
- *Structuur van groenblauwe dooradering*

De structuur van opvaarten, uitgevoerd met natuurvriendelijke oevers, vormt een goede basis voor de groenblauwe dooradering als bijdrage vanuit de landbouw aan de klimaatadaptatie.

In de opgave rondom de beschikbaarheid en buffering van zoet water kunnen de opvaarten een positieve rol spelen. Om hier echt verschil in te kunnen maken kan ook gekeken worden naar mogelijkheden voor een buffermeer (zoetwater voorraad, in combinatie met natuur en recreatie, wellicht in/rond bestaande kleiputten), en/of mogelijkheden voor het ondergronds opslaan van zoet water. In dit hoogwaardig (poot)aardappelgebied kan mogelijk een grootschalige pilot worden opgezet. In de verdere uitwerking hiervan, en van de natuuroevers, kan *Fjildlab* mogelijk een leidende rol spelen.

Rondom dit thema heeft ook het Wetterskip haar doelen, bijvoorbeeld wat betreft klimaatverandering en waterberging. Nader onderzoek kan inzicht geven in hoeverre hier slimme verbindingen gelegd kunnen worden in het watersysteem. Eigenlijk zou er vanuit een breed perspectief (landbouw, ecologie, toerisme) een zoetwaterstrategie voor het gebied moeten worden ontwikkeld.

Ook de gemeentelijke infrastructuur in dit gebied kan onderdeel worden van de groenblauwe dooradering, bijvoorbeeld door een ander beheer van bermen en overhoeken.

Tenslotte kan vanuit de landbouw, ook de toeristische aantrekkingskracht van de regio worden versterkt. De verkoop van streekproducten (zilt vlees, aardappelen, groenten), ontvangst van toeristen (bijv. rustpunt) kan hieraan bijdragen, net als aan de inkomens van de betreffende boeren.

HOOFDSTUK 4
ORGANISATIE EN VERVOLG

Organisatie

Deze eerste stap, om te komen tot dit document, is tot stand gekomen onder de vlag van het Fries Programma Waddenkust. De provincie en gemeente hebben dit initiatief opgepakt en in deze eerste fase onder andere gesproken met:

- *Dorpsbelangen Wierum*
- *Vertegenwoordigers dorpsbelangen Ternaard*
- *Vertegenwoordigers Skip yn de Feart*
- *Verschillende boeren uit de omgeving*[1]
- *RWS/PAGW*
- *Wetterskip Fryslân*
- *It Fryske Gea (MOET NOG)*

Vanuit de dorpen is er draagvlak voor de plannen. Het Wetterskip heeft de plannen meegenomen vanuit de ontwerpateliers dijkversterking. Ook vanuit het PAGW zijn de plannen voorlopig omarmd. Daarnaast hebben we met verschillende boeren uit het gebied gesproken. Het initiatief om het te bespreken wordt gewaardeerd, de ambitie om aan te sluiten op prioritaire

[1] (Venema, Weidenaar, Talsma, Van Kuiken, Sijtsma, Kroodsma)

aandachtspunten van de landbouw (voornamelijk zoetwaterbeschikbaarheid) wordt gewaardeerd. Nadere uitwerking is noodzakelijk.

Al met al kunnen we stellen dat er op hoofdlijnen draagvlak is voor het verder uitwerken van deze projectideeën en -onderdelen.

Met dit document is het zaak om nu breed bestuurlijk draagvlak te creëren, zodat vervolgstappen mogelijk worden.

Vervolgorganisatie

Om dit projectinitiatief verder te brengen moeten allerlei stappen worden gezet. Verschillende deelprojecten moeten verder worden onderzocht, uitgewerkt en doorgesproken. Hiervoor zijn diverse partijen nodig.

Wat buiten kijf staat is dat dit proces een aanjager nodig heeft, een 'projecteigenaar' die zich verantwoordelijk voelt en mogelijkheden heeft om vervolgstappen te zetten. Menskracht en middelen zijn daarbij de eerste behoeften. De regie voor het zetten van de volgende concretiseringsstappen ligt wat ons betreft bij het Fries Programma Waddenkust, de samenwerking tussen Provincie Fryslân, gemeenten Noardeast-Fryslân, Waadhoeke, Harlingen, Súdwest Fryslân en Wetterskip Fryslân. Voor deze laatste partij geldt dat dit niet alleen vanwege de relatie met de dijkversterking is, maar bijvoorbeeld ook wat betreft waterberging, doelstellingen op het gebied van natuurvriendelijke oevers, etc.. Vanuit deze samenwerking (FPW) zal een project/procesleider aangewezen moeten worden, die beschikt over zowel menskracht als middelen voor het uitvoeren van vervolgstappen en -onderzoeken.

Een projectgroep bestaande uit vertegenwoordigers van verschillende betrokken instanties, kan de projectleider ondersteunen:

- *Gemeente Noardeast Fryslân*
- *Provincie Fryslân*
- *Wetterskip Fryslân*
- *RWS/PAGW*
- *Vertegenwoordiging uit de landbouw (Fjildlab, Waadrâne, LTO)*
- *It Fryske Gea*

Bij de uitwerking van verschillende projectonderdelen kunnen diverse projectpartners en rol hebben, soms zelfs een prominente:

- *Fjildlab, kan een centrale rol spelen in de onderdelen die verbonden zijn aan de landbouw (zoetwaterbeschikbaarheid, groenblauwe dooradering)*
- *HZPC/Potato Valley/Zoet-op-Zout project/Acacia Water*
- *PAGW, als trekker zijn van de ecologische onderdelen*
- *Waadrâne en individueel betrokken boeren (invulling groenblauwe dooradering, biodiversiteit)*
- *Projectgroep Kromme Horne / Sense of place, uitvoering fase 1 Kromme Horne en concretiseren ambities fase 2 / Camera Batavia*
- *Fryske Feriening foar Fjildbiology / Wadvogelwerkgroep*
- *Sportvisserij Fryslân, visvereniging Dokkum*
- *Dorpsbelangen Wierum*
- *Dorpsbelangen Ternaard*
- *Voorlopers Skip yn de Feart*
- *Marrekrite*
- *Regiomarketing NOF*
- *Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw Noordelijke kleischil*
- *Landelijke programma's Deltaprogramma/ Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW)*
- *Gebiedscommissie Ternaard*

Bovengenoemde lijst is naar alle waarschijnlijkheid niet compleet, het geeft slechts een beeld van welke partijen bij kunnen dragen aan realisatie van deze projectideeën. Bij de gemeente Noardeast Fryslân is een stagiair bezig om voor dit gebied een stakeholdersanalyse uit te voeren. Deze analyse kan input geven in om te gaan met betrokken partijen in het vervolgproces. Meer hierover in bijlage 1.

Vervolgstappen

Het is in deze fase nog niet tot in detail te beschrijven welke stappen en acties ondernomen moeten worden. Wat vast staat, is dat voor de verschillende onderdelen allerlei verschillende vervolgstappen gezet moeten worden. Daarnaast zijn er ook enkele meer strategische keuzes te maken, bijvoorbeeld met betrekking tot een financieringsstrategie.

Zonder de intentie om compleet te zijn, hieronder enkele belangrijke vervolgstappen die gezet moeten worden:

- *Creëren van breed bestuurlijk draagvlak voor de plannen bij projectpartners;*
- *Toetsen haalbaarheid van het verbinden van de opvaarten Ternaard en Wierum (richting en via de dijkvaart) (fase 2). (Grondeigenaren in beeld brengen, contacten leggen)*
- *Ontwikkelen van een integrale zoetwaterstrategie (landbouw, ecologie, toerisme) voor het gebied Wierum-Ternaard, met daarin aandacht voor o.a.:*
    - *Nader onderzoek naar haalbaarheid voor de combinatie van NVO's, swimway (natuur), recreatieve opvaarten, zoetwaterbeschikbaarheid en waterafvoer (landbouw);*
    - *Onderzoek in welke mate de opvaarten bijdragen aan zoetwaterbeschikbaarheid voor de landbouw*
    - *welke andere maatregelen kunnen hieraan bijdragen:*
        - *Buffermeer*
        - *Inzetten voormalige dijksputten*
        - *Ondergrondse waterberging*
        - *Gebruik maken van peilverschillen*
        - *Inzetten van anti-verziltingsdrainage*
    - *Zoetwaterbeschikbaarheid in combinatie met opgaven Wetterskip in kader klimaatadaptatie (berging);*
- *Concretiseren aanpak ecologie vanuit PAGW (vismigratie en achterland), koppeling aan dijkontwerp*
- *Afspraken maken over inrichting en beheer kwelder Wierum (Kromme Horne fase 2)*
- *Kostenramingen maken voor de verschillende projectonderdelen*
- *Financieringsstrategie ontwikkelen: mogelijkheden voor financiële dekking onderzoeken en bespreken (bijv. opbrengsten grond uit opvaarten voor dijkversterking, mogelijkheden Fjildlab, Regiodeal, Waddenfonds, etc.), strategie bepalen of dit project daarin afzonderlijk initiatief neemt, of afgestemd in een bredere aanpak (bijv. koppelkansen dijkversterking Koehool-Lauwersmeer gezamenlijk naar IKW);*

HOOFDSTUK 5
FINANCIEN

Inzicht in kosten

We hebben in deze fase nog geen goed onderbouwde inschatting van de kosten die gepaard gaan met de verschillende projectonderdelen. Op basis van eerdere deelnotities en eerder gemaakte inschattingen zijn voor enkele onderdelen grove schattingen te maken. In de eerstvolgende fase van dit initiatief zal meer duidelijk moeten worden gemaakt om wat voor investeringen het gaat en bij welke onderdelen kansen liggen ter financiering.
Wat de dekking betreft kunnen we de volgende kansrijke financeringsmogelijkheden benoemen. Voor verschillende projectonderdelen, zijn er verschillende mogelijkheden.

Kansen financiële dekking

- *Vraag naar grond en klei vanuit de dijkversterking*
- *PAGW*
- *InvesteringsKader Waddengebied*
- *Waddenfonds (Camera Batavia, Kromme Horne fase 1 al gehonoreerd)*
- *Stimuleringsregeling Klimaatadaptatie van Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA)*
- *Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw, Noordelijke kleischil*
- *Fjildlab*
- *Green Deal regio*
- *Omgevingsproces Ternaard*
- *Kweldercompensatie Holwerd aan Zee*
- *Cofinanciering regionale en lokale overheid*

Dit overzicht van dekkingsmogelijkheden is ongetwijfeld niet allesomvattend. Mogelijk zijn er nog aanvullende specifieke regelingen en subsidies voor enkele projectonderdelen. In de volgende projectfase zal een financieringsanalyse en -strategie inzicht geven in de kansen en aanpak.

BIJLAGE 1

STAKEHOLDER-ANALYSE

Tekst [redacted], stagiair gemeente Noardeast-Fryslân

Om samen tot een goede resultaten te komen is het van belang dat alle partijen op tijd en op de juiste manier worden betrokken bij de uitwerking van projectonderdelen. Een goed uitgevoerd participatieproces kan er voor zorgen dat er meer vertrouwen en acceptatie vanuit de belanghebbenden is over beslissingen die genomen moeten worden. Ook kan er op deze manier lokale kennis mee worden genomen in het project.

Een stakeholderanalyse aan de hand van een matrix geeft een goed overzicht van de verschillende belangen binnen het project. In deze matrix worden belanghebbende partijen tegenover de verschillende thema's uitgezet. Op deze manier wordt duidelijk waar kansen en knelpunten liggen voor de uitvoering van de verschillende projectonderdelen. Een beknopt voorbeeld van hoe deze matrix eruit kan komen te zien is hieronder te vinden. Om de slagingskans van het project te vergroten is het belangrijk dat er in het proces met de volgende zaken rekening wordt gehouden:

- *Een eerlijk, gelijk en transparant proces dat gelijkheid, leren, vertrouwen en respect tussen de belanghebbende partijen en projectgroep bevordert*
- *Het integreren van lokale en wetenschappelijke kennis*
- *Het vooraf opstellen van duidelijke regels*
- *Het op tijd betrekken van de stakeholders*
- *Het betrekken van alle stakeholders*
- *Het proces laten begeleiden door ervaren bemiddelaars*
- *Voldoende middelen voor het proces, inclusief tijd*

Stakeholders: / Thema's:	Overheden	Landbouw	Dorpen	R&T	Natuur	Onderzoek/advies	Conclusie themas
Klimaat	(Invloed van stakeholder op bouwstenen)						
	(Invloed van bouwstenen op stakeholder)						
Landbouw							
Natuur							
Leefbaarheid							
Recreatie & Toerisme							
Conclusie per stakeholder							Kansen en knelpunten

In opdracht van

Fries Programma Waddenkust

Begeleiding

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Opgesteld door

JOS BOSMA ADVIES

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:10:09
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 17 Jul 2024 13:28:26
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: gespreksverslag meekoppelkansen
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
20240619 Gespreksverslag raakvlakken WF gemeen NEF.pdf;

Ter info

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 8 juli 2024 08:16
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
CC: [redacted] (Gast - Witteveen+Bos)
Onderwerp: gespreksverslag meekoppelkansen

> U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted]@wetterskipfryslan.nl. Meer informatie over waarom dit belangrijk is

Beste [redacted], [redacted] en [redacted],

Bijgevoegd een weergave van onze gesprekken op 19 juni en 2 juli over raakvlakken en meekoppelkansen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Werkdagen: [redacted]

06 – [redacted]

[redacted]@wetterskipfryslan.nl

Wetterskip Fryslân 058 – 292 2222 | Postbus 36, 8900 AA Leeuwarden

www.wetterskipfryslan.nl

EN WAT DOEN WE MORGEN MET WATER?

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:15:31
Van: [redacted]
Verzonden: maandag 15 juli 2024 13:24:37
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Zorgen over plannen met dijk
Urgentie: Normal
Precisie: None

Beste collega's,

Onderstaande reactie is naar aanleiding van het Lokaal Konsult van 6 juli naar het Wetterskip gestuurd.

Ook wil een bewoner die een zienswijze op de Omgevingsvisie heeft ingediend over toerisme in Peazens-Moddergat een gesprek met de gemeente.

Er is dus wel wat reuring in het dorp.

Het is goed om in ons volgend overleg dit onderwerp te bespreken.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 15 juli 2024 09:58
Aan: [redacted]
CC: [redacted] (Gast - Witteveen+Bos)
Onderwerp: FW: Zorgen over plannen met dijk

> U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted]@wetterskipfryslan.nl. Meer informatie over waarom dit belangrijk is

Beste [redacted],

Zoals eerder kort telefonisch besproken deel ik onderstaande mail van [redacted] met jou.

Ze heeft van mij een ontvangstbevestiging ontvangen. Daarin heb ik o.a. aangegeven dat ik haar mail deel met de gemeente en deze mail ook zal bespreken met de gemeente.

Graag wil ik hier een keer met je over doorpraten, met name wat betreft participatie aanpak na de zomerperiode.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Werkdagen: [redacted]

06 – [redacted]

[redacted]@wetterskipfryslan.nl

Wetterskip Fryslân 058 – 292 2222 | Postbus 36, 8900 AA Leeuwarden

www.wetterskipfryslan.nl

EN WAT DOEN WE MORGEN MET WATER?

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Van: [redacted] <[redacted]@outlook.com>
Verzonden: maandag 8 juli 2024 17:13
Aan: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>
Onderwerp: Zorgen over plannen met dijk

U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted]@outlook.com. Meer informatie over waarom dit belangrijk is

Beste [redacted],

Hartelijk dank voor het prettige gesprek dat we vorige week hadden in de Theaterkerk Nes.

Omdat je me op het hart hebt gedrukt om toch vooral de bezwaren die ik heb serieus kenbaar te maken stuur ik je deze mail, voorzien van suggesties.

Boven alles verbaas ik me over een aantal zaken:

De input van belanghebbende bewoners wordt als zeer gewaardeerd benoemd. Toch zie ik vooral zaken gepland staan die door het museum worden ingebracht.

Tijdens de avond in de Wynroas in Moddergat was te horen dat de dorpelingen niet veel wensen hebben; het is altijd sober geweest en moet als zodanig herkenbaar blijven.

Ook verbaas ik me over het feit dat bij de meeste van de voor de gelegenheid gebundelde organisaties kennelijk de indruk bestaat dat het museum in volledige samenspraak met de buurtschap opereert en dat de buurtschap het overal mee eens is.

De buurtschap groep bestaat niet uit de voltallige groep van De Oere-bewoners en ook binnen de buurtschap is niet iedereen het eens met inbreng en de plannen van het museum.

Het museum was jullie eerste gesprekspartner, maar sprak en spreekt nog steeds niet namens het hele dorp.

De buurtschap is een gesprekspartner, maar het kan niet zomaar worden aangenomen dat de buurtschap namens iedereen spreekt en al helemaal niet voor het hele dorp Peazens-Moddergat.

Dat geldt overigens ook voor het dorpsbelang. Het is lijkt logisch om aan te nemen dat zij voor het hele dorp spreken, toch is dat niet zo.

Een groot aantal inwoners van Peazens-Moddergat steunt de huidige (vooral door het museum ingebrachte) plannen voor de dijk helemaal niet. Deze mensen hebben het echter niet in zich om met veel protest van zich te laten horen, maar ze hebben ook geen idee waar ze moeten aankloppen.

Suggestie: Wellicht is het een idee om (op een manier die voor jullie werkt) in het algemeen maar expliciet de mensen die bezwaren hebben een keer nadrukkelijk uit te nodigen om van zich te laten horen. Bijvoorbeeld door flyers in de brievenbussen te doen in het hele dorp en hun inbreng te vragen. Geef hen aub die kans.

Verhard pad bovenop de dijk

Ik heb zelf ernstige bezwaren tegen het plan voor een verhard pad bovenop de dijk.

- Het geluid van praten bovenop de dijk draagt erg ver en is voor de omgeving vaak ontzettend storend, vooral als het hele dagen achter elkaar druk is
- Mensen laten van alles vallen, dat zwerfafval waait over de dijk en het dorp in
- Er rijden nu al fietsers, brommers, soms motoren bovenop, straks nog veel meer plus quads en ook misschien zelfs wel auto's; absoluut onwenselijk
- Niet iedereen neemt nu de moeite om bovenop de dijk in het gras te gaan lopen, door een verhard pad wordt het alleen maar drukker en tellen bovenstaande zaken zwaarder

Trappen

Met de huidige plannen voor 3 trappen dicht bij elkaar heb ik veel moeite:

De trap bij het monument blijft gelukkig.

Een extra trap bij de garnalenfabriek realiseren is een goed plan, samen met het plan om er voor bezoekers meer gelegenheid te creëren om te kunnen parkeren.

Een derde trap ter hoogte van 'boerderderij Zwart' is niet logisch:

- Een veel gehoorde en genoemde wens is om de drukte beter te spreiden. Het geheel Peazens-Moddergat is 1,6 km lang.

Met een trap ter hoogte van boerderij Zwart zouden er dan 3 trappen zijn tussen museum en garnalenfabriek, een stukje van maar 450 meter. Dat is geen spreiding maar concentratie.

- De Oere, waar 'boerderij Zwart ligt, is beschermd dorpsgezicht; een betonnen trap past om te zien niet in die pittoreske omgeving.
- Een extra trap op die plek verstoort ernstig de zichtlijnen en de beleving van het historische silhouet van Moddergat
- Het veroorzaakt een hoop extra drukte, geluidsoverlast en zwerfvuil rondom die plek
- Het dient niet de verkeersveiligheid, want het veroorzaakt drukte en meer verkeersbewegingen op een plek die toch al als onveilig bekend staat

Suggestie: Als alternatief kan een 3^{e} trap gerealiseerd aan het einde van het dorp, dichtbij de Paezemerlannen, waar het Fryske Gea onlangs nog de wandelmogelijkheden heeft verbeterd. Een extra trap op die locatie betekent daadwerkelijk spreiding over het hele 1,6 km lange dorp van verwachte grote aantallen bezoekers.

Met 1 extra trap bij de garnalenfabriek is vooral het museum gediend, met nog een extra trap aan het andere eind van Peazens-Moddergat is het hele dorp gediend. (brede welvaart voor iedereen….)

Bovendien spreekt men over betonnen trappen. De Oere, waarin ook 'boerderij Zwart' zich bevindt is beschermd dorpsgezicht. Een betonnen trap is weliswaar een duurzaam onderdeel in het totale plan, maar doet afbreuk aan de pittoreske omgeving waarvoor de bezoekers (onder andere) toch vooral hier naartoe komen.

Positief mag ook benoemd worden:

- De reddingsboot meer aandacht geven op een plek aan of bij de dijk is een heel goed plan
- De stormpaal in ere herstellen is ook een heel goed plan
- Parkeergelegenheid creëren is heel goed voor het dorp om de nu al bestaande overlast te verminderen

De hoogte van de dijk

Van de huidige 2 opties wordt gezegd dat ze beide even veilig zijn. Dan gaat mijn voorkeur sterk uit naar een dijk die niet hoger wordt met een ruwe buitenkant.

- Hoewel de huisjes langs een hogere dijk in verhouding nog kleiner lijken wordt het door een nog hogere dijk dan nu in veel huisjes wel een stuk donkerder.
- Een ruwe verharde buitenkant van de dijk wordt snel door de natuur opgenomen door alles wat daar gaat groeien
- Er wordt gestreefd naar een bepaalde eenheid in het aanzicht van de dijk, het moet geen lappendeken van verschillende stukjes worden
- Een ruwe verharde buitenkant past in die trant goed bij de reeds aangepaste en veilig gemaakte afsluitdijk
- Op een ruwe verharde dijk kunnen geen schaapjes staan die dan steeds met laag water achter de hekken weg komen en in het dorp op straat lopen (probleem opgelost zonder dure hekken of andere maatregelen)

Bij diverse mensen in het dorp die ik spreek bestaat nu de indruk dat voornamelijk naar het museum geluisterd wordt.

Het bestuur van het museum woont hier niet. De betrokkenen van diverse organisaties wonen hier niet. De betrokkenen bij de gemeente wonen hier niet.

Maar wij, de dorpelingen, wij wonen hier wel en moeten met de straks door anderen gemaakte keuzes leven.

Ik hoop daarom dat de participatie van dorpsbewoners niet alleen voor de vorm is, maar dat de inbreng en argumenten van degenen die wel de moeite hiertoe nemen heel serieus in de besluitvorming worden meegenomen.

Alvast bedankt voor een reactie en succes met de verdere voorbereidingen.

Vriendelijke groet,

[redacted]

Inwoonster Moddergat

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:09:43
Van: [redacted]
Verzonden: maandag 15 juli 2024 14:42:55
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Financiële bijdrage Gebiedsproces 1 DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None

Ter info

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 15 juli 2024 14:11
Aan: [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: Financiële bijdrage Gebiedsproces 1 DYK

Hoi [redacted],

Tijdens het Lokaal Consult in St. Jacobiparochie vertelde [redacted] dat gemeente Noardeast is gevraagd een bijdrage van € 85.000 bij te dragen aan de proceskosten van 1 DYK. Zoals je wellicht weet van [redacted] is ons (nog) niks gevraagd maar die vraag zal binnenkort wellicht ook komen. Wij hebben vanuit Waadhoeke al vroegtijdig aangegeven bij [redacted] en [redacted] niet voornemens zijn financieel bij te dragen, aangezien de (financiële) meerwaarde voor ons nihil is. Uiteraard staan wij achter een integrale aanpak en is de winst dat Waadhoeke nu goed op de hoogte is van de plannen, wensen en ambities van de andere gebiedspartners en zijn de lijntjes inmiddels kort. Echter puur financieel gezien halen wij niks uit dit gebiedsdocument. Voor projecten die het gebied moeten verrijken is geen budget (zoals je dat bijvoorbeeld wel zag bij Haak om Leeuwarden waarbij 5 % voor lokale gebiedsverrijking bestemd was) en tevens kon er geen werk met werk worden gemaakt (denk aan vaarrondje Het Bidlt die meerdere malen is afgeschoten als koppelkans). Om die reden zijn wij nog steeds niet van plan een bedrag bij te dragen voor de proceskosten.

Overigens hebben we feitelijk al best veel geld in dit gebiedsproces gestoken, als je ziet hoeveel tijd (uren=geld) we in de tijd kwijt zijn/waren aan dit gebeidsproces.

Jan Zou dit standpunt graag gezamenlijk willen uitdragen met Noardeast, zodat we als gemeenten gezamenlijk stelling nemen. Mits jullie en jullie wethouder Braaksma, uiteraard ook zo in de wedstrijd zitten.

Hoor graag even van je (of van [redacted]?),

Groeten [redacted]

06-[redacted]

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:10:56
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 3 Jul 2024 09:28:51
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: IIP 1DYK | Initiatievenlijst Lokale Konsulten 3 & 4juli
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
2024.06.28 Redeneerlijn Initiatievenlijst Lokaal Konsulten tbv 1DYK partners.docx; 2024.06.28 Bijlage 1 Geactualiseerde initiatievenlijst juni 2024.docx; 2024.06.28 Bijlage 2 Overzicht wijzigingen initiatievenlijst tussen nov 2022 en juni 2024.docx;

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 2 juli 2024 20:20
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] @gmail.com'; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] (NN) ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] (Gast - Witteveen+Bos ; [redacted] (RWS NN ; [redacted] (RWS NN ; [redacted] (NN) ; [redacted] ; [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: RE: IIP 1DYK | Initiatievenlijst Lokale Konsulten 3 & 4juli

Beste allemaal,

Dank voor het heldere overzicht hieronder [redacted]. Zoals toegezegd hierbij de redeneerlijn en bijgewerkte lijst van initiatieven (bijlage 1). Bijlage 2 geeft een overzicht van de wijzigingen in de initiatieven (als het gaat om samenvoegen/afvallen van initiatieven) tussen november 22 en juni 2024. Ik herhaal nog even wat [redacted] hieronder al vermeldde:

- Er is door de Provincie gewerkt aan een redeneerlijn en bijgewerkte lijst met initiatieven. Van gebiedsdocument via de afgelopen jaren naar het heden. Alles staat daarin bijgewerkt. Afspraak is dat we volledig transparant zijn naar bezoekers en uitleg geven waar nodig, maar geen documenten mee naar huis geven. De ervaring leert dat lijstjes een eigen leven gaan leiden en vaak uitmonden in verwarring, onrust en verkeerde verwachtingen.

Tot morgen/overmorgen!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

provinsje fryslân
provincie fryslân

06 [redacted] | [redacted]@fryslan.frl

Van: [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Verzonden: dinsdag 2 juli 2024 15:23
Aan:
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Onderwerp: IIP 1DYK | Laatste zaken Lokale Konsulten 3 & 4juli

Beste 1DYK partners,

Woensdag 3 en donderdag 4 juli is het dan zover: de Lokale Konsulten/Consulten (ook bekend als inloopmiddagen).

Sommigen van ons hebben er al flink wat voorbereiding in zitten, maar er staat dan ook een mooi breed begeleidingsteam klaar om van beide dagen een succes te maken. Fijn om te zien dat daarbij alle 1DYK partners vertegenwoordigd zijn en ook vakinhoudelijk de nodige experts aanwezig zijn.

Het leek ons handig om last minute nog even jullie aandacht te vragen voor een paar zaken:

Praktisch:

- Kom ajb op tijd. Voor het publiek gaan de deuren om 16.00u open, maar jullie kunnen er al om 15.00u in. Neem de tijd voor opbouw en afstemming;
- Er zijn tafels beschikbaar op basis van jullie verzoeken. De verdere aankleding en opbouw heb je zelf te regelen;
- Voor een algemeen welkom van de gasten en een vorm van supervisie zijn [redacted] en [redacted] aanwezig ([redacted] woensdag, [redacted] donderdag). Zij zijn geen manusje voor alles, maar meer steun en toeverlaat als je een praktische vraag hebt ��;
- Er zijn 1DYK buttons geregeld zodat we als 1 samenwerkingsverband naar buiten kunnen treden. Verzoek aan iedereen om een button te dragen en naderhand weer in te leveren bij [redacted]/[redacted];
- We mogen AVG-technisch niet zomaar namen van bezoekers noteren, maar als mensen voortaan de nieuwsbrief willen ontvangen dan kunnen zij zich melden bij [redacted]/[redacted] want die hebben inschrijflijsten;
- Er zal door [redacted]/[redacted] een terugkerende presentatie worden gegeven (denk aan 1x per uur) in een aparte zaal. Daarmee brengen we bezoekers (als zij dat willen) in 15 minuten op de hoogte van het proces;
- Als je bij ons bekend bent als deel van het begeleidingsteam dan is er een warme maaltijd voor jou voorzien;
- We sluiten de Lokale Konsulten om 19:30u af. Help dan ajb met het (vriendelijk) naar buiten begeleiden van gasten en het opruimen van de ruimtes. Dan zijn we allemaal een beetje bijtijds weer thuis.

Inhoudelijk

- Het klinkt misschien overbodig, maar we benadrukken nogmaals dat het een 1DYK initiatief is. We werken allemaal wel voor andere organisaties, maar staan er met 1 gedeeld belang: samen in Q1 2025 bestuurlijk tot een akkoord komen over een Integraal InrichtingsPlan. Laten we dat uitstralen;
- Verwijs gerust bezoekers door naar collega's van andere organisaties als een vraag hen meer aangaat dan jou. Zo voorkomen we dat er over anderen wordt gesproken terwijl zij ook zelf tekst en uitleg kunnen geven;
- Als er vragen zijn waarop we geen antwoord hebben dan noteren we de contactgegevens van de vraagsteller en komen we er later op terug. Dat voorkomt onjuist informatie en geeft ook de tijd om dingen goed uit te zoeken;
- Er is door de Provincie gewerkt aan een redeneerlijn en bijgewerkte lijst met initiatieven. Van gebiedsdocument via de afgelopen jaren naar het heden. Alles staat daarin bijgewerkt. [redacted] zal deze stukken met jullie delen. Afspraak is dat we volledig transparant zijn naar bezoekers en uitleg geven waar nodig, maar geen documenten mee naar huis geven. De ervaring leert dat lijstjes een eigen leven gaan leiden en vaak uitmonden in verwarring, onrust en verkeerde verwachtingen.

Tot zover. Wij kijken uit naar 2 mooie middagen waarop we de omgeving actief kunnen betrekken bij de stap van gebiedsdocument naar gebiedsplan, de kans om als één 1DYK op te trekken en een gelegenheid om met belanghebbenden vooruit te kijken. We gaan er mooie dagen van maken samen!

Met vriendelijke groet,

Ook namens [redacted] en [redacted],

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

MEMO

Datum: 28 juni 2024
Betreft: Redeneerlijn Initiatievenlijst Lokaal Konsulten tbv 1DYK partners

1. Aanleiding

Tijdens de Lokaal Konsulten op 3 en 4 juli zullen er mogelijk vragen komen over de initiatievenlijst of status van bepaalde initiatieven. In het programmateam spraken we af:

1) Eenduidig te communiceren over de initiatieven (waarvoor deze redeneerlijn)

2) PF zal een tafeltje bemensen over het gebiedsdocument en totstandkoming/vervolg van de initiatievenlijst.

3) Tijdens de Lokaal Konsulten zullen [redacted] en [redacted] deze stand bemensen, graag voor vragen over de initiatievenlijst die je niet zelf kan beantwoorden naar ons verwijzen.

4) Er worden op de avond zelf géén initiatievenlijsten verspreid naar bezoekers toe. Alhoewel de lijst is geactualiseerd (zie bijlage 1 en 2) hieronder, is een check op de omschrijvingen en laatste stand van zaken nodig. Dit kunnen we doen voor de SG van 5 september.

2. Initiatievenlijst - verloop

- In november 2022 is bij het vaststellen van het gebiedsdocument een initiatievenlijst bijgevoegd. Hierbij staan per deelgebied en vervolgens per thema initiatieven benoemd.
- Sinds het gebiedsdocument is mondeling of schriftelijk wel gecommuniceerd met veel van de initiatiefnemers maar niet één gecoördineerde actie uitgegaan. Ook is niet van ieder initiatief bekend wie de initiatiefnemers is.
- Er wordt gesproken over meekoppelkansen, initiatieven, maatregelen etc. Deze zijn allemaal terug te vinden in de initiatievenlijst.
- Sinds november 2022 is tot en met november 2023 bij iedere Stuurgroep 1DYK de initiatievenlijst aan bod geweest, met daarbij een update of initiatieven afgevallen of toegevoegd zijn.
- Sinds november 2023 zijn er voor nog een aantal initiatieven wijzigingen geweest. Deze zijn nog niet ingebracht in de stuurgroep, maar nu wel opgenomen in de een geactualiseerde initiatievenlijst juni 2024. Deze kan ingebracht worden in de SG van 5 september 2024.

Hoe gaan we in het IIP met initiatieven om?

Uitgangspunt voor het 1DYK proces is dat we in de planuitwerkingsfase het voorkeursalternatief van de dijk uitwerken en meekoppelkansen beoordelen. Ook de initiatieven vanuit het eerdere gebiedsdocument nemen we mee in deze beoordeling. Afgesproken is dat we werken in de wetenschap dat 'alles met elkaar verbonden is' en oplossingen en maatregelen 'zo lang mogelijk op tafel blijven' om uiteindelijk integraal afgewogen te kunnen worden met 1DYK partners.

Om geen discussie achteraf te krijgen is besloten dat voor het finale plan een aantal objectieve criteria worden gehanteerd, zie afbeelding hieronder. Een van die criteria is dat 'een akkoord juridisch en wettelijk haalbaar moet zijn'.

Praktisch betekent dit dat als we tegen kansen/maatregelen/initiatieven aanlopen die overtuigend en onderbouwd niet voldoen aan deze criteria, het logisch is de voorgestelde (individuele) maatregel los te laten. Besluiten hierover worden niet genomen op het niveau van de projecten of individueel door een van de partners, maar besproken via het Programmateam en wellicht de Stuurgroep 1DYK. Daar wordt niet lichtzinnig mee omgesprongen, maar transparantie en duidelijkheid naar alle betrokkenen zijn prettiger dan het wekken van de verkeerde verwachtingen.

Bevat:

- Bijlage 1: Geactualiseerde initiatievenlijst juni 2024
- Bijlage 2: Overzicht wijzigingen sinds vaststellen initiatievenlijst november 2022

Criteria om oplossingen en een finaal akkoord op te toetsen

Knock-out criteria:

- Een akkoord moet juridisch en wettelijk haalbaar zijn (denk aan vergunbaarheid)
- Een akkoord moet technisch realiseerbaar zijn binnen een afzienbare termijn (5 jaar).
- Een akkoord moet betaalbaar zijn, c.q. er moet door een of meerdere partijen voor betaald willen worden.
- Een akkoord moet controleerbaar en handhaafbaar zijn.

Wenselijkheidscriteria:

- Oplossingen met daarin de meeste belangen verwerkt hebben de voorkeur.
- Concretere oplossingen zijn beter dan abstracte opties.
- Oplossingen gebaseerd op feiten hebben de voorkeur, boven oplossingen waar feitelijke onderbouwing ontbreekt
- Oplossingen hebben een eigenaar/initiatiefnemer
- Oplossingen die toekomstgericht en duurzaam zijn hebben de voorkeur.

MEMO

Datum: 28 juni 2024
Betreft: Geactualiseerde initiatievenlijst

1. Aanleiding

Eind 2020 zijn in het gebied ruim 200 initiatieven opgehaald door middel van ontwerpateliers. Binnen het 1DYK proces is gekeken welke projecten potentie hebben om mee te gaan in het integrale gebiedsproces. Belangrijk aandachtspunt is dat onderstaande lijst geen garantie is dat alles wat er in staat ook daadwerkelijk gerealiseerd gaat worden. Het gaat om initiatieven die verder verkend worden op haalbaarheid, draagvlak, financiering en scope.

Onderstaande lijst is een werkdocument. De teksten zijn zoveel als mogelijk up-to-date, maar het kan zijn dat een laatste stand van zaken mist. Bij vaststelling van een projectbesluit in de volgende fase van het gebiedsproces zijn alle onderstaande projecten afgewogen aan de hand van de meeste recente informatie.

2. Uitleg tabel

IDnr:
Daar waar nummering is opgenomen, verwijst dit nummer naar een uniek ID,zodat navolgbaar is waar een initiatief vandaan is gekomen en wat er sindsdien mee gebeurd is.

Categorisering

- Lijn1 = Meekoppelkans (MKK) of koppelproject, mee in dijkversterking
- Lijn2 = Zelfstandig -of raakvlakproject met mogelijkheid te koppelen aan de dijk.
- Lijn3 = Zelfstandig -of raakvlakproject niet te koppelen aan de dijkversterking, wel van belang in gebiedsproces wat ook kan bijdragen voor draagvlak voor de dijkversterking en gekoppelde maatregelen.

Trekker
De trekker is de partij die haalbaarheid, financiering, scope en draagvlak uitzoekt, om te kijken of dit richting projectuitvoering kan;

- PF = Provincie Fryslân,
- WSF = Wetterskip Fryslân,
- Gemeente NEF = Gemeente Noardeast-Fryslân,
- Gemeente WH = Gemeente Waadhoeke,
- PAGW (RWS) = Programmatische Aanpak Grote Wateren, Rijkswaterstaat,
- N.t.b.: Trekkerschap nog onduidelijk of nog te bepalen.

Deelgebied 1 – Waadhoeke

Deelgebied 1 Drager Zoetwater

IDnr	Ambitie/project	Omschrijving	Opmerkingen/ Potentie	Categorisering	Trekker
33	Bufferzone verzilting	Zoetbeschikbaarheid versterken door een bufferzone langs de dijk	Onderzoek naar doelmatigheid in combinatie met logica van de plek en draagvlak onder grondeigenaren moet duidelijk maken welke maatregelen te realiseren. Kijken naar koppelkansen met omgevingsproces Ternaard.	lijn 3	PF
334	Ontwikkelen en (her)inrichten slim watersysteem	Om verzilting tegen te gaan dient een slim watersysteem uitgewerkt worden. • Spaarwatertechnieken (zoetwaterlens behouden, perceelsniveau, anti-verziltingsdrainage) • Waterberging vergroten • Boezemcapaciteit vergroten • Klimaat adaptieve landbouw • Waterlopen doorspoelen	Natuurvriendelijke oevers is Waadhoeke in principe voor. Financiering nog onduidelijk. Wenselijk voor tegengaan verzilting landbouwgronden. Draagvlak ophalen op grondeigenarenniveau + logische plek ontwaren. Zorgen voor goede borging in breder zoetwaterverhaal (BOVI, Blauwe Drager, Deltaplan Zoet Water, NPLG – water & bodem sturend), kijken naar koppelkansen gebiedsproces Dongeradielen. Wenselijk voor zoetwaterbeschikbaarheid landbouwgronden. Draagvlak ophalen op grondeigenarenniveau + logische plek ontwaren. Spaarwatertechnieken: om tot de logica van de plek te komen is kennis van individuele percelen nodig > inzetten Boeren Meten Water en Freshem. Waterberging vergroten op de lage plekken van percelen welke landbouw-technisch ook niet de beste zijn. Kan nog steeds voor	lijn 3, wellicht lijn 2	PF

			landbouw gebruikt worden, maar loopt eens in de zoveel tijd over. Gezamenlijk met LTO-Noord gesprek hierover voeren om juiste plekken te vinden. En koppeling ANLB en FPLG zoeken. Boezemcapaciteit vergroten wanneer kans zich voordoet. Bijv. boezemvaart vergroten en functie ecologie & brede welvaart creëren. Mogelijk in zoekgebied SWWT. Klimaat adaptieve landbouw: met landbouw verder over praten, inzet op bodemmaatregelen, kenniscentrum verzilting. Waterlopen doorspoelen: wordt al gedaan, niet vergroten. Uitzoeken of doorspoelen voor kwaliteit (ivm blauwalg) nodig is. Benoemd: mogelijkheden circulair doorspoelen en gebruik lauwersmeerwater als doorspoelwater.		
506	Bereik zoetwater	Het versterken van gebieden voor Wadvogels en voor vismigratie dient gecombineerd te worden met een groot bereik van zoetwater diep in de boezem, tot aan de Grote Wielen en het Lauwersmeer.	Koppelkans zoetwater voor natuur en landbouw. Uitzoeken hoe dit bereik zich verspreid. Afstemmen met BOVI/Blauwe drager van Provincie Fryslân + Wetterskip Fryslân en landbouw.	lijn 3	PF, PAGW (RWS), WF
510	Kanaal Westhoek - Zwarte Haan	Herstel het kanaal tussen Westhoek en Zwarte Haan als zwemplek, voor sportvissen, zoetwaterbuffer voor landbouw en ecologische functie. Natuurvriendelijke inrichting oevers, onderwaterstructuren. Koppelen aan id 58, herstel opvaarten, vismigratie + Koppelen aan id 42, natuurvriendelijke oevers binnendijks	Geen prioriteit in watersportnota Waadhoeke. Is nu ook al zoetwaterbuffer. Zijn meerdere zwemplekken in de buurt van Zwarte Haan, St. Annaparochie. Wellicht zou alleen aan de kant van Westhoek een zwemplek gerealiseerd kunnen worden. Contact zoeken met dorpsbelang St.Jabik over behoefte aan nieuwe zwemsteiger (zwemplek). Er is bij de gemeente niets bekend over plannen van Sportvisserij Fryslân in dit gebied.	lijn 2	n.t.b.

58	Herstel opvaarten	Herstel opvaarten voor recreatievaart als onderdeel van groen blauwe dooradering. Koppelen mogelijk vispassage PAGW, grondbehoefte KLM, opgenomen als PAGW maatregelen in notitie zeef1 voor alle gebieden. - Gebruik i.r.t. klimaatadaptatie. - Profilering, herstel watersysteem. Baggeren, verbreden, op diepte terugbrengen. KRW opgave. Te combineren met id 22, "natuurvriendelijke onderwaterbekleding Kouwe Faert".	Afstemmen met watersportnota. Gemeente Waadhoeke kijkt naar aanpak Swiet Wetter Wierum en waar dit toepasbaar zou zijn binnen deelgebied 1. Gesprekken met o.a. grondeigenaren zijn nodig.	Lijn 2	PF + Gemeente Waadhoeke
xx	Verticale drainagepilot	Buis in de grond met filters. Brengt continue zoetwaterstroom op gang, zoute kwel wordt eerder afgevangen. Pilot in Perkpolder Zeeuws-Vlaanderen is succesvol Eventueel aanvulling SeepCat: Zoute water niet afvoeren maar gebruiken voor blue energy (energie halen uit menging van zout en zout water) > food-water-energy nexus. Hier is wel zoetwater voor nodig. Agrariërs inzetten voor monitoring na training.	SeepCat - wordt verder onderzocht o.a. door Deltares ([redacted]). Ook in DP1 kijken naar mogelijkheid, als onderdeel van innovatie HWBP. Nog uitzoeken of/hoe het een plek krijgt in gebiedsproces. Locaties: • Bij realisatie vishevel Wierum: kleinschalige pilot met verticale drainage. Uitdaging om zoet en zout te scheiden op manier dat vissen kunnen passeren maar er niet te veel zoutwater binnenkomt. Ook toevoer zoetwater is aandachtspunt. • De Heining (poldergemaal, boezemgemaal en vishevel). Optie met blue energy verder verkennen, mogelijk voor stroomvraag van het gemaal. Verziltingsvraagstuk in Roptasyl is groter, zou betere plek zijn.	Lijn 1	PF

			Interessant als compenserende maatregel tegen zeespiegelstijging > goed voor draagvlak. Maar landbouwsector moet ook zelf aan de gang. Dus én-én met maatregelen op perceelsniveau.		

Deelgebied 1 Drager Brede Welvaart

IDnr	Ambitie/project	Omschrijving	Potentie	Categorisering	Trekker
507	Paad lâns it Waad	Een recreatieve fietsroute langs de dijk (buitendijks en binnendijks . Op sommige delen ligt de fietsverbinding op de binnenzijde (indien dit vanuit natuurbelang noodzakelijk is) Subonderdelen: Id 520 en 521 • Dijkbeleefplekken (bankjes en vogeluitijkpunten) Id 553 en id571 • Vergroot toegankelijkheid van de dijk voor mensen met een lichamelijke beperking die	Op Paad lâns it Waad De Fryske Feriening voor Fjildbiology/Waadfugel Werkgroep heeft een advies uitgebracht hoe het pad afwisselend binnendijks en buitendijks geplaatst kan worden om natuurbelangen te behartigen. Houdt rekening met biodiversiteit	lijn 1	Gemeente NEF en Waadhoeke

		zijn aangewezen op een scootmobiel of een rolstoel. Gaat om hekwerken, vee roosters en afrastering. Voorkom daarbij verrommeling op de dijk en creëer meer landschappelijk evenwicht Id 561 • Toeristisch Overstappunt: Oudebildtzijl, • Bebording en routemarkeringen Id 542 • De reeks van bedijkingen van de Middelsee, de geschiedenis van het Oude en Nieuwe Bildt dijken. We vertellen aan de hand van oude kaarten en foto's de rijke historie van het landschap. De beelden wisselen af met luisterfragmenten. Gaat om bewustwording, zichtbaarheid, beleving, informatievoorziening. -> Ligt onder andere een ontwerpopgave voor de bordjes. Toiletvoorzieningen? Bebording en routemarkeringen?	Aandacht voor de cultuurhistorie. In de ontwerpopgave ruimtelijk kwaliteitsspecialisten meenemen. Initiatief/randvoorwaarde. Korte termijn: Landschaptriënnale '23 Andere HWBP projecten: Informatiecentrum. Als het klaar is, wordt het omgebouwd. Centrale As: fysieke locatie in het gebied. Kweldercentrum Petter, Delfzijl. Firdgum zodenhuis -> locatie? Informatievoorziening bordjes kan mogelijk gefinancierd worden vanuit Sichtberens van Provincie Fryslân.		
546	Bunker Koehool Gaat om onderhoudswerkz	Sluit aan bij nota R&T gemeente Waadhoeke. I.o.m Stichting Bunker Koehool en WSF wordt gekeken of er mogelijkhedenzijn om stuk		lijn 2	Gemeente Waadhoeke i.s.m.

	aamheden en informatievoorziening (bewustwording).	onderhoud en elektra te koppelen aan dijkversterking. Gemeente Waadhoeke + WSF stellen samen middelen beschikbaar. Wens in memo verwoord. Betonrot dak + aanleggen elektriciteit.			Stichting Bunker Koehool en WSF
562	Vaarroute Oude Bildtzijl-St.-Annaparochie opwaarderen naar vaarklasse F. Rondje St.-Annaparochie.	Paad lâns it Waad, wel afstemmen met opvaartenplan – koppelkansen met de drager Zoetwater. Gemeente Waadhoeke kijkt of een Swiet Wetter Wierum aanpak mogelijk is.		lijn 2	Gemeente Waadhoeke
511	Kleirijperij	Realiseer een kleirijperij. Slibwinning voor de dijk, door middel van kwelderwerken, heeft mogelijk positieve invloed op het oplossen van de waterveiligheidsopgave.	Moet worden uitgezocht, vanuit bouwsteen Grond/Slib/Bodem. Vanuit markt/samenleving zijn er initiatieven die hierbij willen aansluiten, dus nodig dat het nu meegenomen/ onderzocht wordt. Onderzoeksvraag voor Wetterskip.	Lijn 2	WF
608a	Dijk van een Wijf	Is landschapsproject bij Oosterbierum. Vergunbaarheid. 2023 verg. en subs, 2024 uitvoering, 2025 opening. Overleggen met de gemeente of dit in de scope KLM zit.	Sense of Place maar ligt buiten plangebied dijk.	Lijn 3	Gemeente Waadhoeke ism Sense of Place

Deelgebied 1 Drager ecologie

IDnr	Ambitie/project	Omschrijving	Potentie	Categorisering	Trekker
5	Natuurlijke plas van dijksputten	Ontwikkeling van binnendijkse poelen van ongeveer 10-15ha t.b.v. ecologische waarde vogels en vis (hoogwatervluchtplaats en broedeiland binnendijks)	Starten met gesprekken op vrijwillige basis op grondeigenarenniveau voeren om geschikte plek te vinden, waar het kan in gebiedsprocessen. Klei kan gebruikt worden voor de dijkversterking.	lijn 1	WF/PAGW (RWS) in afstemming met

			Onderzoek naar effect verzilting omliggende percelen. PAGW-notitie 6.3.2 - 6.3.5.		gemeenten, financiering in samenwerking met provincie
42	Natuurvriendelijke oevers teensloot binnendijks	Verbrede binnendijkse teensloot met natuurvriendelijke oevers en flauw talud draagt bij aan de ecologische meerwaarde door een geleidelijke overgang tussen het Waddengebied en het land. Koppeling met recreatievaart bij 15 m verbreding en dijksputten	PAGW-notitie 6.1.1. en 6.1.4. Koppelen aan kanaal Westhoek – Zwarte Haan. Kijken naar Swiet Wetter Waadhoeke aanpak. Robuuster inrichten van het zoetwatersysteem. Zoetwaterbeschikbaarheid. Waadhoeke watersportnotitie is dat niet zo specifiek benoemd.	lijn 1	WF, PAGW
52	Hard substraat/ natuurvriendelijke onderwaterbekleding	Het aanleggen van hard substraat op de dijk is een inpassingsmaatregel met als doel de biodiversiteit te vergroten door een gunstige leefomgeving te maken voor speciale inheemse soorten. Het gaat om de bekleding aan de buitendijkse zijde. Herstel onderwaternatuur. 6.1.1. en 6.1.4 in notitie Inhoudelijke analyse PAGW	Robuuster inrichten van het zoetwatersysteem. Zoetwaterbeschikbaarheid.	lijn 1	PAGW/WF
59	doortrekken vismigratie binnendijks	Herstel opvaarten voor vismigratie als onderdeel van groen blauwe dooradering. Ecologische inrichting van oevers, positief effect op vismigratie, grond en klei voor dijkversterking, versterking biodiversiteit.	Koppelkansen met opvaartenplan in drager zoetwater. Kleinschalig initiatief in gebiedsproces. PAGW-notitie 6.1.5. Draagvlak breed ophalen bij dorpen en grondeigenaren. Aanpak zoals Swiet Wetter Wierum.	lijn 2	WF/PAGW

517	Gebiedseigen beplanting herstellen	Herstel de gebiedseigen opgaande beplanting en struiken die zijn verdwenen door ruilverkaveling. Daarmee wordt het landschap aantrekkelijker, en vanuit ecologisch oogpunt is er een grote behoefte aan meer opgaande beplanting.	De inpassingsopgave 'gebiedseigen beplanting' zou eventueel op dit traject toegepast kunnen op het deel waar nu gras aanwezig is, maar zijn voor de PAGW echter niet een hoofdmaatregel in de blauwe oplossing voor het oplossen van de genoemde Waddenzee knelpunten. Dat betekent echter niet dat PAGW onwelwillend staat tegenover deze initiatieven. Volgens de PAGW zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk de standaard moeten zijn op dijkdelen waar nu grasbedekking is (ter bevordering van de biodiversiteit), die samen met andere gebiedspartners opgepakt zou kunnen worden. Aandachtspunt is te onderzoeken dat eventuele vegetatie niet leidt tot het aantrekken van bladluizen.	lijn 1	WF
572	Kruidenrijke vegetatie op dijk	Een natuurlijke vegetatie op de dijk is een inpassingsmaatregel met als doel de biodiversiteit te vergroten. Dit kan door het beperken van de graasdruk, inzaaien kruidenmengsel of aangepast maaibeheer Draagvlak: vanuit Waadhoeke (biodiversiteit) Aandachtspunt landbouw WSF zoekt dit intern uit.	De inpassingsopgaven 'Kruidenrijke vegetatie op de dijk' zou eventueel op dit traject toegepast kunnen op het deel waar nu gras aanwezig is, maar zijn voor de PAGW echter niet een hoofdmaatregel in de blauwe oplossing voor het oplossen van de genoemde Waddenzee knelpunten. Dat betekent echter niet dat PAGW onwelwillend staat tegenover deze initiatieven. Volgens de PAGW zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk de standaard moeten zijn op dijkdelen waar nu grasbedekking is (ter bevordering van de biodiversiteit), die samen met andere gebiedspartners opgepakt zou kunnen worden.	lijn 1	WF

700	Vispassage optimalisatie (Miedema)	Gemaal Miedema mondt uit op de Kouwe Faert. In het kader van de Kaderrichtlijn Water zijn er al maatregelen in de Kouwe Faert genomen. In de gebiedsprocessen moet naar voren komen of hier nog verder aan kan worden bijdragen, bijvoorbeeld natuurvriendelijker inrichten van de oevers.	Meekoppelkans dijkversterking. PAGW-notitie 6.1.4. Kan een relatie hebben met groen-blauwe dooradering.		WF/PAGW

Deelgebied 2 Noard-Fryslân Bûtendyks

Deelgebied 2 Drager Zoetwater

IDnr	Ambitie/project	Resultaat	Potentie	Categorisering	Trekker
33	Bufferzone verzilting	Zoet en zoutwater scheiden door middel van een bufferzone langs de dijk.	Onderzoek naar doelmatigheid in combinatie met logica van de plek en draagvlak onder grondeigenaren moet duidelijk maken welke maatregelen te realiseren. Kijken naar koppelkansen met omgevingsproces Ternaard.	Lijn 3	PF
506	Bereik zoetwater	Het versterken van gebieden voor wadvogels en voor vismigratie dient gecombineerd te worden met een groot bereik van zoetwater diep in de boezem, tot aan de Grote Wielen en het Lauwersmeer.	Koppelkans zoetwater voor natuur en landbouw. Uitzoeken hoe dit bereik zich verspreid. Afstemmen met BOVI/Blauwe drager van Provincie Fryslân + Wetterskip Fryslân en landbouw.	Lijn 3	PF ism PAGW (RWS)

Deelgebied 2 Drager Brede Welvaart

IDnr	Ambitie/project	Omschrijving	Potentie	Categorisering	Trekker
26	Holwerd aan Zee	Holwerd aan Zee is een losstaand project om water het binnenland in te laten ten behoeve van recreatie en		lijn 2	PF, WF, PAGW ism

		ecologische kansen en als pilot voor verziltingsvraagstukken.			Holwerd aan Zee
312	Ophogen zomerdijk	Ophogen van de zomerdijk inclusief de infrastructuur die nodig is om de gronden te bereiken. Tegengaan zoute kwel. Zomerpolder behouden als agrarisch, cultuurhistorisch en weidevogel gebied.		lijn 2	VvE
507	Paad lâns it Waad	Een recreatieve fietsroute langs de dijk (buitendijks en binnendijks . Op sommige delen ligt de fietsverbinding op de binnenzijde (indien dit vanuit natuurbelang noodzakelijk is) Subonderdelen: Id 520 en 521 • Dijkbeleefplekken (bankjes en vogeluitijkpunten) Id 553 en id571 • Vergroot toegankelijkheid van de dijk voor mensen met een lichamelijke beperking die zijn aangewezen op een scootmobiel of een rolstoel. Gaat om hekwerken, vee	De Fryske Feriening voor Fjildbiology/Waadfugel Werkgroep heeft een advies uitgebracht hoe het pad afwisselend binnendijks en buitendijks geplaatst kan worden om natuurbelangen te behartigen. Houdt rekening met biodiversiteit	lijn 1	Gemeente NEF en Waadhoeke

		roosters en afrastering. Voorkom daarbij verrommeling op de dijk en creëer meer landschappelijk evenwicht Id 561 • Toeristisch Overstappunt: Oudebildtzijl, • Bebording en routemarkeringen Id 542 • De reeks van bedijkingen van de Middelsee, de geschiedenis van het Oude en Nieuwe Bildt dijken. We vertellen aan de hand van oude kaarten en foto's de rijke historie van het landschap. De beelden wisselen af met luisterfragmenten. Gaat om bewustwording, zichtbaarheid, beleving, informatievoorziening. -> Ligt onder andere een ontwerpopgave voor de bordjes. Toiletvoorzieningen	Aandacht voor de cultuurhistorie. In de ontwerpopgave ruimtelijk kwaliteitsspecialisten meenemen. Initiatief/randvoorwaarde. Korte termijn: Landschaptriënnale '23 Andere HWBP projecten: Informatiecentrum. Als het klaar is, wordt het omgebouwd. Centrale As: fysieke locatie in het gebied. Kweldercentrum Petter, Delfzijl. Informatievoorziening bordjes kan mogelijk gefinancierd worden vanuit Sichtberens van Provincie Fryslân.		

		Bebording en routemarkeringen			
511	Kleirijperij	Realiseer een kleirijperij. Slibwinning voor de dijk, door middel van kwelderwerken, heeft mogelijk invloed op het oplossen van de waterveiligheidsopgave. Vanuit markt/samenleving zijn er initiatieven die hierbij willen aansluiten, dus nodig dat het nu meegenomen/ onderzocht wordt. Onderzoeksvraag voor Wetterskip.	Moet worden uitgezocht, vanuit bouwsteen Grond/Slib/Bodem. Vanuit markt/samenleving zijn er initiatieven die hierbij willen aansluiten, dus nodig dat het nu meegenomen/ onderzocht wordt. Onderzoeksvraag voor Wetterskip.	lijn 2	
530	Trailerhelling nabij Holwerd	Realiseer een trailerhelling voor het Wad bij Holwerd.		lijn 2	
545	Benut bagger uit vaargeul	Benut bagger uit de vaargeul naar Ameland om de verkweldering tegen de voet van de dijk te versnellen.	Bouwsteen grond	lijn 2	
611	Veilig zwemmen	Aanwijzen van veilige zwemlocaties langs de dijk	tussen Nieuwe Biltzijl en Blije	lijn 2	

310	Zilte teelt op voorland	Zilte teelt op voorland geeft een agrarische functie aan delen van de kwelders.	Geen directe relatie met technisch ontwerp dijk, maar is belangrijk in gespreksvoering over koppelkansen met andere initiatieven op voorland. Kijken naar koppeling met pilots zilte teelt.	lijn 3	FG

Deelgebied 2 Drager Ecologie

IDnr	Ambitie/project	Omschrijving	Potentie	Categorisering	Trekker
28	Brede Groene Dijk	Asfalt weghalen en dijk groen maken omdat er voorland is.		lijn 1	
31	Kwelderkwaliteit verbeteren Versterken dynamiek kwelders	Meer dynamiek toestaan in de kwelders door barrières weg te halen voor ecologische meerwaarde.	Harde structuren te vervangen voor zachte voor ecologische meerwaarde. Aanvullend hierop ook onderzoek naar creatie van luwe plekken. Er zijn onderhoudsafspraken tussen IFG en RWS. Kwaliteit zomerpolders verbeteren: Verwijderen van zomerdijken (PAGW-notitie 6.2.5) Id. 43 Afgraven hoge kwelders ter verbetering ecologische waarden op kwelders. Id. 539 Realiseer geulen in de kwelders. Het graven van geulen levert materiaal voor de dijkversterking op en kan daarnaast bijdragen aan een meer geleidelijke overgang tussen het Waddengebied en het land.	lijn 2	IFG, RWS/PAGW
59	doortrekken vismigratie binnendijks	Herstel opvaarten voor vismigratie als onderdeel van groen blauwe dooradering. Ecologische inrichting van oevers, positief effect op vismigratie, grond en klei voor dijkversterking, versterking biodiversiteit.	Koppelkansen met opvaartenplan in drager zoetwater. Kleinschalig initiatief in gebiedsproces. PAGW-notitie 6.1.5. Draagvlak breed ophalen bij dorpen en grondeigenaren. SWWT	lijn 2	WF/PAGW

517	Gebiedseigen beplanting herstellen	Herstel de gebiedseigen opgaande beplanting en struiken die zijn verdwenen door ruilverkaveling. Daarmee wordt het landschap aantrekkelijker, en vanuit ecologisch oogpunt is er een grote behoefte aan meer opgaande beplanting.	De inpassingsopgave 'gebiedseigen beplanting' zou eventueel op dit traject toegepast kunnen op het deel waar nu gras aanwezig is, maar zijn voor de PAGW echter niet een hoofdmaatregel in de blauwe oplossing voor het oplossen van de genoemde Waddenzee knelpunten. Dat betekent echter niet dat PAGW onwelwillend staat tegenover deze initiatieven. Volgens de PAGW zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk de standaard moeten zijn op dijkdelen waar nu grasbedekking is (ter bevordering van de biodiversiteit), die samen met andere gebiedspartners opgepakt zou kunnen worden. Aandachtspunt is te onderzoeken dat eventuele vegetatie niet leidt tot het aantrekken van bladluizen.	lijn 1	WF
534	Realiseer vogeleilanden buitendijks	Creëer vogeleilanden. Er zijn twee vormen van vogeleilanden: de hoogwatervluchtplaats en het broedvogeleiland. Een hoogwatervluchtplaats (HVP) is een eiland dat bij hoogwater droog blijft, zodat ze een veilige rustplaats bieden voor vogels. Een (broed)vogeleiland kan buitendijks worden gerealiseerd op het voorland, door het weggraven van grond en het overhouden van een eiland, of door het ophogen van een wadplaat.	Alleen als er binnendijks geen mogelijkheden zijn, vanuit PAGW gesteld (broedeiland moet buitendijks verstevigd worden ivm natuurlijke dynamiek vandaar voorkeur binnendijks)	lijn 2	PAGW
572	Kruidenrijke vegetatie op dijk	Een natuurlijke vegetatie op de dijk is een inpassingsmaatregel met als doel de biodiversiteit te vergroten. Dit kan door het beperken van de graasdruk, inzaaien kruidenmengsel of aangepast maaibeheer	De inpassingsopgaven 'Kruidenrijke vegetatie op de dijk' zou eventueel op dit traject toegepast kunnen op het deel waar nu gras aanwezig is, maar zijn voor de PAGW echter niet een hoofdmaatregel in de blauwe oplossing voor het oplossen van de genoemde Waddenzee knelpunten. Dat betekent echter niet dat PAGW onwelwillend staat tegenover deze initiatieven. Volgens de PAGW zou een kruidenrijke –	lijn 1	WF

		Draagvlak: vanuit Waadhoeke (biodiversiteit) Aandachtspunt landbouw WSF zoekt dit intern uit.	biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk de standaard moeten zijn op dijkdelen waar nu grasbedekking is (ter bevordering van de biodiversiteit), die samen met andere gebiedspartners opgepakt zou kunnen worden.		
705	Vispassage optimalisatie (gemaal Heining)	Sinds de opening van het gemaal lijkt de functionaliteit van het gemaal echter terug te lopen, waarvan de oorzaken nog onbekend zijn. Er loopt al onderzoek naar het functioneren. PAGW zou hierop aansluiten of aanvullen. Een eventueel benodigde maatregel zou kunnen meekoppelen met de dijkversterking.	Meekoppelkans dijkversterking. Zie PAGW-notitie 6.2.5.	lijn 2?	WF/PAGW (RWS)
704	Realisatie NNN-opgave	In het buitendijkse gebied ligt nog een NNN-opgave (NatuurNetwerkNederland).		lijn 3	

Deelgebied 3 Ternaard - Paesens Moddergat

Deelgebied 3 Drager Zoetwater

IDnr	Ambitie/project	Omschrijving	Potentie	Categorisering	Trekker
33	Bufferzone verzilting	Zoet en zoutwater scheiden door middel van een bufferzone langs de dijk.	Wenselijk voor tegengaan verzilting landbouwgronden. Draagvlak ophalen op grondeigenarenniveau + logische plek ontwaren. Gaat om zoet/zout oppervlaktewater scheiden. Dijksvaarten als buffer: waterpeil van dijksvaart lager houden zodat het zoutwater aantrekt. Uitdaging: dijksvaart moet ontkoppeld worden en er moet een afvoerpunt komen om zoutwater af te voeren. In veel gebieden is dit niet geregeld. Geen connectie met huidig beleid en strategie (o.a. BOVI/Blauwe Drager). Om verzilting op landbouwgronden tegen te gaan zijn er betere maatregelen. Kijken naar koppelkansen met omgevingsproces Ternaard en gebiedsproces Dongeradielen (waterberging).	Lijn 3	PF
706	Swiet Wetter Wierum Ternaard	klimaatadaptatie, landbouw, natuurontwikkeling, leefbaarheid en recreatie & toerisme (R&T) komen samen in het Klimaatwetterplan waar zoet water de rode draad is	Hotspot waar veel thema's samen komen, de eerste inventarisatie met landeigenaren is al gedaan en biedt kansen voor verdere planuitwerking indien er een projectgroep/eigenaarschap komt. Koppeling met initiatieven Camera Batavia, Vishevel/vispassage (570), herstel opvaarten/groenblauwe dooradering (58, 59), Kromme Horne/behoud kwelder (608e), aanleg dijksputten (5)	Lijn 3	PF ism Gemeente NEF

			Vispassage: 1. Er is zoetwaterstroom nodig om het op gang te brengen. Deze is mogelijk niet altijd aanwezig (bijv. in juli niet). Levert voor vissen in principe geen probleem op. 2. Vispassage brengt zoutwater naar binnen. Vraag is of dat afweegt tegen de ecologische voordelen. Opvaarten: Goede ideeën die Wetterskip graag aan hun beleid toetst en waar mogelijk vergund. Draagt niet wezenlijk bij aan tegengaan verzilting. Meer voor brede welvaart en ecologie. In zoekgebied SWW zijn opvaarten niet overal breed/diep genoeg – opdracht WSF. Opvaarten uitbreiden moet met flauw talud.		
334	Ontwikkelen en (her)inrichten slim watersysteem	Om verzilting tegen te gaan dient een slim watersysteem uitgewerkt worden. • Spaarwatertechnieken (zoetwaterlens behouden, persceelsniveau, anti-verziltingsdrainage) • Waterberging vergroten • Boezemcapaciteit vergroten • Klimaat adaptieve landbouw • Waterlopen doorspoelen	Zorgen voor goede borging in breder zoetwaterverhaal (BOVI, Blauwe Drager, Deltaplan Zoet Water, NPLG – water & bodem sturend), kijken naar koppelkansen gebiedsproces Dongeradielen. Wenselijk voor zoetwaterbeschikbaarheid landbouwgronden. Draagvlak ophalen op grondeigenarenniveau + logische plek ontwaren. Spaarwatertechnieken: om tot de logica van de plek te komen is kennis van individuele percelen nodig > inzetten Boeren Meten Water en Freshem. Waterberging vergroten op de lage plekken van percelen welke landbouw-technisch ook niet de beste zijn. Kan nog steeds voor	Lijn 3	PF

			landbouw gebruikt worden, maar loopt eens in de zoveel tijd over. Gezamenlijk met LTO-Noord gesprek hierover voeren om juiste plekken te vinden. En koppeling ANLB en FPLG zoeken. Boezemcapaciteit vergroten wanneer kans zich voordoet. Bijv. boezemvaart vergroten en functie ecologie & brede welvaart creëren. Mogelijk in zoekgebied SWW. Klimaat adaptieve landbouw: met landbouw verder over praten, inzet op bodemmaatregelen, kenniscentrum verzilting. Waterlopen doorspoelen: wordt al gedaan, niet vergroten. Uitzoeken of doorspoelen voor kwaliteit (ivm blauwalg) nodig is. Benoemd: mogelijkheden circulair doorspoelen en gebruik lauwersmeerwater als doorspoelwater.		
506	Bereik zoetwater	Het versterken van gebieden voor wadvogels en voor vismigratie dient gecombineerd te worden met een groot bereik van zoetwater diep in de boezem, tot aan de Grote Wielen en het Lauwersmeer.	Zorgen voor goede borging in breder zoetwaterverhaal (BOVI, Blauwe Drager, Deltaplan Zoet Water, NPLG – water & bodem sturend), kijken naar koppelkansen gebiedsproces Dongeradielen, aansluiting bij BOVI/Blauwe Drager, Wetterskip Fryslân. Wenselijk voor zoetwaterbeschikbaarheid landbouwgronden.	Lijn 3	PF ism PAGW (RWS) en WF
703	Verticale drainagepilot	Buis in de grond met filters. Brengt continue zoetwaterstroom op gang, zoute kwel wordt eerder afgevangen. Pilot in Perkpolder Zeeuws-Vlaanderen is succesvol.	SeepCat - wordt verder onderzocht o.a. door Deltares ([redacted]). Ook in DP1 kijken naar mogelijkheid, als onderdeel van innovatie HWBP. Nog uitzoeken of/hoe het plek krijgt in gebiedsproces. Locaties: 3. Bij realisatie vishevel Wierum: kleinschalige pilot met verticale drainage. Uitdaging om zoet en zout te scheiden op manier dat	Lijn 1	PF

		Eventueel aanvulling SeepCat: Zoute water niet afvoeren maar gebruiken voor blue energy (energie halen uit menging van zout en zout water) > food-water-energy nexus. Hier is wel zoetwater voor nodig. Agrariërs inzetten voor monitoring na training.	vissen kunnen passeren maar er niet te veel zoutwater binnenkomt. Ook toevoer zoetwater is aandachtspunt. 4. De Heining (poldergemaal, boezemgemaal en vishevel). Optie met blue energy verder verkennen, mogelijk voor stroomvraag van het gemaal. Verziltingsvraagstuk in Roptasyl is groter, zou betere plek zijn. Interessant als compenserende maatregel tegen zeespiegelstijging > goed voor draagvlak. Maar landbouwsector moet ook zelf aan de gang. Dus én-én met maatregelen op perceelsniveau.		

Deelgebied 3 Drager Brede Welvaart

IDnr	Ambitie/project	Omschrijving	Potentie	Categorisering	Trekker
58	Herstel opvaarten (SWWT)	Herstel opvaarten voor recreatievaart als onderdeel van groen blauwe dooradering. Koppelen mogelijk vispassage PAGW, grondbehoefte KLM, opgenomen als PAGW maatregelen in notitie zeef1 voor alle gebieden.	Als basis van SWWT, te koppelen aan vishevel/vispassage (59, 570) is opgenomen als PAGW maatregelen in notitie zeef 1 voor alle gebieden. Biedt kansen voor grondbehoefte dijkversterking. Onderzoeken koppelkansen toegevoegde waarde zoetwaterplan. - Gebruik i.r.t. klimaatadaptatie. - Profilering, herstel watersysteem. Baggeren, verbreden, op diepte terugbrengen. KRW opgave.	lijn 2	PF + gem. Waadh.

			Te combineren met id 22, "natuurvriendelijke onderwaterbekleding Kouwe Faert".		
501	Aanbod Wadloopcentrum gebruik terrein.	Voor biodivers inrichten of kleiwinning. Mogelijkheid voor nachttuin concept met FMF.	Belevingsplek langs de dijk, kijken naar koppeling Op paad lâns it Waad, passend bij ontwikkelingen R&T van het gebied.	lijn 2	Wadloopcentrum
507	Paad lâns it Waad	Een recreatieve fietsroute langs de dijk (buitendijks en binnendijks . Op sommige delen ligt de fietsverbinding op de binnenzijde (indien dit vanuit natuurbelang noodzakelijk is) Subonderdelen: Id 520 en 521 • Dijkbeleefplekken (bankjes en vogeluitijkpunten) Id 553 en id571 • Vergroot toegankelijkheid van de dijk voor mensen met een lichamelijke beperking die zijn aangewezen op een scootmobiel of een rolstoel. Gaat om hekwerken, vee roosters en afrastering. Voorkom daarbij verrommeling op de dijk en creëer meer landschappelijk evenwicht Id 561	Op Paad lâns it Waad De Fryske Feriening voor Fjildbiology/Waadfugel Werkgroep heeft een advies uitgebracht hoe het pad afwisselend binnendijks en buitendijks geplaatst kan worden om natuurbelangen te behartigen. Houdt rekening met biodiversiteit Aandacht voor de cultuurhistorie. In de ontwerpopgave ruimtelijk kwaliteitsspecialisten meenemen. Initiatief/randvoorwaarde.	lijn 1	Gemeente NEF en Waadhoeke

		• Toeristisch Overstappunt: Oudebildtzijl, • Bebording en routemarkeringen Id 542 • De reeks van bedijkingen van de Middelsee, de geschiedenis van het Oude en Nieuwe Bildt dijken. We vertellen aan de hand van oude kaarten en foto's de rijke historie van het landschap. De beelden wisselen af met luisterfragmenten. Gaat om bewustwording, zichtbaarheid, beleving, informatievoorziening. -> Ligt onder andere een ontwerpopgave voor de bordjes. Toiletvoorzieningen? Bebording en routemarkeringen?	Korte termijn: Landschaptriënnale '23 Andere HWBP projecten: Informatiecentrum. Als het klaar is, wordt het omgebouwd. Centrale As: fysieke locatie in het gebied. Kweldercentrum Petter, Delfzijl. Informatievoorziening bordjes kan mogelijk gefinancierd worden vanuit Sichtberens van Provincie Fryslân.		
511	Kleirijperij	Realiseer een kleirijperij. Slibwinning voor de dijk, door middel van kwelderwerken, heeft mogelijk invloed op het oplossen van de waterveiligheidsopgave. Vanuit markt/samenleving zijn er initiatieven die hierbij willen aansluiten, dus nodig dat het nu meegenomen/ onderzocht wordt. Onderzoeksvraag voor Wetterskip.		lijn 2	

522	Infoborden, verrekijker(s)	Plaats bij museum 't Fiskershúske infoborden en verrekijkers op en aan de dijk.	Op paad lans it Waad	lijn 1	
533	Extra parkeergelegenheid	Realiseer extra parkeergelegenheid bij Garnalenfabriekje in Moddergat, bij Achterwei bij Peazens en ‘t Skoar	Gesprek is nodig met gemeenten, provincie en dorpsbelang Wierum om de opgave duidelijk te krijgen. Dan kijken naar mogelijkheden in ontwerpopgave dijk.	lijn 2	dbPM, G
535	Historische opgang reddingsboot	Behoud de historische opgang reddingsboot en maak deze zichtbaar en kijk hoe de historie van het ter water laten vormgegeven kan worden. Gecombineerd met: Sloep overgang behouden, Stormsein opnieuw toevoegen, Sloep overgang behouden ter hoogte van Garnalenfabriek.	Gesprek met Fiskerhúske + dorpsbelang Peazens-Moddergat. Bepalen wat meekoppelt in dijk en wat losstaand is.	lijn 1	dbPM
536	Aanleg R&T voorzieningen Peazens - Moddergat	Leg nieuwe voorzieningen aan in Moddergat, het gebied en bij museum 't Fiskerhuske, zoals een watertappunt, laadpunt voor elektrische fietsen en auto's, fietsenstalling, duurzame Wadloop afspoelplaatsen bij Garnalenfabriek.	Gemeente, dorpsbelang en Fiskershûske zijn in gesprek, gemeente ziet Peazens -Moddergat als R&T hotspot. Determineren wat meekoppelt in dijk en wat losstaand is. Financieringsmogelijkheden verder verkennen.	lijn 2	dbPM, MF, G
540	Oude trap Wierum	Herstel de oude dijktrap bij Wierum	Op dit moment geen duidelijke eigenaar, meenemen in gesprekken ontwerpfase dorpsbelang/dorp Wierum. Eventuele koppeling Paad lâns it Waad.	lijn 1	WF

544	Dijksplein Wierum	Bepalen wensen van beleving op de dijk, mogelijk in de vorm van dijksplein	Onderdeel van gesprekken met het dorp over dijk	lijn 2	Dorpsbelangen Wierum
504	Ontwikkeling Hoek van de Bant & Lauwersmeergebied	kunnen initiatieven in ondergebracht?	In het KRW project van 2015 zijn de natuurvriendelijke oevers gerealiseerd. Wordt groot onderhoud hier bedoeld. Vervolg ontwikkeling zit in 3e tranche PAGW, is nog niet definitief.	lijn 3	P
310	Zilte teelt op voorland	Zilte teelt op voorland geeft een agrarische functie aan delen van de kwelders.	Geen directe relatie met technisch ontwerp dijk, maar is belangrijk in gespreksvoering over koppelkansen met andere initiatieven op voorland. Kijken naar koppeling met pilots zilte teelt.	lijn 3	FG
511	Kleirijperij	Realiseer een kleirijperij. Slibwinning voor de dijk, door middel van kwelderwerken, heeft mogelijk positieve invloed op het oplossen van de waterveiligheidsopgave.	Moet worden uitgezocht, vanuit bouwsteen Grond/Slib/Bodem. Vanuit markt/samenleving zijn er initiatieven die hierbij willen aansluiten, dus nodig dat het nu meegenomen/ onderzocht wordt. Onderzoeksvraag voor Wetterskip.	Lijn 2	WF

Deelgebied 3 Drager Ecologie

IDnr	Ambitie/project	Omschrijving	Opmerkingen	Categorisering	Trekker

5	Natuurlijke plas van dijksputten	Ontwikkeling van binnendijkse poelen van ongeveer 10-15ha t.b.v. ecologische waarde vogels en vis (hoogwatervluchtplaats en broedeiland binnendijks)	Starten met gesprekken op vrijwillige basis op grondeigenarenniveau voeren om geschikte plek te vinden, waar het kan in gebiedsprocessen. Klei kan gebruikt worden voor de dijkversterking. Onderzoek naar effect verzilting omliggende percelen. PAGW-notitie 6.3.2 - 6.3.5.	lijn 1	WF/PAGW (RWS) in afstemming met gemeenten, financiering in samenwerking met provincie
17	Kwelders ontwikkelen	Het uitbreiden van de bestaande kwelders bij Wierum en Ternaard draagt (mogelijk) bij aan het oplossingen van de veiligheidsopgave en biedt ecologische meerwaarde		lijn 1	WF
42	Natuurvriendelijke oevers teensloot binnendijks	Verbrede binnendijkse teensloot met natuurvriendelijke oevers en flauw talud draagt bij aan de ecologische meerwaarde door een geleidelijke overgang tussen het Waddengebied en het land. Koppeling met recreatievaart bij 15 m verbreding en dijksputten	PAGW-notitie 6.1.1. en 6.1.4.	lijn 1	WF, PAGW
51	Getijdenpoelen in steenbestorting	Getijdenpoelen in de teenbestorting zijn waterdichte bakken (breuksteen ingegoten met gietasfalt) in de getijdenzone waarin tijdens laagwater zeewater blijft staan. Het doel van een getijdenpoel is vestigingsmogelijkheden voor diverse organismen creëren. Dit kan toegepast in deelgebieden 5, 6, en 7 in alle varianten behalve variant 3.	Inpassingsopgave dijkversterking.6.3.1. en 6.3.4 in notitie Inhoudelijke analyse PAGW.	lijn 1	PAGW/WF

52	Natuurvriendelijke onderwaterbekleding	Het aanleggen van hard substraat op de dijk is een inpassingsmaatregel met als doel de biodiversiteit te vergroten door een gunstige leefomgeving te maken voor speciale inheemse soorten. Het gaat om de bekleding aan de buitendijkse zijde. Herstel onderwaternatuur. 6.1.1. en 6.1.4 in notitie Inhoudelijke analyse PAGW	Inpassingsopgave dijkversterking. 6.3.1. en 6.3.4 in notitie Inhoudelijke analyse PAGW.	lijn 1	PAGW/WF
59	doortrekken vismigratie binnendijks	Herstel opvaarten voor vismigratie als onderdeel van groen blauwe dooradering. Ecologische inrichting van oevers, positief effect op vismigratie, grond en klei voor dijkversterking, versterking biodiversiteit.	Koppelkansen met opvaartenplan in drager zoetwater. Kleinschalig initiatief in gebiedsproces. PAGW-notitie 6.1.5. Draagvlak breed ophalen bij dorpen en grondeigenaren. Aanpak zoals Swiet Wetter Wierum.	lijn 2	WF/PAGW
517	Gebiedseigen beplanting herstellen	Herstel de gebiedseigen opgaande beplanting en struiken die zijn verdwenen door ruilverkaveling. Daarmee wordt het landschap aantrekkelijker, en vanuit ecologisch oogpunt is er een grote behoefte aan meer opgaande beplanting.	De inpassingsopgave ‘gebiedseigen beplanting’ zou eventueel op dit traject toegepast kunnen op het deel waar nu gras aanwezig is, maar zijn voor de PAGW echter niet een hoofdmaatregel in de blauwe oplossing voor het oplossen van de genoemde Waddenzee knelpunten. Dat betekent echter niet dat PAGW onwelwillend staat tegenover deze initiatieven. Volgens de PAGW zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk de standaard moeten zijn op dijkdelen waar nu grasbedekking is (ter bevordering van de biodiversiteit), die samen met andere gebiedspartners opgepakt zou kunnen worden. Aandachtspunt is te onderzoeken dat eventuele vegetatie niet leidt tot het aantrekken van bladluizen.		

31	Kwelderkwaliteit verbeteren Versterken dynamiek kwelders	Meer dynamiek toestaan in de kwelders door barrières weg te halen voor ecologische meerwaarde.	Harde structuren te vervangen voor zachte voor ecologische meerwaarde. Aanvullend hierop ook onderzoek naar creatie van luwe plekken. Er zijn onderhoudsafspraken tussen IFG en RWS. Kwaliteit zomerpolders verbeteren: Verwijderen van zomerdijken (PAGW-notitie 6.2.5) Id. 43 Afgraven hoge kwelders ter verbetering ecologische waarden op kwelders. Id. 539 Realiseer geulen in de kwelders. Het graven van geulen levert materiaal voor de dijkversterking op en kan daarnaast bijdragen aan een meer geleidelijke overgang tussen het Waddengebied en het land.	lijn 2	IFG, RWS/PAGW
570	Vispassage (Wierum)	Vispassages kunnen de visinfrastructuur te verbeteren. Een vispassage is een schuif, stuw, gemaal of vishevel waarbij zoet- en zoutwater kunnen vermengen en vissen vrij kunnen passeren	Zie PAGW-notitie 6.3.5. Meekoppelkans in Swiet Wetter Wierum Ternaard.	lijn 2	PAGW
572	Kruidenrijke vegetatie op dijk	Een natuurlijke vegetatie op de dijk is een inpassingsmaatregel met als doel de biodiversiteit te vergroten. Dit kan door het beperken van de graasdruk, inzaaien kruidenmengsel of aangepast maaibeheer	De inpassingsopgaven ‘Kruidenrijke vegetatie op de dijk’ zou eventueel op dit traject toegepast kunnen op het deel waar nu gras aanwezig is, maar zijn voor de PAGW echter niet een hoofdmaatregel in de blauwe oplossing voor het oplossen van de genoemde Waddenzee knelpunten. Dat betekent	lijn 1	WF

		Draagvlak: vanuit Waadhoeke (biodiversiteit) Aandachtspunt landbouw WSF zoekt dit intern uit.	echter niet dat PAGW onwelwillend staat tegenover deze initiatieven. Volgens de PAGW zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk de standaard moeten zijn op dijkdelen waar nu grasbedekking is (ter bevordering van de biodiversiteit), die samen met andere gebiedspartners opgepakt zou kunnen worden.		

MEMO

Datum: 28 juni 2024
Betreft: Shortlist afgevallen en toegevoegde initiatieven

1. Aanleiding
In het Integraal Inrichtingsplan IIP wordt gekeken naar de vervolgstappen voor ingebrachte initiatieven in het gebiedsdocument Koehool-Lauwersmeer.

In november 2022 is bij het vaststellen van het gebiedsdocument een initiatievenlijst bijgevoegd. Hierbij staan per deelgebied en vervolgens per thema initiatieven benoemd.

Sinds het gebiedsdocument is mondeling of schriftelijk wel gecommuniceerd met veel van de initiatiefnemers maar niet één gecoördineerde actie uitgegaan. Ook is niet van ieder initiatief bekend wie de initiatiefnemer is.

Er wordt gesproken over meekoppelkansen, initiatieven, maatregelen etc. Deze zijn allemaal terug te vinden in de initiatievenlijst.

Sinds november 2022 is tot en met november 2023 bij iedere Stuurgroep 1DYK de initiatievenlijst aan bod geweest, met daarbij een update of initiatieven afgevallen of toegevoegd zijn.

Sinds november 2023 zijn er voor nog een aantal initiatieven wijzigingen geweest. Ten behoeve van de lokaal konsulten en de volgende SG zijn deze wijzigingen opgenomen in een geactualiseerde initiatievenlijst juni 2024. Voor de SG van 5 september kan een nieuwe update volgen. Hiervoor doen we een uitgebreide check op beschrijving en laatst stand van zaken van de initiatieven.

Bevat:
- Shortlist 1: Overzicht van gewijzigde initiatieven sinds nov 2023.
- Shortlist 2: Overzicht van initiatieven die sinds de vaststelling van het gebiedsdocument Koehool-Lauwersmeer in nov 2022 zijn samengevoegd of afgevallen en besproken in SG 1DYK van nov 2023

SHORTLIST 1 Afgevallen/samengevoegde initiatieven sinds vaststelling gebiedsdocument Koehool-Lauwersmeer nov 2022

- **IDnr**: Uniek ID-nummer per initiatief
- **Deelgebied**: Conform de deelgebieden uit het gebiedsdocument.
  - Deelgebied 1 betreft Koehool – Zwarte Haan
  - Deelgebied 2 Fryslân Bûtendyks en binnendyks
  - Deelgebied 3: Wierum – Paesens Moddergat.

Omschrijving Initiatief					***TOELICHTING***	***Besluit SG***
IDnr	**Ambitie/project**	**Omschrijving**	**Dijk-vak**	**Thema**		
608e	Kromme Horne	Renoveer het karakteristieke paalscherm bij Wierum. Bewaar de oude aspecten van het gebied.	DP3	Brede Welvaart	In relatie tot project Kromme Horne is de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar de vergunbaarheid van verschillende ontwerpen van een bewandelbare pier. Het project past niet binnen de huidige kaders van de wetgeving en is daarom alleen mogelijk wanneer Kromme Horne wordt aangewezen als uitzonderingscategorie binnen de verschillende wetgeving die het project raakt (Barro/Besluit Kwaliteit Leefomgeving, provinciale omgevingsverordening, Wet natuurbescherming). Uit de laatste analyses blijkt dat het dermate lastig is om een geslaagd beroep te doen op zo'n uitzonderingscategorie. Van een zwaarwegende reden van groot openbaar belang is geen sprake (BKL) en het meervoudig ruimtegebruik is beperkt (provinciale verordening), zeker nu de functie van de bijdrage aan het behoud van de natuurfunctie van de kwelder is weggevallen na onderzoek van Rijkswaterstaat. Alternatieve ontwerpen zijn voorgelegd, maar dit heeft er niet toe geleid om in deze fase tot een ontwerp te komen waarbij we de kansrijkheid zien vergroten.	-
707	Camera Batavia	Sense of Place kwelderbelevingsproject Definitief ontwerp is opgeleverd, maar financiering is nog niet rond.	DP 3	Brede Welvaart	Definitief ontwerp is opgeleverd, maar financiering is nog niet rond. Bouwmaterialen zijn dermate duur en vergunningverlening dermate ingewikkeld dat i.o.m. Waddenfonds en betrokkenen het project is afgerond met het definitief ontwerp. Camera Batavia wordt niet gerealiseerd.	

605	Pad langs de eendenkooi	Wandelpad rond Ternaard. Tevens wens (KE-0063) voor voorkomen verzilting van Eendenkooi.	DP3	Brede Welvaart	De kooiker ondersteunt plan niet en heeft recht om dit tegen te houden. Dat recht is in verband met geen activiteiten rondom x meter rondom de eendenkooi.	
516	Toegankelijkheid 't Schoor	Maak 't Schoor beter toegankelijk door het 'bolstiendykje' begaanbaar te maken, een wandelpad langs de Eendenkooi richting Visbuurten te realiseren, en parkeerruimte te maken. Denk ook aan kleinschalige recreatie, zoals een strandje.			Er is geen eigenaar van het initiatief buiten het dorp, recreatie buitendijks ligt ingewikkeld, vergunningverlening wordt niet haalbaar geacht. Vergelijkbare redenering als bij Kromme Horne.	
526	Parkeerplaatsen Wierum	Realiseer nieuwe parkeerplaatsen bij Wierum. Het huidige aantal parkeerplekken is niet voldoende voor de bewoners en recreanten.	DP3	Brede Welvaart	Op basis van gemeentelijk onderzoek op dit moment geen opgave in Wierum en Ternaard.	
610	Toevoegen parkeermogelijkheden (Ternaard)	In de buurt van de dijk, heeft mogelijk lokaal invloed op het ontwerp. Komt vanuit het dorpsbelang en gaat over 't Skoar (Bij de dijkopgang van 't Schoor is een gebrek aan parkeerruimte)	DP3	Brede Welvaart	Op basis van gemeentelijk onderzoek op dit moment geen opgave in Wierum en Ternaard.	

Shortlist 2 Afgevallen initiatieven conform eerdere besluitvorming (t/m nov 2023)

Omschrijving Initiatief					***TOELICHTING***	***Besluit SG***
IDnr	**Ambitie/project**	**Omschrijving**	**Dijk-vak**	**Thema**		
1	Dubbele dijkconcepten	IFG: Evt. een rol als beheerder maar geen projecttrekker		Waterveiligheid, ecologie	Vanuit het HWBP KLM is er geen ruimte om dit initiatief vorm te geven. Dubbel dijk betekent extra ruimtebeslag binnendijks waarvoor geen draagvlak bij landeigenaren zal zijn	30-3-2023
51	Getijdenpoelen in steenbestorting	Kijken naar Swiet Wetter Wierum Ternaard	DP 1	Ecologie	Getijdenpoelen slibben dicht in dit gebied, heeft dus geen zin om ze hier uit te voeren	30-3-2023
334	Ontwikkelen en (her)inrichten slim watersysteem	LET OP! Dit initiatief valt deels af. De volgende maatregelen eerder benoemd onder dit initiatief vallen af: zoetwater aanvoeren, slootwater op peil houden, afvoercapaciteit vergroten, functieveranderingen . De andere maatregelen worden wel verder onderzocht. Dit initiatief (nr.334) s dus nog steeds opgenomen in de initiatievenlijst.	DP 1,2,3	Zoetwaterstrategie	Afgevallen tijdens werksessie op 1 februari 2023 met hydrologen van WSF, PF en PAGW. Motivatie per maatregel: Zoetwater aanvoeren – DOEN WE AL en wordt niet verhoogd. Juist minder afhankelijk worden van wateraanvoer want wordt vanuit IJselmeer minder Slootwater op peil houden – DOEN WE AL, geen peilverlaging meer. Moet goed gecommuniceerd worden met boeren (bijv. kenniscentrum verzilting) Afvoercapaciteit vergroten – NIET DOEN, gaat in tegen beleid van Wetterskip. Functieveranderingen – onduidelijk, wordt bedoeld functieveranderingen landbouw of van grond (landbouw naar natuur naar waterberging).	30-3-2023
304	Zoetwaterlens behouden	Ten behoeve van verzilting de zoetwaterlens in de bodem behouden	DP 3	Zoetwaterbeschikbaarheid	Samengevoegd met initiatief 334: ontwikkelen en (her)inrichten slim watersysteem.	30-3-2023
539	Kwelderkwaliteit verbeteren: Geulen in de kwelder	Samen nemen met ID 31, 43. Feitelijk zijn 539, 31 en 43 1 maatregel tbv opgave kwaliteit kwelder verbeteren.	DP 2,3	Ecologie	Samengevoegd met id 31, en daardoor vervallen	30-3-2023
43	Kwelderkwaliteit verbeteren Afgraven hoge kwelders	Afgraven hoge kwelders ter verbetering ecologische waarden op kwelders.	DP 2	Ecologie	Samengevoegd met id 31, en daardoor vervallen.	30-3-2023

701	Parkeren West-hoek		DP 1	Brede welvaart	Is elders geborgd bij gemeente Waad-hoeke.	10-2-2023
702	Camperrecreatie		DP 1	Brede welvaart	Is elders geborgd bij gemeente Waad-hoeke.	10-2-2023
515	Wegen/fietspad verbreden	Maak de wegen op en rond de dijk breder en dus veiliger. Ze zijn nu te smal, zeker als toerisme voor meer drukte zorgt.	DP 1,2,3	Mobili-teit en bereik-baarheid	Wordt niet gerealiseerd binnen scope van dit gebiedsproces.	10-2-2023
520	Beleefplekken op de dijk (bank-jes en vogeluit-kijkpunten	Plaats bankjes en beschutte vogeluitkijkpun-ten (vogelhutten) op de dijk in combinatie met dijktrappen. Daardoor hoeven vogelspotters niet de kwelder in. Voorkom daarbij verrommeling.	DP 1,2,3	Brede welvaart	Samengevoegd met It Paas lâns it Waad id507	10-2-2023
553	Vergroot toe-gankelijkheid	Vergroot toegankelijkheid van de dijk voor mensen met een lichamelijke be-perking die zijn aangewe-zen op een scootmobiel of een rolstoel.	DP 1,2,3	Brede welvaart	Samengevoegd met It Paas lâns it Waad id507	10-2-2023
561	Realisatie TOP	Toeristisch Overstappunt: zoekgebied St.Annaparo-chie-Oude Bildtzijl	DP 1	Brede welvaart	Samengevoegd met It Paas lâns it Waad id507	10-2-2023
571	Evenwicht afras-tering op dijk Hekwerk vervan-gen door vee-roosters	De hekken en paaltjes op de dijk geven een romme-lige uitstraling. Creëer meer landschappelijk evenwicht in de afraste-ring.	DP 1,2,3	Brede welvaart	Samengevoegd met It Paas lâns it Waad id507	10-2-2023
542	Dijkenlandschap van de Bildt	De reeks van bedijkingen van de Middelzee, de ge-schiedenis van de Oude en Nieuwe bildtdijken. We vertellen aan de hand van oude kaarten en foto's de rijke historie van het landschap. De beel-den wisselen af met luis-terfragmenten.	DP 1	Brede welvaart	Sluit aan bij nota R&T gemeente Waadhoeke. Koppelen aan thema-route Gemalen verhalen van Sense of Place Samengevoegd met It Paas lâns it Waad id507	10-2-2023
316	Piekafvoer aan-sluiten op Hol-werd aan Zee	De aanleg van Holwerd aan Zee vraagt om aan-passingen in het water-systeem. Zo kan bijvoor-beeld piekafvoer afgeleid worden naar Holwerd aan Zee.	DP3	Zoetwa-terstra-tegie	Niet realiseerbaar. Is onderzocht in grotere plan van HaZ. Het water is daar niet te krijgen.	10-2-2023

2	Uitbreiden kwelder Westhoek	Het uitbreiden van de bestaande kwelder bij Westhoek draagt (mogelijk) bij aan het oplossingen van de veiligheidsopgave. Daarnaast kan dit ook ecologisch meerwaarde bieden	DP 1	Geen PAGW, valt af volgens notitie inhoudelijke analyse PAGW maatregelen zeef 1 Ingebracht door IFG. Draagt niet of negatief bij aan natuurwaarden Besloten in sessie 2-11	5-12-2022
7	Dichtslibben teensloot buitenzijde	Het op natuurlijke wijze laten dichtslibben van de teensloot buitendijks heeft mogelijk effect op de veiligheidsopgave.	DP 1,3	Wat wordt hier bedoeld? Wel/niet dichtslibben en met doel? Negatief of positief op waterveiligheid? Staat niet op de kaart, eerst helderheid krijgen. Voor brede dijk is sowieso geen dijksloot noodzakelijke Besloten in sessie 2-11	5-12-2022
8	Zomerdijken verwijderen	Verwijder zomerdijken om natuurlijke verkweldering te stimuleren in de zomerpolders. Klei voor de dijk?	DP 2, 3	Opgenomen in de lijst van PAGW maatregelen, notitie inhoudelijke analyse PAGW maatregelen zeef 1 . Opgenomen in het ecologisch perspectief van de dijkversterking. Afstemming nodig met IFG en part. eigenaren. Zie voor de PAGW opgave het PAGW-proces/vka-pagw Kan vervallen, samenvoegen met id 31	5-12-2022
10	Levvel Blocks	Levvelblocks kunnen overal op harde bekleding aangebracht worden om golfklappen op te vangen. Of het reliëf dat deze levvelblocks bieden ook ecologische meerwaarde biedt vergt nader onderzoek.	DP 1, 3	Samenvoegen met ID 52, Hard substraat PAGW maatregel.	5-12-2022
11	Rastering voor schapen	Rastering voor schapen op de dijk	DP 1,2,3	Samenvoegen met andere initiatief voor schapen: 'Schaduwplek schapen' (#519, #KE-0061, MKK-0091)	5-12-2022
15	Zoet-zout verbindingen met brakke overgangszones	Creëren van een overgangszone aan de binnenzijde van de dijk, waarin de overgang tussen Waddenzee en achterland geleidelijk wordt gemaakt (nat-droog en zoet-zout).	DP 3	Opgenomen in notitie Maatregelen PAGW zeef1. (Zie voor de PAGW opgave het PAGW-proces/vka-pagw) Zit in de derde tranche PAGW, buiten de scope KLM Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
22	Natuurvriendelijke onderwaterbekleding in binnendijkse vaarten (Combineren met initiatief 58: Herstel opvaarten, doortrekken vismigratie binnendijks)		DP 1, 3	Opgenomen in de lijst van PAGW maatregelen, notitie inhoudelijke analyse PAGW maatregelen zeef 1 onder "gebied", alleen voor DP 1 en 3Zie voor de PAGW opgave het PAGW-proces/vka-pagw Vervallen => gecombineerd met id 58, herstel opvaarten	5-12-2022
23	Broedvogeleilanden binnendijks	In natuurlijke plas van kleiputten (DP 1 en 3), Holwerd aan Zee (DP 2)	DP 1,2,3	Opgenomen in de lijst van PAGW maatregelen, notitie inhoudelijke analyse PAGW maatregelen zeef 1. Opgenomen in ecologische perspectief voor de dijkverbetering (DP 1 en DP 3). Onderdeel van plan Holwerd aan Zee (DP 2) Is dit dezelfde als initiatief id 62?Zie voor de PAGW opgave het PAGW-proces/vka-pagw	5-12-2022
27	Dijk om Holwerd aan Zee	Primaire waterkering om het meer van Holwerd aan Zee te leggen.	DP 2	Is dit wel realistisch?? Onwenselijk vanuit RK Kan van de lijst , besloten in werksessie 2-11	5-12-2022
41	Peilbeheer i.r.t. verzilting Kan vervallen, combineren		DP 1,2,3		5-12-2022

	met buffer-zone verzilting id 33				
46	Verbinding binnendijks-buitendijks voor roofvogels	Exacte ingreep en ecologische meerwaarde niet geheel duidelijk.	DP 1,2,3	Ingebracht door wadvogel werkgroep. Onderdeel van PAGW opgave maar niet opnemen als aparte maatregel Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
56	Kleiwinning	Kleiputten levert grondmateriaal voor dijkversterking, maar geen invloed op dijkontwerp. Te combineren met vissenpaaiplaatsen en recreatieve benutting van opvaarten.	DP 3	Kan vervallen, samenvoegen met aanleg kleiputten en herstel opvaarten.	5-12-2022
56	Kleiwinning	Kleiputten levert grondmateriaal voor dijkversterking, maar geen invloed op dijkontwerp. Te combineren met vissenpaaiplaatsen en recreatieve benutting van opvaarten.	DP 3	Kan vervallen, samenvoegen met aanleg kleiputten en herstel opvaarten.	5-12-2022
61	Winning grondmateriaal, combineren met initiatief 5 "natuurlijke plas van kleiputten".	Grondmateriaal winnen voor (toekomstige) dijkversterking uit laagte in het landschap (bij Wierum en Paesens Modder-gat).	DP 3	IFG denkt binnendijks mee over hvp's en is beschikbaar voor gesprek over beheerrol. Terpen? of voor vogels? zie regel 23 Ook opgenomen als PAGW maatregelen, zie notitie zeef 1. Ook opgenomen als PAGW maatregelen, zie notitie zeef 1 >> als onderdeel van "natuurlijke plas van kleiputten maken" Zie voor de PAGW opgave het PAGW-proces/vka-pagw Gecombineerd met maatregel id 5	5-12-2022
62	Hoogwater-vluchtplaats binnendijks	Verhoging in het landschap die droog blijft bij bepaalde hoogwaterstanden. Onduidelijk wat wordt bedoeld.	DP 3	heeft [redacted] een begin mee gemaakt, in ieder geval 1 project dat loopt tot over de zeedijk. Opgenomen in de lijst van PAGW maatregelen zeef1 Klopt deze?? is vervallen, gecombineerd met maatregel id 5	5-12-2022
65	Herstel Alddyk	Herstellen van de coupures in het oude dijktracé en koppelen dit aan een eenduidig beheer gericht op een bloemrijke dijk die naast de agrarische waarden daarmee ook bijdraagt aan biodiversiteit.	DP 3	Geen PAGW, zie notitie PAGW maatregelen zeef1. Provinciale connectie wordt onderzocht, WS & GNEF geen eigenaar van initiatief. Dorpsbelangen Anjum en landschapsbeheer trekken dit. Wordt al opgepakt. 1 Gecombineerd met id 541(KE-0184, MK-0104): Bloemrijk herstel Alddyk van Peasens tot Oostmahorn. Geen relatie met de dijk nu. Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
71	meer dynamiek kwelder Paezemerlannen	Meer dynamiek toestaan in de kwelders door barrières weg te halen en harde structuren te vervangen voor zachte voor ecologische meerwaarde. Aanvullend hierop ook luwe plekken creëren.	DP 3	Mogelijk komt hier grondmateriaal beschikbaar, werk-met-werk, FPW /gemeente is op de hoogte en neemt in plan mee dat er mogelijk klei naar de dijk kan. Gemeente doet onderzoek naar samenstelling met Grip op grond. Geen onderdeel PAGW, zie notitie maatregelen PAGW zeef 1. Samenvoegen met andere initiatieven Peazemerlannen: 'Gebiedsproces Peazemerlannen' #667.	5-12-2022
321	minder maaien op de dijk	Minder vaak maaien op de dijk beschermt de grond tegen zon/droogte en langer gras houdt dauw vast.	DP 1,2,3	Afhankelijk van of de grasmat mee moet doen aan de waterveiligheid. Als de grasmat niet meer mee hoeft te doen staat de vegetatie vrij. Is voor WSF beheer dijk, staat los van de dijkversterking Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
323	Ontwikkeling grondinstrumentarium	Ontwikkelen van een tool om interdisciplinaire relaties te monitoren (biodiversiteit, verzilting, economische gevolgen	DP 1,2,3	Een gezamenlijke visie van overheden, grondeigenaren en natuurorganisaties op beleving van het kustgebied (gastheerschap)+ gezamenlijke beheer- en toezichtinspanning	5-12-2022

		verzilting, zeespiegelstijging etc.)		Kan niet opgepakt worden vanit FPW Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	
325	Groen/blauwe diensten	Uitwerken van verdienmodellen voor groen/blauwe diensten	DP 1,2,3	Is een hoe vraag, wordt meegenomen in de verder uitwerking Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
329	Kwelders gebruiken voor jongvee	Kwelders in agrarisch gebruik nemen.	DP 2, 3	Tegen natuurwaarden Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
340	Verbetering afwatering zomerpolders	Waterafvoer is een probleem op deze monotone vlakte, dus mogelijk drainage maatregelen verkennen	DP 2	Ophogen zomerdijken is in principe niet handig omdat je daarmee zorgt dat er nog minder slib in de zomerpolders komt waardoor ze nog minder meegroeien, wat wel een aandachtpunt is ophogen van routes voor veeveiligheid Wordt meegenomen in ecologisch perspectief kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
342	Ganzendruk binnendijks verminderen door aanleg natuur buitendijks	Zorg voor natuur buitendijks zodat ganzen daar meer eten vinden	DP 2	Maatregel klopt niet voor het belang waarvoor het bedoeld is. Meenemen als aandachtspunt in gesprekken met landbouw. Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
503	Netwerk landbouwverkeer	Kwaliteitsnetwerk Landbouwverkeer uitvoeren	DP 1,2,3	Graag een verdere toelichting van de initiatiefnemer - IFG denkt dan graag mee Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
505	Aanleg golfbreker	Leg een lage dijk of golfbreker aan op enige afstand van de zeedijk. Dit verlaagt de golfoploop en biedt kansen voor de natuur en beleving daarvan.	DP 1,2,3	Kan van de lijst, past niet in de PAGW en HWBP opgave. Besloten in werksessie 2-11-2022	5-12-2022
508	Haven nabij Holwerd	Realiseer een (jacht)haven voor recreatie bij Holwerd	DP 2	Wordt meegenomen i discussie HaZ Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
509	Herstel pier Peazemerlannen	Herstel de pier bij Peazemerlannen richting Bantshaven zodat het gebied weer afgesloten is van de zee. Dit biedt ruimte voor natuur en vogels, en om te fietsen en wandelen.	DP 3	Samenvoegen met andere initiatieven Peazemerlannen: 'Gebiedsproces Peazemerlannen' #667.	5-12-2022
512	Recreatiemeer	Realiseer een meer in noordwest-Friesland ten behoeve van recreatie. Andere voordelen zijn klei voor dijkophoging, zand voor handel, waterbergingsoppervlak	DP 1	Opm. [redacted]: Kan eraf. Wordt niet genoemd als actiepunt of prioriteit in zowel de nota Toerisme als de Watersportnota Waadhoeke.	5-12-2022
513	Terpeilanden met kwelderontwikkeling	Realiseer een bufferzone van terpeilanden in het Waddengebied, zo'n 5 km uit de kust. De tussenliggende lagune staat onder invloed van getijden waar afzetting van sediment plaatsvindt. Het gebied leidt tot een impuls voor natuur, ecologie en toerisme.	DP 1,2,3	Ingebracht door pachter/eigenaar FB, past niet in PAGW/HWBP opgave en in N2000 beheerplan.	5-12-2022
513	Terpeilanden met kwelderontwikkeling	Realiseer een bufferzone van terpeilanden in het Waddengebied, zo'n 5 km uit de kust. De tussenliggende lagune staat onder invloed van getijden waar afzetting van sediment plaatsvindt. Het gebied leidt tot een impuls voor natuur, ecologie en toerisme.	DP 1,2,3	Ingebracht door pachter/eigenaar FB, past niet in PAGW/HWBP opgave en in N2000 beheerplan.	5-12-2022

514	Meer recreatie	Stimuleer recreatie en toerisme door de natuur toegankelijk te maken. Bijvoorbeeld door het aanleggen van kwelderpad.	DP 1,2,3	Vervallen als initiatief. Is net als het initiatief 'minder recreatie' een algemeen belang. De hoeveelheid/vorm/balans van toeristische & recreatieve initiatieven wordt al zorgvuldig afgewogen in het 8ste gebiedsproces.	5-12-2022
514	Meer recreatie		DP 1,2,3	Vervallen als initiatief, is een algemeen belang. De hoeveelheid/vorm/balans van toeristische & recreatieve initiatieven wordt al zorgvuldig afgewogen in het 8ste gebiedsproces.	5-12-2022
518	Vergroot toegankelijkheid	Vergroot toegankelijkheid van de dijk, ook voor mensen met een lichamelijke handicap die zijn aangewezen op een scootmobiel of een rolstoel.	DP 1,2,3	Kan vervallen, zelfde als ID553	5-12-2022
519	Schaduwplek & rastering schapen	Bescherm de schapen op de dijk beter tegen de hitte, door bomen of andere schaduwplekken te plaatsen.	DP 1,2,3	Gecombineerd met initiatief 'rastering voor schapen' #11, MK-0082) Valt onder bossenstrategie Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
521	Vogeluitkijkpunten	Plaats beschutte vogeluitkijkpunten (vogelhutten). Daardoor hoeven vogelspotters niet de kwelder in.	DP 1,2,3	Natuurbeleefplekken, gecombineerd met 520 en herbenoemd als "beleefplekken op de dijk"	5-12-2022
523	Stormsein opnieuw toevoegen op dijk	Plaats opnieuw het stormsein nabij Moddergat op de dijk.	DP 3	Samenvoegen met initiatief #535 KE-0160 Historische opgang reddingsboot	5-12-2022
524	Beperk recreatie en toerisme	Voorkom dat de drukte in het gebied toeneemt door recreatie en toerisme. Houd hier rekening mee, bijvoorbeeld bij het realiseren van een nieDeze fiets- of wandelpad. Dit heeft impact op de natuur en leefbaarheid in het gebied.	DP 1,2,3		5-12-2022
527	Geen pier bij Wierum	Realiseer het project Kromme Horne niet. Veel mensen zijn tegen de komst van een pier en zwembad (zie enquête uit 2018).	DP 3	Dit is een belang en tegengeluid m.b.t. Kromme Horne. Deze informatie wordt toegevoegd aan initiatief #608E Kromme Horne en vervalt als initiatief van de lijst.	5-12-2022
528	Aanleg rotonde/ fietspad Hallum	Wens voor een rotonde bij Hallum (midden van Hallum) en fietspad aan de Doniaweg te Hallum.	DP 2	Rotonde zit al in vergevorderd planstadium. Wordt door PF opgepakt. Rotonde voldoet aan normen tbv belasting . Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
529	Strand nabij Holwerd	Realiseer een strand voor recreatie bij Holwerd.	DP 2	Zit niet in ontwerp HaZ Strand zal ook niet lang blijven bestaan zonder maatregelen vanwege slib en afslag Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
531	Verkeer Zwarte Haan	Verbeter de verkeerssituatie en het parkeerbeleid rond Zwarte Haan. Er ontstaan gevaarlijke situaties, er is weinig handhaving en de wegen in het gebied raken verstopt.	DP 1	samenvoegen met id 563, verkeersmaatregelen Zwarte Haan	5-12-2022
532	Openluchttheater	Onderzoek met Stichting Grut Hermana de mogelijkheden voor een permanent openluchttheater nabij de dijk, ter hoogte van Koehool.	DP 1	Samenvoegen met id 548, Grut Hermana, zoeken naar een locatie	5-12-2022
537	Verbind wandel- en fietsroutes	Verbind wandel- en fietsroutes met elkaar.	DP 1,2,3		5-12-2022

538	Afvoersys-teem	Realiseer een watersysteem in de polder op het meer van Holwerd aan Zee, zodat bij langdurige regenval het over-tollig regenwater afgevoerd kan worden.	DP 2	zelfde als id 316, voorstel vervallen/samenvoegen Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
541	Bloemrijk her-stel Alddyk van Peasens tot Oostma-horn.		DP 3	Samenvoegen met initiatief 'Herstel Alddyk' #65, KE-0184, MK-0104. Stond dubbel in de lijst, rela-tics KLM hetzelfde.	5-12-2022
547	Woonherstel leefomgeving Waadhoeke	Plannen om oude huizen en gebouwen op te (laten) knap-pen	DP 1	Staat geheel los van dijkversterking, evt. meene-men in FPW Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
548	Grut Hermana	Het vinden van een locatie voor een theater langs de Waddenkust	DP 1	Geen sense of place, nagaan of de Waadhoeke dit nog wil oppakken. Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
549	Beleefbaar buitendijks landschap	De dynamiek van het buiten-dijkse landschap beleefbaar maken	DP 2, 3	Maakt al onderdeel uit van Paad lans it Waad Kan uit de lijst, besluit sessie 2-11	5-12-2022
550	Hekwerk ver-vangen door veeroosters	Invloed op ontwerp in planuit-werking, mogelijk raakvlak met Op Paad lans it Waad	DP 1,2,3	Hekwerken, veeroosters en afrastering	5-12-2022
552	Klepduikers in dode hoeken	Aanleg van duikers in dode hoeken van binnendijkse pol-ders om afwatering beter te laten verlopen.	DP 1,2,3	Individuele wensen, evt meenemen met zoetwater-strategie? Hoort bij inrichting. Inpassingsmaatrege-lingen. Wordt meegenomen in later stadium. Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
554	Struiken op de dijk	Struiken kunnen een schuil-plaats bieden voor dieren, groepjes struiken op de dijk kunnen stapstenen vormen voor flora en fauna. Op de dijk moet een extra leeflaag van 1 m hoogte worden aange-bracht waar de struiken in kunnen wortelen.	DP 2, 3	Opgenomen in de lijst van PAGW maatregelen, no-titie inhoudelijke analyse PAGW maatregelen zeef 1. Afgevallen als PAGW maatregel in dp 1 en 3. Alleen voor groene blauwe dijkvariant (ook dus voor onderdelen dp2 en 4). PAGW staat niet on-welwillend tegenover om dit ook voor de blauwe variant toe te passen (o.a. Wens Provincie en ge-meente Waadhoeke). Zie voor de PAGW opgave het PAGW-proces/vka-pagw Hoort bij inrichting. Inpassingsmaatregelingen. Wordt meegenomen in later stadium. Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
560	Vermarkting [redacted] & [redacted]	Projectplan vermarkting [redacted] en [redacted] in St. Anna-parochie. Nieuwe en actuali-seren van oude wandel, fiets en vaarroutes onderdeel van projectplan + nieuw museum.	DP 1	Hoort bij FPW, Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
564	Starbarn Zwarte Haan	Ontwikkeling van een sterren-observatorium, 5 trekkershut-ten en een nachttuin.	DP 1	Wordt al opgepakt door gemeente Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022

572	Verbeteren onderwater-structuur	Het verbeteren van de onder-waterstructuur is een inpas-singsmaatregel met als doel een gunstige leefomgeving te maken voor speciale in-heemse soorten en het ver-sterken van de biodiversiteit.	DP 1, 3	Geen PAGW, valt af volgens notitie inhoudelijke analyse PAGW maatregelen zeef 1 Koppelen aan id 510, kanaal Westhoek-Zwarte Haan	5-12-2022
580	Veeveiligheid NFB	Maatregelen voor veilige af-voer van vee bij hoog water buitendijks.	DP 2	wordt meegenomen in reguliere overleggen tussen beheerder, eigenaars en pachters Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
603	Ontwikkeling Bolstiendykje	Toegankelijk maken en onder-zoek mogelijkheden zwemge-legenheid.	DP 3	Samenvoegen met initiatief ID516	5-12-2022
605	Pad langs de eendenkooi	Wandelpad rond Ternaard. Tevens wens (KE-0063) voor voorkomen verzilting van Een-denkooi.	DP 3	Samenvoegen met initiatief ID5016	5-12-2022
609	Ruiterpad	Een onverhard pad langs de voet van de dijk bruikbaar voor ruiters	DP 2	Kan vervallen. Draagt minimaal bij aan brede wel-vaart Besloten in sessie 2-11	5-12-2022
615	beleefbaar-heid van de dijk	Verschillende kleine ingrepen om de beleefbaarheid rondom de dijk te verbeteren	DP 1,2,3	Laten vervallen, opgenomen in maatregelen tbv Paad lans it Waad	5-12-2022
625	Materiaal Rondweg Wanswert	Grip op grond	DP 2	Het zou goed zijn om alle partners in het KLM-tra-ject meer te informeren over de samenwerking IFG + pachters + de resultaten die dat geeft Loopt al Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
627	Ontwikkeling zilte lagunes	Veilige broedgelegenheid in het voorland, trekker is It Fryske Gea (wordt uitgevoerd)	DP 2	Peazemerlannen, ook Fryslân Bûtendyks Vervallen, samenvoegen met id 534, vogeleilanden buitendijks	5-12-2022
627	Ontwikkeling zilte lagunes	Veilige broedgelegenheid in het voorland, trekker is It Fryske Gea (wordt uitgevoerd)	DP 2	Peazemerlannen, ook Fryslân Bûtendyks Vervallen, samenvoegen met id 534, vogeleilanden buitendijks	5-12-2022
628	Zomerkades benutten	Benutten van aanwezige zo-merkades voor wandelen.	DP 2	Loopt al, Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
629	Mountainbi-kepad	Onverharde paden langs de dijk beschikbaar voor moun-tainbikes	DP 2	Mountainbike is niet focus van dit gebied. Draagt te weinig bij aan R&T doelen/uitgangspunten. Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
649	Sloep over-gang behou-den	Bij monument Fiskers Huuske realiseren en storm sein toe-voegen. Detailuitwerking. Maar rekening mee houden in variant met voorland	DP 3	Samenvoegen met initiatief #535 (KE-0160) Histo-rische Opgang Reddingsboot	5-12-2022
649	Sloep over-gang behou-den		DP 3	Samenvoegen met initiatief #535 (KE-0160) Histo-rische Opgang Reddingsboot	5-12-2022
650	Vee-kerende sloot Paese-merlannen	It Fryske Gea heeft de mee-koppelkans ingediend om een hekwerk aan de buitenzijde van de dijk in sectie 7 bij Pae-sens te vervangen door een vee-kerende sloot. In het hek-werk blijft (na hoogwater)	DP 3	Samenvoegen met andere initiatieven Peasemer-lannen: 'Gebiedsproces Peasemerlannen' #667.	5-12-2022

		afval hangen en dit vergt onderhoud voor de landeigenaren			
650	Vee-kerende sloot Paesemerlannen		Dp3	Samenvoegen met andere initiatieven Peasemerlannen: 'Gebiedsproces Peasemerlannen' #667.	5-12-2022
651	Terpen en Wierden project	Aankopen van terpen en wierden bij Peasens	DP 3	(26-04) - Eigenaarschap onbekend en wordt uitgezocht (01-06) - Op dit moment nog geen vervolgproject Terpen & Wierdenland P Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
653	Cultuurhistorische wandelroutes	Aanleg van wandelroutes in relatie tot lokale cultuurhistorie. Landschaps Triënnale?	DP 1,2,3	Mogelijk onderdeel van PliW Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
663	Sense of Place	Verschillende kleine ingrepen om de beleefbaarheid rondom de dijk te verbeteren.	DP 3	Het getijdenbad is een natuurlijk zwembad in zee dat tijdens hoog water volloopt, met een 'zelfvoorzienend' spoelgat. Er wordt een dam de Waddenzee in gelegd, waar dan aan het eind stroming ontstaat. Die stroming vormt dan een spoelgat, waarin gezwommen kan worden. Tijdens een enquête in 2017 werd duidelijk dat het dorp wel te porren is voor het plan. De initiatiefnemers hoopten in 2018 nog een aanvraag bij de provincie in te dienen, het is onduidelijk of dit ook gelukt is. Is gekoppeld aan de Kromme Horne Samengevoegd met initiatief: #608E Kromme Horne	5-12-2022
663	Sense of Place - Kromme Horne		DP 3	Samenvoegen met initiatief: #608E Kromme Horne	5-12-2022
667	Gebiedsproces Peasemerlannen	Verzameling initiatieven: 1 broedeiland. 2 wandelpad zomerkade: begrazing & beleving. 3 herstel pier Peasemerlannen. 4 meer dynamiek kwelder 5 Vee-kerende sloot Peasemerlannen 6 Kwelder gebruiken voor jongvee	DP 3	Geen onderdeel PAGW, zie notitie maatregelen PAGW zeef 1 01-06 - Mogelijke plannen verbinding dorp en museum.? Gecombineerd met: - Wandelpad zomerkade #673 - Herstel Pier Peasemerlannen #509, KE-0037 - Meer dynamiek kwelder Peasemerlannen #71 - Vee-kerende sloot Peasemelannen #650 (MKK-0097, KE-0181) Connectie met: kwelders gebruiken voor jongvee #329 Mogelijk vrijkomen van grondmateriaal voor de dijk, pfw/gemeente op de hoogte, gemeente doet onderzoek naar samenstelling met Grip op grond. Is eigenlijk de scope van DP3 Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
670	Opwaarderen pier Holwerd		DP 2	Wordt meegenomen in bereikbaargheid Ameland, Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
673	Wandelpad zomerkade Paesemmerloannen	Benutten van aanwezige zomerkades voor begrazing en beleving in kwelders.	DP 3	Onderdeel van Wij en Wadvogels, is belegd, trekker is IFG Samenvoegen met andere initiatieven Peazemerlannen: 'Gebiedsproces Peazemerlannen' #667.	5-12-2022
676	Grip op grond	Binnendijkse kleiwinning in de bestaande dyksputten, of nieuwe dyksputten (meerwaarde landschap) aanleggen waar als nevenfunctie ecologie kan ontwikkelen. Voor de	DP 1,2,3	zie pook maatrgelen id5 Is een proces, wordt al meegenomen Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022

		dijkversterking levert het grondmateriaal op.			
684	Verbinden (nieuwe) faciliteiten op de dijk en dijkopgangen	Verbinden met achterland en concentreren recreatieve infrastructuur. zie ook dijkopgangen en 63. Dorpsommetjes met op de kruin een beleving van binnen en buitendijks landschap.	DP 1,2,3	Meenemen in PliW Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
685	Slib uit vaargeul gebruiken	Slib uit vaargeulen gebruiken als grondmateriaal voor dijkversterking.	DP 2	Peilbeheer in dit deel van Friesland heeft effect op de verzilting in Midden-Friesland. Wordt al meegenomen in Grip op Grond Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
800	Mobiele wc Wierum	Verwijder de mobiele wc die nabij de dijk bij Wierum is geplaatst. Dit geeft overlast voor de bewoners.	DP 3	Verwijderd van lijst: intitiatief betreft een omschrijving van een huidige situatie die niet gewenst is en niet relevant als 'koppelkans'.	5-12-2022
500	Gebiedsontwikkeling Ferwert Hegebeintum?		DP 2	Is dit driehoek Ferwert-Hegebeintum-Blije? En opvaart Birdaard-Ferwert Wordt opgepakt vanuit FPW Kan van de lijst, besloten in sessie 2-11	5-12-2022
601	Op pad langs it Waad	De fietsroute langs de dijk is een initiatief om de dijk of de bijbehorende onderhoudswegen langs het gehele tracé fietsbaar te maken. Hiervoor is afstemming nodig over de inrichting Uitgewerkt in variantennota 1.0. Realiseer een doorgaande fietsroute langs de dijk. De fietsroute langs de dijk is een initiatief om de dijk of de bijbehorende onderhoudswegen langs het gehele tracé fietsbaar te maken.	DP 1,2,3	Fietsroute, is al opgenomen onder recreatieve fietsroute	5-12-2022
608c	Sense of Place	Verschillende kleine ingrepen om de beleefbaarheid rondom de dijk te verbeteren.	DP 2	Initiatief vervalt, is reeds al gerealiseerd.	5-12-2022
608f	Sense of Place alle sense of Place projecten zijn als aparte initiatieven opgenomen. Kan vervallen.	Verschillende kleine ingrepen om de beleefbaarheid rondom de dijk te verbeteren.	DP 1,2,3		5-12-2022
320	Groen/blauwe dooradering (Smart? wat is initiatief)	De dijk als ruggengraat voor een groen/blauwe dooradering. Sluit aan op ecologische meerwaarde en het tegengaan van verzilting (watersysteem en doorspoelen van sloten). Is tevens een opgaaf in de regiodeal natuurinclusieve landbouw.	DP 1,2,3	Nog geen concrete plannen, mogelijk handig te koppelen in planuitwerkingsfase voor realisatiefase (vergunningen en werk met werk maken)	5-12-2022

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:26:58
Van: [redacted]
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: [redacted] heeft de map 'HaZ' met u gedeeld
Urgentie: Normal
Precisie: None

Beste mensen,

Gisteren waren [redacted] en ondergetekende te gast bij een bijeenkomst van Natuer my de Mienskip. Ook mensen van onder andere Rijkswaterstaat, Wetterskip en provincie waren hierbij. [redacted] van Wetterskip Fryslân heeft een korte presentatie gehouden. Ik krijg het een beetje benauwd van de snelheid waarmee men een gebiedsplan (IIP) behorende bij 1-DYK wil ontwikkelen. Dit IIP moet eind 2024 klaar zijn om aanspraak te kunnen maken op bepaalde gelden voor een groene dijk. Tijdens onze wandeling achter de zeedijk (Fryslân Bûtendyks) verbaasde ik mij zo nu en dan over [redacted] houden weinig rekening met bijvoorbeeld de praktijk, de geschiedenis, dat natuur niet maakbaar is en met andere aspecten als de gevolgen van 'compensatie' van natuur d.m.v. landbouwgronden en de gevolgen hiervan.

Art. 5.2 Woo

Het woord compensatie mogen we volgens [redacted] niet (meer) gebruiken. Das vreemd omdat het wel om keiharde compensatie gaat. Het is de bedoeling om binnen 1-DYK delen asfaltdijk groen te maken. De enige manier om dit te doen is blijkbaar om het talud van 1:4 naar 1:8 te maken en dan de zeedijk in te zaaien met gras. Dit gaat dan ter hoogte van Zwartehaan een deel kwelder kosten. Om precies te zijn 36 meter buitendijks over een lengte van 3 kilometer.

De uitspraken van mensen van bijvoorbeeld [redacted] zijn wat mij betreft [redacted]. Zowel 1-DYK, Dongeradielen, Defensie, energietransitie, klimaatadaptatie en de extensivering van de landbouw zelf vraagt een enorme hoeveelheid landbouwgrond. Deze 'grondhonger' zal de grond- en voedselprijzen alleen maar doen stijgen. Hoe verhoudt zich dit tot onze Mienskip? Wat zijn de sociaaleconomische consequenties hiervan? Het blijkt dat hogere overheden als provincie en het Rijk hier in elk geval geen rekening mee houden. Doen wij dat als gemeente wel?

Art. 5.2 Woo

Ik heb het gevoel dat [redacted]. Maar hoe kom je dan bijvoorbeeld tot voldoende participatie en planvorming op detailniveau als je het bijvoorbeeld over zoetwater hebt?

Via mijn betrokkenheid bij GO Dongeradielen weet ik dat het proces van planvorming veel tijd kost als je het toekomstbestendig wil doen. Maar ook de overlap van Dongeradielen en 1-DYK is dusdanig dat een juiste afstemming en eventueel samenwerken belangrijk is om elkaar te versterken en niet met elkaar te concurreren. En dat kost tijd. En die tijd heeft 1-DYK blijkbaar niet. Het is dus goed dat we hier als gemeente als een bok op de haverkist blijven zitten en kritisch blijven.

Mochten jullie nog ideeën hebben, dan hoor ik die graag.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 8 juli 2024 17:57
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: RE: [redacted] heeft de map 'HaZ' met u gedeeld

Hoi collega's,

Als het goed is kunnen jullie nu bij de documenten en deze bewerken.

- CV (als we het CV klaar hebben dan een RV maken)
- Bijlage toetsing randvoorwaarden (bijlage bij besluitpunt 4.a.)
- Memo alternatieven HaZ (om info uit te halen voor de onderbouwing behoud 5 miljoen en het beschikbaar stellen van 1,5 miljoen voor 1DYK).

Onedrive let op!:

- Bestand openen en dan openen met de app

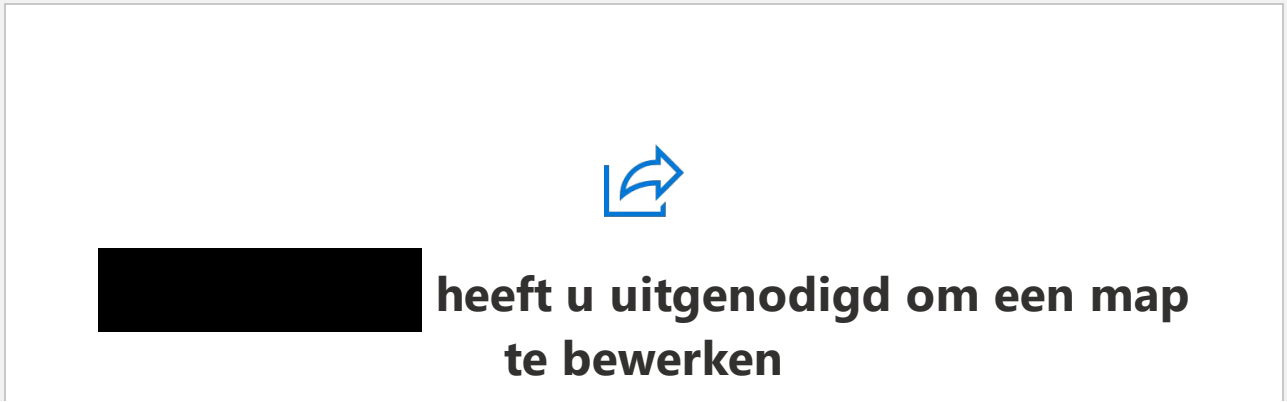
Planning:

- 26 augustus 2024: bespreken in PFO
- 27 augustus 2024: CV/RV en bijlagen op route
- 3 september 2024: collegebesluit
- 26 september 2024: It Petear
- 3 oktober 2024: It Debat
- 17 oktober 2024: It Beslút

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 8 juli 2024 17:33
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: [redacted] heeft de map 'HaZ' met u gedeeld

Hierbij zoals afgesproken toegang tot de map HaZ met de documenten:
* CV
* Bijlage toetsing randvoorwaarden
* Memo alternatieven HaZ

\itap2 \itap2HaZ

\itap2 \itap2Deze uitnodiging werkt alleen voor u en personen met bestaande toegang.

\itap2 Openen \itap2 Delen

Microsoft

Privacyverklaring

Gearchiveerd: maandag 3 februari 2025 16:05:06
Van: [redacted]
Verzonden: Thu, 18 Jul 2024 11:33:46
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: IIP 1DYK | Programmateam | Terugkoppeling, zomerreces en vooruitblik tweede helft 2024
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
240718 Planning IIP 2e helft 2024.xlsx;

Ter info

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 18 juli 2024 11:30
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] @ltonoord.nl
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: IIP 1DYK | Programmateam | Terugkoppeling, zomerreces en vooruitblik tweede helft 2024

Beste 1DYK partners,

We hebben met het IIP turbulente weken achter de rug. Met een drietal werkplaatsen, twee lokale consulten en de nodige (voorbereidende) overleggen was het best druk. Het zomerreces is begonnen en graag wil ik met deze Email even de blik vooruit richten op de 2e helft van het jaar. Dat doe ik vanuit mijn aangescherpte rol als onafhankelijk procesbegeleider en in nadrukkelijke afstemming met de mensen van het Programmabureau.

Helaas kan ik zoiets niet in een paar woorden dus het is een wat langere email geworden. Excuus hierover, maar ik merk dat er qua 1DYK/IIP ook veel leeft en dat wilde ik even aan het papier/scherm toevertrouwen.

Per paragraaf zijn er mogelijk wat acties/verzoeken. *Cursief en onderstreept zie je dan waar het om gaat.*

Mooie momenten

Laat ik beginnen met een positieve noot. Ondanks de korte voorbereidingstijd heeft [redacted], samen met Witteveen & Bos, drie werkplaatsen georganiseerd waarin verschillende doelen gediend moesten worden: na lange stilte weer inhoudelijk aan de bak, systemen doorgronden, stakeholders op vlieghoogte brengen en kijken waar wel/niet ruimte ligt voor concrete ontwerpen. Fijn dat dit nog voor de vakanties is gelukt zodat we in september ook echt verder de diepte in mogen zonder mensen/organisaties daarmee te verrassen.

Met de lokale consulten hebben we ons, sinds het gebiedsdocument, ook weer beschikbaar opgesteld naar het bredere publiek en waren we ter plaatse om vragen/opmerkingen/ideeën in ontvangst te nemen. Hoewel we op beide middagen nou niet direct de bezoekersaantallen van een gemiddeld Taylor Swift concert scoorden mogen we terugkijken op goed georganiseerde sessies met ruimte voor het goede gesprek. We zagen in Nes geïnteresseerde bewoners, bestuurders en organisaties en duidelijk de bereidwilligheid vanuit 1DYK om met lokale stakeholders in dialoog te gaan.

Hartelijk dank aan iedereen die een aandeel had in de voorbereiding.

Werk aan de winkel

Na het tumult van de werkplaatsen/consulten hadden we in de agenda's een klein moment van bezinning. En dan wordt nogmaals duidelijk: het IIP zal geen wondermiddel zijn waarin we problemen zomaar even oplossen, wel is het volgens velen dé manier om een goede verbinding te leggen tussen de diverse opgaves in het gebied.

Daarbij moet het op onderdelen scherper/beter/sneller. We hebben voldoende inhoud, maar het blijkt op vrijwel alle onderwerpen concreter te moeten en te kunnen. Dit vraagt om een goede strategie voor de 2e ronde met werkplaatsen. Met de kennis van nu lijkt het niet logisch om zomaar weer in plenaire sessies op hoofdthema's door te gaan. Dan wordt er te veel gepraat en te weinig bereikt. Meerdere van ons voelen wat voor een iteratief proces waarbij je heel goed kijkt wie je op welk thema wil consulteren.

Toenadering uit tal van hoeken

We hebben van vele partijen het aanbod gekregen om de komende tijd inhoudelijk een betekenisvolle bijdrage te leveren in het vervolg van de werkplaatsen. Denk aan:

- Natuer mei de Mienskip – Met een goed overzicht van grondeigenaren en dat wat speelt in het gebied
- Lokale boeren – Om mee te denken over de concrete issues die er spelen in het gebied vlak voor de dijk
- Investeringskader Waddengebied – Helder voor ogen wat er aan gelden beschikbaar is, welke kennis er is en de beschikbaarheid over mensen en middelen.
- Zoetwaterprogramma PF – Er is focus op zoetwaterbeschikbaarheid en de toezegging dat we geen dingen dubbel moeten doen, maar hem ook kunnen inzetten.
- It Fryske Gea – [redacted] en collega's hebben hoofden, schriften en laptops vol met concrete initiatieven aangaande de ecologische plus. Hij biedt aan om inhoudelijker mee te denken over oplossingen.
- Rijkswaterstaat – Door mensen met vakinhoud en kennis van het gebied beschikbaar te stellen willen zij ook een sterke bijdrage leveren
- Gebiedsontwikkeling Dongeradielen en een project als Holwert aan Zee – Projecten waarvan we goed moeten begrijpen wat de overlap/aanvulling/koppeling kan zijn en waar we op elkaar aansluiten.

Het zou mooi zijn om al deze handreikingen serieus te nemen en op enige manier te betrekken. Volgens mij is het best denkbaar dat we na de vakanties snel de diepte in gaan, (voorlopige) keuzes maken met zorgvuldig gekozen kennishouders, iets uitwerken en dat voorleggen aan de eerder in kaart gebrachte stakeholders. Niet alles gezamenlijk doen, maar de leiding nemen en uitgewerkte plannen voorleggen. Dat past ook onder de noemer "werkplaats". Het is aan [redacted] om hiermee aan de slag te gaan en een strategie te maken voor de periode in September.

Voel je vrij om zelf contact met elkaar te leggen te bespreken wat je voor het proces en de ander kan betekenen

Zorgen en spanningen

In de afgelopen weken zijn er ook mensen verrast en constateerden we wisselende verwachtingen, soms wat irritaties en bezorgdheden. Mijn ervaring is dat dergelijke zaken nu eenmaal horen bij een spannend proces als het IIP, maar de grootste fout die je dan kan maken is het laten sudderen en voor je uit schuiven… Dus we moeten met elkaar om de tafel. Dingen bespreekbaar maken. Alleen zo kunnen we bouwen aan vertrouwen en kunnen 1DYK partners echt vraagstukken vlottrekken. Nadrukkelijk zaken naar elkaar uitspreken dus. Over de inhoud, het proces en de mensen waarmee we het doen.

Ik wil expliciet aandacht vragen voor 3 onderwerpen.

1. De inhoudelijk voortgang in het proces. We zijn halverwege sinds de bestuurlijke instemming op 14 februari. 5 maanden gehad en tot de kerst nog 5 maanden te gaan. Wat hebben we bereikt en wat komt er op ons af? Wat gaat goed en wat kan er beter? Wat moeten we met bestuurders delen op 5 september?

   Ik zou dit graag in een eerstvolgend Projectteam bespreken alvorens we de Stuurgroep van 5 september hebben

2. De gesprekken over medefinanciering van het IIP-proces en het wel/niet leveren van inspanningsverplichtingen verlopen stroef. We komen in een situatie dat mensen op de inhoud goed samenwerken, maar over co-financiering zorgen hebben. Dan praat je ook snel meer over- dan met elkaar en dat is niet fijn.

   Enerzijds zijn er partijen die zeggen: "op 14feb zijn er toezeggingen gedaan en het is nu tijd om die inspanningsverplichting waar te maken". Anderzijds zijn er ook partijen die denken: "We wisten niet goed waar we 14feb JA tegen zeiden en nu moeten we ineens substantiële bedragen toezeggen die niet waren gebudgetteerd".

   Mijn voorstel zou zijn om dit niet te laten etteren, maar met de 1DYK partners die het betreft zowel plenair bijeen te komen en ook in bilaterale afstemming de discussie snel vlot te trekken. In een concrete uiteenzetting brengen we het desnoods ook in voor de Stuurgroep van 5 september.

   Dit wordt vanuit WF met gemeentes en provincie doorgesproken

3. Het lijkt er af en toe op dat niet alle partijen eenzelfde lezing hebben van het proces waar we nu in zitten. Dat geldt dan ook voor de verwachte

eindproducten en de inzet die het proces vereist. Voor de Hoogwaterveiligheidsopgave ligt het initiatief nadrukkelijk bij Wetterskip Fryslân, maar voor het IIP als geheel ligt dat, mijns inziens, anders. Alle 1DYK partijen hebben gezegd werk te willen maken van een integraal inrichtingsplan onder het credo "Dijken versterkt, randen verzacht en gebied verrijkt". We werken daar dus in totale gezamenlijkheid aan omdat alle bestuurders/organisaties de verwachting hebben dat er meerwaarde bereikt kan worden in het IIP zit ten opzichte van het alternatieve scenario.

Probleem zit 'm misschien wel in dat alternatief: We hebben niet naar elkaar scherp wat er gebeur als je er met elkaar NIET uitkomt. Wat ligt er dan qua dijkversterking? Hoe lopen de diverse opgaves? Wat blijft er dan over van integraliteit? Volgens mij erkennen alle partijen aan tafel dat opgaves in het gebied ook los van elkaar bestaan, maar dat het juist de gezamenlijkheid/integraliteit is waarmee we dit aanvliegen waardoor het geheel meer is dan de som der delen. Als we dit niet goed uitpraten met elkaar heb je kans op een enorme verzuring aan het einde van het proces. Dus is het beter om eind augustus/begin september duidelijkheid te hebben

Laten we dit als voltallig PT bespreken en ook prioriteit geven voor de eerstvolgende Stuurgroep van 5 september

Grip op het proces

Zoals Eisenhower al zei: "Plans are nothing, planning is everything". Dus hoewel ik weet dat we er sowieso van af gaan wijken zou ik toch graag voor de 2e helft van het jaar een gedetailleerde planning maken.

We weten van de datumprikkers die [redacted] weleens uitstuurde dat het niet werkt om op basis van ieders beschikbaarheid te plannen. Als PB gaan we dus meer sturend plannen en roepen we iedereen op om de agenda's zoveel als mogelijk daarop af te stemmen.

Ik heb een procesplanning gemaakt die recht doet aan de op 14feb goedgekeurde aanpak:

- We willen eerst waarde creëren en daarna verdelen.
- We hebben de gezamenlijk opgestelde oplossingscriteria (betaalbaar, uitvoerbaar, vergunbaar etc.) te respecteren.
- We willen nog voor de kerst naar een voorlopig akkoord werken zodat Q1 2025 in het teken staat van afstemming en bestuurlijke instemming.

Dat vraagt om regelmatige bijeenkomsten, ruimte voor bilaterale afstemming en volledige focus van alle 1DYK partners… In bijlage vinden jullie de planning die we als PB hebben gemaakt. In lijn met dit schema volgen de uitnodigingen in Outlook zo spoedig mogelijk.

\fi708Graag de vergaderverzoeken ook accepteren/weigeren zodat we niet voor verrassingen komen te staan met beschikbaarheid van mensen

Tot slot

Ik hoop dat ik met deze email een aantal gedachtes/zorgen onder woorden heb gebracht. Dat we ook met elkaar kunnen constateren dat het ambitieus, maar realistisch is om keihard te gaan werken aan een succesvol IIP. En dat we daarvoor met alle 1DYK partners op eenzelfde spoor moeten zitten wat betreft aanpak en doelstelling

Rest mij alleen nog jullie allemaal een bijzonder fijne, droge en zonnige zomer toe te wensen. ***Zelf ben ik afwezig tussen 19 juli en 12 augustus***

Hartelijke groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

	Week 33	Week 34	Week 35	Week 36	Week 37	Week 38
Bijzonderheden	**Zomerreces**			**Intensieve werkplaats-periode**		
Stuurgroep				5-sep		
Programmateam			30-aug			
Programmabureau	15-aug	22-aug	29-aug		12-sep	19-sep
Communicatie overleg						16-sep
Grond overleg (WF)	Afstemming	Afstemming	Afstemming	Vervolgkeuzes	Verdiepen	Verdiepen
Werkplaatsen	Afstemming	Aanbod aannemen	Aanbod aannemen	*Iteratief*	*Iteratief*	*Iteratief*
Lokale konsulten						
Achterban dynamiek						

Stuurgroep	richtlijn	1x per kwartaal
Programmateam	richtlijn	Laatste vrijdag van de maand in de ochtend
Programmabureau	richtlijn	Iedere donderdag 15-17u obv beschikbaarheid
Communicatieoverleg	richtlijn	Eigen regelmaat
Werkplaatsen	richtlijn	Itteratief proces obv inhoud
Lokale konsulten	richtlijn	Pas naar buiten als er weer wat te melden valt

Week 39	Week 40	Week 41	Week 42	Week 43	Week 44	Week 45	Week 46	Week 47
verwacht!		Bundeling van mogelijkheden		Herfstvakanties		Intensieve Programmateam-perio		
27-sep			18-okt				11-nov + 12-nov	
26-sep	3-okt	10-okt	18-okt			7-nov	14-nov	21-nov
						5-nov		
Verdiepen	Verdiepen							
Connectie PT	*Iteratief*	*Iteratief/plenair*	*Plenair*					

Week 48	Week 49	Week 50	Week 51	Week 52	Week 01
ode verwacht!		**Uitwerking concept-akkoord**		**Kerstreces**	
			19-dec		
25-nov + 26-nov			16-dec + 17-dec		
28-nov	5-dec	12-dec	17-dec		
		10-dec			
		Ter overweging	*Ter overweging*		
HaZ in PS					

Gearchiveerd: woensdag 5 februari 2025 16:27:53
Van: [redacted]
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: IIP 1DYK | Programmateam | Terugkoppeling, zomerreces en vooruitblik tweede helft 2024
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi [redacted],

Mooi verhaal. Maar kost veel tijd. Anders valt op dat Holwerd aan Zee nog steeds wordt genoemd. Heeft [redacted] onder een steen gelegen of zo? Of weten wij iets niet wat hij wel weet?

Ik stoor mij aan de snelheid waarmee men tot een concreet plan wil komen. Ook mis ik de alternatieven voor het weghalen van asfalt van de dijk. De enige optie lijkt een groene grasdijk. Terwijl je ook kunt denken aan groeistenen oid. Een stevige dijk waarvan het talud steiler kan en ook nog eens groen is. Ook het gemak waarmee men weer naar landbouwgronden kijkt vind ik ergerlijk. Ze denken alleen vanuit hun eigen project en zien niet dat al met al er een behoorlijke druk op onze landbouwgronden komt. Ook bij Natuer mei de Mienskip zitten ze op het pad om buitendijkse landeigenaren binnendijks te compenseren. Als Defensie de Kollumerwaard wil en 1DYK en Dongeradielen gronden nodig hebben, dan neemt dit een forse hap uit onze landbouwgronden. Het is dus zaak om naar andere oplossingen te zoeken. Binnen Dongeradielen doen we dit al. Ik vind dat 1-DYK dit ook moet omarmen. Ik ben op dit moment bezig om samen met groen onze groenblauwe dooradering in kaart te brengen. Hier is veel te halen als we bijvoorbeeld als overheden ecologisch gaan beheren. Onze gemeente is hier ook beleid op aan het maken. Dus eerst kijken naar wat we als overheden kunnen doen en pas veel later naar de landbouw.

In een wereld waar de druk op de voedselvoorziening toeneemt, is het essentieel dat ons land zichzelf kan voeden met voedsel van eigen bodem. In tegenstelling tot wat iedereen denkt is ons land niet zelfvoorzienend in haar voedsel. Als we morgen stoppen met exporteren en importeren kunnen we onze eigen bevolking niet van voldoende voedsel voorzien. We staan dan ook niet voor niets nummer 8 in de wereldranglijst van landen die hun eigen bevolking niet kunnen voorzien van voedsel. Als je dan Den Haag hoort praten over oorlogseconomie en ander geopolitieke omstandigheden in acht neemt, dan moeten we als gemeente als een bok op de haverkist zitten. Anderzijds zijn Landbouw, tuinbouw en visserij de ruggengraat van onze plattelandsgemeenschap en is er een behoorlijke werkgelegenheid mee gemoeid. En dan praat ik maar niet over de instandhouding van onderwijs, innovatie, toelevering en verwerking.

Ik ben bang dat door de grote tijdsdruk binnen 1-DYK dit soort discussies te weinig of zelfs niet gevoerd zal gaan worden. Ook het IIP is voor mij nog een lege huls waar wel ideeen zijn, maar geen geld. 1-DYK heeft het IIP nodig om de financiering van de dijkverhoging rond te krijgen. Daar mogen wij als gemeente geen schade door lijden maar moeten we juist van profiteren. Als ik dan discussies zie over trappen en kunstwerken m.b.t. EBO en een Wetterskip die dat op de gemeente afwimpelt (terecht door [redacted] aangekaart) dan vraag ik mij af hoe serieus wij als gemeente worden genomen.

Ik wil dit graag ter discussie brengen in onze interne projectgroep om te kijken hoe ander collega's hierin staan.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 18 juli 2024 13:34
Aan: [redacted]

Onderwerp: FW: IIP 1DYK | Programmateam | Terugkoppeling, zomerreces en vooruitblik tweede helft 2024

Ter info

Van: [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Verzonden: donderdag 18 juli 2024 11:30
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea <[redacted]@itfryskegea.nl>; [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@rws.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted]@ltonoord.nl
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <mail@[redacted].nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>
Onderwerp: IIP 1DYK | Programmateam | Terugkoppeling, zomerreces en vooruitblik tweede helft 2024

Beste 1DYK partners,

We hebben met het IIP turbulente weken achter de rug. Met een drietal werkplaatsen, twee lokale consulten en de nodige (voorbereidende) overleggen was het best druk. Het zomerreces is begonnen en graag wil ik met deze Email even de blik vooruit richten op de 2e helft van het jaar. Dat doe ik vanuit mijn aangescherpte rol als onafhankelijk procesbegeleider en in nadrukkelijke afstemming met de mensen van het Programmabureau.

Helaas kan ik zoiets niet in een paar woorden dus het is een wat langere email geworden. Excuus hierover, maar ik merk dat er qua 1DYK/IIP ook veel leeft en dat wilde ik even aan het papier/scherm toevertrouwen.

Per paragraaf zijn er mogelijk wat acties/verzoeken. *Cursief en onderstreept zie je dan waar het om gaat.*

Mooie momenten

Laat ik beginnen met een positieve noot. Ondanks de korte voorbereidingstijd heeft [redacted], samen met Witteveen & Bos, drie werkplaatsen georganiseerd waarin verschillende doelen gediend moesten worden: na lange stilte weer inhoudelijk aan de bak, systemen doorgronden, stakeholders op vlieghoogte brengen en kijken waar wel/niet ruimte ligt voor concrete ontwerpen. Fijn dat dit nog voor de vakanties is gelukt zodat we in september ook echt verder de diepte in mogen zonder mensen/organisaties daarmee te verrassen.

Met de lokale consulten hebben we ons, sinds het gebiedsdocument, ook weer beschikbaar opgesteld naar het bredere publiek en waren we ter plaatse om vragen/opmerkingen/ideeën in ontvangst te nemen. Hoewel we op beide middagen nou niet direct de bezoekersaantallen van een gemiddeld Taylor Swift concert scoorden mogen we terugkijken op goed georganiseerde sessies met ruimte voor het goede gesprek. We zagen in Nes geïnteresseerde bewoners, bestuurders en organisaties en duidelijk de bereidwilligheid vanuit 1DYK om met lokale stakeholders in dialoog te gaan.

Hartelijk dank aan iedereen die een aandeel had in de voorbereiding.

Werk aan de winkel

Na het tumult van de werkplaatsen/consulten hadden we in de agenda's een klein moment van bezinning. En dan wordt nogmaals duidelijk: het IIP zal geen wondermiddel zijn waarin we problemen zomaar even oplossen, wel is het volgens velen dé manier om een goede verbinding te leggen tussen de diverse opgaves in het gebied.

Daarbij moet het op onderdelen scherper/beter/sneller. We hebben voldoende inhoud, maar het blijkt op vrijwel alle onderwerpen concreter te moeten en te kunnen. Dit vraagt om een goede strategie voor de 2e ronde met werkplaatsen. Met de kennis van nu lijkt het niet logisch om zomaar weer in plenaire sessies op hoofdthema's door te gaan. Dan wordt er te veel gepraat en te weinig bereikt. Meerdere van ons voelen wat voor een iteratief proces waarbij je heel goed kijkt wie je op welk thema wil consulteren.

Toenadering uit tal van hoeken

We hebben van vele partijen het aanbod gekregen om de komende tijd inhoudelijk een betekenisvolle bijdrage te leveren in het vervolg van de werkplaatsen. Denk aan:

- Natuer mei de Mienskip – Met een goed overzicht van grondeigenaren en dat wat speelt in het gebied
- Lokale boeren – Om mee te denken over de concrete issues die er spelen in het gebied vlak voor de dijk

- Investeringskader Waddengebied – Helder voor ogen wat er aan gelden beschikbaar is, welke kennis er is en de beschikbaarheid over mensen en middelen.
- Zoetwaterprogramma PF – Er is focus op zoetwaterbeschikbaarheid en de toezegging dat we geen dingen dubbel moeten doen, maar hem ook kunnen inzetten.
- It Fryske Gea – [redacted] en collega's hebben hoofden, schriften en laptops vol met concrete initiatieven aangaande de ecologische plus. Hij biedt aan om inhoudelijker mee te denken over oplossingen.
- Rijkswaterstaat – Door mensen met vakinhoud en kennis van het gebied beschikbaar te stellen willen zij ook een sterke bijdrage leveren
- Gebiedsontwikkeling Dongeradielen en een project als Holwert aan Zee – Projecten waarvan we goed moeten begrijpen wat de overlap/aanvulling/koppeling kan zijn en waar we op elkaar aansluiten.

Het zou mooi zijn om al deze handreikingen serieus te nemen en op enige manier te betrekken. Volgens mij is het best denkbaar dat we na de vakanties snel de diepte in gaan, (voorlopige) keuzes maken met zorgvuldig gekozen kennishouders, iets uitwerken en dat voorleggen aan de eerder in kaart gebrachte stakeholders. Niet alles gezamenlijk doen, maar de leiding nemen en uitgewerkte plannen voorleggen. Dat past ook onder de noemer "werkplaats". Het is aan [redacted] om hiermee aan de slag te gaan en een strategie te maken voor de periode in September.

Voel je vrij om zelf contact met elkaar te leggen te bespreken wat je voor het proces en de ander kan betekenen

Zorgen en spanningen

In de afgelopen weken zijn er ook mensen verrast en constateerden we wisselende verwachtingen, soms wat irritaties en bezorgdheden. Mijn ervaring is dat dergelijke zaken nu eenmaal horen bij een spannend proces als het IIP, maar de grootste fout die je dan kan maken is het laten sudderen en voor je uit schuiven… Dus we moeten met elkaar om de tafel. Dingen bespreekbaar maken. Alleen zo kunnen we bouwen aan vertrouwen en kunnen 1DYK partners echt vraagstukken vlottrekken. Nadrukkelijk zaken naar elkaar uitspreken dus. Over de inhoud, het proces en de mensen waarmee we het doen.

Ik wil expliciet aandacht vragen voor 3 onderwerpen.

1. De inhoudelijk voortgang in het proces. We zijn halverwege sinds de bestuurlijke instemming op 14 februari. 5 maanden gehad en tot de kerst nog 5 maanden te gaan. Wat hebben we bereikt en wat komt er op ons af? Wat gaat goed en wat kan er beter? Wat moeten we met bestuurders delen op 5 september?

   Ik zou dit graag in een eerstvolgend Projectteam bespreken alvorens we de Stuurgroep van 5 september hebben

2. De gesprekken over medefinanciering van het IIP-proces en het wel/niet leveren van inspanningsverplichtingen verlopen stroef. We komen in een situatie dat mensen op de inhoud goed samenwerken, maar over co-financiering zorgen hebben. Dan praat je ook snel meer over- dan met elkaar en dat is niet fijn.

   Enerzijds zijn er partijen die zeggen: "op 14feb zijn er toezeggingen gedaan en het is nu tijd om die inspanningsverplichting waar te maken". Anderzijds zijn er ook partijen die denken: "We wisten niet goed waar we 14feb JA tegen zeiden en nu moeten we ineens substantiële bedragen toezeggen die niet waren gebudgetteerd".

   Mijn voorstel zou zijn om dit niet te laten etteren, maar met de 1DYK partners die het betreft zowel plenair bijeen te komen en ook in bilaterale afstemming de discussie snel vlot te trekken. In een concrete uiteenzetting brengen we het desnoods ook in voor de Stuurgroep van 5 september.

   Dit wordt vanuit WF met gemeentes en provincie doorgesproken

3. Het lijkt er af en toe op dat niet alle partijen eenzelfde lezing hebben van het proces waar we nu in zitten. Dat geldt dan ook voor de verwachte eindproducten en de inzet die het proces vereist. Voor de Hoogwaterveiligheidsopgave ligt het initiatief nadrukkelijk bij Wetterskip Fryslân, maar voor het IIP als geheel ligt dat, mijns inziens, anders. Alle 1DYK partijen hebben gezegd werk te willen maken van een integraal inrichtingsplan onder het credo "Dijken versterkt, randen verzacht en gebied verrijkt". We werken daar dus in totale gezamenlijkheid aan omdat alle bestuurders/organisaties de verwachting hebben dat er meerwaarde bereikt kan

worden in het IIP zit ten opzichte van het alternatieve scenario.

Probleem zit 'm misschien wel in dat alternatief: We hebben niet naar elkaar scherp wat er gebeur als je er met elkaar NIET uitkomt. Wat ligt er dan qua dijkversterking? Hoe lopen de diverse opgaves? Wat blijft er dan over van integraliteit? Volgens mij erkennen alle partijen aan tafel dat opgaves in het gebied ook los van elkaar bestaan, maar dat het juist de gezamenlijkheid/integraliteit is waarmee we dit aanvliegen waardoor het geheel meer is dan de som der delen. Als we dit niet goed uitpraten met elkaar heb je kans op een enorme verzuring aan het einde van het proces. Dus is het beter om eind augustus/begin september duidelijkheid te hebben

Laten we dit als voltallig PT bespreken en ook prioriteit geven voor de eerstvolgende Stuurgroep van 5 september

Grip op het proces

Zoals Eisenhower al zei: "Plans are nothing, planning is everything". Dus hoewel ik weet dat we er sowieso van af gaan wijken zou ik toch graag voor de 2e helft van het jaar een gedetailleerde planning maken.

We weten van de datumprikkers die [redacted] weleens uitstuurde dat het niet werkt om op basis van ieders beschikbaarheid te plannen. Als PB gaan we dus meer sturend plannen en roepen we iedereen op om de agenda's zoveel als mogelijk daarop af te stemmen.

Ik heb een procesplanning gemaakt die recht doet aan de op 14feb goedgekeurde aanpak:

- We willen eerst waarde creëren en daarna verdelen.
- We hebben de gezamenlijk opgestelde oplossingscriteria (betaalbaar, uitvoerbaar, vergunbaar etc.) te respecteren.
- We willen nog voor de kerst naar een voorlopig akkoord werken zodat Q1 2025 in het teken staat van afstemming en bestuurlijke instemming.

Dat vraagt om regelmatige bijeenkomsten, ruimte voor bilaterale afstemming en volledige focus van alle 1DYK partners… In bijlage vinden jullie de planning die we als PB hebben gemaakt. In lijn met dit schema volgen de uitnodigingen in Outlook zo spoedig mogelijk.

\fi708Graag de vergaderverzoeken ook accepteren/weigeren zodat we niet voor verrassingen komen te staan met beschikbaarheid van mensen

Tot slot

Ik hoop dat ik met deze email een aantal gedachtes/zorgen onder woorden heb gebracht. Dat we ook met elkaar kunnen constateren dat het ambitieus, maar realistisch is om keihard te gaan werken aan een succesvol IIP. En dat we daarvoor met alle 1DYK partners op eenzelfde spoor moeten zitten wat betreft aanpak en doelstelling

Rest mij alleen nog jullie allemaal een bijzonder fijne, droge en zonnige zomer toe te wensen. ***Zelf ben ik afwezig tussen 19 juli en 12 augustus***

Hartelijke groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:26:50
Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 23 juli 2024 17:15:02
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: [redacted] heeft de map '1DYK' met u gedeeld
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi wat mij betreft wel.

Ter info: Gebiedsfonds en Gebiedscommissie | Gemeente Noardeast-Fryslân (noardeast-fryslan.nl)

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 23 juli 2024 17:12
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: [redacted] heeft de map '1DYK' met u gedeeld

Hoi [redacted],

Dan voeren wij dat toch gewoon op? En dan niet met damwand maar met die techniek van glaswand. Dan vernielen we het minste. Wat zeg je hier van?

Misschien zijn er nog een paar dingen uit SWWT die we op kunnen voeren?

Groetnis,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 23 juli 2024 17:10
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: [redacted] heeft de map '1DYK' met u gedeeld

Hoi [redacted],

nu nog niemand, iedereen vindt het een mooie opzet maar niemand trekt het. Het ligt in principe bij gemeente en provincie ([redacted]).

Het vaardeel hebben we uit laten zoeken door RHDHV.

Er is sprake geweest van een pilot door [redacted] voor een kwelscherm / stalen damwand op een plek waar veel zout water onder de dijk doorkomt.

Hij wil dat nu het liefst in Waadhoeke volgens mij. Als dat al komt.

Dat scherm was eerder ook al genoemd bij het Omgevingsproces Ternaard voor de gaswinning

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 23 juli 2024 13:38
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: [redacted] heeft de map '1DYK' met u gedeeld

Hoi [redacted],

Ik zit even in SWWT-project te kijken. Dit lijkt nog niet zo oud? Wie trekt dit nu?

En inderdaad lijkt het wel wat op HaZ-polder v/d 21e eeuw.

Kun je mij uitleggen wat onderstaande precies in houdt?

Ook een kwelscherm zou een bijdrage kunnen leveren aan het tegengaan van verzilting in de ondergrond.

Bedankt!

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: maandag 22 juli 2024 18:00
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: [redacted] heeft de map '1DYK' met u gedeeld

Ik bekeek pagina 15 en 16 nog even, eigenlijk is dat polder 2100 concept al bedacht voor HAZ het heeft overgenomen.

Kunnen jullie als 1 DYK projectgroep (we) dat ook meegeven aan provincie en IKW?

Waarom pakt [redacted] SWWT niet op? Overigens [redacted] en [redacted] kennen het ook.

Hoe vinden we boeren die gaan roepen dat ze dit willen? [redacted], [redacted] ed?

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: maandag 22 juli 2024 17:18
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: [redacted] heeft de map '1DYK' met u gedeeld

\itap5

\itap5

\itap5[redacted] heeft u uitgenodigd om een map weer te geven

\itap3Hierbij de map 1DYK.

\itap4 \itap41DYK

\itap4 \itap4Deze uitnodiging werkt alleen voor u en personen met bestaande toegang.

\itap4 Openen \itap4 Delen

\itap5Privacyverklaring
\itap5This email is generated through Shared Service Centrum's use of Microsoft 365 and may contain content that is controlled by Shared Service Centrum.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:13:43
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 22 Jul 2024 08:07:34
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: overdracht klanteisen TPM naar gemeente Noardeast Fryslan
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
2024-07-18 Overzicht Klanteisen - KLM_afgewezen_overdracht_GemeenteNoardEastFryslân.pdf;

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 22 juli 2024 09:47
Aan: [redacted]
Onderwerp: overdracht klanteisen TPM naar gemeente Noardeast Fryslan

> U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted]@wetterskipfryslan.nl. Meer informatie over waarom dit belangrijk is

Goedemorgen [redacted]

Zoals toegezegd stuur ik jou een overzicht met klanteisen welke door het project Ternaard Peazens-Moddergat op afgewezen staan. Met andere woorden, de eisen hebben geen raakvlak met het ontwerp van de dijk en het dijkversterkingsproject zal de eis niet gaan vervullen/oppakken.

De eisen zijn in een eerder stadium opgehaald, het is vanuit de integrale werkwijze wel logisch dat een andere gebiedspartners beoordeelt of het idee/initiatief nog een plekje kan krijgen in de integrale aanpak, behorend bij haar taak.

Wil jij de klanteisen bespreken binnen de gemeente en daarbij registreren of de klanteis door de gemeente verder wordt gebracht en wil jij mij daarover terugkoppelen?

Daarnaast moeten we op een later moment nog afspraken maken over het moment waarop we hierover gaan communiceren naar de omgeving.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Werkdagen: [redacted]

06 – [redacted]

[redacted]@wetterskipfryslan.nl

Wetterskip Fryslân 058 – 292 2222 | Postbus 36, 8900 AA Leeuwarden

www.wetterskipfryslan.nl

EN WAT DOEN WE MORGEN MET WATER?

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Nr.	Titel	Beschrijving
KES-00035	Ruiterpaden	Realiseer ruiterpaden achter de dijk, van dorp naar dorp
KES-00038	Wegen/fietspad verbreden	Maak de wegen op en rond de dijk breder en dus veiliger. Ze zijn nu te smal, zeker als toerisme voor meer drukte zorgt.
KES-00076	Beperk recreatie en toerisme	Voorkom dat de drukte in het gebied toeneemt door recreatie en toerisme. Houd hier rekening mee, bijvoorbeeld bij het realiseren van een nieuw fiets- of wandelpad. Dit heeft impact op de natuur en leefbaarheid in het gebied.
KES-00078	Paalscherm Wierum	Renoveer het karakteristieke paalscherm bij Wierum. Bewaar de oude aspecten van het gebied.
KES-00082	Parkeerplaatsen	Realiseer nieuwe parkeerplaatsen bij Wierum. Het huidige aantal parkeerplekken is niet voldoende voor de bewoners en recreanten.
KES-00110	Verbind wandel- en fietsroutes	Verbind wandel- en fietsroutes met elkaar.
KES-00127	Oude dijktrap Wierum	Herstel de oude dijktrap bij Wierum
KES-00131	Dijksplein Wierum	Onderzoek de mogelijkheid voor een dorpsplein op en rond de dijk.
KES-00233	Behouden kenmerkende zaken (historie)	Het behouden, waar mogelijk versterken en/of het terug laten komen van historie in de vorm van een infopaneel of markering in het landschap; monument bij Sexbierum, de Lange Dam met vuurtorentje onder de Westhoek, het voormalige vertrekpunt van de boot naar Ameland bij Zwarte Haan en diverse Dobben in de kwelders.
KES-00290	Parkeergelegenheden Peazens-Moddergat	Zorg voor meer parkeergelegenheid aan de rand van het dorp. Meer parkeren in het dorp is niet wenselijk.
KES-00291	Eénrichtingsverkeer in Peazens-Moddergat	Onderzoek de mogelijkheid voor éénrichtingsverkeer in het dorp om verkeersoverlast te verminderen
KES-00292	Bankjes op de dijk	Zorg voor bankjes (op de huidige locaties) waar lammetjes niet op kunnen zitten, zoals een bankje waarbij de zitting omhoog kan.
KES-00300	Verkeersborden 53,7	De grote hoeveelheid verkeersborden verminderen bij de binnenteen van de dijk bij dijkpaal 53,7.
KES-00306	Entreebord Moddergat	Entreebord Moddergat (30km) 300 meter verplaatsen nabij Mokselbankwei 4. Dit om een veiliger situatie te creëren voor de ontwikkeling van het garnalenmuseum + parkeerplaatsen
KES-00311	Ingreep bij sloepovergang	Bij het aanpassen van de sloepovergang moeten er maatregelen getroffen worden zodat er geen motoren/scooters de dijk op rijden.
KES-00321	Camperplaatsen Wierum	Voeg camperplaatsen toe aan de randen van Wierum zodat de huidige parkeerplaatsen niet gebruikt meer worden door campers.
KES-00323	Zitvoorziening muurtje	Combineer het muurtje bij de kerk in Wierum met een zitmogelijkheid.
KES-00325	Materiaal muurtje Wierum	Het muurtje in Wierum opwerken met natuurstenen. (basaltmuur)
KES-00334	Beeld kerk Wierum	Bij de kerk in Wierum staat een beeld van De wjirmdolster (pierensteekster) deze schijnt volgens de bewoner niet op zijn originele plek te staan. De wens is om deze te verplaatsen naar zijn oorspronkelijke positie nabij dijktrap bij 49,35.
KES-00337	Maatregel kruising Wierum	Realiseer een snelheidsremmende maatregel op de kruising van de Dykstritte en het Tsjerkeplein

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:24:08
Van: [redacted]
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Maatregelen Omgevingsprogramma 1DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi [redacted],

Regels 18-25 heb ik toegevoegd en diverse aanpassingen ingedaan. Ik denk dat ik vooreerst wel het meeste heb opgeschreven ☺ Ik ben nog wat zaken aan het uitzoeken. Maar dat kan later wel toegevoegd/aangepast worden. De hoofdlijnen staan er wel in.

De genoemde regels moeten dus compleet worden overgenomen ☺

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 24 juli 2024 12:40
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: RE: Maatregelen Omgevingsprogramma 1DYK

Hoi [redacted],

Welke wijzigingen heb je gedaan ten opzichte van gisteren?

Kun je die een kleurtje geven?

[redacted] heeft ook zijn aanvullingen in een eigen document gedaan.

Dat kunnen we ook doen als dit teveel gedoe geeft.

Maar dan wel graag de aanvullingen een kleurtje geven, zodat ik de wijzigingen kan zien.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: woensdag 24 juli 2024 12:31
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: Maatregelen Omgevingsprogramma 1DYK

Hoi [redacted],

Ik snap er niks van. Als is mijn wijzigingen wil opslaan krijg ik melding: kan niet opslaan omdat het bestand alleen lezen is.

Dus nogmaals het document zoals ik het op mijn computer heb opgeslagen met de aanvullingen van vandaag ��

Ik hoor graag even wat ik niet goed doe om dit in de toekomst te voorkomen.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: woensdag 24 juli 2024 11:28
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: Maatregelen Omgevingsprogramma 1DYK

Moarn!

Bedankt voor je toelichting [redacted].

Het is een helder betoog volgens mij.

De ruimte is schaars en er moeten keuzes worden gemaakt.

Daarbij moeten wij kijken naar onze doelen, in geval van de Omgevingsvisie.

De tabel waar we mee bezig zijn is een mooie basis om straks als werkgroep te bespreken.

Daar plan ik een middag voor in na de vakantie.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 23 juli 2024 09:45
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: Maatregelen Omgevingsprogramma 1DYK

Moarn,

Onderstaand is te vinden in de tabel maatregelen omgevingsprogramma 1DYK:

NFB, uitkoop deel van de particulieren voor omvormen van natuur, (droomfonds voor inzetten?). De gemeente heeft behoud van zomerpolders en de huidige functies in het beleid staan. Ook de cultuurhistorische waarden zijn beschermd.

[redacted] en ik hebben gisteravond nog een gesprek gehad met een tweetal eigenaren. Zij zijn niet van plan om hun gronden te verkopen om de reden dat hun bedrijfsvoering hier geheel op rust. In het verleden zijn er gesprekken geweest en is het ook tot een voorstel gekomen: de boeren krijgen 1/3-1/2 van de waarde van binnendijks land geboden. Hier gaan ze nimmer mee akkoord. 1:1 ruilen met binnendijks in de nabijheid van hun vestigingsplek zou dan een optie kunnen zijn. Echter is er een hoge gronddruk ontstaan binnen onze gemeente: Defensie (waar moet de proefboerderij SPNA dan naar toe?), Dongeradielen (heeft al een boerderij bij Ezumazijl gekocht), 1DYK, eventueel verlegging veerdam naar Ferwert, boeren die willen extensiveren en boeren die willen groeien. Het een gaat dus ten koste van het andere. Waar een boer van buitendijks naar binnendijks verhuist moet een andere boer vertrekken. Dit heeft tot gevolg dat de grondprijzen zullen stijgen (er zijn

diverse partijen met diepe zakken) en dit zal ten koste gaan van de familiebedrijven en schaalvergroting in de handwerken. Dit is al aan de gang. Van It Fryske Gea zijn er een aantal grote, meer intensieve, boeren die grote stukken land buitendijks huren om o.a. hun mestboekhouding op orde te houden. Dit is niet wat we nastreven. Anderzijds is al jaren bekend dat It Fryske Gea het niet zo nauw neemt met het beheer, o.a. uit baggeren van sloten waardoor hoge waterstanden ontstaan, niet naleven van de stekelverordening. De vraag is dan ook wat de natuur per saldo vooruitgegaan is sinds het Fryske Gea er zit: eerder achteruit is de constatering.

In de omgevingsvisie NEF erkennen wij dat de Mienskip zich zorgen maakt over het veiligstellen van de voedselvoorziening. Anderzijds zijn de laatste jaren de voedselprijzen enorm gestegen en stijgen deze nog steeds. Dit is het gevolg van o.a. klimaatverandering waardoor ons landbouwgebied steeds belangrijker wordt, geopolitieke spanningen (Brussel en de Rijksoverheid hebben het inmiddels over een oorlogseconomie! https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2511067-een-economie-met-defensie-als-prioriteit-wat-betekent-dat-voor-nederland) en diverse maatregelen op het gebied van klimaat, water en natuur. Het is dan ook de vraag of we (na het omslaan van het sentiment in de maatschappij en politiek) natuurmaatregelen kunnen prevaleren boven voedselproductie. Vanuit mijn expertise zeg ik dat we ander moeten gaan prioriteren.

De vraag is dan ook, met de kennis en omstandigheden van nu, of wij de uitkoop van buitendijkse particulieren op moeten nemen in de tabel met maatregelen. Vanuit het voedselvraagstuk en de geopolitieke spanningen is dat een nee. Mijn voorstel is om een project/maatregel/bedrag op te nemen waardoor de particuliere eigenaren van buitendijks land langjarig subsidie kunnen krijgen voor agrarisch natuurbeheer.

Nog even een paar passages uit onze omgevingsvisie waaruit blijkt dat we onze landbouwgronden moeten koesteren:

-landbouw zorgt voor veel werkgelegenheid en is een belangrijke economische drager;

-betaalbaar en voldoende veilig voedsel is een eerste levensbehoefte;

-voedselarmoede mag geen maatschappelijk probleem worden (https://www.rodekruis.nl/nieuwsbericht/niet-genoeg-eten-voor-450-000-nederlanders/);

-we staan als gemeente meervoudig ruimtegebruik voor;

-tegengaan verzilting: uitgebreide verkweldering zomerpolders buitendijks zal verzilting binnendijks doen toenemen;

-bewuste afwegingen bij tegenstellingen.

Ik hoor graag jullie ideeën hierover.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: maandag 22 juli 2024 18:00
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: Maatregelen Omgevingsprogramma 1DYK

Hoi collega's,

Het is van belang om in kaart te brengen welke maatregelen wij als NF willen om onze gemeentelijke doelen (waaronder uit de Omgevingsvisie) te bereiken.

Het middel om dit in vast te leggen is een gebiedsgericht Omgevingsprogramma.

Een aanzet hiervoor is de tabel met maatregelen.

Zie onderstaande map, die ik met jullie heb gedeeld:

1DYK

De meeste maatregelen zijn te koppelen aan een locatie (blad Locatie).

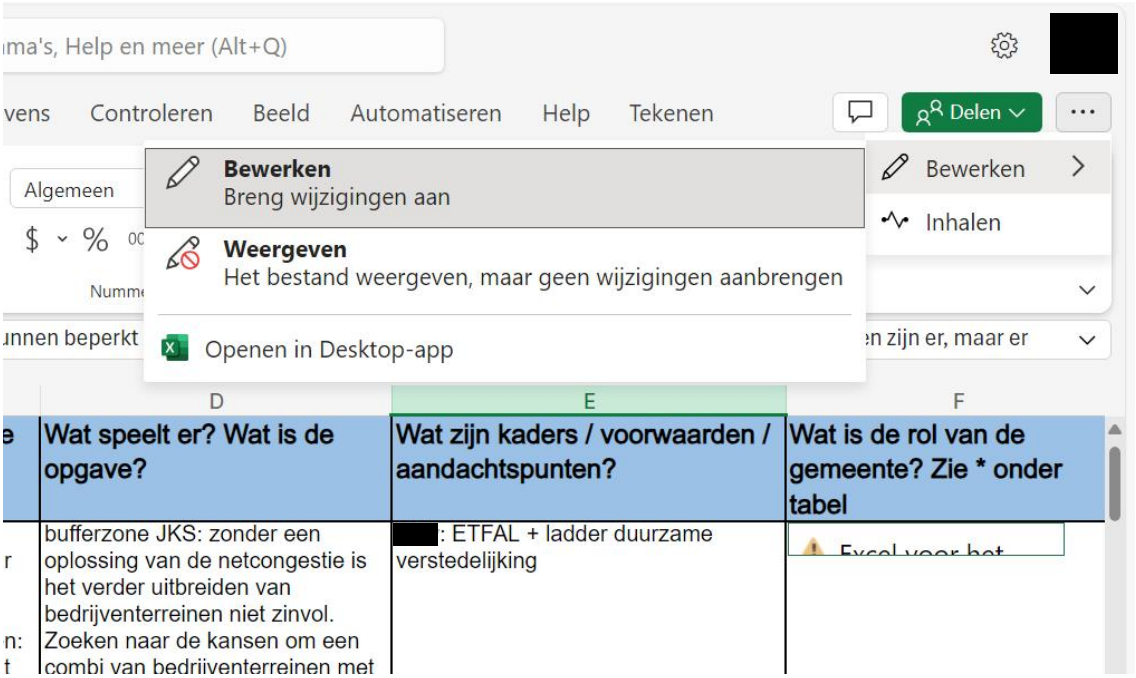
Hierin heb ik de lijst van [redacted] al geplakt.

Ook een aantal vanuit het gebiedsdocument heb ik erin gezet.

Kijk maar even of het zo werkbaar is en jullie de kolommen kunnen aanvullen.

NB. Wel het document even openen in de app!

Anders is de tabel niet goed te bewerken…

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE
NOARD EAST FRYS LÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:12:18
Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 24 juli 2024 11:19:07
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Memo raad gebiedsproces 1 DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
2024.07.23 - Memo aan de Raad Gebiedsproces 1 DYK - DEF -.docx;

Hoi collega's,

Ik had net [redacted] van gemeente Waadhoeke aan de lijn.

Ze gaan bezig om een visie op de Waddenkust te ontwikkelen.

Ter informatie stuurde ze bijgaande memo.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 24 juli 2024 10:59
Aan: [redacted]
Onderwerp: Memo raad gebiedsproces 1 DYK

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:24:21
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 24 Jul 2024 13:31:59
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Memo raad gebiedsproces 1 DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None

[redacted],

Mooie aanzet voor het opstellen van een vergelijkbare gemeentelijke visie op onze Waddenkust. Burgemeester Kramer heeft enige tijd geleden ook al aandacht hiervoor gevraagd. Als de Waadhoeke er al bezig gaat dan is m.i. de noodzaak in onze gemeente nog groter gezien het grote(re) aantal gebiedsprocessen dat in onze gemeente aan de orde is en daar komt de aanwezigheid van het Lauwersmeer en aardgasvelden nog bij. Dat brengt ook de nodige dynamiek met zich mee. Uit ervaring (FPLG en POVI) kan ik nog melden dat niet-kustgemeenten in Fryslân te maken hebben met veelal een beperkter aantal gebiedsprocessen en als je “een rondje langs de velden” houdt het in onze gemeente een groot aantal is. Inzicht in: wat er aan de kust of over de dijk aan de orde is, welke rol wij hebben, welke middelen beschikbaar zijn, wat het kost of ons oplevert en wat de bestuurlijke- en organisatorische inzet is. Voorgaande is vermoedelijk alleen per proces bekend. Het inzicht in het totaal en de samenhang van de gebiedsprocessen mist binnen de organisatie.

Ik denk dat het goed is om e.e.a. na het zomerreces bestuurlijk aan de orde te stellen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy

06 [redacted]

[redacted]@noardeast-fryslan.nl

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 24 juli 2024 11:19

Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: FW: Memo raad gebiedsproces 1 DYK

Hoi collega's,

Ik had net [redacted] van gemeente Waadhoeke aan de lijn.

Ze gaan bezig om een visie op de Waddenkust te ontwikkelen.

Ter informatie stuurde ze bijgaande memo.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>
Verzonden: woensdag 24 juli 2024 10:59
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: Memo raad gebiedsproces 1 DYK

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:09:33
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 26 Aug 2024 08:10:42
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Concept-agenda Stuurgroepvergadering 1Dyk, 5 september 2024
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Concept-agenda Stuurgroepoverleg 1Dyk, 5 september 2024.docx; Bijlage A Verslag Stuurgroepoverleg 1Dyk 3 juni 2024.pdf; Bijlage 1 presentatie IIP.pdf; Bijlage 2 presentatie KZH.pdf; Bijlage 3 presentatie TPM.pdf;

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 30 juli 2024 12:17
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] (Gast - It Fryske Gea) ; [redacted] (NN) ; [redacted]@fryslan.frl;
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] (Gast - Wesselink van Zijst)
Onderwerp: Concept-agenda Stuurgroepvergadering 1Dyk, 5 september 2024

Goedemorgen allen,

De volgende Stuurgroepvergadering 1Dyk staat vrij vlot na het zomerreces, op 5 september gepland. Bijgaand vast de concept-agenda inclusief bijlagen voor dit overleg.

Ook aan jullie als gebiedspartners de vraag of er vanuit jullie organisaties punten zijn, die op 5 september op deze bestuurlijke tafel besproken zouden moeten worden.

Zo ja, willen jullie dit dan in antwoord op deze mail aangeven richting mij, maar ook in verband met de vakantie, naar de programmabureauleden [redacted], [redacted] en [redacted]?

Agendapunt 8 is opgenomen op de agenda n.a.v. het verzoek van Sijbe Knol tijdens de vorige vergadering. Eerder heeft [redacted] een soortgelijke toelichting gegeven tijdens een stuurgroepvergadering. Graag hoor ik van jullie of deze behoefte ook bij jullie bestuurder aanwezig is.

Zo niet, dan wordt de toelichting intern bij de provincie opgepakt.

Alvast hartelijk dank voor jullie reacties.

Het streven is om de definitieve agenda op 26 augustus a.s. te verzenden.

Vervolgens staat er op 30 augustus nog een Programmateamoverleg gepland, om de stuurgroepvergadering van 5 september verder met elkaar voor te bereiden.

Een hele goede vakantie gewenst!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Tel: 06-[redacted]

Werkdagen: [redacted]

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Verslag 23e Stuurgroepoverleg
1Dyk

Datum:	Maandag 3 juni 2024
Tijd:	12.30 – 14.00 uur
Locatie:	Kantoor WF, zaal Heegermeer
Aanwezig:	Jan Dijkstra (gemeente Waadhoeke, digitaal), Frank Jorna (Wetterskip Fryslân, voorzitter), Sijbe Knol (Provincie Fryslân), [redacted] (Rijkswaterstaat namens PAGW, digitaal), Tineke de Vries (LTO), [redacted] (Wetterskip Fryslân), [redacted] (Rijkswaterstaat namens PAGW, digitaal), [redacted] (Wetterskip Fryslân), [redacted] (Wetterskip Fryslân), [redacted] (Wetterskip Fryslân), [redacted] (WesselinkvanZijst), [redacted], [redacted] (Wetterskip Fryslân)
Afwezig:	Pieter Braaksma (gemeente Noardeast-Frysân), Henk de Vries (It Fryske Gea), [redacted] (Provincie Frysân), [redacted] (Wetterskip Fryslân), [redacted] (Wetterskip Fryslân)

---

1. **Opening**
   Frank Jorna opent de vergadering en heet eenieder welkom.
   Henk de Vries en Pieter Braaksma zijn helaas afwezig.
   Ambtelijk zijn vanuit Wetterskip Fryslân programmamanager [redacted] en projectmanager [redacted] niet aanwezig. Ook [redacted] van Provincie Fryslân is afwezig.

2. **Actualiteiten en mededelingen**.
   [redacted] meldt dat de werkzaamheden aan de kwelder van Wierum op 15 juli aanstaande van start gaan. Er wordt gewerkt aan de communicatie naar de omgeving.

3. **Ingekomen stukken**
   Geen.

4. **Verslag Stuurgroepvergadering 1Dyk, 14 februari jl.**
   Opmerkingen t.a.v. het verslag:

   - [redacted] ziet op bladzijde 5 graag: 'De zorgen van RWS zitten vooral in het voortraject; hoe krijg je e.e.a. in korte tijd concreet?' gewijzigd in 'De zorgen van RWS zitten vooral in het vervolgtraject; hoe krijg…..'

- Tevens verzoekt zij op bladzijde 8 '[redacted] wil hier graag nog aan toevoegen dat Rijkswaterstaat hier ook natuurbeheerder is. Het peilbeheer en de relatie met de Kaderrichtlijn Water valt daar ook onder' te wijzigen in '[redacted] wil hier graag nog aan toevoegen dat Rijkswaterstaat hier ook natuurbeheerder is. Het waterbeheer en de relatie met de Kaderrichtlijn Water valt daar ook onder'.
- Sijbe Knol vraagt, ook naar aanleiding van de opmerking van Frank Jorna op bladzijde 2 van het verslag, t.a.v. de behoefte om inzicht te krijgen wat op welk niveau en in welk gremium gebeurt, of er de volgende vergadering een toelichting gegeven kan worden op de overlegstructuur in het Waddengebied.

5. Toelichting voortgang Integraal Inrichtingsplan 1DYK
Informerend t.a.v. o.a. werkwijze, planning, invulling governance, participatie en communicatie

- [redacted] geeft aan dat men in het IIP 'goed onderweg' is; de bal is aan de voet. Hij is heel blij met het feit dat er naar een governancestructuur is gegaan, waarin alle partners een bijdrage leveren/geleverd hebben.
- [redacted], senior adviseur bij WesselinkvanZijst, stelt zich kort voor. Hij zal voortaan als onafhankelijk procesleider vanuit 1Dyk voor het IIP het woord doen. Hij geeft een korte presentatie, zie bijlage 1.
- In het IIP staat de opgave voorop en wordt nadrukkelijk voortgebouwd op wat er al ligt, o.a. het gebiedsdocument.
- Na goedkeuring op het procesplan IIP door de Stuurgroep in de vorige vergadering op 14 februari jl., is op ambtelijk niveau invulling gegeven aan de governancestructuur.
- Afwijkend van de eerdere opzet is uiteindelijk niet gekozen voor een separate klankbordgroep met kennishouders die gevraagd/ongevraagd advies geven. In geval van het IIP worden de kennishouders betrokken bij de werkplaatsen en de lokale consulten. Hiermee wordt de structuur niet ingewikkelder dan nodig.
- Er speelt heel veel in de regio Koehool-Lauwersmeer. Om de integraliteit van de opgaven weer te geven en duidelijk te maken wat wel in wat niet in de scope van 1Dyk valt, is in de presentatie op sheet 7 een verduidelijkende figuur opgenomen.
- Het IIP geeft invulling aan de integraliteit, waarbij de diverse belangen goed worden afgewogen. Het plan legt een basis voor de vergunbaarheid.
- Afstemming tussen de trajecten is uitermate belangrijk; we willen bij wijze van spreken niet vijf keer met de familie Janssen om tafel over verschillende vraagstukken.
- Het programmabureau staat ten dienste van de gehele IIP opgave en is opgezet om het proces te begeleiden, niet om belangen te behartigen. Daarvoor zitten de bestuurders aan tafel.
- Voor wat betreft de participatieladder is concreet invulling gegeven aan het model van Wetterskip Fryslân (zie sheet 11).

- Stakeholders/partijen worden uitgenodigd voor de komende lokale consulten en werkplaatsen. Op sheet 12 is een overzicht weergegeven welke partijen op welk niveau worden betrokken.
- [redacted] vult aan dat voor grondeigenaren een aparte participatiestrategie geldt. Uiteraard is deze groep welkom bij de lokale consulten, maar er worden ook separate afspraken gemaakt.
  Op dit moment wordt er nog niet in groepsverband gesproken. Deze week vinden de eerste gesprekken met een tweetal grondeigenaren plaats.
  In de nieuwsbrief van juni wordt aandacht besteed aan de overleggen met en communicatie richting de grondeigenaren.
- [redacted] doet het aanbod, dat als er behoefte is aan een toelichting op het proces IIP, bijvoorbeeld tijdens een MT- of collegevergadering, hij graag bereid is die toelichting op zich te nemen. Frank Jorna roept vervolgens op ook vooral gebruik te maken van dit aanbod.
- [redacted], aangesteld vanuit 1Dyk en de afspraken rond het IIP in de stuurgroepvergadering van 14 febr. jl. als [redacted], stelt zich kort voor. Vervolgens licht hij toe hoe er in de werkplaatsen aan de slag wordt gegaan. Het gebiedsdocument is een belangrijk vertrekpunt. Het is nu zaak de informatie hieruit goed op kaart te zetten en met elkaar in verband te brengen. Hierin spelen de werkplaatsen een belangrijke rol. De eerste werkplaatsen vinden voor de zomer plaats. In deze werkplaatsen worden de 'dragers' uit het gebiedsdocument, met behulp van deskundigen op dat gebied, verder geconcretiseerd; hoe zit het huidige systeem in elkaar, waar liggen opgaven en kansen? Deze zaken moeten we scherp krijgen en we moeten er dezelfde beelden over hebben. We gaan nadenken over integrale oplossingen, vanuit de logica van de plek.
- Jan Dijkstra constateert dat er voor de gemeente Waadhoeke binnen de 1Dyk opgave weinig is overgebleven; drie stukjes dijk, waar beperkt maatregelen worden uitgevoerd ten behoeve van de veiligheidsopgave. Hij wil voor het vervolgproces wel graag duidelijkheid over de participatieve rol van de gemeente en geeft aan dat het voor de gemeente Waadhoeke belangrijk is te weten wie waar wordt uitgenodigd en wanneer. Zij willen mensen niet in een proces betrekken, waarvan na afloop wordt gezegd: 'Waar hebben we het allemaal voor gedaan?'
- [redacted] legt uit dat het de bedoeling is om in twee ronden werkplaatsen te werken. De eerste ronde, voor de zomer, betreft het meer scherp krijgen van belangrijke dragers en opgaven. Het biedt ook een kans om stakeholders, na een relatief stille periode, weer actief te betrekken. In de tweede ronde, na de zomer, wordt nadrukkelijker gekeken naar het maken van keuzes en de bijbehorende integraliteit. Er wordt momenteel gewerkt aan de verdere vormgeving. Hierin kunnen gemeentes actief meedenken.
- [redacted] onderschrijft e.e.a. Hij heeft hier ook met [redacted] over gesproken. Als programmabureau biedt hij hierin graag aan om de gemeente hierbij te helpen. Het streven is en blijft dat alle partijen aan het einde van het traject een overwinningsspeech kunnen houden.
- Jan Dijkstra geeft aan dat juist die overwinningsspeech voor de gemeente Waadhoeke wat klein wordt. Dus: 'Hoe gaan we dit doen wat onze gemeente betreft?'

- Tineke de Vries merkt op dat zoetwaterbeschikbaarheid voor de gemeente Waadhoeke toch ook essentieel is. Jan Dijkstra onderschrijft dit; het zoet-zout vraagstuk is voor ons allemaal evident.
  Hij geeft aan dat vanuit de ingebrachte projecten uiteindelijk maar weinig koppelkansen overblijven. Het is belangrijk nog eens goed te kijken waar we betrokken zijn.
- [redacted] vertelt dat de uitnodigingen voor de werkplaatsen deze week de deur uitgaan, waarbij deelnemers vooraf geconsulteerd worden.
- Als laatste stelt [redacted] zicht kort voor als projectmanager voor het IIP. Hij zal sturen op tijd, budget in kwaliteit; doen we wat we opgeschreven hebben en krijgen we een eindvoorstel waarmee we verder kunnen?

6. Toelichting stand van zaken dijkversterkingsprojecten

Informerend m.b.t. de projecten:
- Koehool-Zwarte Haan
~~- Groen~~
- Ternaard-Paesens-Moddergat

- Frank Jorna licht toe dat de stand van zaken project Groen deze vergadering komt te vervallen. Het project is al een aantal keren in de Stuurgroep aan de orde geweest en er zal de volgende vergadering weer een update gegeven worden.
- [redacted], projectmanager voor de dijkversterking tussen Koehool en Zwarte Haan geeft een korte presentatie (zie bijlage 2) over de stand van zaken van het project en het Plan van Aanpak voor de realisatie.
- Als gevolg van nieuwe inzichten en aanvullend onderzoek is de scope, oftewel de veiligheidsopgave voor het dijktraject tussen Koehool en Zwarte Haan aanzienlijk kleiner geworden.
- Met beperkte maatregelen aan de zeezijde van de dijk, voldoet de dijk nog 25 jaar aan de norm.
- Er worden voor het stormseizoen een aantal werkzaamheden uitgevoerd, die vervolgens worden gemonitord. Mogelijk moeten op basis van de uitkomsten van deze monitoring nog aanvullende werkzaamheden verricht worden. Het betreft hier 'no regret'-maatregelen, waar gezien de aard van de werkzaamheden, geen Projectplan Waterwet voor nodig is. Deze werkwijze scheelt dus tijd en geld en past in de lijn 'sober en doelmatig'.
- Het project Koehool-Zwarte Haan richt zich puur op de veiligheidsopgave. De koppelkansen worden meegenomen in het IIP.
- Als natuurcompenserende maatregelen wordt de bitumenlaag afgestrooid met breuksteen, waarop een nieuwe 'leeflaag' kan ontstaan. Tevens wordt over 1,5 kilometer lengte van het dijktracé het hekwerk een meter naar binnen geplaatst, zodat daar geen begrazing plaatsvindt en een meer biodiverse grasbekleding kan ontstaan.
- Tineke de Vries vraagt of de pachters van de dijk, die er schapen hebben lopen, worden meegenomen in deze ontwikkeling. [redacted] antwoordt dat zij op de hoogte zijn.

- [redacted], projectmanager voor de dijkversterking tussen Ternaard en Peazens -Moddergat, geeft vervolgens een toelichting op de stand van zaken van het project Ternaard | Peazens-Moddergat (zie presentatie bijlage 3). In haar presentatie vertelt ze, dat het erop lijkt dat de veiligheidsopgave verkleind kan worden, waardoor de dijkversterking minder ruimtebeslag vraagt. Om die reden zullen mogelijk de Natura 2000-begrenzing, de complexere inpassing in de dorpen en aankoop van agrarische gronden minder of niet aan de orde zijn. Deze informatie is echter nog niet intern afgestemd en er heeft nog geen kwaliteitsborging plaatsgevonden, waardoor e.e.a. nog niet met zekerheid gesteld kan worden.
- [redacted] geeft een toelichting op de verschillende afwegingen die t.a.v. het ontwerp hebben plaatsgevonden. (Zie ook bijlage 3) en geeft aan dat de Adviesgroep Ruimtelijke Kwaliteit goed bij het ontwerp wordt betrokken.
- In de volgende stuurgroepvergadering van 5 september a.s. zal het voorlopig ontwerp voor de dijkversterking tussen Ternaard en Peazens-Moddergat worden toegelicht.
- Tineke de Vries vraagt of er agrarische grond nodig is om de dijk te versterken. [redacted] antwoordt daarop dat er nog niet met zekerheid te zeggen is dat er geen grond nodig is. Vrijdag wordt er een start gemaakt met de kennismakingsgesprekken met de grondeigenaren. We hopen dat de benodigde grond minimaal is, maar hier wordt momenteel nog aan gerekend. Vooralsnog gaan we er daarom vanuit dat we grond nodig hebben. Daarbij is er aandacht voor een zorgvuldig proces richting grondeigenaren.
- [redacted] biedt aan om vanuit RWS mee te kijken bij het buitendijkse deel, ook vanuit KRW-perspectief.
- [redacted] vertelt dat er gesprekken gaande zijn met de provincie inzake de vergunning in het kader van de Wet Natuurbescherming; mogelijk valt het ontwerp buiten de N2000 begrenzing.
- [redacted] geeft aan dat het voor het project een belangrijk aandachtspunt is om goed in gesprek te blijven met de omgeving, gebiedspartners, bv. museum het Fiskershûske, om reden dat de dijkversterking Ternaard | Peazens Moddergat wat vooruit loopt ten opzichte van het Integraal Inrichtingsplan.
- Tineke de Vries vraagt hoe zoetwaterbeschikbaarheid, als één van de dragers, wordt meegenomen; is het een koppelkans of een apart traject? [redacted] antwoordt daarop dat de binnendijkse vaarten wel worden meegenomen bij de dijkversterking, maar dat zoetwaterbeschikbaarheid verder van de dijk een onderdeel is van het Integraal Inrichtingsplan. Concrete maatregelen worden, nadat het ruimtelijke plan gemaakt is, mogelijk weer toegevoegd aan de dijkversterking TPM, maar kunnen ook belegd worden binnen het project Groen.
  Heldere communicatie hierover is wel een aandachtspunt.
- Tineke de Vries geeft aan het positief te vinden dat het ruimtebeslag op agrarische grond vooreerst lijkt mee te vallen.

7. Rondvraag

Geen.

8. Sluiting

De volgende stuurgroepvergadering vindt plaats na het zomerreces, op 5 september a.s.

UPDATE STUURGROEP 1DYK

STAND VAN ZAKEN 3 JUNI 2024 / PROGRAMMABUREAU

ALTIJD DE OPGAVE VOOROP

Opgave

- Q1 2025 ligt er een akkoord op het integraal inrichtingsplan voor 47 km dijkverbetering Koehool – Lauwersmeer waarbij samenhangende initiatieven uit het Gebiedsdocument 1DYK, PAGW maatregelen, het Ecologisch Perspectief en andere raakvlakprojecten zijn meegenomen waar mogelijk.

- Hierbij is rekening gehouden met 3 kernelementen:
  - Dijk versterkt - Hoogwaterveiligheid
  - Randen verzacht- Ecologisch herstel waddengebied
  - Gebied verrijkt – meerwaarde rondom de dijk

Doorkijk:

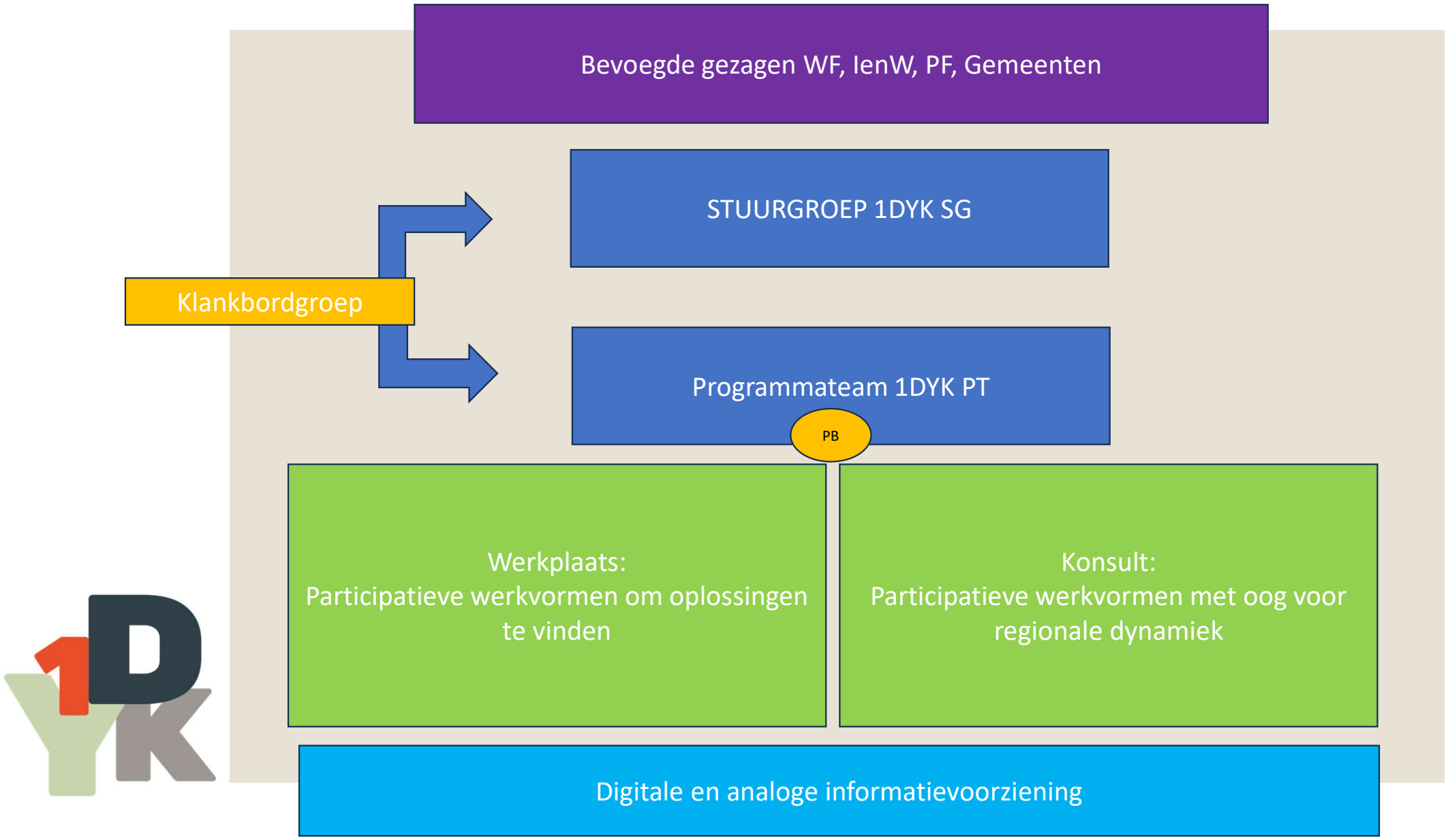
- Eind 2025 zijn integrale effectstudies inclusief maatregelen IIP klaar.
- Begin 2026 start de procedure projectbesluit (Project Groen). Eind 2026 ligt er een projectbesluit voor Project Groen met het IIP als onderlegger.

Het gebiedsdocument als vertrekpunt

- Drie dragers / Zes thema's:
    - Randvoorwaardelijk dat wat voor alle thema's en initiatieven meegewogen dient te worden: Ruimtelijke Kwaliteit, Grond/ Bodem/Slib mogelijkheden
    - Inhoudelijk dat wat bijdraagt aan de inhoudelijke kwaliteit op verschillende plekken in het gebied: Natuurlijke Kwaliteit, Duurzaam Toerisme, Zoetwaterbeschikbaarheid, Vitale Kust
- Thema's zijn:
    - zoetwaterbeschikbaarheid
    - natuurlijke kwaliteit
    - grond/bodem/slib
    - vitale kust
    - duurzaam toerisme
    - ruimtelijke kwaliteit
- Heel veel projecten en initiatieven!

GOVERNANCE IIP

Bevoegde gezagen WF, IenW, PF, Gemeenten
STUURGROEP 1DYK SG
Klankbordgroep
Programmateam 1DYK PT
PB
Werkplaats:
Participatieve werkvormen om oplossingen te vinden
Konsult:
Participatieve werkvormen met oog voor regionale dynamiek
Digitale en analoge informatievoorziening

IPM

IPM

IPM

Er zijn vanuit hoogwaterveiligheid 4 trajecten ingedeeld in 3 deelprojecten:

1

2

3

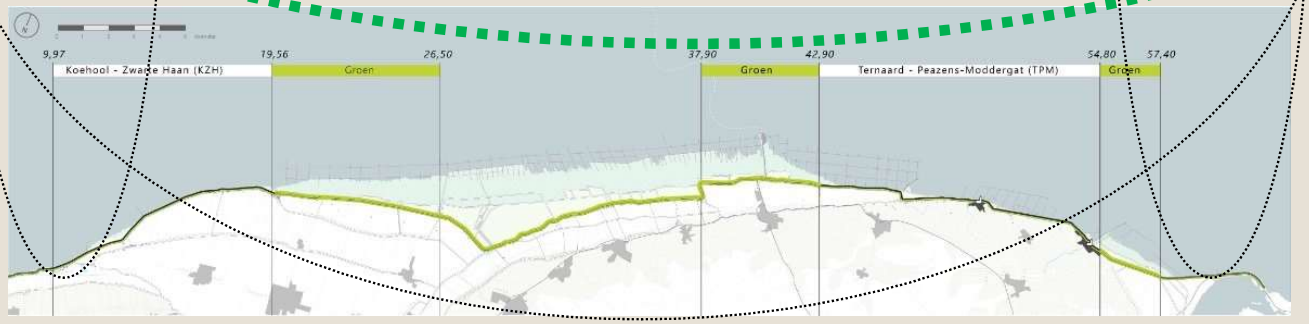
KZH

Groen

TPM

Groen

Er komt 1 IIP als doorontwikkeling van gebiedsdocument naar inrichtingsplan

1DYK betrekt qua scope alle vraagstukken zoals eerder beschreven in het gebiedsdocument

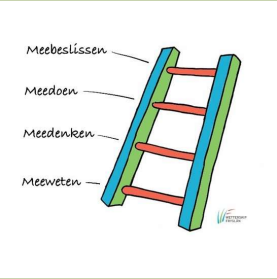
PROGRAMMABUREAU

Taken en Verantwoordelijkheden

- Ten dienste van de gehele IIP opgave en alle daarbij betrokken stakeholders
- Ondersteunt PT en SG waar wenselijk
- Er is geen sprake van belangbehartiging, maar onafhankelijke procesondersteuning
- Minimale bezetting:
  - Procesbegeleider
  - Ontwerpleider
  - Projectmanager
- Naast bovenstaande rollen is het PB aangevuld met personen die toezien op o.a. bestuurlijk advies, secretariaat, communicatie, omgevingsmanagement en juridische zaken.

PARTICIPATIE IIP

Participatie op het IIP proces

Meebeslissen – De Stuurgroep
Dit is een vorm van samenwerking, waarbij alle deelnemers invloed hebben op het proces en het resultaat hiervan. We betrekken belanghebbenden vanaf het beginstadium en maken samen met hen het project, programma of beleid. Belanghebbenden zijn hier bevoegd om te beslissen wat voorgedragen wordt aan het bestuur.

Meedoen – De Werkplaats
Het op te stellen beleid of programma en uit te voeren project staat nog niet vast. De belanghebbenden worden in een vroeg stadium betrokken en kunnen meedoen door een bijdrage te leveren aan het ontwerp. Belanghebbenden kunnen problemen, adviezen, kansen en oplossingsrichtingen aangedragen. Wij nemen dit over of mee óf leggen uit waarom dit niet gebeurt.

Meedenken – Terinzageleggingen in projectbesluit procedure, Lokale Konsulten etc.
We maken een project, programma of beleidstekst en vragen belanghebbenden om mee te denken en advies te geven. Afhankelijk van de complexiteit van de opgave kan dit op verschillende manieren. Bijvoorbeeld door terinzagelegging. Wij bepalen in hoeverre meningen en ideeën worden overgenomen.

Meeweten – Nieuwsbrief, website en analoog contact
Wij informeren belanghebbenden over de opgave. Belanghebbenden kunnen vragen stellen over het proces en de inhoud. Wij verwijzen naar de verschillende participatievormen.

Dialoogstructuur gereed

MEEBESLISSEN

IIP	Grondverwerving
It Fryske Gea	Grondeigenaren met/zonder opstallen
LTO Noord	Wetterskip Fryslân
Gemeente Noardeast Fryslân	*team verwerving IIP:* [redacted]
Gemeente Waadhoeke	[redacted] *etc*
Provincie Fryslân	
Rijkswaterstaat	
Wetterskip Fryslân	

TOETSENDE GESPREKKEN

- Gebiedscommissie Dongeradielen
- Het Friesch Grondbezit
- Rijkswaterstaat (VBA2030)
- Staatsbosbeheer
- Nederlandse Aardolie Maatschappij
- Wagenborg

MEEWETEN (digitaal/analoog)

Alle partijen op de belangenmatrix

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDOEN'

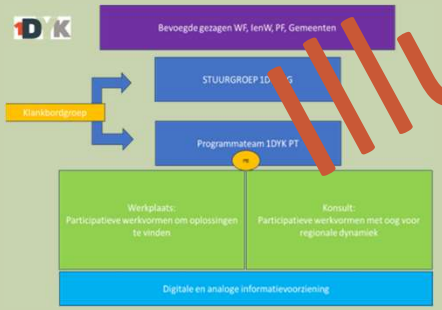
Zoetwater	Ecologische plus	Brede Welvaart
It Fryske Gea	It Fryske Gea	It Fryske Gea
LTO Noord	LTO Noord	LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân	Gemeente Noardeast Fryslân	Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke	Gemeente Waadhoeke	Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân	Provincie Fryslân	Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat	Rijkswaterstaat	Rijkswaterstaat
Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân	Wetterskip Fryslân
Het Friesch Grondbezit	Het Friesch Grondbe	Stichting Vitale Waddenkust
Vereniging Circulair Friesland	Stichting Vitale Waddenk	Toerisme Alliantie Friesland
Waddenvereniging	Vereniging Circulair Fries	Vereniging Circulair Friesland
Wetterskip Fryslân (beheer)	Waddenvereniging	Investeringskader Waddengebied
	Investeringskader Waddengebied	

PER S[illegible]MBER TOEGEN AAN '[illegible]EDOEN'

Agrarische collectief Waadrâne	[illegible]	Stichting Sense of Place
Agrarische Jongeren Vereniging	[illegible]enNatuur Fryslân (BNF)	Sportvisserij Fryslân
Natuurcollectief Fryslân	Nederlandse Akkerbouw Vakbond	Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology
Feriening Biologyske Boeren Fryslân (FBBF)	Stichting Holwerd aan Zee	

KENNISHOUDENDE PARTIJEN

Waddenacademie, Witteveen+Bos, [redacted] etc etc

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDENKEN'

Lokaal Konsult Oost	Lokaal Konsult West	Lokaal Konsult Oost West
Buurtschap De Oere		
Buurtvereniging 't Schoor	Het Uytland	Bond Friese Vogelwachten (BFVW)
Stichting Monumentenbehoud Noardeast Fryslân	Buurtschap Zwarte Haan	Raad van Advies Waddenzeehavens
Stichting Museum Noord - Oost Fryslan	DOM Barradeel (DorpsOntwikkelingsMethode)	Farmer Defence Force
Ondernemersverenigingen NEF	DOM Oude Bildtdijk (DorpsOntwikkelingsMethode)	Friese Milieu Federatie
Dorpsbelang Blije	Dorpsbelang Tzummarum	Salta
Dorpsbelang Hallum	Plaatselijk belang Nij Altoena	Stichting Markant Friesland
Dorpsbelang Holwerd	Plaatselijk belang St. Annaparochie	Omwonenden (niet georganiseerde vorm)
Dorpsbelang Nes	Plaatselijk belang St. Jacobiparochie	Ondernemingen (niet georganiseerde vorm)
Dorpsbelang Ternaard	Plaatselijk belang Westhoek	Stichting Landschapsbeheer Friesland
Dorpsbelangen Ferwerd	Streekbelang Minnertsga	Vogelbescherming
Dorpsbelangen Hege Beintum	Stichting Aerdenplaats	
Dorpsbelangen Paesens Moddergat	Stichting Bunker Koehoal	
Dorpsbelangen Wierum	Dorpsbelangen Marrum	
Werkgroep Skip yn us Feart		
Werkgroep Recreatie en Toerisme van Ternaard		
Werkgroep Kromme Horne		

illustratief

INTRODUCTIE

[redacted] & [redacted]

WETTERSKIP FRYSLÂN

HWBP voor sterke dijken

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

provinsje fryslân
provincie fryslân

GEMEENTE waadhoeke

GEMEENTE NOARDEAST FRYSLÂN

en een afvaardiging van
landbouw- en terrein-
beherende organisaties

PROJECT KOEHOOL –ZWARTE HAAN

3 JUNI 2024

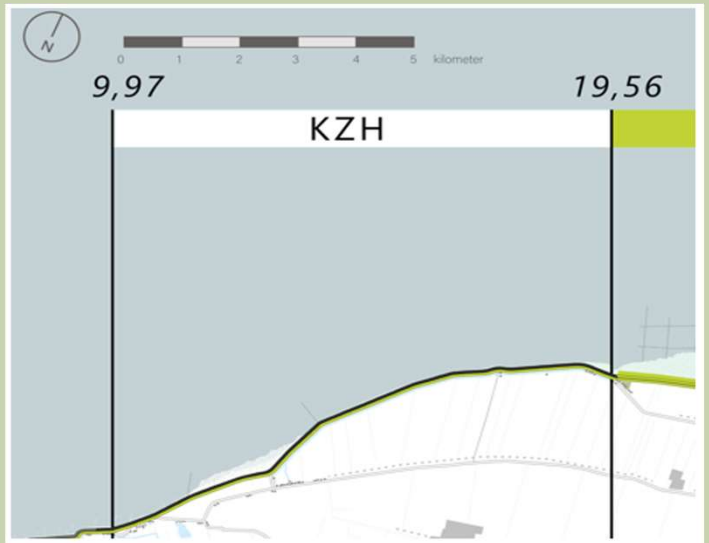
Inhoud

- Scope Voorkeursalternatief 2021
- Tijdshorizon
- Scope nu
- Koppelkansen
- Aanpak
- Risico’s en aandachtspunten

Scope voorkeursalternatief

Geografische scope: km 10,10 tot 19,55 (9,45 km)

- Koperslakblokken: km 18,95-19,25 en 11,55 – 12,30 (1,05 km)
- Basaltblokken: km 10,25 - 11,55 over volle breedte (9.225 m2).
- Gepenetreerde klinkers: km 13,05 – 19,55 (6,5 km)
- Asfaltbekleding: km 10,10 – 19,55 (9,45 km)
- Grasbekleding buitentalud: km 10,10 – 19,55 (9,45 km)
- NWO's (ZOZ)

Figuur 2-2: Dijktraject Koehool – Zwarte Haan

Niet waterkerende objecten

1. Zitbank op kruin nabij km 10,25
2. Kunstobject de Poederramp nabij km 13,00
3. Slagboompalen - 4 stuks
4. Taludtrappen - 3 stuks
5. Betongoot – lengte 730 m1
6. Klinkers onder grastalud tpv dwarsafrasteringen – 16 stuks
7. Klinkers onder grastalud tpv overgang binnenbeloop en binnenteen – lengte 5.590 m1
8. Steil binnentalud – lengte 2.000 m1

Tijdshorizon

- Na 2048 opgave kleibekleding
- Asfalt: geschatte restlevensduur tot ca 2045-2050
- Hoogte: grens bereikt in 2048.

Conclusie: rond 2045 nieuw project opstarten voor KZH. Tot die tijd beperkte maatregelen nodig

Nieuwe scope

- De basaltbekleding tussen km 9,97 en km 11,55 is onvoldoende en wordt verbeterd;
- De basaltbekleding onder de loopbrug van het gemaal Zwarte Haan is onvoldoende en wordt verbeterd ;
- De asfalt bekleding tussen km 9,97 en km 13,05 is nog niet definitief beoordeeld;
- De randen van de dijkovergangen buitendijks worden verbeterd.

Koppelkansen binnen KZH

- Bunker Koehool
- Biodiverse inrichting dijk en/of binnenberm
- Vispasseerbaarheid stuw/gemaal Miedema
- Op paad langs het Waad

Overbrengen naar IIP. Bunker overdragen naar Stichting Waterschapserfgoed

Aanpak

"Trial en Error"

1.	Proef penetreren basalt met bitumen (Go/no go)	april 2024
2.	Penetreren basalt bovenlaag	aug 2024
3.	Monitoren freatische lijn asfalt (Go/no go)	stormseizoen 2024-/25 of verder
4.	Aanbrengen asfalt afdichting	2025/26
5.	Monitoren stormseizoen (go/no go)	

(Geen projectbesluit!)

1.	Vervangen asfalt 12 meter	2027

(met projectbesluit!)

Aanpak

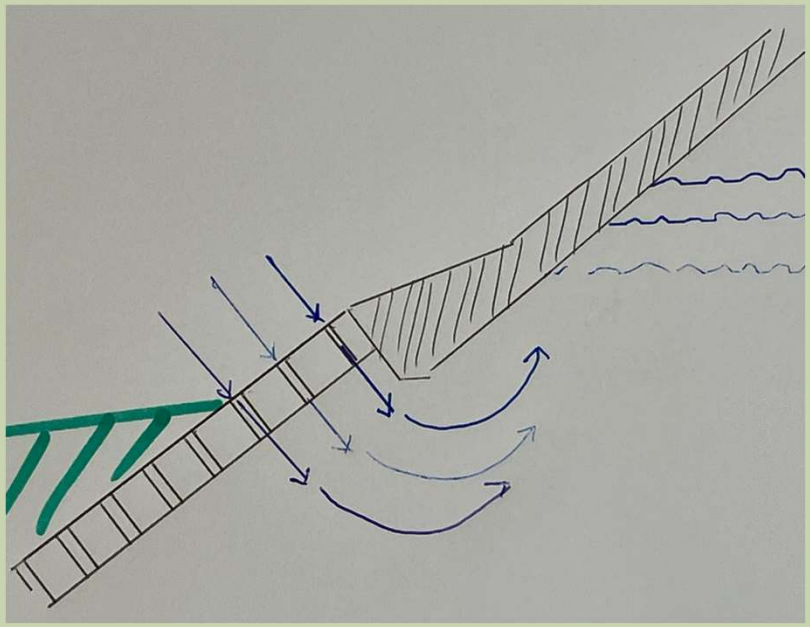

Risico’s

- schoonmaken lukt niet
- Penetreren biedt geen oplossing voor faalmechanisme asfalt
- Vergunning Nb wet lukt niet

Aandachtspunten

- Compenserende maatregelen natuur nodig (kans!)
- Opmaat oplossing richting HWBP-beschikking
- Risico op lange doorlooptijd
- Past in geen enkele project structuur.

WETTERSKIP FRYSLÂN

HWBP voor sterke dijken

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

provinsje fryslân
provincie fryslân

GEMEENTE waadhoeke

GEMEENTE NOARDEAST FRYSLÂN

en een afvaardiging van
landbouw- en terrein-
beherende organisaties

PLANUITWERKING DIJKVERBETERING TERNAARD | PEAZENS – MODDERGAT

[redacted]

3 JUNI 2024

Planuitwerking: waar staan we nu?

- Loop 1: Stabiele scope
- **Loop 2: Uitwerken integraal ontwerp**
- Loop 3: Onderbouwen en vastleggen
- (Proceduretijd)

>> Start uitvoering: 2027

Deeltrajecten binnen de dijkverbetering

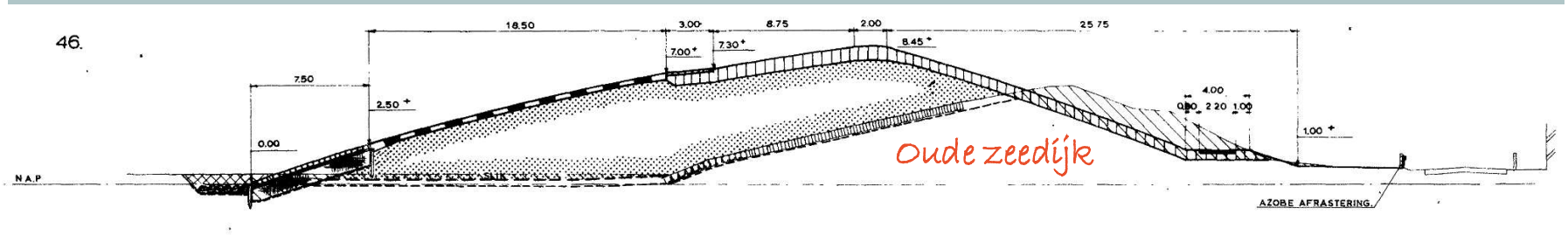
Veiligheidsopgave en voorlopige ontwerpen

Actualiseren veiligheidsopgave

Onderzoek naar sterkte bestaande dijk

Onderzoek sterkte gras op klei buitentalud

Onderzoek hoogteopgave (zeespiegelstijging en bodemdaling)

Wat betekent dat voor de dijk

- De harde bekleding (zetsteen en asfalt) vervangen
- Verhogen kruin van de dijk
- Dorpen passen binnen ruimtebeslag
- Binnenwaartse stabiliteitsopgave n.t.b.

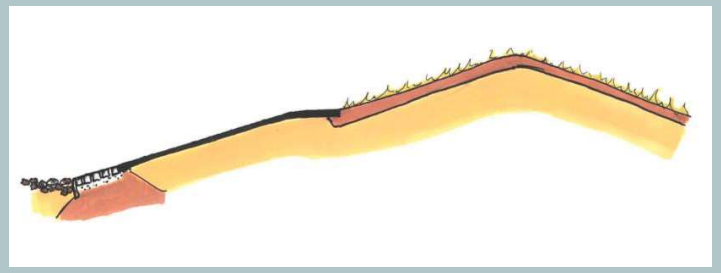
Beschouwde varianten dorpen

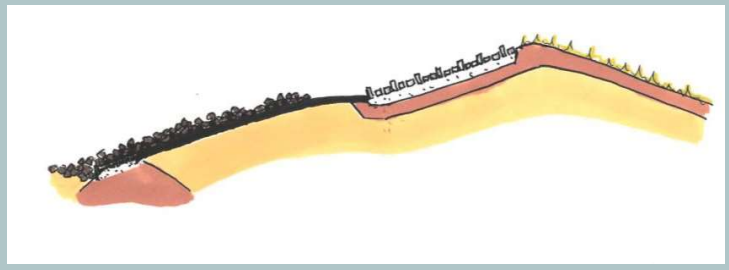
Variant 1 Glad

- Ondertalud: asfalt
- Boventalud: gras

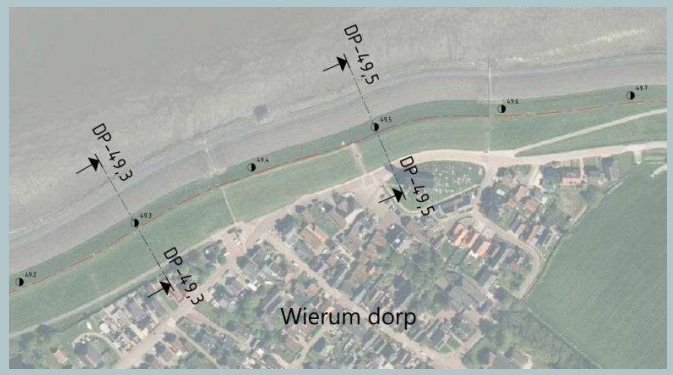
Variant 2 Ruw

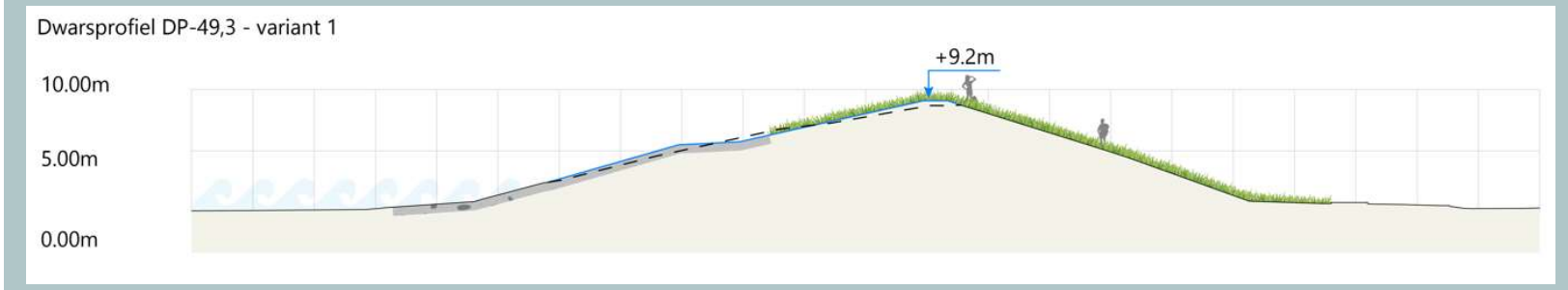
- Ondertalud: gepenetreerd breuksteen
- Boventalud: betonnen verruwing met een dambordpatroon óf gepenetreerd breuksteen

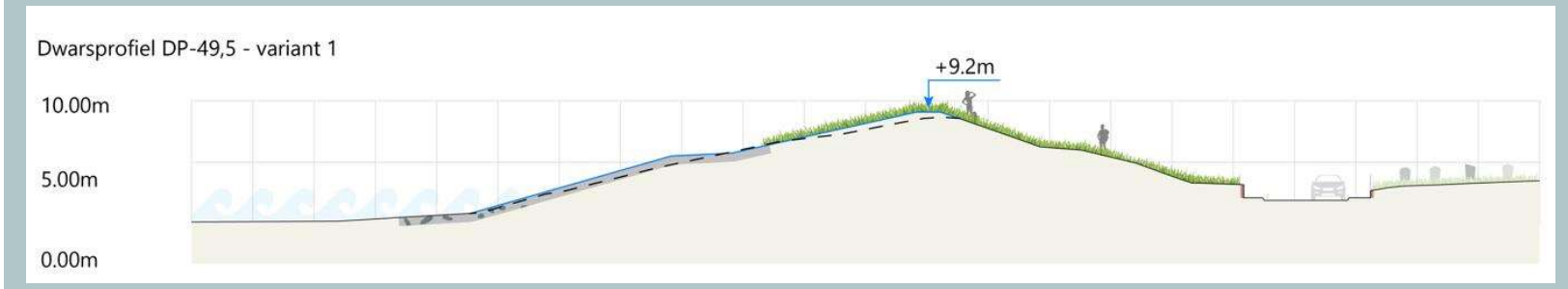

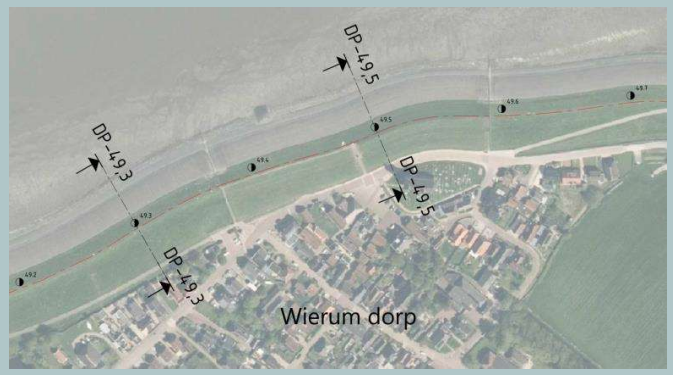
Variant 1 - asfalt en gras voorbeeld Wierum

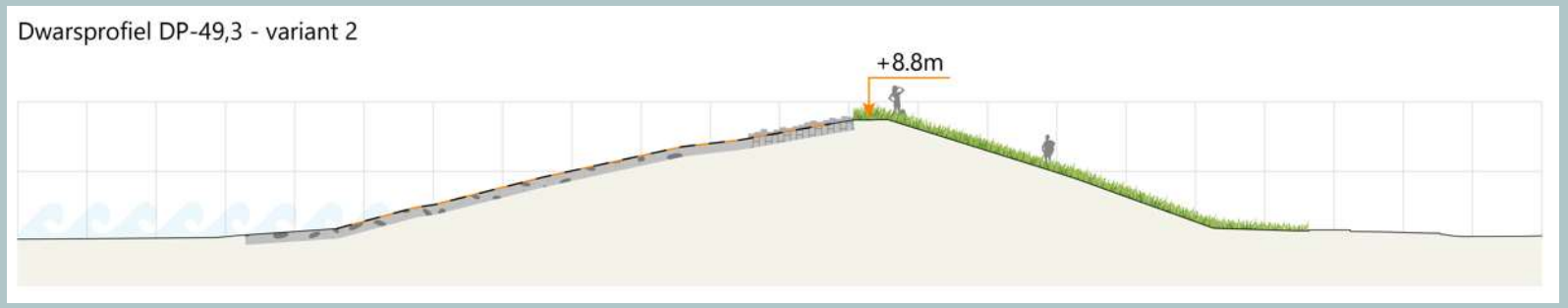

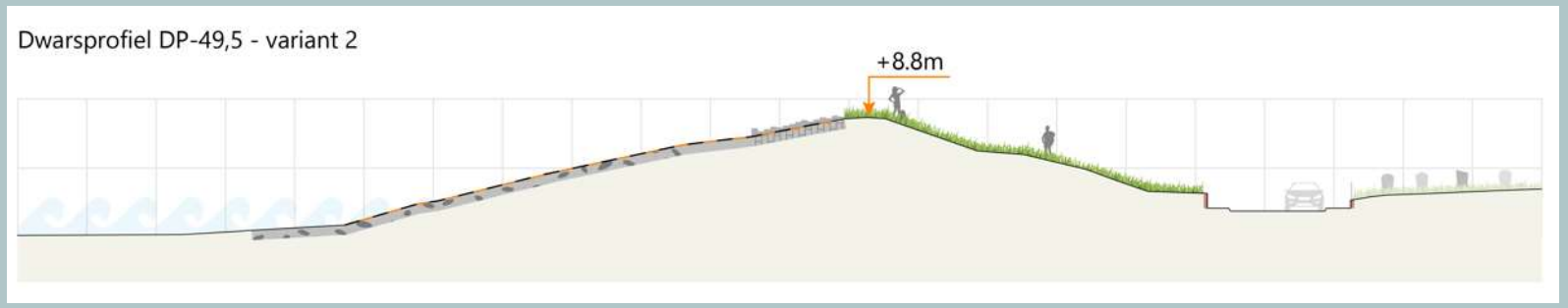

Variant 2 - ruwe bekleding

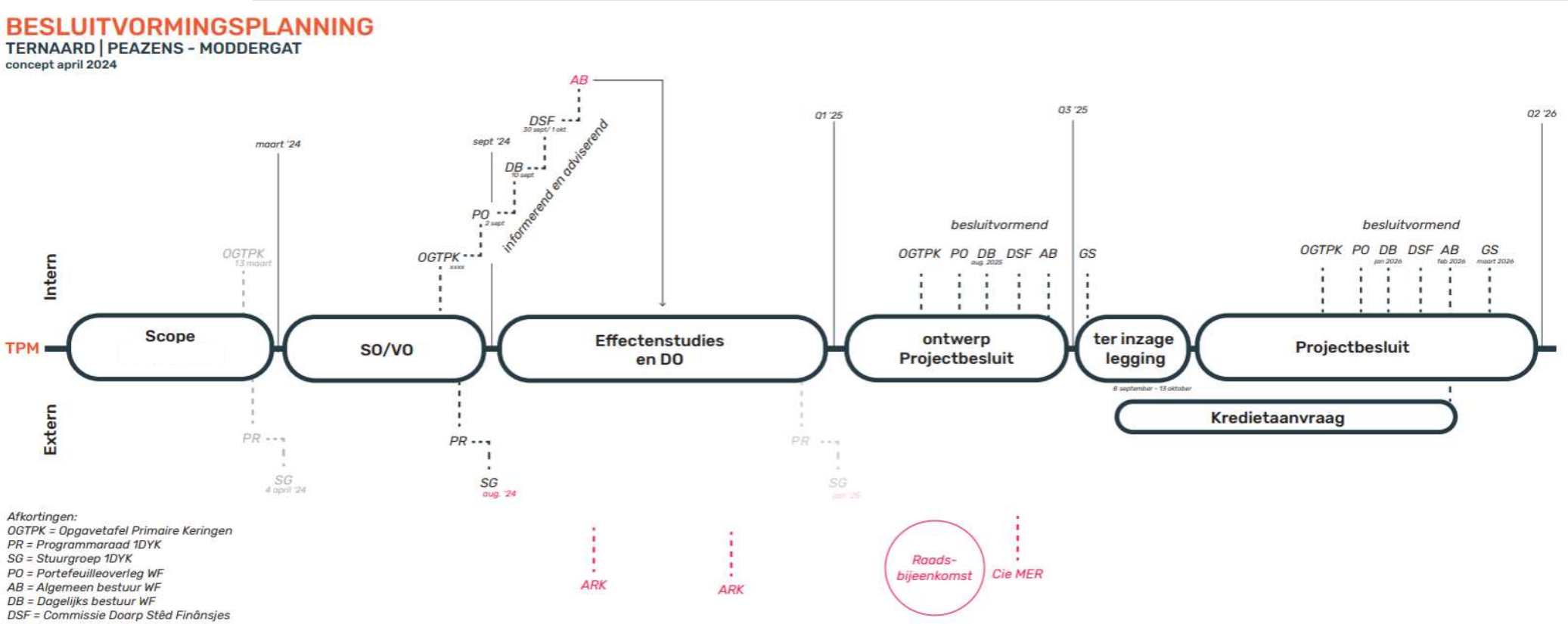

Van schetsontwerpen naar voorlopig ontwerp

Afweging van varianten op een aantal thema's:

- Wat is de impact op de **omgeving**?
- Wat zijn **de kosten**?
- Wat is de impact op **natuur**?
- Wat is de impact op **ruimtelijke kwaliteit**?
- Hoe wordt het **beheer en onderhoud** van de dijk beïnvloed?

Lange termijn besluitvorming

Planning - Dijkverbetering Ternaard | Peazens-Moddergat

MRT
APR
MEI
JUN
JUL
AUG

Afstemming met dorpsbelang Ternaard

Afstemming met dorpsbelang Wierum

Afstemming met dorpsbelang Peazens-Moddergat

Inloopbijeenkomst
Dorpshuis Túnawerth
20 maart

Inloopbijeenkomst
Dorpshuis de Pipenâle
19 maart

Inloopbijeenkomst
Het Garnalenfabriekje
26 maart

1 op 1 gesprekken met grondeigenaren

Ontwerpatelier Ternaarderwei (Voorjaar)

Ontwerpatelier Wierum Dorp (Voorjaar)

Ontwerpatelier Ternaarderwei (Zomer)

Ontwerpatelier Wierum Dorp (Zomer)

1 op 1 gesprekken met grondeigenaren

Inloopmomenten - Het Garnalenfabriekje

Ontwerpatelier Peazens-Moddergat Dorp (Voorjaar)

Ontwerpatelier Peazens-Moddergat Dorp (Zomer)

Schets-ontwerpen

Uitgewerkt Ontwerp

Inloopbijeenkomst
Dorpshuis Túnawerth
(Najaar)

Inloopbijeenkomst
Dorpshuis Pipenâle
(Najaar)

Inloopbijeenkomst
Het Garnalenfabriekje
(najaar)

WETTERSKIP FRYSLÂN
HWBP voor sterke dijken

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

provinsje fryslân
provincie fryslân

GEMEENTE waadhoeke

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

en een afvaardiging van landbouw- en terrein-beherende organisaties

Uitdagingen

- Raakvlakken en integraliteit
- Omgevingsmanagement
- Ruimtebeslag binnendijks
- Begrenzing N2000
- Meekoppelkansen die raken aan dijkontwerp

Wat in het gebiedsplan, wat met de dijkverbetering?

Gebiedsplan	Dijkverbetering
Maatregelen groter dan de dijkversterking, zoals: • Vispassages • Zoetwaterbeschikbaarheid • Brede welvaart • Groen-blauwe dooradering – opvaarten • ….	Inpassing van de dijk in het dorp, zoals: • Dijktrappen • Ecologische of recreatieve maatregelen op/aan de dijk • Meekoppelkansen met impact op dijkontwerp

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:26:41
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 14 Aug 2024 08:57:20
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Schetssessie Dongeradielen 6 augustus
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi maandag de 19e bespreken in ons 1DYK overleg? [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 14 augustus 2024 10:16
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: FW: Schetssessie Dongeradielen 6 augustus

Beste mensen,

Zie onderstaande. Er komt in september waarschijnlijk een gezamenlijke werkplaats-sessie Dongeradielen-1-Dyk. Vanuit Dongeradielen zijn er dan in detail concrete zaken te benoemen die gedaan kunnen worden om het watersysteem robuust/toekomstbestendig te maken. Vanuit 1-Dyk is het waarschijnlijk alleen maar hoog over. De kunst is denk ik dat wij als gemeente de zaken 'aan elkaar knopen'. Nu is het zo dat er nog geen financiering onder IIP ligt. We moeten dus oppassen dat bepaalde zaken bij IIP komen te liggen die we ook in Dongeradielen kunnen onderbrengen (bijv. SWWT). In Dongeradielen is financiering (en dus werkelijke uitvoering) heel wat zekerder. Maar hier kunnen we maandag nog wel even over praten.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Verzonden: woensdag 31 juli 2024 10:15
Aan: [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>
<[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>;
[redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted]t <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: Schetssessie Dongeradielen 6 augustus

Beste allemaal,

Hierbij een voorstel voor te bespreken onderwerpen, volgende week dinsdag.

1. Ontwerpschema (zie bijlage): we hebben een ontwerpschema gemaakt, als leidraad voor het ontwerpproces. Ik zal het kort toelichten. Voor onze schetssessies zijn vooral de ontwerpprincipes en de toolbox(en) van belang.

2. Deelgebied 1:

   - Kaart met toelichting (bijlage): is het zo goed verwoord?
     - Wel of geen retentiegebied, n.a.v. de opmerkingen van [redacted]?

- Potentiële grondaankoop (zal ik ter plekke toelichten)

3. Kustzone:

\fi708De planning van 1Dyk is om in het najaar de maatregelen op kaart geschetst te hebben voor haar Integraal InrichtingsPlan (IIP). Een van de pijlers daarin is zoetwater.

We hebben afgesproken dat er (in september waarschijnlijk) een gezamenlijke 'werkplaats' komt waarin mogelijke maatregelen vanuit beide projecten over elkaar heen gelegd worden. Met als doen raakvlakken op het thema water inzichtelijk te maken.

\fi708Daarom zou ik graag vanuit Dongeradielen een beeld willen vormen van wat onze maatregelen in de kustzone zouden kunnen zijn, zodat we dat mee kunnen nemen naar die werkplaats.

\fi708Voorstel:

- Maatregelen tegen wateroverlast schetsen aan de hand van toolbox
  - Als onderdeel daarvan: beschouwen overheidsgrond. [redacted] en ik hebben een voorstel geschetst, we nemen dat mee.
- Kansen voor verzilting en droogte beschouwen. Planning was om dat voor het gehele plangebied in één keer te doen. Echter, 1Dyk richt zich op 'zoetwaterbeschikbaarheid'. Daarom lijkt het mij goed dat wij nu ook verkennen welke koppelkansen wij zien in ons eigen gebiedsproces.
  - Input daarvoor: [redacted] heeft twee concept kaartjes gemaakt (voor grasland en akkerland) waarop te zien is waar peilverhoging mogelijk is, zonder dat dat tot extra wateroverlast leidt (zie bijlagen).

Mocht er tijd overblijven, dan kunnen we die nog besteden aan deelgebied 2, aan de hand van de kaart met toelichting (bijlage).

Tot volgende week.

Groet, [redacted]

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:07:45
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 26 Aug 2024 07:48:49
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Agenda PT overleg 30/08/202
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Agenda Programmateam IIP 1DYK 30 augustus 2024.pdf;

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 23 augustus 2024 09:45
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] @ltonoord.nl
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: 1DYK IIP | Agenda PT overleg 30/08/202

Beste IIP-1DYK partners uit het Programmateam,

Welkom terug van een (relatieve) zomerstop. Sommigen van ons waren op vakantie, anderen gaan nog of zijn momenteel aan het genieten van een verlof. Desalniettemin beginnen de zakelijke agenda's, het mailverkeer en de overlegstructuren weer langzaam te draaien. Zo ook het IIP proces.

We komen met elkaar in een interessante, uitdagende en ambitieuze fase van het proces. Er zal de tweede helft van 2024 hard gewerkt moeten worden aan het boven water halen van alle noodzakelijke puzzelstukjes. Vervolgens moeten er keuzes gemaakt worden en zullen we moeten bepalen wanneer er voldoende meerwaarde voor alle betrokkenen is. Tenslotte zal dat gezamenlijke werk ook nog aan het papier toevertrouwd moeten worden en willen we een integraal perspectief voorleggen aan bestuurders.

Dat zal zeker niet altijd gemakkelijk zijn, maar juist door de complexiteit op te zoeken verwacht ik dat er oplossingsruimte ontstaat. Was het simpel geweest dan waren jullie er tenslotte al lang uit geweest ��

Het eerste overleg dat weer op het programma staat is een ProgrammaTeam (PT) op vrijdag 30augustus. Locatie: het WF kantoor te Leeuwarden. Ik ga er, op basis van eerdere aan-/afmeldingen vanuit dat we met een grote groep aanwezig zijn die ochtend. Om de vergadering te structuren vinden jullie in bijlage een concept-agenda. Deze is natuurlijk na opening van de vergadering nog naar wens aan te passen.

Ik kijk er naar uit om jullie allemaal weer te zien en spreken!

Mocht je de behoefte hebben om vooraf nog wat door te nemen, aarzel dan niet om even contact met mij op te nemen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted] @wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Agenda Programmateam
IIP 1DYK

Datum: **Vrijdag 30 september 2024**
Tijd: **09.00- 11.30 uur**
Locatie: **Kantoor Wetterskip Fryslân**

---

1. **Opening**

2. **Mededelingen**
   - Actualiteiten
   - Personele ontwikkelingen
   - Check-in na vakantieperiode
   - Ontwikkelingen samenwerking en cofinanciering

3. **Terugblik op Q1/Q2 2024**
   - Algemene zaken
   - Werkplaatsen
   - Lokale Consulten

4. **Toelichting op de procesplanning van Q3/Q4**
   - Aandacht voor het beoogde eindresultaat
   - Benadering van aanpalende opgaves in het gebied
   - Waarde creatie / waarde verdeling
   - Tijdsbestek en beschikbaarheid
   - Interne voorbereiding
   -Toelichting aankooplijn gronden

5. **Inzoomen op werkplaatsen tot herfstvakantie**
   - Doelstellingen
   -Werkboeken
   - Aanpak
   - Betrokkenheid 1DYK partners

6. **Laatste afstemming Stuurgroep**

7. **Rondvraag**

8. **Sluiting**

-Na het overleg kan er voor gekozen worden om nog samen de lunch te gebruiken-

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:25:32
Van: [redacted]
Verzonden: Thu, 29 Aug 2024 10:06:57
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: RE: Projectgroep 1DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Agenda 2 september 2024.docx; Punt 5 - 20240619 Gespreksverslag raakvlakken WF gemeen NEF.pdf; Punt 5 - Inbreng Buurtschap De Oere 10 april 2024 op plannen dijk en museum.pdf; Punt 5 - Zienswijze op Omgevingsvisie NEF Buurtschap de Oere 10 april 24.pdf; Punt 5 Verslag overleg Dijkversterking Ternaard Peazens Moddergat Wierum 3 juni 2024_[redacted].docx; Punt 6 - OverzichtMaatregelenOPWaddenkustNF_JB.xlsx; Punt 7 - Agenda Programmateam IIP 1DYK 30 augustus 2024.pdf; Punt 8 - Concept-agenda Stuurgroepoverleg 1Dyk, 5 september 2024.docx;

Beste collega's,

Komende maandag hebben we projectgroep 1DYK.

Bijgaand stuur ik jullie de agenda met bijlagen.

Groet,

[redacted]

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan
Verzonden: donderdag 18 juli 2024 11:39
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan; [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Projectgroep 1DYK
Tijd: maandag 2 september 2024 14:00-15:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: Microsoft Teams-vergadering; Reager (1.30); Mûzefalk (2.20)

18-7-2024 [redacted]: vanwege wijzigingen in de reeks. Nieuwe reeks ingepland.

18-6-2024 [redacted]: [redacted] is op 22 juli, 5 augustus en 28 oktober afwezig.

18-6-2024 [redacted]: [redacted] is verhinderd op: 8 juli, 22 juli, 5 augustus, 2 september, 28 oktober en 23 december

---

Microsoft Teams Heeft u hulp nodig?

Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 310 774 630 252

Wachtwoordcode: 3j2SmU

Voor organisatoren: Vergaderopties

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:08:24
Van: [redacted]
Verzonden: Tue, 3 Sep 2024 08:03:58
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 30aug2024
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
20240830 PT Basispresentatie Bijeenkomst.pdf; 20240830 PT grondverwerving en aankoop IIP.pdf; 20240830 PT Cofinanciering IIP.pdf; 20240830 Aantekeningen IIP 1DYK PT 30aug.pdf; 20240830 PT Basisplanning Q3Q4 2024.pdf;

Ter info.

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 2 september 2024 12:02
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] @ltonoord.nl
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 30aug2024

Beste 1DYK IIP PT-leden,

Hartelijk dank voor het nuttige PT overleg van afgelopen vrijdag.

Met speciale dank aan [redacted] en [redacted] -en conform afspraak- hier de basispresentatie, de toelichting over grond, de toelichting over cofinanciering en een korte samenvatting van inzichten/acties/afspraken. Vanuit het Programmabureau gaan we snel aan de slag met de openstaande punten en komen dan bij jullie op de lijn.

Mocht deze mail vragen oproepen, aarzel dan niet om even contact met mij op te nemen.

Tot binnenkort!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted] @wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:23:38
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 13 Sep 2024 07:00:32
Aan: [redacted]
Onderwerp: Re: IIP Koehool – Lauwersmeer - Gebiedsontwikkeling Dongeradielen
Urgentie: Normal
Precisie: None

Boeiend om te zien hoe het daar intern bij het wetterskip gaat….
En de rol van [redacted] daarin.
Weer Holwert hè

Verzonden vanuit Outlook voor iOS

Van: [redacted]
Verzonden: Friday, September 13, 2024 8:26:26 AM
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: IIP Koehool – Lauwersmeer - Gebiedsontwikkeling Dongeradielen

Beste mensen,

Zie onderstaande ter informatie.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 13 september 2024 08:19
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: IIP Koehool – Lauwersmeer - Gebiedsontwikkeling Dongeradielen
Urgentie: Hoog

Collegae,

We spraken gisteren tijdens de rondvraag even over de uitnodiging die [redacted] als rayonbeheerder ontving voor een interne werkplaats met diverse disciplines over het IIP Koehool – Lauwersmeer (zie hieronder bijgesloten).

Ik hoef jullie niet meer te wijzen op de grote geografische overlap met onze GO.

Zojuist heb ik [redacted] gesproken en hem ervan overtuigd dat het handig is dat onze WF planvormer [redacted] hier ook bij aanschuift.

Ondanks het feit dat wij een separate werkplaatssessie hebben voor GO Dongeradielen – IIP.

Het is voorspelbaar dat tijdens de brede werkplaatssessie gesproken gaat worden met een groot aantal collega's over maatregelen in "ons" gebied.

@[redacted] kan jij je agenda hiervoor vrijmaken? Ik stuur je zo de uitnodiging, kan jij checken of die bij jou aankomt en kijken of het lukt?

Groeten,

[redacted]

Verzonden vanuit Outlook voor iOS

Van: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>
Verzonden: Wednesday, September 11, 2024 11:13:49 AM
Aan: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>;

- maar de belangen voor WF zijn natuurlijk breder en groter (hopen we).
- oplossingen en maatregelen moeten voldoende aan criteria die we hebben vastgesteld in de Stuurgroep 1DYK (zie screenshot hieronder) en zouden elkaar idealiter moeten versterken.
- het gaat hier dus over oplossingen en maatregelen binnen en buitendijk die bijdragen aan de doelen zoals hierboven genoemd. Je kan denken aan de bouwstenen: hoogwatervluchtplaatsen, klutenplassen, berging voor zoetwater, etc maar ook om maatregelen die al een tijdje rondom Holwerd gedefinieerd zijn (zoetwatermeer, beschikbaarheid van m3 en m2))
- het moet leiden tot een plan waarvan partijen achteraf zeggen: dankzij de samenwerking (dat geldt dus ook voor WF intern) is het resultaat beter, mooier en rijker dan als ik het alleen had gedaan.

Jullie als wetterskippers hebben uiteraard wensen en ideeën hierbij: er is beleid en er zijn ambities vanuit ieders opgave. Willen moeten dus ook tussen en over onze opgaven heen kunnen kijken en samen bepalen wat we wel en niet willen. Want uiteindelijk zullen wij als WF in maart 2025 een handtekening zetten op een akkoord (bestuurlijk) waarin we voor de korte en wellicht lange termijn met partners overeenkomen hoe de kuststrook eruit komt te zien. Weet dat ik een dezer dagen een procesvoorstel schrijf voor het DB om de stappen die we nemen toe te lichten.

Nog een paar losse zaken die van belang zijn:

- de sessie van volgende week is onder leiding van [redacted]. Hij is de onafhankelijk [redacted] die namens de 7 1DYK partijen is aangesteld.
- de resultaten van werkplaatsronde 1 (eind juni, begin juli 2024) is

  hier

  te vinden. Het is aan te raden dit in ieder geval ter voorbereiding op woensdag even te bekijken.

- er volgt deze week (of uiterlijk maandag as) een agenda met evt zaken die nodig zijn ter voorbereiding (hou rekening met max een half uur).
- het akkoord op het Procesplan IIP (start ontwikkelen van gezamenlijk IIP) van 02-2024 is

  hier

  te raadplegen.

- de oplegger bij het besluit om akkoord te gaan met het bovengenoemde procesplan is

  hier

  te raadplegen. Ik zou je aanraden deze voor de context even door te nemen.

Er is gekozen voor een brede vertegenwoordiging vanuit WF voor deze interne werkplaats, maar wel gericht op een aantal disciplines. Te weten: ecologie ([redacted]), zoetwater/hydrologie ([redacted]), dijkversterking groen ([redacted]), beheer ([redacted]), gebiedscoordinatie ([redacted]), rayonbeheer ([redacted]), beleid en strategie ([redacted]), assetmanagement ([redacted]) en [redacted] (IIP) en ik als OM'er van het IIP en het programma dijkversterking. Mocht je vinden dat we personen dan wel disiplines missen, laat het dan even weten.

Hartelijke groet,

[redacted]

[redacted] Wetterskip Fryslân

Criteria om oplossingen en een finaa

Knock-out criteria:

- Een akkoord moet juridisch en wettelijk haalbaar zijn (denk a
- Een akkoord moet technisch realiseerbaar zijn binnen een af
- Een akkoord moet betaalbaar zijn, c.q. er moet door een of r worden.
- Een akkoord moet controleerbaar en handhaafbaar zijn

- Een akkoord moet controleerbaar en handhaafbaar zijn.

Wenselijkheidscriteria:

- Oplossingen met daarin de meeste belangen verwerkt hebb
- Concretere oplossingen zijn beter dan abstracte opties.
- Oplossingen gebaseerd op feiten hebben de voorkeur, bover onderbouwing ontbreekt
- Oplossingen hebben een eigenaar/initiatiefnemer
- Oplossingen die toekomstgericht en duurzaam zijn hebben c

Microsoft Teams Heeft u hulp nodig?

Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 352 329 887 447

Wachtwoordcode: CetmC7

Voor organisatoren: Vergaderopties

WETTERSKIP FRYSLÂN

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:24:28
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 27 Sep 2024 13:23:49
Aan: 'SecretariaatPlannenEnProjecten' [redacted] mail [redacted] (Gast - Witteveen+Bos) [redacted] [redacted] [redacted]
Onderwerp: RE: Overleg - gem. Noardeast Frl.- 2e ronde werkplaatsen gebiedsplan 1DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
20240814_werkboek_BREDE WELVAART_def - opm NE-F.pdf; 20240814_werkboek_ECOLOGISCHE PLUS_def - opm NE-F.pdf; 20240814_werkboek_ZOETWATER_def - opm NE-F.pdf;

Beste [redacted] en [redacted],

Hierbij onze opmerkingen op de werkboeken.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: SecretariaatPlannenEnProjecten
Verzonden: woensdag 11 september 2024 09:32
Aan: SecretariaatPlannenEnProjecten; [redacted]; [redacted]; mail; [redacted] (Gast - Witteveen+Bos); [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Overleg - gem. Noardeast Frl.- 2e ronde werkplaatsen gebiedsplan 1DYK
Tijd: maandag 30 september 2024 11:00-13:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: GEMEENTEHUIS TE DOKKUM; Microsoft Teams-vergadering

Aanleiding
In het kader van het ontwerpproces van het Gebiedsplan 1DYK is voor de zomer een aantal Werkplaatsen gehouden rond de thema's Ecologische plus, Zoetwaterbeschikbaarheid en Brede welvaart.
De resultaten van deze eerste ronde Werkplaatsen zijn verwerkt in een 3-tal werkdocumenten en worden binnenkort toegestuurd.

Voor de periode na de zomer, met het zwaartepunt in september, voorzien we in een 2e ronde werkplaatsen, waarbij we in een reeks kleinere sessies meer '1-op-1' met een aantal betrokken partijen in gesprek gaan met de kaart op tafel.

Na deze 2e ronde kleinere werkplaatsen zal er een integratieronde plaatsvinden waarbij de resultaten worden samengebracht tot een eerste integraal plan en worden keuzes en dilemma's inzichtelijk gemaakt. Dit zullen we weer in het grotere verband van de gezamenlijke 1DYK partners bespreken.

De afspraken die we nu willen inplannen hebben dus betrekking op de 2e ronde werkplaatsen in kleiner verband.

Microsoft Teams Heeft u hulp nodig?

Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 395 937 364 804

Wachtwoordcode: nwVi5B

Voor organisatoren: Vergaderopties

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:25:18
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 13 Sep 2024 16:29:42
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan [redacted] (gmail)
Cc: [redacted]
Onderwerp: RE: Projectgroep 1DYK (inclusief [redacted] | [redacted])
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Agenda 16 september 2024.docx; Agenda 2 september 2024 afspraken.docx; Programmamanager cultureel erfgoed Moddergat en Dokkumer Nieuwe Zijlen (1).pdf;

Beste mensen,

Hierbij de agenda voor het overleg komende maandag.

De werkboeken kunnen jullie bekijken in de map:

R:\\NF-Projecten\\1DYK\\Werkboeken

Groet,

[redacted]

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan
Verzonden: donderdag 18 juli 2024 11:36
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan; [redacted] (gmail)
CC: [redacted]
Onderwerp: Projectgroep 1DYK (inclusief [redacted] | [redacted])
Tijd: maandag 16 september 2024 14:00-15:30 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: Microsoft Teams-vergadering; Wikel (2.18)

18-7-2024 [redacted]: 1x in de 4 weken sluiten [redacted] en [redacted] aan. Lengte van overleg wordt 1,5 uur. Daarom een nieuwe reeks ingepland. Andere reeks pas ik ook aan naar 1x in de 4 weken.

Microsoft Teams Heeft u hulp nodig?

Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 356 253 919 688

Wachtwoordcode: oygvzH

Voor organisatoren: Vergaderopties

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:18:37
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 27 Sep 2024 14:53:49
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan [redacted] (gmail)
Cc: [redacted] (gmail) [redacted]
Onderwerp: Projectgroep 1DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Agenda 30 september 2024.docx; Agenda 16 september 2024 afspraken2.docx; Verslag overleg Dijkversterking Ternaard Peazens Moddergat Wierum 16 september 2024.docx; Initiatievenlijst Excel 2.xlsx;

Beste collega's,

Hierbij de agenda en bijlagen voor het overleg komende maandag.

Groet,

[redacted]

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:25:47
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 30 Sep 2024 15:31:10
Aan: [redacted] Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan [redacted] (gmail)
Cc: [redacted] (gmail) [redacted]
Onderwerp: RE: Projectgroep 1DYK
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
BI9287~1-gecomprimeerd.pdf; Grond en slib polders en kwelders gemeente Noardeast.docx;

Goede middag,

naar aanleiding van ons overleg vandaag een opzetje voor m3 grond.

Een optie voor de m3's is grond uit de vaarten van SWWT:

Als je kijkt naar de vaarten van Dokkum naar Wierum en Ternaard respectievelijk 123.000 en 100.000 m3

De verbinding voor rondje Wierum Ternaard 132.000 of 75.000 m3(zijn twee opties).

De Ealsumerfeart weten we de hoeveelheid nog niet van maar de Ferwerterfeart was 60.000 m3

Een ander alternatief/idee is de klei uit NFB halen daar is makkelijk 600.000 m3 gerijpte klei te winnen.

Onze bermen afgraven is ook nog een optie, dus als we even zoeken hebben we zo maar een miljoen m3 bij elkaar.

RHDHV heeft bijvoorbeeld 7,50 per m3 gerekend voor leveren aan KLM.

Groeten, [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 30 september 2024 09:36
Aan: [redacted] ; Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] (gmail)
CC: [redacted] ; [redacted] (gmail) ; [redacted]
Onderwerp: RE: Projectgroep 1DYK

Hoi,

Ik was gister op Marken. Daar zijn ze ook bezig met een dijkverhoging en daar hadden ze dit bord staan. Ik dacht dit is misschien ook leuk voor straks in het 1 Dyk traject?

Mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted], 06-[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

[redacted]

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: vrijdag 27 september 2024 16:54
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan <secretariaatoene@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] (gmail) <[redacted]@gmail.com>
CC: [redacted] <[redacted]@hotmail.com>; [redacted] (gmail) <[redacted]@gmail.com>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: Projectgroep 1DYK

Beste collega’s,

Hierbij de agenda en bijlagen voor het overleg komende maandag.

Groet,

[redacted]

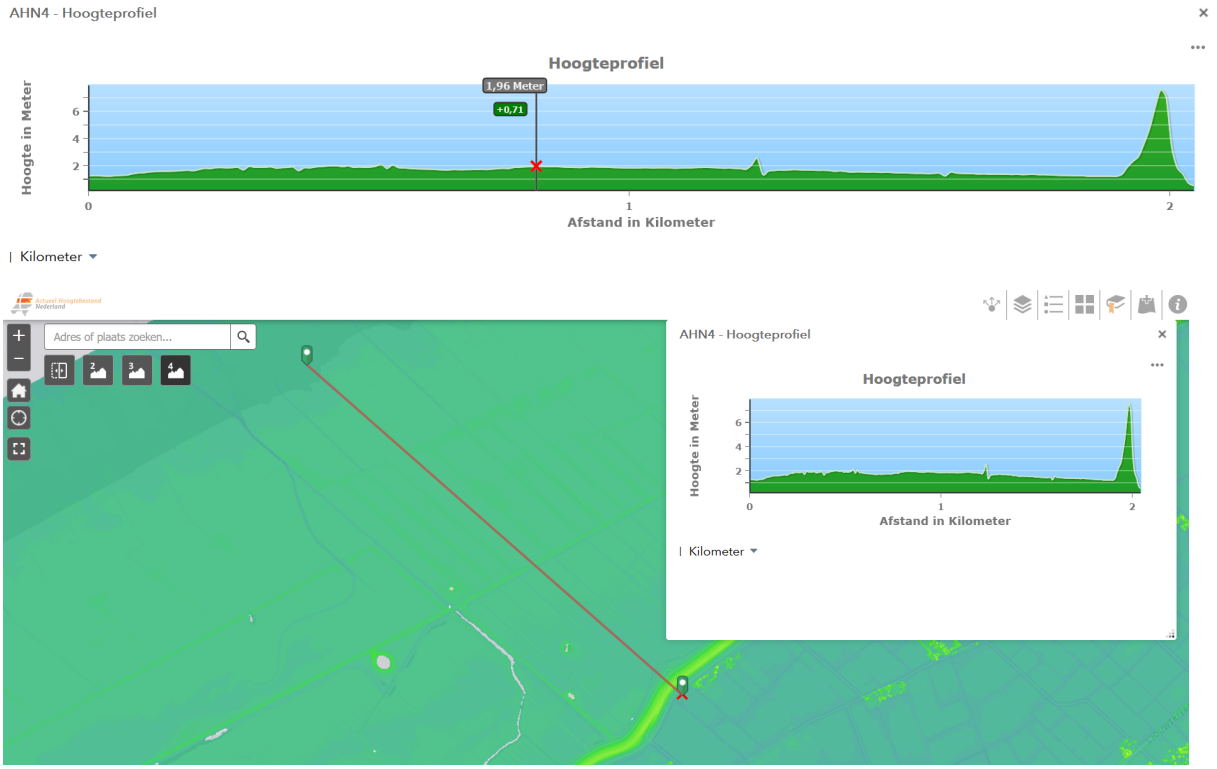
In het ecologisch perspectief is een belangrijke oplossing niet meegenomen: Het gebruiken van de gerijpte klei op hoge (minder biodiverse) kwelders waarbij een jonge natuurlijk opgebouwde kwelder ontstaat.

In bruin af te graven/op te slibben oppervlak, in blauw watergangen voor aanvoer slib en in groen kade/ rijpad.

Vanuit de praktijk van het gebied een handreiking voor een insteek om de kwaliteit van he buitendijks gebied te verbeteren en daarbij klei/grond te winnen voor de dijkversterking.

- De locatie is gekozen op een plek waar de zee genoeg slib kan aanvoeren uit het wadsysteem om kwelder en zomerpolder natuurlijk te kunnen opbouwen.
- Waar geschikte grond in de kwelder aanwezig is op basis van de ervaringen bij eerdere projecten (Heining en Terp vd Takomst, zie foto onderaan).
- Waar de zomerpolder laag ligt en daarom kans biedt voor een proef met opslibben.
- Op de kwelder veel grondruggen liggen en relatief veel sloten zijn die onderhoud vragen.
- Waar op de kwelder en zomerpolder dezelfde pachter gesitueerd is en IFG naar een grootschalige eenheid wil.
- Grenzend aan het Noorderleeg en aan de bestaande watergang naar zee waardoor de afwatering van de Keegen ook gewaarborgd wordt.
- Ligt voor bereikbaarheid het meest gunstig, bij een dijkovergang bij de Jepmaloane en tussen Westerhúslânne en Reinderslaan.

Op de volgende afbeelding een doorsnede van de AHN4 dataset.

In dit voorbeeld zou je uit de kwelders bij het verjongen van de kwelders naar een hoogte van gemiddeld hoog water (rond 1 meter boven NAP) 8000 m3 per ha en uit de zomerpolders 4000 m3 per ha kunnen halen.

Ruwweg 600.000 m3 gerijpte klei zou dat kunnen zijn.

Dit lijkt mij een mooie kans om op een verantwoorde manier met waddenslib te werken aan natuur en waterveiligheid.

En biedt ook een kans voor het aanleggen van broedeilenden.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:08:05
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 30 Sep 2024 14:04:50
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 27sep2024 + LET OP ACTIES!
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
240927 Aantekeningen IIP 1DYK PT 27SEP.pdf; 240926 IIP 1DYK Programmateam 27sept 2024 Alg stukken.pdf; 240926 IIP 1DYK Programmateam 27sept 2024 Werkplaats update.pdf; 240926 IIP 1DYK Programmateam 27sept 2024 BL - update procesontwerp.pdf;

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 30 september 2024 12:37
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]@ltonoord.nl
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 27sep2024 + LET OP ACTIES!

Beste 1DYK IIP PT-leden,

Hartelijk dank voor het PT overleg via Teams afgelopen vrijdag.

Met dank aan [redacted] hebben we weer een korte samenvatting van inzichten/acties/afspraken. De presentaties van [redacted] en mijzelf zijn ook bijgevoegd. De presentatie van [redacted] volgt

Acties

Vanuit het Programmabureau gaan we snel aan de slag met de openstaande punten en komen dan bij jullie op de lijn. Voor nu 3 belangrijke vragen over de periode na de herfstvakantie:

1. Heb je behoefte aan een hotelovernachting op maandagen 11nov, 25nov, 16dec?
2. Heb je suggesties qua vergaderlocaties? We denken zelf bijv aan Het Lage Noorden, De Friezin, Kweldercentrum Noarderleech
3. Ken je iemand die een inspirerende gastspreker zou kunnen zijn om het proces verder te helpen. Denk aan een specialist, planoloog, gebiedskenner

Als het lukt hebben wij jullie input graag **voor het einde van deze week; dus vrijdag 4 oktober 17:00u**

Interne voorbereiding

Heb je in aanloop naar november de ambitie/plannen om in jouw eigen organisatie of bredere achterban een toelichting te geven? Kan je daarbij wel wat hulp gebruiken? Denk dan ook aan het Programmabureau. Mogelijk kunnen wij helpen om het verhaal, de processtappen en de investeringen die daarbij komen kijken toe te lichten.

Werkplaats

Wat betreft de plenaire werkplaats (met terugkoppeling van [redacted]) komen we z.s.m. op de mail. Het is onze ambitie om de organisaties die mee hebben gewerkt aan de eerste 2 rondes met werkplaatsen hiervoor uit te nodigen. Zij kennen de materie en willen ook weten wat er met hun inbreng is gedaan. We kunnen dan in gezamenlijkheid de oogst en verwerking van [redacted] met zijn team aanhoren en reacties ophalen. Het zou mooi zijn om nog deze week de uitnodiging hiervoor de deur uit te doen.

Mocht deze mail vragen oproepen, aarzel dan niet om even contact met mij op te nemen.

Tot binnenkort!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:08:15
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 30 Sep 2024 14:05:12
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 27sep2024 + LET OP ACTIES!
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
20240927 Presentatie stand van zaken dijkversterkingsprojecten WF.pdf;

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 30 september 2024 15:00
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]@ltonoord.nl
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: RE: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 27sep2024 + LET OP ACTIES!

en de presentatie van [redacted] :)

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 30 september 2024 12:37
Aan: '[redacted] (Gast - It Fryske Gea' <[redacted]@itfryskegea.nl>; '[redacted]' <[redacted]@waadhoeke.nl>; '[redacted]' <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; '[redacted]' <[redacted]@rws.nl>; '[redacted]' <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; '[redacted]' <[redacted]@fryslan.frl>; '[redacted]@ltonoord.nl' <[redacted]@ltonoord.nl>
CC: '[redacted]' <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; '[redacted]' <mail@[redacted].nl>; '[redacted]' <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; '[redacted]' <[redacted]@fryslan.frl>
Onderwerp: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 27sep2024 + LET OP ACTIES!

Beste 1DYK IIP PT-leden,

Hartelijk dank voor het PT overleg via Teams afgelopen vrijdag.

Met dank aan [redacted] hebben we weer een korte samenvatting van inzichten/acties/afspraken. De presentaties van [redacted] en mijzelf zijn ook bijgevoegd. De presentatie van [redacted] volgt

Acties

Vanuit het Programmabureau gaan we snel aan de slag met de openstaande punten en komen dan bij jullie op de lijn. Voor nu 3 belangrijke vragen over de periode na de herfstvakantie:

1. Heb je behoefte aan een hotelovernachting op maandagen 11nov, 25nov, 16dec?
2. Heb je suggesties qua vergaderlocaties? We denken zelf bijv aan Het Lage Noorden, De Friezin, Kweldercentrum Noarderleech
3. Ken je iemand die een inspirerende gastspreker zou kunnen zijn om het proces verder te helpen. Denk aan een specialist, planoloog, gebiedskenner

Als het lukt hebben wij jullie input graag **voor het einde van deze week; dus vrijdag 4 oktober 17:00u**

Interne voorbereiding

Heb je in aanloop naar november de ambitie/plannen om in jouw eigen organisatie of bredere achterban een toelichting te geven? Kan je daarbij wel wat hulp gebruiken? Denk dan ook aan het Programmabureau. Mogelijk kunnen wij helpen om het verhaal, de processtappen en de investeringen die daarbij komen kijken toe te lichten.

Werkplaats

Wat betreft de plenaire werkplaats (met terugkoppeling van [redacted]) komen we z.s.m. op de mail. Het is onze ambitie om de organisaties die mee hebben gewerkt aan de eerste 2 rondes met werkplaatsen hiervoor uit te nodigen. Zij kennen de materie en willen ook weten wat er met hun inbreng is gedaan. We kunnen dan in gezamenlijkheid de oogst en verwerking van [redacted] met zijn team aanhoren en reacties ophalen. Het zou mooi zijn om nog deze week de uitnodiging hiervoor de deur uit te doen.

Mocht deze mail vragen oproepen, aarzel dan niet om even contact met mij op te nemen.

Tot binnenkort!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:27:56
Van: [redacted]
Verzonden: Tue, 1 Oct 2024 15:33:14
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
240517 Dialoogstructuur IIP.pdf;

Zie bijlage. Wat is hiervan overgebleven?

Wat mij betreft:

Vitale Waddenkust

Waadrâne

Skip yn de Feart

Ecolana

Red de Kwelder

Waadfûgelwurkgroep

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 17:17
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Hoi collega's,

We stellen dat de gastenlijst aangevuld moet worden met andere stakeholders.

Hebben jullie behalve de landbouw stakeholders (deze levert [redacted] aan) nog andere belangrijke partijen die toegevoegd moeten worden?

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>

Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 16:01
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Hoi [redacted],

Het spijt me wel, maar ik vind HaZ hier echt niet tussen horen. Of alle stakeholders uitnodigen of niet. Ook voor landbouw moeten er meer stakeholders (NAV, NMV, Biowad en AJF) aan tafel zitten. Anders kun je niet met droge ogen spreken over participatie.

Wellicht dit delen met de organisatie?

Ik hoor graag jouw ideeën.

Groet

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 15:54
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: FW: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Van: [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 12:05
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea <[redacted]@itfryskegea.nl>; [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@rws.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted]@ltonoord.nl
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <mail@[redacted].nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Onderwerp: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Beste PT-leden,

Zoals eerder aangekondigd willen we woensdag 16 oktober de plenaire werkplaats organiseren.

Achtergrond

De afgelopen maanden hebben organisaties op verschillende manieren input geleverd voor het Gebiedsplan. Voor de zomer was er een eerste ronde werkplaatsen rond de thema's zoetwater, ecologische plus en brede welvaart. Op basis daarvan is een drietal werkboeken gemaakt waarin we het systeem, de opgaven en de kansen in beeld hebben gebracht. Na de zomer is er een 2e ronde werkplaatsen gestart waarbij we met een aantal partijen 1-op-1 in gesprek zijn gegaan om te verkennen welke concrete maatregelen we kunnen gebruiken als bouwstenen voor het Gebiedsplan. De oogst van beide ronde werkplaatsen brengen we nu samen.

Van gebiedsdocument naar gebiedsplan

In het gebiedsdocument hebben de 1DYK-partners een gezamenlijke ambitie vastgelegd voor een integrale ontwikkeling van het gebied onder het motto 'dijk

versterkt, randen verzacht, gebied verrijkt'. In de stap richting gebiedsplan gaat het er nu om hoe we dat kunnen concretiseren. Waar kunnen we samenhang vinden en synergie bereiken? Welke dilemma's liggen er voor? Wat kan er op korte termijn en wat heeft er meer tijd nodig? Deze stap vraagt om afwegingen en het maken van keuzes. Tijdens de bijeenkomst neemt [redacted] met zijn team de mensen mee in hun bevindingen hierover.

Deelnemerslijst

Op woensdag 16 oktober organiseren we de gezamenlijke werkplaats. Tijdens deze middag gaan we in gesprek met de organisaties die in de voorbije maanden betrokkenen zijn. De lijst met genodigden bestaat dus uit namen/organisaties die *actief een bijdrage hebben geleverd*. We kiezen er bewust voor om geen nieuwe namen/organisaties aan boord te halen omdat daarmee de druk op het proces (weer) dreigt dat sommigen van jullie de diepte in willen terwijl anderen nog niet op 'vlieghoogte' zijn. Dat we daarmee geen frisse nieuwe blikken introduceren nemen we op de koop toe.

Zoals jullie zelf al zeiden in het PT: we moeten echt concreet worden en hebben de verantwoordelijkheid om de opgaves in het gebied op elkaar aan te laten sluiten.

VERZOEK

Mis je een persoon/organisatie op de lijst die wel heeft meegedaan in het proces en nu ook bij de plenaire werkplaats aanwezig moet zijn? Mail dan zijn/haar gegevens **voor woensdag 17.00u** omdat we dan de uitnodiging de deur uit willen doen. Later een naam toevoegen kan natuurlijk altijd, maar mensen hebben ook verplichtingen en we willen hen niet overvallen met een uitnodiging.

Hartelijke groet en veel dank,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:28:07
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 2 Oct 2024 07:39:02
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats
Urgentie: Normal
Precisie: None

Volgens mij hebben we in het begin een matrix gemaakt van alle partijen en het niveau waarop ze mee mogen praten? Daarnaast wordt in de mail gesteld dat hier alleen partijen voor worden uitgenodigd die een actieve bijdrage hebben geleverd.

Ik heb er geen zicht op wie een actieve bijdrage hieraan heeft geleverd. Hebben alle door [redacted] genoemde partijen dat gedaan??

Even vertrouwelijk: De status van Red de Kwelder (heeft alleen betrekking op Wierum en opereerde onder de vlag van dorspbelang Wierum) is momenteel niet helemaal duidelijk, wegens hun op dit moment gebrouilleerde verhouding met dorpsbelang Wierum en omdat zij zich nog beraden op waar zij zich in de toekomst als werkgroep nog mee bezig willen houden nu de rijsdammen daar zijn aangelegd. Is het reëel om zo'n partij hier dan wel bij uit te nodigen terwijl de dorpsbelangen zelf niet uitgenodigd worden??

Mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted], 06-[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

[redacted]

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 17:36
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Helemaal mei iens!

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 17:33
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Zie bijlage. Wat is hiervan overgebleven?

Wat mij betreft:

Vitale Waddenkust

Waadrâne

Skip yn de Feart

Ecolana

Red de Kwelder

Waadfûgelwurkgroep

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 17:17
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Hoi collega's,

We stellen dat de gastenlijst aangevuld moet worden met andere stakeholders.

Hebben jullie behalve de landbouw stakeholders (deze levert [redacted] aan) nog andere belangrijke partijen die toegevoegd moeten worden?

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 16:01
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>

<[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>

Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Hoi [redacted],

Het spijt me wel, maar ik vind HaZ hier echt niet tussen horen. Of alle stakeholders uitnodigen of niet. Ook voor landbouw moeten er meer stakeholders (NAV, NMV, Biowad en AJF) aan tafel zitten. Anders kun je niet met droge ogen spreken over participatie.

Wellicht dit delen met de organisatie?

Ik hoor graag jouw ideeën.

Groet

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 15:54
Aan: [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>
Onderwerp: FW: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Van: [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 12:05
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea <[redacted]@itfryskegea.nl>; [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@rws.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted]@ltonoord.nl
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <mail@[redacted].nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Onderwerp: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Beste PT-leden,

Zoals eerder aangekondigd willen we woensdag 16 oktober de plenaire werkplaats organiseren.

Achtergrond

De afgelopen maanden hebben organisaties op verschillende manieren input geleverd voor het Gebiedsplan. Voor de zomer was er een eerste ronde werkplaatsen rond de thema's zoetwater, ecologische plus en brede welvaart. Op basis daarvan is een drietal werkboeken gemaakt waarin we het systeem, de opgaven en de kansen in beeld hebben gebracht. Na de zomer is er een 2e ronde werkplaatsen gestart waarbij we met een aantal partijen 1-op-1 in gesprek zijn gegaan om te verkennen welke concrete maatregelen we kunnen gebruiken als bouwstenen voor het Gebiedsplan. De oogst van beide ronde werkplaatsen brengen we nu samen.

Van gebiedsdocument naar gebiedsplan

In het gebiedsdocument hebben de 1DYK-partners een gezamenlijke ambitie vastgelegd voor een integrale ontwikkeling van het gebied onder het motto 'dijk versterkt, randen verzacht, gebied verrijkt'. In de stap richting gebiedsplan gaat het er nu om hoe we dat kunnen concretiseren. Waar kunnen we samenhang vinden en synergie bereiken? Welke dilemma's liggen er voor? Wat kan er op korte termijn en wat heeft er meer tijd nodig? Deze stap vraagt om afwegingen en het maken van keuzes. Tijdens de bijeenkomst neemt [redacted] met zijn team de mensen mee in hun bevindingen hierover.

Deelnemerslijst

Op woensdag 16 oktober organiseren we de gezamenlijke werkplaats. Tijdens deze middag gaan we in gesprek met de organisaties die in de voorbije maanden betrokkenen zijn. De lijst met genodigden bestaat dus uit namen/organisaties die *actief een bijdrage hebben geleverd*. We kiezen er bewust voor om geen nieuwe namen/organisaties aan boord te halen omdat daarmee de druk op het proces (weer) dreigt dat sommigen van jullie de diepte in willen terwijl anderen nog niet op 'vlieghoogte' zijn. Dat we daarmee geen frisse nieuwe blikken introduceren nemen we op de koop toe.

Zoals jullie zelf al zeiden in het PT: we moeten echt concreet worden en hebben de verantwoordelijkheid om de opgaves in het gebied op elkaar aan te laten sluiten.

VERZOEK

Mis je een persoon/organisatie op de lijst die wel heeft meegedaan in het proces en nu ook bij de plenaire werkplaats aanwezig moet zijn? Mail dan zijn/haar gegevens **voor woensdag 17.00u** omdat we dan de uitnodiging de deur uit willen doen. Later een naam toevoegen kan natuurlijk altijd, maar mensen hebben ook verplichtingen en we willen hen niet overvallen met een uitnodiging.

Hartelijke groet en veel dank,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:14:46
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 7 Oct 2024 12:26:25
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats
Urgentie: Normal
Precisie: None

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 2 oktober 2024 23:05
Aan: [redacted] ; [redacted] (Gast - It Fryske Gea ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: RE: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Beste mensen,

Hartelijke dank voor de snelle terugkoppeling een aanvullingen hier en daar.

De namen van directe collega's die we over het hoofd hebben gezien gaan we toevoegen aan de lijst zodat er nu snel een uitnodiging uit kan gaan. We zitten tenslotte op 2 weken voor het daadwerkelijke overleg en mensen zitten vast niet duimen te draaien op een woensdagmiddag in oktober ��

Nieuwe namen

De uitnodiging is een verlenging van de eerdere werkplaatsen, gaat uit namens [redacted] en het ontwerpteam en heeft dus specifiek tot doel om mensen en organisaties die in de voorbije weken hebben deelgenomen aan het proces mee te nemen in het resultaat van hun (gecombineerde) inbreng. Hoewel we bewust afwijken van de eerder gedeelde dialoogstructuur raden wij als Programmabureau ten zeerste af om (gevoelsmatig) plotseling nieuwe organisaties toe te voegen aan een plenaire werkplaats die dient als terugkoppeling. Ik maak graag van de gelegenheid gebruik om onze beweegredenen nader toe te lichten:

De meest gehoorde feedback na de eerste ronde werkplaatsen was dat het verschil in concreetheid en betrokkenheid van stakeholders bij het 1DYK verhaal zeer groot was. Sommigen moesten van ver komen, wilde op een metaniveau hun verhaal schetsen en stelden eerdere doelen ter discussie terwijl anderen de diepte in wilde en met ongenoegen keken naar een herhaling van zetten. De irritaties en verlies aan productiviteit die dat opleverde willen we niet bewust opnieuw opzoeken. Alle mensen die we nu uitnodigen zijn al 2x meegenomen in het proces en de bijbehorende producten en hebben de toezegging gekregen dat we er bij hen op terug zouden komen. [redacted] wil nu dus allereerst die mensen graag presenteren waar het doorlopen proces (voorlopig) toe heeft geleid.

Cateren op de bredere kring

Dat neemt niet weg dat we jullie signaal heel duidelijk opvangen: "betrek een bredere groep stakeholders t.b.v. draagvlak in het gebied en deel de plannen ook met hen!". We zien dan vooral een lijst met agrarische belanghebbenden en een enkele natuurorganisatie. Enerzijds mag men verwachten dat met de huidige governancestructuur deze partijen al zijn meegenomen in de voortgang door LTO (zie hiervoor ook de afspraken over representatie), maar anderzijds denken we dat het ook goed is om daar bovenop deze partijen een kans te bieden om inhoudelijk te reageren op voorlopige ontwerpen. Ik heb hierover gebeld met [redacted] en een voicemail achtergelaten bij [redacted] met het verzoek om hier samen concreet handen en voeten aan te geven. Je zou kunnen denken aan één avond specifiek voor natuurachterban en één voor agrariërs waarin je ook nog wat toelichting geeft op de achtergrond en context. Misschien wil het Wetterskip bijv. ook wel een bredere sessie met de diverse belanghebbenden die zij te managen heeft binnen haar organisatie?

Wat voor nu belangrijk is: we gaan de bloedgroep van nieuw te betrekken partijen niet in het diepe gooien tijdens een bijpraatmoment met de huidige genodigden. We denken daar niemand een plezier mee te doen en vooral de opgave niet verder te helpen. Dan kijken we liever naar aanvullende momenten die de eerdergenoemde doelen wel dienen. We hopen op jullie begrip.

Emoties rondom HaZ

Dan heb ik nog een ander punt van orde. De keuze om in voorbije weken het IIP-ontwerpteam met representanten van de Stichting Holwerd aan Zee te laten sparren is niet bij alle 1DYK partijen in goede aarde gevallen. Dat weten jullie want we hebben het daar ook kort met elkaar over gehad. En de gemoederen zijn nog niet bedaard. Omdat we onderling vertrouwen als een belangrijke basis zien voor de 1DYK samenwerking willen we geen organisatie uitnodigen die zoveel verdeeldheid oplevert onder 1DYK partners. De inbreng van HaZ gaat niet verloren en zit verwerkt in de stukken, maar we zullen moeten kijken of de terugkoppeling van het werk van [redacted] en zijn team op een andere wijze georganiseerd kan worden. Dat geeft ons ook de ruimte om dit verhaal nog eens in 1DYK-verband te bespreken zodat jullie elkaars overwegingen beter kennen.

Samenvatting

- Dank voor alle aanvullingen
- We nodigen voor 16okt alleen mensen uit die al eerder in ons proces meegenomen zijn
- We gaan gezamenlijk kijken hoe we die bredere kring met nuttige organisaties wel kunnen betrekken
- Er wordt een aparte afspraak gemaakt voor de terugkoppeling aan HaZ en zoeken een werkwijze die recht doet aan de initiatieven in het gebied

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Ps: ik was vandaag en ook donderdag niet goed bereikbaar door een training die ik geef, maar als deze mail vragen oproept zouden we vrijdag wel kunnen bellen.

Van: [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 12:05
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea <[redacted]@itfryskegea.nl>; [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@rws.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted] <[redacted]@ltonoord.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <mail@[redacted].nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Onderwerp: Voorlopige gastenlijst Plenaire werkplaats

Beste PT-leden,

Zoals eerder aangekondigd willen we woensdag 16 oktober de plenaire werkplaats organiseren.

Achtergrond

De afgelopen maanden hebben organisaties op verschillende manieren input geleverd voor het Gebiedsplan. Voor de zomer was er een eerste ronde werkplaatsen rond de thema's zoetwater, ecologische plus en brede welvaart. Op basis daarvan is een drietal werkboeken gemaakt waarin we het systeem, de opgaven en de kansen in beeld hebben gebracht. Na de zomer is er een 2e ronde werkplaatsen gestart waarbij we met een aantal partijen 1-op-1 in gesprek zijn gegaan om te verkennen welke concrete maatregelen we kunnen gebruiken als bouwstenen voor het Gebiedsplan. De oogst van beide ronde werkplaatsen brengen we nu samen.

Van gebiedsdocument naar gebiedsplan

In het gebiedsdocument hebben de 1DYK-partners een gezamenlijke ambitie vastgelegd voor een integrale ontwikkeling van het gebied onder het motto 'dijk versterkt, randen verzacht, gebied verrijkt'. In de stap richting gebiedsplan gaat het er nu om hoe we dat kunnen concretiseren. Waar kunnen we samenhang vinden en synergie bereiken? Welke dilemma's liggen er voor? Wat kan er op korte termijn en wat heeft er meer tijd nodig? Deze stap vraagt om afwegingen en het maken van keuzes. Tijdens de bijeenkomst neemt [redacted] met zijn team de mensen mee in hun bevindingen hierover.

Deelnemerslijst

Op woensdag 16 oktober organiseren we de gezamenlijke werkplaats. Tijdens deze middag gaan we in gesprek met de organisaties die in de voorbije maanden betrokkenen zijn. De lijst met genodigden bestaat dus uit namen/organisaties die *actief een bijdrage hebben geleverd*. We kiezen er bewust voor om geen nieuwe namen/organisaties aan boord te halen omdat daarmee de druk op het proces (weer) dreigt dat sommigen van jullie de diepte in willen terwijl anderen nog niet op

‘vlieghoogte’ zijn. Dat we daarmee geen frisse nieuwe blikken introduceren nemen we op de koop toe.

Zoals jullie zelf al zeiden in het PT: we moeten echt concreet worden en hebben de verantwoordelijkheid om de opgaves in het gebied op elkaar aan te laten sluiten.

VERZOEK

Mis je een persoon/organisatie op de lijst die wel heeft meegedaan in het proces en nu ook bij de plenaire werkplaats aanwezig moet zijn? Mail dan zijn/haar gegevens **voor woensdag 17.00u** omdat we dan de uitnodiging de deur uit willen doen. Later een naam toevoegen kan natuurlijk altijd, maar mensen hebben ook verplichtingen en we willen hen niet overvallen met een uitnodiging.

Hartelijke groet en veel dank,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:21:30
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 2 Oct 2024 09:06:51
Aan: [redacted]@fryslan.frl [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: RE: Factsheets meekoppelkansen TPM
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
MKK XXXX - Swiet Wetter Wierum Ternaard - EB HF.docx;

Hallo [redacted],

dit is de laatste versie van de factsheet voor SWWT die jullie eerder ook gekregen hebben.

Graag deze als definitieve versie opslaan in jullie bestanden.

Dan sla ik deze ook op in onze bestanden.

Alvast bedankt, [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 1 oktober 2024 08:54
Aan: [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: Factsheets meekoppelkansen TPM

> U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted]@witteveenbos.com. Ontdek waarom dit belangrijk is

Hoi [redacted],

Hierbij de factsheets van de meekoppelkansen van TPM zoals we ze destijds hebben afgerond.

Groet,

[redacted]

DISCLAIMER:
This e-mail is strictly confidential and is intended solely for the addressee.
It is prohibited for unauthorized persons to utilize the information contained within this e-mail.
If you receive this e-mail and you are not the addressee,
then please delete it from your system and notify the person who sent it to you.

Our company accepts no liability for the content of this email,

or for the consequences of any actions taken on the basis of the information provided, unless that information is subsequently confirmed in writing.

Before printing, think about the environment.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:24:00
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 2 Oct 2024 06:01:24
Aan: [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: RE: Landbouwpartners NEF 1-Dyk landbouw
Urgentie: Normal
Precisie: None

Volgens mij wel compleet zo ik op dit moment kan zien, als we onderstaande er nog bijvoegen?

Vitale Waddenkust [redacted]@chello.nl 06

Skip yn de Feart [redacted] 06 [redacted]@knid.nl / [redacted]@gmail.com

Red de Kwelder [redacted] 06[redacted]@voamf.org

Waadfûgelwurkgroep [redacted] 06[redacted]@planet.nl

Ternaard [redacted] 06? [redacted]@live.nl

Groeten, [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 2 oktober 2024 07:50
Aan: [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: FW: Landbouwpartners NEF 1-Dyk landbouw

Hoi [redacted],

Hierbij de lijst-1Dyk met emailadressen van landbouwpartners/belanghebbenden,

[redacted], akkerbouwer in Ferwert en LTO NEF-bestuurder. Email: [redacted]@gmail.com

[redacted], akkerbouwer in Holwerd en bestuurder Ecolana. Email: [redacted]@hotmail.com

[redacted], veehouder in Kollumerpomp en LTO NEF-bestuurder. Email: [redacted]@visieagri.nl

[redacted], R&D directeur HZPC. Email: [redacted]@hzpc.com

[redacted], directeur Salta verziltingscluster. Email: [redacted]@salta-cluster.com

[redacted], agrarisch deskundige bodem en ruimte en bestuurder Agrarische Jongeren Friesland (AJF). Email: [redacted]@mulderagro.nl

[redacted], veehouder en bestuurslid Agrarische Jongeren Friesland (AJF). Email: [redacted]@gmail.com

[redacted], jonge akkerbouwer uit Hallum en actief bij Agrarische Jongeren Friesland (AJF). Email:

[redacted]@hotmail.com

[redacted], akkerbouwer uit Ternaard en betrokken bij gaswinning Ternaard/verzilting. Email: info@[redacted]akkerbouw.nl

[redacted], akkerbouwer uit Wierum. Email: [redacted]@icloud.com

[redacted], bio-akkerbouwer Munnekezijl en bestuurder Biowad. Email: landbouw@bakkerbio.nl

[redacted], veehouder in Janum en bestuurder Waadrâne. Email: [redacted]@hotmail.com

[redacted], veehouder uit Ferwert en belanghebbende NFB (doet ook mee in project zilte teelten Bûtendyks) Email: [redacted]@alnn.nl

[redacted] veehouder uit Hallum en belanghebbende NFB (doet ook mee in project zilte teelten Bûtendyks) Email: [redacted]@hetnet.nl

Deze lijst kan wat mij betreft naar 1-Dyk. Als ze serieus zijn, dan gaan ze in ieder geval in gesprek met deze groep mensen.
��

@[redacted] Bin ik noch 1 fergetten?

Met vriendelijke groet, mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted]j

Cluster Omjouwing en Ekonomy (OenE)

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

(06) [redacted]

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE
NOARD EAST FRYS LÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:11:51
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 7 Oct 2024 12:30:20
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Informatie / Uitnodiging gezamenlijke werkplaats 1Dyk
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Uitnodiging Gezamenlijke Werkplaats IIP 1DYK 23okt2024.pdf;

Ter info

-----Oorspronkelijke afspraak-----
Van: [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Verzonden: donderdag 3 oktober 2024 22:09
Aan: [redacted]; [redacted]; [redacted]@fryslan.frl; [redacted]; [redacted]; [redacted] (Gast - It Fryske Gea; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]@ltonoord.nl
CC: [redacted]; [redacted]; [redacted]; [redacted]
Onderwerp: Geannuleerd: Save-the-date: Plenaire terugkoppeling Werkplaatsen ronde 2
Tijd: woensdag 16 oktober 2024 13:00-17:00 (UTC+01:00) Amsterdam, Berlijn, Bern, Rome, Stockholm, Wenen.
Locatie: ntb
Urgentie: Hoog

Beste PT-leden,

We hebben als PB afgelopen week met verschillende mensen intensief contact gehad over de plenaire werkplaats die dient als terugkoppeling. En ondertussen vliegt de tijd…

Na een duidelijk advies vanuit de communicatieprofessionals en een goede afstemming met [redacted] is besloten om de plenaire werkplaats met een kleine week te verschuiven naar 23okt.

Daarmee lopen we natuurlijk altijd het risico dat iemand die op 16okt wél kon, nu op 23okt ineens niet kan. Dat is vervelend, maar weegt in onze ogen niet op tegen het voordeel dat we dan hebben om genodigden een week eerder te mailen. Met minder dan 14dagen te gaan vonden we dat we mensen te weinig tijd gaven om te reageren en de agenda ook daadwerkelijk vrij te maken.

Vrijdag 4okt aanstaande zal een uitnodiging uitgaan voor een plenaire terugkoppeling op 23 okt van 13.00-16.00u. Zoals aangegeven in mijn mail van 2okt jl zullen alleen de eerder betrokken mensen nu een terugkoppeling krijgen. Nieuw te betrekken organisaties gaan we op een andere manier moeten benaderen en willen we niet ineens mengen.

Ik heb er alle vertrouwen in dat het de 23e een interessante middag zal worden en kijk er naar uit om een grote groep te mogen verwelkomen.

Met vriendelijke groet,

Namens het Programmabureau

[redacted]

Van: Waddenzeekust
Verzonden: vrijdag 4 oktober 2024 08:33
Aan: Waddenzeekust
Onderwerp: Informatie / Uitnodiging gezamenlijke werkplaats 1Dyk

> Sommige mensen die dit bericht hebben ontvangen, ontvangen niet vaak e-mail van waddenzeekust@wetterskipfryslan.nl. Ontdek waarom dit belangrijk is

Hierbij de informatie die u zojuist in de uitnodiging heeft ontvangen ook nog per mail.

Beste genodigde,

Graag nodigen we je uit voor een gezamenlijke werkplaats op woensdagmiddag 23 oktober. Deze middag vertellen we je graag waar we nu staan met het Gebiedsplan 1DYK.

We starten om 13:00u en verwachten rond 16:00u klaar te zijn. De locatie laten we je nog weten. In de bijlage vind je de uitnodiging met meer uitleg en informatie.

Wil je voor 16 oktober laten weten of je aanwezig bent? ***Graag jullie acceptatie/voorlopig/weigering versturen met de optie 'het antwoord nu verzenden'****.*

Graag tot ziens op 23 oktober!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Programmateam Gebiedsplan 1DYK

Onderwerp: Gezamenlijke werkplaats 23 oktober

Beste genodigde,

Graag nodigen we je uit voor een gezamenlijke werkplaats op woensdagmiddag 23 oktober. Deze middag vertellen we je graag waar we nu staan met het Gebiedsplan 1DYK. We starten om 13:00u en verwachten rond 16:00u klaar te zijn. De locatie laten we je nog weten.

Van gebiedsdocument naar gebiedsplan
Onder de naam 1DYK werken we al enkele jaren samen aan de ontwikkeling van de Friese Waddenkust. Tussen Koehool en Lauwersmeer verbeteren we de dijk, herstellen we de natuur en verrijken we het gebied. Zo kunnen we ook in de toekomst in het gebied blijven wonen, werken en leven. De motor

voor de samenwerking is de verbetering van de Waddenzeedijk tussen Koehool en Lauwersmeer.

In het gebiedsdocument hebben de 1DYK-partners een gezamenlijke ambitie vastgelegd voor een integrale ontwikkeling van het gebied onder het motto 'dijk versterkt, randen verzacht, gebied verrijkt'. Op dit moment kijken we hoe we deze ambitie concreet kunnen maken.
Waar kunnen we samenhang vinden en synergie bereiken? Welke dilemma's liggen er voor ? Wat kan er op korte termijn en wat heeft er meer tijd nodig? Deze stap vraagt om afwegingen en het maken van keuzes.

Wat hebben wij gedaan met jouw kansen en ideeën?
Julie hebben de afgelopen maanden in verschillende werkplaatsen input geleverd voor het Gebiedsplan. Voor de zomer was er een eerste ronde op de thema's zoetwater, ecologische plus en brede welvaart. Op basis daarvan zijn drie werkboeken gemaakt waarin we het systeem, de opgaven en de kansen in beeld hebben gebracht. Na de zomer is er een 2e ronde werkplaatsen gestart waarbij we met een aantal partijen tijdens 1-op-1 gesprekken hebben verkend welke concrete maatregelen we kunnen gebruiken als bouwstenen voor het Gebiedsplan. De oogst van beide ronde werkplaatsen bespreken we graag met jullie op woensdagmiddag 23 oktober. .

23 oktober gezamenlijke terugkoppeling
Tijdens de gezamenlijke werkplaats op 23 oktober gaan we met elkaar in gesprek over de concrete maatregelen die we op willen nemen in het Gebiedsplan. Wij vinden het belangrijk dat je er bij bent en hopen dat je op deze korte termijn jouw agenda hiervoor vrij kunt maken. Mocht dat niet lukken, wil je dat dan voor 16 oktober laten weten?

Graag tot ziens op 23 oktober!

Met vriendelijke groet,

[redacted]
[redacted]
Programmateam Gebiedsplan 1DYK

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:23:52
Van: [redacted]
E-mailbericht ontvangen om: Wed, 9 Oct 2024 20:37:45
Verzonden: woensdag 9 oktober 2024 22:37:46
Aan: [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: Re: Informatie / Uitnodiging gezamenlijke werkplaats 1Dyk
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
image001.jpg; image.png;

Mooi dat jim d `r bij binne !! Goeije saak
De stem / `t geluud fan `e praktijk mot `r seker bij om iedereen met boide benen op `e grônde te houen

Feerder mooi plan dat SWWT [redacted]
Wel `n opmerking
Hier sil `ander kleurtsy bij motte ??:

image.png

Ant kikes,
[redacted]
06 [redacted]

Op wo 9 okt 2024 om 13:17 schreef [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>:

> Hoi ik bin der by, [redacted]
>
> (NB we hebben ook een factsheet voor TPM gemaakt, zie bijlage)
>
> ---
>
> **Van:** [redacted] <[redacted]@gmail.com>
> **Verzonden:** woensdag 9 oktober 2024 12:45
> **Aan:** [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>
> **Onderwerp:** Fwd: Informatie / Uitnodiging gezamenlijke werkplaats 1Dyk
>
> Ha [redacted]

Dit is wat ik oan mail kriegen ha

Met vriendelijke groet,

[redacted]

06 [redacted]

---------- Forwarded message ---------
Van: **Waddenzeekust** <waddenzeekust@wetterskipfryslan.nl>
Date: vr 4 okt 2024 om 08:33
Subject: Informatie / Uitnodiging gezamenlijke werkplaats 1Dyk
To: Waddenzeekust <waddenzeekust@wetterskipfryslan.nl>

Hierbij de informatie die u zojuist in de uitnodiging heeft ontvangen ook nog per mail.

Beste genodigde,

Graag nodigen we je uit voor een gezamenlijke werkplaats op woensdagmiddag 23 oktober. Deze middag vertellen we je graag waar we nu staan met het Gebiedsplan 1DYK.

We starten om 13:00u en verwachten rond 16:00u klaar te zijn. De locatie laten we je nog weten. In de bijlage vind je de uitnodiging met meer uitleg en informatie.

Wil je voor 16 oktober laten weten of je aanwezig bent? ***Graag jullie acceptatie/voorlopig/weigering versturen met de optie 'het antwoord nu verzenden'****.*

Graag tot ziens op 23 oktober!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Programmateam Gebiedsplan 1DYK

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:01:30
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 7 Oct 2024 11:23:52
Aan: [redacted]
Onderwerp: verslag 1 Dyk overleg 30 september 2024
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Verslag gemeentelijk 1Dykoverleg 30 september 2024.docx;

Staat ook in de map : R:\\NF-Projecten\\1DYK\\Projectgroep 1DYK\\Overleggen\\20240930

Mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted], 06[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

[redacted]

GEMEENTE
NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 10 oktober 2024 09:20:09
Aan: [redacted] Braaksma, Pieter
Onderwerp: FW: 1 DYK gezamenlijke werkplaats
Urgentie: Normal
Precisie: None
Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:07:28

Beste mensen,

Ter informatie onderstaande mail. Uit diverse hoeken krijg ik verbaasde mensen die niet snappen waarom er niet met hen, maar wel over hen wordt gesproken. Ik vind dit Art. 5.2 Woo. Ik heb de mail van [redacted] van 2 oktober jl. gelezen en wordt daar Art. 5.2 Woo Wanneer men selectief mensen uitnodigt, dan zijn de uitkomsten van de werkplaatsen dat op z'n minst ook. Ook zie ik dat de gebiedspartners, zoals de boeren, grondbezitters en andere stakeholders, niet worden uitgenodigd. Het gebiedsplan gaat dan wel over het gebied, maar komt niet tot stand met het gebied!

Gisteren hebben [redacted] en ondergetekende met [redacted] van Wetterskip gezeten. Deze meneer snapt ook niks van het hele proces en waar alle idealistische Klutenplassen en dyksputten vandaan komen. Laat staan welke criteria er zijn toegepast om deze zaken als 'oplossing' te betitelen. [redacted] wist tot gisteren niets van ons gemeentelijk bermen-plan. Wij hebben hem dit uitgelegd en hij ziet daar veel meer in dan een Klutenplas. Volgens [redacted] hebben wij als gemeente ook hier geen input kunnen/mogen leveren. Dit zijn zorgelijke zaken waardoor er nu paniek bij Wetterskip ontstaat omdat de gemeente 'moeilijk' gaat doen. Als oplossing wil [redacted] de 'plannen' uit de werkplaatsen op een later tijdstip delen met een bredere groep stakeholders. Het plan zal dan al zo goed als af zijn en de deadline van Wetterskip (december 2024) nodigt niet uit om met een bredere groep nog dieper hier op in te gaan en wijzigingen door te voeren.

Ik maak mij dus ernstige zorgen over Art. 5.2 Woo en vindt dat Art. 5.2 Woo. Er wordt dan wel gezegd nog een aparte bijeenkomst te organiseren, maar we weten uit eigen ervaring bij de POVI dat de invloed op het plan dan gering zal zijn. Snelheid voor zorgvuldigheid is nog nooit ergens goed voor geweest.

Het zou mooi zijn dat we dit signaal zowel ambtelijk als bestuurlijk door laten klinken en eropaan dringen om voor de 23e toch ook de (belangrijkste) gebiedspartners uit te nodigen. Hier zit veel kennis vanuit het gebied. Ook de bedenkingen en aanvullende ideeën kunnen dan en plek krijgen.

Tijdens ons gesprek met [redacted] vorige week heb ik geleerd dat men totaal niet het juiste beeld heeft over wat er in het gebied leeft en welke wensen er zijn. Dit zie je ook terug in overleggen tussen 1-Dyk en Dongeradielen. Volgende week maandag hebben wij een werkplaats 1-Dyk/Dongeradielen. Binnen Dongeradielen snapt ook niemand meer welk gewicht aan het IIP moet worden toegekend gezien de abstractie, het ontbreken van financiering en vooral ook de snelheid waarmee men een compleet en gedragen gebiedsplan denkt te realiseren.

Ik hoor graag jullie ideeën.

Groet,
[redacted]

-----Oorspronkelijk bericht-----
Van: [redacted] <[redacted]@hetnet.nl>
Verzonden: woensdag 9 oktober 2024 20:12
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: 1 DYK gezamenlijke werkplaats

Goedenavond [redacted],

Bedankt voor het doorsturen van de uitnodiging.

Wij schrikken hier toch weer behoorlijk van. We hebben zeer veel tijd gestoken in 1DYK. Een jaar lang hebben we niks gehoord en nu blijkt dat er in verschillende werkplaatsen input is geleverd voor het Gebiedsplan.
Het komt er maar op neer dat er gewoon om ons heen is gewerkt.
Onbegrijpelijk, waarom zijn we niet ingelicht door oa [redacted]? Kan jij er voor zorgen dat wij aanwezig kunnen zijn bij bij de gezamenlijke werkplaats op 23 oktober?

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:14:26
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 11 Oct 2024 10:03:11
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Verslag en bijlagen Stuurgroepvergadering 1Dyk, 5 september 2024
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Verslag Stuurgroepoverleg 1Dyk, 5 september 2024.pdf; Bijlage 1 Presentatie IIP, update 5 sept.pdf; Bijlage 2 Presentatie Groen, 5 september 2024.pdf; Bijlage 3 Presentatie TPM, 5 september 2024.pdf;

Ter info

Van: [redacted]
Verzonden: woensdag 9 oktober 2024 10:13
Aan: [redacted] ; Secretariaat Bestuurdirectie ; [redacted]
Onderwerp: Verslag en bijlagen Stuurgroepvergadering 1Dyk, 5 september 2024

Goedemorgen allen,

Eerder zond ik bijgaand verslag en bijlagen al naar de leden van de Stuurgroep 1Dyk. Hierbij ook voor jullie ter informatie.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Tel: [redacted]

Werkdagen: [redacted]

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:09:00
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 11 Oct 2024 12:52:06
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Maandelijks PT overleg | Stukken 16oktober
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Routekaart provinciehuis 2022.pdf; Agenda Programmateam IIP 1DYK 16 oktober 2024.pdf;

Van: [redacted]
Verzonden: donderdag 10 oktober 2024 20:32
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] @ltonoord.nl
CC: [redacted] (Gast - It Fryske Gea
Onderwerp: 1DYK IIP | Maandelijks PT overleg | Stukken 16oktober

Beste PT-leden,

Volgende week woensdag hebben we weer een overleg staan.

We zijn ditmaal te gast bij de Provincie en mogen ons iets voor 9u melden bij de receptie en een kop koffie halen. [redacted] zal ons dan allemaal tegelijk ophalen. In bijlage vinden jullie de concept agenda.

We hebben alleen van [redacted] een afmelding dus ik verwacht een goed gevulde zaal ��

Tot volgende week!

Groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

provinsje fryslân
provincie fryslân

Provinciehuis

Routekaart

Tweebaksmarkt 52, Leeuwarden

Centrum Leeuwarden

Dit rode kruis kunt u, als onze bezoeker, negeren.

DOKKUM/HURDEGARYP

HARLINGEN/FRANEKER STIENS/HOLWERD

DRACHTEN/GRONINGEN

HEERENVEEN DRACHTEN/GRONINGEN

Noordersingel
Noordersingel
PRINSENTUIN
Groene Weg
Schoenmakersdelft
Doelestraat
Grote Kerkstraat
Kleine Kerkstraat
Bolle steeg
Mansstraat
St. Anthonystraat
Bagijnestraat
Raadhuisplein
Herenwaltje
Weerd
St. Jacobstraat
Nieuwestad NZ
Nieuwestad ZZ
Doelesteeg
Ruiterskwartier
Waagplein
Naauw
Peperstraat
Markt
Groente
Kelders
O.d. Kelders
Tweebaksmarkt
Oosterstr.
Nwe. Oosterstraat
Druifstr.
Weaze
Zwits. Waltje
Wirdumerdijk
Keizersgracht
Blokhuisplein
BLOKHUIS POORT
Wijbrand de Geeststr.
Wilhelminaplein
FRIES MUSEUM
Zaailand
Nieuweweg
Emmakade
Emmakade
Zuidergrachtswal
Prins Hendrikstraat
Willemskade NZ
Willemskade ZZ
BEURS
ACHMEA TOREN
Sophialaan
Zuiderplein
Klanderij
Kanaalstraat
Achter de Hoven
Oostergoweg
Oostergoweg
Stationsweg
BUS STATION
STATION
Schrans
Noorderweg
Hoeksterpad
Hoeksterend
Amelandsdwinger
Voorstreek
OUDE KAZERNE
Tuinen
Nieuwekade
Turfmarkt
Noordvliet
Droevendal
Oosterkade
Oostergrachtswal
Nieuwe Oosterstr.

Provinciehuis
Autoroute
Wandelroute
Parkeergarage

Parkeergarage 'Nieuwe Oosterstraat'
Ritsumastraat 2
8911 KH Leeuwarden

Bezoekers van het provinciehuis kunnen parkeren in de parkeergarage 'Nwe Oosterstraat'. U kunt hier gratis parkeren. Dit werkt als volgt: u meldt zich bij de praatpaal bij de inrit van de garage. Beneden neemt u een ticket bij de slagboom. Na afloop van uw bezoek laat u het ticket scannen bij de receptie van het provinciehuis.
Het rode kruis-signaal voor de parkeergarage geldt op werkdagen niet voor bezoekers van het provinciehuis.

Het is niet meer mogelijk om vanaf het Noordvliet na de brug linksaf te slaan naar de Oosterkade. U kunt rechts afslaan en vervolgens via de rotonde (bij de Jumbo) weer terugrijden, richting de parkeergarage.

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:06:28
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 11 Oct 2024 14:11:56
Aan: Secretariaat Omjouwing & Ekonomy Noardeast-Fryslan [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: Agenda Overleg kuststrook gemeente NF 14 oktober 2024
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Agenda 14 oktober 2024.docx; Verslag gemeentelijk 1Dykoverleg 30 september 2024.docx; Agenda 16 september 2024 afspraken2.docx; Inzichten Symposium erfgoed en water.msg; 2024.10.17 IKW vlootschouw_v1.pdf; 1. Memo over vlootschouw.docx; 2. vlootschouw 2.0.pptx; Agenda Programmateam IIP 1DYK 16 oktober 2024.pdf; Verslag Stuurgroepoverleg 1Dyk, 5 september 2024.pdf;

Hoi collega's,

Hierbij de agenda en stukken voor het overleg komende maandag.

[redacted], [redacted] en [redacted] zijn afwezig.

Groet,

[redacted]

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:16:27
Van: [redacted]
E-mailbericht ontvangen om: Fri, 11 Oct 2024 10:40:15
Verzonden: Fri, 11 Oct 2024 12:39:56
Aan: [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: Inzichten Symposium erfgoed en water
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi allen,

Gisteren ben ik op een symposium geweest van Rijksdienst Cultuur en Erfgoed in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen.
https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/water-en-klimaat/agenda/2024/10/10/symposium-stromend-door-de-tijd

Dit was echt super interessant omdat het onze projecten in Moddergat en DNZ erg raakt.
Er zijn twee zaken die ik graag onder jullie aandacht breng:

1. Is er bij de ontwikkelingen van de dijkverhogiging ook een archeoloog betrokken? Er werden voorbeelden uit West-Friesland getoond waarbij duidelijk werd hoe slim dit kan zijn om later in het proces vertraging te voorkomen. Voor ons potenti□le dijkenmuseum zijn wij natuurlijk enorm ge□nteresseerd in wat ze dan eventueel in de dijk vinden. Steunpunt Monumentenzorg Frysl□n is de aangewezen partij. Maar zij werken hiervoor alleen in opdracht van overheden.
https://www.monumentenzorgfryslan.nl/diensten/archeologie/

2. Kennen jullie de □erfgoedeal□? O.a. de Zuivelfabriek in Lioessens is hier eerder deels mee gefinancierd? De directeur van RCI kwam bij ons en tipte ons deze □pot□. Het doel is om klimaatadaptie met erfgoed te bewerkstelligen. Zowel in Moddergat als in DNZ zijn we hier ons inziens mee bezig. Deze regeling gaat volgend jaar nog voor 1x open en de aan te vragen bedragen liggen tussen de 5 ton en 1 miljoen. https://www.erfgoeddeal.nl/ Alleen overheden kunnen dit aanvragen. Wellicht kunnen we, net als met de VOP, de handen weer ineen slaan. https://www.erfgoeddeal.nl/projecten

Hoor graag van jullie.

Groeten [redacted]
06[redacted]

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 14:48:25
Van: [redacted]
Aan: Braaksma, Pieter [redacted]
Cc: [redacted]
Onderwerp: 1-Dyk/IIP
Urgentie: Normal
Precisie: None

Moarn beste Minsken,

Gistermiddag ben ik aanwezig geweest bij de werkplaat 1-Dyk/IIP en Dongeradielen. Een memorabele bijeenkomst waar mij veel duidelijk is geworden m.b.t. het gebiedsproces (IIP) van 1-Dyk.

Allereerst even een schets van de aanwezigen: het gehele ontwerpteam (incl. [redacted]) van GO Dongeradielen (9 vrouw/man) was present. Vanuit 1-Dyk waren aanwezig [redacted], [redacted], [redacted] (extern projectbegeleider ingehuurd door Wetterskip) en [redacted] (volgens eigen zeggen onafhankelijk externe consultant). De eerste vraag vanuit [redacted]: waarom er 9 mensen vanuit Dongeradielen aan tafel zaten. Antwoord van [redacted]: omdat we als Dongeradielen deze werkplaats uiterst serieus nemen en er gezien de druk vanuit 1-Dyk waarschijnlijk maar een moment is om met elkaar af te stemmen. Anderzijds zijn er raakvlakken op het gebied van water die om veel inhoudelijke kennis en afstemming vragen. De mensen van 1-Dyk/IIP vonden het dus maar bijzonder dat het team van Dongeradielen de zaken serieus op wil pakken.

In het inleidende verhaal van [redacted] werd ons (dus team Dongeradielen) in duidelijke bewoording te verstaan gegeven dat de planning van 1-Dyk om voor einde 2024 een IIP (Integraal Inrichtingsplan) klaar te hebben leidend is. Hier valt niet aan te tornen. Dit maakt duidelijk dat planning voor de inhoud gaat bij 1-Dyk.

Dan de participatie. Een van de eerste zaken die door 1-Dyk op tafel werd gelegd was de klutenplas bij Wierum. De klutenplas zal en moet er komen. De reden is dat men voor 1-Dyk, de dijkverhoging, natuur moet compenseren. Dit werd met zoveel woorden door [redacted] gezegd. De klutenplas kwam 4x voorbij tijdens de 3 uur durende bijeenkomst. Twee keer heb ik duidelijk gemaakt dat de klutenplas geen opties voor de gemeente, landbouw en mienskip vanwege externe- en schaduwwerking, belemmeringen voor landbouw en recreatie en toerisme. We moeten 'postzegel' natuur binnendijks zien te voorkomen. Anderzijds is er bij het aanleggen van een zoetwatermeer meer kans op zout intrusie en verzilting. Kortom dezelfde argumenten als HaZ gelden ook hier. Daar komt nog bij dat deze plas 20-30 vruchtbare akkerbouwgrond zal moeten kosten. Dit is voor landbouw een no-go. Ik heb aangegeven dat wij als gemeente inzetten om de groenblauwe dooradering op overheidsgronden te realiseren. Dit heeft veel meer voordelen dan een klutenplas. Ander argument is dat een klutenplas ieder jaar afgeplagd zou moeten worden om een ideale aantrekking te hebben op de Klut. Hier wordt door 1-Dyk/IIP echter geen rekening mee gehouden. Als laatste heb ik aangegeven dat er grote twijfels zijn over de klutenplas ook bij de provincie en mensen van Wetterskip. Ik kon praten als brug-man, maar de klutenplas zal en moet er komen!

Er werd mij zeer duidelijk gemaakt door [redacted] dat de gemeente zowel bestuurlijk als ambtelijk vertegenwoordigd wordt door een persoon. En deze mensen hebben ingestemd met het gebiedsdocument en de groene dijk. Dit betekent volgens [redacted] dat we zowel het zoet als het zuur moeten nemen. Dit is met deze bewoordingen letterlijk gezegd. Het lijkt mij [redacted] Art. 5.2 Woo

Ik geprobeerd duidelijk te maken dat landbouw (economie + werkgelegenheid = leefbaarheid) en Mienskip belangrijk zijn voor de gemeente. Ook vinden wij het belangrijk dat er een juiste participatie moet zijn om tot een inhoudelijk goed en breed gedragen IIP te komen. Volgens de heren 1-Dyk wordt de landbouw vertegenwoordigd door LTO. Een moment later

meldt [redacted] dat ze tot op heden geen enkele reactie van LTO hebben ontvangen! Daarbij komt dat LTO lang niet alle boeren vertegenwoordigd en dat het wenselijk is dat er boeren uit het gebied zelf worden betrokken. De redenatie van team 1-Dyk is simpel: we hebben twee consultatiesessies gehouden. Een daarvan is beter bezocht dan de andere (slechts 3 mensen in St. Jacobi). Voor hen is dit voldoende omdat iedereen de kans heeft gekregen om binnen te stappen bij een van de sessies. Deze redenatie raakt kant nog wal en zegt voldoende over het proces om te komen tot een IIP: zolang je maar ja zegt en niet moeilijk doet nemen we het mee.

Wat verder opviel is dat HaZ nog steeds in de lijst staat. Dit is ongekend gezien Wetterskip als een van de eersten afscheid heeft genomen van HaZ en dit nu als project (via [redacted]) opvoert. Hiermee gaat het Wetterskip (in elk geval ambtelijk) in tegen het besluit van de stuurgroep HaZ en dus haar partners in 1-Dyk de provincie en gemeente. In de wandelgangen sprak ik [redacted] (DB-lid Wetterskip) nog. Hij begrijpt dit ook niet en heeft dit gemeld bij [redacted] (opgavemanager primaire keringen bij Wetterskip) die bij het gesprek stond. Ik heb dan ook sterk de indruk dat binnen Wetterskip mensen op verschillende 'planeten' leven en van elkaar niet weten wat ze aan het doen zijn.

Als laatste viel het volgende op. Ja, weer de klutenplas. Team 1-Dyk heeft 3 uur lang geprobeerd om Dongeradielen deelgenoot te maken van de klutenplas: wateropvangen en gebruiken voor doorspoeling. Ook hier gelden dezelfde argumenten als bij HaZ: de plek van de klutenplas ligt op hogere gronden en is daarmee niet geschikt als zoetwaterbuffer. Daar komt bij dat er veel effectievere methoden zijn om zoetwater voor het gebied te behouden. Binnen het ontwerpteam Dongeradielen hebben we deze optie namelijk ook al eens bekeken vanuit HaZ. De hydrologen van Wetterskip en provincie zijn hier duidelijk in: niet geschikt. Als laatste argument brachten ze (1-Dyk) de beschikbaarheid van klei (uit de klutenplas) voor de dijkverhoging. Ik heb toen nogmaals ons bermenproject ingebracht waarbij minstens zoveel grond beschikbaar komt wat voor de dijkverhoging kan worden gebruikt. Deze suggestie werd niet serieus genomen.

Swiet Wetter Wierum Ternaard is ook ter sprake gekomen. Team 1-Dyk is duidelijk: zolang dit plan niet concreter wordt, zal het uit het IIP worden gehaald. Dit betekent dat er duidelijk zicht moet zijn op de financiering van het project en dat het tot in detail moet zijn uitgewerkt. Hiermee kun je de conclusie trekken dat er nog weinig concrete projecten zijn voor het IIP en dat team 1-Dyk alles aangrijpt om hun plan te vullen en dus ook HaZ. Dit met het doel om de plan-MER (vergunbaarheid) en financiering van de (groene) dijkverhoging rond te kunnen krijgen.

Bovenstaande betekent wel het een en ander. Het is voor mij belangrijk om duidelijkheid te krijgen: hebben wij bestuurlijk en ambtelijk commitment gegeven aan het 1-Dyk/IIP ongeacht wat er in dit plan komt te staan en welke negatieve gevolgen hieraan hangen? Als vorenstaande vraag met ja beantwoord kan worden, dan wordt er veel duidelijk. Is het antwoord nee, dan is mijn advies om zo snel als mogelijk bestuurlijk en ambtelijk duidelijkheid te verschaffen. Op basis van mijn kennis durf ik op dit moment te stellen dat Wetterskip met een dubbele agenda werkt met maar een doel: de (groene) dijkverhoging realiseren. Het gebied verrijken is daarbij van ondergeschikt belang en het laten meepraten van het gebied al helemaal.

Ik hoor graag jullie ideeën en ga graag in discussie zodat we tot een heldere en effectieve strategie kunnen komen.

Met vriendelijke groet, mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy (OenE)

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

(06) [redacted]

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE
NOARD EAST FRYS LÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:20:32
Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 15 oktober 2024 11:09:08
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: 1-Dyk/IIP
Urgentie: Normal
Precisie: None

Wat een verhaal! Begint wel heel veel overeenkomsten te vertonen met het proces rond HaZ, dus goed opletten dat we niet dezelfde “fouten” maken. Oftewel geen intentieverklaringen tekenen, geen geld toezeggen en desnoods samenwerking opzeggen (lees: terugtrekken uit stuur- en andere groepen)

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 15 oktober 2024 10:27
Aan: [redacted] ; [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: 1-Dyk/IIP

Moarn beste Minsken,

Gistermiddag ben ik aanwezig geweest bij de werkplaat 1-Dyk/IIP en Dongeradielen. Een memorabele bijeenkomst waar mij veel duidelijk is geworden m.b.t. het gebiedsproces (IIP) van 1-Dyk.

Allereerst even een schets van de aanwezigen: het gehele ontwerpteam (incl. [redacted]) van GO Dongeradielen (9 vrouw/man) was present. Vanuit 1-Dyk waren aanwezig [redacted], [redacted], [redacted] (extern projectbegeleider ingehuurd door Wetterskip) en [redacted] (volgens eigen zeggen onafhankelijk externe consultant). De eerste vraag vanuit [redacted]: waarom er 9 mensen vanuit Dongeradielen aan tafel zaten. Antwoord van [redacted]: omdat we als Dongeradielen deze werkplaats uiterst serieus nemen en er gezien de druk vanuit 1-Dyk waarschijnlijk maar een moment is om met elkaar af te stemmen. Anderzijds zijn er raakvlakken op het gebied van water die om veel inhoudelijke kennis en afstemming vragen. De mensen van 1-Dyk/IIP vonden het dus maar bijzonder dat het team van Dongeradielen de zaken serieus op wil pakken.

In het inleidende verhaal van [redacted] werd ons (dus team Dongeradielen) in duidelijke bewoording te verstaan gegeven dat de planning van 1-Dyk om voor einde 2024 een IIP (Integraal Inrichtingsplan) klaar te hebben leidend is. Hier valt niet aan te tornen. Dit maakt duidelijk dat planning voor de inhoud gaat bij 1-Dyk.

Dan de participatie. Een van de eerste zaken die door 1-Dyk op tafel werd gelegd was de klutenplas bij Wierum. De klutenplas zal en moet er komen. De reden is dat men voor 1-Dyk, de dijkverhoging, natuur moet compenseren. Dit werd met zoveel woorden door [redacted] gezegd. De klutenplas kwam 4x voorbij tijdens de 3 uur durende bijeenkomst. Twee keer heb ik duidelijk gemaakt dat de klutenplas geen opties voor de gemeente, landbouw en mienskip vanwege externe- en schaduwwerking, belemmeringen voor landbouw en recreatie en toerisme. We moeten ‘postzegel’ natuur binnendijks zien te voorkomen. Anderzijds is er bij het aanleggen van een zoetwatermeer meer kans op zout intrusie en verzilting. Kortom dezelfde argumenten als HaZ gelden ook hier. Daar komt nog bij dat deze plas 20-30 vruchtbare akkerbouwgrond zal moeten kosten. Dit is voor landbouw een no-go. Ik heb aangegeven dat wij als gemeente inzetten om de groenblauwe dooradering op overheidsgronden te realiseren. Dit heeft veel meer voordelen dan een klutenplas. Ander argument is dat een klutenplas ieder jaar afgeplagd zou moeten worden om een ideale aantrekking te hebben op de Klut. Hier wordt door 1-Dyk/IIP echter geen rekening mee gehouden. Als laatste heb ik aangegeven dat er grote twijfels zijn over de klutenplas ook bij de provincie en mensen van Wetterskip. Ik kon praten als brug-man, maar de klutenplas zal en moet er komen!

Er werd mij zeer duidelijk gemaakt door [redacted] dat de gemeente zowel bestuurlijk als ambtelijk vertegenwoordigd wordt door een persoon. En deze mensen hebben ingestemd met het gebiedsdocument en de groene dijk. Dit betekent volgens [redacted] dat we zowel het zoet als het zuur moeten nemen. Dit is met deze bewoordingen letterlijk gezegd. Het lijkt mij [redacted] Art. 5.2 Woo

Ik geprobeerd duidelijk te maken dat landbouw (economie + werkgelegenheid = leefbaarheid) en Mienskip belangrijk zijn voor de gemeente. Ook vinden wij het belangrijk dat er een juiste participatie moet zijn om tot een inhoudelijk goed en breed gedragen IIP te komen. Volgens de heren 1-Dyk wordt de landbouw vertegenwoordigd door LTO. Een moment later meldt [redacted] dat ze tot op heden geen enkele reactie van LTO hebben ontvangen! Daarbij komt dat LTO lang niet alle boeren vertegenwoordigd en dat het wenselijk is dat er boeren uit het gebied zelf worden betrokken. De redenatie van team 1-Dyk is simpel: we hebben twee consultatiesessies gehouden. Een daarvan is beter bezocht dan de andere (slechts 3 mensen in St. Jacobi). Voor hen is dit voldoende omdat iedereen de kans heeft gekregen om binnen te stappen bij een van de sessies. Deze redenatie raakt kant nog wal en zegt voldoende over het proces om te komen tot een IIP: zolang je maar ja zegt en niet moeilijk doet nemen we het mee.

Wat verder opviel is dat HaZ nog steeds in de lijst staat. Dit is ongekend gezien Wetterskip als een van de eersten afscheid heeft genomen van HaZ en dit nu als project (via [redacted]) opvoert. Hiermee gaat het Wetterskip (in elk geval ambtelijk) in tegen het besluit van de stuurgroep HaZ en dus haar partners in 1-Dyk de provincie en gemeente. In de wandelgangen sprak ik [redacted] (DB-lid Wetterskip) nog. Hij begrijpt dit ook niet en heeft dit gemeld bij [redacted] (opgavemanager primaire keringen bij Wetterskip) die bij het gesprek stond. Ik heb dan ook sterk de indruk dat binnen Wetterskip mensen op verschillende 'planeten' leven en van elkaar niet weten wat ze aan het doen zijn.

Als laatste viel het volgende op. Ja, weer de klutenplas. Team 1-Dyk heeft 3 uur lang geprobeerd om Dongeradielen deelgenoot te maken van de klutenplas: wateropvangen en gebruiken voor doorspoeling. Ook hier gelden dezelfde argumenten als bij HaZ: de plek van de klutenplas ligt op hogere gronden en is daarmee niet geschikt als zoetwaterbuffer. Daar komt bij dat er veel effectievere methoden zijn om zoetwater voor het gebied te behouden. Binnen het ontwerpteam Dongeradielen hebben we deze optie namelijk ook al eens bekeken vanuit HaZ. De hydrologen van Wetterskip en provincie zijn hier duidelijk in: niet geschikt. Als laatste argument brachten ze (1-Dyk) de beschikbaarheid van klei (uit de klutenplas) voor de dijkverhoging. Ik heb toen nogmaals ons bermenproject ingebracht waarbij minstens zoveel grond beschikbaar komt wat voor de dijkverhoging kan worden gebruikt. Deze suggestie werd niet serieus genomen.

Swiet Wetter Wierum Ternaard is ook ter sprake gekomen. Team 1-Dyk is duidelijk: zolang dit plan niet concreter wordt, zal het uit het IIP worden gehaald. Dit betekent dat er duidelijk zicht moet zijn op de financiering van het project en dat het tot in detail moet zijn uitgewerkt. Hiermee kun je de conclusie trekken dat er nog weinig concrete projecten zijn voor het IIP en dat team 1-Dyk alles aangrijpt om hun plan te vullen en dus ook HaZ. Dit met het doel om de plan-MER (vergunbaarheid) en financiering van de (groene) dijkverhoging rond te kunnen krijgen.

Bovenstaande betekent wel het een en ander. Het is voor mij belangrijk om duidelijkheid te krijgen: hebben wij bestuurlijk en ambtelijk commitment gegeven aan het 1-Dyk/IIP ongeacht wat er in dit plan komt te staan en welke negatieve gevolgen hieraan hangen? Als vorenstaande vraag met ja beantwoord kan worden, dan wordt er veel duidelijk. Is het antwoord nee, dan is mijn advies om zo snel als mogelijk bestuurlijk en ambtelijk duidelijkheid te verschaffen. Op basis van mijn kennis durf ik op dit moment te stellen dat Wetterskip met een dubbele agenda werkt met maar een doel: de (groene) dijkverhoging realiseren. Het gebied verrijken is daarbij van ondergeschikt belang en het laten meepraten van het gebied al helemaal.

Ik hoor graag jullie ideeën en ga graag in discussie zodat we tot een heldere en effectieve strategie kunnen komen.

Met vriendelijke groet, mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy (OenE)

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

(06) [redacted]

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:19:53
Van: [redacted]
Verzonden: Tue, 15 Oct 2024 15:30:00
Aan: [redacted] Braaksma, Pieter
Cc: [redacted]
Onderwerp: RE: 1-Dyk/IIP
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
240503 Belangen 1DYK partners DEF.pdf;

Hoi [redacted],

Bedankt voor je terugkoppeling.

Het is goed om te weten wat er speelt.

In rood een reactie van mijn kant.

Ik neem jouw input en de reactie van [redacted] mee in het overleg met het Programmateam morgen.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: dinsdag 15 oktober 2024 10:27
Aan: Braaksma, Pieter <p.braaksma@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@gmail.com>; [redacted] <[redacted]@rhdhv.com>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: 1-Dyk/IIP

Moarn beste Minsken,

Gistermiddag ben ik aanwezig geweest bij de werkplaat 1-Dyk/IIP en Dongeradielen. Een memorabele bijeenkomst waar mij veel duidelijk is geworden m.b.t. het gebiedsproces (IIP) van 1-Dyk.

Allereerst even een schets van de aanwezigen: het gehele ontwerpteam (incl. [redacted]) van GO Dongeradielen (9 vrouw/man) was present. Vanuit 1-Dyk waren aanwezig [redacted], [redacted] (extern projectbegeleider ingehuurd door Wetterskip) en [redacted] (volgens eigen zeggen onafhankelijk externe consultant). De eerste vraag vanuit [redacted]: waarom er 9 mensen vanuit Dongeradielen aan tafel zaten. Antwoord van [redacted]: omdat we als Dongeradielen deze werkplaats uiterst serieus nemen en er gezien de druk vanuit 1-Dyk waarschijnlijk maar een moment is om met elkaar af te stemmen. Anderzijds zijn er raakvlakken op het gebied van water die om veel inhoudelijke kennis en afstemming vragen. De mensen van 1-Dyk/IIP vonden het dus maar bijzonder dat het team van Dongeradielen de zaken serieus op wil pakken.

Het lijkt mij positief dat het ontwerpteam van Dongeradielen hier voltallig aanwezig was.

Ik ben wel benieuwd hoe de andere aanwezigen van het ontwerpteam de bijeenkomst gisteren hebben ervaren.

In het inleidende verhaal van [redacted] werd ons (dus team Dongeradielen) in duidelijke bewoording te verstaan gegeven dat de planning van 1-Dyk om voor einde 2024 een IIP (Integraal Inrichtingsplan) klaar te hebben leidend is. Hier valt niet aan te tornen. Dit maakt duidelijk dat planning voor de inhoud gaat bij 1-Dyk.

De planning voor het IIP is idd erg strak.

Er is al uitgesproken dat het IIP niet heel concreet zal worden. De kans is groot dat het blijft bij hoofdzakelijk procesmaatregelen.

In het vorige programmateam kwam naar voren dat er verschillende beelden bestaan over hoe het IIP er uit komt te zien.

Daar zou [redacted] in het volgende PT een voorbeeld van laten zien (is dus morgen).

Dan de participatie. Een van de eerste zaken die door 1-Dyk op tafel werd gelegd was de klutenplas bij Wierum. De klutenplas zal en moet er komen. De reden is dat men voor 1-Dyk, de dijkverhoging, natuur moet compenseren. Dit werd met zoveel woorden door [redacted] gezegd. De klutenplas kwam 4x voorbij tijdens de 3 uur durende bijeenkomst. Twee keer heb ik duidelijk gemaakt dat de klutenplas geen opties voor de gemeente, landbouw en mienskip vanwege externe- en schaduwwerking, belemmeringen voor landbouw en recreatie en toerisme. We moeten 'postzegel' natuur binnendijks zien te voorkomen. Anderzijds is er bij het aanleggen van een zoetwatermeer meer kans op zout intrusie en verzilting. Kortom dezelfde argumenten als HaZ gelden ook hier. Daar komt nog bij dat deze plas 20-30 vruchtbare akkerbouwgrond zal moeten kosten. Dit is voor landbouw een no-go. Ik heb aangegeven dat wij als gemeente inzetten om de groenblauwe dooradering op overheidsgronden te realiseren. Dit heeft veel meer voordelen dan een klutenplas. Ander argument is dat een klutenplas ieder jaar afgeplagd zou moeten worden om een ideale aantrekking te hebben op de Klut. Hier wordt door 1-Dyk/IIP echter geen rekening mee gehouden. Als laatste heb ik aangegeven dat er grote twijfels zijn over de klutenplas ook bij de provincie en mensen van Wetterskip. Ik kon praten als brug-man, maar de klutenplas zal en moet er komen!

In ons gesprek met [redacted] hebben wij de gemeentelijke standpunten duidelijk aangegeven.

- Onze prioriteit heeft blauwgroene dooradering, Swiet Wetter Wierum Ternaard; dit draagt bij aan de 3 dragers 1) Brede welvaart, 2) ecologie en 3) zoetwater én heeft breed draagvlak in de mienskip.
- Een klutenplas niet op hoogwaardige landbouwgrond.
- Een klutenplas mag geen externe- en schaduwwerking hebben op de omgeving.
- Klutenplas kan ook buitendijks, dan kost het geen landbouwgrond.
- Wellicht dat een agrariër een klutenplas op een perceel kan realiseren dat voor landbouw niet geschikt is, waarvoor hij dan een beheervergoeding krijgt.

Er werd mij zeer duidelijk gemaakt door [redacted] dat de gemeente zowel bestuurlijk als ambtelijk vertegenwoordigd wordt door een persoon. En deze mensen hebben ingestemd met het gebiedsdocument en de groene dijk. Dit betekent volgens [redacted] dat we zowel het zoet als het zuur moeten nemen. Dit is met deze bewoordingen letterlijk gezegd. Het lijkt mij [redacted] Art. 5.2 Woo

Het klopt dat wij als gemeente bestuurlijk en ambtelijk vertegenwoordigd zijn in het proces.

Het is ook zo dat de belangen van de partijen die aan tafel zitten verschillend zijn.

Het gaat erom dat er maatregelen in het IIP komen die voor alle partijen bijdragen aan de doelen in het gebiedsdocument.

Als het zo is dat de groene dijk gecompenseerd moet worden kan dat met verschillende maatregelen.

Over die maatregelen moet overeenstemming komen, dat zou ook met de blauwegroene dooradering kunnen.

Ik geprobeerd duidelijk te maken dat landbouw (economie + werkgelegenheid = leefbaarheid) en Mienskip belangrijk zijn voor de gemeente. Ook vinden wij het belangrijk dat er een juiste participatie moet zijn om tot een inhoudelijk goed en breed gedragen IIP te komen. Volgens de heren 1-Dyk wordt de landbouw vertegenwoordigd door LTO. Een moment later meldt [redacted] dat ze tot op heden geen enkele reactie van LTO hebben ontvangen! Daarbij komt dat LTO lang niet alle boeren vertegenwoordigd en dat het wenselijk is dat er boeren uit het gebied zelf worden betrokken. De redenatie van team 1-Dyk is simpel: we hebben twee consultatiesessies gehouden. Een daarvan is beter bezocht dan de andere (slechts 3 mensen in St. Jacobi). Voor hen is dit voldoende omdat iedereen de kans heeft gekregen om binnen te stappen bij een van de sessies. Deze redenatie raakt kant nog wal en zegt voldoende over het proces om te komen tot een IIP: zolang je maar ja zegt en niet moeilijk doet nemen we het mee.

We hebben eerder in het proces de belangen van alle 1DYK partners in beeld gebracht.

Zie bijgaand document.

Er is bij de LTO wel een grote verantwoordelijkheid neergelegd als het gaat om het behartigen van een breed belang van de landbouw.

De vraag is of dit zo wel gaat werken en ik deel je zorgen daarover.

Als er straks een concept-IIP ligt, moet dit breed worden neergelegd bij de mienskip/stakeholders.

Daar moeten de communicatiemedewerkers van de gezamenlijke partijen een goede aanpak voor bedenken wat beter werkt dan het lokaal consult.

Wat verder opviel is dat HaZ nog steeds in de lijst staat. Dit is ongekend gezien Wetterskip als een van de eersten afscheid heeft genomen van HaZ en dit nu als project (via [redacted]) opvoert. Hiermee gaat het Wetterskip (in elk geval ambtelijk) in tegen het besluit van de stuurgroep HaZ en dus haar partners in 1-Dyk de provincie en gemeente. In de wandelgangen sprak ik [redacted] (DB-lid Wetterskip) nog. Hij begrijpt dit ook niet en heeft dit gemeld bij [redacted] (opgavemanager primaire keringen bij Wetterskip) die bij het gesprek stond. Ik heb dan ook sterk de indruk dat binnen Wetterskip mensen op verschillende 'planeten' leven en van elkaar niet weten wat ze aan het doen zijn.

Dat beeld heb ik ook van het Wetterskip.

Verder zijn er veel tijdelijke procesmanagers/omgevingsmanagers actief die niet altijd contact met de medewerkers in de organisatie hebben en onvoldoende op de hoogte zijn van de inhoud.

Als laatste viel het volgende op. Ja, weer de klutenplas. Team 1-Dyk heeft 3 uur lang geprobeerd om Dongeradielen deelgenoot te maken van de klutenplas: wateropvangen en gebruiken voor doorspoeling. Ook hier gelden dezelfde argumenten als bij HaZ: de plek van de klutenplas ligt op hogere gronden en is daarmee niet geschikt als zoetwaterbuffer. Daar komt bij dat er veel effectievere methoden zijn om zoetwater voor het gebied te behouden. Binnen het ontwerpteam Dongeradielen hebben we deze optie namelijk ook al eens bekeken vanuit HaZ. De hydrologen van Wetterskip en provincie zijn hier duidelijk in: niet geschikt. Als laatste argument brachten ze (1-Dyk) de beschikbaarheid van klei (uit de klutenplas) voor de dijkverhoging. Ik heb toen nogmaals ons bermenproject ingebracht waarbij minstens zoveel grond beschikbaar komt wat voor de dijkverhoging kan worden gebruikt. Deze suggestie werd niet serieus genomen.

Goed dat je dit hebt ingebracht.

Wat betreft de klei van HaZ, is dit maar de vraag of dit geschikt is voor de dijkversterking.

Daar is maar beperkt (bodem)onderzoek naar gedaan.

Swiet Wetter Wierum Ternaard is ook ter sprake gekomen. Team 1-Dyk is duidelijk: zolang dit plan niet concreter wordt, zal het uit het IIP worden gehaald. Dit betekent dat er duidelijk zicht moet zijn op de financiering van het project en dat het tot in detail moet zijn uitgewerkt. Hiermee kun je de conclusie trekken dat er nog weinig concrete projecten zijn voor het IIP en dat team 1-Dyk alles aangrijpt om hun plan te vullen en dus ook HaZ. Dit met het doel om de plan-MER (vergunbaarheid) en financiering van de (groene) dijkverhoging rond te kunnen krijgen.

De gemeente heeft een gedeelte van het huiswerk gedaan om SWWT concreter uit te werken.

In ieder geval voor het onderdeel recreatie.

Er wordt al 2 jaar door de gemeente ambtelijk aangegeven dat het Wetterskip en de provincie hydrologisch advies moet uitbrengen voor SWWT.

Bovenstaande betekent wel het een en ander. Het is voor mij belangrijk om duidelijkheid te krijgen: hebben wij bestuurlijk en ambtelijk commitment gegeven aan het 1-Dyk/IIP ongeacht wat er in dit plan komt te staan en welke negatieve gevolgen hieraan hangen? Als vorenstaande vraag met ja beantwoord kan worden, dan wordt er veel duidelijk. Is het antwoord nee, dan is mijn advies om zo snel als mogelijk bestuurlijk en ambtelijk duidelijkheid te verschaffen. Op basis van mijn kennis durf ik op dit moment te stellen dat Wetterskip met een dubbele agenda werkt met maar een doel: de (groene) dijkverhoging realiseren. Het gebied verrijken is daarbij van ondergeschikt belang en het laten meepraten van het gebied al helemaal.

Waar hebben wij ons aan gecommitteerd?

- Het college heeft ingestemd met het Gebiedsdocument
- In de Stuurgroep van 14 februari 2024 is ingestemd met het procesplan voor het Integraal Inrichtingsplan (IIP)

Ik hoor graag jullie ideeën en ga graag in discussie zodat we tot een heldere en effectieve strategie kunnen komen.

Met vriendelijke groet, mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy (OenE)

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

(06) [redacted]

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:20:10
Van: [redacted]
E-mailbericht ontvangen om: Wed, 16 Oct 2024 10:53:16
Verzonden: Wed, 16 Oct 2024 12:52:55
Aan: [redacted]
Cc: [redacted] Braaksma, Pieter [redacted]
Onderwerp: Re: 1-Dyk/IIP
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
image001.png; image002.png; image003.png; image004.png;

Beste [redacted] (en cc diverse andere betrokkenen),

Als reactie op je vraag wat andere aanwezigen van dit overleg vonden het volgende:
-Ik was aanwezig primair met mijn pet Dongeradielen op. Vanuit deze hoedanigheid is dit overleg goed gegaan. Wij hadden vanuit de projectgroep Dongeradielen vooraf een schema gemaakt van elementen/projecten die wij vanuit Dongeradielen behartigen en zaken waarvan wij van mening zijn dat die bij 1Dyk/IIP behoren (de aanleiding van dit overleg was de afstemming van beide gebiedsprocessen). Over deze onderverdeling is gesproken, en deze is in stand gebleven. Bijvoorbeeld t.a.v. de Klutenplas is door de hydrologen van WF en provincie aangegeven dat deze vanuit het gebiedsplan Dongeradielen geredeneerd niet nodig of zinvol is. Dus die aap hebben wij niet op onze schouders genomen.
-Ik beschouw de besluitvorming over 1Dyk/IIP wel als een procesrisico voor Dongeradielen. Mocht hierin iets bepaald worden over een mogelijke Klutenplas (of iets anders dat op weerstand stuit) dan zal dat invloed kunnen hebben op het gebiedsproces Dongeradielen en/of de betrokkenen/draagvlak uit de streek. Gisteren heb ik hier met [redacted] ([redacted]) over gesproken en hij is dat met mij eens.

Voor het overige is het in dit overleg vooral over 1Dyk/IIP gegaan. Aangezien ik hier niet direct bij betrokken ben heb ik het reageren hierop vooral aan [redacted] overgelaten. Hij heeft hier uitgebreid verslag over gedaan. Wat mij verbaasde was dat er in deze afrondende fase van het planproces 1Dyk/IIP zo krachtig weerwoord (volgens mij nodig en terecht) vanuit de gemeente gegeven moest worden. Wat mij vervolgens verbaasde was de manier waarop vanuit 1Dyk/IIP hierop gereageerd werd. Een inhoudelijke reactie kwam er niet (bijvoorbeeld t.a.v. de nut- en noodzaak van de Klutenplas, de gevolgen voor de landbouw en draagvlak in de streek). Eigenlijk werd er gewoon gezegd dat de Klutenplas gewenst is vanwege het vergroten van de vergunbaarheid van de dijk, dat er nu eenmaal zoet en zuur in een totaalpakket zit en dat deelnemende partijen daar nu eenmaal voor moeten staan en dit uit moeten leggen aan de achterban. En dat is het dan.

In je reactie hieronder geef je onder bepaalde condities ruimte voor een Klutenplas. Ik geef in overweging om dit scherper af te kaderen en een rode lijn te formuleren. Waarom? Er is uitsluitend een ecologische wens/aanleiding. Er wordt aangegeven dat deze de vergunbaarheid bevordert. Maar is deze ook noodzakelijk? Dat blijkt nergens uit. Verder blijkt uit de onderzoeken t.a.v. Dongeradielen nergens uit dat dit nodig of gewenst is vanuit een verbetering van het watersysteem. Dit wordt bevestigd door de hydrologen van wetterskip en provincie. Verder kost dit landbouwgrond en zijn negatieve externe effecten voor de landbouw (nieuwe natuur) te verwachten. Hiermee is dit mogelijk een bedreiging van de pijler brede welvaart en de landbouw als drager van het buitengebied (Omgevingsvisie).

Verder heb ik gevraagd waarom het allemaal zo snel snel moet opeens. Daarop werd gereageerd dat indien de planning niet

gehaald wordt de financiering van het project in gevaar komt, omdat andere Rijksprojecten dan voorgaan. Maar is dat zo en zo ja wat betekent dit? De dijk zal hoe dan ook verstevigd moeten worden en beter een goed IIP dat een jaar later klaar is dan wat nu voorligt met stoom en kokend water en doorheen jassen?

Ten slotte biedt 1Dyk/IIP natuurlijk kansen om gemeentelijke wensen in te brengen. Je geeft aan waar de gemeentelijke prioriteiten liggen. Mijn indruk van het overleg maandag was dat hier niet zoveel mee gedaan wordt. Ik heb begrepen dat wij een hele lijst projecten/ideeën hebben ingebracht. Deze heb ik niet terug gezien. Wel kwam er een plaatje voorbij met daarin SWTT. Maar daarvan werd het beeld geschetst dat dit nog niet ver genoeg is uitgewerkt en dat ze daar niet zoveel mee kunnen. Maar goed, een idee als een Klutenplas is nog veel minder ver uitgewerkt, en dat werd toch telkens geschetst als een idee dat vooral wél in het IIP opgenomen zou moeten worden.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

On Tue, Oct 15, 2024 at 5:30 PM [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl> wrote:

> Hoi [redacted],
>
> Bedankt voor je terugkoppeling.
>
> Het is goed om te weten wat er speelt.
>
> In rood een reactie van mijn kant.
>
> Ik neem jouw input en de reactie van [redacted] mee in het overleg met het Programmateam morgen.
>
> Groet,
>
> [redacted]
>
> ---
>
> **Van:** [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
> **Verzonden:** dinsdag 15 oktober 2024 10:27
> **Aan:** Braaksma, Pieter <p.braaksma@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
> **CC:** [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@gmail.com>; [redacted] <[redacted]@rhdhv.com>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
> **Onderwerp:** 1-Dyk/IIP
>
> Moarn beste Minsken,
>
> Gistermiddag ben ik aanwezig geweest bij de werkplaat 1-Dyk/IIP en Dongeradielen. Een memorabele bijeenkomst waar mij veel duidelijk is geworden m.b.t. het gebiedsproces (IIP) van 1-Dyk.
>
> Allereerst even een schets van de aanwezigen: het gehele ontwerpteam (incl. [redacted]) van GO Dongeradielen (9 vrouw/man) was present. Vanuit 1-Dyk waren aanwezig [redacted], [redacted], [redacted] (extern projectbegeleider ingehuurd door Wetterskip) en [redacted] (volgens eigen zeggen onafhankelijk externe consultant). De eerste vraag vanuit [redacted]: waarom er 9 mensen vanuit Dongeradielen aan tafel zaten. Antwoord van [redacted]: omdat we als Dongeradielen deze werkplaats uiterst serieus nemen en er gezien de druk vanuit 1-Dyk waarschijnlijk

maar een moment is om met elkaar af te stemmen. Anderzijds zijn er raakvlakken op het gebied van water die om veel inhoudelijke kennis en afstemming vragen. De mensen van 1-Dyk/IIP vonden het dus maar bijzonder dat het team van Dongeradielen de zaken serieus op wil pakken.

Het lijkt mij positief dat het ontwerpteam van Dongeradielen hier voltallig aanwezig was.

Ik ben wel benieuwd hoe de andere aanwezigen van het ontwerpteam de bijeenkomst gisteren hebben ervaren.

In het inleidende verhaal van [redacted] werd ons (dus team Dongeradielen) in duidelijke bewoording te verstaan gegeven dat de planning van 1-Dyk om voor einde 2024 een IIP (Integraal Inrichtingsplan) klaar te hebben leidend is. Hier valt niet aan te tornen. Dit maakt duidelijk dat planning voor de inhoud gaat bij 1-Dyk.

De planning voor het IIP is idd erg strak.

Er is al uitgesproken dat het IIP niet heel concreet zal worden. De kans is groot dat het blijft bij hoofdzakelijk procesmaatregelen.

In het vorige programmateam kwam naar voren dat er verschillende beelden bestaan over hoe het IIP er uit komt te zien.

Daar zou [redacted] in het volgende PT een voorbeeld van laten zien (is dus morgen).

Dan de participatie. Een van de eerste zaken die door 1-Dyk op tafel werd gelegd was de klutenplas bij Wierum. De klutenplas zal en moet er komen. De reden is dat men voor 1-Dyk, de dijkverhoging, natuur moet compenseren. Dit werd met zoveel woorden door [redacted] gezegd. De klutenplas kwam 4x voorbij tijdens de 3 uur durende bijeenkomst. Twee keer heb ik duidelijk gemaakt dat de klutenplas geen opties voor de gemeente, landbouw en mienskip vanwege externe- en schaduwwerking, belemmeringen voor landbouw en recreatie en toerisme. We moeten 'postzegel' natuur binnendijks zien te voorkomen. Anderzijds is er bij het aanleggen van een zoetwatermeer meer kans op zout intrusie en verzilting. Kortom dezelfde argumenten als HaZ gelden ook hier. Daar komt nog bij dat deze plas 20-30 vruchtbare akkerbouwgrond zal moeten kosten. Dit is voor landbouw een no-go. Ik heb aangegeven dat wij als gemeente inzetten om de groenblauwe dooradering op overheidsgronden te realiseren. Dit heeft veel meer voordelen dan een klutenplas. Ander argument is dat een klutenplas ieder jaar afgeplagd zou moeten worden om een ideale aantrekking te hebben op de Klut. Hier wordt door 1-Dyk/IIP echter geen rekening mee gehouden. Als laatste heb ik aangegeven dat er grote twijfels zijn over de klutenplas ook bij de provincie en mensen van Wetterskip. Ik kon praten als brug-man, maar de klutenplas zal en moet er komen!

In ons gesprek met [redacted] hebben wij de gemeentelijke standpunten duidelijk aangegeven.

- Onze prioriteit heeft blauwgroene dooradering, Swiet Wetter Wierum Ternaard; dit draagt bij aan de 3 dragers 1) Brede welvaart, 2) ecologie en 3) zoetwater én heeft breed draagvlak in de mienskip.
- Een klutenplas niet op hoogwaardige landbouwgrond.
- Een klutenplas mag geen externe- en schaduwwerking hebben op de omgeving.
- Klutenplas kan ook buitendijks, dan kost het geen landbouwgrond.
- Wellicht dat een agrariër een klutenplas op een perceel kan realiseren dat voor landbouw niet geschikt is, waarvoor hij dan een beheervergoeding krijgt.

Er werd mij zeer duidelijk gemaakt door [redacted] dat de gemeente zowel bestuurlijk als ambtelijk vertegenwoordigd wordt door een persoon. En deze mensen hebben ingestemd met het gebiedsdocument en de groene dijk. Dit betekent volgens [redacted] dat we zowel het zoet als het zuur moeten nemen. Dit is met deze bewoordingen letterlijk gezegd. Het lijkt mij [redacted] Art. 5.2 Woo

Het klopt dat wij als gemeente bestuurlijk en ambtelijk vertegenwoordigd zijn in het proces.

Het is ook zo dat de belangen van de partijen die aan tafel zitten verschillend zijn.

Het gaat erom dat er maatregelen in het IIP komen die voor alle partijen bijdragen aan de doelen in het gebiedsdocument.

Als het zo is dat de groene dijk gecompenseerd moet worden kan dat met verschillende maatregelen.

Over die maatregelen moet overeenstemming komen, dat zou ook met de blauwegroene dooradering kunnen.

Ik geprobeerd duidelijk te maken dat landbouw (economie + werkgelegenheid = leefbaarheid) en Mienskip belangrijk zijn voor de gemeente. Ook vinden wij het belangrijk dat er een juiste participatie moet zijn om tot een inhoudelijk goed en breed gedragen IIP te komen. Volgens de heren 1-Dyk wordt de landbouw vertegenwoordigd door LTO. Een moment later meldt [redacted] dat ze tot op heden geen enkele reactie van LTO hebben ontvangen! Daarbij komt dat LTO lang niet alle boeren vertegenwoordigd en dat het wenselijk is dat er boeren uit het gebied zelf worden betrokken. De redenatie van team 1-Dyk is simpel: we hebben twee consultatiesessies gehouden. Een daarvan is beter bezocht dan de andere (slechts 3 mensen in St. Jacobi). Voor hen is dit voldoende omdat iedereen de kans heeft gekregen om binnen te stappen bij een van de sessies. Deze redenatie raakt kant nog wal en zegt voldoende over het proces om te komen tot een IIP: zolang je maar ja zegt en niet moeilijk doet nemen we het mee.

We hebben eerder in het proces de belangen van alle 1DYK partners in beeld gebracht.

Zie bijgaand document.

Er is bij de LTO wel een grote verantwoordelijkheid neergelegd als het gaat om het behartigen van een breed belang van de landbouw.

De vraag is of dit zo wel gaat werken en ik deel je zorgen daarover.

Als er straks een concept-IIP ligt, moet dit breed worden neergelegd bij de mienskip/stakeholders.

Daar moeten de communicatiemedewerkers van de gezamenlijke partijen een goede aanpak voor bedenken wat beter werkt dan het lokaal consult.

Wat verder opviel is dat HaZ nog steeds in de lijst staat. Dit is ongekend gezien Wetterskip als een van de eersten afscheid heeft genomen van HaZ en dit nu als project (via [redacted]) opvoert. Hiermee gaat het Wetterskip (in elk geval ambtelijk) in tegen het besluit van de stuurgroep HaZ en dus haar partners in 1-Dyk de provincie en gemeente. In de wandelgangen sprak ik [redacted] (DB-lid Wetterskip) nog. Hij begrijpt dit ook niet en heeft dit gemeld bij [redacted] (opgavemanager primaire keringen bij Wetterskip) die bij het gesprek stond. Ik heb dan ook sterk de indruk dat binnen Wetterskip mensen op verschillende ‘planeten’ leven en van elkaar niet weten wat ze aan het doen zijn.

Dat beeld heb ik ook van het Wetterskip.

Verder zijn er veel tijdelijke procesmanagers/omgevingsmanagers actief die niet altijd contact met de medewerkers in de organisatie hebben en onvoldoende op de hoogte zijn van de inhoud.

Als laatste viel het volgende op. Ja, weer de klutenplas. Team 1-Dyk heeft 3 uur lang geprobeerd om Dongeradielen deelgenoot te maken van de klutenplas: wateropvangen en gebruiken voor doorspoeling. Ook hier gelden dezelfde argumenten als bij HaZ: de plek van de klutenplas ligt op hogere gronden en is daarmee niet geschikt als zoetwaterbuffer. Daar komt bij dat er veel effectievere methoden zijn om zoetwater voor het gebied te behouden. Binnen het ontwerpteam Dongeradielen hebben we deze optie namelijk ook al eens bekeken vanuit HaZ. De hydrologen van Wetterskip en provincie zijn hier duidelijk in: niet geschikt. Als laatste argument brachten ze (1-Dyk) de beschikbaarheid van klei (uit de klutenplas) voor de dijkverhoging. Ik heb toen nogmaals ons bermenproject ingebracht waarbij minstens zoveel grond beschikbaar komt wat voor de dijkverhoging kan worden gebruikt. Deze suggestie werd niet serieus genomen.

Goed dat je dit hebt ingebracht.

Wat betreft de klei van HaZ, is dit maar de vraag of dit geschikt is voor de dijkversterking.

Daar is maar beperkt (bodem)onderzoek naar gedaan.

Swiet Wetter Wierum Ternaard is ook ter sprake gekomen. Team 1-Dyk is duidelijk: zolang dit plan niet concreter wordt, zal het

uit het IIP worden gehaald. Dit betekent dat er duidelijk zicht moet zijn op de financiering van het project en dat het tot in detail moet zijn uitgewerkt. Hiermee kun je de conclusie trekken dat er nog weinig concrete projecten zijn voor het IIP en dat team 1-Dyk alles aangrijpt om hun plan te vullen en dus ook HaZ. Dit met het doel om de plan-MER (vergunbaarheid) en financiering van de (groene) dijkverhoging rond te kunnen krijgen.

De gemeente heeft een gedeelte van het huiswerk gedaan om SWWT concreter uit te werken.

In ieder geval voor het onderdeel recreatie.

Er wordt al 2 jaar door de gemeente ambtelijk aangegeven dat het Wetterskip en de provincie hydrologisch advies moet uitbrengen voor SWWT.

Bovenstaande betekent wel het een en ander. Het is voor mij belangrijk om duidelijkheid te krijgen: hebben wij bestuurlijk en ambtelijk commitment gegeven aan het 1-Dyk/IIP ongeacht wat er in dit plan komt te staan en welke negatieve gevolgen hieraan hangen? Als vorenstaande vraag met ja beantwoord kan worden, dan wordt er veel duidelijk. Is het antwoord nee, dan is mijn advies om zo snel als mogelijk bestuurlijk en ambtelijk duidelijkheid te verschaffen. Op basis van mijn kennis durf ik op dit moment te stellen dat Wetterskip met een dubbele agenda werkt met maar een doel: de (groene) dijkverhoging realiseren. Het gebied verrijken is daarbij van ondergeschikt belang en het laten meepraten van het gebied al helemaal.

Waar hebben wij ons aan gecommitteerd?

- Het college heeft ingestemd met het Gebiedsdocument
- In de Stuurgroep van 14 februari 2024 is ingestemd met het procesplan voor het Integraal Inrichtingsplan (IIP)

Ik hoor graag jullie ideeën en ga graag in discussie zodat we tot een heldere en effectieve strategie kunnen komen.

Met vriendelijke groet, mei freonlike groetnis,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy (OenE)

[redacted]@noardeast-fryslan.nl

(06) [redacted]

werkdagen: [redacted]

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:07:53
Van: [redacted]
Verzonden: Fri, 18 Oct 2024 10:43:15
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 16okt2024
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
241016 Toelichting concreetheid IIP - PT.pdf; 241016 Update PT PRES Naar een Gebiedsplan 1DYK.pdf; 241016 IIP 1DYK Programmateam 16 oktober 2024 Update procesontwerp.pdf; 241017 Aantekeningen IIP 1DYK PT 16okt.pdf;

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 18 oktober 2024 12:36
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] @ltonoord.nl
CC: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 16okt2024

Beste 1DYK IIP PT-leden,

Hartelijk dank voor jullie komst naar het Provinciehuis in Leeuwarden afgelopen woensdag.

Met dank aan [redacted] hebben we weer een samenvatting van inzichten/acties/afspraken. De presentaties van [redacted] en [redacted] zijn ook bijgevoegd. De presentatie van mijzelf, die ik omwille van de tijd niet kon geven, heb ik ook opgenomen. Ik wil jullie vragen om die slides wél even door te nemen.

Bijzonderheden

De belangrijkste zaken die nu op ons pad komen:

1. Op 23 oktober 2024 is de plenaire werkplaats waarin [redacted] terugkoppeling geeft aan alle betrokkenen
2. 4 november is er een additionele Stuurgroep. Agenda hiervoor maken we vanuit PB uiterlijk 23oktober op i.v.m. de tussenliggende vakantie

3. Vanaf 11november beginnen we aan de zogenoemde fase van waardeverdeling. Hier is iedereen zijn/haar organisatie op aan het voorbereiden en maken wij als PB een mooi ontwerp voor

Interne voorbereiding

Heb je in aanloop naar november de ambitie/plannen om in jouw eigen organisatie of bredere achterban een toelichting te geven? Kan je daarbij wel wat hulp gebruiken? Denk dan ook aan het Programmabureau. Mogelijk kunnen wij helpen om het verhaal, de processtappen en de investeringen die daarbij komen kijken toe te lichten.

Mocht deze mail vragen oproepen, aarzel dan niet om even contact met mij op te nemen.

Tot binnenkort!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:19:24
Van: [redacted]
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 16okt2024
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi [redacted] en de rest,

Het begint al aardig op een Poolse landdag te lijken. Dit verwacht ik ook voor woensdag. Watergangen ontdiepen druist in tegen hetgeen we binnen Dongeradielen aan het doen zijn: robuust watersysteem creëren. Ik hoorde vandaag ook weer dat [redacted] Art. 5.2 Woo [redacted]. Conclusie is en blijft: er wordt over het gebied gesproken maar niet met het gebied!

Het wordt zo langzamerhand tijd voor een streep in het zand zoals [redacted] voorstelt. Ik denk dat we de provincie hier wel in meekrijgen.

Maar even over discussiëren tijdens komende interne projectgroep.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 21 oktober 2024 15:14
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 16okt2024

Goede middag,

Zonet bijgepraat over het VO op basis van de waterveiligheid voor het hele traject van TPM. Met tekeningen die je net wel of net niet kunt lezen. [redacted] heeft ze gepresenteert.

We krijgen de presentatie vast nog. Wat opviel was det er lokaal binnendijkse watergangen worden verondiept, moetn we dat willen? En bij Wierum gaat de dijk toch niet naar binnen maar een klein stukje naar buiten (net niet in Natura 2000).

Maar hiermee wil het waterschap de procedures in, MER bijvoorbeeld. Wat betekent dat voor Op paad lâns it Waad en Peazens Modergat? Daar komt iets van op de tekening is gezegd. Maar kan er dan ooit nog iets uit het IIP worden meegenomen in TPM? Een vispassage met blauw groene dooradering bijvoorbeeld?

Aan de reacties te horen was PAGW en IFG ook ‘verontrust’ over hoe en wat hun dingen meegenomen worden.

Wat weer wat een teleurstellend gebeuren. Er wordt niet gekeken naar integrale koppelkansen. Wat uit IIP komt lijkt een probleem voor later, is niet onmogelijk nog in te passen maar…

Kwelderbeheer, particulier gebied / landbouw, zoetwater, bestaande dijksputten, vispassage, opvaarten (deel wordt nu bijna dichtgegooid in het VO), wensen dorpen. Hoe borgen we dat dat daar beter naar gekeken wordt?

Een voorbeeld is de wegaanpassing oost van Wierum, er werd gezegd is overlegd met de gemeente en die was akkoord op wat technische puntjes na. Maar het heeft een Effect op Op paad (wandelaars en fietsers moet straks over een 60 km weg).

Wat is het effect op de kwelderinrichting, waar gaan de wadlopers over de kwelder naar hetwad, kun je iets met de extra waterberging, broedeilanden in een concept van dijksputten, wat vinden de boeren en bewoners. Enzovoorts. Het gevoel leeft een beetje dat TPM het wel regelt wat goed is.

[redacted] was er ook bij, die spreken we deze week nog. Moeten we samen met de provincie wat meer een vuist maken naar TPM en of KLM/1DYK?

Groeten, [redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Verzonden: vrijdag 18 oktober 2024 12:43
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 16okt2024

Van: [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Verzonden: vrijdag 18 oktober 2024 12:36
Aan: [redacted] (Gast - It Fryske Gea <[redacted]@itfryskegea.nl>; [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>; [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@rws.nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>; [redacted]@ltonoord.nl
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <mail@[redacted].nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@fryslan.frl>
Onderwerp: 1DYK IIP | Documentatie PT overleg 16okt2024

Beste 1DYK IIP PT-leden,

Hartelijk dank voor jullie komst naar het Provinciehuis in Leeuwarden afgelopen woensdag.

Met dank aan [redacted] hebben we weer een samenvatting van inzichten/acties/afspraken. De presentaties van [redacted] en [redacted] zijn ook bijgevoegd. De presentatie van mijzelf, die ik omwille van de tijd niet kon geven, heb ik ook opgenomen. Ik wil jullie vragen om die slides wél even door te nemen.

Bijzonderheden

De belangrijkste zaken die nu op ons pad komen:

1. Op 23 oktober 2024 is de plenaire werkplaats waarin [redacted] terugkoppeling geeft aan alle betrokkenen
2. 4 november is er een additionele Stuurgroep. Agenda hiervoor maken we vanuit PB uiterlijk 23oktober op i.v.m. de tussenliggende vakantie

3. Vanaf 11november beginnen we aan de zogenoemde fase van waardeverdeling. Hier is iedereen zijn/haar organisatie op aan het voorbereiden en maken wij als PB een mooi ontwerp voor

Interne voorbereiding

Heb je in aanloop naar november de ambitie/plannen om in jouw eigen organisatie of bredere achterban een toelichting te geven? Kan je daarbij wel wat hulp gebruiken? Denk dan ook aan het Programmabureau. Mogelijk kunnen wij helpen om het verhaal, de processtappen en de investeringen die daarbij komen kijken toe te lichten.

Mocht deze mail vragen oproepen, aarzel dan niet om even contact met mij op te nemen.

Tot binnenkort!

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:15:05
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 21 Oct 2024 11:44:59
Aan: [redacted]@infram-hydren.nl
Onderwerp: FW: Werkafspraken IIP en Dongeradielen
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
2024 10 13 PRES WP2 Dongeradielen.pdf; Toelichting DD - Integraal Inrichtingsplan.pdf;

Beste allemaal,

Ter informatie, de presentaties die de heren van 1Dyk vorige week in het afstemmingsoverleg lieten zien. Hieronder een korte samenvatting door [redacted] van het IIP (integraal inrichtingsplan).

Woensdag a.s. is er een brede terugkoppeling over wat 1Dyk tot nu toe opgehaald heeft bij haar stakeholders in het gebied – en wat ze daarmee gedaan heeft.

Ik ga daar naartoe. Ik heb [redacted] gevraagd of er daar meer inhoudelijk op tafel komt dan vorige week. Dat verwacht ik eerlijk gezegd niet.

Mocht het nieuwe informatie opleveren, dan zal ik die met jullie delen.

Vriendelijke groet, [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 18 oktober 2024 14:27
Aan: [redacted]
Onderwerp: Werkafspraken IIP en Dongeradielen

Beste [redacted],

Ik kijk nog steeds met plezier terug op de constructieve werkplaats tussen IIP en Dongeradielen. Tijdens het overleg hebben we geconstateerd dat bepaalde thema's typisch passen bij Dongeradielen of IIP, maar dat we per project geen onderwerpen uitsluiten. Uiteindelijk staat voorop waar het gebied en de inwoners het meest bij gebaat zijn, en het is dan ook belangrijk dat we elkaar goed op de hoogte houden. Zo kunnen we in overleg bepalen waar beleidskeuzes het beste landen.

Ter samenvatting van de gemaakte werkafspraken om de raakvlakken te beheersen:

- We blijven elkaar over en weer informeren over de voortgang.
- We hebben hierbij zowel een haal- als brengplicht voor informatie.
- We delen de presentaties van de werkplaats, zie bijlagen.

In lijn met deze afspraken zal ik jou op de hoogte houden van eventuele maatregelen binnen het IIP die de doelen van Dongeradielen beïnvloeden. Daarnaast raad ik aan om deze doelen, samen met de bijbehorende belangen, te delen met de vaste vertegenwoordigers van de provincie in het IIP: [redacted] (projectbureau) en [redacted] (programmateam).

Volgende week is Dongeradielen met een mooie delegatie vertegenwoordigd bij de plenaire bijeenkomst. Helaas is het niet

mogelijk om meer teamleden van Dongeradielen uit te nodigen.

Als je nog aanvullingen hebt, hoor ik het graag. Tot volgende week!

Met vriendelijke groet,
[redacted]

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print.

Dit bericht is alleen bestemd voor de geadresseerden. Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend.

<< Disclaimer >>

Persoansgegevens en privacy
De provinsje Fryslân giet sekuer mei jo persoansgegevens om en hannelet neffens de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming. Lês hjir ús Privacyferklearring.

Persoonsgegevens en privacy
De provincie Fryslân gaat zorgvuldig om met uw persoonsgegevens en handelt overeenkomstig de Algemene verordening gegevensbescherming en de Uitvoeringswet
Algemene verordening gegevensbescherming. Lees hier onze Privacyverklaring.

Naar een Gebiedsplan 1DYK

Koehool - Lauwersmeer

14 oktober ‘24 - [redacted]

Gebiedsplan

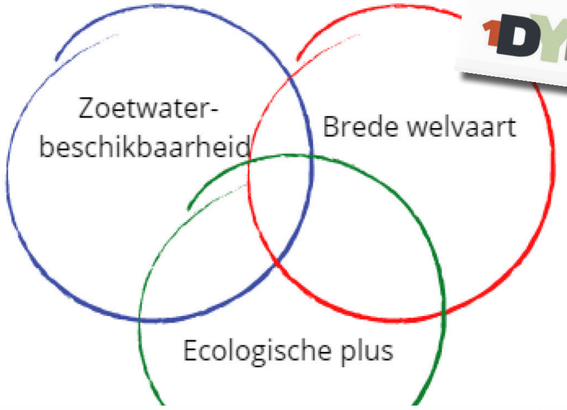

Gebiedsdocument

‘Dijk versterkt, randen verzacht, gebied verrijkt’

3 dragers voor gebiedsontwikkeling :
zoetwaterbeschikbaarheid,
ecologische plus, brede welvaart

Projecten & initiatievenlijst

			Geen connectie met huidig beleid en strategie (o.a. BOVI/Blauwe Drager). Om verzilting op landbouwgronden tegen te gaan zijn er betere maatregelen.			
706	Swiet Wetter Wierum Ternaard	klimaatadaptatie, landbouw, natuurontwikkeling, leefbaarheid en recreatie & toerisme (R&T) komen samen in het Klimaatwetterplan waar zoet water de rode draad is	Hotspot waar veel thema's samen komen, de eerste inventarisatie met landeigenaren is al gedaan en biedt kansen voor verdere planuitwerking indien er een projectgroep/eigenaarschap komt. Koppeling met initiatieven Camera Batavia, Vishevel/vispassage (570), herstel opvaarten/groenblauwe dooradering (58, 59), Kromme Horne/behoud	Lijn 3	PF ism Gemeente NEF
						ng met provincie
			42 Natuurvriendelijke oevers teensloot binnendijks	Verbrede binnendijkse teensloot met natuurvriendelijke oevers en flauw talud draagt bij aan de ecologische meerwaarde door een geleidelijke overgang tussen het Waddengebied en het land. Koppeling met recreatievaart bij 15 m verbreding en dijksputten	PAGW-notitie 6.1.1. en 6.1.4. Koppelen aan kanaal Westhoek – Zwarte Haan. Kijken naar Swiet Wetter Waadhoeke aanpak. Robuuster inrichten van het zoetwatersysteem. Zoetwaterbeschikbaarheid. Waadhoeke watersportnotitie is dat niet zo specifiek benoemd.	lijn 1	WF, PAGW
			52 Hard substraat/ natuurvriendelijke onderwaterbekleding	Het aanleggen van hard substraat op de dijk is een inpassingsmaatregel met als doel de biodiversiteit te vergroten door een gunstige leefomgeving te maken voor speciale inheemse soorten. Het gaat om de bekleding aan de buitendijkse zijde. Herstel onderwaternatuur. 6.1.1. en 6.1.4 in notitie Inhoudelijke analyse PAGW	Robuuster inrichten van het zoetwatersysteem. Zoetwaterbeschikbaarheid.	lijn 1	PAGW/WSF
334	Ontwikkelen en (her)inrichten slim watersysteem	Om verzilting tegen te slim watersysteem uitg • Spaarwaterte (zoetwaterlen perceelsnive verziltingsdra • Waterberging • Boezemcapac • Klimaat adapt • Waterlopen doorspoelen	59 doortrekken vismigratie binnendijks	Herstel opvaarten voor vismigratie als onderdeel van groen blauwe dooradering. Ecologische inrichting van oevers, positief Waterberging vergroten op de lage plekken van percelen welke landbouw-technisch ook niet de beste zijn. Kan nog steeds voor	Koppelkansen met opvaartenplan in drager zoetwater. Kleinschalig initiatief in gebiedsproces. PAGW-notitie 6.1.5. Draagvlak breed	lijn 2	WF/PAGW

Ontwerpend onderzoek

Gebiedsdocument

Werkplaatsen

Lokaal Konsult

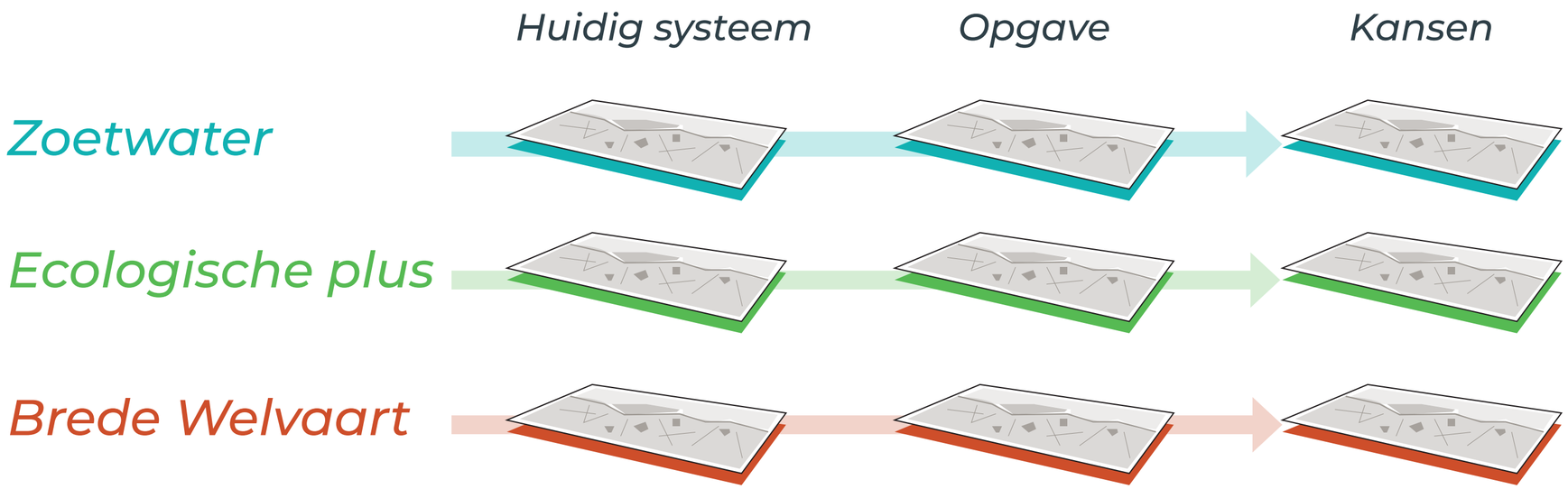

IIP - Gebiedsplan

Q2-Q3 ‘24 *Q4 ‘24* *Q1 ‘25*

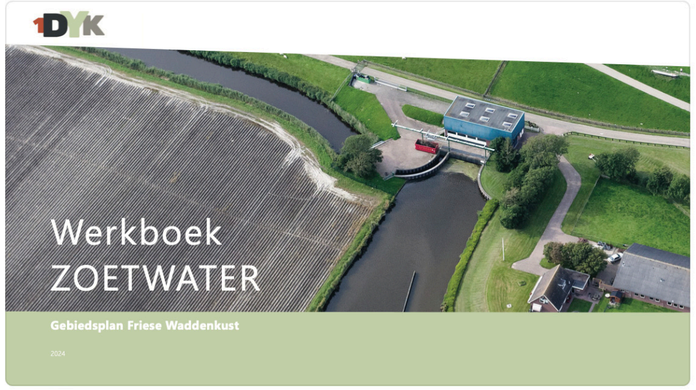
Werkplaatsen #1 (juni ‘24)

plenair rond thema’s: in kaart brengen systeem, opgaven en kansen

Werkplaatsen #2 (september ‘24)

1-op- gesprekken: verdieping, concretisering

1. **Zoetwater Provincie Fryslân** - 26 aug
2. **It Fryske Gea** - 27 aug
3. **Holwerd aan Zee** – 2 sept
4. **Wetterskip** – 18 sept
5. **Gemeente Waadhoeke** - 23 sept
6. **RWS-PAGW**- 24 sept
7. **Waddenvereniging** - 26 sept
8. **Gemeente Noardeast** - 30 sept

Integratieslag (oktober ‘24)

- samenbrengen van de oogst wp1 en wp2
- welke keuzes en opties liggen voor
- integraliteit & samenhang
- IIP vs. Gebiedsplan (korte - lange termijn)
- plenaire werkplaats 23 oktober
- ter voorbereiding consensus-ronde in november

Integratieslag (oktober ‘24)

INTEGRAAL INRICHTINGSPLAN

14 OKTOBER 2024

Agenda

1. Welkom en korte introductie IIP
2. Introductie ontwerpproces IIP en stand van zaken
3. Introductie gebiedsplan DD en stand van zaken
4. Bespreken raakvlakken inclusief beheersing
5. Afsluiting en vervolgafspraken

1DYK

WETTERSKIP FRYSLÂN

HwBP voor sterke dijken

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

provinsje fryslân
provincie fryslân

GEMEENTE waadhoeke

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

en een afvaardiging van landbouw- en terrein-beherende organisaties

Waarom een integraal inrichtingsplan?

Beschouwd vanuit Wetterskip Fryslân

- Opdracht Algemeen Bestuur: integraal ontwerp
- Advies Commissie MER: integraal ontwerp
- Ambitie rond gebiedsgericht werken WF

- Vergroten vergunbaarheid brede groene dijk

Altijd de opgave voorop

Q1 2025 ligt er een akkoord op het integraal inrichtingsplan (IIP) met initiatieven die volgen uit: gebiedsdocument, PAGW, Ecologisch Perspectief en andere raakvlakprojecten

Hierbij is rekening gehouden met 3 kernelementen:

- Dijk versterkt – waterveiligheid
- Randen verzacht – ecologisch herstel
- Gebied verrijkt – meerwaarde

- Drie dragers voor gebiedsontwikkeling

Een duidelijk eindresultaat

- Het integraal inrichtingsplan is een overeenkomst waarin harde keuzes worden gemaakt, opties integraal met elkaar verbonden zijn en het helder is hoe alle belangen zijn meegewogen. Instemming van de Stuurgroep 1DYK.
- Het uitvoeringsplan met bijbehorende partijen, financiering, doorlooptijden en juridische procedures maakt onderdeel uit van het IIP. Hierbij is een voorstel gedaan welke initiatieven dienen te worden meegenomen in de dijkversterkingen en welke initiatieven separaat worden uitgevoerd. Instemming van de Stuurgroep 1DYK.

Governance

Bevoegde gezagen, Wetterskip Fryslân, provincie Fryslân, ministerie van infrastructuur en waterstaat, gemeenten

Stuurgroep 1DYK

Programmateam 1DYK

PB

Werkplaatsen:
Participatieve werkvormen om oplossingen te vinden

Lokale consulten:
Participatieve werkvormen met oog voor regionale dynamiek

Digitale en analoge informatievoorziening

Wat is het tijdspad?

	Week 36	Week 37	Week 38	Week 39	Week 40	Week 41	Week 42
Bijzonderheden	**Intensieve Werkplaats-periode verwacht!**					**Bundeling van mogelijkheden**	
Stuurgroep	**5-sep**						
Programmateam				27-sep			ntb
Porgrammabureau		12-sep	19-sep	26-sep	3-okt	10-okt	18-okt
Communicatieoverleg			16-sep				
Werkplaatsen	*bilateraal ontwerpen*		*bilateraal ontwerpen*		*buffer*	*Plenair delen. Datums ntb*	
Lokale konsulten							

	Week 45	Week 46	Week 47	Week 48	Week 49	Week 50	Week 51	Week 52	Week 01
Bijzonderheden	**Intensieve Programmateam-periode verwacht!**					**Uitwerking concept-akkoord**		**Kerstreces**	
Stuurgroep									
Programmateam		ntb		25-nov+26-nov			16-dec+17-dec		
Porgrammabureau	7-nov	14-nov	21-nov	28-nov	5-dec	12-dec	17-dec		
Communicatieoverleg	5-nov					10-dec			
Werkplaatsen									
Lokale konsulten						*Ter overweging*			

MEEBESLISSEN

IIP

It Fryske Gea
LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat
Wetterskip Fryslân

Grondverwerving

Grondeigenaren
Wetterskip Fryslân

TOETSENDE GESPREKKEN

Gebiedscomm. Dongeradielen
Het Friesch Grondbezit
Rijkswaterstaat (VBA2030)
Staatsbosbeheer
Ned. Aardolie Maatschappij
Wagenborg

MEEWETEN

Alle partijen op de belangenmatrix

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDOEN'

Zoetwaterbeschikbaarheid

It Fryske Gea
LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat
Wetterskip Fryslân
Het Friesch Grondbezit
Vereniging Circulair Friesland
Waddenvereniging
Wetterskip Fryslân (beheer)

Ecologische plus

It Fryske Gea
LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat
Wetterskip Fryslân
Het Friesch Grondbezit
Stichting Vitale Waddenkust
Vereniging Circulair Friesland
Waddenvereniging
Investeringskader Waddengebied

Brede Welvaart

It Fryske Gea
LTO Noord
Gemeente Noardeast Fryslân
Gemeente Waadhoeke
Provincie Fryslân
Rijkswaterstaat
Wetterskip Fryslân
Stichting Vitale Waddenkust
Toerisme Alliantie Friesland
Vereniging Circulair Friesland
Investeringskader Waddengebied

PER SEPTEMBER TOEVOEGEN AAN 'MEEDOEN'

Agrarische collectief Waadrâne
Agrarische Jongeren Vereniging
Natuurcollectief Fryslân
Feriening Biologyske Boeren Fryslân

HZPC
Boeren Natuur Fryslân
Nederlandse Akkerbouw Vakbond
Stichting Holwerd aan Zee

Stichting Sense of Place
Sportvisserij Fryslân
Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology

KENNISHOUDENDE PARTIJEN

Waddenacademie, Witteveen+Bos, Ypie Boersma, et cetera

PER JUNI UITNODIGEN OP 'MEEDENKEN'

Lokaal Consult Oost

Buurtschap De Oere
Buurtvereniging 't Schoor
St. Monumentenbehoud Noardeast Fryslân
Stichting Museum Noord - Oost Fryslan
Ondernemersverenigingen NEF
Dorpsbelang Blije
Dorpsbelang Hallum
Dorpsbelang Holwerd
Dorpsbelang Nes
Dorpsbelang Ternaard
Dorpsbelangen Ferwerd
Dorpsbelangen Hege Beintum
Dorpsbelangen Paesens Moddergat
Dorpsbelangen Wierum
Werkgroep Skip yn us Feart
Werkgroep Recreatie en Toerisme van Ternaard
Werkgroep Kromme Horne

Lokaal Consult West

Het Uytland
Buurtschap Zwarte Haan
DOM Barradeel (DorpsOntwikkelingsMethode)
DOM Oude Bildtdijk
Dorpsbelang Tzummarum
Plaatselijk belang Nij Altoena
Plaatselijk belang St. Annaparochie
Plaatselijk belang St. Jacobiparochie
Plaatselijk belang Westhoek
Streekbelang Minnertsga
Stichting Aerdenplaats
Stichting Bunker Koehoal
Dorpsbelangen Marrum

Lokaal Consult Oost West

Bond Friese Vogelwachten (BFVW)
Raad van Advies Waddenzeehavens
Farmer Defence Force
Friese Milieu Federatie
Salta
Stichting Markant Friesland
Omwonenden (niet georganiseerde vorm)
Ondernemingen (niet georganiseerde vorm)
Stichting Landschapsbeheer Friesland
Vogelbescherming

1DYK - Update PT

Naar een Gebiedsplan

15 oktober 2024

Ontwerpend onderzoek

Gebiedsdocument

Werkplaatsen

1e ronde

2e ronde

Lokaal Konsult

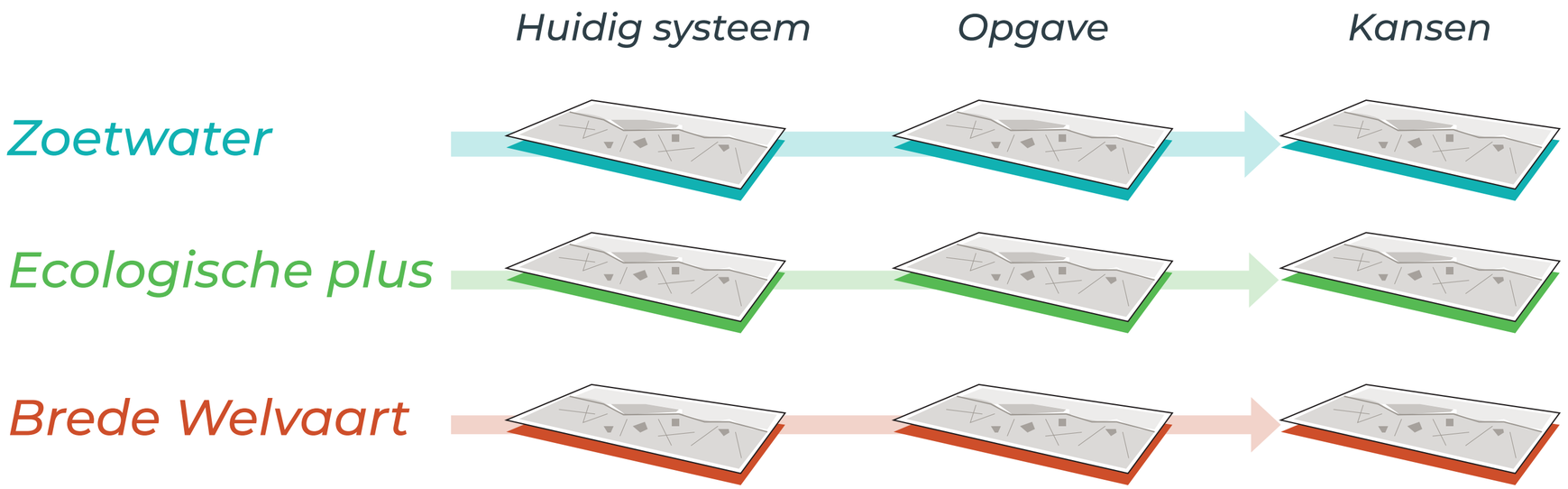

IIP - Gebiedsplan

'23 *Q2-Q3 '24* *Q4 '24* *Q1 '25*

Werkplaatsen #1 (juni ‘24)

plenair rond thema’s: in kaart brengen systeem, opgaven en kansen

Tussentijdse verslaglegging, geen status.

Werkplaatsen #2 (september ‘24)

1-op-1 gesprekken: verdieping, concretisering

1. **Zoetwater Provincie Fryslân** - 26 aug
2. **It Fryske Gea** - 27 aug
3. **Holwerd aan Zee** – 2 sept
4. **Wetterskip** – 18 sept
5. **Gemeente Waadhoeke** - 23 sept
6. **RWS-PAGW**- 24 sept
7. **Waddenvereniging** - 26 sept
8. **Gemeente Noardeast** - 30 sept
9. **Gebiedsproces Dongeradielen** - 14 okt

Integratieslag: plenaire werkplaats (23 oktober ‘24)

- samenbrengen van de oogst wp1 en wp2
- welke keuzes en opties liggen voor ?
- kansen voor integraliteit & samenhang ?
- ter voorbereiding consensus-ronde in november

Integratieslag: algemene bevindingen

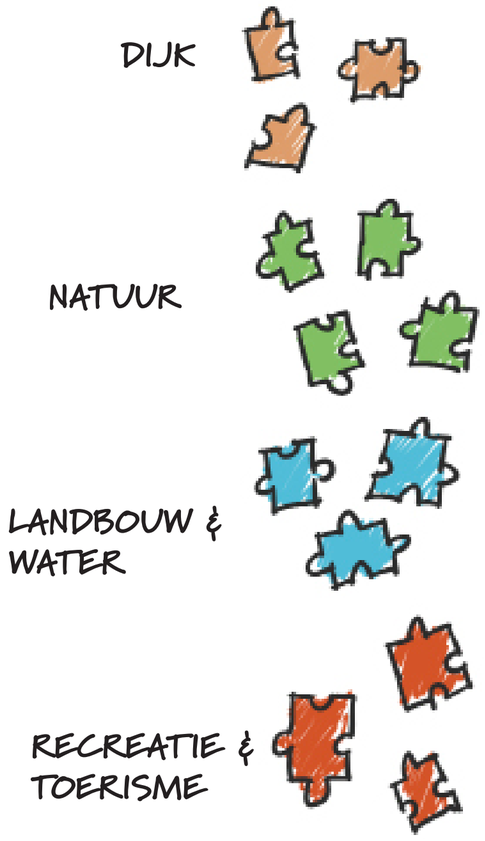
- *Integrale ambities*
- *Verschil in tempo*
- *Mate van concreetheid*
- *Grondverwerving*
- *Context & afbakening*
- *IIP versus Gebiedsplan*

NAAR EEN GEBIEDSPLAN

BOUWSTENEN

MOGELIJKE MAATREGELEN

1. Dijk
'de dijk versterkt'

DIJKVERSTERKING
- KZH
- GROEN
- TPM

KLEIWINNING VOOR DIJKBEKLEDING
- Buitendijks van de kwelder
- Buitendijks van de zomerpolders
- Binnendijkse put (plas)
- Binnendijks slib uit watergangen

2. Natuur
'de randen verzacht'

BUITENDIJKS
- Verbeteren kwaliteit kwelder
- Verkwelderen zomerpolders
- Kwelders ontwikkelen
- Realisatie NNN-opgave
- Vergroten buitendijks areaal

DIJK
- Bloem- en kruidenrijke dijk
- Natuurvriendelijke harde buitenbekleding
- Natuurvriendelijke oevers teensloot
- Optimaliseren vispassages
- Nieuwe vispassages

BINNENDIJKS
- Hoogwatervluchtplaats en broedeilanden
- Natuurvriendelijke oevers (GBD)
- Bloem- en kruidenrijke rijke bermen (GBD)

3. Landbouw & water
'gezonde toekomstbestendige landbouw'

ZOETWATER

Systeemniveau
- Verbreding watergangen
- Waterberging t.b.v. zoetwater
- Peilverhoging

Lokaal / collectief
- Verticale drainage (pilot)
- Ondergrondse wateropslag (pilot)

Perceelsniveau
- Verbeteren bodemkwaliteit (pilot)
- Anti-verziltingsdrainage (pilot)
- Water op perceel vasthouden (pilot)

WATERAFVOER
- Waterberging ter voorkoming overlast

4. Recreatie & toerisme
'gebied verrijkt'

RECREATIEF ROUTENETWERK
- Op Paad lans it Waad
- Dorpsommetjes, dorpen verb. met dijk&wad

BELEVINGSPLEKKEN EN VOORZIENINGEN
- Bunker Koehool
- Verblijfsrecreatie Holwerd
- Kromme Horne
- Dijksplein Wierum
- Belevingsplek Fiskershúske
- Parkeergelegenheid Garnalenfabriekje
- Historische opgang reddingsboot
- Div voorz. recr. en toerisme bij Moddergat

VAARROUTES
- Opvaarten Wierum-Ternaard
- Rondje St-Annaparochie
- Overige opvaarten ?

BOUWSTENEN

MOGELIJKE MAATREGELEN

DIJK

NATUUR

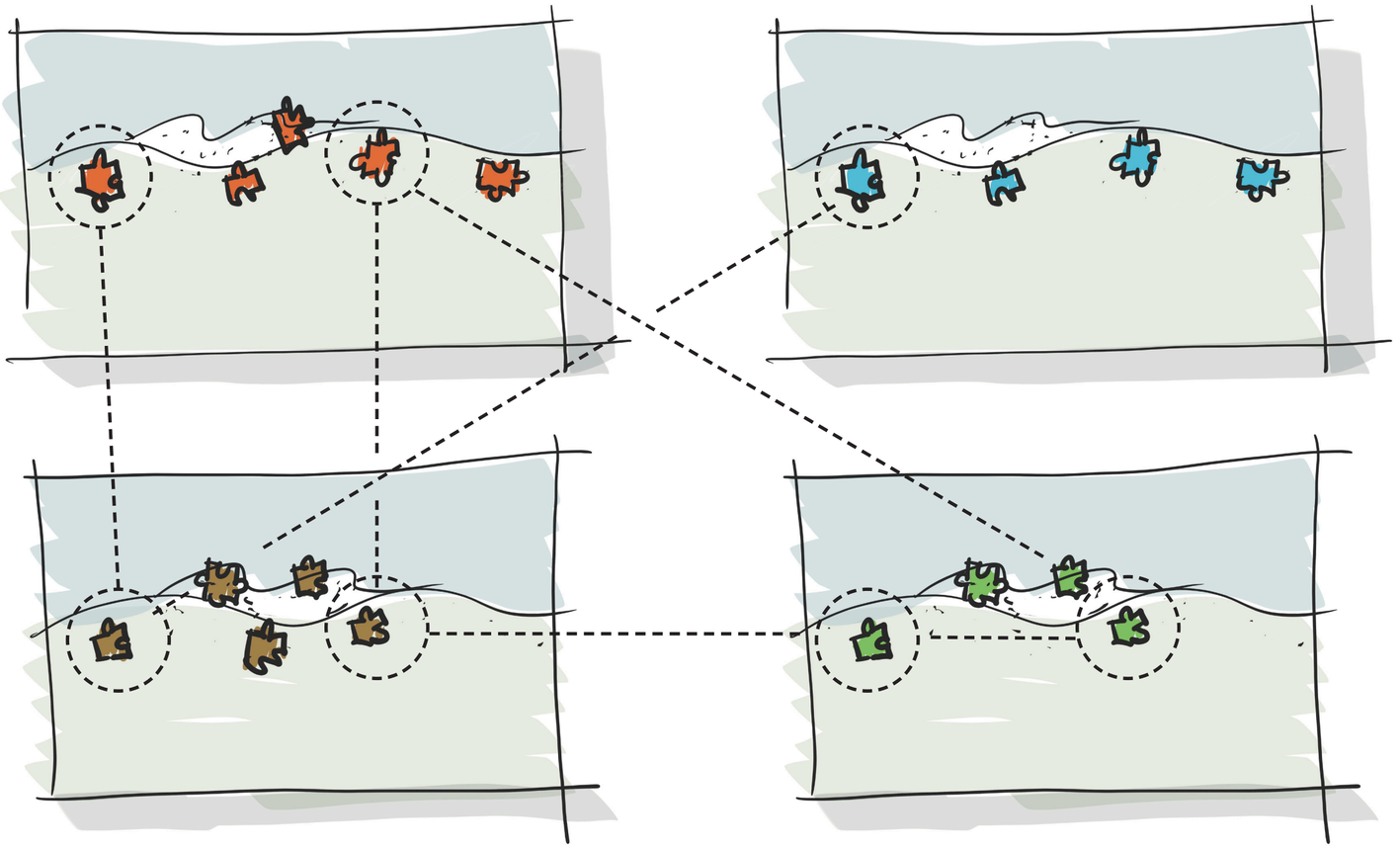
LANDBOUW &
WATER

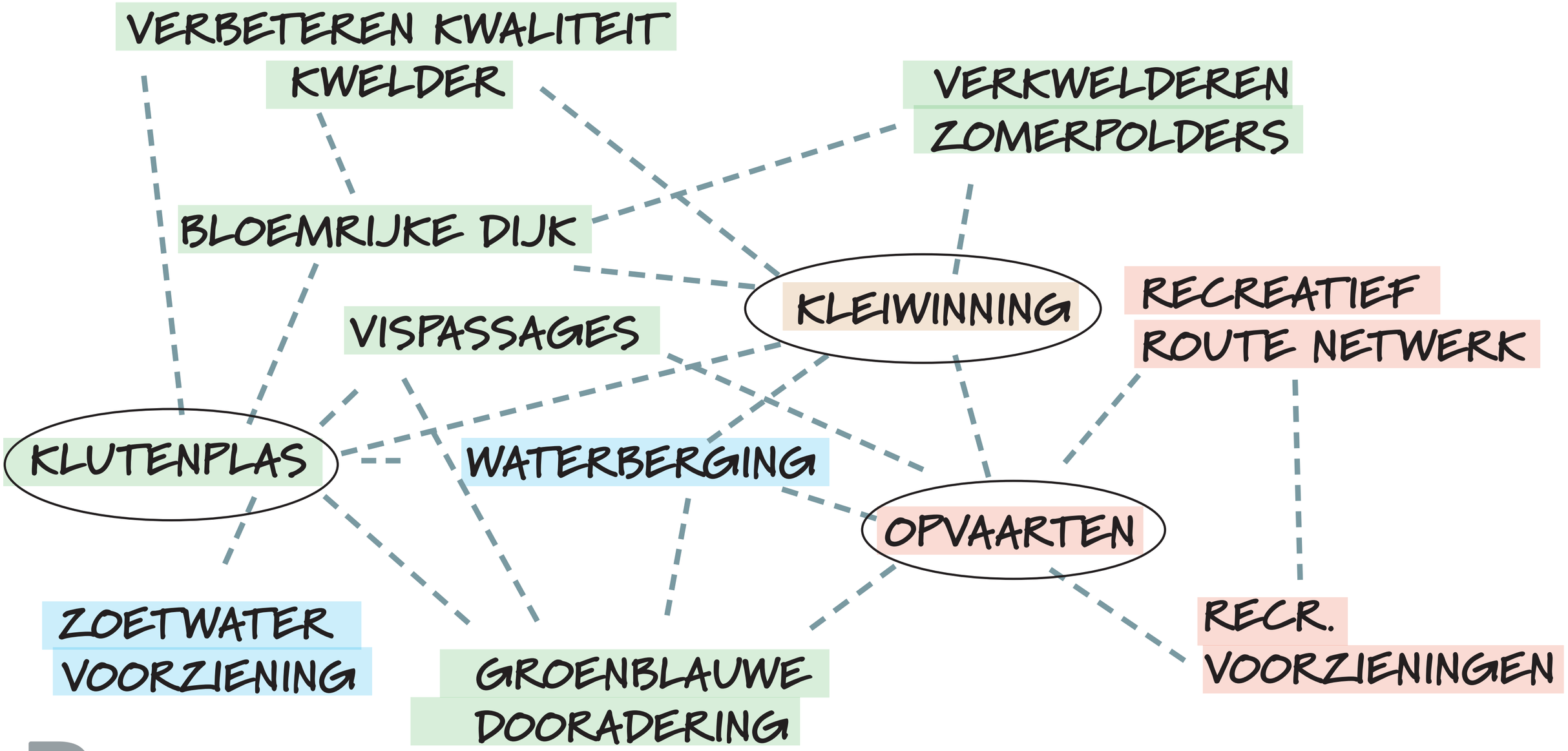
RECREATIE &
TOERISME

>

OP DE KAART

DE LOGICA VAN DE PLEK

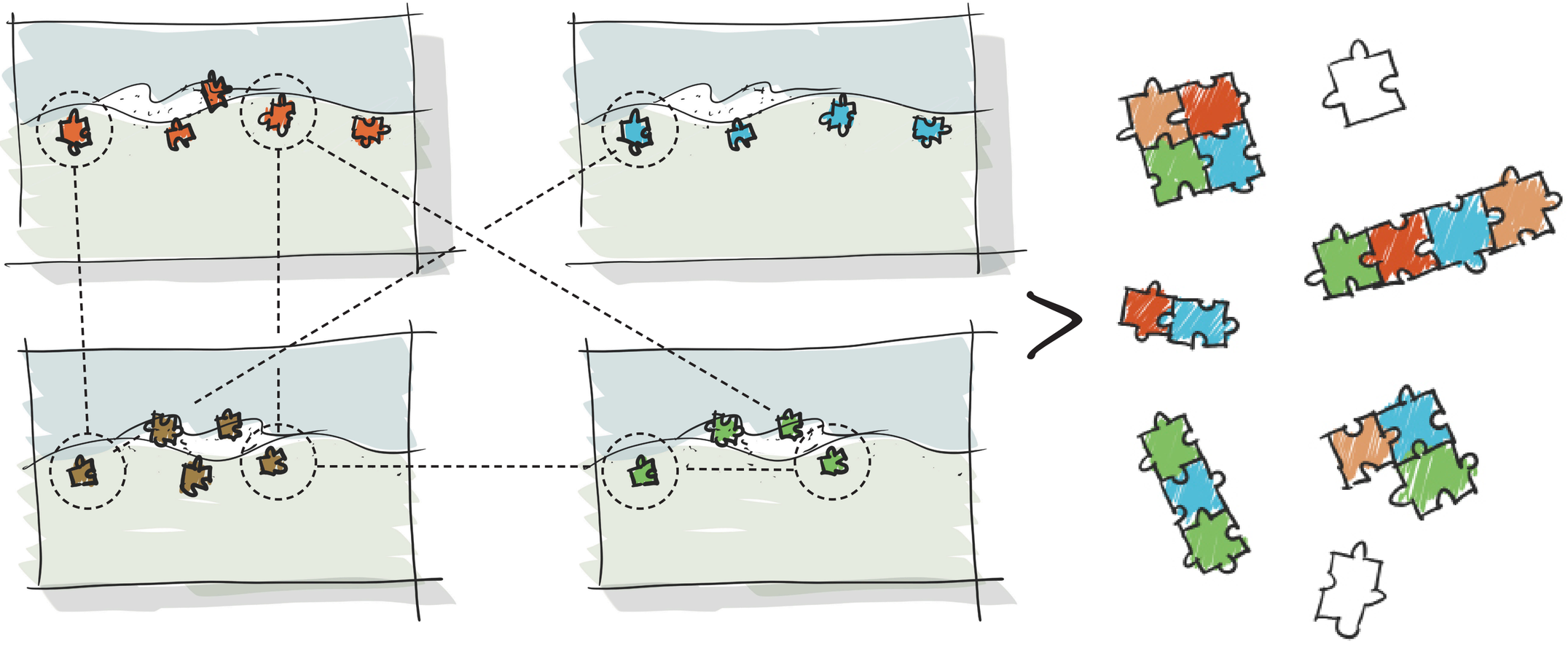

VERBETEREN KWALITEIT
KWELDER
VERKWELDEREN
ZOMERPOLDERS
BLOEMRIJKE DIJK
KLEIWINNING
RECREATIEF
ROUTE NETWERK
VISPASSAGES
KLUTENPLAS
WATERBERGING
OPVAARTEN
ZOETWATER
VOORZIENING
RECR.
VOORZIENINGEN
GROENBLAUWE
DOORADERING

OP DE KAART

DE LOGICA VAN DE PLEK

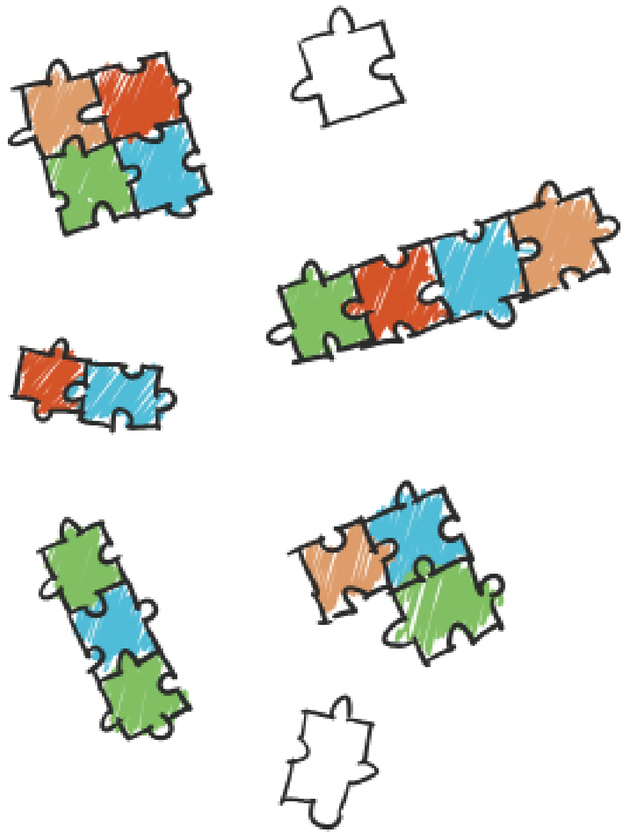
KOPPELKANSEN

SAMENHANG DOOR COMBINATIES VAN MAATREGELEN

KOPPELKANSEN

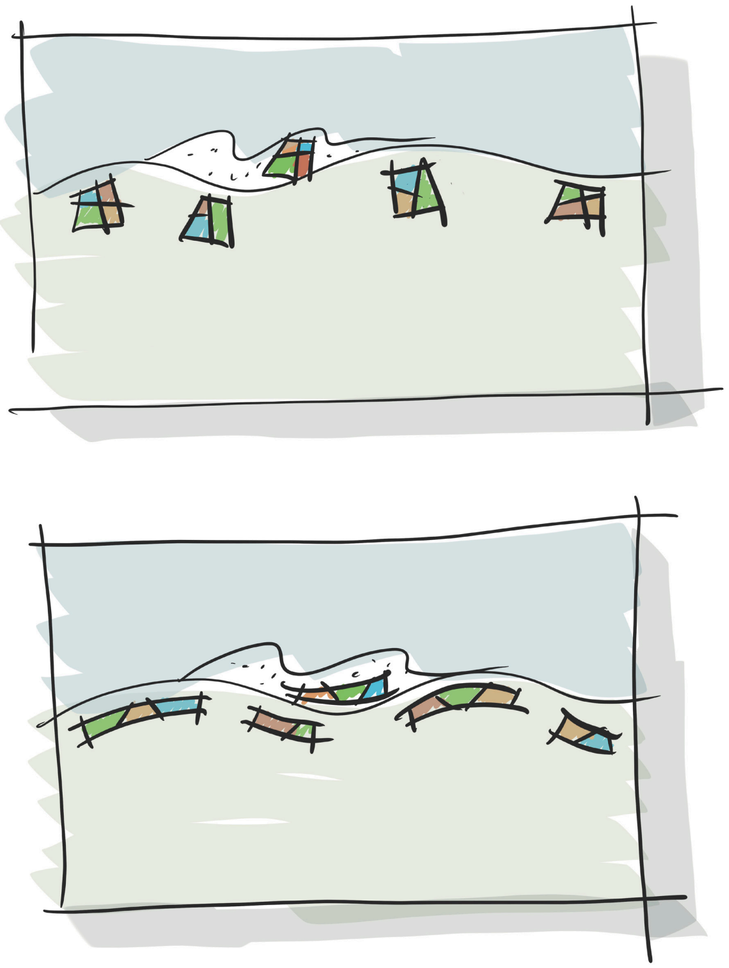
SAMENHANG DOOR COMBINATIES
VAN MAATREGELEN - PROJECTNIVEAU

>

DENKRICHTINGEN

SAMENHANG TUSSEN DE ONDERDELEN:
OPTIES OP GEBIEDSNIVEAU

Praktisch plenaire werkplaats

23 oktober - 13:00-16:00u - It Spektrum, Burdaard

59 genodigden

Globaal programma:

13:00 **Opening door [redacted] (praktische zaken, programma, etc)**

13:15 **Presentatie [redacted] : de oogst & de kansen**

14:00 **Interactie : ophalen reacties per deelgebied (3 stands)**

15:30 **Plenair bijeenbrengen en samenvatten door [redacted]**

16:00 **Afsluiting**

CONCREETHEID IIP-AKKOORD

16 OKTOBER 2024

Belangen Wetterskip

- **Natuuropgave:** Wetterskip heeft een natuuropgave als gevolg van het ruimtebeslag van het dijkontwerp.
- **PAGW-maatregelen:** Wetterskip heeft zich gecommitteerd aan het realiseren van PAGW-maatregelen.
- **Vergunbaarheid:** Wetterskip heeft belang bij een ‘rijk’ en zo concreet mogelijk integraal inrichtingsplan, want dat vergroot de vergunbaarheid van de dijk.

Belangen Wetterskip…en 1DYK

Akkoord: hoe concreter hoe beter…

- Locatie
- Omvang
- Eisen

Na akkoord – Vaststellen risico vergunbaarheid groene dijk

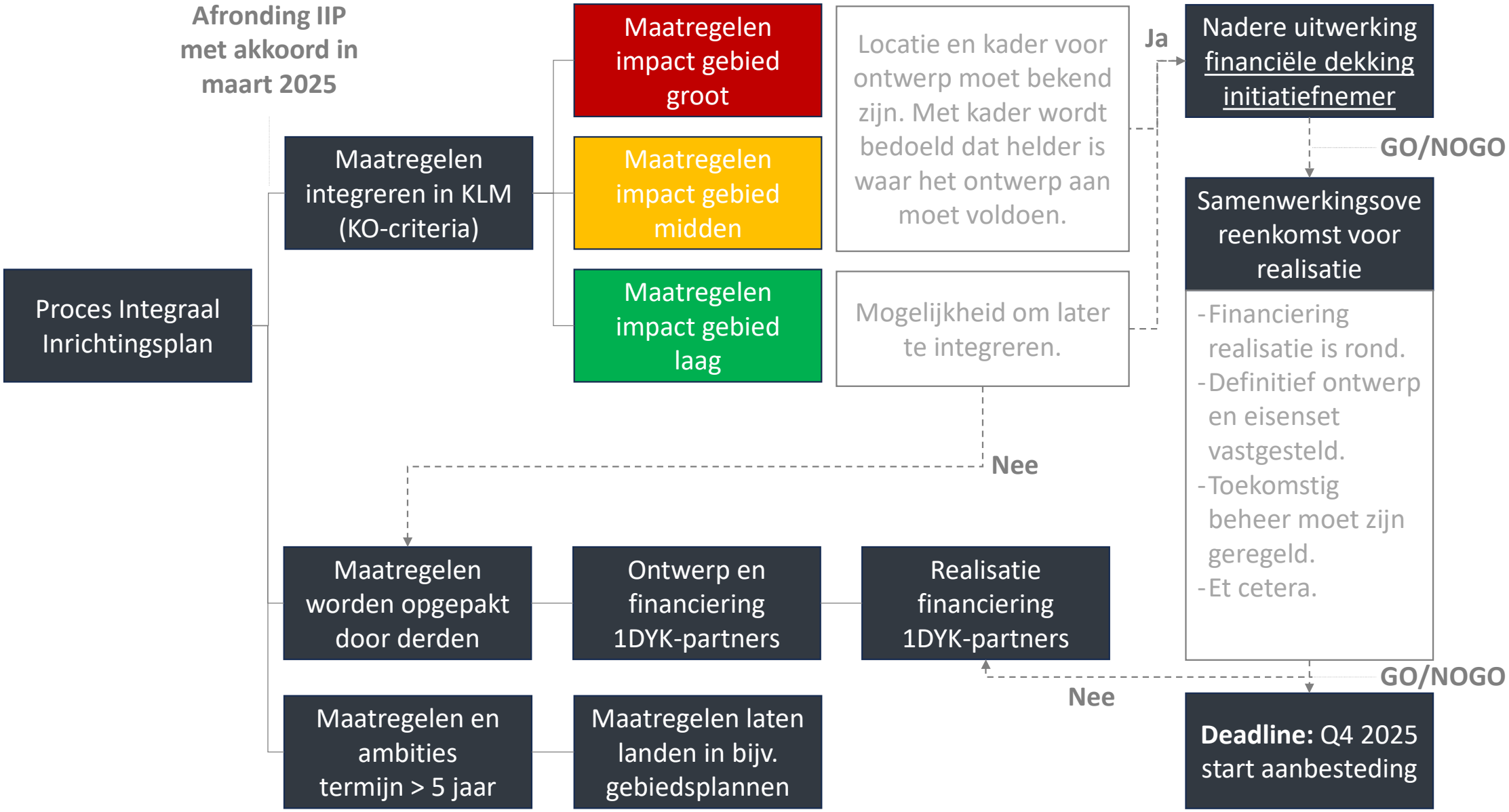
Criteria maatregelen akkoord

Knock-out criteria:

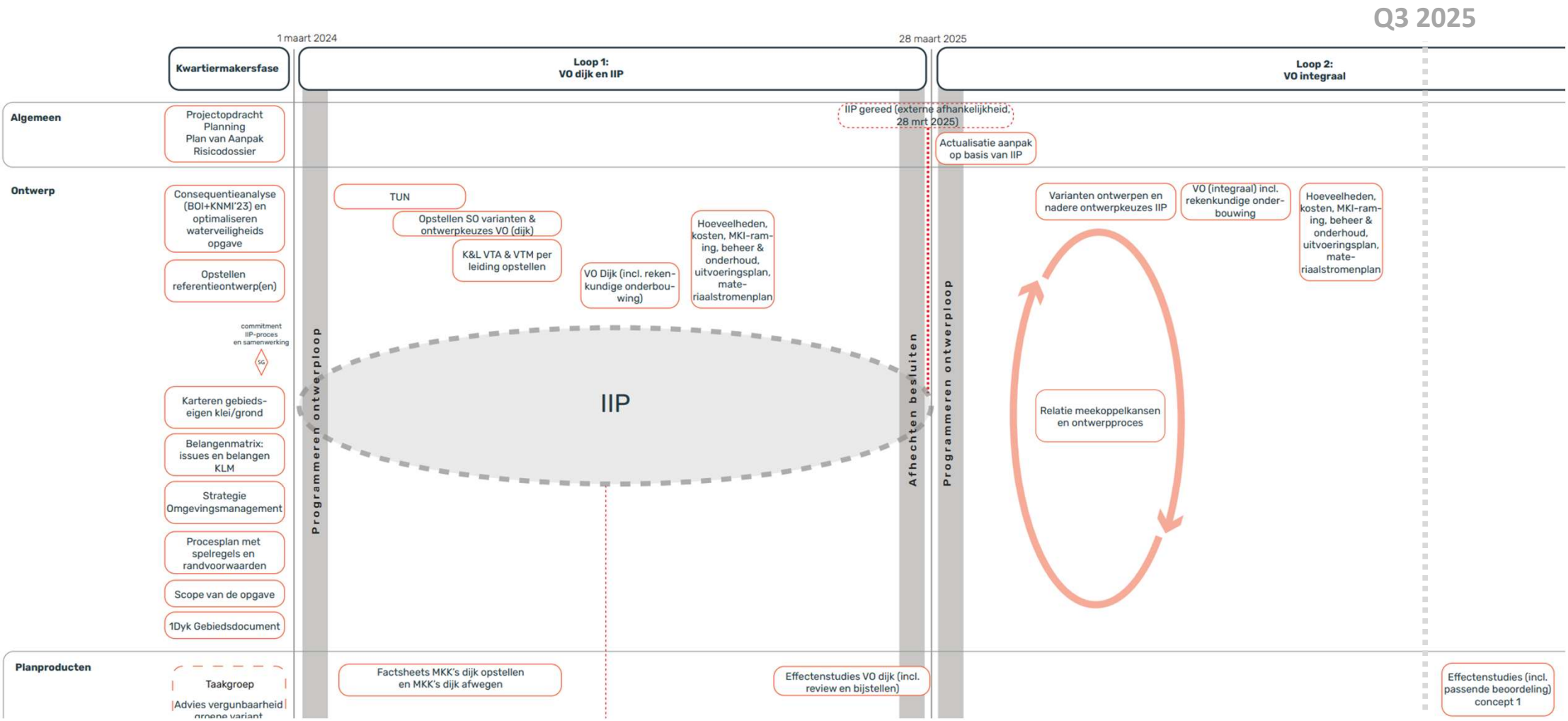
- Een akkoord moet juridisch en wettelijk haalbaar zijn (denk aan vergunbaarheid)
- Een akkoord moet technisch realiseerbaar zijn binnen een afzienbare termijn (5 jaar).
- Een akkoord moet betaalbaar zijn, c.q. er moet door een of meerdere partijen voor betaald willen worden.
- Een akkoord moet controleerbaar en handhaafbaar zijn.

Wenselijkheidscriteria:

- Oplossingen met daarin de meeste belangen verwerkt hebben de voorkeur.
- Concretere oplossingen zijn beter dan abstracte opties.
- Oplossingen gebaseerd op feiten hebben de voorkeur, boven oplossingen waar feitelijke onderbouwing ontbreekt
- Oplossingen hebben een eigenaar/initiatiefnemer
- Oplossingen die toekomstgericht en duurzaam zijn hebben de voorkeur.

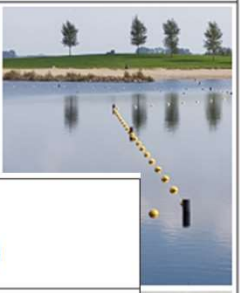

Afronding IIP met akkoord in maart 2025
Proces Integraal Inrichtingsplan
Maatregelen integreren in KLM (KO-criteria)
Maatregelen impact gebied groot
Maatregelen impact gebied midden
Maatregelen impact gebied laag
Locatie en kader voor ontwerp moet bekend zijn. Met kader wordt bedoeld dat helder is waar het ontwerp aan moet voldoen.
Mogelijkheid om later te integreren.
Ja
Nee
Nadere uitwerking financiële dekking initiatiefnemer
GO/NOGO
Samenwerkingsovereenkomst voor realisatie
- Financiering realisatie is rond.
- Definitief ontwerp en eisenset vastgesteld.
- Toekomstig beheer moet zijn geregeld.
- Et cetera.
GO/NOGO
Nee
Deadline: Q4 2025 start aanbesteding
Maatregelen worden opgepakt door derden
Ontwerp en financiering 1DYK-partners
Realisatie financiering 1DYK-partners
Maatregelen en ambities termijn > 5 jaar
Maatregelen laten landen in bijv. gebiedsplannen

Routekaart dijkverbetering groen

Meekoppelkansen
Dijkversterking Marken

Onderdeel	Maatregel	Doel en/of voorwaarden	Materiaal en maatvoering (Alle objecten en bouwwerken inclusief fundering)	Referentie
9. Zwemstrand	Verruimen van het strand aan de zuidzijde van de dam naar de vuurtoren en uitvoeren op basis van richtlijnen voor zwemwater. Verplaatsen hekwerk vuurtoren. Aanleg strekdam *NB: voor de juiste werking van de*	Verbetering gebruiksmogelijkheden van het strand en opwaarderen uitstraling: • Officiële zwemplek • Verruiming is bovenop terugbrengen oppervlakte en lengte strand en ligweide door dijkversterking • Drijflijn als afbakening voor zwemwater en vaarrecreatie • Geleidelijke overgang van strand/ligweide naar het water	• Strand: - Onderwatertalud minimaal 1:20 (natuurlijk evenwicht naar verwachting tussen 1:30-1:40 ; uitgangspunt voor duurzaam beheer) - Lengte huidig strand: 90 meter, toekomstig strand 100m - Oppervlakte huidige speelweide 900 m2,	
10. Aanlegstr				
11. Herinricht vuurtoren	binnenteen van de dijk.	- Functies: opslag en overkapping voor informatievoorziening c.q. schuilplaats	• Fietsenstalling: - 3 stallingen (á 5 rekken) - Referentie: Streetlife type: Rough & Ready • 2 Picknickbanken: referentie: leverancier: Streetlife type: Rough & Ready • 1 afvalbak: referentie: Ground Level type: Dukdalf • Spijlenhekwerk - 25 meter lang, gecoat staal, verfraaing in details	

Maatregel	Doel en/of voorwaarden	Materiaal en maatvoering (Alle objecten en bouwwerken inclusief fundering)
Verruimen van het strand aan de zuidzijde van de dam naar de vuurtoren en uitvoeren op basis van richtlijnen voor zwemwater. Verplaatsen hekwerk vuurtoren. Aanleg strekdam *NB: voor de juiste werking van de strekdam als luwtedam en als middel om het strand op de gewenste plaats te houden is nader onderzoek nodig in een golf- en stromingsmodel. Dit beinvloed niet de hoeveelheid zand en lengte van de strekdam. deze zullen mogelijk anders gepositioneerd moeten worden.*	Verbetering gebruiksmogelijkheden van het strand en opwaarderen uitstraling: • Officiële zwemplek • Verruiming is bovenop terugbrengen oppervlakte en lengte strand en ligweide door dijkversterking • Drijflijn als afbakening voor zwemwater en vaarrecreatie • Geleidelijke overgang van strand/ligweide naar het water • Strand is openbaar tot aan hek naar vuurtoren • Huidige oriëntatie van het strand aanhouden (wordt bepaald door overheersende windrichting en golven, uitgangspunt voor duurzaam beheer) • Mogelijk ook voorkomen/verminderen van wateroverlast op het pad naar de vuurtoren. De aanleg en verbreding van het strand leiden waarschijnlijk tot meer golfdemping	• Strand: - Onderwatertalud minimaal 1:20 (natuurlijk evenwicht naar verwachting tussen 1:30-1:40 ; uitgangspunt voor duurzaam beheer) - Lengte huidig strand: 90 meter, toekomstig strand 100m - Oppervlakte huidige speelweide 900 m2, toekomstige speelweide circa 1000m2 • Ballenlijn bij 1.50 m diepte, circa 100m. • Markeringen voor onregelmatigheden of obstakels in de onderwaterbodem. (5 stuks) • Strekdam: stortsteen waterdiepte 1,5 m hoogte boven water 1meter, talud 1: 2, lengte: 50 m

Uitwerken in contracteisen – in ons geval afronding in Q3 2025

Dubbele dijk Eemshaven Delfzijl

Provincie leverde E&C-contract aan voor integratie in het contract van de dijkversterking

Stadsstrand Marconi
Eemshaven Delfzijl
Gemeente leverde RAW-bestek aan voor integratie in het contract van de dijkversterking

Belangen Wetterskip

- Uitvoerder HWBP
- Uitvoerder PAGW maatregelen (in ontwikkeling)
- Beheerder primaire kering
- Bevoegd gezag waterbeschermingszone
- Waterbeheerder (o.a. KRW)
- Uitvoeringsprogramma-transitie ‘Klimaatadaptatie’
- IIP, en drie projectteams, wel met één stem WF naar buiten toe
- Structuur met een DB en AB

- “Een brede groene dijk is voor de toekomst financieel aantrekkelijk en langer houdbaar”

WesselinkVanZijst
strategisch omgevingsmanagement

Aanpak pakketonderhandeling
Gebiedsplan IIP 1DYK 2024

[redacted]

16 oktober 2024

Experts in Mutual Gains

© WesselinkVanZijst 2024

Planning

Planning wk 36-52

	Week 36	Week 37	Week 38	Week 39	Week 40	Week 41	Week 42
Bijzonderheden	**Intensieve Werkplaats-periode verwacht!**					**Bundeling van mogelijkheden**	
Stuurgroep	**5-sep**						
Programmateam				27-sep			ntb
Porgrammabureau		12-sep	19-sep	26-sep	3-okt	10-okt	18-okt
Communicatieoverleg			16-sep				
Werkplaatsen	*bilateraal ontwerpen*		*bilateraal ontwerpen*		*buffer*	*Plenair delen. Datums ntb*	
Lokale konsulten							

	Week 45	Week 46	Week 47	Week 48	Week 49	Week 50	Week 51	Week 52	Week 01
Bijzonderheden	**Intensieve Programmateam-periode verwacht!**					**Uitwerking concept-akkoord**		**Kerstreces**	
Stuurgroep									
Programmateam		11-nov+12-nov		25-nov+26-nov			16-dec+17-dec		
Programmabureau	7-nov	14-nov	21-nov	28-nov	5-dec	12-dec	17-dec		
Communicatieoverleg	5-nov					10-dec			
Werkplaatsen									
Lokale konsulten						*Ter overweging*			

De opgave

Een helder vertrekpunt

- Drie dragers voor gebiedsontwikkeling:
  - Zoetwaterbeschikbaarheid
  - Ecologische plus
  - Brede welvaart

- Eind 2020 zijn in het gebied ruim 200 initiatieven opgehaald door middel van ontwerpateliers. Deze initiatieven zijn gecategoriseerd:
  - Lijn 1 = Meekoppelproject, mee in dijkversterking
  - Lijn 2 = Raakvlakproject, mogelijk te koppelen aan dijk
  - Lijn 3 = Raakvlakproject niet te koppelen aan de dijkversterking

De opgave voorop

- Q1 2025 ligt er een akkoord op het integraal inrichtingsplan (IIP) voor 47 km dijkverbetering Koehool – Lauwersmeer waarbij samenhangende initiatieven uit het Gebiedsdocument 1DYK, PAGW maatregelen, het Ecologisch Perspectief en andere raakvlakprojecten zijn meegenomen waar mogelijk.

- Hierbij is rekening gehouden met 3 kernelementen:
  - Dijk versterkt – Hoogwaterveiligheid;
  - Randen verzacht – Ecologisch herstel waddengebied; en
  - Gebied verrijkt – meerwaarde rondom de dijk.

Subopgaves (niet volledig, maar illustratief)

- Dijk versterkt
  - Keuzes rondom dijk ontwerp
  - Plus op de natuur t.b.v. vergunbaarheid
  - Integratie van PAGW maatrelen
- Randen verzacht
  - Plus op natuur, niet automatisch verbonden-zijnde aan HWBP opgave
  - Klutenplassen, vispasseerbaarheid, zoetwater aanvoer
  - Hoogwatervluchtplaatsen, vegetatie dijk etc.
- Gebied verrijkt
  - Verbindingen (Swiet Wetter, Opvaarten, Op paad)
  - Spanning tussen recreatieve ontwikkeling en duisternis/rust aspecten

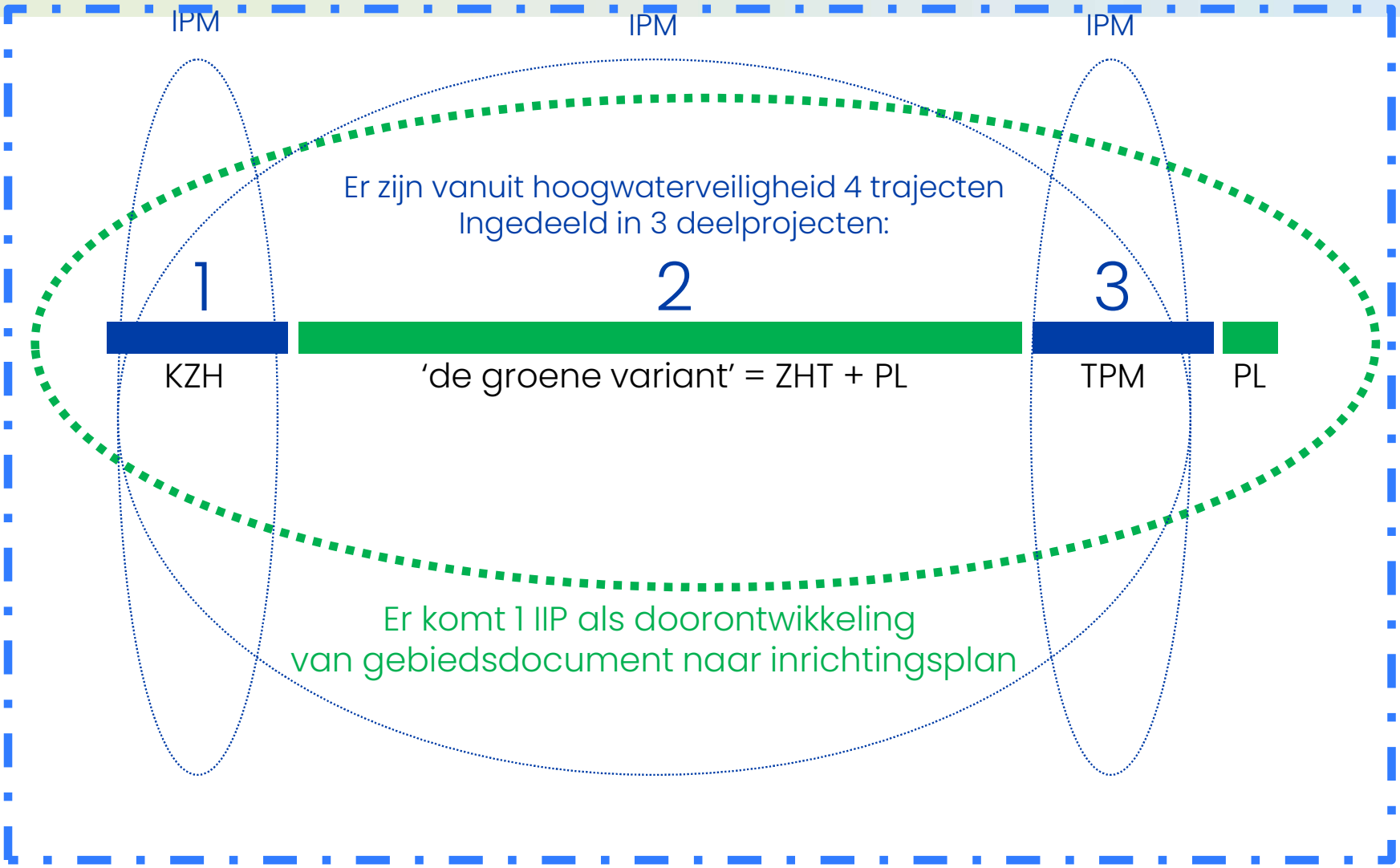
Gebruik maken van objectieve criteria

Knock-out criteria:

- Een akkoord moet juridisch en wettelijk haalbaar zijn (denk aan vergunbaarheid)
- Een akkoord moet technisch realiseerbaar zijn binnen een afzienbare termijn (5 jaar).
- Een akkoord moet betaalbaar zijn, c.q. er moet door een of meerdere partijen voor betaald willen worden.
- Een akkoord moet controleerbaar en handhaafbaar zijn.

Wenselijkheidscriteria:

- Oplossingen met daarin de meeste belangen verwerkt hebben de voorkeur.
- Concretere oplossingen zijn beter dan abstracte opties.
- Oplossingen gebaseerd op feiten hebben de voorkeur, boven oplossingen waar feitelijke onderbouwing ontbreekt
- Oplossingen hebben een eigenaar/initiatiefnemer
- Oplossingen die toekomstgericht en duurzaam zijn hebben de voorkeur.

IPM
IPM
IPM
Er zijn vanuit hoogwaterveiligheid 4 trajecten
Ingedeeld in 3 deelprojecten:
1
2
3
KZH
‘de groene variant’ = ZHT + PL
TPM
PL
Er komt 1 IIP als doorontwikkeling
van gebiedsdocument naar inrichtingsplan

De issues

Issues

Natuur

- De toe- of afname van het kwelderoppervlak
- De mogelijke afname van slib ten gevolge van de dynamiek van het Wad
- Keus voor type materiaal van het oppervlak van de harde dijk heeft effect op de mate van begroeiing
- Rust en donkerte zijn kwetsbare eigenschappen van het gebied
- Instandhoudingsdoelen van N2000 gebied WNB zijn zeer statisch in een dynamisch gebied
- KRW doelen zijn zeer statisch in een dynamisch gebied
- Overtijen van vogels, zowel binnen- als buitendijks, en een omgeving die dient als foerageergebied

Issues

Sociaal cultureel

- De dijkversterking kan impact hebben op de zeldzame beslotenheid aan de dijk bij ensembles (daar waar voorzieningen en dijk elkaar raken)
- De nabijheid van basisvoorzieningen en de bereikbaarheid van het gebied
- Er is inzet nodig op voldoende betaalbare en duurzame energie
- Het gebied wil zich onderscheiden met een gevarieerd dag-recreatief aanbod
- Verbindingen ontbreken momenteel om recreatieve aantrekkelijkheid te stimuleren
- Rust en donkerte zijn kwetsbare eigenschappen van het gebied

Issues

Bodem en Water

- Geschikte grond (m3) t.b.v. dijkversterking
- Beschikbaarheid van grond (m2) langs de waddenkust
- Voldoende afvoer van water t.b.v. voorkomen wateroverlast
- Borgen van waterbeschikbaarheid
- Tegengaan van verzilting

Realisatie, beheer en onderhoud

- Geen eenduidig beheerplan voor Friesland buitendijks
- Bouwwerkzaamheden kunnen in de uitvoeringsfase van het project effect hebben op de omgeving

De stakeholders

Stakeholder categorieën

- Belangenorganisaties
- Bewoners en particulieren
- Nutsbedrijven
- Ondernemers/Ondernemingen
- Projecten en programma's
- (semi)Overheid en andere autoriteiten

- 7 organisaties willen consensus bereiken: Wetterskip Fryslân, Provincie Fryslân, Rijkswaterstaat, Gemeente Noardeast Fryslân, Gemeente Waadhoeke, LTO en It Fryske Gea

Diverse belangen

Rijkswaterstaat

- Vanuit N2000, KRW zijn de wettelijke verplichting om (Waddenzee)natuur te verbeteren.
- Als N2000/KRW beheerder wettelijk verplicht om verslechtering te voorkomen. Bijv. tegenover zeewaartse uitbreiding moet een grote plus voor de natuur komen te staan.
- Uitlegbaarheid van het IIP i.h.k.v. precedentwerking naar andere gebiedsprocessen.
- Uitvoering van PAGW-maatregelen stimuleren. PAGW is een beleidsopdracht.
- In de opdracht van IenW/LNV naar WF inzake de PAGW maatregelen zit de randvoorwaarde dat RWS inhoudelijke experts levert.
- Heldere afspraken over grondeigenaren en EBO-afspraken. ‘Eigendom volgt beheer’.

LTO Noord

- Opkomen voor de belangen van eigen achterban en het versterken van de regionale belangenbehartiging.
- Toekomstbestendigheid en verdienmodel: het bieden van perspectief op ondernemen en het bijbehorende verdienmodel.
- Schoon en voldoende water: de huidige beschikbaarheid en kwaliteit zoetwater (in oppervlaktewater) behouden of eventueel verbeteren. Verzilting tegengaan.
- Voldoende beschikking over gronden (m2), houden wat er is.
- Bijdragen en stimuleren van kennis en innovatie op gebied van verzilting.
- Het bijdragen aan een goed imago van agrariërs in lokale, regionale en landelijke context.

Wetterskip Fryslân

- Als waterveiligheidsbeheerder wettelijke taak om de waterveiligheid te borgen.
- Tijdig opleveren van IIP. Planning en budget zijn cruciaal voor beschikking HWBP. Planning niet halen, kost geld.
- Borging van waterkwaliteit en kwantiteit, duurzaam zoetwaterbeheer, KRW.
- Toekomstbestendig relatiebeheer, zichtbaar en transparant in het proces.
- Plek voor PAGW-maatregelen welke WF uitwerkt in planstudiefase (opdrachtnemer van PAGW).
- Een plan dat haalbaarheid vergunning Wet natuurbescherming, o.a. voor groene dijk vergroot/garandeert.
- Zicht op realisatie van het totaalplaatje 'Dijk versterkt, randen verzacht en gebied verrijkt'.
- Heldere afspraken EBO en uitlegbare financiering. Een beheerbare dijk.

It Fryske Gea

- Bijdragen aan de bescherming en ontwikkeling van natuur, erfgoed en landschap in de provincie Fryslân; zilte vitaliteit als uitgangspunt.
- Verwerving, ontwikkeling en beheer van natuurterreinen is de belangrijkste kerntaak.
- Waddenzee doelen N2000 worden behouden of verbeterd.
- Plus op natuur Waddenzee (buitendijks, binnendijks, PAGW)
- Afmaken NNN-opgave buitendijks, heldere afspraken trekker en uitvoering bestaand beleid.
- Zoveel mogelijk ecologische functies van de rand van het Wad realiseren.
- Heldere zakelijke afspraken over EBO.
- Behouden eigen gronden t.b.v. eeuwigheidswaarde.

Provincie Fryslân

- Uitvoering geven aan het Coalitieakkoord "Oparbeidzjen" (2023-2027)
- Uitvoering geven aan Provinciale Omgevingsvisie(s) waar onder meer de Blauwe Omgevingsvisie 2050 en de plattelandsvisie voor Fryslân 2050 valt en daarbij invulling geven aan de thema's en opgaven genoemd in het Frysk Programma Landelijk Gebied en Fryslan Klimaatbestendig 2050+.
- Het bijdragen aan het versterken van het sociaal economisch perspectief van de provincie.
- Het vervolmaken van het NatuurNetwerk Nederland (wettelijke taak) en bijdragen aan het FPLG.
- Uitvoeren van de wettelijke taken voor onder meer de Natuur Netwerk procedure Wet natuurbescherming (Wnb), Kaderrichtlijn Water en Natura2000.
- Bijdragen aan de lange termijn kustontwikkeling, Waddenagenda 2050 en de Uitvoeringsagenda Wadden 21-26.
- Het veiligstellen van de beschikbare gelden –waaronder IKW- voor impuls in de provincie en kustlandschappen.
- Het oog houden voor de bescherming van belangrijke landschapselementen.

Gemeente Noardeast-Fryslân

- Uitvoering geven aan het Coalitieakkoord Ferbûn mei de Mienskip (2022-2026)
- Uitvoering geven aan de doelen van de Omgevingsvisie Noardeast-Fryslân (2024)
- Het zoveel mogelijk behouden van het unieke karakter van het cultuurhistorische landschap en de dorpen.
- Het verbeteren van de Ruimtelijk Kwaliteit en de bereikbaarheid.
- Het bijdragen aan onderlinge verbondenheid binnen de Mienskip.
- Een (verkeers)veilige gemeente en veilige uitvoering van het project.
- Stimuleren van lokale werkgelegenheid t.b.v. onder anderen landbouw, recreatie en toerisme.
- Het leveren van maatschappelijke meerwaarde en of een economische plus op gemeente.
- Een wettelijke taak bij het verlenen van vergunningen in het kader van de Omgevingswet.

Gemeente Waadhoeke

- Uitvoering geven aan het Coalitieakkoord Sun Wurkje oan ‘e Takomst (2022-2026). Vanuit UP 21-26 rol in R&T.
- Een aantrekkelijk woon- en werkklimaat met een landschap dat uitnodigt om te wandelen, te fietsen en te sporten.
- Een veilig, betrouwbaar en duurzaam verkeers- en vervoerssysteem voor iedereen en voor alle vervoersmiddelen.
- Ondernemers krijgen ruimte en kansen voor duurzame ontwikkeling waar mogelijk met maatwerk.
- Een wettelijke taak bij het verlenen van vergunningen in het kader van de Omgevingswet.
- Verbeteren van de bereikbaarheid en de toeristische voorzieningen in de kuststrook.
- Versterken samenwerking agrariërs en verbeteren biodiversiteit in gemeente.
- Wil beter gebruik maken van het Waddenfonds en de eventuele opvolger daarvan.

Belangen in een tabel

Omschrijving	Wetterskip Fryslân	Rijkswaterstaat	LTO Noord	It Fryske Gea	Provincie Fryslân	Gemeente Noardeast-Fryslân	Gemeente Waadhoeke
Heldere zakelijke afspraken over EBO	x	x		x			
Invulling geven aan eerder opgesteld beleid (omg visie, coalitieakkoorden, maatregelen en afspraken)	x	x	x	x	x	x	x
Het bieden van perspectief op ondernemen en het bijbehorende verdienmodel.			x			x	x
Planning en budget zijn cruciaal. Planning niet halen, kost geld. Het veiligstellen van de beschikbare gelden –waaronder IKW- voor impuls	x	x	x	x	x	x	x
Voldoende beschikking over gronden (m2), houden wat er is.			x	x			
Het verbeteren van de Ruimtelijk Kwaliteit en de bereikbaarheid.						x	x
Het oog houden voor de bescherming van belangrijke landschapselementen. Vanuit N2000, KRW zijn de wettelijke verplichting om (Waddenzee)natuur te verbeteren. Plus op natuur Waddenzee (buitendijks, binnendijks, PAGW)		x		x	x		x
Opkomen voor de belangen van eigen achterban en het versterken van de regionale belangenbehartiging.			x	x			
Het bijdragen aan het versterken van het sociaal economisch perspectief van de regio					x	x	x
Een (verkeers)veilige gemeente en veilige uitvoering van het project.						x	
Vergunbaarheid in het licht van Wet natuurbescherming, waterveiligheid, Omgevingswet, KRW, N2000	x	x		x	x	x	x
Schoon en voldoende water: de huidige beschikbaarheid en kwaliteit zoetwater (in oppervlaktewater) behouden of eventueel verbeteren. Verzilting tegengaan. Bijdragen en stimuleren van kennis en innovatie op gebied van verzilting			x		x		

Waardecreatie & Waardeverdeling

Weer een stap verder

- In de werkplaats en tijdens lokale consulten bedachten partijen de mogelijke onderdelen van een IIP.
- Er ligt dus nog niets vast totdat we het over alle onderwerpen eens zijn. We werken niet met deelakkoorden. Het IIP is één en ondeelbaar. Daarmee is niets zeker totdat alles zeker is.
- Ingebrachte opties in de werkplaatsen zijn niet bindend. We bouwen nu voort op de ideeën en het kan zijn dat er andere keuzes worden gemaakt
- Na de herfstvakantie komen we in een nieuwe fase. Concepten die voortkomen uit de werkplaatsen worden onderwerp van gesprek. Waar kunnen we concreet worden? Waar valt wat te kiezen? Wanneer is het goed genoeg voor de partijen aan tafel?

Ambitie qua eindproduct

Overwegende dat...

- Het integraal inrichtingsplan is een overeenkomst waarin harde keuzes worden gemaakt, opties integraal met elkaar verbonden zijn en het helder is hoe alle belangen zijn meegewogen. Instemming van de Stuurgroep 1DYK.
- Het uitvoeringsplan met bijbehorende partijen, financiering, doorlooptijden en juridische procedures maakt onderdeel uit van het IIP. Hierbij is een voorstel gedaan welke initiatieven dienen te worden meegenomen in de dijkversterkingen en welke initiatieven separaat worden uitgevoerd.
- Het IIP dient als voor de verdere te nemen projectbesluiten, vergunningen, bestemmingplannen etc.

Proces en tussenproducten

Overwegende dat…

- Partijen moeten weten welke componenten onderdeel uitmaken van het te vormen plan
- Men een oordeel wil van de negatieve significante effecten rondom de dijk
- de (voorlopige) keuzes rondom PAGW maatregelen met interesse worden verwacht
- Een eerste concept van alle werkplaatsen met potentiële maatregelen mag worden gepresenteerd
- Alles bij voorkeur (zo goed en kwaad als mogelijk) in 1 stuk staat
- Men in verschillende iteraties wil uitvinden of we binnen de verwachte oplossingsruimte van partijen zitten.

Vraagt het proces om de volgende stappen

- Vaststelling dat we een volgende fase binnengaan
- Aanscherping spelregels
- Uitleg over de criteria. Ingangscriteria vs. toetsingscriteria
- Opbouw pakketonderhandeling
- Logica der dingen onder begeleiding van ontwerpleiding. Wat zijn de kwesties waar nu iets te kiezen valt? Waar zit discussie?
- Oog voor belangen en de wil om iedereen een winnaarsspeech te bieden
- Klaar hebben staan van specialisten zodat partijen vermogend aan het gesprek kunnen deelnemen

Stappenplan (CONCEPT)

VERTREKPUNT

- Vaststellen nieuwe fase incl. spelregels/ criteria
- Doorleven van het algemene verhaal en de integraliteit
- Verhouding tot andere 'tafels' binnen het gebied (Dongeradielen, Kwelder-totaalbeeld)
- Presentatie ontwerp [redacted]&co

MAATREGELEN (volgorde is onderwerp van gesprek)

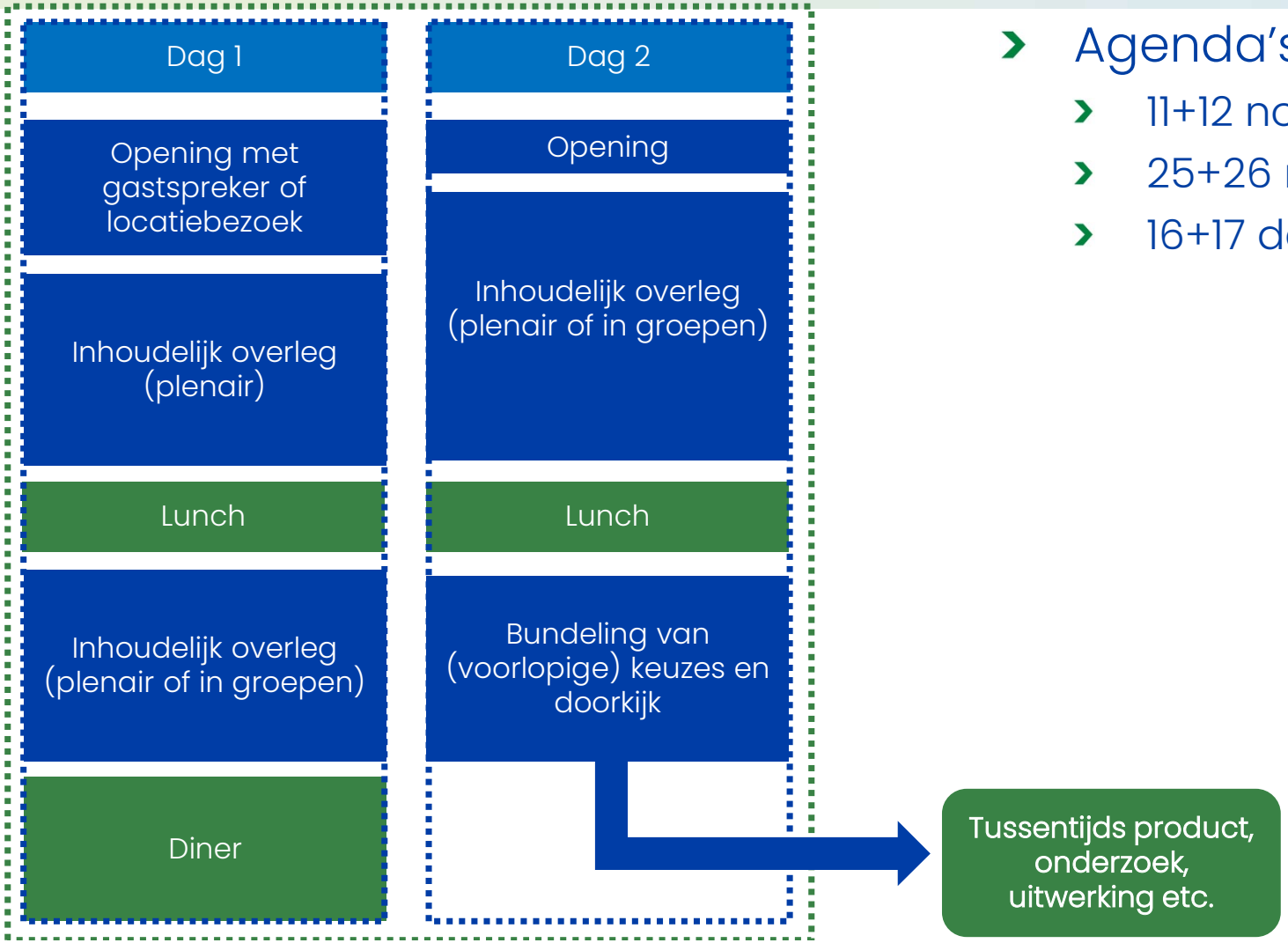
- Ontwerp dijkversterking + impact op natuur
- Ecologische maatregelen
- PAGW maatregelen
- Waterbeschikbaarheid – op systeemniveau, polderniveau en perceels niveau
- Welvaartsmaatregelen o.a. i.h.k.v toerisme, recreatie

- 'Lijn'/netwerk maatregelen (Op paad lâns it Waad, Opvaarten/bermen van Braaksma)
- 'Hub'hotspot maatregelen (Waar komen dingen samen? Denk aan Zwarte Haan, Swiet Wetter Wierum Ternaard, Buitendyks, Paesens Moddergat)
- 'Stip maatregelen' – diverse maatregelen die op verschillende locaties een plek kunnen krijgen

BORGING

- Bundeling van (voorlopige) keuzes
- Wat moet en willen we nu, wat kan later? (Niet mee in het IIP betekent niet nooit meer doen)
- Noodzakelijke afspraken en toezeggingen over en weer
- One-text-benadering + kaart + overzicht met maateregelen

Standaard opzet tweedaagse (CONCEPT)

- Agenda's gereserveerd:
  - 11+12 november
  - 25+26 november
  - 16+17 december

Sprekers en locaties (CONCEPT)

- Zef Hemel?
- Thijs Lijster?

- Iemand vanuit natuur?
- Iemand vanuit landbouw?

- Iets met Sense of Place?

SESSIE 1

- Het Lage Noorden + Noarderleech
- Restaurant Zwarte Haan

SESSIE 2

- Dijkinformatiecentrum Lauwersmeer
- i.c.m. It fiskerhuske?
- Groote Wielen

SESSIE 3

- Huis Van Eysinga
- Boutique Hotel Catshuis

Opbouw

SESSIE 1 HET VERHAAL

- Gedeelde waarden, wat hebben we gemeen?
- Het plan begint met het verhaal
- Kracht in integraliteit
- Over generaties heen samenwerken
- Dijk en de ambities die zich daartoe verhouden
- Spelregels, criteria

SESSIE 2 DE COMBINATIES

- Uit het gebied, perspectief van buitenaf
- HWBP, PAGW, KRW
- Natuurdossiers geven de meeste spanning
- Doorwerking in landbouw
- Waterbeschikbaarheid
- Welvaart en welzijn
- Som der delen

SESSIE 3 BORGING

- Perspectief met ambities
- Toezeggingen en afspraken
- Uitwerking in de tijd
- Het laten stollen in een akkoord

Hotelwensen

Bevestiging:

- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]
- [redacted]

Alleen als de anderen ook blijven:

- [redacted]
- [redacted]

Borging

Eindproducten

Visie document

Inrichtingsplan

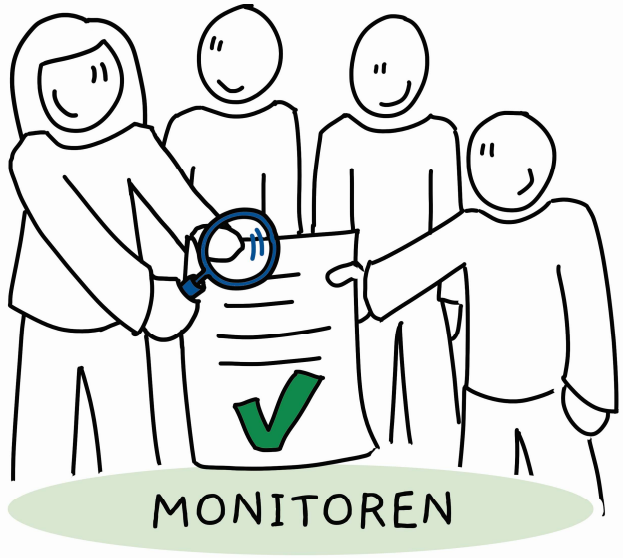
Concrete afspraken

samenwerkings-overeenkomst?

Belangrijke overwegingen

- Juridische noodzaak (rechten en verplichtingen)
- Basis voor financiële besluiten
- Duur van de afspraken
- Persoonsonafhankelijk maken
- (tijds)Verschil in de baten (‘elkaar vasthouden’)
- Fotomoment

Wat zijn houdbare afspraken? (1)

Het zijn zorgvuldig geformuleerde afspraken, die zo concreet mogelijk aangeven wat is overeengekomen en wat er door wie gedaan moet worden om die afspraken gestand te doen:

- Afspraken die rechtdoen aan zowel de letter als de geest/intentie van hetgeen is overeengekomen;
- Zodanig concreet uitgewerkt dat duidelijk is wie, wat wanneer moet doen (SMART);
- Welke middelen daarvoor beschikbaar zijn;
- Aan wie wordt gerapporteerd over de voortgang / uitvoering van hetgeen is afgesproken.

Wat zijn houdbare afspraken? (2)

Daarnaast wordt afgesproken hoe wordt omgegaan met onvoorziene situaties; zgn. voorwaardelijke afspraken:

- Afspraken die duidelijk maken hoe wordt omgegaan met onverwachte of nieuwe informatie, inzichten, ervaringen, situaties;
- Vaak geformuleerd in de vorm van “als-dan” artikelen. Voorbeelden:
  * subsidie wordt niet verleend;
  * gemeenteraad gaat niet akkoord;
  * derde partij wint rechtszaak (in beroep tegen afspraak);
  * gewijzigde inzichten nieuwe bestuur;
  * één van de partijen wil eruit stappen (opzegging)
  * één van de partijen presteert niet (ontbinding).

De intentie van de afspraken

- De intentie geeft aan welk doel partijen met elkaar nastreven.
- Dit gaat verder dan de opsomming van activiteiten die partijen afspreken uit te voeren.
- De intentie gaat over het waarom en de achterliggende visie.
- Over de beelden die de initiatiefnemers van de overeenkomst hebben bij de beoogde effecten.

De intentie wordt vergeten....

- Na verloop van tijd, gaat met het vertrek van de initiatiefnemers ook het collectief geheugen over de afspraken verloren.
- In dat geval blijft alleen de letter van de overeenkomst over....

Valkuilen bij afspraken

- Afspraken zijn vluchtig en vergankelijk: tenzij anders afgesproken gelden de afspraken slechts voor korte tijd. Partijen denken het eens te zijn, maar blijft dat zo?
- Afspraken zijn multi-interpreteerbaar: indien afspraken niet eenduidig zijn omschreven, zullen verschillende betrokkenen de afspraken anders gaan interpreteren.
- Afspraken zijn context gebonden: afspraken zijn bijvoorbeeld onder bepaalde condities gemaakt, zoals vlak voor de verkiezingen.
- Afspraken die niet zijn vastgelegd: zorgen later voor problemen.
- Afspraken die niet gemaakt zijn: Partijen proberen die later alsnog er in te fietsen.

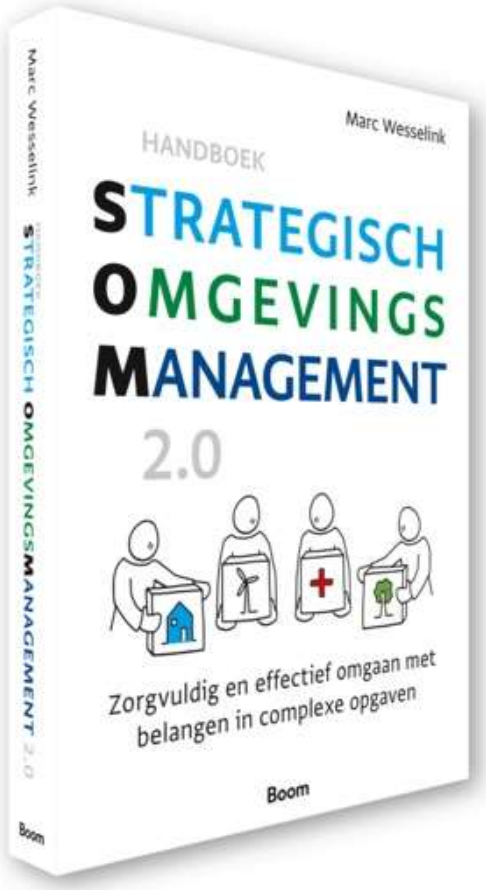
Vormen van vastlegging van afspraken

Verschijningsvormen	
Convenant	Vaststellingsovereenkomst
Bestuursovereenkomst	Vergunning
Afsprakenkader	Planologische titel
Samenwerkingsovereenkomst	De kassabon is uw garantiebewijs
Intentieovereenkomst	Wet- en regelgeving
Intentieverklaring	*Conscious Contracting*
Gebiedsakkoord	Etc., etc., etc.

Dank voor uw aandacht!

WesselinkVanZijst
strategisch omgevingsmanagement
Experts in Mutual Gains

Driebergseweg 22
3708 JC Zeist
T 030 691 38 89
E info@wesselinkvanzijst.nl
W www.wesselinkvanzijst.nl

Aantekeningen Programma Team
IIP 1DYK

Datum: Woensdag 16 oktober 2024
Tijd: 9.00 – 11.30 uur
Locatie: Provinciehuis, Leeuwarden

Aanwezig:
Wetterskip ([redacted]), LTO ([redacted]), Noardeast-Fryslân ([redacted]), RWS ([redacted]), Provincie ([redacted]) + Programmabureau IIP ([redacted], [redacted], [redacted], [redacted] en [redacted]).
Afwezig:
It Fryske Gea ([redacted]), Waadhoeke ([redacted])

Mededelingen

- NEF: Voor het eindbesluit om te stoppen met HaZ is een debat geweest in de Raad. Dat ging goed. Bij het eindbesluit wordt gevraagd om een voorstel uit te werken voor Q3 2025 om de Regiodeal gelden (5 miljoen) beschikbaar te houden voor de Friese Waddenkust. Dat gaat donderdag langs de Raad.
- RWS: I&W had initieel voor HaZ ca. 15 miljoen beschikbaar. Dat blijft nog even gelabeld op het gebied Holwerd, mocht in het gebied een nieuwe invulling van komen.
- PF: HaZ eindbesluit is in GS geweest. Daar unaniem akkoord om het besluit door te zetten naar PS op 27 november. Voor de 5 miljoen Regiodealgelden en de 9 miljoen co-financieringsgelden wil provincie in gesprek met Regiodealpartners en uiterlijk Q3 2025 terug te komen bij PS met een voorstel voor de besteding van de middelen in Noardeast.
- Partijen aan tafel concluderen dat de verschillende tempo's van beschikbaarstelling gelden niet aansluit bij het IIP tempo. Conclusie: het is goed denkbaar dat toezeggingen niet verder gaan dan een inspanningsverplichting of 'nader uit te zoeken'.
- [redacted] vanuit procesbegeleiding:
    - Er is gesproken met Dongeradielen in de opzet van bilaterale werkplaatsgesprekken. Beide opgaves gaan elkaar op de hoogte houden van vorderingen en het belang om onnodige overlap te voorkomen.
    - IKW heeft contact opgenomen met WF met onvrede over het proces rondom de werkboeken. Hierbij ook direct/ parallel geëscaleerd op management niveau. IKW geeft aan dat er zaken ontbreken en niet is afgestemd met de deelnemers van de werkplaats. [redacted] heeft mail beantwoord en aangegeven dat de werkboeken groeidocumenten zijn en geen definitieve status hebben. [redacted] doet een oproep om als 1DYK partners elkaar op de hoogte te houden nu de spanningen rondom het IIP toenemen.
    - [redacted] vraagt wat verwacht wordt van de partijen met wie de werkboeken gedeeld zijn? [redacted]: Het zijn verslagen/groei-documenten. Als dingen echt niet kloppen staat het iedereen vrij om te reageren.

- SG 1DYK is gepland op 4 november. [redacted] is er het eerste uur bij. Acties die we als PT willen tafelen in het SG dienen voor 24okt op papier te staan i.v.m. de aanstaande herfstvakantie.
- [redacted] heeft per 11 nov een andere baan. [redacted] doet verslag bij volgende SG.

Acties vanuit vorig overleg

- Alle acties van de vorige keer zijn voltooid of opgenomen in de agenda.

Toenemende spanning op het dossier

- Het proces rondom het IIP wordt spannender nu we meer helderheid en concreetheid nodig hebben.
- Holwerd aan Zee
    - Er wordt een rondje gedaan langs de partijen. RWS geeft aan dat geld (15 miljoen) is gereserveerd vanuit min I&W voor initiatieven in het gebied van Holwerd die bijdragen aan de PAGW-doelen. LTO is al een paar jaar geleden uit de samenwerking rondom HaZ gestapt. Nieuwe initiatieven kunnen neutraal worden beoordeeld op merites, maar er is niet automatisch een voorkeurspositie voor Holwerd of vervolg HaZ. Vanuit provincie en gemeente wordt richting een eindbesluit gewerkt rondom Holwerd aan Zee. Het beeld is dat het bestuurlijk niet gewaardeerd wordt als zonder meer wordt doorgepakt met de stichting HaZ.
    - In de werkplaats wordt in principe geluisterd naar alle initiatieven. Het ontwerpteam heeft de afgelopen tijd gewerkt aan waarde-creatie. Initiatieven worden uiteindelijk op inhoud, en haalbaarheid volgens de IIP criteria beoordeeld.
    - Door de huidige stand van zaken krijgt stichting HaZ een individuele terugkoppeling van het werkplaatsproces om hen wel mee te nemen, maar geen bijzondere status te geven t.o.v. andere initiatieven.

- Afwijken op de dialoogstructuur
    - Aan voorkant van proces is een participatiemethode ontwikkeld volgens de ladder van Meebeslissen, meedoen, meedenken, meeweten. Daar zaten twee ringen in de categorie meedoen in. In de eerste ronde werkplaatsen was een belangrijk aandachtspunt dat er een groot verschil was in de informatie die deelnemers hadden. Door voortschrijdend inzicht en de strakke planning is besloten deze tweede ring wel te informeren, maar niet mee te laten doen in de tweede ronde werkplaatsen. Het niveau van concreetheid is nu groot bij betrokkenen en dat willen we goed benutten.
    - [redacted] roept op om wel aandacht besteden aan meenemen van die bredere schil. Anders heb je straks te weinig draagvlak als je aan de slag gaat in het gebied. Iedereen beaamt dat. Informeren gebeurt vanuit 1DYK, maar er is ook een plicht in het meenemen van de eigen achterban van partners.
    - [redacted]: kijk ook naar het traject na december. Hoe ziet dat er uit? Wat er in maart moet liggen is bepalend voor de tijd die je kan nemen voor achterbanconsultatie en wat je kan presenteren.
    - Voor december: kunnen 1DYK partijen ja zeggen tegen een plan waar zij meerwaarde in zien? Daarbij is achterban geconsulteerd. In de verdere uitwerking van het IIP gaat ook de omgevingswet spelen. In elke fase kunnen nog dingen veranderen.
    - Oproep vanuit PB: Laat weten of we kunnen helpen op een achterbanconsultatie te doen.

- Zorg over proces november/december
    - Bij LTO knelt het in de personele bezetting. Hierdoor is het voor hen op dit moment niet mogelijk om goed deel te nemen aan de drie tweedaagse sessies. [redacted] heeft hierover contact gehad met [redacted]. LTO zet in op het samenstellen van een 2/3-pager met hun inbreng voor de onderhandelingsfase. Deze inbreng willen ze consulteren met de achterban.
    - Vanuit procesbegeleiding wordt opgeroepen om alternatieven te onderzoeken. Een inbreng vooraf op papier, geen deelname in het gesprek en dan een taxatie op het eindproduct leidt mogelijk te significant waardeverlies.

- De 1DYK partners benoemen unaniem het belang en de wenselijkheid van de aanwezigheid van de landbouw. Het gaat om actief bijdragen en kunnen toewerken naar een overwinningsspeech voor iedereen. Kunnen we het probleem oplossen met financiering, andere representatie, deel-aanwezigheid?
- [redacted] komt volgende week met een reactie op de genoemde tussenoplossingen.

- Organisatie achterban-instemming
  - LTO: kent Regiobesturen. [redacted] doet dat namens de klei-schil. LTO Noord besturen worden betrokken, alsook portefeuillehouders overleg. Brede bijeenkomst: ook andere organisaties en besturen. Die zijn weer verantwoordelijk voor eigen achterban. Voor november weten regiobesturen dat we deze fase ingaan.
  - NEF: Interne werkgroep. Zitten verschillende disciplines in zoals landbouw, water, natuur, communicatie, financiën ,verkeer en mobiliteit. Gaat over 1DYK, ook kuststrook. 1x2 weken uurtje, 1x4 weken breder overleg. [redacted] deelt wat er in dit gremium is besproken. Iedereen krijgt alle stukken. Zorg om contact met TPM. [redacted] en [redacted] nemen contact met elkaar op hierover.
  - PF: Interne adviesgroep, bestuurder op de hoogte. Andere bestuurders worden geïnformeerd. We hebben tussen de tweedaagse door informatie-momenten met de adviesgroep. Qua mandaat tijdens tweedaagse: lastig te zeggen, kan zijn dat je tussentijds terug moet richting bestuurders/GS.
  - RWS: Gesprekken met TPM, adviseur op de PAGW maatregelen. Heel formeel is de verkenning opgeleverd, daar zit al heel veel consultatie in. Gaat er nu om die maatregelen ergens een plekje geven.
  - WF: best een opgave om als één Wetterskip onderhandelingspartner te zijn. WF is in opgaven georganiseerd, en er zijn best veel opgaven. Meerdere portefeuillehouders. Voorbereiding nu gaat om belangen ophalen en mandaat hebben dat je iets mag zeggen die buiten de primaire keringen zit.

Presentatie Verwachtingen Eindproduct Dijkversterking

- Vraag [redacted]: duurzaamheid/grond belang? Wordt wel naar gekeken, is een ambitie, geen belang.
- Hoe concreter benoemd, hoe hoger de rechtszekerheid in het kader van de vergunbaarheid van de dijkversterking. Daarnaast is het eenvoudiger onderhandelen voor 1DYK-partners over concrete maatregelen, want je hebt een duidelijker eindbeeld van wat je gaat krijgen.
- Q4 2025 aanbesteding, Q3 2025 uiterlijk ontwerp klaar hebben áls maatregelen worden mee gekoppeld met de dijkversterking. Maatregelen kunnen ook los van de dijkversterking door één of meerdere van de 1DYK partners worden uitgewerkt. In dit geval is er meer tijd beschikbaar voor een nadere verkenning / uitwerking. Voor deze maatregelen geldt echter wel het KO-criteria dat een maatregel binnen 5 jaar moet kunnen worden gerealiseerd…. (oftewel je hebt niet oneindig de tijd)
- TPM is voornemens Q2 2025 de markt op te gaan.
- Planning: nu ontwerp dijk, volgend jaar vergunningen en uitwerking contract-/aanbestedingsdossier.
- Vraag [redacted]: Stel er komt uit het IIP helemaal niets, krijg je dan wel de subsidie van het HWBP. [redacted]: dan heb je een hoog risicoprofiel. In maart maak je een risico-afweging, ook met HWBP. Eigenlijk heb je dan go/no go moment. Dan bepaalt WF of er genoeg zekerheid is om voor een groene dijk te gaan.
- Voorbeeld Marken gegeven om te laten zien wat er nodig is als maatregelen worden mee gekoppeld met de dijkversterking / op korte termijn moeten worden uitgewerkt.

Presentatie Ontwerpproces

- Het PT krijgt een compacte presentatie omdat er op 23oktober een plenaire werkplaats is waar alle 1DYK organisaties aanwezig zijn.

- Er liggen veel puzzelstukjes op tafel. Er valt iets te kiezen. Wat zijn interessante combinaties?
- Bouwstenen -> opties op gebiedsniveau, twee verschillende denkrichtingen? Mozaïek of lange lijnen in het landschap?
- Per deelgebied -> mensen in gelegenheid te stellen dat in detail te bekijken.
- Wat doen we met de reacties? Partijen vragen om actief een reactie te geven op datgene dat voorligt. Bevindingen gaan mee in de tweedaagse.
- [redacted] roept PT op om open-minded te zijn. Uiteindelijk hebben we alleen wat aan oplossingen waar ook rekening wordt gehouden met het belang van anderen.

Presentatie Proces Waardeverdeling

- Omwille van de tijd is deze presentatie komen te vervallen. PT-leden wordt wel gevraagd om kennis te nemen van de slides en vóór de volgende bijeenkomst onduidelijkheden te adresseren.

Acties PT

- Allen: SG agenda voorbereiden via mailwisseling. Er wordt een geannoteerde agenda voorbereid. PB doet voorbereiding. PT geeft reactie.
- [redacted]: komt volgende week terug met reactie op tussenoplossingen aanwezigheid LTO/Landbouw bij 2-daagse.
- NEF en PF: Presentatie over hoe zij omgaan met maatregelen in IIP, waar zij hun belang, taak en verantwoordelijkheden zien.
- PB: Schriftelijke update over planning en opzet tweedaagse.
- Onderwerpen t.b.v. het eerstvolgende SG:
    - Stand van zaken proces IIP
    - Aanwezigheid landbouw bij onderhandelfase -> onder agendapunt: capaciteit en beschikbaarheid in proces
    - Wat pakken partijen op? Wat zien zij als hun verantwoordelijkheden?

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:07:36
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 21 Oct 2024 14:26:48
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Aanvullende namen deelname tweedaagses?
Urgentie: Normal
Precisie: None

Beste collega's,

Zie onderstaande mail.

We mogen dus aanschuiven met 2 personen vanuit de gemeente.

Dat vind ik fijn want 2 weten en horen meer dan 1 ��

In ieder geval moeten we voor elke 2-daagse een interne voorbereiding doen.

Ik hoop wel dat de onderwerpen per tweedaagse wat concreter worden.…

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 21 oktober 2024 11:48
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]@fryslan.frl; [redacted] (Gast - It Fryske Gea) ; [redacted]@ltonoord.nl;
CC: [redacted] ; [redacted]@fryslan.frl; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: 1DYK IIP | Aanvullende namen deelname tweedaagses?

Beste [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted] en [redacted],

Zoals doorgesproken hebben we in november en december 3x een tweedaagse staan om met de 1DYK partijen tot een conceptueel akkoord te komen. Hiervoor wordt momenteel inhoudelijk het programma opgezet, maar jullie hebben de data al allemaal in de agenda staan gelukkig. Locaties/accommodaties zijn nog pending, maar qua opzet verwacht ik grotendeels uit te komen op het volgende:

Dag1+2:

Werken vanuit integraliteit

Gedeelde waarden

Over generaties heen samenwerken

De dijk en de ambities die zich daartoe verhouden

Spelregels, criteria

De samenhang der dingen goed zien en concreet worden

In mijn woorden: Alle thema's doorlopen om goed te weten hoe zaken elkaar raken

Dag 3+4

Ruimtebeslag

HWBP, PAGW, KRW

Natuuropgaves

Doorwerking in landbouw

Waterbeschikbaarheid/verzilting

Welvaart en welzijn

Som der delen

In mijn woorden: Inhoudelijk diep ingaan op keuzes en de effecten goed doorgronden

Dag 5+6

Perspectief met ambities

Toezeggingen en afspraken

Uitwerking in de tijd

Het laten stollen in een akkoord

Tekstschrijvers bepalen

In mijn woorden: Vaststellen waar de partijen elkaar wel/niet kunnen vinden, de ruimte gunnen en dat ook opschrijven

Ondersteuning

Ik kan me voorstellen dat de meesten van jullie de eerste tweedaagse vooral het verhaal moeten doorleven, met elkaar samenwerken en alle thema's één keer in samenhang hebben besproken. Dan zal het vooral aankomen op kennis van het totaaldossier, de kunst om onderwerpen aan elkaar te verbinden en de wil om elkaar beter te begrijpen

Tijdens de tweede tweedaagse gaan we ook meer in op details van losse thema's. Ik kan me dan juist goed voorstellen dat je hier specifieke collega's bij wilt hebben. Over de laatste tweedaagse is nog niet zoveel te zeggen totdat we weten of er muziek zit in de samenwerking. Het kan zijn dat je dan ook een adviseur wilt hebben.

VRAAG:

Mogen/moeten we rekening houden met additionele deelnemers aan de vergaderingen? Zo ja, wanneer dan en wie? Ik zou dat graag op voorhand weten om a) elkaar niet te verrassen en b) praktisch rekening te houden met stoelen/tafels/lunch etc.

Willen jullie mij svp deze week laten weten hoe of wat?

Alvast bedankt.

Hartelijke groet,

[redacted]

ps.: Van [redacted] weten we al dat [redacted] standaard meekomt en in het geval van [redacted] geldt dat voor [redacted]. Die namen zijn ons dus bekend

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:19:13
Van: [redacted]
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: 1DYK IIP | Aanvullende namen deelname tweedaagses?
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi [redacted],

Dit wordt zo langzamerhand behoorlijk ingewikkeld gemaakt. Ik heb vanmiddag met de vereniging van eigenaren NFB samen met [redacted] van de provincie gezeten. [redacted] is met een andere gedachte weggegaan dan hij was gekomen (na intern overleg vanochtend bij de provincie). Conclusie is en blijft: er wordt veel over het gebied gesproken en niet met het gebied. Ook loopt door de gehele 1-Dyk/IIP het verhaal rondom NFB. De particuliere grondeigenaren vinden dat ze stelselmatig worden genegeerd terwijl er over hun bezittingen wordt beslist.

Vanuit landbouw-oogpunt is het simpel: hoe kunnen we de particuliere grondeigenaren centraliseren in de zomerpolder bij Marrum met behoud van de agrarische bestemming. Er zijn verschillende argumenten die hiervoor pleiten. De grondeigenaren en andere partijen zijn hier in het verleden via een gebiedsproces al heel ver in geweest totdat It Fryske Gea de kont tegen de krib gooide. Samen met de provincie denken we, gezien de compleet gewijzigde situatie (geo)politiek, dat we op basis van realisme en goede argumenten tot een gedragen oplossing kunnen komen. Je ziet namelijk nu dat een aantal partijen bezig is met een verziltingsproject. Dit sluit volledig aan bij het beleid en de opgaven die voor ons liggen. Het gebied is hiervoor bedoeld en heeft een agrarische bestemming. Ook heeft IFG na 30 jaar nog weinig vooruitgang geboekt voor wat betreft de gewenste situatie NFB. Anderzijds is er een grote grondhonger in onze gemeenten en kunnen een groot aantal landbouwbedrijven de gronden in NFB niet missen vanwege de mestboekhouding.

Een ander punt dat pleit voor een oplossing is de uniekheid van het gebied om als proeftuin zilte teelten te fungeren. Het onderzoek en de ervaringen vanuit NFB zijn nodig om onze akkerbouwers binnendijks ook in de toekomst te kunnen laten boeren wanneer de verzilting sterker wordt.

Het verhaal is nog wat uitgebreider, maar dit is eerst wel even voldoende denk ik. Vraag is nu of we als gemeente en provincie als bemiddelaar op kunnen/willen treden om tot een gedragen oplossing te komen die recht doet aan het gebied, landbouw en Mienskip. Wat dan wel belangrijk is, is dat we op dezelfde ‘golflengte’ spreken en denken. Lukt dit niet, dan zullen de grondeigenaren het via de rechter laten lopen. Ik denk niet dat het proces 1-Dyk/IIP hiermee geholpen wordt en dat dit hen veel negatieve media-aandacht zal opleveren.

[redacted] zal met [redacted] (Natuer mei de Mienskip) gaan praten om samen met de grondeigenaren/gebiedspartners tot een gedragen oplossing te komen. Het helpt dan niet dat 1-Dyk/IIP ‘doordendert’ en onnodig mensen tegen de schenen staat te schoppen. Dit gebeurt nu wel!

Ik stel voor dat ik samen met [redacted] de tweedaagse-sessie ga aflopen. Ook zou ik het niet meer dan normaal vinden dat de vereniging van particuliere grondeigenaren NFB wordt aangehaakt bij deze sessies. [redacted] geeft aan dat hier mogelijkheden zijn.

Ik hoor graag even hoe jullie dit proces zien.

Groet,

[redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 21 oktober 2024 16:27
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: FW: 1DYK IIP | Aanvullende namen deelname tweedaagses?

Beste collega's,

Zie onderstaande mail.

We mogen dus aanschuiven met 2 personen vanuit de gemeente.

Dat vind ik fijn want 2 weten en horen meer dan 1 ��

In ieder geval moeten we voor elke 2-daagse een interne voorbereiding doen.

Ik hoop wel dat de onderwerpen per tweedaagse wat concreter worden.…

Groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Verzonden: maandag 21 oktober 2024 11:48
Aan: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@noordeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@waadhoeke.nl>; [redacted]@fryslan.frl; [redacted] (Gast - It Fryske Gea) <[redacted]@itfryskegea.nl>; [redacted]@ltonoord.nl; [redacted] <[redacted]@rws.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>; [redacted]@fryslan.frl; [redacted] <mail@[redacted].nl>; [redacted] <[redacted]@wetterskipfryslan.nl>
Onderwerp: 1DYK IIP | Aanvullende namen deelname tweedaagses?

Beste [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted] en [redacted],

Zoals doorgesproken hebben we in november en december 3x een tweedaagse staan om met de 1DYK partijen tot een conceptueel akkoord te komen. Hiervoor wordt momenteel inhoudelijk het programma opgezet, maar jullie hebben de data al allemaal in de agenda staan gelukkig. Locaties/accommodaties zijn nog pending, maar qua opzet verwacht ik grotendeels uit te komen op het volgende:

Dag1+2:

Werken vanuit integraliteit

Gedeelde waarden

Over generaties heen samenwerken

De dijk en de ambities die zich daartoe verhouden

Spelregels, criteria

De samenhang der dingen goed zien en concreet worden

In mijn woorden: Alle thema's doorlopen om goed te weten hoe zaken elkaar raken

Dag 3+4

Ruimtebeslag

HWBP, PAGW, KRW

Natuuropgaves

Doorwerking in landbouw

Waterbeschikbaarheid/verzilting

Welvaart en welzijn

Som der delen

In mijn woorden: Inhoudelijk diep ingaan op keuzes en de effecten goed doorgronden

Dag 5+6

Perspectief met ambities

Toezeggingen en afspraken

Uitwerking in de tijd

Het laten stollen in een akkoord

Tekstschrijvers bepalen

In mijn woorden: Vaststellen waar de partijen elkaar wel/niet kunnen vinden, de ruimte gunnen en dat ook opschrijven

Ondersteuning

Ik kan me voorstellen dat de meesten van jullie de eerste tweedaagse vooral het verhaal moeten doorleven, met elkaar samenwerken en alle thema's één keer in samenhang hebben besproken. Dan zal het vooral aankomen op kennis van het totaaldossier, de kunst om onderwerpen aan elkaar te verbinden en de wil om elkaar beter te begrijpen

Tijdens de tweede tweedaagse gaan we ook meer in op details van losse thema's. Ik kan me dan juist goed voorstellen dat je hier specifieke collega's bij wilt hebben. Over de laatste tweedaagse is nog niet zoveel te zeggen totdat we weten of er muziek zit in de samenwerking. Het kan zijn dat je dan ook een adviseur wilt hebben.

VRAAG:

Mogen/moeten we rekening houden met additionele deelnemers aan de vergaderingen? Zo ja, wanneer dan en wie? Ik zou dat graag op voorhand weten om a) elkaar niet te verrassen en b) praktisch rekening te houden met stoelen/tafels/lunch etc.

Willen jullie mij svp deze week laten weten hoe of wat?

Alvast bedankt.

Hartelijke groet,

[redacted]

*ps.: Van [redacted] weten we al dat [redacted] standaard meekomt en in het geval van [redacted] geldt dat voor [redacted]. Die namen zijn ons dus bekend ****

[redacted] | **WesselinkVanZijst BV**

[redacted]
O: +31 [redacted]
M: +31 6 [redacted]
E: [redacted]@wesselinkvanzijst.nl

W: www.wesselinkvanzijst.nl

Trainingsvoornemens voor 2024? Overweeg eens onze opleiding SOM Basis of SOM Professional.

Interesse in MGA en SOM? Meldt u zich dan hier aan voor onze nieuwsbrief!

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:02:24
Van: [redacted]
Verzonden: Tue, 22 Oct 2024 14:35:25
Aan: [redacted]
Onderwerp: Werkplaats 1DYK morgenmiddag
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Initiatievenlijst Excel 2.xlsx; Initiatievenlijst Excel Prio's.pdf;

Beste collega's,

Morgenmiddag zitten we in Burdaard bij de werkplaats 1DYK.

Belangrijk is dat we goed voor de bril hebben wat we als gemeente wel willen maar ook wat we niet willen.

Ter voorbereiding kunnen jullie nog even de volgende stukken doornemen:

- Initiatievenlijst zoals doorgenomen met [redacted]: zie bijgaande excel en de versie met alleen onze prio's
- Werkboeken: zie map R:\\NF-Projecten\\1DYK\\IIP\\Werkboeken, versies met onze opmerkingen

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 14:59:31
Van: [redacted]
Verzonden: Wed, 23 Oct 2024 08:02:17
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Werkplaats 1DYK morgenmiddag
Urgentie: Normal
Precisie: None

Hoi volgens mij is de driehoek Hegebeintum Blije Ferwert alweer weggevallen uit de lijst?

Ik heb nog een overzichtsplaatje toegevoegd voor waar welke dingen spelen. Verder zoeken we iets voor elk dorp.

Groeten, [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: dinsdag 22 oktober 2024 16:35
Aan: [redacted] ; [redacted] ; [redacted] ; [redacted]

Onderwerp: Werkplaats 1DYK morgenmiddag

Beste collega's,

Morgenmiddag zitten we in Burdaard bij de werkplaats 1DYK.

Belangrijk is dat we goed voor de bril hebben wat we als gemeente wel willen maar ook wat we niet willen.

Ter voorbereiding kunnen jullie nog even de volgende stukken doornemen:

- Initiatievenlijst zoals doorgenomen met [redacted]: zie bijgaande excel en de versie met alleen onze prio's
- Werkboeken: zie map R:\\NF-Projecten\\1DYK\\IIP\\Werkboeken, versies met onze opmerkingen

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

Cluster Omjouwing en Ekonomy

✉ [redacted]@noardeast-fryslan.nl

werkdagen: [redacted]

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

Postbus 1, 9100 AA Dokkum
(0519) 29 88 88
(06) 120 830 46 | WhatsApp
info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:09:50
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 28 Oct 2024 10:14:45
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
2024 10 23 PRES Naar een Gebiedsplan 1DYK lores.pdf;

Dit hoort bij agendapunt 6. Integraal Inrichtingsplan, terugkoppeling plenaire werkplaats 23 oktober jl.

Van: [redacted]
Verzonden: vrijdag 25 oktober 2024 15:43
Aan: [redacted]
CC: [redacted] ; [redacted]
Onderwerp: Re: Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie

Beste [redacted],

Prima.

En hierbij alvast de presentatie. In de loop van volgende week volgt er een mailing met korte algemene terugkoppeling naar de deelnemers waar deze ook bij zal zitten, maar zo heb je hem alvast voor jullie overleg maandag.

Hartelijke groet,

[redacted]

> Op 25 okt 2024, om 13:40 heeft [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl> het volgende geschreven:
>
> Beste [redacted],
>
> Het past ons wel op 4 november, van 11:00 tot 12:30.
>
> Online is prima.
>
> Zou je de presentatie van afgelopen woensdag nog even willen mailen?
>
> Dan kunnen we die komende maandag met onze interne werkgroep doornemen.
>
> Alvast bedankt en fijn weekend!
>
> Hartelijke groet,

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@[redacted].nl>
Verzonden: vrijdag 25 oktober 2024 11:52
Aan: [redacted]a <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Onderwerp: Re: Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie

Beste [redacted] en [redacted],

Dank voor jullie mail. We gaan graag op korte termijn even met jullie in gesprek om te kijken hoe we kunnen helpen. Ik heb het ook even met [redacted] overlegd omdat de 'hulpvraag' die jullie voorleggen volgens mij vooral betrekking heeft op omgevingsmanagement en hoe we het proces samen met de 1DYK partners hebben ingericht. De mail roept bij ons ook wat vragen op, maar het lijkt ons het beste om e.a.a. maar zo snel mogelijk even met elkaar te bespreken, waarbij ik dus ook graag [redacted] aan laat sluiten.

Onderstaand een aantal opties van onze kant (vanwege vakantie is [redacted] komende week verhinderd).

Ik ga daarbij even uit van een online overleg.

- 4 november (ochtend of middag voorafgaand aan stuurgroep)

- 12 november, na afloop van de werksessie - dit zou dan uiteraard wel fysiek kunnen

- 15 november (ochtend)

- 19 november

Hoor graag wat bij jullie past.

Hartelijke groet, mede namens [redacted],

[redacted]

> Op 24 okt 2024, om 14:10 heeft [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl> het volgende geschreven:
>
> Beste [redacted],
>
> In onze deelsessie van de plenaire werkplaats van gisteren hebben afgesproken om nog een verdiepingsslag w.b. toerisme en recreatie in het IIP te maken.
>
> Dit werd ook nog gemeld in de terugkoppeling.
>
> Graag willen we op korte termijn een gesprek hierover.
>
> De reden hiervoor is als volgt.
> Gisteren werd door [redacted] en jou nogmaals benadrukt dat de 1DYK partners aan zet zijn om het IIP, zoals het er straks ligt, te "verkopen" aan onze achterbannen.
> In het geval van de gemeente zijn dat vooral inwoners en ondernemers.
>
> Ondanks ons begrip voor de tijdsdruk waaronder jullie je opdracht uitvoeren, vinden we het ongepast dat onze inwoners pas zo laat in het proces worden betrokken.
> Dit gaat grote gevolgen hebben voor de acceptatie van onze inwoners voor de plannen die straks worden

gepresenteerd.

Daarom verwachten we van jullie ondersteuning om het IIP zo goed mogelijk te kunnen uitleggen aan onze inwoners en ondernemers.

Toerisme en recreatie is hierbij een gevoelig onderwerp dat de nodige impact heeft (of gaat hebben) in onze dorpen, zowel in positieve zin als in negatieve zin. Het kan daarom niet zo zijn dat slechts één dorp (lees: Holwert) een soort van preferente positie verwerft voor de ontwikkeling van verblijfsrecreatie.
Dit spoort totaal niet met ons beleid en het is derhalve niet uit te leggen aan andere dorpen.
Dat is een recept voor politiek gedoe en mag, wat ons betreft, dan ook nooit op deze wijze worden gepresenteerd aan de buitenwacht.

We nemen aan dat jullie, op basis van het bovenstaande, tegemoet komen aan onze hulpkreet, zodat we schade verderop in het proces zoveel mogelijk kunnen voorkomen.

Bij voorbaat dank en vriendelijke groet,

[redacted] & [redacted]

Gearchiveerd: dinsdag 28 januari 2025 15:21:47
Van: [redacted]
Verzonden: Mon, 28 Oct 2024 17:18:55
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie
Urgentie: Normal
Precisie: None
Bijlagen:
Advies WFWGFFF aan Op paad lâns it Waad DEF15 juli 2021.pdf; Vogels Friese Waddenkust –de komende 50 jaren.pdf; 20220408 Notitie Inhoudelijke Analyse PAGW maatregelen Koehool_Lauwersmeer_versieSG_KLM.docx; 20220408 PPT PAGW KLM SG KLM.pdf;

Hoi naar aanleiding van het overleg zonet.

Wat info over zone's rond natuur. Zie ook de opmerking in de presentatie voor de komende 50 jaar :

Altijd en overal de bekende verstoringszones (200-300 meter) gebruiken bij overtijende, opvettende, ruiende en overwinterende vogelgroepen.

En wat oude stukken over PAGW maatregelen die naar de stuurgroep gegaan zijn. En die volgens [redacted] nog steeds relevant zijn.

Groeten, [redacted]

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 28 oktober 2024 11:15
Aan: [redacted]
Onderwerp: FW: Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie

Dit hoort bij agendapunt 6. Integraal Inrichtingsplan, terugkoppeling plenaire werkplaats 23 oktober jl.

Van: [redacted] <mail@[redacted].nl>
Verzonden: vrijdag 25 oktober 2024 15:43
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Onderwerp: Re: Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie

Beste [redacted],

Prima.

En hierbij alvast de presentatie. In de loop van volgende week volgt er een mailing met korte algemene terugkoppeling naar de deelnemers waar deze ook bij zal zitten, maar zo heb je hem alvast voor jullie overleg maandag.

Hartelijke groet,

[redacted]

Op 25 okt 2024, om 13:40 heeft [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl> het volgende geschreven:

Beste [redacted],

Het past ons wel op 4 november, van 11:00 tot 12:30.

Online is prima.

Zou je de presentatie van afgelopen woensdag nog even willen mailen?

Dan kunnen we die komende maandag met onze interne werkgroep doornemen.

Alvast bedankt en fijn weekend!

Hartelijke groet,

[redacted]

Van: [redacted] <mail@[redacted].nl>
Verzonden: vrijdag 25 oktober 2024 11:52
Aan: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl>; [redacted] <[redacted]@wesselinkvanzijst.nl>
Onderwerp: Re: Gesprek verdiepingsslag toerisme en recreatie

Beste [redacted] en [redacted],

Dank voor jullie mail. We gaan graag op korte termijn even met jullie in gesprek om te kijken hoe we kunnen helpen. Ik heb het ook even met [redacted] overlegd omdat de 'hulpvraag' die jullie voorleggen volgens mij vooral betrekking heeft op omgevingsmanagement en hoe we het proces samen met de 1DYK partners hebben ingericht. De mail roept bij ons ook wat vragen op, maar het lijkt ons het beste om e.a.a. maar zo snel mogelijk even met elkaar te bespreken, waarbij ik dus ook graag [redacted] aan laat sluiten.

Onderstaand een aantal opties van onze kant (vanwege vakantie is [redacted] komende week verhinderd).

Ik ga daarbij even uit van een online overleg.

- 4 november (ochtend of middag voorafgaand aan stuurgroep)

- 12 november, na afloop van de werksessie - dit zou dan uiteraard wel fysiek kunnen

- 15 november (ochtend)

- 19 november

Hoor graag wat bij jullie past.

Hartelijke groet, mede namens [redacted],

[redacted]

Op 24 okt 2024, om 14:10 heeft [redacted] <[redacted]@noardeast-fryslan.nl> het volgende geschreven:

Beste [redacted],

In onze deelsessie van de plenaire werkplaats van gisteren hebben afgesproken om nog een verdiepingsslag w.b. toerisme en recreatie in het IIP te maken.

Dit werd ook nog gemeld in de terugkoppeling.

Graag willen we op korte termijn een gesprek hierover.

De reden hiervoor is als volgt.
Gisteren werd door [redacted] en jou nogmaals benadrukt dat de 1DYK partners aan zet zijn om het IIP, zoals het er straks ligt, te “verkopen” aan onze achterbannen.
In het geval van de gemeente zijn dat vooral inwoners en ondernemers.

Ondanks ons begrip voor de tijdsdruk waaronder jullie je opdracht uitvoeren, vinden we het ongepast dat onze inwoners pas zo laat in het proces worden betrokken.
Dit gaat grote gevolgen hebben voor de acceptatie van onze inwoners voor de plannen die straks worden gepresenteerd.

Daarom verwachten we van jullie ondersteuning om het IIP zo goed mogelijk te kunnen uitleggen aan onze inwoners en ondernemers.

Toerisme en recreatie is hierbij een gevoelig onderwerp dat de nodige impact heeft (of gaat hebben) in onze dorpen, zowel in positieve zin als in negatieve zin. Het kan daarom niet zo zijn dat slechts één dorp (lees: Holwert) een soort van preferente positie verwerft voor de ontwikkeling van verblijfsrecreatie.
Dit spoort totaal niet met ons beleid en het is derhalve niet uit te leggen aan andere dorpen.
Dat is een recept voor politiek gedoe en mag, wat ons betreft, dan ook nooit op deze wijze worden gepresenteerd aan de buitenwacht.

We nemen aan dat jullie, op basis van het bovenstaande, tegemoet komen aan onze hulpkreet, zodat we schade verderop in het proces zoveel mogelijk kunnen voorkomen.

Bij voorbaat dank en vriendelijke groet,

[redacted] & [redacted]

Advies

Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology

over het project

‘Op Paad lâns it Waad’

Aanleg fietspad van Harlingen naar Lauwersoog

Wadvogelwerkgroep FFF

Uitgave *Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology*, juli 2021

Overname van informatie uit dit advies is alleen toegestaan met bronvermelding en na toestemming van de uitgevende partij.

Wadvogelwerkgroep FFF

Inhoud

1. Inleiding 5
2. Waarom de nadruk op vogels? 6
3. Waarom de nadruk op verstoring van die vogels? 9
   - Impact 9
   - Verstoringsbronnen 9
   - Verstoringsafstanden 9
4. Enkele niet-plaatsgebonden adviezen 11
   - Sloten en weren van predatoren 11
   - Dyksputten 11
   - Het 'Paad lâns it Waad' soms binnendijks 11
   - Flora, betreden/niet betreden 11
   - Recreatie en verstoring 11
   - Uitkijkpunten 12
   - Verstoringen door honden 12
   - Oplossingen: adequate zonering en ruime compensatie op ruimtelijke schaal 12
5. Advies traject Harlingen – Koehool (kaart 1) 15
   - Aandachtspunt 1 - havengebied Harlingen 15
   - Aandachtspunten 2 en 3 – Roptagemaal - Koehool 15
   - Aandachtspunt 4 - uitkijkpunt Koehool 15
6. Advies traject Koehool – Zwarte Haan (kaart 2) 17
   - Aandachtspunt 5 - Panorama Westhoek 17
   - Aandachtspunt 6 - Boulevard Zwarte Haan 17
7. Advies traject Zwarte Haan – Marrum (kaart 3) 19
   - Aandachtspunt 7 - Kweldercentrum 19
   - Aandachtspunt 8 - gemaal De Heining en Dobbepaad 19
8. Advies traject Marrum – Ternaard (kaart 4) 21
   - Aandachtspunt 9 - Terp Blije 21
   - Aandachtspunt 10 - Holwerd aan Zee 21
   - Aandachtspunt 11 - Uitkijkpunt Holwerd Oost 21
9. Advies traject Ternaard – Paesens (kaart 5) 23
   - Aandachtspunt 12 - 't Skoar & Ternaard 23
   - Aandachtspunt 13 - kwelder Wierum 23
10. Advies traject Paesens - Lauwersoog (kaart 6) 25

Aandachtspunt 14 - Peazemerlannen 25
Aandachtspunt 15 - Hoek van de Bant 25
11. By eintsjebeslút 26
12. Bron 27

1. Inleiding

De leden van de Waadfûgelwurkgroep van de Fryske Feriening foar Fjildbiology (FFF) tellen al bijna 50 jaar de vogels langs de Friese Waddenkust. Ieder jaar zijn ruim 45 tellers actief op de kust. Daarnaast zijn er binnen de FFF floristen die zich gespecialiseerd hebben in de flora van dit unieke gebied.

Door onze specifieke kennis van de flora en fauna van de Friese Waddenkust zijn we betrokken geraakt bij 'Op Paad lâns it Waad', de 'Dijkversterking', en andere projecten in de kustzone, zodat het grote belang van de Friese Waddenkust voor flora en fauna een passende plek krijgt in de beleids- en besluitvorming, die recht doet aan de vereisten onder de Europese en nationale natuurwetgeving.

De Friese Waddenkust is een belangrijk onderdeel van het Natura 2000-gebied Waddenzee. Alle N2000-gebieden in Europa vallen onder Europese wetgeving. In dit geval zijn dat zowel de Europese Vogelrichtlijn als de Europese Habitatrichtlijn. Alle N2000-gebieden in Nederland vallen integraal onder de nationale natuurbeschermingswetgeving. Per N2000-gebied zijn natuurdoelen vastgelegd, die moeten worden gerealiseerd door betrokken overheden en beheerders. Menselijke activiteiten in N2000-gebieden mogen geen afbreuk doen aan de na te streven doelen.

Voor het N2000-gebied de Waddenzee zijn ruim de helft van de overeengekomen doelen met de EU niet gehaald in de afgelopen jaren. Voor de Waadfûgelwurkgroep FFF is het dan ook uitgangspunt voor dit advies dat ieder projectvoorstel in dit N2000-gebied, zoals het project *'Op Paad lâns it Waad',* wordt getoetst aan de te realiseren doelen: de natuur mag er minimaal niet op achteruit gaat. Beter zelfs: ieder nieuw projectvoorstel draagt bij aan het realiseren van de (nog) niet gehaalde N2000-doelen. Daarbij verliezen we uiteraard het belang van menselijk handelen in dit gebied niet uit het oog. Dit betekent dat we soms adviseren de buitenzijde van de dijk te mijden met het tracé voor het fietspad. Op andere plekken krijgen bezoekers ruim baan.

Leeswijzer

Met dit advies richt de Waadfûgelwurkgroep FFF zich op voorstellen over de loop van het doorgaande fietspad in het project 'Op Paad lâns it Waad' van de drie samenwerkende Friese kustgemeentes. De adviezen zijn onderbouwd met als achtergrond de toenemende verstoring van vogels als gevolg van (additionele) menselijke activiteiten: fietsen, wandelen, honden uitlaten.

Omdat adviezen en conclusies nooit zomaar uit de lucht komen vallen, is het belangrijk helder te krijgen waar die adviezen en conclusies op zijn gebaseerd. Zonder achtergrondskader is er weinig ruimte voor begrip. Daarom wordt in hoofdstuk 2 ingegaan op de waarde van de Friese Waddenkust voor vogels en in hoofdstuk 3 op de impact en aard van verstoringen.

Hoofdstuk 4 geeft ruimte aan een aantal niet-plaatsgebonden adviezen en richten zich dus op meerdere delen van de Friese Waddenkust.

De hoofdstukken 5 t/m 10 bestaan uit plaatsgebonden adviezen op basis van 6 kaartbladen die het kustgebied tussen Harlingen en Lauwersoog beslaan. De adviezen zijn gebaseerd op het voorkomen van de vogelconcentraties ter plekke en onze ervaringen met de impact van menselijke activiteiten daarop.

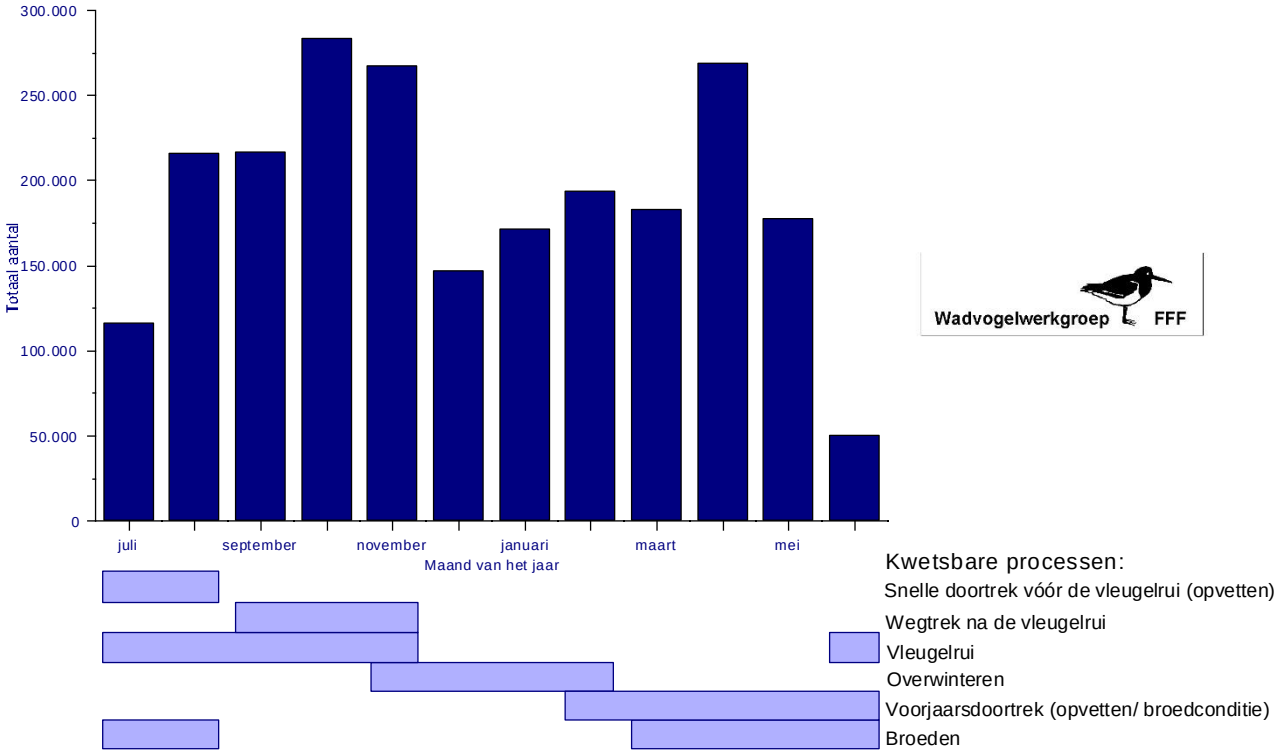
Het advies sluit met enkele nabranders (hoofdstuk 11) en een belangrijke bron voor nadere informatie (hoofdstuk 12).

2. Waarom de nadruk op vogels?

De Waddenzee is een cruciale schakel in de O-Atlantische vliegroute: de route waarin 10-20 miljoen vogels op en neer trekken van de arctische gebieden tussen NO-Canada en Centraal Siberië naar de overwinteringsgebieden naar West-Europese en -Afrikaanse waterrijke gebieden. De Friese Waddenkust is weer een essentieel gebied binnen de Waddenzee. Op vrijwel ieder moment van het jaar zijn vele tienduizenden vogels aanwezig (Figuur 1), terwijl sommigen niet langer dan een week blijven en anderen bijvoorbeeld een aantal maanden gedurende de winter. Vanwege de grote doorstroming ontvangt de Friese Waddenkust dan ook zeker enkele miljoenen vogels per jaar. De Waddenzee is onmisbaar in hun levenscyclus. Het gaat al snel om 100-150 soorten. Zij komen hier om te eten, te ruien, uit te rusten en/of om op te vetten. Er zitten algemene en zeldzame soorten tussen. Ook al zijn die aantallen soms hoog bij veel deze soorten is de wereldpopulatie vrij klein. Het overgrote groot deel van die populatie passeert of overwintert dan juist bij ons in het Waddengebied. De Waddenzee is daarmee wereldwijd een van de belangrijkste verblijfplaatsen van vogels. Daarom is het een natuurlijk Werelderfgoed Waddenzee geworden en dat schept verplichtingen. *Het grote internationale belang vereist een nadruk op vogels.* De grote internationale erkenning is gekomen met Natura 2000 en de Werelderfgoed-status. Nu de lokale en regionale erkenning en borging nog!

Vogels langs de Friese Waddenkust zijn vaak kwetsbaar. In nazomer en najaar zijn ze kwetsbaar vanwege hun doortrek vanuit noordelijker broedgebieden en moeten hier opvetten voor hun volgende non-stop vlucht naar zuidelijk Europa en westelijk Afrika, zoals Zilverplevier, Bonte Strandloper, Kanoetstrandloper en Rosse Grutto. Het gaat dan om te overbruggen afstanden van 4-5.000 km tijdens één lange vlucht. Dat doen ze door een enorme hoeveelheid vet op te slaan, waardoor ze verdubbelen in gewicht.

Ook is een groot deel van de aanwezige vogels in nazomer en najaar kwetsbaar vanwege hun jaarlijkse rui naar het winterkleed. Zo ruien ongeveer 40.000 Bergeenden net boven de Friese kust op het wad. Deze eenden kunnen tijdens hun vleugelrui niet vliegen. Dit maakt ze kwetsbaar en vraagt speciale beschermingsmaatregelen.

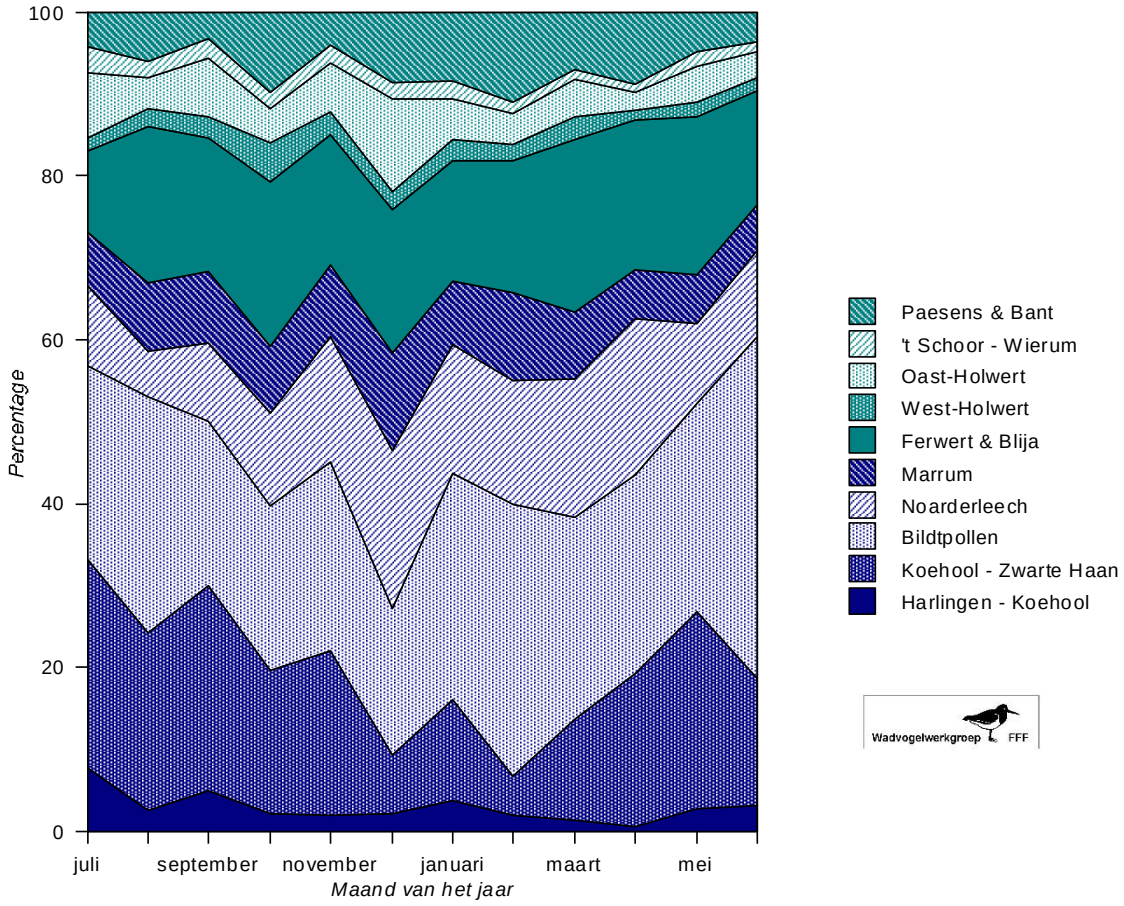

Figuur 1. Het totaal aantal getelde vogels per maand op de Friese Waddenkust vanaf (na)zomer (juli) via najaar, winter en voorjaar naar zomer (juni). De aantallen geven de maandgemiddelden van de periode 2014-2019 weer. De variatie van maand op maand is een gevolg van de vogeltrek.

In de winter zijn de aanwezige vogels kwetsbaar bij barre weersomstandigheden: ze kunnen bevriezen of verhongeren. In zulke tijden kunnen er grote aantallen arriveren uit oostelijker en binnenlandse overwinteringsgebieden, terwijl er tegelijkertijd grote aantallen vertrekken naar zuidelijke delen van Nederland, België, Noord-Frankrijk en Zuid-Engeland om de strenge vorst te ontvluchten.

In het voorjaar zijn de vogelpopulaties die moeten opvetten voor vertrek naar de noordelijke broedgebieden kwetsbaar: ze moeten vaak in enkele weken tijd verdubbelen in gewicht voor een non-stop vlucht van tot wel 4.500 km!

Voorjaar en zomer zijn de enige periodes dat een populatie kan groeien door jongenaanwas: daarna kan er tot het volgende broedseizoen alleen maar weer sterfte optreden! Daarom zijn sommige delen van het gebied tussen 15 maart en 15 juli gesloten om tot een zo goed mogelijke jongenproductie te komen. De broedgebieden buitendijks kenmerken zich door de lange broedperiode. Waar binnendijks de weidevogels tegenwoordig vaak al vanaf eind mei stoppen met broeden, gaat het buitendijks door tot in de tweede helft van augustus. Een grote waarde!

Figuur 2. Het relatieve voorkomen van vogels (in procenten) op de verschillende delen van de Friese Waddenkust vanaf (na)zomer (juli) via najaar, winter en voorjaar naar zomer (juni). De aantallen geven de maandgemiddelden van de periode 2014-2019 weer. De variatie van maand op maand is een gevolg van de vogeltrek.

Niet alle delen van de Friese Waddenkust worden hetzelfde gebruikt door vogels. Dus ook heeft recreatie op de ene plek andere impact dan op de andere plek. Enkele belangrijke statements zijn te maken (Fig. 2):

1. De grootste aantallen vogels van de Friese Waddenkust pleisteren (1) op de Bildtpollen, (2) Noorderleeg & Marrum, (3) Koehool – Zwarte Haan en (4) Ferwert & Blije. Deze gebieden moeten dus een goede vogelbescherming hebben en houden.

2. De trajecten Koehool – Zwarte Haan en Ferwert & Blije zijn vooral in de doortrekperioden (juli – oktober en maart – mei) van zeer groot belang. Dat zijn ook belangrijke periodes van recreatie. Dit versterkt de behoefte aan structurele aandacht tegen verstoring door recreatie op die plekken.
3. De zomerpolders en kwelders zijn in internationaal, nationaal en provinciaal perspectief van groot belang voor grasetende vogels (ganzen en eenden) en soorten die insecten in de zomerpolders zoeken (bijvoorbeeld goudplevier en kievit). Ook hebben de zomerpolders (met binnendijkse graslanden) ook een cruciale functie als aanvullende voedselgronden voor wadvogels bij stormachtige omstandigheden, Dan vallen de voedselgronden in de Waddenzee niet of nauwelijks droog en kunnen de vogels dus niet eten.

3. Waarom de nadruk op verstoring van die vogels?

Tot een 40-tal jaren geleden was de gangbare gedachte dat die Waddenzee wel groot genoeg was en dat de vogels wel ergens anders een plekje konden vinden als mensen iets wilden. Dat denken is in de afgelopen decennia grondig veranderd. Jongere generaties zijn doordrongen van zowel de klimaats- als de biodiversiteitscrisis, overheden zoeken naar integrale projectontwikkeling. Eendimensionale projectontwikkeling zonder structurele aandacht voor klimaat en biodiversiteit kennen we volop uit de 20ste eeuw. In de 21ste eeuw is dit achterhaald geworden: het kan niet meer en hoeft ook niet. Het kan niet in een Waddenzee dat Europees en landelijk beschermd is en is uitgeroepen tot natuurlijk Werelderfgoed, met alle bijbehorende voorwaarden en eisen. Het hoeft niet omdat in de Waddenzee met voldoende creativiteit heel goed win-win situaties zijn te creëren. Vanwege de Europese en Werelderfgoed-status moet daarom ook zorgvuldig met verstoring worden omgegaan: vermijden of ruimhartig compenseren is vaak goed mogelijk.

Impact

Bij verstoring van vogelpopulaties is aandacht voor het begrip *'impact'* nodig, net als dit het geval is bij het functioneren van olieplatforms, bedrijfsvoering op grote industrieterreinen en bij het formuleren van grote projectaanvragen (wat is de impact van welke tegenslagen?). ***Impact= kans x effect***. Het gaat er om zowel de *kans* op een gebeurtenis als het *effect* van die gebeurtenis goed in te schatten. Als de kans op een gebeurtenis groot is en het effect klein, kan de impact van middelmatig kaliber of klein zijn. Als de kans op een gebeurtenis klein is maar het effect groot, kan de impact middelmatig of groot zijn. Daarom worden veel ontwikkelprojecten standaard voorzien van impact-assessments met de mogelijke oplossingen. Zo ook ten aanzien van de verstoring van de beschermde vogelpopulaties, de verstoringsbronnen, de frequenties van verstoren, de effecten en de uiteindelijke impact op de betrokken vogelpopulaties. Bij verstoring van individuen dan wel (delen van) populaties gaat het dus om de *impact*: *kans* van optreden x *effect* van verstoring.

Verstoringsbronnen

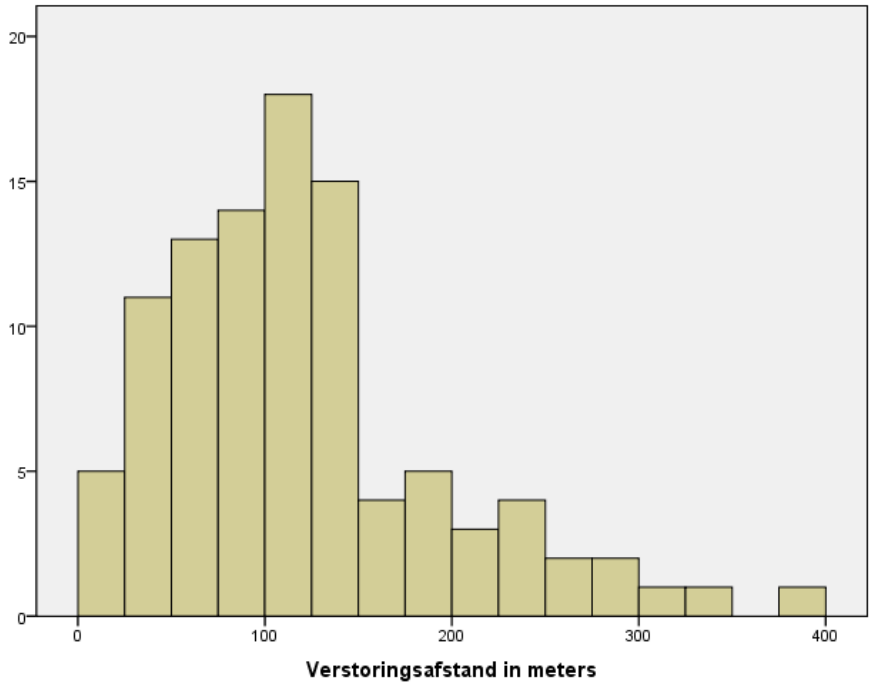
Verstoringen zijn er in soorten en maten. Het kan gaan om vliegtuigen, slechtvalken, loslopende honden, kitesurfers, motorcrossers, wandelaars en fietsers. Het zijn allemaal activiteiten die in meer of mindere mate invloed hebben op de verspreiding en het gedrag van vogelpopulaties. Er is veel onderzoek naar gedaan en dit is samengevat in Krijgsveld *et al.* (2008). Een buitendijks fietspad langs de hele Friese Waddenkust gaat regelmatig worden gebruikt door fietsers en wandelaars al dan niet met hond(en). Bij structureel gebrek aan handhaving gaat het ook worden gebruikt door brommers en (cross-)motoren, zoals de afgelopen 30 jaren hebben geleerd. Krijgsveld *et al*. (2008) laten zien welke verstoringen erger zijn dan andere. Ook is aan de orde of een verstoring zich richt op een individu, enkele vogels of een hele populatie.

Verstoringsafstanden

Verstoringsafstand is de afstand waarop verstoring van vogels plaats vindt die optreedt als gevolg van activiteiten door mensen. Verstoringsafstanden variëren afhankelijk van het type verstoringsbron, het moment in het jaar, de grootte van een soort en/of de groepsgrootte. Bijvoorbeeld: Brandganzen kunnen soms tot op 50 meter door een wandelaar worden benaderd voordat ze opvliegen, maar een sportvliegtuig kan ze al op 2400 meter afstand doen opvliegen. Een wandelaar doet op een afstand van 150-250 meter bergeenden opvliegen, ruiende bergeenden op de Waddenzee worden bij benadering al op 500 meter afstand ernstig verstoord.

Er is veel onderzoek gedaan naar verstoring en effecten van verstoring op vogels in open gebieden als de Waddenzee. Die effecten variëren van gering (even opkijken door een individu) tot zeer ernstig (populatie-afnames en sterfte individuen). Veel resultaten zijn samengevat in Krijgsveld *et al.* (2008).

Een gangbare maat voor verstoring is de afstand van wegvliegen van (groepen) vogels. *Let op: dan heeft men dus al verstoord en is de verstoring al een feit*. In Figuur 3 is de informatie van Krijgsveld *et al.* samengevat voor verstoring door wandelaars en opvliegende vogels.

Figuur 3. Frequentiediagram met vastgestelde verstoringsafstanden bij wad- en watervogels veroorzaakt door wandelaars. De data zijn gebaseerd op de gegevens in Krijgsveld et al*. (2008). Op de X-as is weergegeven bij welke gemiddelde afstandsklassen (0-25, 25-50 meter, etc.) vogels opvliegen door naderende wandelaars. Op de Y-as is de frequentie weergegeven. Bijvoorbeeld in de categorie 0-25 meter verstoringsafstand is 5 keer waargenomen dat vogels vertrokken. In die situatie waren wandelaars te dicht genaderd. De verschillende vogelsoorten en groepsgroottes zijn niet onderscheiden (zie daarvoor Krijgsveld* et al*. (2008)).*

Tot op een afstand van 150 meter accepteert 75% van de vogels nog naderende wandelaars: vooral de kleinere soorten en kleinere groepen zitten dan nog aan de grond. Bij 200 meter is 85% nog niet weg gevlogen waaronder ook grotere groepen (duizendtallen versus honderden) en grotere soorten (Bergeend, Rotgans, Wulp). Langs de Friese Waddenkust hebben we veel te maken met dergelijke soorten en met grote aantallen. Daarom komen we tot een verstoringszone van 200 meter. Die is op de kaart aangegeven. Op basis van deze verstoringszone geven we advies voor het plangebied *'Op Paad lâns it Waad'*.

4. Enkele niet-plaatsgebonden adviezen

Sloten en weren van predatoren

Over de hele lengte van het plangebied *'Op Paad lâns it Waad'* zijn de sloten binnen- en buitendijks een belangrijke basis voor flora en fauna. Deze functie wordt dubbel zo belangrijk als er buitendijks geen kwelder aanwezig is. Het verdient aanbeveling om de sloten de ruimte te geven en als natuurzone uit te voeren. De sloot buitendijks kan een rol spelen in het weren van grondpredatoren als vos en bunzing. Bijvoorbeeld door het aantal toegangen te verminderen en predatorwerend te maken of het aanleggen van voorden (doorrijdbare plaatsen).

Dyksputten

Dyksputten liggen meteen zuidelijk van de zeedijk en zijn op dit moment vaak rietplasjes. Ze liggen vooral tussen Harlingen en Zwarte Haan en tussen 't Skoar en Paesens. Op de trajectkaarten zijn de dyksputten aangegeven met een A. Die plasjes zijn uitgegraven en de afgegraven grond is gebruikt voor vorige dijkverhogingen. Dyksputten hebben een meerwaarde voor ecologie en biodiversiteit ten opzichte van het omringende productieland.

Vanwege het voornemen meer bezoekers toe te laten, de op handen zijnde dijkversterking en om de ecologie en biodiversiteit in het gebied te versterken, bevelen we aan enkele zones van 8 – 10 ha rondom die dyksputten voor ecologisch medegebruik in te richten langs de hele dijk van Harlingen tot Lauwersoog. En vooral op die delen van de kust waar geen of nauwelijks buitendijkse kwelders zijn: op het wad foeragerende vogels hebben er nu in drukke landbouwtijden of met hoge/dichte gewassen weinig of geen plek om te kunnen overtijen. Ook de polder tussen de dijken bij de Westhoek biedt goede perspectieven voor ecologisch medegebruik. Mogelijk is die polder ook een goede kleiwinlocatie voor de dijkversterking.

Door deze ingrepen blijft de dijkzone voor bewoners, bezoekers én de natuur een aantrekkelijk gebied. Ook voor de landbouw die baat heeft bij een gezonde waterhuishouding en een sterke biodiversiteit. En er worden voor de natuur verbindingen gelegd tussen buitendijks en binnendijks.

Het 'Paad lâns it Waad' soms binnendijks

Het plan om het fietspad van Harlingen naar Lauwersoog, '*Op Paad lâns it Waad',* geheel buitendijks aan te leggen is hier en daar niet te realiseren. Menselijke activiteiten in N2000-gebieden mogen geen afbreuk doen aan de na te streven doelen. Verstoring door bezoekers moet er zoveel mogelijk voorkomen worden.

Dit hoeft echter geen afbreuk te doen aan het genot van het fietsen of het wandelen langs de Friese Waddenkust. Door het fietspad deels binnendijks aan te leggen krijgt de route veel meer variatie en komt de schoonheid van het binnendijkse landschap goed tot z'n recht. Tevens biedt dit kansen voor lokale ondernemers. Het fietspad kan dan het hele jaar open blijven, enkele wandelpaden worden in het broedseizoen (15maart – 15 juli) vanwege de broedvogels gesloten.

Flora, betreden/niet betreden

Het is vanuit ecologisch perspectief belangrijk om bij de dijkverhoging en de aanleg van het fietspad zo weinig mogelijk asfalt te gebruiken. Enkele gebieden in de kustzone vragen, gezien de aanwezige flora, extra aandacht. Er is op plaatsen zeldzame, bijzondere of markante flora of begroeiing aanwezig, zoals Wilde Kool en Spiraalruppia. Ook zijn er interessante concentraties korstmossen. De botanische kwaliteit van de kustzone wordt dit zomerseizoen nader onderzocht. Daarom konden de bijzondere en kwetsbare zones nog niet op bijgaande kaarten worden aangegeven.

Voorbeelden zijn de kwelder bij Zwarte Haan en het strandje bij Koehool. Daar zou een pad bezoekers door de kwelder en over het strandje moeten leiden, dit ter voorkoming van vertrapping van de zeldzame flora die hier groeit. Enige geleiding en een informatiebord kan hier al genoeg zijn.

Recreatie en verstoring

Het bevorderen van recreatie met een fietspad langs de rand van de Waddenzee is goed mogelijk. Maar zorg er op de Friese Waddenkust dan wel voor dat niet-natuur gerichte recreatie buiten de zones met

belangrijke vogelconcentraties blijft. Belevingsrecreatie moet helemaal niet per sé in zones met belangrijke vogelconcentraties plaats te vinden: er zijn daarbuiten vele goede plekken te vinden. Hetzelfde geldt trouwens voor uitgezette wandelroutes voor wandelaars op de kust. Voordeel is dan dat de te bereiken natuurdoelen niet nog verder worden weg gezet, waardoor compensatie niet nodig is (als dit al mogelijk zou zijn). Het gaat bijvoorbeeld om dagjesmensen die willen uitwaaien en de ruimte van de Waddennatuur willen beleven zonder expliciete aandacht voor vogels. Of om hondenuitlaters die even lekker buiten willen zijn. Of om beginnende vogelaars die scholeksters van tureluurs willen leren onderscheiden. Of om fietsers die voor hun conditie kilometers willen maken. Erg goed. Graag stimuleren! Maar wel buiten de zones met belangrijke vogelconcentraties!

Uitkijkpunten

In dit advies wijzen wij 18 uitkijkpunten aan. Dit zijn punten waar bezoekers een goed en weids uitzicht hebben over zowel het binnenland als een Waddenzee met niet-verstoorde vogels. De uitkijkpunten kunnen variëren van klein en eenvoudig tot ietwat groter met voorzieningen die passen bij de gewenste ontwikkeling van kleinschalig toerisme. De uitzichtpunten kunnen bezoekers naast weidse uitzichten ook beschutting en informatie bieden. Vooral ook voorkomen ze verstoring van vogels.

Verstoringen door honden

Wandelaars met honden vragen om bijzondere aandacht. Ons advies is dat honden op en langs het fietspad overal en altijd aangelijnd moeten zijn. Adequaat en structureel toezicht hierop moet door de verantwoordelijke partijen in gezamenlijkheid ingeregeld worden. Mocht er vooraf geen zicht zijn op adequaat en structureel toezicht, dan is het onverstandig om het project te laten doorgaan. Bindende afspraken dus vooraf maken.

Buiten het fietspad op de dijk en buitendijks moet het verboden worden voor honden. Honden en dan met name loslopende honden zijn enorme verstoorders. Zeker bij regelmatig voorkomen van loslopende honden is de impact op vogels (broedend en niet-broedend) enorm.

Wellicht is het mogelijk om op de dijk of binnendijks speciale losloopgebieden voor honden te creëren en kunnen er buitendijks enkele afgegrensde badderplekken voor honden aangelegd worden.

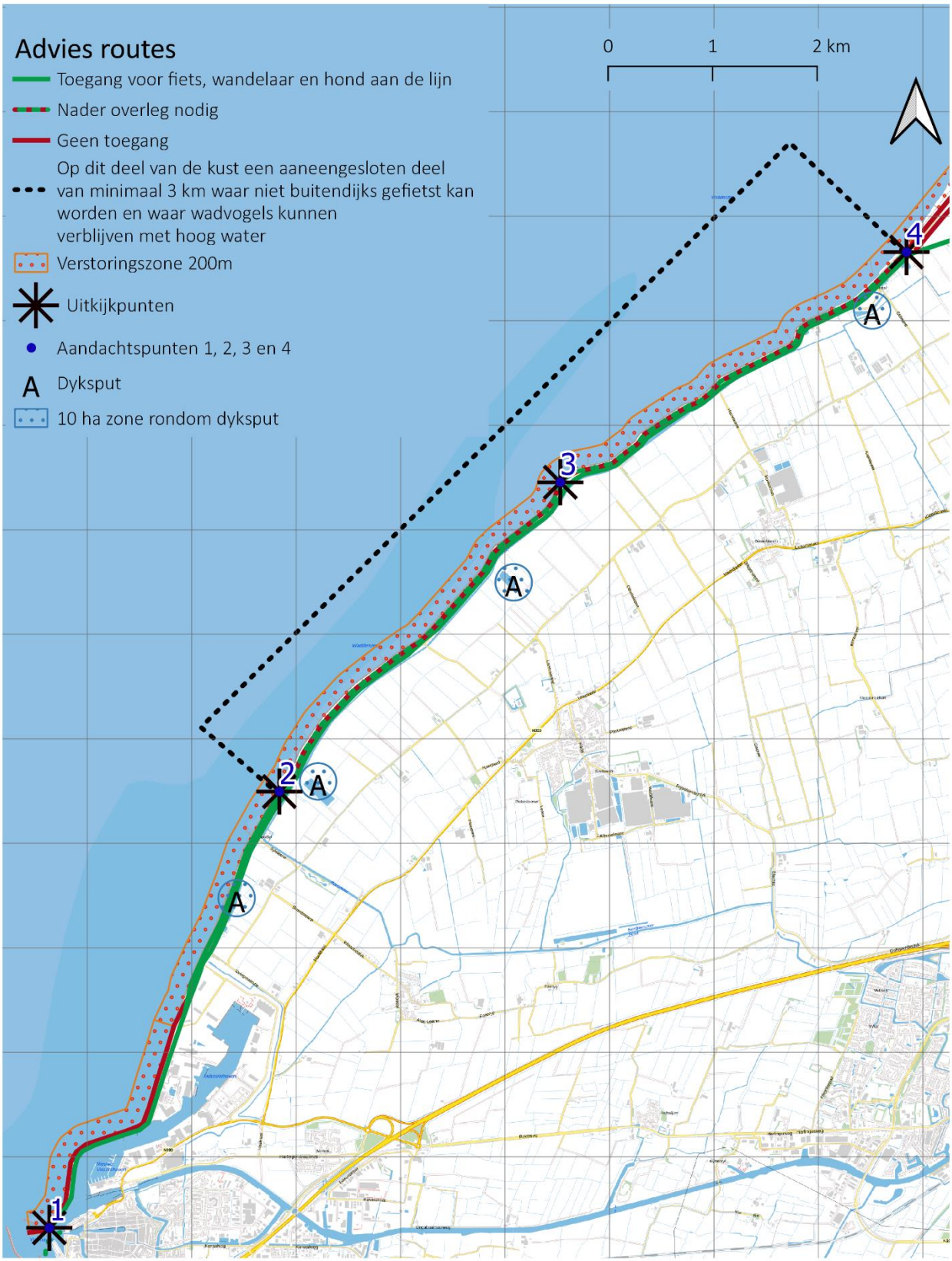
Oplossingen: adequate zonering en ruime compensatie op ruimtelijke schaal

Ons advies is om op alle plekken langs de kust waar toeristische dan wel recreatie-activiteiten wenselijk dan wel noodzakelijk zijn goed na te denken over de zonering van rust en drukte. Daardoor kan negatieve invloed door fietsers en wandelaars sterk gereduceerd worden. Ook adviseren we structurele aandacht voor ruimhartige compensatie. Dit vanwege de impact van alle opkomende nieuwe recreatieactiviteiten op de vogelbevolking van de Friese Waddenkust. Die structurele aandacht moet in samenhang gebeuren: de scope moet gericht zijn op de hele Friese Waddenkust. Als voorbeeld: een nieuwe looproute op Wierum gaat alleen mogelijk worden als bijvoorbeeld de kwelder op ’t Skoar rustiger gemaakt wordt. Niet ieder dorp hoeft een ‘eigen’ nieuw recreatie-initiatief met ‘eigen’ looproutes en ‘eigen’ uitkijkpunten.

Bij adequate zonering van rust en ruimte hoort ook zonering in de tijd: ons advies is gebieden regelmatig niet tijdens het broedseizoen (15 maart – 15 juli) te betreden. Maar voor iedere weldenkende Fries met oog voor weidevogels is dat zo logisch als wat! Hetzelfde geldt voor -nieuw te ontwikkelen- gesloten periodes buiten het broedseizoen, als de vogelaantallen te hoog worden of de kwetsbaarheid van de situatie er om vraagt. Voorbeelden kunnen zijn de zomerpolders in oktober en november met hun enorme vogelconcentraties. Of het benaderen van vogelconcentraties in tijden van ernstige vorst. Het fietspad moet dan ook tijdelijk gesloten kunnen worden. Of geen toegang tot de kwelders van Koehool, de Westhoek en Paesens tijdens de piekperiodes van doortrek (augustus – oktober, maart – mei).

Plaatsgebonden adviezen

1. Harlingen- Koehool

Kaart 1. Advies traject Harlingen – Koehool.

5. Advies traject Harlingen – Koehool (kaart 1)

De dijk vanaf de Noordpier tot Koehool is voor dit deel van de Waddenzee een aantrekkelijke verblijfsplek voor vogels. Het is de enige rustplek voor overtijende wadvogels en daarom belangrijk voor vogels die op de aanliggende wadvlaktes voedsel zoeken. Met de onderstaande adviezen krijgen bezoekers zoveel mogelijk de kans om te wandelen, te fietsen of te vissen, terwijl de vogels zoveel mogelijk de kans krijgen om te rusten.

Aandachtspunt 1- havengebied Harlingen

Vanwege het belang voor vogels komen we tot de onderstaande adviezen.

We adviseren de kop van de Noordpier niet toegankelijk te maken voor recreatie. Dit is, samen met het buitentalud van de dijk langs de Noorderhaven, een belangrijke verblijfplek voor honderden tot duizenden Aalscholvers, Scholeksters, Steenlopers en verschillende meeuwensoorten.

Wel kan direct bij de aanlegplaats van de pont een uitzichtpunt (in een deels verdekte opstelling) over de Waddenzee waardevol zijn. Dit punt biedt een prachtig uitzicht over het Wad en op de aanwezige vogels, als het zo wordt ingericht dat het de aanwezigheid van vogels niet verstoort.

Vanaf de aanlegplaats van het pontje tot zuidelijk van de windturbines is fietsen en wandelen aan de landzijde gewenst. Ter hoogte van de 4-5 windturbines in het havengebied is het gewenst de fietsroute naar de zeezijde te verleggen. Zo worden overtijende vogels zo veel mogelijk gedwongen bij de windturbines vandaan te blijven om elders hun heil te zoeken.

Het buitendijkse fietspad kan vervolgens doorgaan tot de eerstvolgende dijkovergang na het Roptagemaal.

Aandachtspunten 2 en 3 – Roptagemaal- Koehool

In dit deel van het traject komt op verschillende plekken dijkbeslag voor met losse veldkeien en basaltblokken. Deze stukken zijn historisch van belang (het oude steenleggersvak). Daarnaast hebben ze grote natuurwaarde door de er tussen groeiende zeeflora zoals Knopig Doornzaad en Blauw Walstro en het voorkomen van kenmerkende zeldzame korstmossen (bijv. Ziltmos). Hier zijn regelmatig Velduilen (zeldzame soort) aanwezig, die hier jagen op Bonte Strandlopers. Extra aandacht is hier nodig voor inrichting en beheer van de dijksloot aan de binnenkant van de dijk, door het ontbreken van buitendijkse kwelder vervult de sloot een grote rol voor flora en fauna.

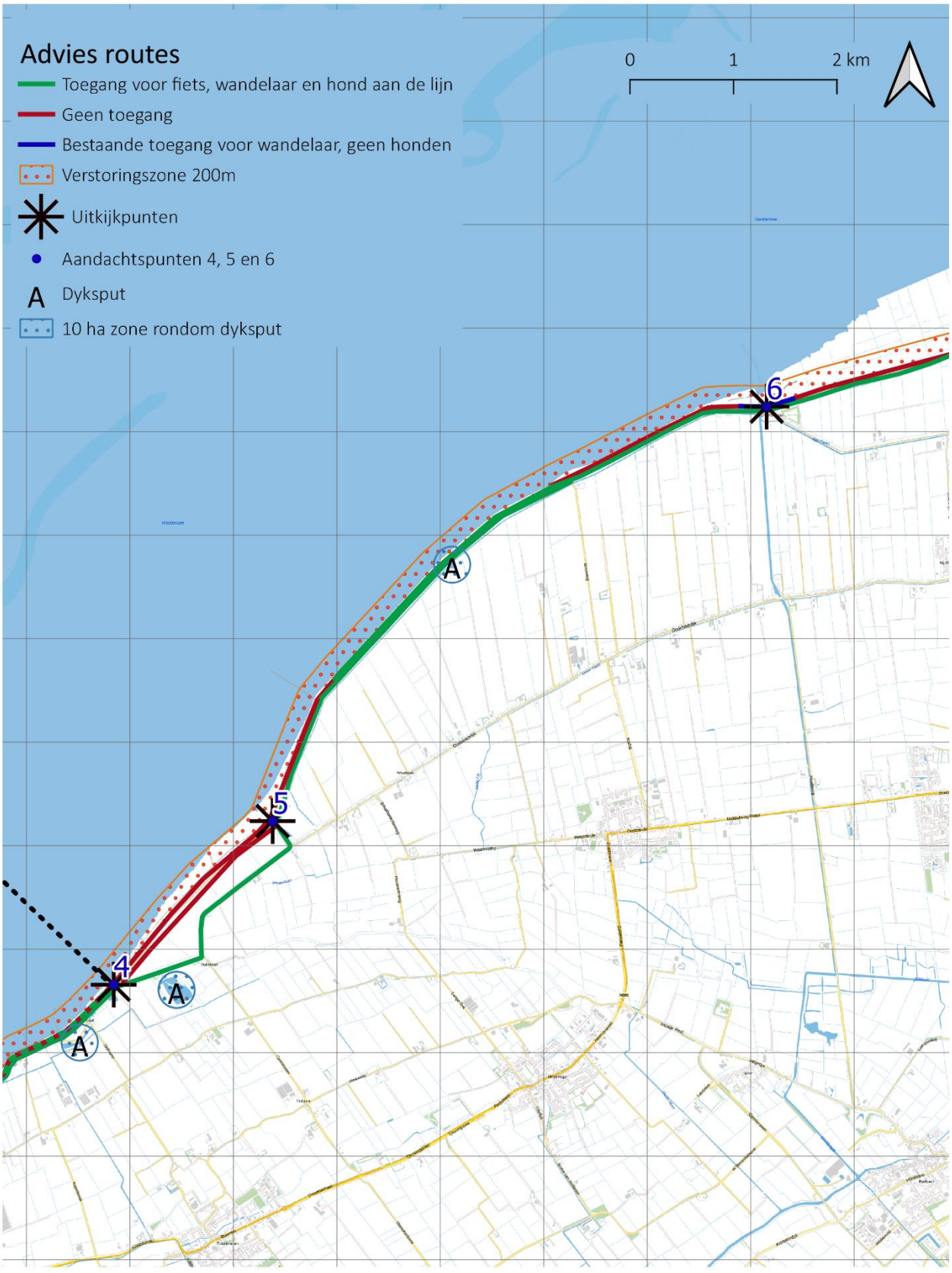
De aantallen overtijende vogels variëren hier bij hoog water tussen de 1.000 en 10.000 vogels, afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. Het gaat dan om Aalscholvers, Bergeenden, Smienten, Wilde Eenden, Scholeksters, Tureluurs, Grutto's, Steenlopers en verschillende meeuwensoorten. Het opvallende van deze zone is het relatief grote aantal overtijende meeuwen in nazomer en herfst.

De zone van het Roptagemaal tot Koehool hebben we buitendijks rood-groen geblokt aangegeven. Hier moet ergens een 3 km lang stuk komen, waar het fietspad naar de landzijde gaat en het buitentalud exclusief voor vogels en flora is. Nader overleg is nodig over de exacte locatie. Het is o.a. afhankelijk van de wandelrondjes vanuit de dorpen naar en van de kust. Het moet echter wel een aaneengesloten stuk van 3 kilometer zijn vanwege de verstoringsafstanden van vogels door mensen. Rust op deze dijkvakken is cruciaal. Vandaar dit advies voor een ongestoorde zone van minimaal 3 km. In deze zone liggen de eerder genoemde veldkeien en basaltblokken. Aan weerszijden van dat stuk kan de beleving worden verhoogd door het plaatsen van niet-verstorende uitkijkpunten en kan men genieten van de Waddenzee en de wadvogels.

Aandachtspunt 4- uitkijkpunt Koehool

Ons voorstel is dit uitkijkpunt (kijkscherm/ -kruis) te plaatsen aan het begin van het stuk fiets-/wandelpad dat over de oude Seedyk / Earmedyk gaat. Ook hier wordt niet verstoord, er is dus veel te zien. De kwelder Koehool is jaarrond een belangrijke verblijfplaats voor vogels. Verder hebben de vogels in dit deel van de Waddenzee weinig mogelijkheid tot overtijen tijdens hoog water.

2. Koehool- Zwarte Haan

Kaart 2. Advies traject Koehool – Zwarte Haan.

6. Advies traject Koehool – Zwarte Haan (kaart 2)

Op dit traject stellen we voor om de route bij Westhoek en Zwarte Haan binnendijks te leiden. Dit om de vogels die hier bij tienduizenden op de kust foerageren en rusten niet te storen en om bezoekers gelegenheid te bieden die grote aantallen te bekijken. De aantallen overtijende vogels variëren hier bij hoog water tussen de 10.000 en ruim 50.000 vogels, afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. De hoogwatervluchtplaatsen van Koehool, Westhoek en Zwarte Haan zijn vooral belangrijk voor Krombekstrandlopers, Kleine Strandlopers , Bergeenden, Kluten, Bontbekplevieren en Wulpen. Vooral in de maanden augustus t/m november en april en mei overtijen hier grote aantallen.

Aandachtspunt 5- Panorama Westhoek

We stellen voor om de kwelder Westhoek vanwege kwetsbaarheid en hoge vogelaantallen niet meer te betreden. Doordat hier geen overtijende vogels meer verstoord worden ontstaat een van de indrukwekkendste schouwspelen van de Waddenzee. Eerst hebben we dan de kwelder met zijn specifieke sfeer en soorten (zoals Baardmannetjes), daarachter de weidse wadden met de imponerende aantallen wad- en watervogels. Door het verdekte panoramapunt goed in te richten (o.a. voor telescopen) ontstaat hier een mooie locatie met een hoge educatieve waarde voor de bezoekers.

De recreatieve drukte op de Westhoek is afhankelijk van een geïntegreerde aanpak van wegen, parkeren, afspraken met bewoners, hondenuitlaat-mogelijkheden en recreatieve voorzieningen.

Na de Westhoek gaat het fietspad eerst nog even binnendijks vanwege de hoge aantallen vogels, die er nog pal tegen de dijk aan kunnen pleisteren. Daarna kan het fietspad weer naar de zeezijde gaan om voor Zwarte Haan weer naar binnen te gaan.

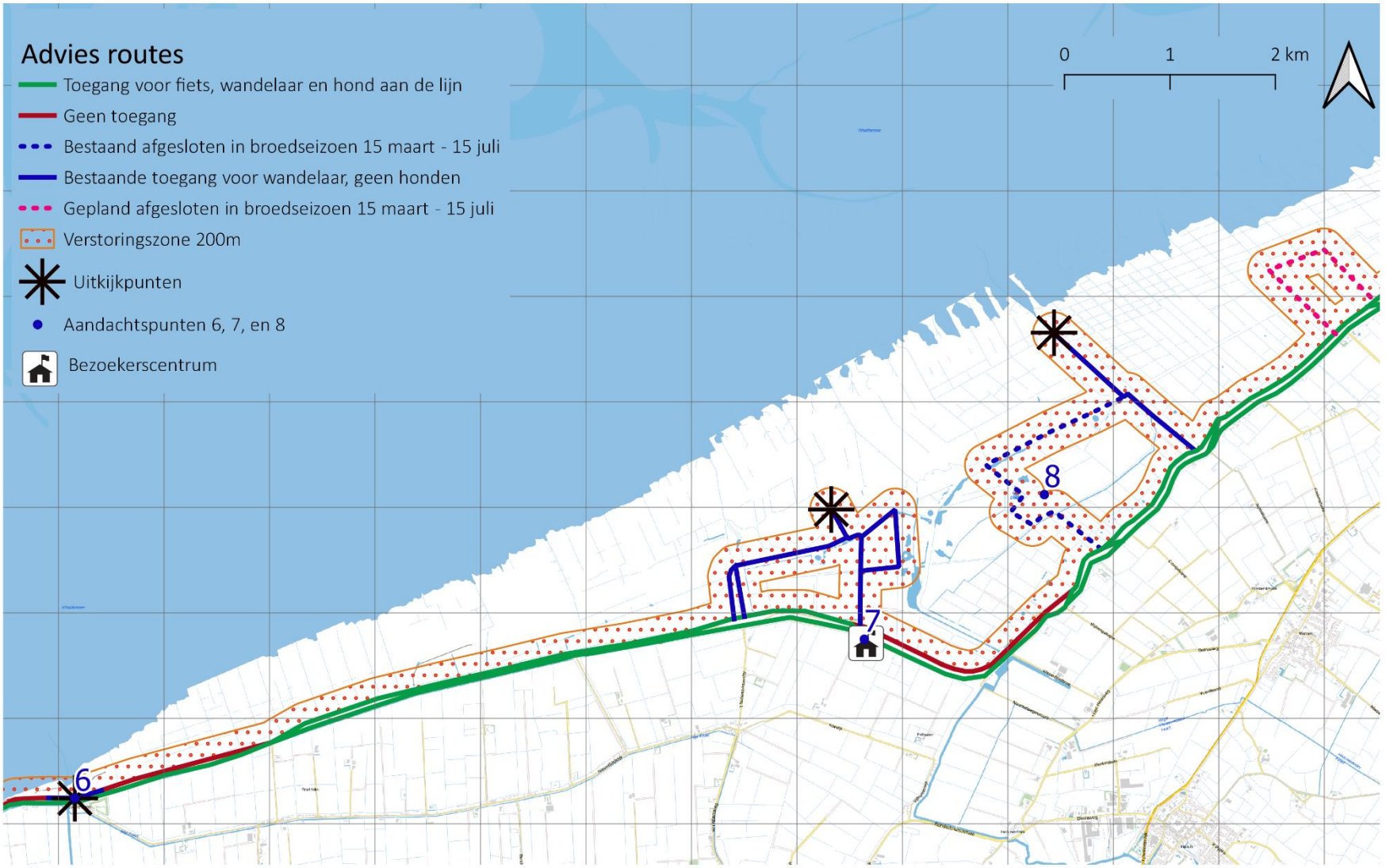
Aandachtspunt 6- Boulevard Zwarte Haan

Door het fiets-/wandelpad het laatste stuk binnendijks te leiden (zie kaart) ontstaat buitendijks rust voor vogels. Een brede opgang bij het gemaal van Zwarte Haan geeft toegang tot een boulevard die naar links en rechts 200 m doorloopt. Een goede plek voor wandelen en uitzicht. Op het gras voor de boulevard is gelegenheid voor chillen, er staan wat bankjes en er is hooguit een eenvoudige horecafaciliteit op de boulevard passend bij kleinschalige recreatieontwikkeling. De kwelder en rietvelden zijn niet te betreden op een oeverzone na van circa 100 meter aan weerszijden van de geul. Een win-win voor natuur en bezoeker.

Auto’s komen niet in het dorp, maar parkeren op het parkeerterrein aan het begin. Ook hier geldt dat wegen, aantallen parkeerplekken en afspraken met bewoners bepalen hoe druk het kan worden.

Kaart 3. Advies voor het traject Noorderleeg - Marrum.

3. Zwarte Haan- Marrum

Fryske Feriening foar Fjildbiology, 14 juli 2021

7. Advies traject Zwarte Haan – Marrum (kaart 3)

Tussen Zwarte Haan en Holwerd kan de fietsroute grotendeels buitendijks op enkele kleine stukjes na. De buitendijkse kwelders en zomerpolders bieden hier voldoende ruimte voor de vogels.

Het fietspad over het buitentalud van de dijk langs de Bildtpollen geeft met hoog water zicht op grote aantallen overtijende vogels. De aantallen overtijende vogels variëren hier bij hoog water tussen de 20.000 en ruim 60.000 vogels, afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. Het gaat vooral om soorten als Slobeend, Kluut, Pijlstaart, Stormmeeuwen, Bergeend, Aalscholver, Zilverplevier en Rosse Grutto.

Het Noorderleeg is als hoogwatervluchtplaats, broed- en foerageergebied voor veel wad- en watervogels belangrijk. Er kunnen hier bij hoog water 5-50.000 vogels overtijen, afhankelijk van de maand waarin geteld wordt.

Op de kwelders van Marrum (oostelijk van het Noorderleeg) kunnen bij hoog water 2.500 – 25.000 vogels overtijen, afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. Hieronder soorten als Kemphaan, Watersnip, Goudplevier en Zwarte Ruiter.

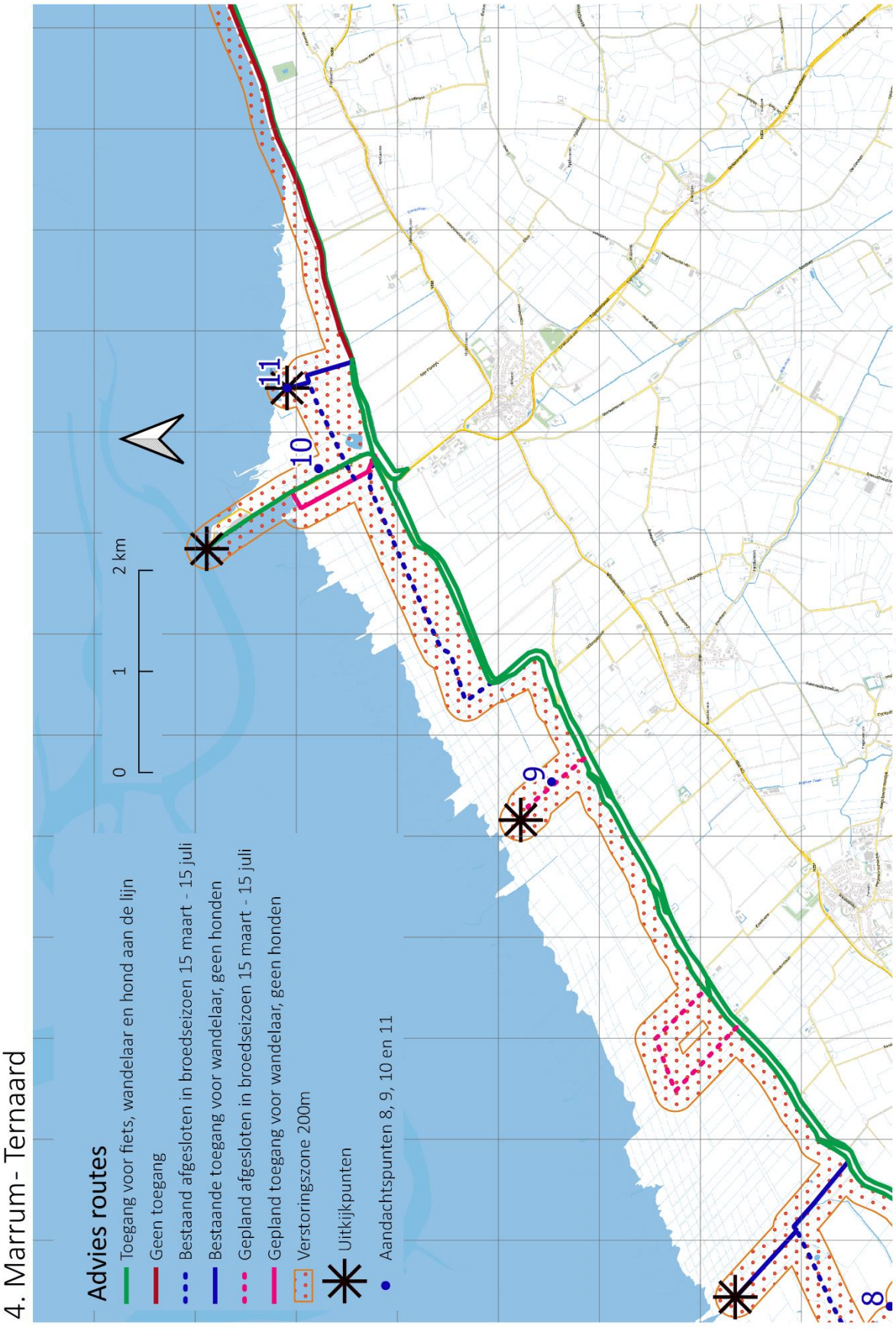
Aandachtspunt 7- Kweldercentrum

Westelijk van het Kweldercentrum – bezoekerscentrum van It Fryske Gea- gaat het fietspad naar binnendijks om zo het centrum logisch in de route op te nemen. Het Kweldercentrum is het hart van het *'Paad lâns it Waad'*. Hier is veel informatie over de kustzone te vinden. Hier is ook een rondwandeling door de zomerpolders naar de bunker en de nieuwe uitwateringsgeul te maken. Hier niet fietsen en geen honden buitendijks. Dit rondje wordt veel gebruikt door bezoekers en bewoners. Na het Kweldercentrum blijft het pad nog even binnendijks om het vogelleven rond de nieuwe uitwateringsslenk een goede kans te geven.

Aandachtspunt 8- gemaal De Heining en Dobbepaad

Het gemaal de Heining is recent gebouwd voor zowel zoetwaterafvoer als voor vispassage tussen zout en zoet water via een uitwateringsslenk naar de Waddenzee. Dat maakt de Heining een bijzonder kunstwerk. Het gemaal in werking is een mooi gezicht en er wordt informatie gegeven over het waterbeheer. Op de dijk bij het gemaal is goed zicht op de zomerpolders en drinkdobbes voor het vee buitendijks met binnendijks de productieve klei-akkers. Die zomerpolders zijn belangrijke broedgebieden voor weidevogels, kluten en visdieven en foerageergebieden voor ganzen, goudplevieren en kieviten.

Aan de oostkant van het Noorderleeg gaat een wandelpad (Dobbepaad) naar de kwelder. Dit pad is het hele jaar toegankelijk. De slinger die langs de Hynstedobbe (met het paardenmonument) leidt is in het broedseizoen niet toegankelijk, omdat hier belangrijke broedvogelpopulaties zitten.

Kaart 4. Advies voor het traject Marrum – Ternaard.

8. Advies traject Marrum – Ternaard (kaart 4)

Het fietspad vervolgt buitendijks tot op de hoogte van het uitkijkpunt oostelijk van de pier bij Holwerd. Daarna stellen we voor het pad binnendijks te leiden tot bij ’t Skoar vanwege grote vogelconcentraties op het oostelijk deel van de kwelder tot vlak onder of op de voet van de zeedijk bij hoog water.

Ter hoogte van Ferwert is nog een wandelroute gepland langs een nieuw te creëren lagune. De exacte vormgeving is nog niet duidelijk. Er kan bij planning en aanleg van deze lagune nog goed rekening gehouden worden met de verstoringsafstanden van zowel broedvogels (50-100 meter) als niet-broedvogels (200 meter).

In het buitendijkse gebied van Ferwert & Blije kunnen bij hoog water 10-50.000 vogels overtijen, afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. Het gebied is vooral belangrijk voor Goudplevier, Scholekster, Smient, Bontbekplevier, Regenwulp en Bonte Strandloper. Op de kwelder van West-Holwerd kunnen 1.000 – 14.000 vogels overtijen bij hoog water afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. De kwelder is vooral belangrijk voor Steenloper, Tureluur en Scholekster. Op die van Oost-Holwerd kunnen 2.000 – 16.000 vogels overtijen bij hoog water afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. De kwelder van Oost-Holwerd is vooral belangrijk voor Regenwulp, Eider, Groenpootruiter, Tureluur, Goudplevier en Wulp.

Aandachtspunt 9- Terp Blije

De *Terp fan de takomst* bij Blije is gepland als een nieuwe buitendijkse terp. Het is een uitkijkpunt met een toegangsroute die buiten het broedseizoen van 15 maart tot 15 juli open is. De route gaat eerst door de zomerpolders en daarna over de kwelders.

Aandachtspunt 10- Holwerd aan Zee

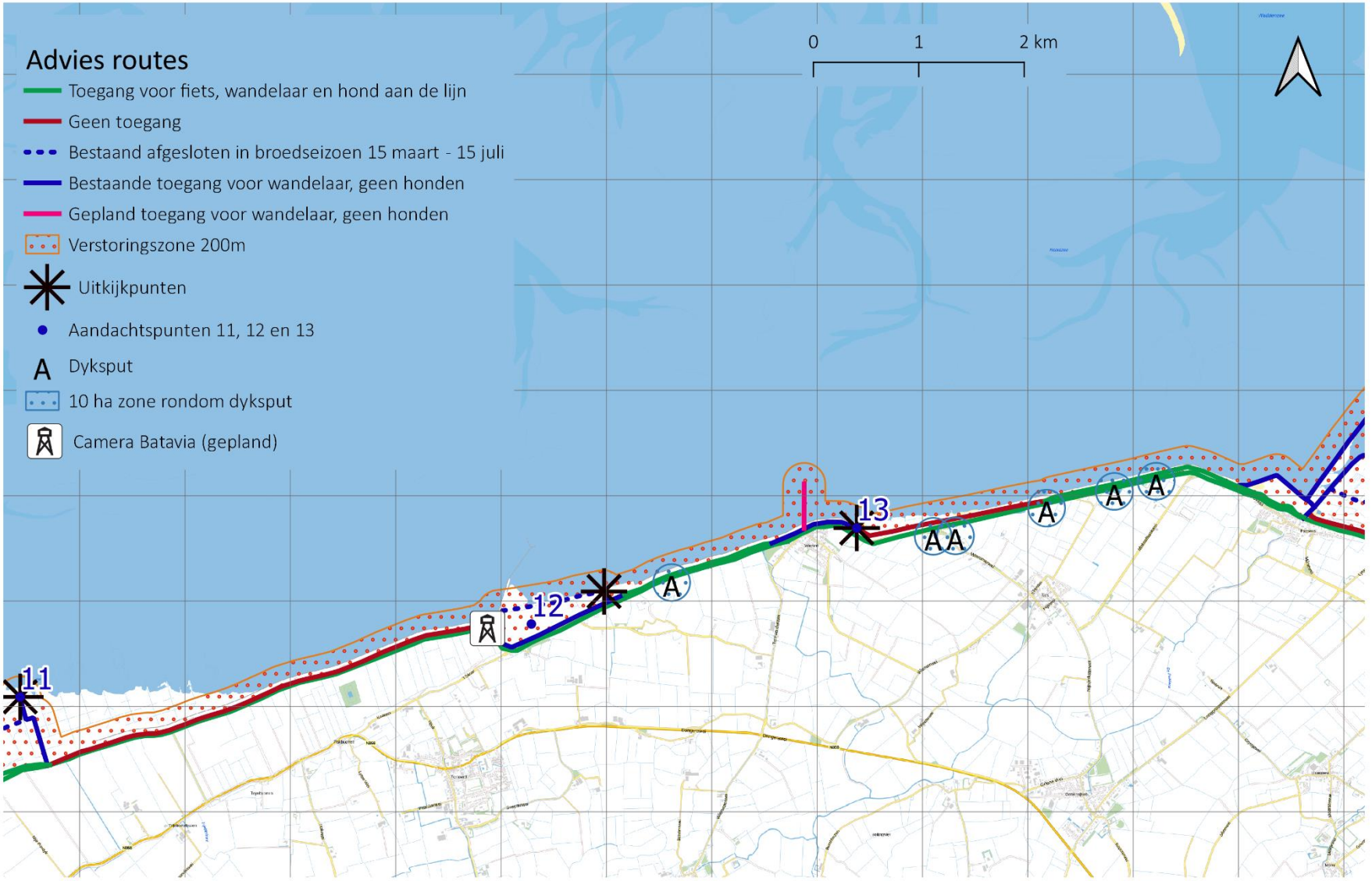
Het fietspad komt buitendijks aan bij Oost-Holwerd. Voor dit gebied zijn vergaande plannen: *Holwerd aan Zee*. Wij baseren ons advies op de bestaande structuur. Bij de realisatie van *Holwerd aan Zee* zal opnieuw gekeken moeten worden naar de recreatieve structuren en hun verhouding tot flora en fauna. Het ligt voor de hand, dat bij de uitwerking van *Holwerd aan Zee* de Natura 2000 doelen van het Waddengebied zowel nageleefd als versterkt worden. Ruim de helft van het kwelderoppervlak van Oost-Holwerd valt in het plangebied. In dat deel van de kwelders overtijen grote aantallen vogels. Ook is het een belangrijke slaapplaats van blauwe kiekendieven in de winter en ligt er voor de Friese Waddenkust een belangrijke broedkolonie van kluten, meeuwen en sterns. De Postcodeloterij brengt *Holwerd aan Zee* als een tweede Marker Wadden (*Nederlandse natuur op zijn mooist* – XTR branded content in NRC 4 juni 2021). Dat schept heel erg grote verwachtingen ten aanzien van de Oostholwerder kwelder. Die is decennialang kwetsbare natuur geweest zonder toegang door mensen en heeft daardoor voor vogels erg grote waarde. Met de 15 miljoen euro van de Postcodeloterij voor natuurinvesteringen in *Holwerd aan Zee* raken de verwachtingen erg hoog gespannen. Niet alleen moeten de huidige grote vogelwaarden (overtijen, broedkolonies, blauwe kiekendief, velduil) gehandhaafd blijven. Vooral ook moet een enorme meerwaarde voor de natuur gaan worden gerealiseerd in het plangebied, die 15 miljoen euro waard is. Zoals dit bij de Marker Wadden ook het geval is. En dat alles zonder noemenswaardige schade aan de huidige hoge vogelwaarden.

Ook gelden in het plangebied van *Holwerd aan Zee* dezelfde verstoringszones als elders van 200 meter voor overtijende vogels en 50-100 meter voor broedvogels. Die zones moeten ook nog eens worden gerealiseerd binnen het huidige plangebied.

Aandachtspunt 11- Uitkijkpunt Holwerd Oost

De uitkijkhut is het hele jaar door toegankelijk, de route overdwars is vanwege kwetsbaarheid tijdens het broedseizoen gesloten. De kwelders oostelijk en noordelijk van de uitkijkhut zijn belangrijk voor grote aantallen vogels tijdens hoog water.

5. Ternaard- Peasens

9. Advies traject Ternaard – Paesens (kaart 5)

Op dit traject wisselt het fietspad regelmatig tussen de zee- en landzijde van de dijk om ook ruimte te geven aan vogels en andere recreanten. Net als dit bij Koehool, de Westhoek en Zwarte Haan het geval is. Op kaart 5 is dit switchen van binnen naar buiten goed te volgen.

Het is een traject met weinig goede mogelijkheden voor broedende en overtijende vogels: de zee komt vaak tot de dijk of de buitendijkse begroeide delen zijn klein met een hoge druk van wandelaars en recreanten. Door afslag van de kwelder van Wierum en toegenomen drukte van bezoekers op 't Skoar zijn beide plekken de laatste jaren sterk in waarde verminderd. Er vindt geen zonering van menselijke activiteit plaats. Op dit traject kunnen bij hoog water 500-6.000 vogels overtijen, afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. Dit zouden er veel meer kunnen zijn, omdat er uitgestrekte foerageergebieden vlak voor de kust liggen. Het gebied is op dit moment belangrijk voor Bontbekplevier, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Steenloper en Scholekster.

Aandachtspunt 12- 't Skoar & Ternaard

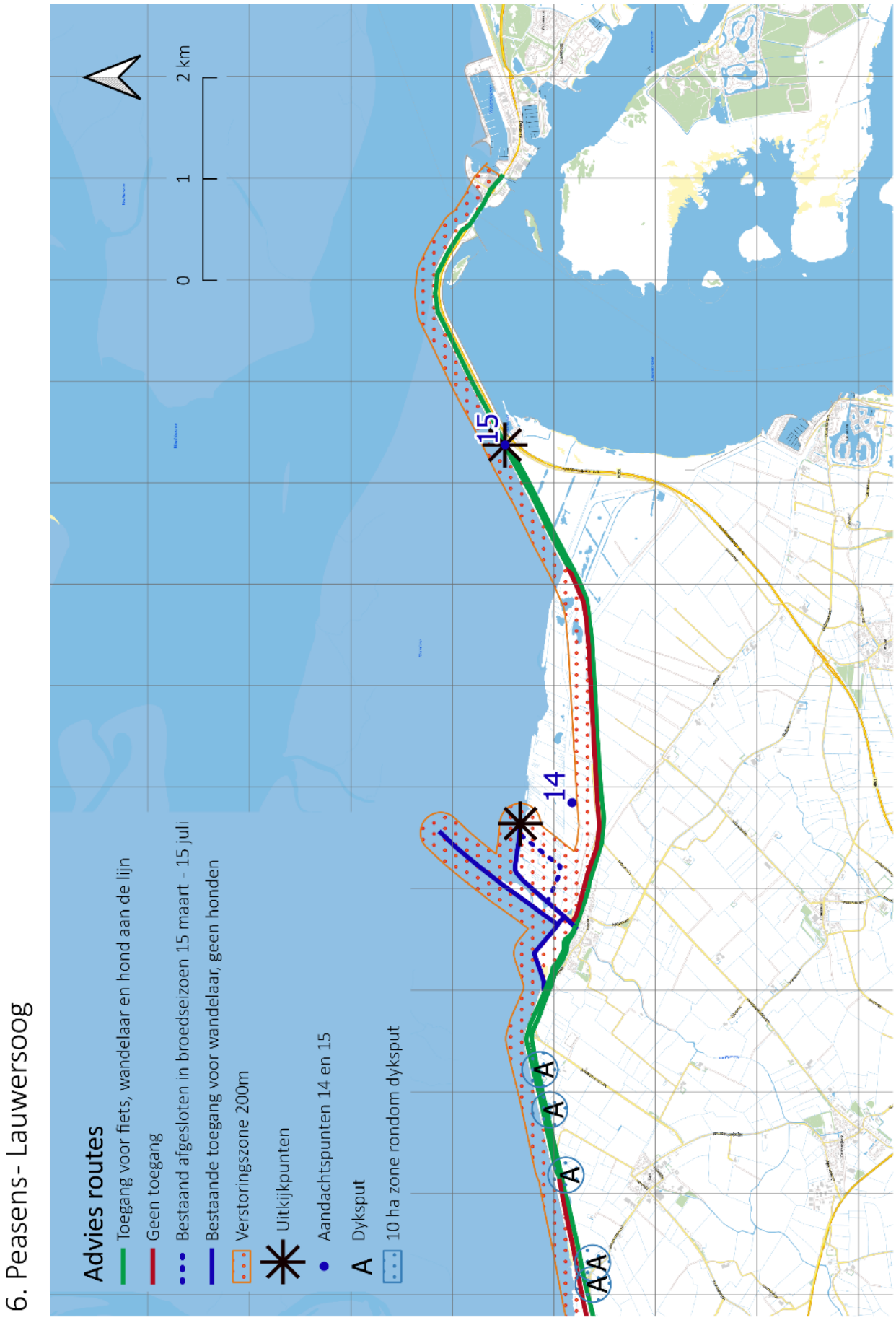
't Skoar is een kwetsbare zomerpolder met kwelder. Hier staat Camera Batavia (een uitkijktoren) gepland. Wij baseren ons advies op de bestaande situatie (kaart 5). Bij realisatie van Camera Batavia zal een nieuwe afweging gemaakt moeten worden. Ons advies is om het pad over het kwelderdijkje in het broedseizoen (15 maart – 15 juli) te sluiten. Compensatie zou kunnen inhouden dat er niet aan de zeezijde gefietst gaat worden langs de zomerpolder van 't Skoar, maar dat dit uitsluitend bestemd is voor wandelen (honden alleen aangelijnd). Ook kan bij compensatie gekeken worden naar andere binnendijkse mogelijkheden voor een *ommetje Ternaard.*

Na 't Skoar gaat het pad buitendijks verder naar Wierum.

Aandachtspunt 13- kwelder Wierum

De Wierumer kwelder is grotendeels weg geslagen. Nieuwe kweldervorming met een natuurlijke zonering is de moeite waard. Als de kwelder voldoende omvang gaat krijgen en zonering van menselijke activiteiten gerichte aandacht gaat krijgen, gaat het gebied mogelijk weer iets betekenen voor zowel broedende (Bontbekplevier) als niet-broedende vogels. Wij stellen voor om het dijkje de Kromme Hoarne alleen aan te leggen als houten palissade of basaltdammetje om kweldervorming mogelijk te maken. Maak het niet toegankelijk voor mensen: een natuurlijk groeiende kwelder is al een fenomeen op zich, maar vogels hebben hier erg veel belang bij een rustige plek voor broeden en overtijen bij hoog water. Door recreatieve activiteiten dicht bij Wierum te brengen, gaat invulling gegeven worden aan zonering van recreatie en krijgt het dorp meer mogelijkheden voor kleinschalige recreatieve ontwikkeling. Daarom lijkt het logisch om bij het dorp het wad toegankelijk te maken met een rechte steiger ter hoogte van de dijkstrappen. Indien gewenst is dit bijvoorbeeld aan te vullen met een getijdenzwembad(je) op de kop van de steiger.

We stellen voor om bij het dorp Wierum het fietspad binnendijks te leiden zodat buitendijks geschikt is voor wandelen en recreëren. Vanaf de kwelder is het buitendijks niet toegankelijk. Dit kan worden gecompenseerd met plaatsing van een uitkijkpunt daar waar de palissade of het dammetje of houten hoofd begint.

Figuur 18. Advies voor het traject Paesens - Lauwersoog.

10. Advies traject Paesens- Lauwersoog (kaart 6)

Op dit traject wisselt het fietspad regelmatig tussen de zee- en landzijde van de dijk om ook ruimte te geven aan vogels en andere recreanten. Net als dit bij het vorige traject het geval was. Op kaart 6 is dit switchen goed te volgen.

Tussen Moddergat en Lauwersoog kunnen 2-25.000 vogels overtijen bij hoog water afhankelijk van de maand waarin geteld wordt. De kwelders van de Peazemerlannen en de Bantpolder zijn onder andere belangrijk voor Reuzenstern, Groenpootruiter, Steenloper en Scholekster.

Aandachtspunt 14- Peazemerlannen

Het fietspad kan tot en met Moddergat buitendijks blijven, maar we adviseren bij Paesens weer naar binnen te gaan (zie kaart 6). Dit om de vogelwaarden van de zomerpolder van de Peazemerlannen te behouden. Ons advies is ook om buitendijks wandelen alleen aan de westzijde van de Peazemerlannen mogelijk te maken. Op deze wijze wordt invulling gegeven aan zonering van recreatieve activiteiten: dicht bij het dorp recreatie, verder weg rust voor vogels en gelegenheid voor natuurlijke ontwikkelingen. Wandelen aan de westzijde van de Peazemerlannen kan jaarrond langs de houten palissade, op de dam de zee in en over het westelijke deel van de doorgebroken dijk. Bij noodzaak is het wandelrondje door de Peazemerlannen in het broedseizoen gesloten.

Het fietspad gaat in ons voorstel binnendijks om het oostelijk deel van de Peazemerlannen zo weinig mogelijk te verstoren. Dat geeft goede gelegenheid voor intensieve natuurbeleving en het geeft mooie vergezichten over het horizontale landschap van de Waddenzee. Aan de oostzijde is ruimte voor een verdekt uitkijkpunt waar je uit de wind goed uitzicht hebt naar zowel zee- als landzijde.

Aandachtspunt 15- Hoek van de Bant

De Hoek van de Bant is onlangs grondig opgeknapt. Er is nu een mooie theateropstelling met een wijds uitzicht over de Waddenzee met de Engelsmanplaat en Lauwersoog in de verte. Het fietspad kan hier al vanaf de oostpunt van de Peazemerlannen (laatste uitzichtpunt onder 14) buitendijks. Vanaf dit punt kan het fietspad gewoon buitendijks doorgaan tot aan Lauwersoog. Mogelijk is het gewenst vanwege de broedvogels in de Bantpolder (aan de zuidkant van de dijk) fietsers juist buitendijks te laten fietsen en het binnendijkse dijkspad in het broedseizoen te sluiten.

11. By eintsjebeslút

De botanische kwaliteit van de kustzone is dit zomerseizoen onderwerp van studie. Daarom zijn de bijzondere en kwetsbare zones niet op de kaarten aangegeven. FLORON-Fryslân en FFF rapporteren daar na het veldseizoen over.

De verschillende delen van de kust zijn voor de vogelbevolking ieder op hun eigen wijze uniek van samenstelling zowel wat betreft soorten als aantallen als verschillen in voorkomen. Een '*one size, fits all*' benadering is dan ook niet passend. Daarom zijn de adviezen voor de trajecten 1 t/m 6 ook op maat gemaakt.

Als er niets verandert, gaan er in de huidige situatie met alle 'kleinschalige' recreatieplannen in ontwikkeling voor vogels grote oppervlaktes verstoorde ruimte ontstaan op de kust tussen Harlingen en Lauwersoog tijdens de najaarsdoortrek, de winter en de voorjaarsdoortrek. In dat scala van plannen is '*Op paad lâns it Waad*' een grote vanwege het structurele karakter van verstoringen over de gehele lengte van de kust. Als het hele tracé buitendijks zorgt '*Op paad lâns it Waad*' voor 1.000 ha aan verstoord gebied voor vogels: 200 meter verstoringszone over een lengte van 50 km. Daar is op af te dingen, omdat verschillende delen van de kust al verstoord zijn. Maar we laten het aan de initiatiefnemers en beoordelaars om met exactere berekeningen te komen. Die 1.000 ha is ook nauwelijks ergens te compenseren. En dat terwijl de huidige na te streven N2000-doelen van de Waddenzee nog maar slechts voor de helft worden gehaald.

Wij denken daarom met ons advies een win-win situatie tot stand te brengen voor zowel natuur als bewoners en bezoekers. Dit advies beperkt de oppervlaktes verstoorde kust aanzienlijk, versterkt de noodzakelijke zonering van rust en activiteit, doet recht aan de ontwikkeling van kleinschalige recreatie (zonder dat zich Giethoorn-situaties gaan voordoen) en bevordert de economische situatie in het gebied.

Mogelijk helpt dit advies bij het formuleren van realisatieplannen van projecten langs de Friese Waddenkust. Wij dringen er bij de betrokken instellingen op aan om bij ieder van die projecten vooral ook goed te letten op (1) cumulatieve effecten en cumulatieve impact van een project bovenop de andere voorstellen en (2) concreet geformuleerde en adequate compensatiemaatregelen. Eigenlijk zou ook ieder projectvoorstel moeten formuleren, hoe men met de realisatie van een kleinschalig recreatieproject concreet denkt bij te dragen aan het dichterbij brengen van de natuurdoelen in de Waddenzee, zoals dezen zijn geformuleerd in het N2000-beheerplan en in de documenten voor het Werelderfgoed Waddenzee.

12. Bron

Krijgsveld, K.L., R.R. Smits & J. van der Winden. 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Rapport 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.

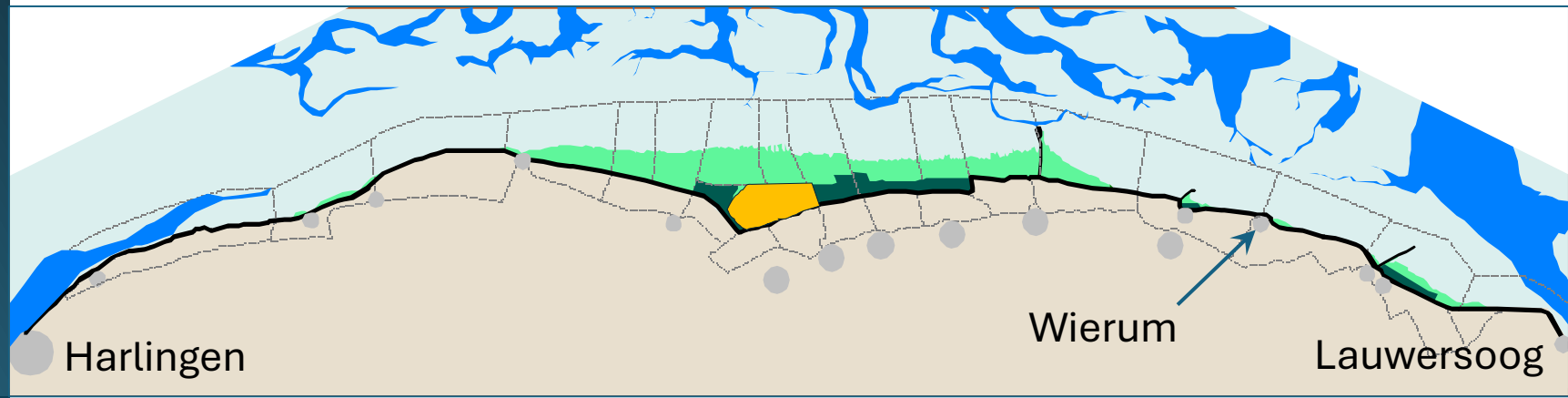
Vogels Friese Waddenkust – de komende 50 jaren

FFF- Wadvogelwerkgroep

[redacted]

FFF-Wadvogelwerkgroep & boek

- Verwerking telresultaten afgelopen 50 jaren.
- Vooral behandeling per soort.
- Publicatie eind november verwacht.
- Welke lessen voor komende 50 jaren?

Geschiedenis in het kort

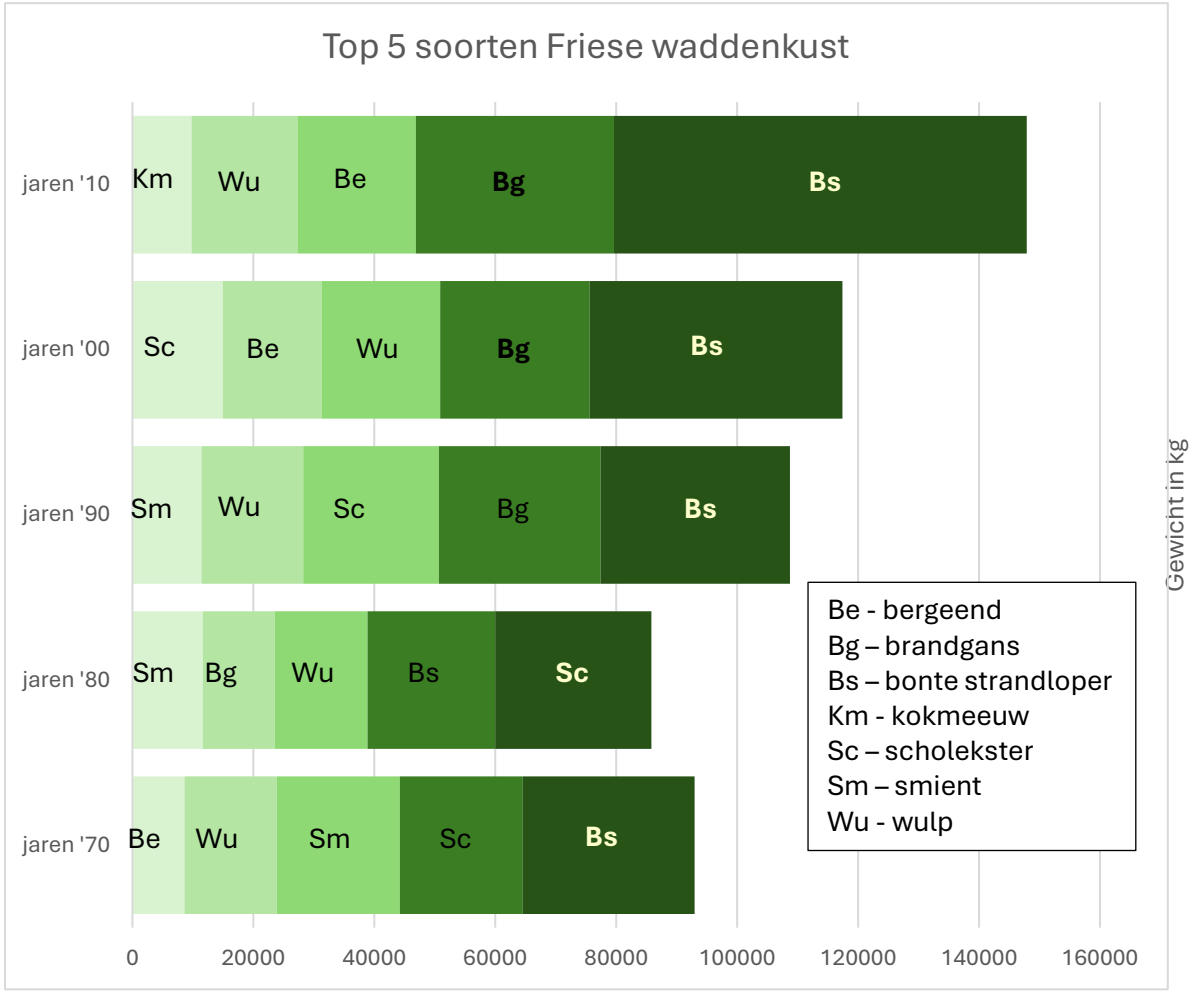
- **Jaren ’60**. DDT, PCB’s, open vuilnisbelten. Vrijwel geen predatoren.
- **Jaren ’70**. Lauwersmeer, Inpoldering kwelder Westhoek, gebruik DDT en PCB’s aan banden.
- **Jaren ‘80**. Geen verdere inpolderingen. Deltadijk. NFB natuurstatus.
- **Jaren ‘90**. Beschermde natuurstatus: van landaanwinning naar kwelderwerken. Grootschalige beheerveranderingen. Onder werking N2000 gebracht. Opkomst predatoren.
- **Jaren ‘00**. Verkwelderingen. Eisen N2000 en Natuurlijk Werelderfgoed Waddenzee UNESCO.
- **Jaren ’10**. Consolidatie natuurbeheer. Onvoldoende doelbereik N2000 en Werelderfgoed
- **Jaren ‘20**. Opnieuw dijkversterking. Meer ruimte voor recreatie. Boot Ameland. Verbetering doelbereik.

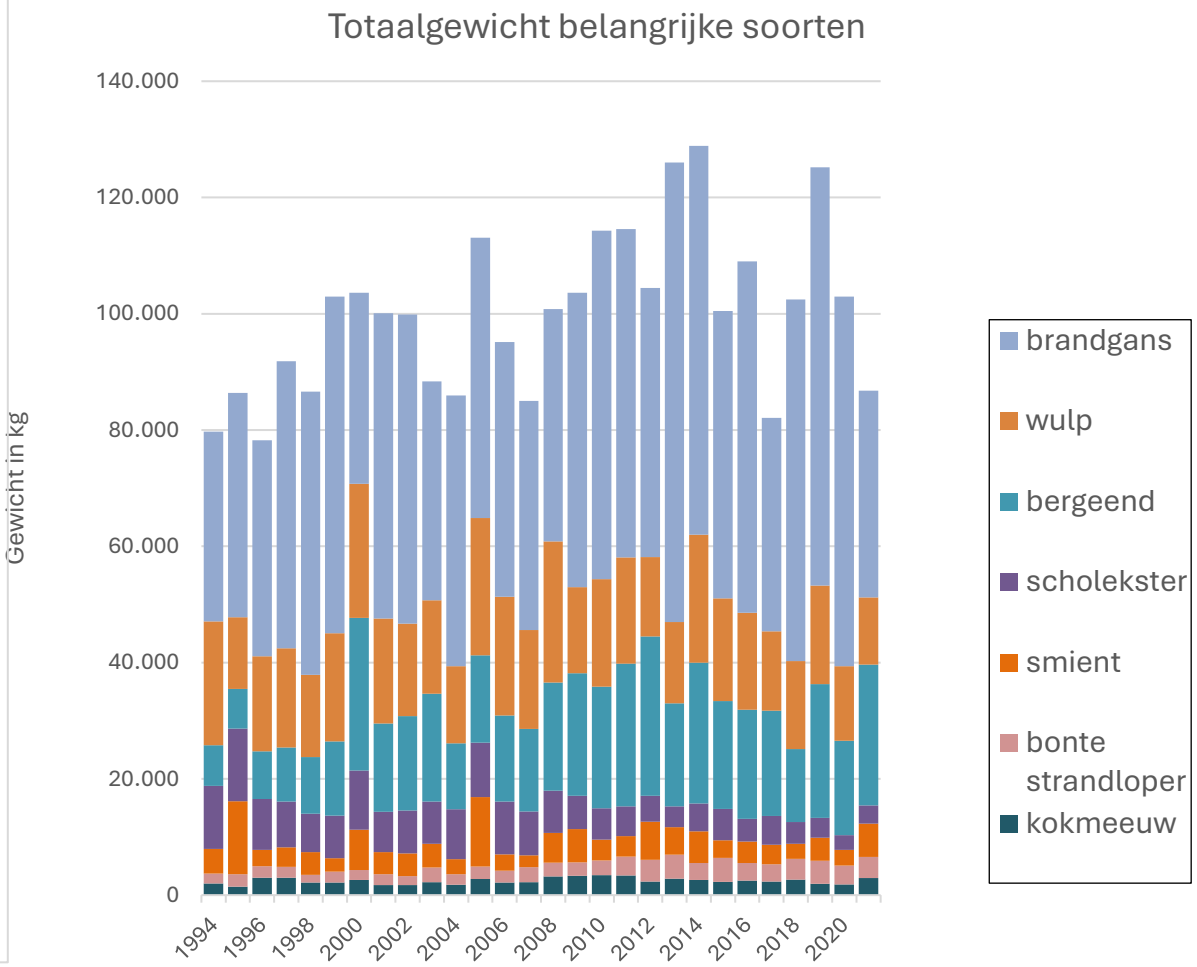
Doelen vanaf jaren ’90 – structuren en processen

- Ruim baan voor natuurlijke processen
- Maar niet door alle kunstmatige structuren op te ruimen, zoals zomerkades, gegraven geulen, Rijsdammen, waterleidingen en prikkeldraad.
- Daarna ook realisatie Natura 2000 doelen.

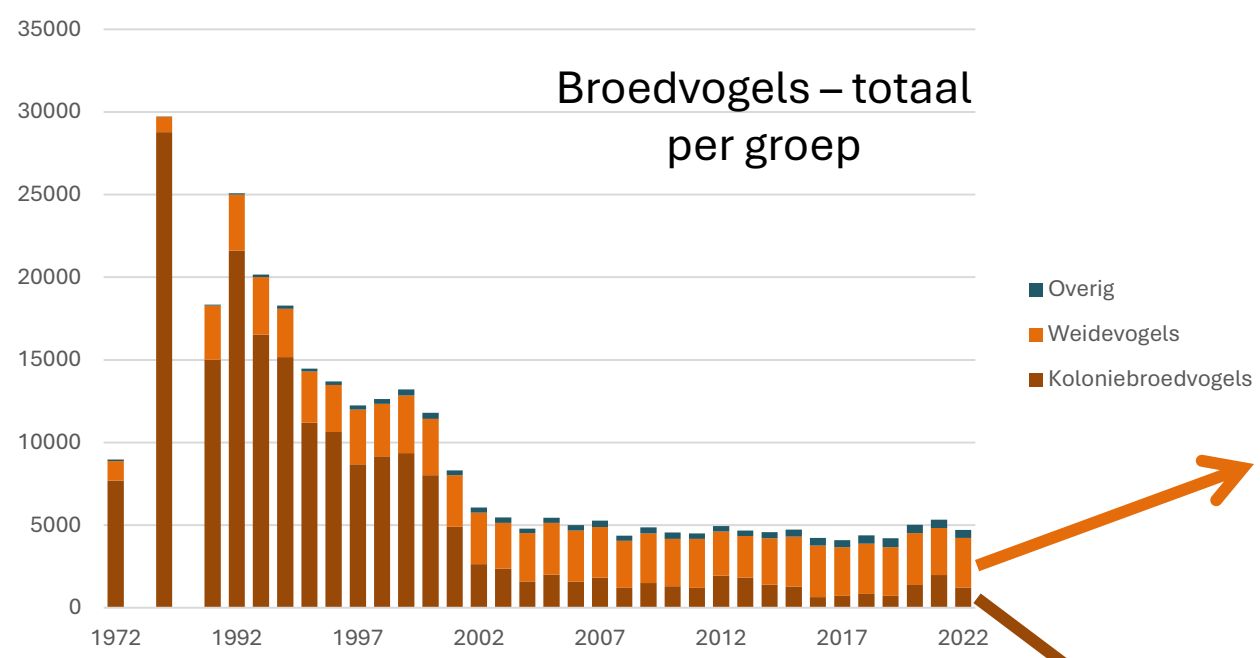
	Structuren	Processen
Natuurlijk	Ja, mits	
Kunstmatig	Nee, mits	

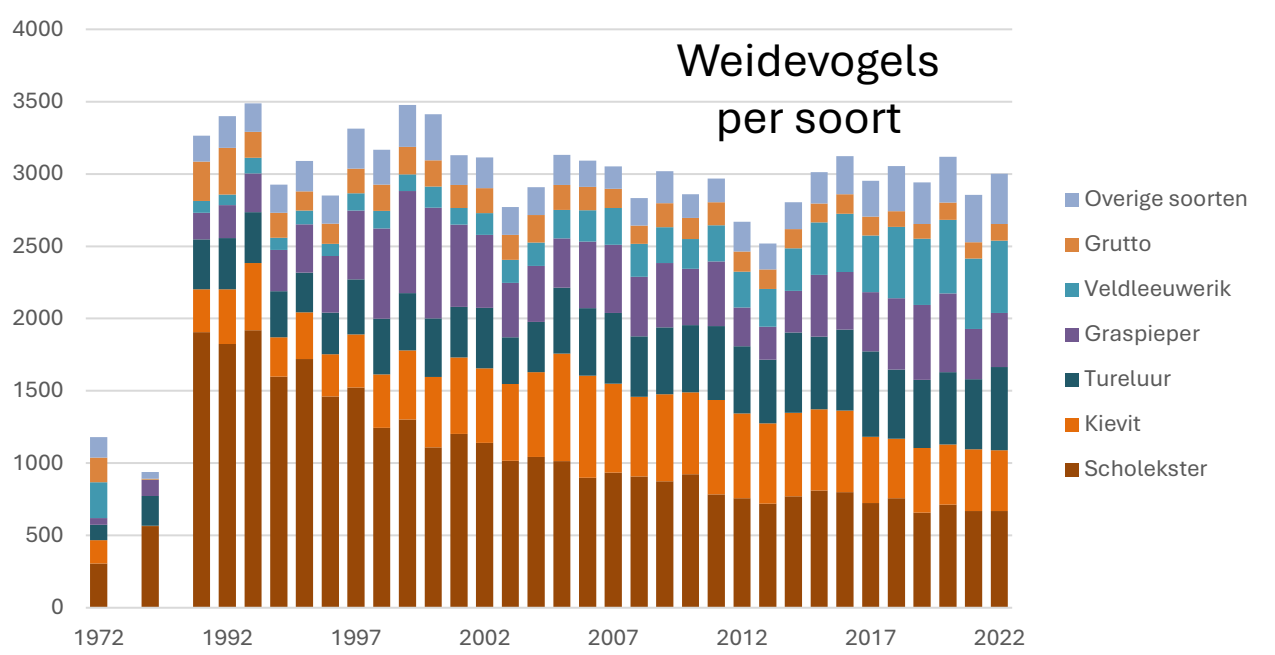
Doortrekkers en overwinteraars

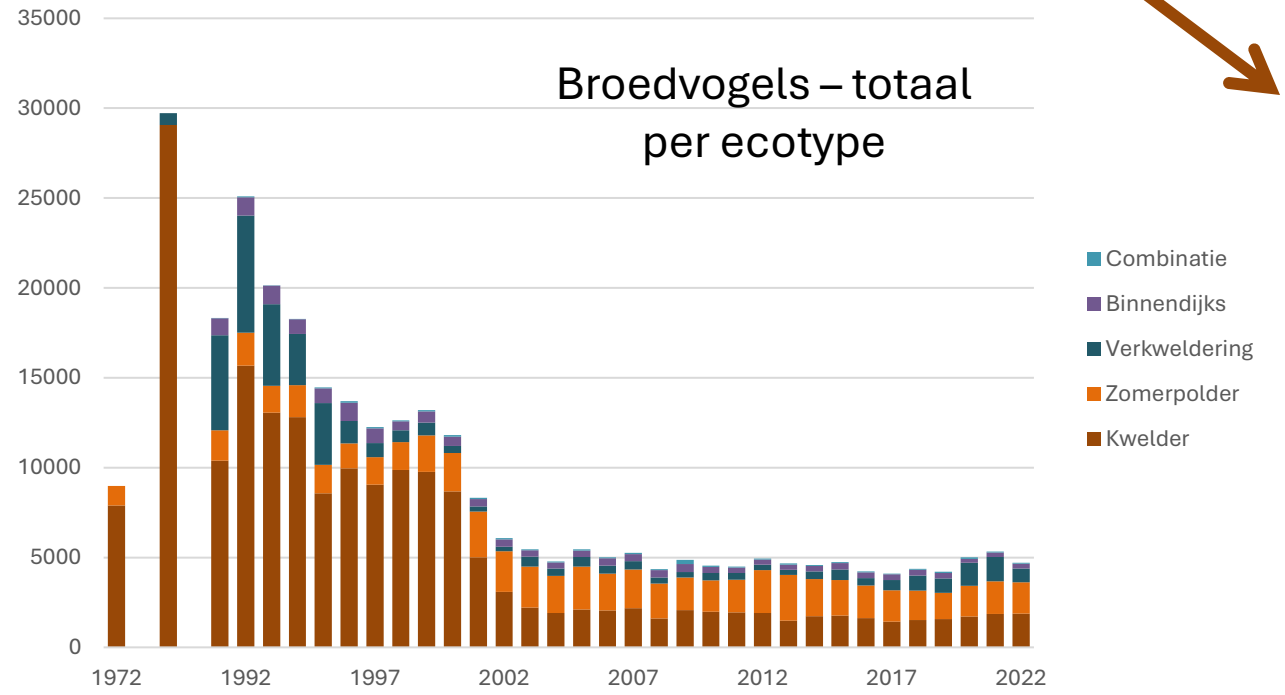

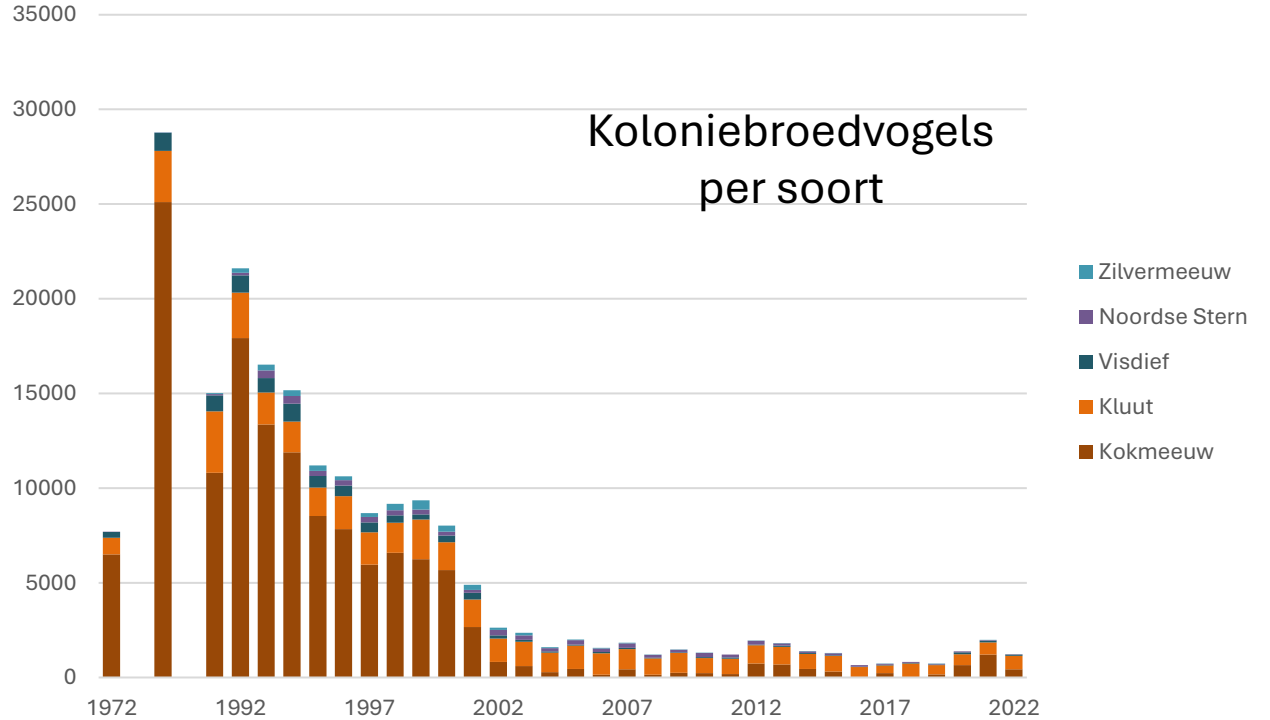

56% zelfde als landelijke ontwikkeling		Landelijk - Nederland		
		Afnemend	Stabiel	Toenemend
Friese Wadden-kust	Afnemend	Taigarietgans, Dwerggans, Kleine Zwaan, Wilde Eend, Tafeleend, Grote Zaagbek, Scholekster, Wulp, Zwarte Ruiter, Slechtvalk	Wilde Zwaan(?), Pijlstaart, Middelste Zaagbek, Kanoet, Krombekstrandloper, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Zilvermeeuw, Noordse Stern	
	Stabiel	Kuifeend, Eider, Dodaars, Kievit, Goudplevier, Zilverplevier, Kemphaan, Groenpootruiter, Zwarte Stern, Kleine Zilverreiger	Rotgans, Toendrarietgans, Kolgans, Bergeend, Smient, Aalscholver, Kluut, Rosse Grutto, Grutto, Bonte Strandloper, Tureluur, Grote Mantelmeeuw, Blauwe Reiger	Grote Canadese Gans, Slobeend, Wintertaling, Kleine Mantelmeeuw, Visdief
	Toenemend		Nijlgans, Fuut	Brandgans, Grauwe Gans, Knobbelzwaan, Krakeend, Waterhoen, Meerkoet, Bontbekplevier, Steenloper, Lepelaar, Grote Zilverreiger, Zeearend

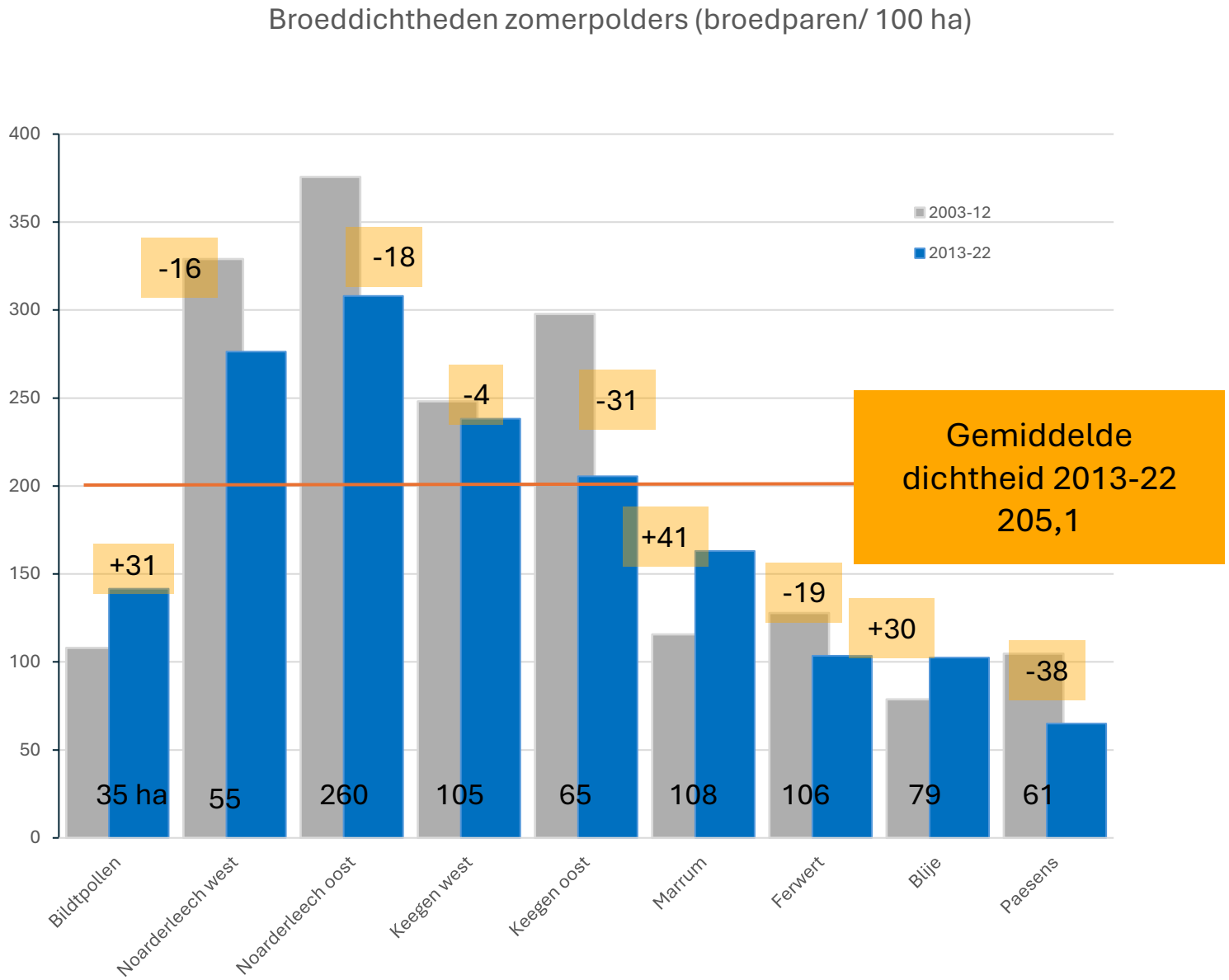

Broedvogels – totaal per groep
35000
30000
25000
20000
15000
10000
5000
0
1972
1992
1997
2002
2007
2012
2017
2022
Overig
Weidevogels
Koloniebroedvogels

Weidevogels per soort
4000
3500
3000
2500
2000
1500
1000
500
0
1972
1992
1997
2002
2007
2012
2017
2022
Overige soorten
Grutto
Veldleeuwerik
Graspieper
Tureluur
Kievit
Scholekster

Broedvogels – totaal per ecotype
35000
30000
25000
20000
15000
10000
5000
0
1972
1992
1997
2002
2007
2012
2017
2022
Combinatie
Binnendijks
Verkwelding
Zomerpolder
Kwelder

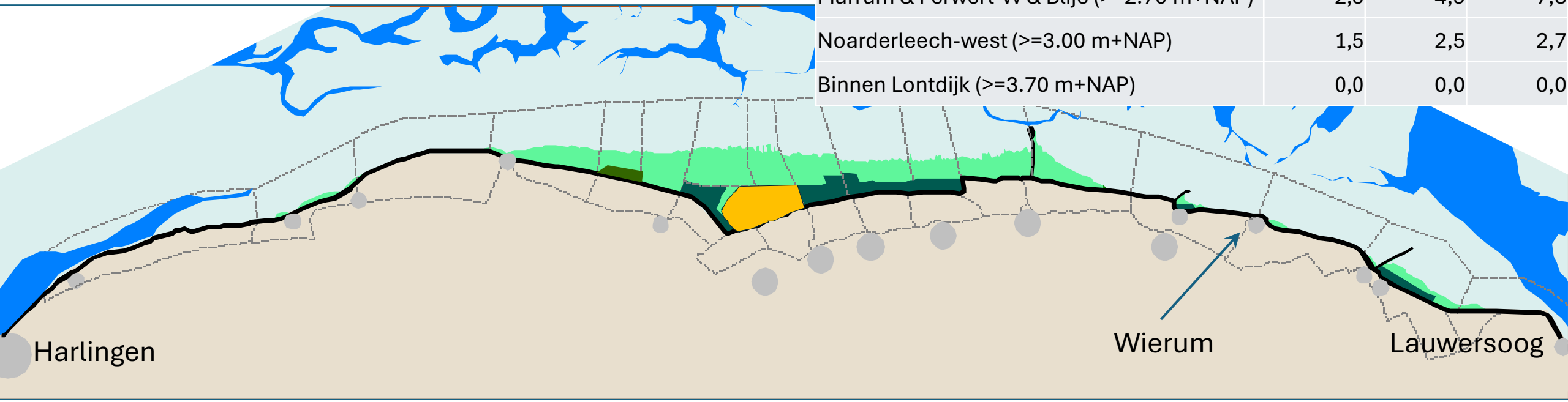

Koloniebroedvogels per soort
35000
30000
25000
20000
15000
10000
5000
0
1972
1992
1997
2002
2007
2012
2017
2022
Zilvermeeuw
Noordse Stern
Visdief
Kluut
Kokmeeuw

Broeddichtheden zomerpolders

Harlingen - Lauwersoog

		Klimaatscenario's (naar Hoekstra 2024)	
	Aantal uren peil hoger dan kade per jaar		
	Huidig	Laag	Hoog
Ferwert-oost (2.10 m+NAP)	18,9	63,7	97,8
Bildtpollen (>=2.50 m+NAP)	3,5	11,1	18,9
Marrum & Ferwert-W & Blije (>=2.70 m+NAP)	2,5	4,9	7,3
Noarderleech-west (>=3.00 m+NAP)	1,5	2,5	2,7
Binnen Lontdijk (>=3.70 m+NAP)	0,0	0,0	0,0

Aandachtspunten broedvogels (1)

- Predatie: (1) verborgen en snel broedende vogels doen het goed, (2) de ‘verspreid broeden’ tactiek niet meer voldoende, (3) kust is grotendeels *ecologische val* geworden voor *koloniebroedvogels*.
- Koloniebroedvogels alleen nog op kunstmatige structuren mogelijk: 4-8 kwalitatief goede broedeilanden nodig voor realisatie doelen N2000.
- Met huidige predatieniveaus is vervroegen van inscharing vragen om moeilijkheden.
- Broedseizoen uitbreiden tot 15 augustus.
- Brede buitendijkse dijksloot moet kans op predatie verminderen.
- Werk met dagelijkse overlevingskansen nesten en kuikens.

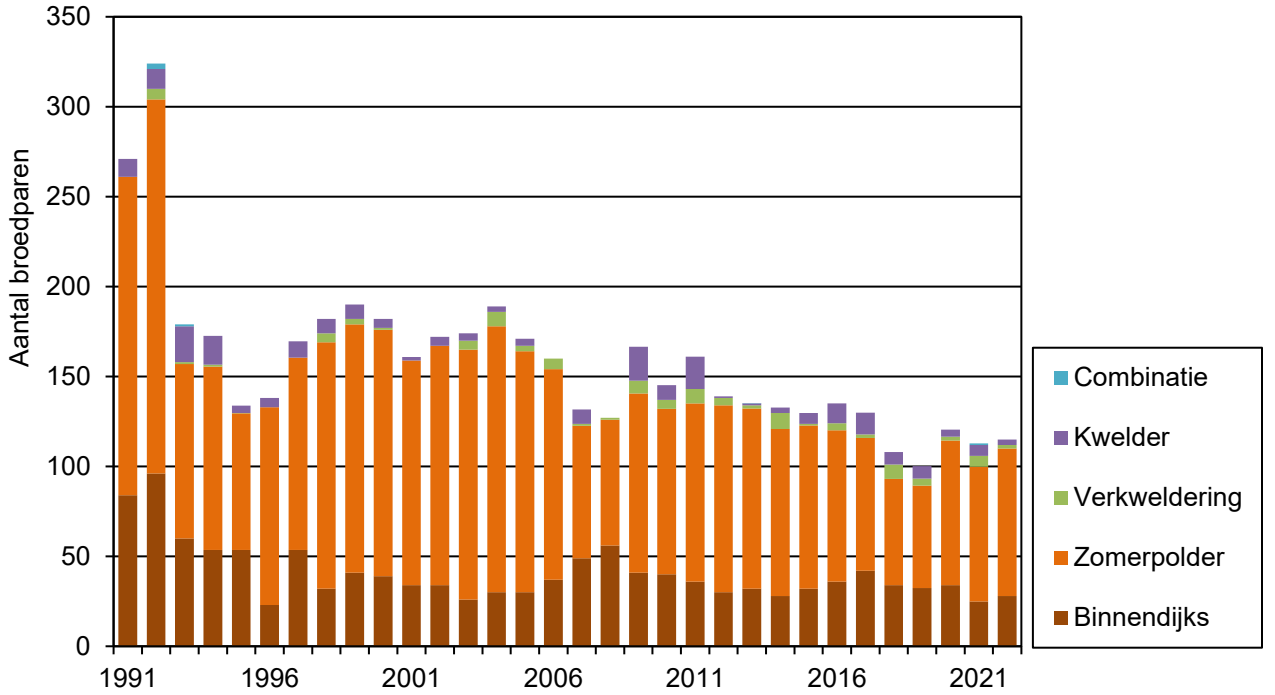
Aandachtspunten broedvogels (2)

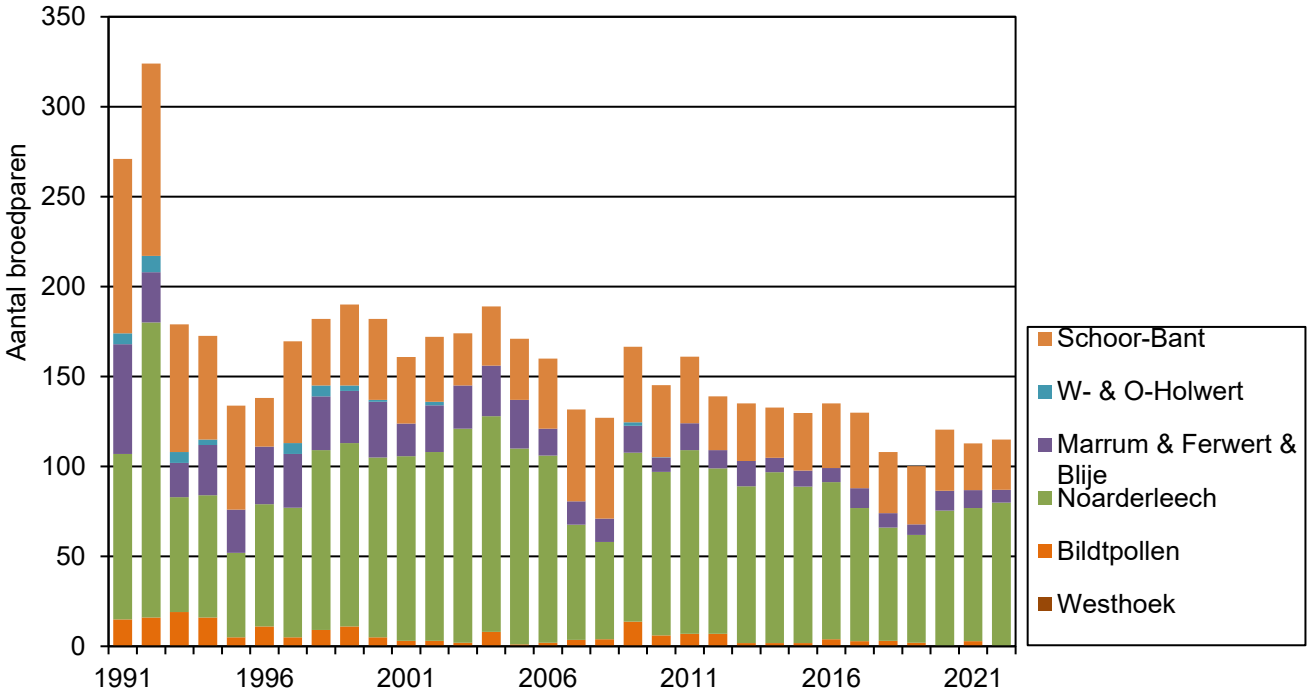
- Niet *pachters* centraal maar *broeden* centraal. Pas na vertrek kleine grazers (rond 20 mei) langzaamaan grote grazers er in.
- Grote graaseenheden met echt extensieve begrazing (0,5 GVE/ha). Structuurrijke begroeiingen afgewisseld met korte vegetaties en met onbegraasde begroeiingen.
- Beter water vasthouden op kwelders in zomerpolders vanwege (1) verhogen onbereikbaarheid, (2) vermindering predatie en (3) verhoging voedselbeschikbaarheid. Kwelderwal - verdronken kwelders, geulen, plas-dras, etc.
- Klepduikers zorgen voor te veel/ te snelle afvoer van water uit de zomerpolders. Water vasthouden door plaatsing stuwen voor de klepduikers.
- Is bijvoeren paarden dé oplossing voor rust in het veld? Geeft minder vertrapping nesten. Uitzoeken.
- Weg met die maandenlange aanwezigheid van stieren! (1) Kwetsbaarheid vrijwilligers. (2) Geen of slechte tellingen en inventarisaties.

Aandachtspunten doortrekkers en overwinteraars

- Zorg voor rust in de tent in periodes van hoge energie-uitgaves: rui, opvetten en strenge winters!
- Altijd en overal de bekende verstoringszones (200-300 meter) gebruiken bij overtijende, opvettende, ruiende en overwinterende vogelgroepen.
- Beperk wandelzones in zomerpolders tijdens doortrek en overwintering: eenden, wilsters, ganzen, e.d.
- Knelpunt Koehoal – Westhoek met hondenuitlaters, vogelfotografen en recreanten. Delen ontoegankelijk maken – geul aan dijkvoet? Versnelde opslibbing?

Grutto – Friese Waddenkust

Aanvullende opmerking:
Broedaantallen 2023 en 2024 vrij zeker rond 65 broedparen. Maar nog niet gecheckt op ontbrekende schattingen in beide jaren.

Drie scenario's voor komende 50 jaren

- **Naadloze samenwerking**. Waadrâne en terrein-beheerders realiseren binnendijks ruimte voor 1.500-2.500 broedparen weidevogels. Daar ook klei winnen voor dijkversterking: maaiveld dicht bij slootpeilen krijgen. Buitendijks zomerkades afgraven voor dijkversterking en aanleg succesvolle broedeilanden (N2000). Alle buitendijkse gebied gaat meegroeien met zeespiegel – veiligheid dijk.
- **Focus op eigen belangen**. Wetterskip – dijkveiligheid. It Fryske Gea – beheer, verpachting en natuurlijke processen. Rijkswaterstaat – onderhoud kwelderwerken en doelbereik N2000-doelen.
- **Niks doen**. De vloeden worden vanzelf hoger. Hopen dat jagers predatiebestrijding structureel voortzetten. Water in zo niet actief reguleren. De laagste zomerkades verdwijnen het eerst. De Lontdijk pas over 50 jaar met dan een diep gat aan de voet van de versterkte dijk om op te vullen.

HET WAT, WAAR EN WAAROM

Inhoudelijke analyse PAGW-initiatieven in de planuitwerking van de dijkversterking Koehool-Lauwersmeer (KLM) en in de verkenning van de gebiedsprocessen

Vertrouwelijk

Groeidocument

Concept
Versie 8 April 2022

Deze notitie is geschreven door het Technisch Team van het project PAGW Koehool-Lauwersmeer:

Rijkswaterstaat Noord-Nederland
[redacted]

Staatsbosbeheer
[redacted]

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
[redacted]

Provincie Fryslân
[redacted]

De notitie is door de volgende gebiedspartijen gecontroleerd op feitelijke onjuistheden:

Provincie Fryslân
[redacted]

Wetterskip Fryslân
[redacted]

Gemeente Waadhoeke
[redacted]

Gemeente Noardeast Fryslân
[redacted]

It Fryske Gea
[redacted]

Vogelbescherming Nederland
[redacted]

Waddenvereniging
[redacted]

Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology
[redacted]

Het Wat, Waar en Waarom

Inhoudelijke analyse PAGW-initiatieven in de planuitwerking van de dijkversterking Koehool-Lauwersmeer (KLM) en in de verkenning van de gebiedsprocessen

1. Doel en scope van de notitie

In de brede verkenning van de dijkbetering Koehool-Lauwersmeer is door Wetterskip Fryslân een heel scala aan ecologische initiatieven (dijk + gebied) opgehaald. Deze notitie is voortbouwend op de "Memo Stuurgroep KLM over voortgang PAGW (proces en inhoud)" (Stuurgroep KLM, 6 december 2021) en heeft als doel om op basis van een inhoudelijke analyse (op ecologisch doelbereik) aan te geven op welke opgehaalde initiatieven PAGW verder wil gaan inzetten (het wat, waar en waarom) en welke initiatieven op dit punt voor de PAGW lijken af te vallen. Dit is een eerste selectie van initiatieven die mogelijk onderdeel kunnen gaan uitmaken van een pakket waarvoor PAGW-financiering wordt aangevraagd. Deze notitie kan gezien worden als een 'groeidocument' (work-in-progress), dat met de tijd en hulp van gebiedspartners steeds completer en concreter wordt.

De notitie is geschreven op basis van vak- en gebiedskennis die beschikbaar was per eind december 2021. Dat betekent dat de resultaten van een aantal recente en geplande studies en analyses nog niet zijn meegenomen, zoals bijvoorbeeld het predatie-onderzoek (Altenburg & Wymenga), actualisatie van trends en status van kweldervegetatie (Rijkswaterstaat), analyse dynamische kwelderbeheer (Rijkswaterstaat), onderzoek naar kwelders als leefgebied voor vis (Rijksuniversiteit Groningen), monitoringsrapportage van gemaal de Heining (Wetterskip Fryslân), de pilots onderwaterstructuren Lauwersmeer-Vierhuizergat (Waterschap Noorderzijlvest), het dynamisch zoneren Westhoek (Vogelbescherming Nederland), dynamiseren kwelder bij de Terp van de Toekomst, het onderzoek naar het ecologisch perspectief Waddenkust in het kader van de dijkverbetering (Wetterskip Fryslân), en het tussentijds toetsingsadvies over het milieueffectrapport - dijkverbetering Koehool-Lauwersmeer (Commissie m.e.r., 2022). Ook toekomstige ontwikkelingen als bijvoorbeeld de evaluatie van het Natura2000-beheerplan en de ontwikkeling van de zoetwaterstrategie zijn niet meegenomen. Ontwikkelingen van projecten binnen het plangebied als Holwerd aan Zee, Swiet Wetter Wierum Ternaard, Wij & Wadvogels fase II en het Masterplan Opvaarten zijn meegenomen tot zover informatie daarvoor beschikbaar was bij gebiedspartners. Toekomstige plannen buiten het plangebied (bijv. ontwikkelingen bij het Lauwersmeer en Programma Harlingen) zijn niet in detail bekend bij de PAGW, maar wel kort aangestipt als er mogelijk koppelingen te maken zijn.

Al deze ontwikkelingen kunnen mogelijk effect hebben op de uitkomsten van deze inhoudelijke analyse, waardoor deze notitie dan ook de status als groeidocument heeft gekregen. Ook zijn er een aantal (kwelder) initiatieven waarover op inhoudelijk vlak nog veel discussie is, zowel op knelpunt (is er sprake van verruigde kwelders ja of nee) als mogelijke oplossingsrichting (variërend van klein- (begrazingsbeheer) tot grootschalig (doorteken van zomerkades)). Afhankelijk van de ontwikkelingen zouden sommige initiatieven die in eerste instantie afvielen alsnog mee kunnen worden genomen in de selectie van de PAGW. Daarnaast is het belangrijk om te benoemen dat een ecologisch initiatief dat wat PAGW betreft 'afvalt' om andere redenen nog best een vervolg kan krijgen, maar dan wel zonder PAGW-financiering. De looptijd voor dit groeidocument is tot de oplossingsrichting van de PAGW wordt vastgesteld (MIRT-2 besluit, november 2022). De initiatieven in de selectie van de PAGW (dus onderdeel uitmaken van het MIRT-2 besluit) krijgen een vervolg in de planuitwerkingsfase. Op die delen groeit dit document dan inhoudelijk verder.

Initiatieven die niet afvallen, krijgen een vervolg in de volgende fase. Afhankelijk van de categorie waaronder deze initiatieven vallen, gaan deze mee of in de planuitwerking van de dijkversterking of in de verkenning van de gebiedsprocessen (**Tabel 1**). Deze afwegingen zijn gemaakt op basis van inhoud (de ecologie). Een analyse op draagvlak is een vervolgstap op deze inhoudelijke analyse en vindt plaats in het overkoepelende gebiedsproces waar een integrale afweging van belangen, draagvlak en ambitie plaatsvindt. In het vervolgproces moet dus duidelijk worden hoe deze PAGW-initiatieven samen kunnen gaan met andere initiatieven en in welke mate daarvoor draagvlak gevonden kan worden.

2. Achtergrond

De Programmatische Aanpak Grote Wateren (de PAGW) is een landelijk programma gericht op het ecologisch gezond en toekomst (klimaat) bestendig maken van de Nederlandse grote wateren. Voor de Waddenzee richt de PAGW zich onder andere op het verzachten van de randen van het wad. In 2019 reserveerden de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) € 37,5 miljoen aan PAGW-middelen voor de voorbereiding, uitwerking en realisatie van maatregelen (incl. monitoring en beheer voor een tijdsperiode van 10 jaar) gekoppeld aan de dijkversterking tussen Koehool en het Lauwersmeer, waarbij ook de mogelijke koppelkansen met het project Holwerd aan Zee worden verkend (IENW/BSK-2019/227309). De totale kosten van het voorbereiden en uitvoeren van de benodigde PAGW-maatregelen in het gebied tussen Koehool en het Lauwersmeer zijn ingeschat op € 50 miljoen Euro (incl. benodigde co-financiering). Het in beeld brengen van de ecologische maatregelen in het kader van de PAGW en andere initiatieven in de kop van Noord-Friesland heeft plaatsgevonden onder de paraplu van de verkenning van de dijkversterking (HWBP-opgave) tussen Koehool en het Lauwersmeer, onder regie van Wetterskip Fryslân in nauwe samenwerking met, en met financiering, vanuit de PAGW.

Tabel 1 *Categorieën van ecologische initiatieven die deel uit kunnen gaan maken van de dijkversterking of gebiedsprocessen (bron: "Memo Stuurgroep KLM over voortgang PAGW (proces en inhoud)" (Stuurgroep KLM, 6 december 2021).*

Dijkversterking		**Gebiedsprocessen**	
Inpassingsopgave	**Meekoppelkans**	**Kleinschalig initiatief**	**Grootschalig initiatief**
Kruidenrijke vegetatie op de dijk (groene oplossing)	Versterken dynamiek kwelder (groene oplossing)	Doortrekken vismigratie binnendijks (groene en blauwe oplossing)	Dubbele dijk concepten (groene en blauwe oplossing)
Struiken op de dijk (groene oplossing)	(Broed)vogeleilanden buitendijks (groene oplossing)	(Broed)vogeleilanden binnendijks (groene en blauwe oplossing)	Zoet-zout verbindingen met brakke overgangszones (blauwe oplossing)
Getijdenpoelen aan de teen van de dijk (blauwe oplossing)	Vispasses (blauwe oplossing)	Natuurlijke plas van kleiputten maken (groene en blauwe oplossing)	Verwijderen van zomerdijken (groene oplossing)
Natuurvriendelijke onderwaterbekleding (blauwe oplossing)	Binnen talud en brede dijksloot (blauwe oplossing)		

3. Verkenning PAGW Koehool-Lauwersmeer

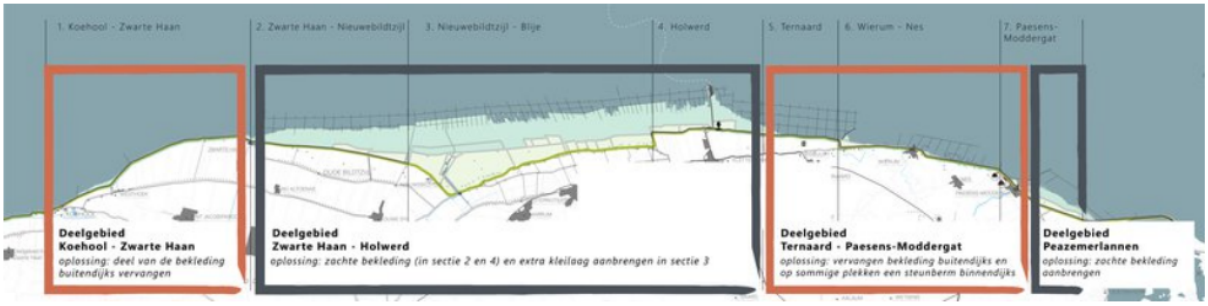
De verkenning van dit project is van start gegaan met een beschrijving van de ecologische kansen die in het kader van de dijkversterkingsopgave gerealiseerd kunnen worden (Sirks et al., 2020). Deze kansen zijn vervolgens verder geconcretiseerd naar ecologische bouwstenen (van der Endt, 2020). In ecologische ontwerpsessies (december 2020) hebben ecologen en gebiedskenners de bouwstenen en andere ecologische initiatieven ingetekend op de kaart. Uit deze ontwerpsessies volgt dat er een aantal locaties zijn waar meerdere ecologische initiatieven een plek kunnen krijgen. Deze plekken zijn benoemd als 'hotspots', te weten de locaties Koehool-Zwarte Haan, Holwerd, Wierum en de Peazemerlannen. Ook voor landbouw en gebiedsopgaven zijn ontwerpsessies georganiseerd en initiatieven opgehaald.

Voor de inhoudelijke onderbouwing van de ecologische initiatieven heeft een systeemanalyse plaats gevonden (Gotjé en van der Endt, 2021). Deze systeemanalyse bracht op basis van wettelijke opgaven vanuit Europese richtlijnen (Kaderrichtlijn Water (KRW), Natura2000 (N2000)) en nationale beleidsambities (waaronder de PAGW) in beeld welke knelpunten er op dit moment in de Waddenzee zijn, hoe deze vanuit een ecosysteembenadering opgelost kunnen worden en welke initiatieven daartoe gebruikt kunnen worden op het traject Koehool-Lauwersmeer. Op basis van deze systeemanalyse zijn alle ecologische initiatieven die opgehaald zijn tijdens de ontwerpateliers gewaardeerd op doelbereik, benodigde inspanning en doelmatigheid (van der Endt, 2021). Doelbereik wil zeggen in welke mate het initiatief invulling geeft aan knelpunten in de Waddenzee en de doelstellingen van N2000, de KRW en de PAGW. Ook is daarbij rekening gehouden met morfologische en ecologische randvoorwaarden in het gebied die nodig zijn om een initiatief

succesvol te laten zijn. Doelmatigheid is de relatieve inspanning die nodig is om het doelbereik met ecologische initiatieven te bereiken.

Omdat het project PAGW Koehool-Lauwersmeer gekoppeld is aan het dijkversterkingsproject moest er besloten worden welke ecologische initiatieven gekoppeld worden aan het voorkeursalternatief (VKA) van de dijkversterking (Bijman et al., 2021; **Figuur 1**) en welke aan de gebiedsprocessen. Hiervoor is de nota "Memo Stuurgroep KLM over voortgang PAGW (proces en inhoud)" (Stuurgroep KLM, 6 december 2021) opgesteld. De initiatieven die fysiek direct de dijk raken (op of aan de teen van de dijk) zijn in deze notitie en in het Voorkeursalternatief (VKA) van de dijkversterking gedefinieerd als 'inpassingsopgaven'. De initiatieven die meer in contact staan met het voor- en achterland zijn de 'meekoppelkansen' (Bijman et al., 2021). De initiatieven die niet als inpassingsopgave of als meekoppelkans in de dijkversterking worden meegenomen (zowel kleinschalige en grootschalige initiatieven; **Tabel 1**), gaan mee als initiatieven in de gebiedsprocessen waarvan de verkenning in maart 2022 start onder regie van de Provincie Fryslân in het Fries Programma Waddenkust en het nog te starten gebiedsproces Lauwersmeer.

Figuur 1 *Het VKA van de dijkversterking. In rode kaders de secties van de dijk met de harde oplossing (harde asfalt dijk) en in zwarte kaders de secties van de dijk met de zachte oplossing (brede groene dijk) (bron: https://1dyk.inbeeld.app/voorkeursalternatief/vka-algemeen, geraadpleegd op 4-2-2022).*

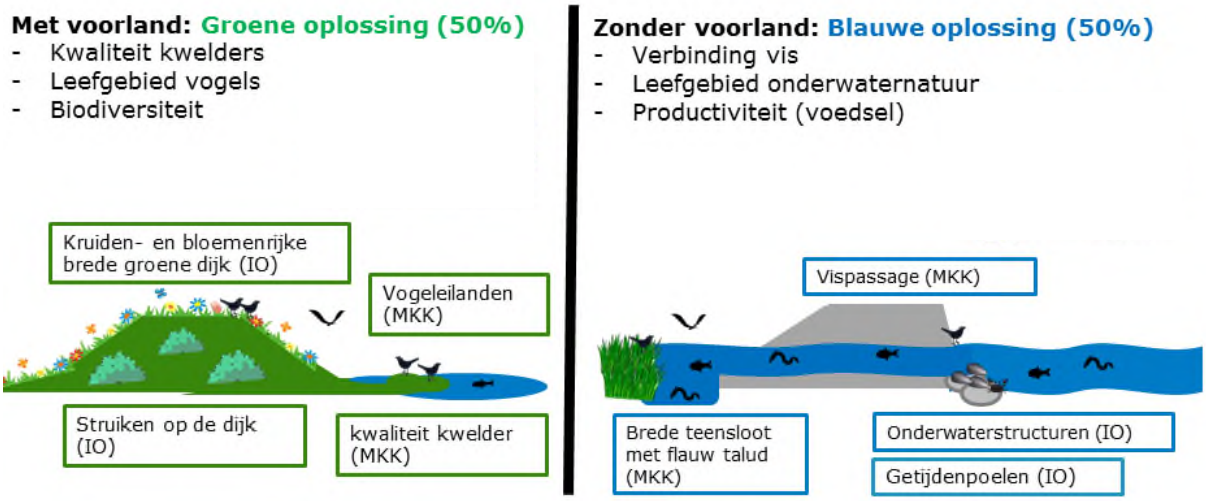
Het doel is dat alle initiatieven deel uitmaken van de groene of blauwe oplossing om tot het verzachten van de randen van het wad te komen. De keuze voor een groene of blauwe oplossing hangt onder andere af van de aanwezigheid van stabiel, hoog voorland en de keuze van Wetterskip Fryslân voor bepaalde dijkversterkingsvarianten in het voorkeursalternatief (VKA; **Figuur 1**; Bijman et al., 2021). Daar waar stabiel hoog voorland aanwezig is, gaat de voorkeur naar een brede groene dijk (de zachte oplossing) en kiest de PAGW voor de groene oplossing (initiatieven met name ten behoeve van biodiversiteit, kwelders en vogels; **Figuur 2**). Daar waar het water aan de teen van de dijk staat, krijgt de harde variant de voorkeur in het VKA (de harde oplossing) en kiest de PAGW voor de blauwe oplossing (initiatieven met name ten behoeve van productiviteit (voedselbeschikbaarheid), onderwaternatuur en vis; **Figuur 2**). Sommige initiatieven in het achterland kunnen zowel in het kader van de groene of blauwe oplossing gerealiseerd worden.

NB: Initiatieven ten behoeve van uitbreiding van het voorland, vallen in eerste instantie niet onder een groene of onder een blauwe oplossing. Dit omdat er op die plekken te weinig voorland is voor de dijkversterking om te kunnen kiezen voor een zachte oplossing en er dus ook (te) weinig ruimte is voor de PAGW om een groene oplossing te realiseren. Aan de andere kant is er daar juist weer te veel voorland aanwezig voor een blauwe oplossing, omdat het water daarvoor aan de teen van de dijk moet staan. Echter, afhankelijk van de ecologische urgentie kan toch worden overwogen om deze initiatieven verder te verkennen (zie hoofdstuk 6).

4. Relatie PAGW-dijkversterking-gebiedsprocessen

De dijk is een belangrijk bindend element voor de PAGW-opgaven. Het verbindt namelijk de buitendijkse PAGW-maatregelen, de PAGW-maatregelen op, in en aan de dijk en de binnendijkse PAGW-maatregelen met elkaar; de zogenaamde groene en blauwe verbindingen. Deze opgaven in samenhang uitwerken en realiseren heeft vanuit de PAGW-opgaven bezien de voorkeur. De verwachting is ook dat met deze aanpak zowel in de uitwerking als in de realisatie daardoor werk met werk gemaakt kan worden. Met het vaststellen van het VKA door het Algemeen Bestuur van Wetterskip Fryslân (November 2021), gaat het dijkversterkingsproces de planuitwerkingsfase in. Uitgangspunt voor de PAGW is om de ecologische initiatieven zoveel als mogelijk onder te brengen bij het integrale plan van de dijkversterking. Initiatieven die niet passen binnen het dijkversterkingsproces worden elders ondergebracht. Welke dat moet zijn moet het nog te starten gebiedsproces uitwijzen.

Figuur 2 *Schets van de groene en blauwe oplossing om de randen van het wad te verzachten, met daarin de inpassingsopgaven (IO) en meekoppelkansen (MKK) voor de dijkversterking. Deze oplossingen kunnen worden doorgetrokken in het achterland en gekoppeld aan initiatieven in de gebiedsprocessen (niet weergegeven).*

Voor het totaal aan PAGW-maatregelen is het uitgangspunt om zoveel als mogelijk één oplossingsrichting PAGW voor het hele traject Koehool-Lauwersmeer op te leveren. Dit sluit aan bij de integrale projectbenadering. Echter, de faseringen van de dijkversterking en gebiedsprocessen lopen niet synchroon. Voor de PAGW is de opdracht nu om aansluiting te houden bij het dijkversterkingsproces en in te zetten op een snelle PAGW-verkenning, met het doel om in 2022 één oplossingsrichting voor de PAGW Koehool-Lauwersmeer vast te stellen dat zowel de ecologische initiatieven in de dijkversterking als de gebiedsprocessen bevat. Ter borging van integraliteit in het project en het proces, de overleg- en afstemmingsstructuur en de in- en externe communicatie, is een governancestructuur opgezet door zowel Wetterskip Fryslân (in de lead voor de HWBP-opgave), Provincie Fryslân (in de lead voor de gebiedsprocessen (Fries Programma Waddenkust) en Rijkswaterstaat (namens de PAGW).

5. Uitgangspunten PAGW Koehool-Lauwersmeer

Voordat een diepgaande analyse plaatsvindt, wordt op basis van een aantal algemene uitgangspunten al een eerste filtering gemaakt in de lijst van opgehaalde ecologische initiatieven (van der Endt, 2021).

5.1 Natuur als bondgenoot

De PAGW ziet de natuur als basis en sturend principe, waarin de natuurlijke omgeving bepaalt wat op een bepaalde plek wel of niet kan. In grote lijn betekent dat PAGW-ingrepen altijd een samenwerking zijn met de natuurlijke omgeving. In de PAGW staan drie werkwijzen centraal: i) het herstellen van de natuurlijke processen, ii) het verbeteren van verbindingen tussen de grote wateren en het achterland en iii) het ontwikkelen van (eerder verloren) leefgebieden (www.pagw.nl). Wat betreft het ontwikkelen van eerder verloren leefgebieden wordt de voorkeur gegeven aan de natuurlijke ontwikkeling van buitendijkse leefgebieden. Wanneer dit echter ingaat tegen de natuurlijk processen (zie i), zal de oplossing binnendijks gezocht moeten worden.

Bezien vanuit deze doelstelling en werkwijze van de PAGW, zijn er al een aantal initiatieven die niet aan deze voorwaarden voldoen. In de lijst van ecologische initiatieven (van der Endt et al., 2021) staan 'Bufferzone van terpeneilanden' en 'verbeteren onderwaternatuur (los van de dijk)'. Deze initiatieven vallen voor de PAGW bij voorbaat af, omdat ze tegen het herstel van natuurlijke processen ingaan. Dit geldt ook voor sommige initiatieven ter bevordering van kwelderuitbreiding. Echter, afhankelijk van de ecologische urgentie kan toch worden overwogen om deze initiatieven verder te verkennen (zie hoofdstuk 6).

5.2 Grootschalige zoet-zout verbindingen met brakke overgangszones

Met uitzondering van het Eems-Dollard estuarium, zijn permanente zoet-zout verbindingen met brakke overgangszones grotendeels verdwenen langs de Nederlandse Waddenkust (Waddenacademie, 2020). Voor het herstel van zoet-zout overgangen is er ecologische urgentie. Het

is daarom vastgesteld als kernopgave in het Natura2000 beheerplan Waddenzee (Ministerie Infrastructuur en Milieu – Rijkswaterstaat Noord-Nederland, 2016). Grote zoet-zout overgangen bieden allerlei gradiënten van zoet naar zout, dynamisch naar rustig, zandig naar slibrijk, laag naar hoog, nat naar droog en van helder water naar troebel water, waardoor ze een reeks van leefgebieden vormen waarin allerlei soorten leven (A. Oost, Staatsbosbeheer 2022). Grote migrerende vissen zoals fint en de rivierprik (habitatrichtlijnsoorten) zullen profiteren van het herstellen van open estuariene verbindingen, mits deze groot genoeg zijn. De wateren in de Friese poldergebieden zijn niet geschikt voor deze soorten, maar meer geschikt voor kleinere soorten als driedoornige stekelbaars, spiering en bot, deels weer voedsel voor vogels (Waddenacademie 2020; Gotjé en van der Endt, 2021).

De mogelijkheid tot het verbeteren van het ecosysteem Waddenzee door zoet-zout verbindingen met brakke overgangszones is uiteengezet door A. Oost (Staatsbosbeheer, 2022). Uit zijn analyse blijkt dat grootschalig herstel van een grootschalige estuariene gradiënt mogelijk is bij het IJsselmeer en in de Lauwersmeer, maar dat het moeilijk zal zijn in het Amstelmeer. In de Westerwoldse Aa is door de lange estuariene gradiënt die al aanwezig is in de Eems-Dollard een complete estuariene gradiënt te realiseren (A. Oost, Staatsbosbeheer 2022). Ook in het project Holwerd aan Zee wordt gedacht aan een zoet-zout overgang. Deze overgang kan echter niet worden aangemerkt als een grootschalige zoet-zout verbinding, omdat het een bijdrage is aan het lokale ecosysteem, waarin een licht brakke baai worden toegevoegd aan het Waddengebied (A. Oost, Staatsbosbeheer, 2022). Ook brakke overgangszones (op kleinere schaal) hebben een ecologische meerwaarde, omdat deze veelal ontbreken aan de Waddenkust en een leefgebied vormen van een aantal bijzondere soorten die in dit soort omstandigheden kunnen leven (Koopmans et al., 2018).

Gezien de klimaatverandering met gevolgen voor waterhuishouding (grillige afvoer) moeten keuzes gemaakt worden welke estuariene overgangen mogelijk zijn. De PAGW verkent de mogelijkheden voor een zoet-zout overgang in de kustzone van Noord-Nederland, zowel vanuit het project PAGW Koehool-Lauwersmeer als de PAGW Haalbaarheidsstudie Grootschalige Verbindingen. De PAGW Haalbaarheidsstudie Grootschalige Verbindingen heeft uitgewezen dat het Lauwersmeer de meeste potentie biedt voor een grootschalige zoet-zout gradiënt. Daarnaast blijkt uit de ontwerpsessies dat er nog een kans ligt voor een zoet-zoutgradiënt aan de westzijde van het Lauwersmeer (ten oosten van Paesens-Aldyk-Bantpolder). Deze laatste kans moet in de gebiedsprocessen nader verkend worden en kan daarmee mogelijk deel gaan uitmaken van de grootschalige zoet-zout overgang bij het Lauwersmeer.

Vanwege de hier bovengenoemde inhoudelijke redenen richt het project PAGW Koehool-Lauwersmeer zich niet verder op grootschalige zoet-zout overgangen op het traject Koehool-Lauwersmeer. De PAGW Haalbaarheidsstudie Grootschalige Verbindigen richt zich op de grootschalige zoet-zout verbinding bij het Lauwersmeer. In de gebiedsprocessen moet wel aandacht komen voor de kansen voor een zoet-zout overgang in het gebied Paesense-Aldyk-Bantpolder dat net buiten het plangebied van de dijkversterking, dus buiten de scope van PAGW Koehool-Lauwersmeer, valt, maar waarvoor wel kansrijke initiatieven zijn opgehaald in de verkenning. Deze initiatieven moeten ondergebracht worden in de toekomstige plannen van de grootschalige zoet-zout verbinding Lauwersmeer. Het project PAGW Koehool-Lauwersmeer richt zich op kleinschaligere visverbindingen met overgangszones die zowel binnen en buitendijks kunnen liggen. Kleinere vissoorten (driedoornige stekelbaars, bot, glasaal en spiering) met relatief korte migratieafstanden (enkele honderden meters) kunnen hiervan profiteren. Voor sommige van deze vissoorten zijn ook doelstellingen, zoals de aal. Daarnaast zijn deze kleine soorten belangrijk voor het voedselweb, omdat ze als voedsel voor sommige vogels dienen waar ook beleidsdoelstellingen voor zijn. Wel moeten er voor vispassages met kleinschalige overgangszones mitigerende maatregelen worden getroffen zodat er geen effect is op de binnendijkse verzilting (Regionaal Waterprogramma, Provincie Fryslân).

Samenvattend: Uit de PAGW Haalbaarheidsstudie Grootschalige Verbindingen blijkt dat een grootschalige zoet-zout verbinding bij het Lauwersmeer het meest bijdraagt aan het ecologisch doelbereik. Daarom wordt er op het traject Koehool-Lauwersmeer niet ingezet op een grootschalige zoet-zout verbinding. Wel wordt er ingezet op vispassages met kleinschalige overgangszones, omdat deze bijdragen aan de populaties van kleine vissen (spiering, bot, driedoornige stekelbaars, glasaal), waar ook doelstellingen voor gelden en die een belangrijke bijdrage leveren aan het voedselweb. Tussen het Lauwersmeer en het plangebied van Koehool-Lauwersmeer (het gebied Paesense-Aldyk-Bantpolder) ligt nog een kans voor een grootschalige zoet-zout gradiënt, welke in de toekomst mogelijke deel uit gaat maken van het projectgebied bij het Lauwersmeer (als onderdeel van de derde tranche PAGW). PAGW vraagt daarom aandacht voor dit gebied in het kader van de gebiedsprocessen van het Fries Programma Waddenkust.

5.3 Klimaatadaptieve landschappen

Klimaatadaptieve landschappen (of waterkerende landschappen) zijn bijvoorbeeld dubbele dijken (met wisselpolders) en brede groene dijken met voorland. Deze klimaatadaptieve landschappen geven ruimte aan de Waddenzee, zorgen voor leefgebieden voor vogels en vis, en dragen bij aan productiviteit en biodiversiteit, waardoor ze een grote bijdrage hebben aan de toekomstbestendigheid van het ecosysteem (Gotjé en van der Endt, 2021). De ecologische bijdrage van klimaatadaptieve landschappen komt daarmee overeen met de doelstellingen van de PAGW en zijn daarom uiterst geschikt om de randen van het wad te verzachten.

Binnen het project PAGW Koehool-Lauwersmeer houden we oog voor deze klimaatadaptieve landschappen. Op basis van de gebiedsprocessen moet duidelijk worden of er beschikbare grond en draagvlak is voor dit type initiatieven. Wanneer dat niet het geval is binnen de termijnen van het project, zal het niet mogelijk zijn om klimaatadaptieve landschappen binnen het huidige project PAGW Koehool-Lauwersmeer te realiseren en moet een transitietraject worden afgesproken wanneer wel tot realisatie kan worden overgegaan.

Het advies is om in de gebiedsprocessen op strategisch niveau te kijken hoe grondposities verworven kunnen worden om in de toekomst de inpassing van klimaatbestendige landschappen mogelijk te maken. Hier wordt ook vanuit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging (in oa. Spoor IV en V) naar gekeken, en zullen in de komende tijd beslissingen over genomen moeten worden (pers. comm., Bas Bijl, Waddenvereniging). Aankoop van grond is een taai proces en het zal vaak onmogelijk zijn om in één keer de benodigde grond te verwerven. Door grond aan te kopen kan in de toekomst mogelijk geruild worden. Dat betekent dat niet alleen naar grond direct achter de dijk gekeken moet worden, maar breder in het hele achterland (volgens het ruilverkaveling principe). Daarnaast is het van belang in het gebiedsproces na te gaan of er draagvlak kan worden gevonden.

Dubbele dijk concepten

Typische klimaatadaptieve landschappen zijn dubbele dijken (met wisselpolders). De bouwsteen 'dubbele dijk concepten' (**Tabel 1**) berust op de situatie waar een dijk achter de primaire kering ligt, waarbij er in het tussengebied ruimte is voor een brakwatersysteem en er met behulp van een doorlaatmiddel een (controleerde) getijdendynamiek kan worden gerealiseerd (Gotjé en van der Endt, 2021). Dit biedt paaiplaatsen voor vis en foerageer-, rust, en broedgebied voor vogels (Gotjé en van der Endt, 2021) en geeft een impuls aan de lokale diversiteit en productiviteit. Water met sediment kan bij hoogwater naar binnenstromen en sediment wordt geleidelijk afgezet tussen de twee dijken. Het binnendijkse kleigebied (de wisselpolder) groeit door deze gestuurde opslibbing mee met de zeespiegelstijging. Over tijd kan deze grond worden afgegraven en worden gebruikt voor verschillende doeleinden, zoals dijkversterkingen, waardoor op termijn een meer circulair systeem kan ontstaan (van Belzen et al., 2021). Wanneer het gebied niet afgegraven wordt en als slibdepot gebruikt wordt, kan het gebied blijvende natuurgebied opleveren en tevens als brede verhoogde waterveilige overgang tussen land en zee dienen (pers. comm. B. Bijl, Waddenvereniging).

Het moet wel opgemerkt worden dat de buitenste kleischil van Noord-Friesland over het algemeen vrij hoog ligt ten opzichte van de zeespiegel. Wisselpolderachtige oplossingen moeten daarom inhoudelijk met zorg gekozen worden. Voor de landbouw is dit gebied in de huidige vorm van groot belang voor de aardappelteelt, door de bodem en het water, maar ook vanwege weinig ziektekiemen door de schone lucht (pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân). Met name laaggelegen polders met een hoog verziltingsrisico lijken geschikt voor wisselpolders, zeker als in dit gebied al oude dijken liggen. In de ontwerpsessies zijn meerdere initiatieven voor dubbele dijk concepten ingediend. Het gaat het om locaties Westhoek en bij Holwerd (Holwerd aan Zee en tussen Holwerd en Ternaard), en bij Alddyk. Deze locaties worden in hoofdstuk 6 inhoudelijk geanalyseerd. Ook ten westen en oosten van het plangebied liggen mogelijk kansen voor dit type klimaatadaptieve landschappen. Deze initiatieven kunnen in de toekomst worden ondergebracht in andere programma's (zoals het Programma Harlingen en Fries Programma Waddenkust) en projecten, waar PAGW mogelijkerwijs ook een rol in speelt.

Brede groene dijk

Op hoofdstukken 2, 4 en 7b is de brede groene dijk de voorkeursvariant voor de dijkversterking. Vanwege de voorkeur voor de brede groene dijk, gaat de PAGW op dit traject voor de groene oplossing. De vergunbaarheid voor de brede groene dijk is een uitdaging voor alle gebiedspartijen, omdat buitendijks versterken op dit traject de voorkeur krijgt in het VKA van de dijkverbetering (Bijman et al., 2021) en de huidige dijk in Natura2000-gebied (de Waddenzee) uitgebreid moet

worden om versterkt te worden. Binnendijkse uitbreiding heeft echter voor de PAGW de voorkeur, omdat ruimte voor de Waddenzee behouden moet worden, wat ook een positief effect zal hebben op de vergunbaarheid vanuit de Wet natuurbescherming. Buitendijkse uitbreiding is alleen wenselijk als dit vergunbaar is en vanuit de ecosysteembenadering een netto ecologische meerwaarde kan bieden op het traject.

Op dit moment blijkt dat het plan, zoals dit er nu ligt, niet vergunbaar is vanuit de Wet natuurbescherming. Daarom werkt Wetterkip Fryslân samen met andere partijen (waaronder de PAGW) aan een natuurinclusief plan ('Ecologisch perspectief Friese Waddenkust') waarin de brede groene dijk een plek krijgt. Dit plan gaat verder dan het implementeren van de inpassingsopgaven *'Kruidenrijke vegetatie op de dijk'* en *'Struiken op de dijk'* (**Tabel 1**). Wat de PAGW betreft zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk (zie wat er op de Afsluitdijk gebeurt) de standaard moeten zijn op dijktrajecten waar nu gras is, ter bevordering van de biodiversiteit. Mogelijkerwijs spelen de PAGW-meekoppelkansen die zijn benoemd in het voorkeursalternatief van de dijkversterking (**Tabel 1**; Bijman et al., 2021) ook een rol in dit natuurinclusieve plan.

Door natuur op de dijk te verrijken kan productiviteit en diversiteit toenemen, kunnen barrières worden weggenomen of beter worden geïntegreerd in het omliggende landschap waardoor de omvang en de verbondenheid van leefgebieden toeneemt (Gotjé en van der Endt, 2021). Zo kan de dijk meer als een groene corridor gaan functioneren, in plaats van een harde barrière (Gotjé en van der Endt, 2021). Dit sluit aan bij de eerste kernopgave van Natura2000 waarin behoud en herstel van landschappelijke samenhang en interne compleetheid centraal staat (Ministerie van Infrastructuur en Milieu – Rijkswaterstaat Noord-Nederland, 2016).

Op dit moment zijn dit slechts ideeën. Wat het natuurinclusieve plan daadwerkelijk wordt moet blijken uit het proces dat aankomend jaar (2022) onder regie van Wetterskip Fryslân plaatsvindt. Het advies is om de Provincie vroegtijdig bij deze plannen te betrekken, omdat het natuurinclusieve plan mogelijk een groot effect heeft op de inrichting van Fryslân Bûtendyks. De Provincie Fryslân en Gemeente Noard-east Fryslân voeren op dit moment verkennende gespreken met de grondeigenaren, waarbij het opnieuw opbouwen van vertrouwen een belangrijke factor is (pers. comm. R. van Bodegom, Provincie Fryslân en [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân). De Provincie kan via die weg input leveren op de plannen vanuit het gebied, maar moet daarvoor wel op de hoogte zijn van de plannen van 't Wetterskip.

5.4 Beheermaatregelen

De PAGW is een maatregelenprogramma gericht op realisatie. In de lijst met ecologische initiatieven staan ook algemene beheermaatregelen genoemd als 'Minder maaien op de dijk (gehele dijktraject)', 'Loslopende honden beperken (gehele dijktraject)' en 'concentreren recreatieve infrastructuur (dijkvakken 2-4)'. Daarnaast zou begrazing met vee een mogelijke beheermaatregel kunnen zijn. Dit kunnen belangrijke maatregelen zijn die bijdragen tot het succes van een leefgebied, echter omdat de PAGW een uitvoeringsprogramma is, vallen deze initiatieven voor de PAGW af. Het is wel belangrijk dat deze initiatieven geagendeerd worden in de gebiedsprocessen en de dijkversterking, om zo straks op de juiste locatie, bij de juiste beheerder, een plek te kunnen krijgen. Belangrijk daarbij is ook om rekening te houden met andere gebiedsinitiatieven die bijvoorbeeld (deels) gericht zijn op recreatie (bijv. Op paad lâns it Waad en Holwerd aan Zee). In de gebiedsprocessen moeten overlappende/schurende initiatieven in beeld komen en een passende oplossing, bijv. in de vorm van beheermaatregelen, gezocht worden.

Het initiatief 'Ganzendruk binnendijks verwijderen door aanleg natuur buitendijks' is ook ingediend, met een onduidelijke referentie naar de locatie. Omdat dit meer een gevolg van een mogelijke maatregel is en de locatie onduidelijk, valt dit initiatief voor de PAGW af.

6. Ecologische initiatieven in de deelgebieden van dijkversterking en de aanpalende gebiedsprocessen.

Wetterskip Fryslân bereidt op dit moment vier deelgebieden voor om de dijkversterking in het gebied integraal aan te pakken (**Figuur 1**). De PAGW ziet de dijk als het bindende element om verbindingen (groen en blauw) te realiseren en de randen van het wad te verzachten. Daarom zet PAGW in om deze vier dijkvakken in samenhang met de gebiedsprocessen uit te werken en te realiseren. In deze notitie worden voor elk deelgebied de bestaande knelpunten in de Waddenzee geanalyseerd zoals deze benoemd zijn in de systeemrapportage (Gotjé van der Endt, 2021). Deze knelpunten zijn vastgesteld op basis van een integratie van de huidige (2021) doelstellingen van Natura2000 Waddenzee, Kaderrichtlijn Water (KRW; binnen- en buitendijks) en de PAGW (Gotjé van der Endt, 2021). Hoe het opheffen van de knelpunten specifiek bijdraagt aan de specifieke doelstellingen van

N2000, KRW en PAGW staat beschreven in de systeemanalyse Waddenkust (Gotjé en van der Endt, 2021). De knelpunten die benoemd staan in de systeemanalyse zijn:

1) *verruigde kwelders;*
2) *het tekort aan rustbiotoop/broedgebied vogels;*
3) *voedseltekort voor vogels/achteruitgang onderwaternatuur;*
4) *het ontbreken van vismigratie (zoet-zout) verbinding en fysische gradiënten, en*
5) *de hoge mate van vertroebeling/hoge bodemdynamiek*

Met name over het eerste knelpunt 'verruigde kwelders' is nog veel discussie onder beheerders of dit knelpunt inderdaad speelt op het traject Koehool-Lauwersmeer, en zo ja, waar dan. Hier moet aandacht voor komen in de gebiedsprocessen en nog lopende/geplande studies en analyses (hoofdstuk 1) moeten hierop nauwkeurig worden gevolgd. Wanneer blijkt dat het knelpunt bestaat, kan er voor diverse oplossingsrichtingen gekozen worden om de kwaliteit bestaande kwelders te verbeteren, variërend van lokaal begrazingsbeheer tot het afgraven van een kwelder (zoals bij de Terp fan de Toekomst is gedaan). Het 'hoe' (de oplossingsrichting) komt aan bod in de planuitwerking.

Wat betreft het laatste knelpunt worden o.a. het verwijderen van civiele werken en het beperken van bodemberoerende activiteiten (visserij en baggeren) benoemd als mogelijke oplossingsrichtingen (Gotjé van der Endt, 2021). Deze vallen niet binnen de scope van het project PAGW Koehool-Lauwersmeer. Oplossingen waarbij gebruik wordt gemaakt van natuurlijke slibinvang, bijvoorbeeld met dubbele dijken in combinatie met wisselpolders of door het afgraven van een kwelder, vallen wel binnen de mogelijkheden (Gotjé van der Endt, 2021). Wel moet goed onderzocht hoe deze oplossing past binnen de grootschalige dynamiek van de Waddenzee. Een natuurlijke slibinvang geeft ook invulling aan andere knelpunten en wordt in het kader van al deze knelpunten verder besproken.

Om de knelpunten op te lossen worden in de systeemanalyse (Gotjé van der Endt, 2021) diverse oplossingsrichtingen benoemd die grotendeels overeenkomen met de lijst van ecologische initiatieven (van der Endt, 2021) die is opgehaald tijdens de verkenning van de dijkversterking. Op basis van de beschikbare vakliteratuur en gebiedskennis wordt in deze notitie een analyse gemaakt op welke initiatieven de PAGW per deelgebied inhoudelijk wil inzetten (het wat, het waar en het waarom) en welke initiatieven inhoudelijk afvallen. Sommige initiatieven richten zich niet direct op knelpunten, maar leveren wel een sterk aandeel aan biodiversiteit, productiviteit, connectiviteit en leefgebieden (beoordelingskader PAGW) en worden zodoende toch meegenomen.

6.1 Deelgebied 1: Koehool-Zwarte Haan (dijkvak 1)

6.1.1 Blauwe oplossing

Op dit deeltraject krijgt de harde variant de voorkeur in het VKA van de dijkversterking (**Figuur 1**; Bijman et al., 2021). Dat betekent dat de initiatieven 'hard substraat op de dijk', 'getijdenpoel in steenbestortingen', 'gebruik basaltzuilen' en 'hard substraat voor de dijk' meegaan als inpassingsopgaven op dit dijktraject (**Figuur 2**, **Tabel 2**). De inpassingsopgaven 'Kruidenrijke vegetatie op de dijk' en 'Struiken op de dijk' (**Tabel 2**) zouden eventueel op dit traject toegepast kunnen op het deel waar nu gras aanwezig is, maar zijn voor de PAGW echter niet een hoofdmaatregel in de blauwe oplossing voor het oplossen van de genoemde Waddenzee knelpunten. Dat betekent echter niet dat PAGW onwelwillend staat tegenover deze initiatieven. Volgens de PAGW zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk de standaard moeten zijn op dijkdelen waar nu grasbedekking is (ter bevordering van de biodiversiteit), die samen met andere gebiedspartners opgepakt zou kunnen worden.

6.1.2 Knelpunt 1: Verruigde kwelders

Bij de Westhoek ligt een kleine kwelder met een kleine zone pioniervegetatie en een groter deel hoge kwelder vegetatie. De kwelder is deels verruigd, maar de kwelder is erg klein en daarom minder geschikt voor initiatieven zoals het terugbrengen van kwelderdynamiek. Initiatieven hiertoe zijn ook niet ingebracht in ontwerpsessies. Daarnaast schermt de hoge vegetatie de hoogwatervluchtplaats (HVP) voor vogels af tegen verstoring door mensen die op de dijk lopen en fietsen (Ens et al., 2021), dus heeft de hoge vegetatie een toegevoegde waarde voor vogels om rust te creëren. Ook kan de een zone riet op de kwelder zelf ook een ecologische functie hebben voor bijvoorbeeld broedende blauwborsten en allerlei zangvogels op trek en in de winter (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea).

Wel is het mogelijk om pionierskwelders aan te leggen, een andere maatregel die door Gotjé en van der Endt (2021) is geïdentificeerd als oplossingsrichting. De initiatieven 'foerageerplekken Zwarte Haan', 'uitbreiding kwelder Westhoek' en '(Dubbele dijk) PAGW-maatregelen polder Westhoek'

dragen hieraan bij. Echter, het gebied ten westen van Zwarte Haan (incl. Westhoek) slibt van nature al op (van Duijn en Dijkema, 2012), wat betekent dat de kwelder zich naar verwachting op een natuurlijke manier zal ontwikkelen. Het de vraag of dit ook daadwerkelijk gebeurd, aangezien het gebied gezien de noordelijke oriëntatie richting ook is blootgesteld aan de natuurlijke dynamiek. Waar al kwelder aanwezig is of waar van nature al sedimentatie plaatsvindt, moeten geen ingrepen gedaan worden om de natuurlijke kwelderontwikkeling te verstoren (van Duin en Dijkema, 2012). Dit komt overeen met de doelstelling van de PAGW om de natuurlijke processen te herstellen. Door deze processen hier de ruimte te geven, kan vanzelf een kwelder (en leefgebied voor vogels en andere soorten) ontstaan. Met beheermaatregelen kan vervolgens bijgestuurd worden.

Conclusie: geen inzet PAGW.

Tabel 2 *Selectie van ecologische initiatieven voor deelgebied 1. Samengesteld op basis van de lijst van initiatieven voor dijkvak 1 (van der Endt, 2021 (pp 81-92). Doelbereik = relatieve bijdrage aan beleidsdoelstellingen en ambities (hoe meer *, hoe hoger het ecologisch doelbereik). Inspanning = relatieve investering (€€€€€ = 10.000-100.000 kEuro, €€€€ = 1.000-10.000 kEuro, €€€ = 100-1.000 kEuro, €€ = 10-100 kEuro, € = tot 1 kEuro. Selectie = valt af op inhoudelijke analyse of gaat verder als PAGW-initiatief in de dijkversterking (Dijk) of in het gebiedsproces (Gebied).*

Initiatieven	**Dijk-vak**	**Doel-bereik**	**In-spanning**	**Selectie**	**Motivatie (verwijzing tekst)**
(Dubbele dijk) PAGW maatregelen polder Westhoek	1	******	€€€€€	Valt af	Andere oplossingsrichtingen beter voor knelpunten 1, 4 en 5 (6.1.2, 6.1.5, 6.1.6)
Overgangszone	1	****	€€€€	Valt af	Overgangszone bij het Lauwersmeer (5.4)
Uitbreiden kwelder Westhoek	1	**	€€€€	Valt af	Tegen natuurlijke dynamiek in (5.1/6.1.2)
Kleiwinning binnendijks	1	**	€€€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.1.3)
Brede teensloot met flauw talud	1	**	€€€€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.1.5)
Hard substraat op dijk	1	*	€€€	Dijk	Onderdeel blauwe oplossing (6.1.2); Oplossingsrichting knelpunt 3 (6.1.4)
Kruidenrijke vegetatie op dijk	1	*	€€	Valt af	Geen onderdeel blauwe oplossing (6.1.1)
Foerageerplekken Zwarte Haan	1	*	€€€€	Valt af	Tegen natuurlijke dynamiek in (5.1/6.1.2)
Getijdenpoelen in teenbestorting	1	*	€	Dijk	Onderdeel blauwe oplossing (6.1.2); Oplossingsrichting knelpunt 3 (6.1.4)
Natuurvriendelijke onderwaterbekleding Kouwe Faert	1,2	*	€€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.1.5)
Gebruik basaltzuilen (basaltdeklaag)	1	*	€€€	Dijk	Onderdeel blauwe oplossing; Oplossingsrichting knelpunt 3 (6.1.4)
Verbeteren van onderwaterstructuur (los van de dijk)	1	*	€€	Valt af	Onderdeel blauwe oplossing; Oplossingsrichting knelpunt 3 (6.1.4)
Struiken op de dijk	1	*	€€	Valt af	Geen onderdeel blauwe oplossing (6.1.1)

6.1.3 Knelpunt 2: Tekort aan rustbiotoop/broedgebied vogels

Uit een HVP-analyse van Folmer et al. (2021) blijkt dat het gebied Koehool-Westhoek-Zwarte Haan uiterst geschikt is voor vogels, omdat er veel voedsel (bodemdieren) op de wadplaten langs dit deel van het dijktracé beschikbaar is. De voedselbeschikbaarheid voor visetende vogels is niet meegenomen in deze studie en vormt nog een kennisleemte, die op grotere schaal in het Swimway project (in samenwerking met het project Wij & Wadvogels) wordt onderzocht. Het grote probleem van de HVP's op deze locatie zijn verstoring door menselijke activiteiten (fietsers, wandelaars met honden), waardoor met name met hoogwater vogels geen plek hebben om rustig te overtijen (Ens et al., 2021, Folmer et al., 2021).

Folmer et al. (2021) adviseert daarom om delen van de kwelder af te sluiten en/of te zoneren. Ens et al. (2021) raadt) aan om 1) absolute rust te creëren op dijkvakken bij hoogwater, zodat vogels niet uit hoeven te wijken bij hoge waterstanden; 2) hoge vegetatie op de kwelder te handhaven (en niet te beweiden) om te dienen als natuurlijke verstoringsbuffer tussen de HVP op het wad en de mensen op de dijk en 3) het kwelderpad af te sluiten bij hoogwater (of minimaal borden te plaatsen tegen betreding). Deze actie is reeds in gang gezet bij Westhoek vanuit het project 'Wij en Wadvogels' (pers. comm. [redacted], Gemeente Waadhoeke).

Ook kunnen er binnendijks HVP's gecreëerd worden. De Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology (zie hieronder) beveelt bijvoorbeeld aan om op delen van de kust waar niet of nauwelijks kwelders zijn, kleiputten te graven en de zone 8-10 ha eromheen ecologisch in te richten (Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology, 2021). De op het wad foeragerende vogels kunnen hier dan overtijen. De bouwsteen 'kleiwinning binnendijks' is zowel tijdens ontwerpsessies van de gebiedsopgave als bij ecologie opgehaald. Een bijkomend voordeel van kleiputten is dat de vrijgekomen grond meteen gebruikt kan worden in de dijkversterking en dat de kleiputten ook kunnen dienen als zoetwateropslag. Wel moet hier onderzoek gedaan worden of kleiputten de verzilting niet verergeren, zodat een toename van verzilting voorkomen wordt (Regionaal Waterprogramma, Provincie Fryslân). Daarnaast kan het initiatief '(Dubbele dijk) PAGW-maatregelen polder Westhoek' bijdragen aan rustgebied voor vogels. In de systeemanalyse wordt echter aangeraden om vooral te focussen op reeds verzilte gebieden en deze voor vis en vogels in te richten (Gotjé en van der Endt, 2021). De polder Westhoek is momenteel niet verzilt, omdat deze relatief hoog gelegen is. Uit ontwerpsessies blijkt dat de meer oostelijk gelegen polder wel verzilt is, waardoor deze locatie mogelijk geschikt zou zijn voor het graven van kleiputten, die uiteindelijk kunnen dienen als natuurlijke plas met broedeilanden. Ook hier zou onderzoek gedaan moeten worden of de kleiputten de verzilting niet verergeren.

Conclusie: PAGW zet in op binnendijkse waterplassen met (broed)eilanden, tevens dijkputten en zoetwateropslag (met in acht name van verziltingsrisico) en adresseert de noodzaak voor zonering van menselijke activiteiten op kwelder Westhoek.

6.1.4 Knelpunt 3: Voedseltekort voor vogels/achteruitgang onderwaternatuur
Een verbetering van de onderwaternatuur kan worden behaald met de initiatieven 'getijdenpoelen', 'hard substraat op de dijk' en 'gebruik basaltzuilen'. Deze initiatieven kunnen alleen ingezet worden op locaties waar geen voorland aanwezig is, zoals op dit traject het geval is. Echter, vanwege de natuurlijke opslibbing die in dit gebied plaatsvindt (van Duijn en Dijkema, 2012) is er een risico van sedimentatie van deze onderwaterstructuren, met name de getijdepoelen (van der Endt, 2021). Mogelijkerwijs kunnen deze onderwaterstructuren op hogere zones geplaatst worden, waar geen sediment komt, maar wel water. In de planuitwerkingsfase van de dijkversterking zal het risico van opslibbing verder verkend moeten worden. Mocht er een grote kans op opslibbing zijn, dan wordt het knelpunt niet opgelost met deze initiatieven op dit deeltraject en is het niet nodig om de hiervoor benodigde inspanning te leveren in de realisatiefase. Bij het inrichten van de teen van de dijk moet er tevens rekening gehouden worden met de begaanbaarheid voor jonge kuikentjes (eidereenden) en het risico voor predatie door ratten (gebaseerd op ervaringen met breuksteen bij Ameland; pers. comm. [redacted], Rijkswaterstaat). Hier is inmiddels monitoring op uitgevoerd door [redacted] van Natuurcentrum Ameland, die het risico voor eiderkuikens relativeert (pers. comm. [redacted], It Fryske Gea).

Conclusie: PAGW zet in op onderwaterstructuren op de delen van het traject waar water aan de dijk staat.

6.1.5 Knelpunt 4: Het ontbreken van vismigratie (zoet-zout) verbinding en fysische gradiënten
Op dit traject ligt al een vispassage bij Zwarte Haan (Gemaal Miedema). Er is dus al 'een voordeur' waar de vissen naar het achterland kunnen zwemmen, die momenteel goed lijkt te functioneren (pers. comm. [redacted], Wetterskip Fryslân). Voor de vissoorten driedoornige stekelbaars, glasaal, spiering en bot kan een vispassage naar het poldergebied achter de dijk direct bijdragen aan het voorplantingssucces (Gotjé en van der Endt, 2021). Een belangrijke randvoorwaarde is echter wel dat het opgroeigebied 'geschikt' is voor vis en dus dat de inrichting van de wateren aansluit bij de behoefte van de vissen (Gotjé en van der Endt, 2021). Gemaal Miedema mondt uit op de Kouwe Faert. De bouwsteen 'natuurvriendelijke onderwaterbekleding Kouwe Faert' kan gebruikt worden om dit water geschikter te maken voor vissen. In het kader van de Kaderrichtlijn Water zijn er al maatregelen in de Kouwe Faert genomen (pers. comm. [redacted], Wetterskip Fryslân). In de gebiedsprocessen moet naar voren komen of hier nog verder aan kan worden bijdragen.

Ook de 'brede dijksloot met flauw talud' (**Tabel 2**) kan op de Kouwe Faert aangesloten worden, tezamen met eventuele kleiputten die in dit gebied worden gegraven ten behoeve van rustbiotoop voor vogels (knelpunt 2). Hierdoor wordt de vismigratie in het achterland doorgetrokken en alle wateren die aansluiten op de vispassage visvriendelijk gemaakt. Deze aangrenzende waterwegen zouden kunnen worden opgenomen in Natuurbeheerplannen zodat agrarische collectieven hier gesubsidieerd natuurbeheer (ANLb = Agrarisch Natuur-en Landschapsbeheer) kunnen gaan toepassen ten goede van de waterkwaliteit. Dit zou bijvoorbeeld kunnen met beheerpakketten als 'Ecologisch Slootschonen', 'Rietzoom beheer' of 'Natuurvriendelijke oever' (www.bij12.nl). Deze beheerpakketten dragen bij aan het leefgebied voor vis (paai- en opgroeigebied) en

voedselvoorziening van vogels (bijv. lepelaars die op driedoornige stekelbaars foerageren). Naast het ANLB biedt ook het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) opties. Vanaf 2023 wordt ook bij deze (reguliere inkomenssteun) de focus meer gelegd op een verplicht gedeelte natuurbeheer, maar de precieze kaders voor dit beleid worden op dit moment nog ontwikkeld. Tijdens het gebiedsproces zou geïnventariseerd kunnen worden welke overheidsinstrumentaria er nog meer beschikbaar zijn om te zorgen dat het (agrarisch) beheer langs de randen en de 'achterlanden' van de gebieden zo goed mogelijk op orde wordt gehouden. Dit past ook in de visie van het Ministerie LNV om de transitie van intensief agrarisch ondernemen naar het zogenaamde 'Natuurinclusieve landbouw' te willen bevorderen.

Aan het herstel van fysische gradiënten kunnen de initiatieven 'overgangszone' en '(Dubbele dijk) PAGW-maatregelen polder Westhoek' (**Tabel 2**) bijdragen. De algemene inhoudelijke strategie is dat we inzetten op grootschalige zoet-zout overgangen bij het Lauwersmeer, maar niet op het traject Koehool-Lauwersmeer (hoofdstuk 5.2). Wel is het traject Koehool-Lauwersmeer geschikt voor kleinschalige vispassages. Echter, in dit deelgebied zijn aan weerszijden van deze polder al twee vispassages (bij Koehool en Zwarte Haan) te vinden. De noodzaak voor een nieuwe visverbinding in dit deelgebied is dus niet zo groot. PAGW acht het daarom van groter belang om te investeren in (de optimalisatie) van huidige visverbindingen in dit deelgebied.

Conclusie: PAGW-onderzoek naar verbeteringen in het binnendijks watersysteem achter gemaal Miedema voor leefgebied vis en optimaliseren vispassage.

6.1.6 Knelpunt 5: Hoge mate van vertroebeling/hoge bodemdynamiek
Sinds de jaren '30 is er door de aanleg van de Afsluitdijk een gestage toename te zien van de hoeveelheid slib langs de Friese Waddenkust tussen Harlingen en Zwarte Haan. Dat betekent dat dit mogelijk een goede locatie is om slib in te vangen in een wisselpolder. De constante slibstroom van west naar oost betekent dat de wisselpolder volgens het natuurlijke ritme van het getij gevoed zal worden. Het initiatief '(Dubbele dijk) PAGW-maatregelen polder Westhoek' zou daarom bij kunnen dragen aan het invangen van slib met bijkomend voordeel dat invang van slib leidt tot snelle ontwikkeling van kwelderachtige vegetatie en een ophogende kust (of bijdraagt aan het verzamelen van klei voor de volgende dijkversterking). De polder is echter relatief hooggelegen, en daarom van nature niet de meest logische plek voor een wisselpolder. De PAGW geeft daarom de voorkeur om slib in te vangen door de buitendijkse kwelder op een natuurlijke manier te laten aanslibben.

Conclusie: Geen inzet PAGW

6.1.7 Eindconclusie deelgebied 1
De inzet van de PAGW in deelgebied 1 kan op de volgende manier samengevat worden:
- Type oplossing: blauwe oplossing
- Knelpunt 1: Geen inzet
- Knelpunt 2: Inzet op binnendijkse waterplassen met (broed)eilanden, tevens dijkputten en zoetwateropslag.
- Knelpunt 3: Inzet op de verkenning van onderwaterstructuren op de delen van het traject waar water aan de dijk staat.
- Knelpunt 4: Onderzoek naar verbeteringen in het binnendijks watersysteem achter gemaal Miedema voor leefgebied vis en optimaliseren vispassage.
- Knelpunt 5: Geen inzet

Tabel 3 geeft een overzicht van de inzet van de PAGW op de ecologische initiatieven en het bijbehorende vervolgproces. Tevens blijkt uit deze analyse dat er in de gebiedsprocessen een verkenning moet komen naar de noodzaak tot zonering bij kwelder Westhoek. In 2022 loopt hiervoor een pilot vanuit het project Wij & Wadvogels. Het is belangrijk om deze pilot te blijven volgen en met het project in gesprek te blijven over een mogelijk vervolg.

6.2 Deelgebied 2: Zwarte Haan-Holwerd (dijkvakken 2, 3 en 4)
6.2.1 Groene oplossing
Op dit deeltraject krijgt de brede groene dijk de voorkeur in het VKA van de dijkversterking (Bijman et al., 2021). Op dijkvak 3 ligt al een brede groene dijk, welke begin van 2022 alsnog wordt goedgekeurd (pers. comm. [redacted], Wetterskip Fryslân). Hier zijn dus geen maatregelen nodig voor dijkverbetering, wat niet geldt voor de dijkvakken 2 en 4. Vanwege de voorkeur voor de brede groene dijk, gaat de PAGW op dit traject voor de groene oplossing. De initiatieven 'brede groene dijk-PAGW', 'kruidenrijke vegetatie op de dijk' en 'struiken op de dijk' zijn opgehaald om de brede groene dijk kwalitatief te verbeteren. Daarnaast wordt er nu ook gewerkt aan een natuurinclusief plan waar de brede groene dijk een plek in krijgt (zie hoofdstuk 5.3).

Tabel 3 *Samenvatting inzet van de PAGW in deelgebied 1.*

Initiatieven	Opmerkingen	Vervolgproces
Getijdenpoelen aan de teen van de dijk	Met inachtneming van sedimentatierisico.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Natuurvriendelijke onderwaterbekleding, incl. mogelijk: - Hard substraat op de dijk - Gebruik basaltzuilen	Met inachtneming van begaanbaarheid vogelkuikens en predatierisico ratten.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Binnentalud en brede dijksloot	Met inachtneming van visvriendelijke inrichting en aansluiting op de Kouwe Faert.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (meekoppelkans)
Doortrekken vismigratie binnendijks, - natuurvriendelijke onderwaterbekleding Kouwe Faert	Onderzoek naar verbeteren binnendijks watersysteem als leefgebied voor vis en het optimaliseren van de vispassage.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
(Broed)vogeleilanden binnendijks	In combinatie met de natuurlijke plassen.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Natuurlijke plas van kleiputten maken.	Met inachtneming van verzilte gebieden en noodzaak zoetwateropslag.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Kruidenrijke vegetatie op de dijk	Met inachtneming van het natuurinclusieve plan brede groene dijk Met inachtneming van de opmerking genoemd in 6.1.1.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (met andere gebiedspartners verder uitwerken)
Struiken op de dijk	Met inachtneming van het natuurinclusieve plan brede groene dijk Met inachtneming van de opmerking genoemd in 6.1.1.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (met andere gebiedspartners verder uitwerken)

6.2.2 Knelpunt 1: Verruigde kwelders

Langs dit traject is een hoog stabiel voorland te vinden in de vorm van de kwelders en zomerpolders van Noard-Fryslân Bûtendyks. In het kader van een grootschalig kwelderherstelprogramma is It Fryske Gea in 2001 met een proefverkweldering op het Noarderleegh gestart, waarin bijna 120 ha grote zomerpolder is uitgepolderd en is heringericht (van Duijn et al., 2019). Er zijn openingen in de zomerkade gegraven, er zijn kunstmatige kreken aangelegd, het aanwezige greppelsysteem is afgedamd en de zomerbeweiding met paarden en runderen is voortgezet (van Duijn et al., 2019). Na deze proef is een volgend verkwelderingsproject uitgevoerd op de Bildtpollen, waar in 2009 een doorbraak is gemaakt in de zomerkade en een kreek is gegraven in de zomerpolder, waarna het gebied geschikt gemaakt is voor beweiding (van Duijn et al., 2019).

Daarnaast is in 1997 is door RWS ten oosten van Holwerd een krekenproef uitgevoerd waarbij is geprobeerd het bestaand ontwateringssysteem richting een natuurlijker verloop te brengen, om meer dynamiek op de kwelder aan te brengen. Het bestaand ontwateringspatroon bleef echter in stand doordat bestaande ontwateringssysteem in de oudere/hogere kwelder door de gerijpte kweldergrond erosie bestendig was en de aangebrachte verandering (zoals afdammingen) weinig duurzaam bleken (van Duin et al., 2019). Na 2000 is een beperkt plagproject geweest aan de zuidkant van de oude geslechte zomerdijk, waarin het bestaande slotensysteem natuurlijker is gemaakt in dit gebied, wat goede resultaten opleverde (pers. comm. A. Oost, Staatsbosbeheer). Dit is nog wel in het landschap te zien maar door de snelle ophoging is ook hier sprake van verruiging (pers. comm. A. Oost, Staatsbosbeheer).

Op dit moment is het nog de vraag of de kwelders van Noard-Fryslân Bûtendijks (incl. de kwelder ten oosten van Holwerd) dermate verruigd zijn dat het een knelpunt vormt. Metingen op de proefvlakken (Friesland West (ten oosten van Zwarte Haan) en Friesland Midden (ter hoogte van Ferwert)) laten zien dat begraasde kwelders en zomerpolders niet verruigd zijn en dat er veel diversiteit te zien is (Elschot et al., 2020). Daarentegen blijkt uit metingen in de proefvakken van Friesland Oost dat de kwelder ten oosten van Holwerd deels verruigd is (Elschot et al., 2020). Er zijn geen zomerpolders in dit gebied, de kwelder heeft een matige kwaliteit (mede door weinig gerijpte

'bodem'; pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân) en wordt deels begraasd (Expertsessie brede groene dijk, 31-1-2021). Dit jaar (2022) wordt door Rijkswaterstaat een nieuwe vegetatieanalyse uitgevoerd op de kwelders en een analyse naar het dynamisch beheer van kwelders. Ook vindt dit jaar een evaluatie van het Natura2000-Beheerplan plaats. Uit bovenstaande analyses en evaluaties, tezamen met gesprekken met beheerders in de gebiedsprocessen, moet blijken welke maatregelen nodig zijn.

Tabel 4 *Selectie van ecologische initiatieven voor deelgebied 2. Samengesteld op basis van de lijst van initiatieven voor dijkvak 1 (van der Endt, 2021 (pp 81-92)). Doelbereik = relatieve bijdrage aan beleidsdoelstellingen en ambities (hoe meer *, hoe hoger het ecologisch doelbereik). Inspanning = relatieve investering (€€€€€ = 10.000-100.000 kEuro, €€€€ = 1.000-10.000 kEuro, €€€ = 100-1.000 kEuro, €€ = 10-100 kEuro, €€ = 1-10 kEuro, € = tot 1 kEuro. Selectie = valt af op inhoudelijke analyse of gaat verder als PAGW-initiatief in de dijkversterking (Dijk) of in het gebiedsproces (Gebied).*

Initiatieven	Dijk-vak	Doel-bereik	In-spanning	Selectie	Motivatie (verwijzing tekst)
Dijk om Holwerd aan Zee	4	******	€€€€€	Dijk/Gebied	In combinatie met wisselpolder verkennen (5.3/6.2.6)
Dubbele-dijk Holwerd en Ternaard	4, 5	******	€€€€€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 1 (6.2.2), 2 (6.2.3), 4 (6.2.5) en 5 (6.2.6)
Zomerdijken verwijderen	2, 3	****	€€€€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 1 (6.2.2)
Versterken dynamiek kwelders	4	****	€€€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 1 (6.2.2)
Versterken waterstructuur voor vis	4	***	€€€€	Valt af	Randvoorwaarden voldoen niet (6.2.5)
Vispassage Holwerd aan Zee	4	***	€€€€€	Valt af	Randvoorwaarden voldoen niet (6.2.5)
Brede groene dijk PAGW	2, 4	**	€€€€€	Dijk	Onderdeel groene oplossing (6.2.1)
Zilte lagunes	3	**	€€€	Valt af	Initiatief van 't Fryske Gea (6.2.3)
Uitbreiden kwelder Fryslân Bûtendyks	2, 4	**	€€€€	Valt af	Tegen natuurlijke dynamiek in (5.1/ 6.2.2)
Broedvogeiland gemaal Miedema	2	**	€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.2.3)
Broedvogeleiland gemaal de Heining	3	**	€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.2.3)
Broedeilanden binnendijks	4	**	€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.2.3)
Concentreren recreatieve infrastructuur	2-4	**	€€€	Valt af/Gebied	Beheermaatregel; wel adresseren in gebiedsproces (5.4)
Faciliteren van geulen in de kwelder	2, 3	**	€€€	Valt af	Gaat tegen natuurlijke dynamiek in (5.1/6.2.2)
Broedeilanden buitendijks	3	**	€€€€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.2.3)
Broedeiland bij pier Holwerd en buitendijks	4	**	€€€€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.2.3)
Kleiwinning binnendijks	2	**	€€€€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.2.3)
Hard substraat op dijk	2	*	€€€€	Valt af	Geen onderdeel groene oplossing (6.1.1)
Uitdiepen Ferwerter Faert	4	*	€€€€€	Valt af	Geen vismigratie (6.2.5)
Kruidenrijke vegetatie op dijk	2- 4	*	€€€	Dijk	Onderdeel groene oplossing (6.2.1)
Natuurvriendelijke oevers teensloot buitendijks	2, 3	*	€€€€€	Dijk	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.2.5)
Getijdenpoelen in teenbestorting	2	*	€	Valt af	Geen onderdeel groene oplossing (6.2.1)
Verbeteren onderwaterstructuur (los van de dijk)	2-4	*	€€	Valt af	Gaat in tegen natuurlijke dynamiek (5.1)
Gebruik basaltzuilen (basaltdeklaag)	2-4	*	€€€€	Valt af	Geen onderdeel van de groene oplossing (6.2.1)
Struiken op de dijk	2-4	*	€€	Dijk	Onderdeel groene oplossing (6.2.1)
Hard substraat op dijk	4	*	€€€	Valt af	Geen onderdeel van de groene oplossing (6.2.1)

Als blijkt dat dit nog steeds een knelpunt is, zijn er verschillende oplossingsrichtingen te kiezen. De initiatieven 'versterken dynamiek kwelders', 'zomerdijken verwijderen', 'meegroeien zomerpolders' en 'faciliteren van geulen in de kwelder' (**Tabel 4**) zijn voorbeelden van deze oplossingsrichtingen.

Daarvan heeft het 'faciliteren van geulen in de kwelder' niet direct de voorkeur van de PAGW omdat dit tegen de natuurlijke dynamiek ingaat. Het herstellen van de natuurlijke dynamiek is juist een doelstelling van de PAGW (zie hoofdstuk 5.1). Het terugbrengen van de dynamiek op de kwelders kan gerealiseerd worden door een laag begroeid maaiveld inclusief bestaande greppels te verwijderen. In Duitsland gebeurt afplaggen met veel succes bij de kleiputten in de Jadebusen en de Elizabeth-Aussengroden waar klei is gewonnen om dijken te herstellen of te verstevigen (van Duin et al., 2019). Afplaggen ook gedaan op kwelders van Noard-Fryslân Bûtendyks bij de Terp fan de Toekomst (2021), waarbij de klei is gebruikt om de terp te bouwen. Momenteel wordt de ontwikkeling op natuurwaarden (vegetatie en als leefgebied voor vogels en vissen) nauwkeurig gemonitord door o.a. de PAGW.

Het afplaggen van het maaiveld gaat ten koste van de bestaande natuurwaarden, maar van Duin et al. (2019) veronderstellen dat er diverse stukken kwelder zijn waar door deze ingreep zowel de diversiteit als de natuurlijkheid sterk kan verbeteren (van Duin et al., 2019). Van alle Noord-Friese kwelders, vindt met name bij Holwerd de snelste natuurlijke ophoging van kwelders plaats (22 mm/jaar) (Elschot et al., 2020). Dit laat zien dat er in dit gebied veel sedimentatie is en de kwelder weer natuurlijk kan aangroeien door natuurlijke processen. Dit is tegelijkertijd een reden waarom de PAGW niet actief wil inzetten op het initiatief 'uitbreiden kwelder Fryslân Butendyks' (**Tabel 4**).

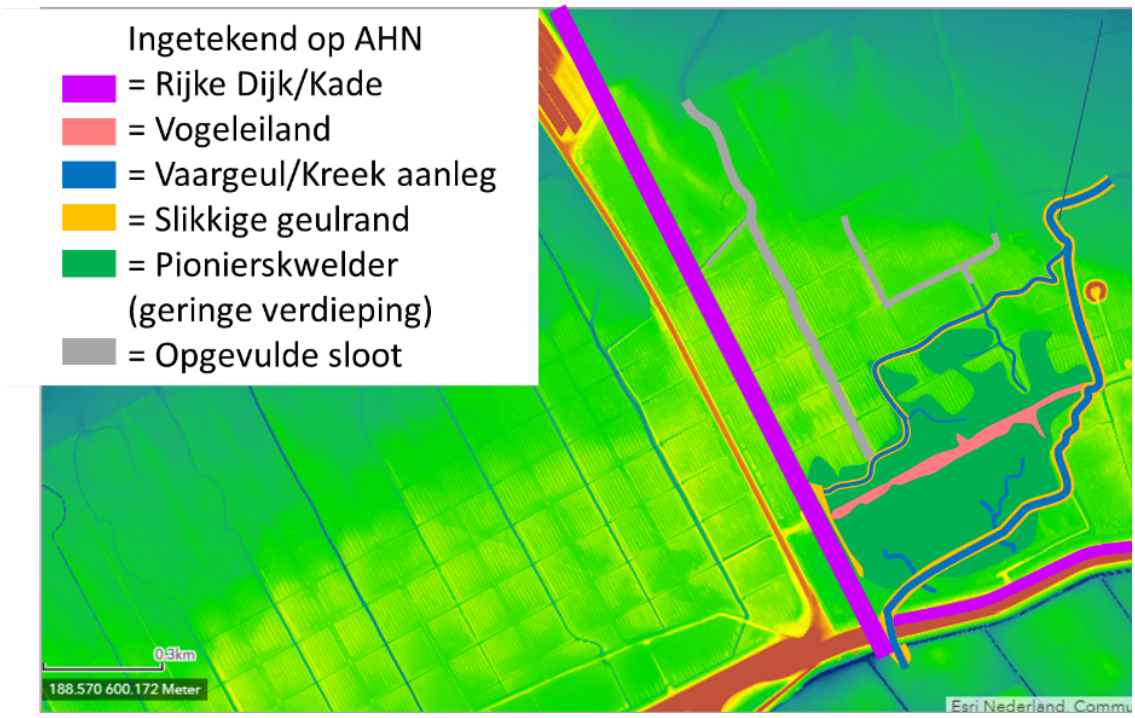
Verder meldt het Natura2000-beheerplan dat er in dit gebied maatregelen gepland staan die gericht zijn op een meer natuurlijke kwelder (en voormalige zomerpolder) en een betere broedfunctie voor kustvogels, met extensieve beweiding met vee (Ministerie van Infrastructuur en Milieu – Rijkswaterstaat Noord-Nederland, 2016). It Fryske Gea is bezig met het verkennen voor een volgende verkweldering van een zomerpolder, maar zijn hier tegelijkertijd terughoudend in omdat zomerpolders juist relatief grote dichtheden broedvogels herbergen. Een stapsgewijze aanpak zou mogelijk kunnen zijn als de pachters een alternatief geboden kan worden (pers. comm. [redacted], It Fryske Gea). Om de broedfunctie te bevorderen legt It Fryske Gea een broedeiland aan, waarbij de benutting van water als barrière mogelijk verder kan worden geoptimaliseerd, hoewel dat voor een gradiënt in vegetatiezones niet ideaal lijkt (pers. comm. [redacted], It Fryske Gea). Extensieve beweiding gebeurd inmiddels, maar ook hier zijn knelpunten die extra aandacht nodig hebben zoals de bereikbaarheid (en vluchtroutes) van kwelders voor vee, de aanwezigheid van drinkwater en het oplossen van de distelproblematiek in de zomerpolders (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea).

In het kader van het project Holwerd aan Zee zijn er plannen voor de buitendijkse kwelder die ook een dergelijke richting gaan. Het gaat dan met name om het verjongen van de kwelder door middel van het graven van kwelderkreken (**Figuur 3**). Het is daarbij wel belangrijk dat een aangelegde kreek een substantieel volume water bedient, anders blijft deze niet open (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea). Kreken ontstaan ook vanzelf als een kom water niet gedraineerd wordt (pers. comm. [redacted], It Fryske Gea). De aanwezigheid van kreken zorgt voor een verjonging van de kwelder (herstel van pioniervegetatie) en daarmee een verhoging van de habitat- en biodiversiteit (Cleveringa et al., 2021). In het voorstel van project Holwerd aan Zee (**Figuur 3**) wordt het verlies van kwelderareaal (door de kreek) voor een groot deel weer teruggewonnen doordat geulen verwijderd worden. Daarnaast levert de kreek op termijn nieuwe pioniersvegetatie op.

Hoewel afplaggen en het graven van kreken beide onnatuurlijke ingrepen zijn, hebben de natuurlijke processen (water- en sedimentstromen als gevolg van getij en weerscondities) vooral bij het afplaggen van een kwelder vrij spel. Het water stroomt de kwelder op, en kiest zelf een pad (dat later een kreek wordt). Bij het graven van kreken komt het water in een vaste structuur (de gegraven geulen), terwijl dit misschien niet het pad is waar het water op een natuurlijke manier zal stromen. Vanuit het herstel van natuurlijke processen gezien (een doel van de PAGW; zie hoofdstuk 5.1), heeft het graven van geulen dus niet de voorkeur van de PAGW. Daarnaast vergt de instandhouding van de geulen mogelijk beheer en onderhoud (baggeren), omdat geulen alleen in stand blijven wanneer er een evenwicht bereikt is tussen waterhuishouding en aanslibbing (pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslan). Beide ingrepen hebben wel als voordeel dat deze via hun effect op de biodiversiteit ook bijdragen aan de voedselvoorziening van broedvogels en als leefgebied voor vis.

Daarnaast is het mogelijk om met dubbele dijken in combinatie met wisselpolders, zoals het initiatief 'Dubbele dijk Holwerd-Ternaard', indirect een oplossing voor het knelpunt te creëren. De hoge sedimentatiesnelheid en de nabijheid van kweldervegetatie zorgen voor goede omstandigheden om pioniervegetatie te ontwikkelen. Dit is niet direct een knelpunt voor het oplossen van verruiging, maar het zorgt er wel voor dat de verschillende kwelderzones met typerende vegetatie meer in balans raakt, omdat het aandeel verruigde kwelder (ten opzichte van het totale kwelderareaal) in het gebied kleiner wordt.

Figuur 3 *Een voorstel voor de herinrichting van de kwelder ten oosten van de veerdam Holwerd-Ameland, met een kreek zuidelijk van de voormalige zomerdijk. Merk op dat door de aanleg van de waterweg Holwerd aan Zee en de kreek, de zomerdijk een eiland wordt. (Bron: A. Oost, Staatsbosbeheer).*

De vraag blijft nog wel of alle bovenstaande drastische ingrepen nodig zijn als het ook mogelijk is om met beheermaatregelen (mozaïekbeheer of natuurlijke begrazing (zoals Nieuwlandsrijd op Ameland of de kwelder van Schiermonnikoog; pers. comm. [redacted], Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology) verruiging in toom te houden. Begrazing is een maatregel die in het Natura2000 beheerplan staat, waarmee (samen met de verschillen in ontwateringstoestand) grootschalige gradiënten in kweldervegetatie worden verwacht (maatregel 47b; Ministerie van Infrastructuur en Milieu – Rijkswaterstaat Noord-Nederland, 2016). Echter, over de effecten van begrazing op de biodiversiteit blijkt ook nog veel discussie te zijn tussen beheerders en de maatregel is nog niet in het kader van Natura2000 geëvalueerd (de evaluatie vindt over heel 2022 plaats). Begrazing is een beheermaatregel ten gunste van biodiversiteit, maar geeft verder weinig invulling aan de andere doelstellingen van de PAGW (zie Hoofdstuk 5.1; www.pagw.nl). Gezien het feit dat het herstellen van natuurlijke processen de belangrijkste doelstelling is van de PAGW, heeft de PAGW wel de voorkeur om natuurlijke dynamiek terug te brengen op de kwelders. Dit is ook benoemd in het VKA van de dijkversterking, waarin de bouwsteen 'versterken dynamiek kwelders' is meegenomen (**Tabel 1**).

Het is ook mogelijk om een combinatie van oplossingsrichtingen te maken, zoals binnen het project Wij & Wadvogels (reeds gefinancierd door het Waddenfonds) gedaan wordt. Onderdeel van dit project is om nabij Blije en Ferwert het buitendijkse gebied beter bereikbaar te maken voor vee en er een broedeiland aan te leggen (pers. comm. [redacted], It Fryske Gea). Door te sturen op waterbeheer met duikers, zal er een barrière ontstaan tegen predatoren, terwijl in het broedseizoen voldoende water in het terrein aanwezig is voor kwelderbroedvogels (pionierbroedvogels, ruigtesoorten en weidevogels) zodat zij zich succesvol kunnen voortplanten. It Fryske Gea wil zich na de herinrichting van dit gebied (oplevering in Q4 van 2022) richten op mozaïekbeheer, omdat uit recent onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen als optimaal beheerregime naar voren kwam om alle soortgroepen te bedienen (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea). De voorbereiding voor Fase II is reeds gestart en PAGW zou mogelijk kunnen participeren aan de initiatieven van Wij & Wadvogels (pers. comm. G. Dommerholt, Vogelbescherming Nederland).

Omdat er op dit moment onvoldoende zicht is op waar de kweldervegetatie voor welke organismen verruigd is, is het van belang de analyses en evaluaties af te wachten. Tegelijkertijd kan er wel al in

gesprek worden gegaan met grondeigenaren, beheerders, pachters en experts om het knelpunt en de oplossingsrichtingen nader te onderzoeken. Het is daarnaast belangrijk om op dit onderwerp goed contact tussen de dijkversterking en het gebiedsproces te onderhouden. De dijkversterking werkt aan een natuurinclusief plan waar de brede groene dijk deel vanuit maakt. De dijkversterking heeft als meekoppelkans in het VKA de bouwsteen 'versterken dynamiek kwelders' benoemd (**Tabel 1**), wat mogelijkerwijs deel uit kan gaan maken van dit natuurinclusieve plan. Als laatste speelt ook nog het project 'Verkenning bereikbaarheid Ameland', wat mogelijkerwijs consequenties kan hebben voor de veerdam van Holwerd en/of de aanleg van een nieuwe veerdam elders in het gebied.

Conclusie: PAGW wacht analyses/evaluaties door Rijkswaterstaat af en gaat in de gebiedsprocessen in gesprek om de problematiek en oplossingsrichtingen te bespreken. Daarnaast is PAGW betrokken in het natuurinclusieve plan van de dijkversterking, waar de brede groene dijk deel van uit maakt. Ook blijft de PAGW op de hoogte van de ontwikkelingen van het project Holwerd aan Zee.

6.2.3 Knelpunt 2: Tekort aan rustbiotoop vogels
Noard-Fryslân Bûtendyks (zowel west als oost) is een uiterst geschikte HVP voor vogels, met een hoge voedselbeschikbaarheid (bodemdieren en gras voor herbivoren) en veel overtijende vogels die overwegend positieve trends laten zien, wat impliceert dat het goed gaat met de lokale populaties (Folmer et al., 2021). Sommige vogels gebruiken het gebied zelfs meer dan voorspeld is op basis van het voedselaanbod (Folmer et al., 2021). Deze analyse is echter niet voor visetende vogels gedaan en daarvoor is er nog een kennisleemte. Daarnaast is bekend dat de kwelder van Holwerd-Oost (en andere locaties op Noard-Fryslân Bûtendyks, zoals de Bildtpollen) een slaapplaats is voor blauwe kiekendieven, velduilen en veel broedende weidevogels, en biedt het ruimte voor broedkolonies van kluten, meeuwen en sterns (Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology, 2021).

De kwetsbaarheid van broedgebieden werd in de expertsessie van de systeemanalyse wel aangegeven als belangrijk aandachtspunt op Noard-Fryslân Bûtendyks (Gotjé en van der Endt, 2021). Broedvogels (zoals kluten en bontbekplevieren) hebben op de kwelder last van predatie en overstromingen (Expertsessie brede groene dijk, 31-1-2021). In de zomerpolders wordt de vegetatie (net als een deel van de kwelders) kort gehouden door ganzen, wat broedgelegenheid met broedsucces oplevert voor broedvogels met een voorkeur voor kale grond en korte vegetatie, maar ook hier is het predatierisico groot (Expertsessie brede groene dijk, 31-1-2021). Wanneer de eieren succesvol zijn uitgekomen, kan voedselbeschikbaarheid een probleem worden voor jonge kuikens. Dit heeft verschillende oorzaken: 1) De waterpeilen in de zomers zijn niet te reguleren (en daardoor in droge zomers te droog), 2) sinds de jaren '90 is 80-90% van de kreken op de kwelders verdwenen en 3) zijn sommige zomerkades zijn te hoog aangelegd (pers. comm. [redacted], Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology). Dit heeft een effect op de diversiteit aan insecten en andere ongewervelden die het voedsel vormen voor de jonge kuikens van broedvogels, maar ook voor niet-broedvogels, zoals goudplevier en kievit.

Daarnaast is de mate van verstoring essentieel voor het succes van een rustbiotoop voor vogels (Koopmans et al., 2018; Krijgsveld et al., 2022). Verstoring zorgt voor een stressreactie die zich kan uiten in een verandering in fysiologie en gedrag (bijv. het vermijden van drukke gebieden) wat kan leiden tot een lager broedsucces (Krijgsveld et al., 2022). Krijgsveld et al. (2022) raadt op basis van literatuurstudie aan om tenminste een bufferzone van 75-450 m aan te houden tot broedgebieden, afhankelijk van de soortengroep. Voor steltlopers die rusten op hoogwatervluchtplaatsen wordt een bufferzone van minimaal 300 m geadviseerd.

Het aantal mensen dat Noard-Fryslân Bûtendijks bezoekt is overwegend laag (Folmer et al., 2021). Bij Holwerd is veel menselijke verstoring op mooie dagen in de weekenden en vakanties, maar daarbuiten uitgestorven of rustig (Folmer et al., 2021). Toch blijkt verstoring hier een heikel punt. De kwelder van Holwerd-Oost is een relatief kleine kwelder in vergelijking met de rest van Noard-Fryslân Bûtendyks, en de vogels zitten relatief dicht bij de dijk, wat het rustgebied erg kwetsbaar maakt (Expertsessie brede groene dijk, 31-1-2021). Wanneer toegang mogelijk is (buiten het broedseizoen) maken wandelaars graag gebruik van de oude zomerdijk op de kwelder (**Figuur 3**), met een uitkijkpunt naar het oosten (Expertsessie brede groene dijk, 31-1-2021). Afhankelijk van de ontwikkelingen van het project Holwerd aan Zee, dat ook recreatieve doeleinden heeft, is het mogelijk dat verstoring een grotere rol gaat spelen in de toekomst (Koopmans et al., 2018).

Wanneer verstoring beperkt blijft, lijkt vooral de beschikbaarheid van veilig (ongestoord, laag predatierisico en laag overstromingsrisico) broedgebied in de nabijheid van voedselrijke gebieden een knelpunt te zijn. Zowel grootschalige als kleinschalige initiatieven kunnen bijdragen om veilige broedgelegenheid te creëren. Een grootschalig initiatief is bijvoorbeeld de 'Dubbele dijk Holwerd-

Ternaard' (**Tabel 4**), waarin een binnendijkse wisselpolder nieuw broedgebied kan opleveren voor vogels. Met name kale grond broeders profiteren van de aanslibbende grond met weinig vegetatie. Kleinschalige initiatieven zijn bijvoorbeeld binnendijkse broedeilanden die in nieuwe natuurplassen (kleiputten) aangelegd kunnen worden (initiatief 'kleiwinning binnendijks' in combinatie met 'broedeilanden binnendijks'; **Tabel 4**), of in bestaande binnendijkse wateren, in de nabijheid van Gemaal de Heining (initiatief 'Broedvogeiland gemaal de Heining'; **Tabel 4**) en gemaal Miedema (initiatief 'Broedvogeiland gemaal Miedema'; **Tabel 4**). Ook het project Holwerd aan Zee heeft plannen voor een binnendijks broedeiland dat een grote bijdrage zou kunnen leveren aan populaties van bepaalde vogelsoorten (Koopmans et al., 2018). Of dit initiatief doorgaat hangt af van de projectontwikkelingen (zie **Box 1** verderop in deze notitie).

Als er binnendijks geen mogelijkheden zijn, kan gekeken worden om broedeilanden buitendijks aan te leggen (initiatieven 'broedeilanden buitendijks' en 'broedeiland bij pier Holwerd en buitendijks'; **Tabel 4**). Hiervoor ligt al een voorstel op tafel in het kader van het project Holwerd aan Zee (**Figuur 3**). Het deel van de kwelder dat nu een looppad vormt, namelijk de voormalige geslechte zomerdijk, veranderen in een fors (600 m lang) vogeleiland als de vaargeul van Holwerd aan Zee gerealiseerd wordt. Gezien het grote succes van het zeer beperkte vogeleilandje aan de oostzijde van het gebied, en het uitgebreide plaatareaal wordt dit als een oplossing met een grote potentie gezien (pers. comm. A. Oost, Staatsbosbeheer). Dit plan is echter wel afhankelijk van de realisering van Holwerd aan Zee. Een andere mogelijkheid is om broedeilanden in zilte lagunes aan te leggen, een maatregel waar 't Fryske Gea momenteel mee bezig is (van der Endt, 2021).

Het water rondom buitendijkse broedeilanden kan functioneren als leefgebied (kraamkamer) voor vis, wanneer deze wateren aangesloten worden op kwelderkreken. Wel moet er vanwege de ligging op het wantij rekening gehouden worden met veel sedimentatie in het gebied, dus zullen de wateren rondom een broedeiland van nature dichtslibben als deze in verbinding staan met de Waddenzeem, zoals ook bij de Heining is gebeurd (pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân). Het meertje rondom het broedeiland op de kwelder van Holwerd wordt nu kunstmatig op peil gehouden en twee keer per jaar gemaaid (Expertsessie brede groene dijk, 31-1-2021). Opslibbing kan ook verhinderd worden door het water in het meer te stuwen met balkjes in de aanvoerende kreek, zodat de getijdewerking en daarmee de slibaanvoer kleiner is. Een andere mogelijkheid is om de toegenomen vossen- en martervraat terug te dringen door een combinatie van een dijksloot en elektrische vossenwering, hoewel dit een onnatuurlijke en onderhoudsintensieve oplossing is. In de polder Breebaart zijn hier wel goede resultaten geboekt. Het alternatief is bestrijden, maar ook dat is niet 100% effectief (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea). De beste oplossingsrichting (het 'hoe') moet blijken in de planuitwerkingsfase.

Het is belangrijk om op dit onderwerp goed contact tussen de dijkversterking en het gebiedsproces te onderhouden. De dijkversterking werkt aan een natuurinclusief plan waar de brede groene dijk deel van uit maakt. De dijkversterking heeft als meekoppelkans in het VKA de bouwsteen '(broed)vogeleilanden buitendijks' benoemd (**Tabel 1**), die mogelijkerwijs deel uit kan gaan maken van het natuurinclusieve plan. Daarnaast moet de PAGW de ontwikkelingen van het project Holwerd aan Zee blijven volgen, omdat daar veel kansen in zitten voor broedeilanden, zowel binnen als buitendijks.

Conclusie: Inzet van PAGW om veilig broedgebied te creëren. Er wordt zowel naar binnendijkse als buitendijkse oplossingen gekeken, waarin de ecologische en morfologische randvoorwaarden, en de consequenties voor beheer goed onderzocht moeten worden. Ook blijft de PAGW op de hoogte van de ontwikkelingen van het project Holwerd aan Zee wat betreft de mogelijkheden voor broedvogels.

6.2.4 Knelpunt 3: Voedseltekort voor vogels/achteruitgang onderwaternatuur
Vanwege de aanwezigheid van hoog stabiel voorland komt de Waddenzee hier niet tot aan de teen van de dijk, waardoor blauwe oplossingsrichtingen ('hard substraat op de dijk', 'getijdenpoel in steenbestortingen', 'gebruik basaltzuilen' en 'hard substraat voor de dijk'; **Tabel 4**) voor het herstel van onderwaternatuur hier niet mogelijk zijn. Bovendien blijkt uit de analyse van Folmer et al. (2021) dat de voedselbeschikbaarheid voor vogels die bodemdieren eten voldoende is. Voor visetende vogels is hier een kennisleemte. Deze wordt deels in het Swimway project (in samenwerking met het project Wij & Wadvogels) onderzocht.

Conclusie: geen inzet PAGW

6.2.5 Knelpunt 4: Het ontbreken van vismigratie (zoet-zout) verbinding en fysische gradiënten
In het voorland Noard-Fryslân Bûtendyks zijn er, in vergelijking met historische tijden, erg korte watergangen voor vis met korte zoet-zout gradiënten (Expertsessie brede groene dijk, 31-1-2021).

Kleinschalige brakke zones kunnen gevonden worden op de kwelders, in het netwerk van watergangen die de vissen gebruiken, maar ook in de zomerpolders komen brakke zones voor die vissen via de watergangen bereiken (pers. comm., [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân). Voor de vissoorten driedoornige stekelbaars, glasaal, spiering en bot kan de verbindingen van het voorland naar het achterland via een vispassage naar het poldergebied achter de dijk direct bijdragen aan het voorplantingssucces (Gotjé en van der Endt, 2021). Een belangrijke randvoorwaarde is echter wel dat het leefgebied zowel in het voor- als achterland 'geschikt' is voor vis en dus dat de inrichting van de wateren aansluit bij de behoefte van de vissen (Gotjé en van der Endt, 2021). Het Swimway project onderzoekt momenteel hoe de wateren in het voorland beheert kunnen worden ten gunste van vis. Natuurlijke visvriendelijke oevers van de wateren in het achterland bieden paaigelegenheid en schuilmogelijkheden voor vissen, wat vispopulaties ten goede zal doen. Ook visetende vogels kunnen van de vis profiteren.

Op dit traject ligt een vispassage bij het Noarderleegh met een zoet-zout gradiënt van 35 ha genaamd gemaal 'de Heining' (Bakker, 2021). Sinds de opening van het gemaal lijkt de functionaliteit van het gemaal echter terug te lopen, waarvan de oorzaken nog onbekend zijn (pers. comm. [redacted], Wetterskip Fryslân). Het opslibben van de toegangsgeul zou een mogelijke oorzaak kunnen zijn, maar ook de drempel die mogelijk effect heeft op de zoete lokstroom (pers. comm. [redacted], Wetterskip Fryslân). Ook de lengte van de geul, het gebrek aan water in de geul en predatie zouden mogelijke oorzaken kunnen zijn (pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân). Sinds de ingebruikname van de Gemaal de Heining is er bijgehouden hoeveel vissen en welke soorten er gebruik maakten van deze vispassage. De resultaten worden momenteel verwerkt in een monitoringsrapport (pers. comm. [redacted], Wetterskip Fryslân), dat van grote waarde is voor de PAGW. Begin april vindt de evaluatie van de monitoring plaats, waarin de betrokkenheid van de PAGW voor mogelijke oplossingsrichtingen voor optimalisaties gewenst is (pers. comm. [redacted], It Fryske Gea).

De vispassage mondt uit op een soort bassin (meertje), dat uiteindelijk uitmondt op de Friese boezem. Het binnendijkse bassin en de buitendijkse geul door het Noarderleegh zijn op dit moment nog niet erg visvriendelijk ingericht (pers. comm. [redacted], Wetterskip Fryslân). PAGW ziet hier kansen om de functionaliteit en effectiviteit van het gemaal te verbeteren. Daarnaast zou de bouwsteen 'verbreden van de opvaart bij de Heining' (**Tabel 4**) kunnen bijdragen ter vergroting van het leefgebied voor vis, hoewel hier ook een belang voor de recreatieve scheepvaart wordt genoemd. Een balans ten voordele van de natuur zou hier vanuit de PAGW randvoorwaardelijk moeten zijn. Het initiatief 'natuurvriendelijke oevers van de teensloot buitendijks' is ook ingediend. De vraag is of de teensloot behouden blijft bij aanleg van de brede groene dijk. Als dat zo is, is PAGW voorstander van dit initiatief.

Daarnaast zijn op dit traject de initiatieven 'vismigratie Holwerd aan Zee' en 'versterken vismigratie (hoofdstuk 4)' ingediend. Holwerd is echter geen 'natuurlijke' plek voor vismigratie, waardoor het aanbod van vissen lager zou zijn dan bijvoorbeeld in de westelijke Waddenzee (Cleveringa et al., 2021). Dit blijkt ook uit historische waarnemingen, waarin vissers vaak op andere plekken visten dan deze (pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân). Het gaat voor dit gebied met name om glasaal en driedoornige stekelbaars en de estuariene soorten brakwatergrondel en bot (Koopmans et al., 2018). Voor zeeforel, zeeprik, rivierprik en fint (habitatrichtlijnsoorten Natura2000) is in het zoete achterland van Holwerd aan Zee geen geschikt paai- en opgroei habitat voor de zoetwaterstadia beschikbaar (Waddenacademie, 2020). De randvoorwaarden voor succesvolle vismigratie (een aanvoergeul in het voorland/wad en zoetwateraanvoer in het achterland; Gotjé en van der Endt, 2021) zijn op dit moment niet bij Holwerd aanwezig. Een natuurlijke aanvoergeul mist, omdat het gebied nabij het wantij ligt. Hierdoor is de visverbinding gevoelig voor sedimentatie en is er onderhoud van de visverbinding nodig zijn, wat deze locatie minder geschikt voor een vispassage (Gotjé en van der Endt, 2021). Daarnaast is er bij Holwerd vanwege het wantij ook geen natuurlijke afvoer van zoetwater (Koopmans et al., 2018): Er is nabij de dijk geen zoet water beschikbaar. Er zou dus van beide kanten een toevoerkanaal gegraven moeten worden. Vanwege de hoogteligging zal het daarnaast ook nodig zijn om een aantal opvoergemalen aan te leggen is (Cleveringa et al., 2021). Door het ontbreken van de randvoorwaarden, zijn er dus veel technische ingrepen en niet duurzame oplossingen nodig om vismigratie mogelijk te maken. Op een dergelijke manier werk je tegen de natuur in, want niet overeenkomt met de uitgangspunten van de PAGW (zie hoofdstuk 5.1). Holwerd is voor vismigratie dus niet de meest logische locatie op het traject Koehool-Lauwersmeer. Daarom zet de PAGW niet in op de initiatieven 'Versterken waterstructuur voor vis' en 'Uitdiepen Ferwerter Faert'.

Wat betreft het ontbreken van fysische gradiënten in de Waddenzee, liggen er in dit deelgebied twee initiateven die daarbij kunnen helpen, namelijk 'Dijk om Holwerd aan Zee^ en 'Dubbele dijk Holwerd-

Ternaard'. Met deze initiatieven kan een kleinschalig dynamisch overgangsgebied gerealiseerd worden, waarin geulen en prielen kunnen ontstaan die kunnen functioneren als kleinschalige kraamkamer en opgroeigebied van vis.

Conclusie: Inzet op het verbeteren van de effectiviteit en functionaliteit van Gemaal de Heining, incl. verbeteren van leefgebied in voor- en achterland.

6.2.6 Knelpunt 5: Hoge mate van vertroebeling/hoge bodemdynamiek
Van alle Noord-Friese kwelders, vindt met name bij Holwerd de snelste natuurlijke ophoging van kwelders plaats (22 mm/jaar) (Elschot et al., 2020). Dit betekent dat het gebied bij Holwerd uitermate geschikt is om slib in te vangen en een dubbele dijk met wisselpolder te realiseren. Het initiatief 'Dubbele dijk Holwerd-Ternaard' is ingediend en zou een oplossing kunnen zijn voor dit knelpunt. In de ontwerpateliers is aangegeven dat dit gebied verzilt is. Daarmee zou dit gebied geschikt zijn om in te zetten in een wisselpolder, met een tijdelijke natuurwaarde, waarna het weer te gebruiken is als hoogwaardige landbouwgrond. Deze initiatieven bieden ook een oplossing voor andere ecologische knelpunten (zie 6.2.2, 6.2.3 en 6.2.5).

Ook het initiatief 'Dijk om Holwerd aan Zee' is opgehaald. Dit initiatief was in eerste instantie bedoeld als dijk om het getijdenmeer. Wanneer er niet wordt gebaggerd en met minder dure oplossingen gewerkt wordt, gaat het meer sneller opslibben. De verwachting is dat in plaats van een getijdenmeer een brak overgangsgebied ontstaat, met waarde voor natuur, landbouw en recreatie. Wanneer Holwerd aan Zee klaar is voor dit soort innovatieve ontwikkelingen kan Holwerd aan Zee als living lab dienen voor de overige Friese kustzone. Holwerd aan Zee is een heel (water)veilige locatie op het wantij om een optimale samenwerking met natuurlijke processen op te zoeken. Een eerste stap op weg naar een klimaat-robuust open kustlandschap. Op dit moment is onbekend in welke richting het project Holwerd aan Zee zich ontwikkelt (zie Box 1 verderop in deze notitie).

Conclusie: PAGW onderzoekt de mogelijkheden voor een dubbele dijk met wisselpolder in het gebied Holwerd-Ternaard en Holwerd aan Zee.

6.2.7 Eindconclusie deelgebied 2
Het project Holwerd aan Zee bevat een aantal ecologische bouwstenen die een oplossing bieden voor de knelpunten die in de systeemanalyse geïdentificeerd zijn. Hoewel het plangebied minder geschikt lijkt voor vismigratie, zou Holwerd aan Zee wel goed kunnen dienen als eerste stap naar een klimaatadaptief landschap. Door het plangebied in te richten als een dubbele dijk met bijv. een wisselpolder, worden (tijdelijk) natuurwaarden gediend. Het gebied kan fungeren als brakwaterzone (leefgebied voor bijzondere soorten), foerageer- rust- en broedgebied voor vogels, kraam- en opgroeigebied van vissen en als pionierszone voor kwelders. Dit vergt echter wel een aanpassing van de huidige plannen zoals deze beschreven staan in Koopmans et al. (2018). PAGW heeft aan de Provincie Fryslân een toelichting gevraagd over de stand van zaken van het project Holwerd aan Zee (Box 1). Er zijn zowel overeenkomsten (klimaatadaptief landschap, overgangsgebieden) als verschillen met de PAGW (vismigratie) te benoemen. PAGW wacht de ontwerpschetsen en/of besluiten van de stuurgroepvergadering in juni af.

De inzet van de PAGW in deelgebied 2 kan op de volgende manier samengevat worden:
- Type oplossing: groene oplossing
- Knelpunt 1: Inzet om duidelijkheid over het knelpunt en oplossingsrichtingen te krijgen
    - Afwachten van analyses/evaluaties 2022
    - In gebiedsprocessen in gesprek om de problematiek te verduidelijken
    - Meedenken in het natuurinclusieve plan van de dijkversterking, waar de brede groene dijk deel van uit maakt.
    - Ontwikkelingen Holwerd aan Zee blijven volgen.
- Knelpunt 2: Inzet van PAGW om veilig broedgebied te creëren
    - Binnendijks en/of buitendijks
    - Ontwikkelingen Holwerd aan Zee blijven volgen.
- Knelpunt 3: Geen inzet
- Knelpunt 4: Inzet op het verbeteren van de effectiviteit en functionaliteit van Gemaal de Heining, incl. verbeteren van leefgebied in voor- en achterland.

Knelpunt 5: Mogelijkheden dubbele dijk concepten onderzoeken (mede een oplossing voor knelpunten 1, 2 en 4) in zoekgebied Holwerd Ternaard en Holwerd aan Zee.

Tabel 5 geeft een overzicht van de inzet van de PAGW op de ecologische initiatieven en het bijbehorende vervolgproces. Tevens is het voor dit deelgebied om de ontwikkelingen van het project Holwerd aan Zee te blijven volgen.

Box 1. Holwerd aan Zee - Toelichting van de Provincie Fryslân (4 april 2022)

Het bestaande ontwerpplan Holwerd aan Zee staat voor een cruciale fase dit voorjaar (april 2022). Sturen op leefbaarheid (tegen gaan van bevolkingskrimp) is en blijft de essentie van de boost die de provincie dit 'bottum-up' initiatief wil meegeven. De Stuurgroep heeft een aantal aanbevelingen meegegeven:

- Minder technische en moeilijke oplossingen.
- Meer samenwerken met de natuur(lijke) omgeving van het Wadden – Kustlandschap (natuurlijke omgeving en processen bepalen wat hier wel en niet kan).
- Slib – sediment, last of lust?
- Klimaat- en toekomstbestendigheid.
- Zoetwater(aanvoer)plan om natuurlijke vismigratie en brakke natuur mogelijk te maken.
- Het oplossen van de spanning tussen recreatie & toerisme en natuur.

De stuurgroep vergadering van juni '22 zal dan waarschijnlijk een keuze willen maken tussen of 1) het verder uitwerken van een geoptimaliseerd getijdeplan of 2) op hoofdlijnen of terug naar de essentie (leefbaarheid) en verder kijken wat andere scenario's zijn.

Daarvoor worden in april 2022 vier verschillende thematische ontwerpsessies georganiseerd:

- Sessie 1: Optimalisatie van de verbindingsgeulen buitendijks en de verbinding met het getijdemeer inclusief de mogelijke kunstwerken.
- Sessie 2: Slib als kans (bouwstof) inzetten in plaats van een last. Oogstmodel t.b.v. toekomst bestendig kustlandschap en landbouw.
- Sessie 3: Optimalisatie van het getijdemeer: van zoet naar zout, aanvoer van zoetwater en vismigratie
- Sessie 4: Recreatie en beleving in balans met natuurwaarden. Ecologie en economie in balans.

De optimalisaties sturen dus op een ecologisch en economisch rendabel model. Hierin staat de ecosysteembenadering centraal. Holwerd aan Zee past in het grote verband van ecosysteemherstel waarbij het op een relatief waterveilige plek ligt om de harde waterscheiding tussen zout en zoet te verzachten. Een verbinding tussen zoet (de Friese Boezem) en zout (de Waddenzee) via een brakke overgangszone vanuit natuurlijke 'evenwichtsprofielen'. De hoofdlijn van het ontwerp zal waarschijnlijk een meer diagonale zuidwest – noordoost oriëntatie krijgen.

Het wordt een integraal plan waarbij optimaal rekening is gehouden met de draagkracht van het ecosysteem bij de ontwikkeling van economische activiteiten. In dit geval: grondstoffenwinning (klei uit slib), toekomst bestendige natuur-inclusieve landbouw met meer ruimte voor natuurlijke onderwaterprofielen, waardestijging vast- en onroerend goed en toerisme & recreatie. Mogelijk werken via fasering waarbij het eindplaatje (masterplan) duidelijk moet zijn: 'no-regret'.

Overheidsopgaven worden gebundeld en als 'pakket' randvoorwaarden meegegeven en verwerkt in de update van het ontwerp. Denk aan: tegen gaan krimp, waterveiligheid (HWBP), verzachten 'harde' watersysteemgrenzen zoals de Waddendijk op zout-zoet en zoet-zoet in de omliggende polders, klimaatopgave, adaptief toekomst bestendig kustlandschap, ruimtelijke kwaliteit en circulariteit.

6.3 Deelgebied 3: Ternaard – Peasens-Moddergat (hoofdstukken 5-6-7a)

6.3.1. Blauwe oplossing

Op dit deeltraject krijgt de harde variant de voorkeur in het VKA van de dijkversterking (**Figuur 1**; Bijman et al., 2021). Dat betekent dat de initiatieven 'hard substraat op de dijk', 'getijdenpoel in steenbestortingen', 'gebruik basaltzuilen' en 'hard substraat voor de dijk' meegaan als inpassingsopgaven op dit dijktraject (**Figuur 2**, **Tabel 2**). De inpassingsopgaven 'Kruidenrijke vegetatie op de dijk' en 'Struiken op de dijk' (**Tabel 2**) zouden eventueel op dit traject toegepast kunnen op het deel waar nu gras aanwezig is, maar zijn voor de PAGW echter niet een hoofdmaatregel in de blauwe oplossing voor het oplossen van de genoemde Waddenzee knelpunten. Dat betekent echter niet dat PAGW onwelwillend staat tegenover deze initiatieven. Volgens de PAGW zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk de standaard moeten zijn op dijkdelen waar nu grasbedekking is (ter bevordering van de biodiversiteit), die samen met andere gebiedspartners opgepakt zou kunnen worden.

6.3.2 Knelpunt 1: Verruigde kwelders

Op het deeltraject liggen twee kleine kwelders ter hoogte van Ternaard ('t Skoar) en ter hoogte van Wierum. Het buitendijkse gebied 't Skoar ten noorden van Ternaard bestaat uit een kweldergebied

met een begraasde zomerpolder en een deel pionierskwelder (kleiner wordend) achter het zomerdijkje (pers. comm. [redacted], It Fryske Gea). Dit jaar vinden er analyses en evaluaties plaats die dit zouden moeten bevestigen.

Conclusie: PAGW wacht analyses/evaluaties door Rijkswaterstaat af en gaat in de gebiedsprocessen in gesprek om de problematiek en oplossingsrichtingen verder te bespreken.

***Tabel 5** Inzet van de PAGW in deelgebied 2.*

Initiatieven	Opmerkingen	Vervolgproces
Kruidenrijke vegetatie op de dijk	Met inachtneming van het natuurinclusieve plan brede groene dijk	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Struiken op de dijk	Met inachtneming van het natuurinclusieve plan brede groene dijk	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Versterken dynamiek kwelder	Met inachtneming van lopende analyses/evaluaties en het natuurinclusieve plan brede groene dijk	Planuitwerkingsfase dijkversterking (meekoppelkans) / Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
(Broed)vogeleilanden buitendijks	Met inachtneming voor kansen voor (broed)vogeleilanden binnendijks, randvoorwaarden, beheer en natuurinclusieve plan brede groene dijk.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (meekoppelkans) / Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Vispassage	Optimaliseren van het voorland en de vispassage bij de Heining	Planuitwerkingsfase dijkversterking (meekoppelkans) / Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Doortrekken vismigratie binnendijks	Binnendijks bij de Heining en aangrenzende watergangen op de vispassage.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
(Broed)vogeleilanden binnendijks	Met inachtneming voor kansen voor (broed)vogeleilanden buitendijks, randvoorwaarden, beheer en natuurinclusieve plan brede groene dijk.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Natuurlijke plas van kleiputten maken.	Met inachtneming van verzilting voorkomen en noodzaak tot zoetwateropslag.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Dubbele dijk concepten - Holwerd-Ternaard - Holwerd aan Zee	Met inachtneming van verzilte gebieden. Afhankelijk van de uitkomsten van het project Holwerd aan Zee	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen. Volgen van de uitkomsten Holwerd aan Zee.
Verwijderen van zomerdijken	Als onderdeel van versterken dynamiek kwelder. Met inachtneming van lopende analyses/evaluaties en het natuurinclusieve plan brede groene dijk	Planuitwerkingsfase dijkversterking (meekoppelkans) / Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen

6.3.3 Knelpunt 2: Tekort aan rustbiotoop vogels

Het voedselaanbod (bodemdieren) op de wadplaten van Wierum is groot, maar vogels kunnen er niet goed overtijen omdat er nauwelijks onverstoorde rustplaatsen beschikbaar zijn (Folmer et al., 2021). De kwelders van Wierum en Ternaard worden beiden beschermd door een kromme dam, in het verleden aangevuld met rijshouten dammen, die reeds lang niet meer onderhouden worden. Hierdoor slaan de kwelders door erosie af en zijn deze minder geschikt als HVP. Het kleine areaal is niet direct een probleem voor vogels, behalve het feit dat er minder vogels kunnen rusten (Folmer et al., 2021). Kleine HVP's worden wel een probleem gedurende extreem hoogwater en met hoge mate van verstoring (Folmer et al., 2021).

Hoewel er binnen de wettelijke kaders (Natura2000 en KRW) geen noodzaak is om kwelders uit te breiden vanwege voldoende areaal (Elschot et al., 2020) en PAGW bij voorkeur niet wil ingrijpen in natuurlijke processen (hoofdstuk 5.1), is het voor vogels wel noodzakelijk om voldoende rustbiotoop op dit deeltraject te vinden. Initiatieven met als doel kwelderuitbreiding ('groei kwelder Ternaard', 'Kwelders uitbreiden Wierum (oost)' en 'Kwelders uitbreiden Wierum (west)', **Tabel 6**) zijn ook ingediend in de ontwerpateliers van het gebied, maar ook deels ten behoeve van recreatie.

Voor de dam bij Wierum is vanuit het dorp in samenwerking met Sense of Place een ontwerp gemaakt om een verlengde dam aan te leggen (de Kromme Horne), mogelijk in combinatie met aanvullende rijshouten dammen. Aan het einde van de pier zou een waddenpost/beleefpunt gerealiseerd moeten worden. Doel van de dam is mede om de kwelder aan te laten groeien. Aangroei van deze kwelder zou voldoende ruimte moeten bieden voor zonering, waarbij beleving bij de dam en het dorp wordt geconcentreerd (aan de westzijde van de kwelder) en rust aan de oostzijde (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea). Het project Swiet Wetter Wierum heeft ook aangegeven de kwelders te willen behouden, ten behoeve van vogels, vee, recreatie en CO_2-opslag (Bosma Advies, 2021). Beperkte verstoring (rust) is een belangrijke randvoorwaarde voor een succesvolle HVP voor vogels (Gotjé en van der Endt, 2021), dus de mate waarin recreatie wordt voorgesteld in de projecten is randvoorwaardelijk voor het succes op ecologisch gebied. De initiatieven buitendijkse 'broedeilanden' (**Tabel 6**) zijn ook opgehaald, maar de afkalvende kwelder ten oosten van Wierum is te klein om deze broedeilanden duurzaam te realiseren. De kwelder ten westen van Wierum ('t Skoar) is nu al een gewilde broedplaats voor weide en kweldervogels die mogelijk te verbeteren valt (pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân).

Een alternatief dan de uitbreiding van kwelders is om HVP's binnendijks te creëren, bijvoorbeeld door dubbele dijken of wisselpolders te gebruiken (Folmer et al., 2021). Het initiatief 'dijk doorsteken bij Wierum en Paesens' biedt daarvoor een goede mogelijkheid. Een ander alternatief is om HVP's binnendijks te realiseren, zoals het maken van kleiputten die kunnen dienen als zoetwaterplas (Gotjé en van der Endt, 2021). Tevens levert deze afgraving potentiele klei voor de dijk op en een zoetwateropslag binnendijks. Wel moet hier onderzoek gedaan worden of kleiputten de verzilting niet verergeren, zodat een toename van verzilting voorkomen wordt (Regionaal Waterprogramma, Provincie Fryslân). Het initiatief 'Kleiwinning meer bij Wierum' draagt hieraan bij. In het project 'Swiet Wetter Wierum Ternaard' staan een aantal bestaande en nieuwe kleiputten ingetekend in het projectplan (**Figuur 4**; Jos Bosma Advies, 2020). Dit biedt mogelijkheden om deze kleiputten verdere in te richten als natuurlijke plas, met leefgebied voor vogels en vis. Tevens levert dit grond aan voor de dijkversterking, biedt het een zoetwateropslag en recreatieve mogelijkheden. De PAGW zet in op dit initiatief.

Conclusie: PAGW zet in op het aanleggen van HVP's voor vogels, waarin binnendijkse rustplaatsen (HVP's in natuurlijke plassen (kleiputten)) de voorkeur krijgen boven kwelderuitbreiding ten behoeve van rustgebied voor vogels.

6.3.4 Knelpunt 3: Voedseltekort voor vogels/achteruitgang onderwaternatuur

Een verbetering van de onderwaternatuur kan worden behaald met de initiatieven 'getijdenpoelen', 'hard substraat op de dijk' en 'gebruik basaltzuilen'. Deze initiatieven kunnen alleen ingezet worden op locaties waar geen voorland aanwezig is. Dat is op dit deeltraject het geval. Gotjé en van der Endt (2021) geven wel aan dat ook hier een sedimentatierisico is, waardoor deze initiatieven mogelijk op den duur opslibben door slib en zand. Dit risico moet verder onderzocht worden binnen de planuitwerkingsfase van de dijkversterking. Bij het inrichten van de teen van de dijk moet er tevens rekening gehouden met de begaanbaarheid voor jonge kuikentjes (eidereenden) en het risico voor predatie door ratten (gebaseerd op ervaringen met breuksteen bij Ameland; pers. comm. [redacted], Rijkswaterstaat). Hier is inmiddels monitoring op uitgevoerd door [redacted] van Natuurcentrum Ameland, die het risico voor eiderkuikens relativeert (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea). Ook de bouwsteen 'getijdenpoelen in het voorland' (**Tabel 6**) is opgehaald tijdens de ontwerpateliers. PAGW heeft de voorkeur om deze te realiseren aan de teen van de dijk en niet los van de dijk, omdat het ingaat tegen de natuurlijke dynamiek en dit ten koste gaat van onderwaternatuur op de wadplaten die momenteel een hoge waarde (voedselrijkdom) hebben voor vogels (Folmer et al., 2021).

Conclusie: PAGW verkent onderwaterstructuren op de delen van het traject waar water aan de dijk staat.

6.3.5 Knelpunt 4: Het ontbreken van vismigratie (zoet-zout) verbinding en fysische gradiënten

Op dit traject zijn meerdere initiatieven ingediend ter bevordering van vismigratie. De morfologische en ecologische randvoorwaarden voor een vispassage lijken hier beter te zijn dan op andere tracés op het traject Koehool-Lauwersmeer. Op de locatie ten westen van het dorp Wierum waar een vishevel staat ingetekend in het plan van Swieter Wetter Wierum Ternaard (**Figuur 4**), loopt een dijksloot langs de dijk, waardoor verbinding met het opvaartstelsel wordt gemaakt (Gotjé en van der Endt, 2021) en het watersysteem van de Dongeradelen. Daarnaast is het een plek waar veel vis (waaronder bot) aanwezig is, omdat er mosselbanken voor de kust voorkomen (Gotjé en van der Endt, 2021). Deze locatie zeer geschikt voor een vispassage, omdat het water aan de dijk staat (er

loopt een slenk verbonden met drie geulstelsels die rechtstreeks verbinding hebben met de Noordzee) doordat de kwelderwerken niet meer aanwezig zijn (Gotjé en van der Endt, 2021). Er zal daarom bij vloed met het water tegen de dijk voldoende aanbod van diadrome vis zijn (pers. comm. [redacted], Provincie Fryslân).

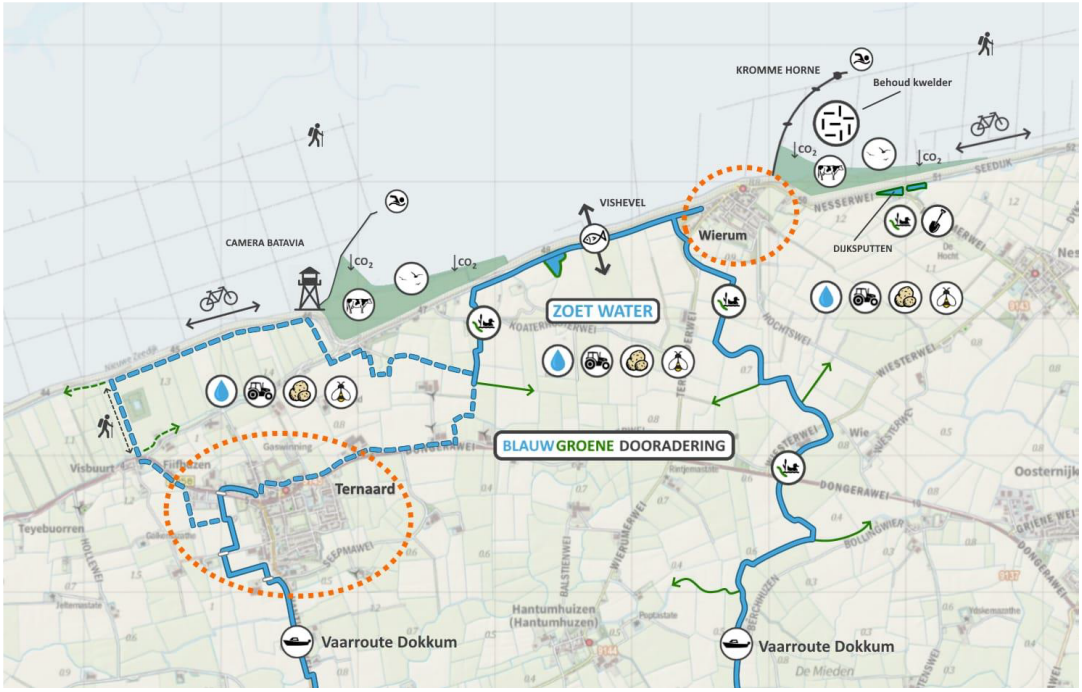
Tabel 6 *Selectie van ecologische initiatieven voor deelgebied 3. Samengesteld op basis van de lijst van initiatieven voor dijkvak 1 (van der Endt, 2021 (pp 81-92)). Doelbereik = relatieve bijdrage aan beleidsdoelstellingen en ambities (hoe meer *, hoe hoger het ecologisch doelbereik). Inspanning = relatieve investering (€€€€€ = 10.000-100.000 kEuro, €€€€ = 1.000-10.000 kEuro, €€€ = 100-1.000 kEuro, €€ = 10-100 kEuro, € = 1-10 kEuro, € = tot 1 kEuro. Selectie = valt af op inhoudelijke analyse of gaat verder als PAGW-initiatief in de dijkversterking (Dijk) of in het gebiedsproces (Gebied).*

Initiatieven	Dijk-vak	Doel-bereik	In-spanning	Selectie	Motivatie (verwijzing tekst)
Dijk doorsteken bij Wierum en Paesens-Moddergat	6, 7	*****	€€€€€	Valt af	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.3.2), maar ongeschikt voor knelpunt 5 (6.3.6)
Vispassage Wierum	6	****	€€€€	Dijk	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.3.5)
Versterken waterstructuur voor vis	5	***	€€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.3.5)
Getijdenpoelen in steenbestorting	5-7	**	€	Dijk	Onderdeel blauwe oplossing; oplossing knelpunt 3 (6.3.1/6.3.3)
Hard substraat op dijk	5-7	**	€	Dijk	Onderdeel blauwe oplossing; oplossing knelpunt 3 (6.3.1/6.3.3)
Getijdenpoelen in het voorland	5-7	**	€€	Valt af	Gaat in tegen natuurlijke dynamiek (5.1)
Vispassage doortrekken Paesens / herstel opvaarten	7	**	€€€€€	Dijk/ Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.3.5)
Groei kwelder Ternaard	5	**	€€€	Dijk/ Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.3.3)
Hoogwatervluchtplaats binnendijks	6	**	€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.3.3)
Broedeilanden	6,7	**	€€€	Valt af	Randvoorwaarde voldoet niet (6.3.3)
Kleiwinning meer bij Wierum	6	**	€€€	Dijk/ Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.3.3)
Swiet Wetter Wierum Ternaard	6	**	€€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 en 4 (6.3.3/6.3.5)
Fisk in de Faert	6	**	€€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.3.5)
Opwaarderen opvaarten	6	*	€€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.3.5)
Herstel opvaarten	6	*	€€€€	Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 4 (6.3.5)
Kruidenrijke vegetatie op dijk	6,7	*	€€	Valt af	Geen onderdeel van de blauwe oplossing (6.3.1)
Kwelders uitbreiden Wierum (oost en west)	6	*	€€€	Dijk/ Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2 (6.3.3)
Verbeteren van onderwaterstructuur (los van de dijk)	6,7	*	€€	Valt af	Gaat in tegen natuurlijke dynamiek (5.1)
Gebruik basaltzuilen (basaltdeklaag)	5-7	*	€€€€	Dijk	Onderdeel blauwe oplossing; oplossing knelpunt 3 (6.3.1/6.3.4)
Struiken op de dijk	5-7	*	€€	Valt af	Geen onderdeel van de blauwe oplossing (6.3.1)

Verder kan er een koppeling gemaakt worden met andere initiatieven die zijn ingediend. Onderwaterstructuren aan de voet van de dijk (zie hoofdstuk 6.3.4) kunnen nog meer vis aantrekken, omdat deze een schuilplaats en voedselbron bieden voor vis, maar ook een plek biedt waar vissen eitjes kunnen afzetten. Ook kleiputten mogelijk een functie krijgen als paaiplek voor vis, met name als deze in verbinding komen te staan met de vispassage. Gotjé en van der Endt (2021) raden aan om hier te kiezen voor een vispassage zoals toegepast is bij Zwarte Haan (Gemaal Miedema), omdat de afstand tussen de Waddenzee en binnendijks water zeer beperkt is. Daarnaast zijn er ook andere oplossingsrichtingen mogelijk, zoals een duiker in de dijk met daaraan gekoppeld een forceerde

lokstroom en een overgangsgebied aan de binnenzijde van de dijk dat is aangesloten op de opvaarten (pers. comm. [redacted], Provincie Fryslân). De vispassage kan gecombineerd worden met het doortrekken van vismigratie binnendijks, door aangrenzende waterwegen geschikt te maken voor vis. De vis die hiervan profiteert zijn naar alle waarschijnlijkheid de kleinere migratiesoorten zoals (glas)aal, driedoornige stekelbaars, bot en spiering. Als de opvaarten in verbinding komen met het Lauwersmeer zouden ook grote migranten als rivierprik, fint, en houting kunnen profiteren van de vispassage.

Figuur 4 *Projectplan Swiet Wetter Wierum Ternaard (Bron: Jos Bosma Advies, 2020).*

De initiatieven 'Fisk in de Faert', 'Herstel opvaarten', 'Swiet Wetter Wierum Ternaard', en 'opwaarderen opvaarten' en 'versterken waterstructuur voor vis' dragen bij aan het doortrekken van vismigratie binnendijks. Deze initiatieven gaan niet alleen over het verbinden van wateren, maar ook om het visvriendelijk maken van de oevers in het achterland, wat bijdraagt aan de habitatgeschiktheid voor vis (Gotjé en van der Endt, 2021). Ook de 'brede dijksloot met flauw talud' kan hier geïmplementeerd worden, ook al is deze niet ingebracht in ontwerpsessies. (Vaar)recreatie profiteert van het verbinden van de opvaarten, zodat er een goede combinatie is met biodiversiteit en wateropgaven. Deze aangrenzende waterwegen zouden kunnen worden opgenomen in natuurbeheerplannen zodat agrarische collectieven hier gesubsidieerd natuurbeheer kunnen toepassen ten goede van de waterkwaliteit (zie 6.1.5). Daarnaast levert het grond op voor de dijkversterking. Vanwege bovenstaande redenering ziet de PAGW veel waarde in de vispassage en het doortrekken van vismigratie op deze plek.

Een tweede plek waar een vispassage is getekend, is Paesens. Ook hier kan verbinding gezocht worden met de opvaarten. Hier kan de oude loop van de Paesens worden hersteld, want deze loopt nu tot in de dorpskern (Gotjé en van der Endt, 2021). De visrijke gebieden op het Wad zitten ter hoogte van Moddergat en Nes, waar ook water aan de teen van de dijk staat en binnendijks een klein slotensysteem (met eigen peil) is wat in de buurt van de dijk komt (pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân). Gotjé en van der Endt (2021) bevelen echter aan om een geul te graven in het voorland van de Peazemerlannen en die te combineren met een vispassage, zoals toegepast is bij de Heining. Vanwege deze extra ingreep die nodig is (tegen de natuurlijke dynamiek in), en de afnemende functionaliteit van gemaal de Heining, ziet PAGW grotere kansen voor een vispassage bij Wierum.

Conclusie: inzet PAGW op realisatie van een vispassage, in eerste instantie bij Wierum. Daarnaast verbeteren van de geschiktheid van het leefgebied voor vis achter de dijk.

6.3.6 Knelpunt 5: Hoge mate van vertroebeling/hoge bodemdynamiek
De afslag van de kwelders op dit deelgebied laat zien dat de morfologische trends overwegend eroderend lijken zijn. Er zijn echter wel wat verschillen binnen dit traject, waar soms wel plaatselijke opslibbing is en hoogtegroei (pers. comm. [redacted], Gemeente Noardeast Fryslân). Dat betekent dat hier geen natuurlijke opslibbing plaats vindt en dat het geen geschikte plek is voor een dubbele dijk met wisselpolder. Het initiatief 'Dijk doorsteken bij Wierum en Paesens-Moddergat' is daarvoor niet geschikt in dit deelgebied.

Conclusie: geen inzet PAGW

6.3.7 Eindconclusie deelgebied 3
De inzet van de PAGW in deelgebied 3 kan op de volgende manier samengevat worden:
- Type oplossing: blauwe oplossing
- Knelpunt 1: Inzet om duidelijkheid over het knelpunt en oplossingsrichtingen te krijgen
    - Afwachten van analyses/evaluaties 2022
    - In gebiedsprocessen in gesprek om de problematiek te verduidelijken
- Knelpunt 2: Inzet op HVP's voor vogels, waarin binnendijkse rustplaatsen (HVP's in natuurlijke plassen (kleiputten)) de voorkeur krijgen boven kwelderuitbreiding ten behoeve van rustgebied voor vogels.
- Knelpunt 3: Inzet op de verkenning van onderwaterstructuren op de delen van het traject waar water aan de dijk staat.
- Knelpunt 4: Inzet op realisatie van vispassage, in eerste instantie bij Wierum. Daarnaast verbeteren van de geschiktheid van het leefgebied voor vis achter de dijk.
- Knelpunt 5: Geen inzet.

Tabel 7 geeft een overzicht van de inzet van de PAGW op de ecologische initiatieven en het bijbehorende vervolgproces. Tevens is het voor dit deelgebied belangrijk om de ontwikkelingen van het project Holwerd aan Zee te blijven volgen.

Tabel 7 *Inzet van de PAGW in deelgebied 3.*

Initiatieven	Opmerkingen	Vervolgproces
Getijdenpoelen aan de teen van de dijk	Met inachtneming van sedimentatierisico.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Natuurvriendelijke onderwaterbekleding, incl. mogelijk: - Hard substraat op de dijk - Gebruik basaltzuilen	Met inachtneming van begaanbaarheid vogelkuikens en predatierisico ratten.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Vispassage - Vispassage bij Wierum of - Vispassage bij Paesens	HeiningVoorkeur gaat uit naar Wierum.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Doortrekken vismigratie binnendijks in samenwerking met: - Swiet Wetter Wierum - Masterplan opvaarten (herstel/opwaarderen opvaarten/Fisk in de Faert)	Onderzoek naar verbeteren binnendijks watersysteem als leefgebied voor vis en het optimaliseren van de vispassage.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
(Broed)vogeleilanden binnendijks	In te passen in natuurlijke plassen.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Natuurlijke plas van kleiputten maken	Met inachtneming van verzilting voorkomen en noodzaak tot zoetwater opslag.	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Kruidenrijke vegetatie op de dijk	Met inachtneming van het natuurinclusieve plan brede groene dijk Met inachtneming van de opmerking genoemd in 6.4.1.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (met andere gebiedspartners verder uitwerken)
Struiken op de dijk	Met inachtneming van het natuurinclusieve plan brede groene dijk Met inachtneming van de opmerking genoemd in 6.4.1.	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave) (met andere gebiedspartners verder uitwerken)

6.4 Deelgebied 4: Peazemerlannen (dijkvak 7b)

6.4.1. Groene oplossing

Op dit deeltraject krijgt de brede groene dijk de voorkeur in het VKA van de dijkversterking (Bijman et al., 2021). Vanwege de aanwezigheid van hoog stabiel voorland en de voorkeur voor de brede groene dijk, gaat de PAGW op dit traject voor de groene oplossing. De initiatieven 'kruidenrijke vegetatie op de dijk' en 'struiken op de dijk' (**Tabel 8**) zijn opgehaald om de brede groene dijk kwalitatief te verbeteren. Zie hoofdstuk 5.3 voor overige ideeën om de brede groene dijk in te richten.

6.4.2 Knelpunt 1: Verruigde kwelders

De Peazemerlannen bestaan uit een zomerpolder, kwelder, dijken en slikken. Na inpoldering van het gehele begroeide gedeelte ontstond na een onverwachte doorbraak van de buitenste zomerkade in 1973 in het buitenste gedeelte een kwelder, die daarna regelmatig overstroomde waarbij slib werd afgezet (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea). De zomerkade overstroomde niet en is altijd beweid geweest, evenals de polder. De kwelder is decennia onbeweid gebleven, waardoor er successie opgetreden en een deel van de kwelder verruigd is (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea). In 2016 verkreeg It Fryske Gea het gebied in eigendom. Dit geeft de beheerder nieuwe mogelijkheden om een aantal verbeteringen voor met name wadvogels door te voeren, wat de beheerder wil doen in het project Wij & Wadvogels dat reeds gefinancierd is door het Waddenfonds. Doelstellingen van het project zijn (zie ook **Figuur 5**):

1. Het terugzetten van een deel van de bestaande kwelder in de successie, door beweiding hier mogelijk te maken.
2. Het verkwelderen van een deel van de zomerpolder (de oostelijke punt) zodat deze weer meegroeit met de zee.
3. Het, in overleg met de streek, optimaliseren van de beleefbaarheid van dit prachtige minikwelderlandschap, zonder dat dit ten koste gaat van de natuurwaarden. Subtiele verwijzingen in het veld maken oude verhalen in de Peazemerlannen beter zichtbaar (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea).

Na afstemming met de relevante overheden/vergunningverleners is een definitief ontwerp opgesteld. De planning is om in februari het dorp Paesens te informeren en te starten met de aanvraag van de vergunningen. In augustus (2022) starten de werkzaamheden en eind 2022 is de oplevering (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea).

Deze plannen zijn o.a. een uitwerking van maatregel 47c 'Verkenning en verkwelderingen en begrazing Peazemerlannen' (Ministerie van Infrastructuur en Milieu – Rijkswaterstaat Noord-Nederland, 2016). Verder komen deze plannen overeen met de oplossingsrichtingen die zijn geïdentificeerd in de systeemanalyse Waddenkust (Gotjé en van der Endt, 2021). Daarnaast is er overlap met het initiatief 'Gebiedsproces Peazemerlannen', dat al gaande is.

Conclusie: geen inzet PAGW

6.4.3 Knelpunt 2: Tekort aan rustbiotoop vogels

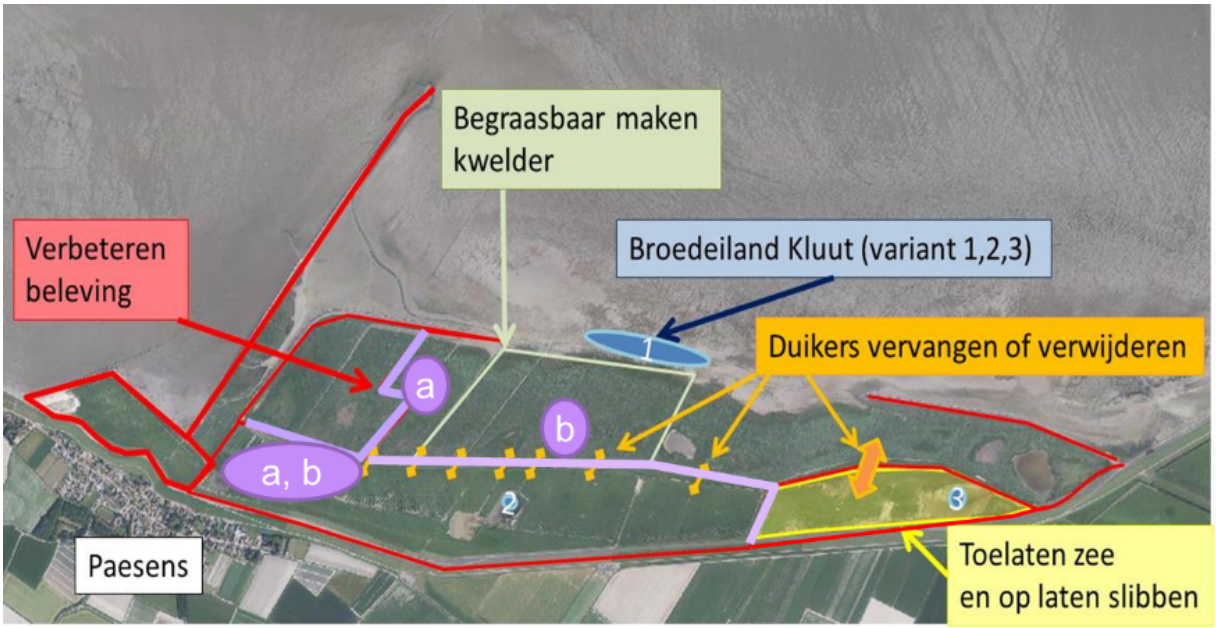
De Peazemerlannen zijn om diverse redenen niet geschikt als rustbiotoop voor vogels. Het eerste probleem speelt op het oostelijk deel van de zomerpolder van de Peazemerlannen. Deze polder is ingeklonken en de bodem is daarom zeer dicht, waardoor het gebied met name in het voorjaar erg nat is en vogels niet kunnen broeden (Bakker et al., 2019). Daarnaast is de vegetatie op de kwelder verruigd, waar vogels ook hier niet op de grond kunnen broeden (Bakker et al., 2019). Ook verstoring is op de Peazemerlannen een probleem (Folmer et al., 2021). In project Wij & Wadvogels worden meerdere maatregelen genomen ten behoeve van vogels, zoals broedeilanden buitendijks en de zonering van wandelroutes (Bakker et al., 2019). Deze komen overeen met het 'Broedeiland Peazemerlannen' dat is ingediend (**Tabel 8**). Opvallend is dat dit broedeiland buiten het kwelderareaal en op de wadplaten is ingetekend (**Figuur 5**), wat een 'uitbereiding van de kwelder Peazemerlannen' (**Tabel 8**) suggereert. Dit komt niet in overeenstemming met de doelstelling van de PAGW, die het liefst niet wil ingrijpen in de natuurlijke dynamiek van het systeem. It Frsyke Gea geeft echter aan dat de locatie van het broedeiland recent verplaatst is naar de hoge delen van de kwelder (pers. comm. [redacted] It Fryske Gea).

Conclusie: geen inzet PAGW.

Tabel 8 *Selectie van ecologische initiatieven voor deelgebied 4. Samengesteld op basis van de lijst van initiatieven voor dijkvak 1 (van der Endt, 2021 (pp 81-92)). Doelbereik = relatieve bijdrage aan beleidsdoelstellingen en ambities (hoe meer *, hoe hoger het ecologisch doelbereik). Inspanning = relatieve investering (€€€€€ = 10.000-100.000 kEuro, €€€€ = 1.000-10.000 kEuro, €€€ = 100-1.000 kEuro, €€ = 10-100 kEuro, € = tot 1 kEuro. Selectie = valt af op inhoudelijke analyse of gaat verder als PAGW-initiatief in de dijkversterking (Dijk) of in het gebiedsproces (Gebied).*

Initiatieven	Dijk-vak	Doel-bereik	In-spanning	Selectie	Motivatie (verwijzing tekst)
Herstel Aldyk	7, oost	******	€€€€€	Valt af/Gebied	Buiten plangebied; onderdeel PAGW Haalbaarheidsstudie grootschalige verbindingen
Overgangszone	7	****	€€€€	Valt af/Gebied	Buiten plangebied; onderdeel PAGW Haalbaarheidsstudie grootschalige verbindingen
Gebiedsproces Peazemerlannen	7	***	€€€€	Valt af	Oplossingsrichting knelpunt 1 en 2; maakt onderdeel van Wij & Wadvogels
Uitbreiden kwelder Peazemerlannen	7	**	€€€€	Valt af	Gaat in tegen de natuurlijke dynamiek; maakt onderdeel van Wij & Wadvogels
Broedeilanden Peazemerlannen	7	**	€	Valt af	Oplossingsrichting knelpunt 2; maakt onderdeel van Wij & Wadvogels
Kleiwinning binnendijks Aldyk	7	**	€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2
Kleiwinning binnendijks Anjum	7	**	€	Dijk/Gebied	Oplossingsrichting knelpunt 2
Kruidenrijke vegetatie op dijk	7	*	€€€	Dijk	Onderdeel groene oplossing
Struiken op de dijk	7	*	€€	Dijk	Onderdeel groene oplossing

Figuur 5 *Plannen voor de Peazemerlannen in het kader van het project Wij & Wadvogels (Bron: Bakker et al., 2019). De locatie van het broedeiland Kluut is niet correct meer. Deze is recent aangepast naar de hoge delen van de kwelder en ligt dus niet meer op de wadplaat (pers. comm.* [redacted] *It Fryske Gea).*

6.4.4 Knelpunt 3: Voedseltekort voor vogels/achteruitgang onderwaternatuur.
Vanwege de aanwezigheid van hoog stabiel voorland komt de Waddenzee hier niet tot aan de teen van de dijk, waardoor blauwe oplossingsrichtingen hier niet mogelijk zijn.

Conclusie: geen inzet PAGW

6.4.5 Knelpunt 4: Het ontbreken van vismigratie (zoet-zout) verbinding en fysische gradiënten
Dit dijkvak ligt in de nabijheid van het Lauwersmeer, waar veel vissen gebruik maken van de mogelijkheid om te migreren naar het achterland. Echter, op dit moment is deze overgang nog niet optimaal. De mogelijkheden om een grootschalige zoet-zout overgang aan te leggen worden verkend in het project PAGW Grootschalige verbindingen (zie hoofdstuk 5.2).

In de verkenning van het project Koehool-Lauwersmeer zijn initiatieven opgehaald die de migratie naar het Lauwersmeer kunnen bevorderen, maar deze vallen buiten de ruimtelijke scope van de huidige projectplannen. Het gaat om de initiatieven 'overgangszone', 'herstel Aldyk', 'kleiwinning binnendijks Aldyk' en 'kleiwinning binnendijks Anjum'. Deze initiatieven dragen bij aan een zoet-zout overgang naar het Lauwersmeer met brakke overgangszone, met leefgebieden voor vis en voor vogels. Daarnaast levert het veel lokale klei voor de dijk op. Deze initiatieven zijn dus de moeite waard om verder te verkennen in de gebiedsprocessen.

Conclusie: inzet PAGW om de mogelijkheden voor een grootschalige zoet-zout verbinding verder te verkennen in de gebiedsprocessen (in het kader van het PAGW-project Haalbaarheidsstudie Grootschalige Verbindingen).

6.4.6 Knelpunt 5: Hoge mate van vertroebeling/hoge bodemdynamiek
Het initiatief 'Herstel Alddyk' is ingebracht als dubbele dijk concept. Echter, dit gebied ligt net buiten het plangebied van het project PAGW Koehool-Lauwersmeer. Wel is het de moeite waard om de kansen voor dit initiatief verder te verkennen in gebiedsprocessen.

Conclusie: geen inzet PAGW.

6.4.7 Eindconclusie deelgebied 4
De inzet van de PAGW in deelgebied 4 kan op de volgende manier samengevat worden:
- Type oplossing: groene oplossing
- Knelpunt 1: Geen inzet.
- Knelpunt 2: Wordt aan gewerkt in het project Wij & Wadvogels.
- Knelpunt 3: Geen inzet.
- Knelpunt 4: Verkennen van de mogelijkheden voor een grootschalige zoet-zout verbinding (Bantpolder) in het kader van het PAGW-project Haalbaarheidsstudie Grootschalige verbindingen.
- Knelpunt 5: Geen inzet.

Tabel 9 geeft een overzicht van de inzet van de PAGW op de ecologische initiatieven en het bijbehorende vervolgproces. Tevens is het voor dit deelgebied belangrijk om de ontwikkelingen van het project Wij & Wadvogels en het project PAGW Haalbaarheidsstudie grootschalige verbindingen te blijven volgen.

***Tabel 9** Inzet van de PAGW in deelgebied 4.*

Initiatieven	Opmerkingen	Vervolgproces
Kruidenrijke vegetatie op de dijk	Met inachtneming natuurinclusief plan brede groene dijk	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Struiken op de dijk	Met inachtneming van het natuurinclusief plan brede groene dijk	Planuitwerkingsfase dijkversterking (inpassingsopgave)
Natuurlijke plas van kleiputten maken.	Als onderdeel van de grootschalige zoet-zout verbinding bij het Lauwersmeer (PAGW Grootschalige verbindingen).	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Dubbele dijk concepten	Als onderdeel van de grootschalige zoet-zout verbinding bij het Lauwersmeer (PAGW Grootschalige verbindingen).	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen
Zoet-zout verbindingen met brakke overgangszones (Bantpolder)	Als onderdeel van de grootschalige zoet-zout verbinding bij het Lauwersmeer (PAGW Grootschalige verbindingen).	Verkenning op draagvlak in gebiedsprocessen en/of gekoppeld aan het nog op te starten gebiedsoroces Lauwersmeer

7. Conclusie

Hoofdstuk 6 heeft een analyse gegeven van de initiatieven die de PAGW verder wil verkennen. **Tabel 10** geeft een samenvatting van de inzet van de PAGW op de knelpunten in de deelgebieden. Wat de PAGW betreft zou een kruidenrijke – biodiverse erosiebestendige vegetatie op de dijk (evt. met struikgewas) de standaard moeten zijn op dijktrajecten waar nu gras is, ter bevordering van de biodiversiteit. Zie hoofdstuk 6 voor argumentatie achter de invulling van de Tabel.

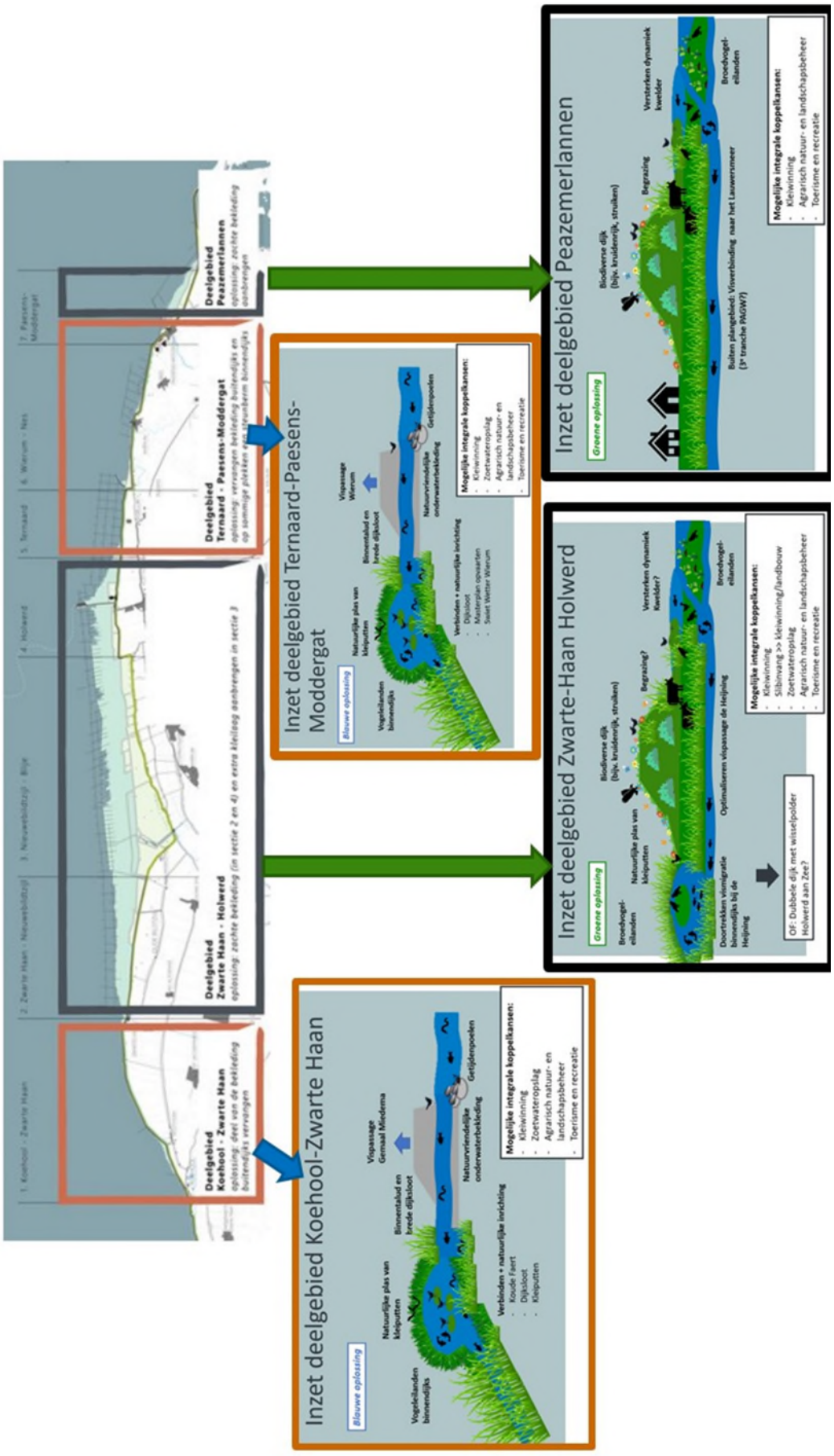
	Knelpunt 1: Kwelders	Knelpunt 2: Vogels	Knelpunt 3: Onderwaternatuur	Knelpunt 4: Vissen	Knelpunt 5: Vertroebeling
Deelgebied 1: Koehool-Zwarte Haan Lengte: 9.45 km Dijksecties: 1 Type oplossing: Blauw	Geen inzet	- Inzet op binnendijkse waterplassen met (broed)eilanden, tevens dijkputten en zoetwateropslag - Noodzaak voor zonering van menselijke activiteiten op kwelder Westhoek	Inzet op de verkenning van onderwaterstructuren op de delen van het traject waar water aan de dijk staat	Onderzoek naar verbeteringen in het binnendijks watersysteem achter gemaal Miedema voor leefgebied vis en optimaliseren vispassage.	Geen inzet
Deelgebied 2: Zwarte Haan-Holwerd Lengte: 23,35 km Dijksecties: 2-4 Type oplossing: Groen	- Afwachten analyses en evaluaties 2022 - Problematiek bespreken in gebiedsproces - Meedenken natuurinclusief plan brede groene dijk - Afwachten ontwikkelingen Holwerd aan Zee.	- Inzet van PAGW om veilig broedgebied te creëren, binnendijks en/of buitendijks. - Afwachten ontwikkelingen Holwerd aan Zee.	Geen inzet	Inzet op het verbeteren van de effectiviteit en functionaliteit van Gemaal de Heining, incl. verbeteren van leefgebied in voor- en achterland.	Mogelijkheden onderzoeken voor een dubbele dijk met wisselpolder in het gebied Holwerd-Ternaard en Holwerd aan Zee.
Deelgebied 3: Ternaard-Peasens-Moddergat Lengte: 11,9 km Dijksecties: 5-7a Type oplossing: Blauw	- Afwachten analyses en evaluaties 2022 - Problematiek bespreken in gebiedsproces	Inzet op HVP's voor vogels, waarin binnen-dijkse rust-plaatsen (HVP's in natuurlijke plassen (kleiputten)) de voorkeur krijgen boven kwelder-uitbreiding ten behoeve van rustgebied voor vogels.	Inzet op de verkenning van onderwaterstructuren op de delen van het traject waar water aan de dijk staat	Inzet op realisatie van vispassage, in eerste instantie bij Wierum. Daarnaast verbeteren van de geschiktheid van het leefgebied voor vis achter de dijk.	Geen inzet

	Knelpunt 1: Kwelders	Knelpunt 2: Vogels	Knelpunt 3: Onderwaternatuur	Knelpunt 4: Vissen	Knelpunt 5: Vertroebeling
Deelgebied 4: Peazemerlannen Lengte: 2,6 km Dijksecties: 7b Type oplossing: Groen	Geen inzet	Geen inzet	Geen inzet	Verkennen van de mogelijkheden voor een grootschalige zoet-zout verbinding (in het kader van het PAGW-project Haalbaarheidsstudie grootschalige verbindingen).	Geen inzet

Tabel 11 geeft een overzicht van welke initiatieven passen in de dijkversterking en welke in het gebiedsproces. **Figuur 6** geeft dit overzicht visueel weer.

Tabel 11 *Overzicht van de in te zetten PAGW-initiatieven per deelgebied van Wetterskip Fryslân en de verwijzing naar de tekst. De blauwe kolommen geven de blauwe oplossing weer en de groene kolommen de groene oplossing, met de verwijzing naar hoofdstukken in deze tekst. *Buiten de scope van het plangebied Koehool-Lauwersmeer, maar verkenning nodig in de gebiedsprocessen in het kader van PAGW Grootschalige Verbindingen.*

	Categorieën van initiatieven (Tabel 1)	**Deelgebied 1 Koehool-Zwarte Haan**	**Deelgebied 2 Zwarte Haan-Holwerd**	**Deelgebied 3 Ternaard-Paesens-Moddergat**	**Deelgebied 4 Peazemerlannen**
Inpassingsopgaven dijkversterking	Kruidenrijke vegetatie op de dijk	N.v.t.	5.3 en 6.2.1	N.v.t.	5.3 en 6.4.1
	Struiken op de dijk	N.v.t.	5.3 en 6.2.1	N.v.t.	5.3 en 6.4.1
	Getijdenpoelen aan de teen van de dijk	6.1.1 en 6.1.4	N.v.t.	6.3.1 en 6.3.4	N.v.t.
	Natuurvriendelijke onderwaterbekleding	6.1.1 en 6.1.4	N.v.t.	6.3.1 en 6.3.4	N.v.t.
Meekoppelkansen dijkversterking	Versterken dynamiek kwelder	N.v.t.	6.2.2	N.v.t.	N.v.t.
	(Broed)vogeleilanden buitendijks	N.v.t.	6.2.3	N.v.t.	N.v.t.
	Vispassages	N.v.t.	6.2.5	6.3.5	N.v.t.
	Binnen talud en brede dijksloot	6.1.5	N.v.t.	6.3.5	N.v.t.
Kleinschalige initiatieven gebiedsproces	Doortrekken vismigratie binnendijks	6.1.5	6.2.5	6.3.5	6.4.4 *
	Broedvogeleilanden binnendijks	6.1.3	6.2.3	6.3.2	6.4.4 *
	Natuurlijke plas van kleiputten maken	6.1.3 en 6.1.5	6.2.3 en 6.2.5	6.3.2 en 6.3.5	6.4.4 *
Grootschalige initiatieven gebiedsproces	Dubbele dijk concepten	N.v.t.	6.2.2, 6.2.3, 6.2.5 en 6.2.6	N.v.t.	6.4.4 *
	Zoet-zout verbindingen met brakke overgangszones	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	6.4.4 *
	Verwijderen van zomerdijken	N.v.t.	6.2.2	N.v.t.	N.v.t.

Figuur 6. *Visueel overzicht van de initiatieven waar de PAGW langs het gehele dijktraject op wil inzetten.*

8. Literatuur

Bakker, C., Reintsema, R., Griffioen, H., Farwick, E., Krap, S., Smeele, Q., Revier, H., van der Heijden, C., Tentij, M., Dommerholt, G. (2019) Wij & Wadvogels – Project 1 Periode 2019-2022. Vogelbescherming, Augustus 2019

Bakker, C. (2021) Verbeterpunten systeemanalyse. It Fryske Gea, December 2021

Bijman, A. S., Ruiter, S. F., Sirks, E. E., Soepboer, W., Franssen, M. (2021) Verkenning Waddenzeedijk Koehool-Lauwersmeer - Notitie Voorkeursalternatief. Witteveen+Bos, Oktober 2021

Bosma Advies (2020) Swiet Wetter Wierum Ternaard - Waterveiligheid, toerisme, landbouw, natuur, leefbaarheid & klimaat. In opdracht van Fries Programma Waddenkust, Februari 2020

Cleveringa, J., van Delft, G., Molen, M., Nijborg, N., Wesselink, B., Wortelboer, R., Perk, L. (2021) Concept oplegnotitie voor struurgroep d.d. 13 oktober 2021 – Validatie vo aan doelstellingen haalbaar, uitvoerbaar en onderhoudbaar. Deltares, Waterproof en Arcadis, Oktober 2021

Elschot, K., van Puijenbroek, M. E. B., Lagendijk, D. D. G., van der Wal, J-T., Sonneveld, C. (2020) Lange-termijnontwikkeling van kwelders in de Waddenzee (1960-2018). WOt-technical report 182/WMR-rapport C023/20

Ens, B. J., Eckhardt, R., Kamprichler, C., Kleefstra, R., Schekkerman, H., van Wijk, J., Nienhuis, J. (2021) Aard en omvang verstoring van overtijende wadvogels voor de kwelder bij Westhoek – seizoen 2020 (T0 dynamisch zoneren). Sovon-rapport 2021/30, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Folmer, E., Ens, B., van der Zee, E. (2021) Analysis of high tide roost use and benthos availability for twelve shorebird species in the Dutch Wadden Sea. A&W-rapport 19-469, Sovon-rapport 2021/52. In opdracht van Wij & Wadvogels

Gotjé, W., van der Endt, J. (2021) Systeemanalyse PAGW Waddenzeekust – Verkenning dijkversterking Koehool – Lauwersmeer. Witteveen+Bos, Mei 2021

Koopmans, M., Onrust, J., Wymenga, E. (2018) Holwerd aan Zee ecologisch belicht. A&W rapport 2451. Altenburg & Wymenga, Juni 2018

Krijgsveld, K. L., Klaassen, B. ., van der Winden, J. (2022) Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Vogelbescherming Nederland, Maart 2022

Ministerie van Infrastructuur en Milieu – Rijkswaterstaat Noord-Nederland (2016) Natura-2000 Beheerplan Waddenzee. Periode 2016-2022. Juli 2016

Oost, A. P. (2021) Aan de gang met een estuariene overgang? afwegingen voor PAGW KLM en PAGW Grote Overgangen. Februari, 2022

Sirks, E., van Reijn, M., Gotjé, W., Haitsma, S. (2020) Verkenning ecologische kansen Koehool-Lauwersmeer. Witteveen+Bos, Maart 2020

van Belzen, J.; Rienstra, G.U., Bouma, T.J. (2021) Dubbele dijken als robuuste waterkerende landschappen voor een welvarende Zuidwestelijke Delta. NIOZ Report 2021-01. NIOZ Royal Netherlands Institute for Sea Research: 99 pp. https://doi.org/10.25850/nioz/7b.b.kb

Van der Endt, J. (2020) Verkenning Waddenzeedijk Koehool-Lauwersmeer – Ecologische initiatieven. Witteveen+Bos, November 2020

Van der Endt, J. (2021) Notitie Waardering (ecologische) initiatieven – Verkenning Koehool-Lauwersmeer. Witteveen+Bos, September 2021

Van Duin, W. E., Dijkema, K. S. (2012) Randvoorwaarden voor kwelderontwikkeling in de Waddenzee en aanzet voor een kwelderkansenkaart. Rapport C076/12, IMARES

Van Duin, W. E., Esselink, P., Elschot, K. (2019) Vastelandskwelders Waddenzee: dynamiek en diversiteit door beheer en inrichting. Artemesia rapport 2018-01

Van Ulzen, J., Mulder, R. (2018) Actieplan Broedvogels Waddenzee. Programma naar een Rijke Waddenzee.

Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology (2021) Advies Waadfûgelwurkgroep Fryske Feriening foar Fjildbiology over het project 'Op Paad lâns it Waad' - Aanleg fietspad van Harlingen naar Lauwersoog.

Waddenacademie (2020) Advies Vragen Holwerd aan Zee, 10 pp.

PAGW KOEHOOL-LAUWERSMEER

STARTBIJEENKOMST OVERKOEPELEND GEBIEDSPROCES

23 MAART 2022

[redacted]

[redacted]

Deze presentatie

Doel:

Samenvatting en stand van zaken geven van het project op proces en op inhoud

Inhoud:

- Achtergrond ([redacted])
- Inhoudelijke verkenning ([redacted])
- Vervolg ([redacted])

Wat is de PAGW?

Landelijk programma:

Programmatische **A**anpak **G**rote **W**ateren (www.pagw.nl)

Doel: Ecologisch gezond en toekomstbestendig maken alle grote wateren

Opdrachtgevers: Ministeries LNV en IenW

Uitvoerders: Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) ism regionale partijen

Financiering

Totaal budget PAGW (landelijk) :

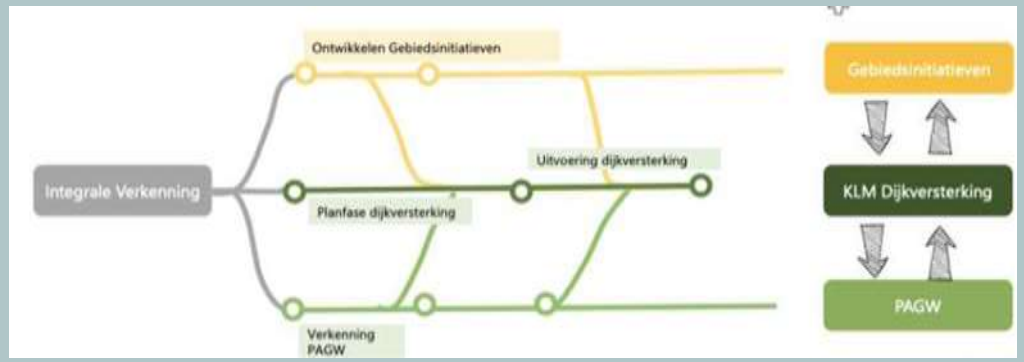
Tranches: - 2e tranche: 248 miljoen (2020-2032)
- 3e tranche: 347 miljoen (2023-2033)

Financiering Koehool-Lauwersmeer:

- benodigd budget 50 miljoen Euro
- beschikbaar 37,5 miljoen Euro Rijksbudget*
- benodigde co-financiering: 12,5 miljoen Euro

** Het verbeteren van de natuur rond de dijk in combinatie met de dijkversterking Koehool-Lauwersmeer is vastgesteld Rijksbeleid.*

Organisatie

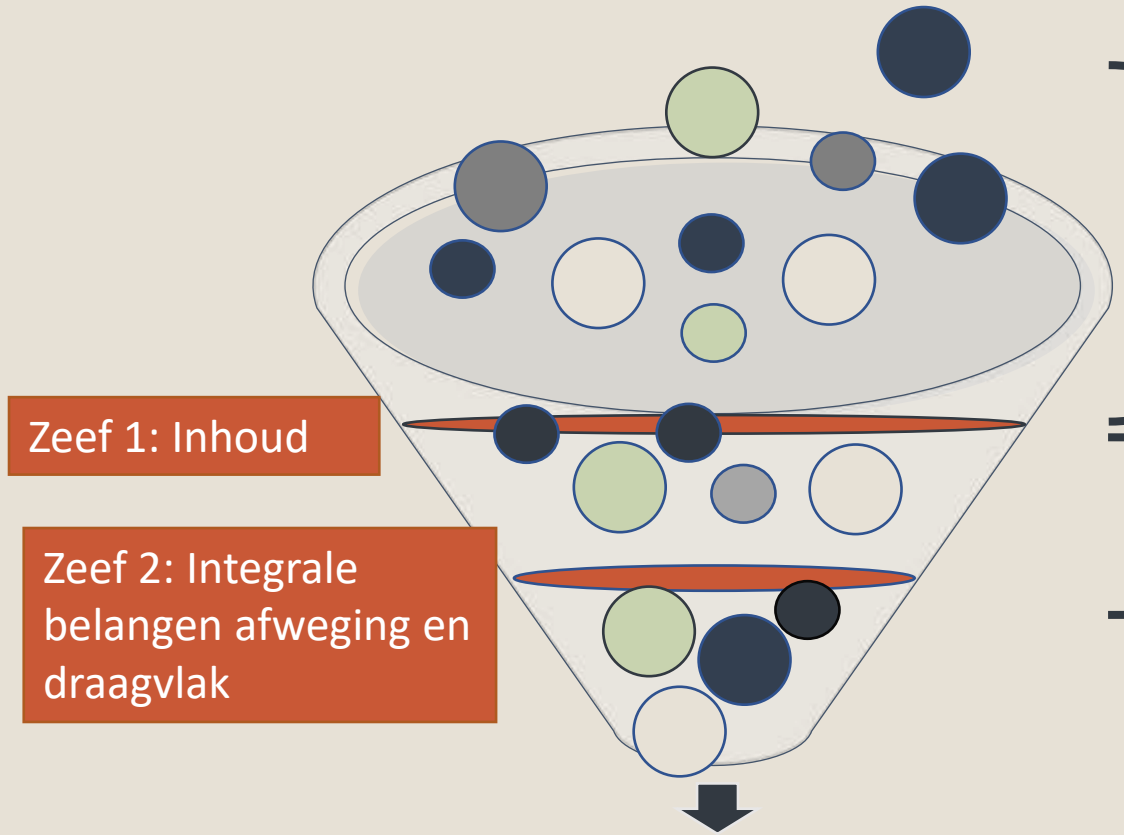
Uitgangspunten:

- PAGW is verpakt in iets groters (dijk en gebied)
- Dijk is voor PAGW het bindende element
- PAGW is zoveel als mogelijk onderdeel van één integraal (uitvoerings)plan (dijk + gebied) en ‘specials’
- PAGW Samenwerkingsovereenkomst (Provincie, Wetterskip, PAGW)

Proces verkenning (naar het wat, waar en waarom)

Zeef 1: Inhoud

Zeef 2: Integrale belangen afweging en draagvlak

Tot nu toe:
Inhoudelijke verkenning

Vanaf nu:
Overkoepelend gebiedsproces

Voorkeursoplossing

(Besluit Ministers IenW en LNV, november ’22)

Doelbereik

Scope:

Verzachten van de randen van het wad

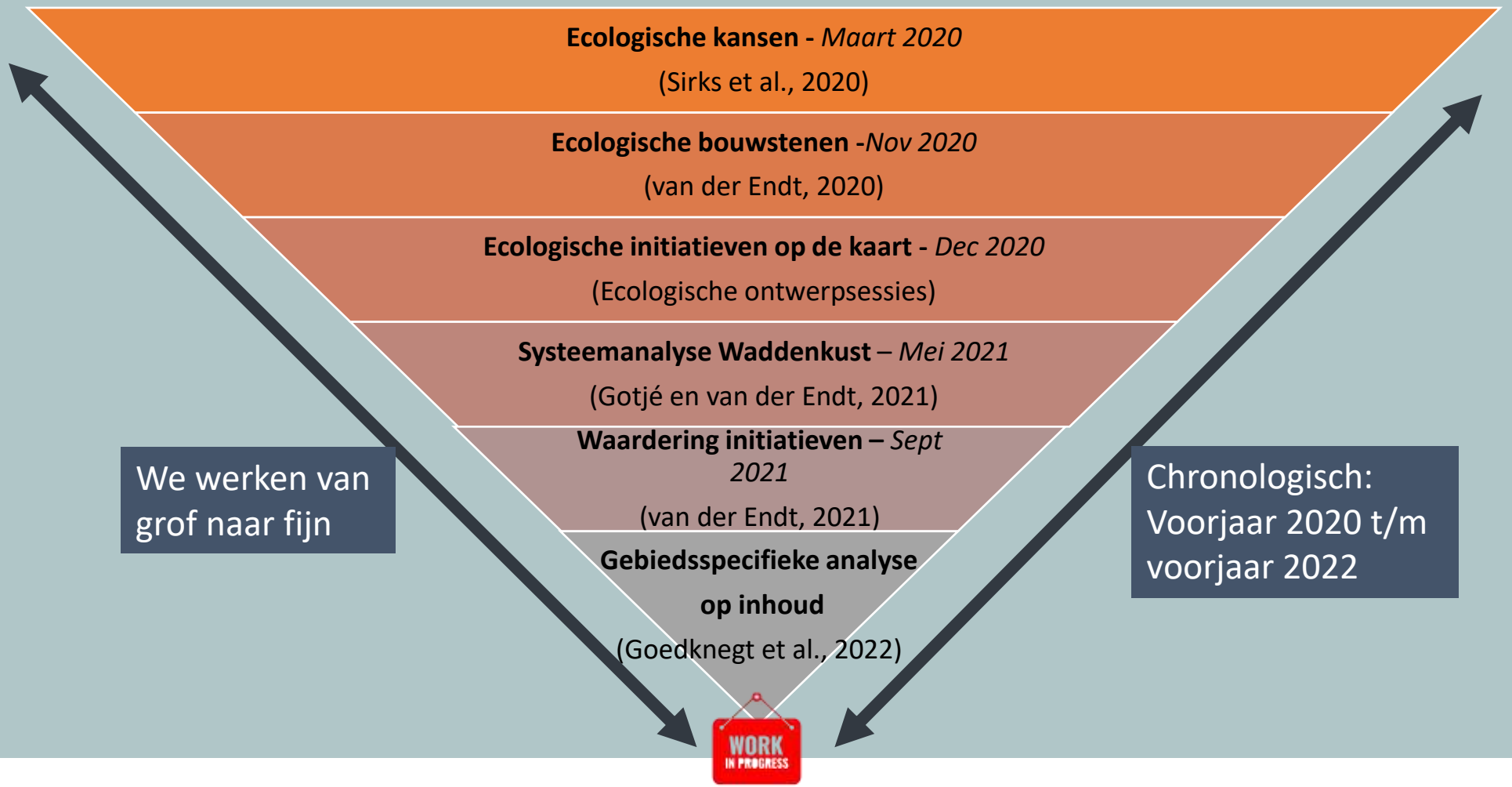
Landelijke werkwijze:

1) Herstellen van natuurlijke processen
2) Herstellen van verbindingen tussen leefgebieden
3) Herstellen van leefgebieden

Resultaat: Toename biodiversiteit en productiviteit

➡ Ecologische gezonde en toekomstbestendige grote wateren

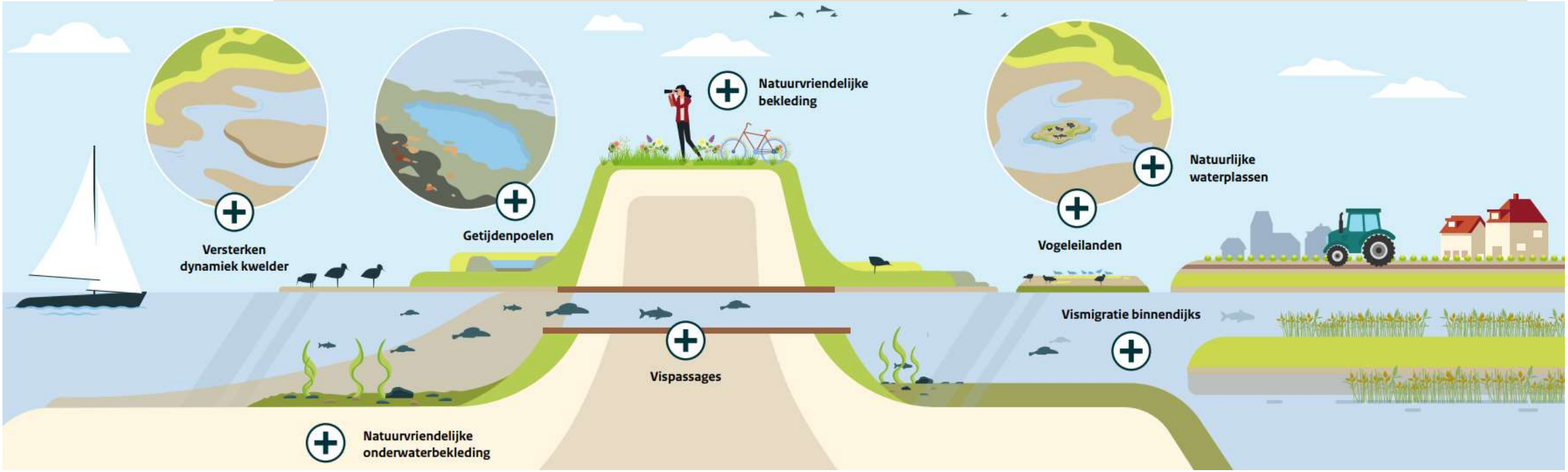
Inhoudelijke verkenning

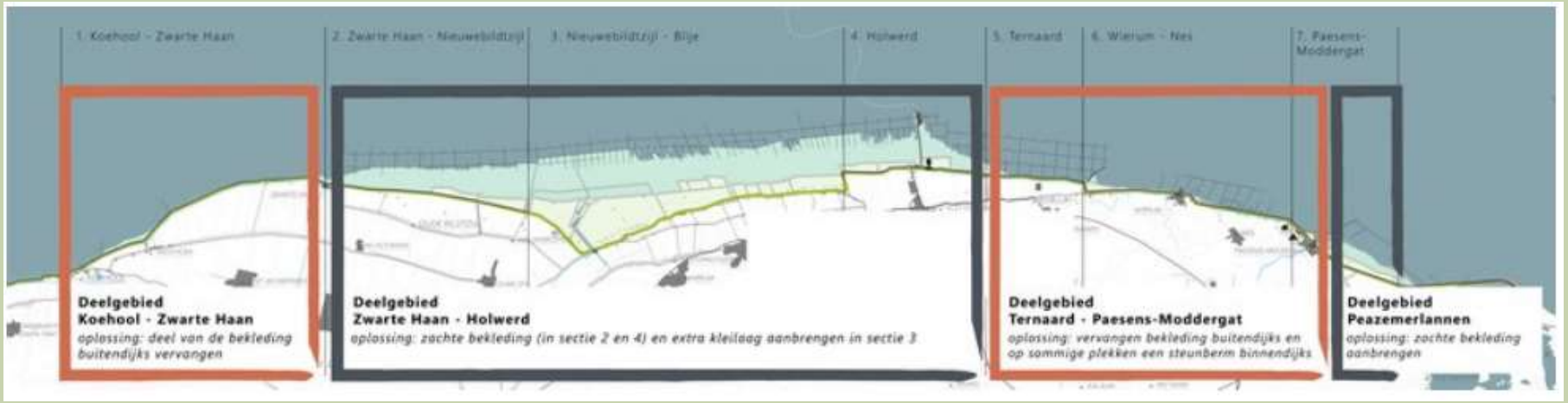
Resultaat verkenning

Veel verschillende ecologische initiatieven opgehaald:

- Klein- en grootschalig
- Rijp en groen
- Buitendijks, op/aan de dijk en binnendijks

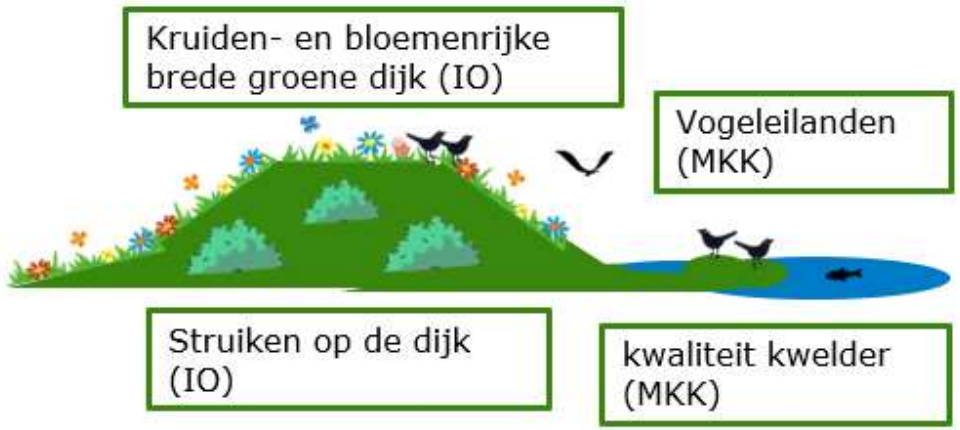
Relatie PAGW-dijk-gebied

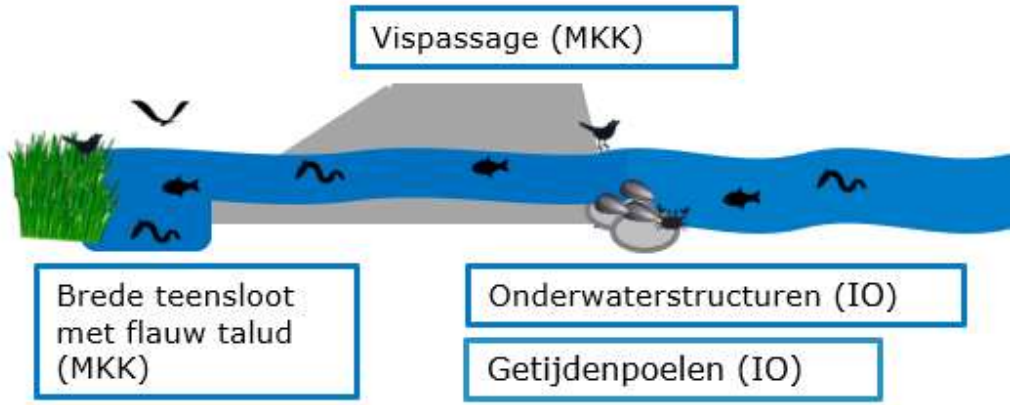
- Integrale ambitie
- Opgaven in samenhang realiseren
- Dijk is bindend element voor de PAGW opgaven
- Vier deelgebieden met verschillende varianten met daaraan gekoppeld de gebiedsprocessen

Dijk: Groene en blauwe verbindingen…

Met voorland: Groene oplossing
Kwaliteit kwelders
- Leefgebied vogels
- Biodiversiteit

Zonder voorland: Blauwe oplossing
Verbinding vis
- Leefgebied onderwaternatuur
- Productiviteit (voedsel)

IO = Inpassingsopgave in het dijkverbeteringsproject
MKK = Meekoppelkans in het dijkverbeteringsproject

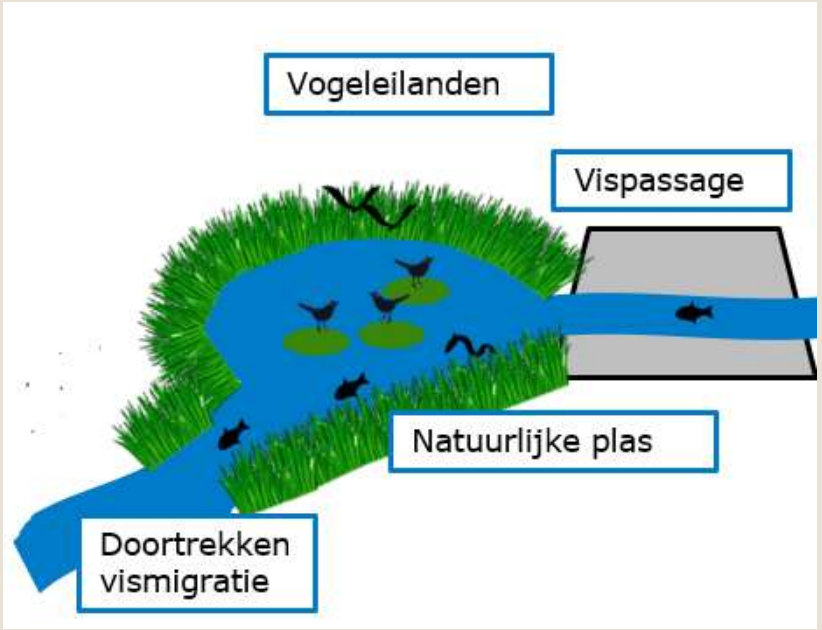
...verbindingen doortrekken naar het gebied

Kleinschalige initiatieven:

- Doortrekken visverbinding binnendijks
- Natuurlijke plas van kleiputten maken
- Vogeleilanden binnendijks

Grootschalige initiatieven:

- Dubbele dijk concepten
- Zoet-zout overgangen
- Verwijderen zomerpolders

Inzet PAGW: Het wat, waar en waarom

Concept notitie (Feb 2022) = *Groeidocument*

Doel:

- Focus aanbrengen op de PAGW-opgave
- Selecteren op welke initiatieven PAGW waar wil gaan inzetten

NB:

- Op basis van beschikbare vak- en gebiedskennis eind dec 2021
- Lopende ontwikkelingen kunnen effect hebben op uitkomsten
- Document wordt concreter met behulp van gebiedspartners
- Document kan gebruikt worden als input voor besluiten

Groeidocument

Methodiek van de notitie

Basis:

- Initiatievenlijst zoals deze is opgehaald uit de verkenning
- Systeemanalyse Waddenkust

Vijf knelpunten op basis van Rijksdoelstellingen:

1. Verruigde kwelders
2. Tekort aan rustbiotoop/broedgebied vogels
3. Voedseltekort vogels/achteruitgang onderwaternatuur
4. Ontbreken vismigratieverbindingen en fysische gradiënten
5. Hoge mate van vertroebeling/hoge bodemdynamiek

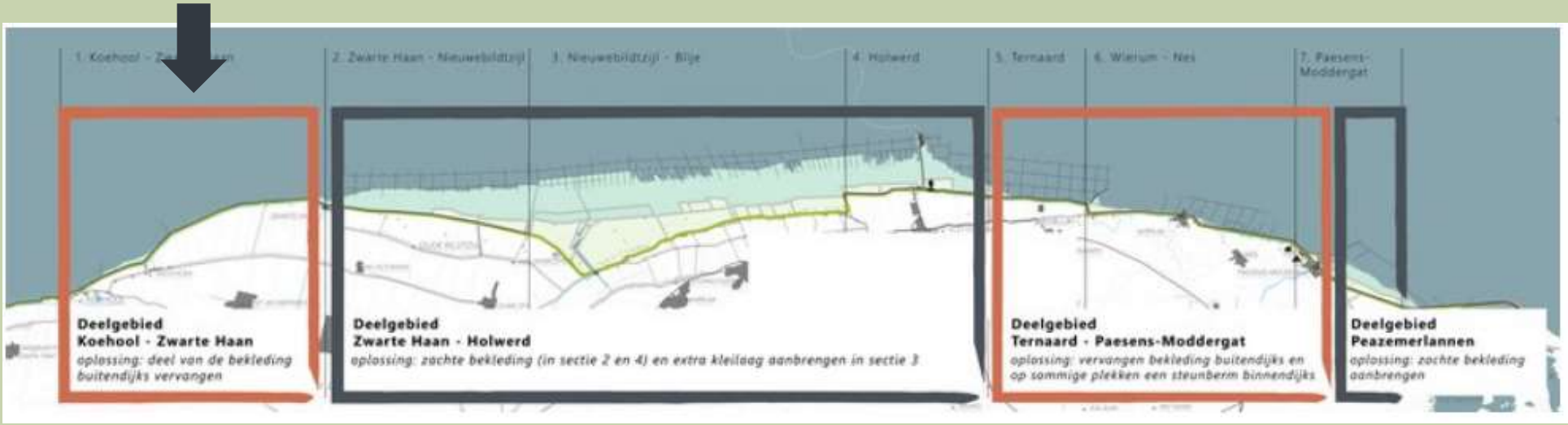
- Analyse van de vijf knelpunten in de vier deelgebieden

Groeidocument

Algemene uitgangspunten

1. **Natuur als bondgenoot**
   - Geen initiatieven die ingaan tegen natuurlijke processen
2. **Grootschalige zoet-zout verbindingen met brakke overgangszones**
   - Inzet van PAGW op Lauwersmeer > 3e tranche PAGW?
3. **Klimaatadaptieve landschappen (nu, straks en later)**
   - Dubbele dijk concepten > goede afweging op inhoud nodig
   - Kleinschalige initiatieven op brede groene dijk worden mogelijk opgeschaald (natuurinclusief plan WSF)
4. **Beheermaatregelen**
   - PAGW = realisatieproject
   - Beheermaatregelen addresseren in gebiedsprocessen

Deelgebied Koehool-Zwarte Haan

Stabiel en hoog voorland: Nee

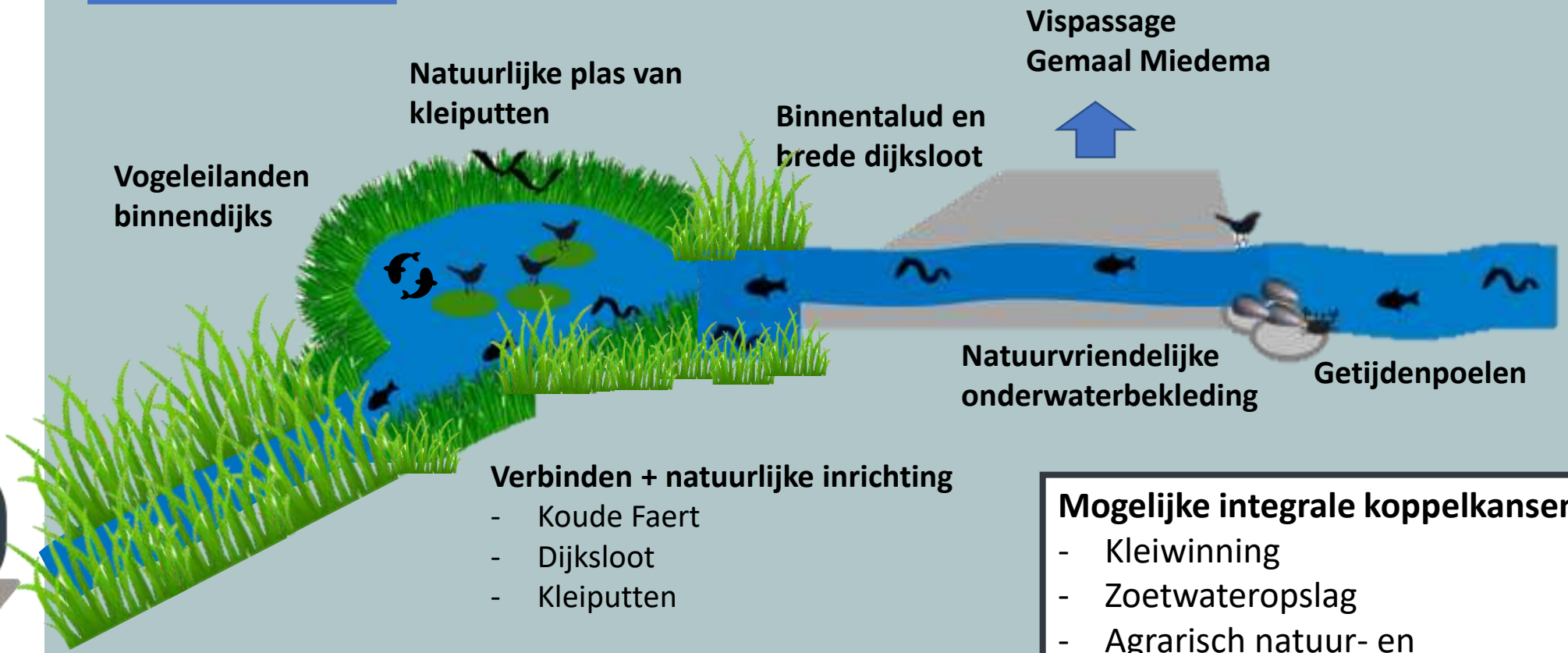
Knelpunten:

- Tekort aan hoogwatervluchtplaatsen (HVP)
- Achteruitgang onderwaternatuur
- Leefgebied en visverbindingen in het achterland niet optimaal

Groeidocument

Inzet deelgebied Koehool-Zwarte Haan

Blauwe oplossing

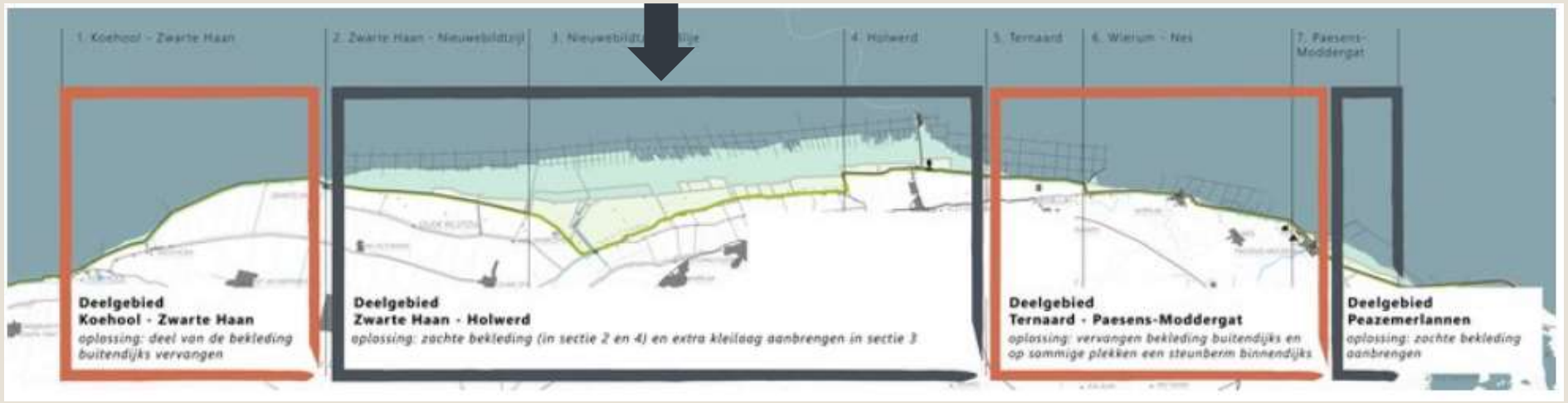

Verbinden + natuurlijke inrichting
- Koude Faert
- Dijksloot
- Kleiputten

Mogelijke integrale koppelkansen:
- Kleiwinning
- Zoetwateropslag
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer
- Toerisme en recreatie

Groeidocument

Deelgebied Zwarte Haan - Holwerd

Stabiel en hoog voorland: Ja

Knelpunten:

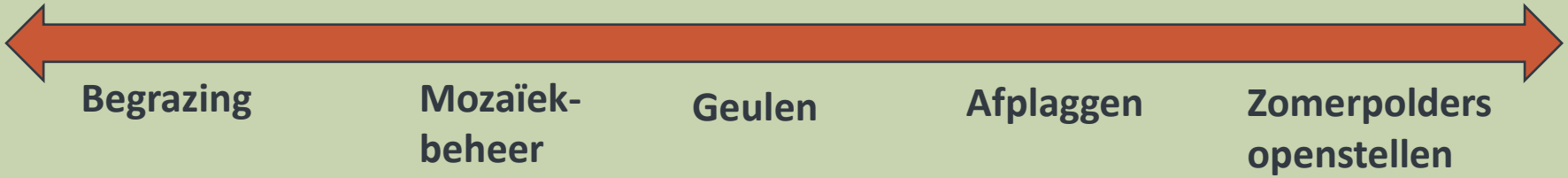
- Verruigde kwelders?
- Tekort aan broedgebied
- Vispassage de Heijning en achterland niet optimaal
- Hoge mate van vertroebeling/hoge bodemdynamiek

Groeidocument

Verruigde kwelders

- **Meer kennis over knelpunt nodig > Is er verruiging? Waar?**
  - 2022: Vegetatie-analyse kwelders door RWS
  - 2022: Analyse dynamisch kwelderbeheer RWS
  - 2022: Evaluatie Natura2000 Beheerplan

- Oplossingsrichtingen, ervaringen, locale omstandigheden

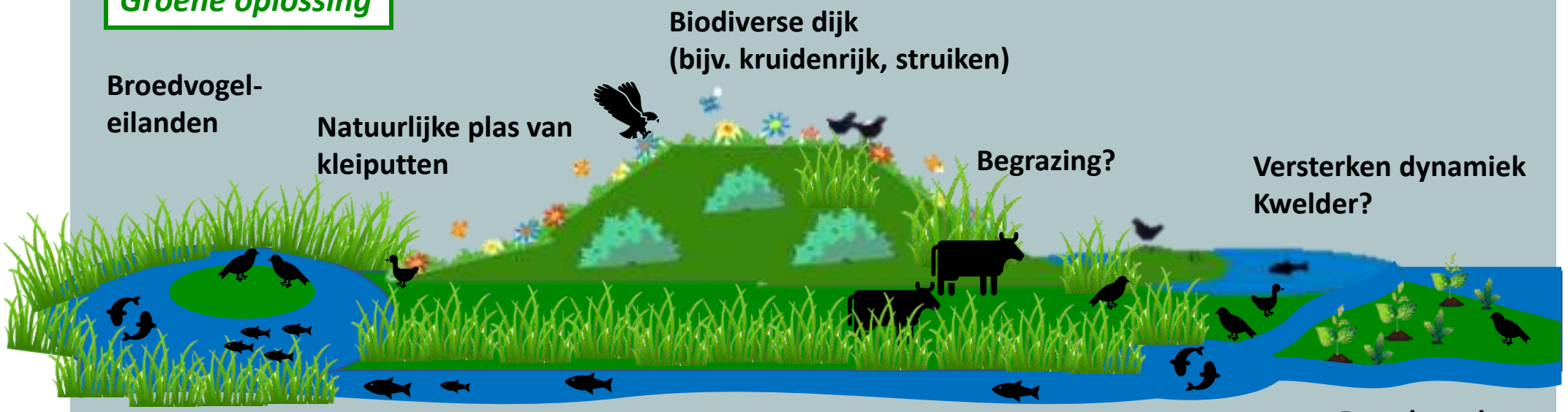
- **Andere ontwikkelingen:**
  - Holwerd aan Zee
  - Natuurinclusief plan dijkversterking

Groeidocument

Inzet deelgebied Zwarte-Haan Holwerd

Groene oplossing

OF: Dubbele dijk met wisselpolder Holwerd aan Zee?

Mogelijke integrale koppelkansen:

- Kleiwinning
- Slibinvang >> kleiwinning/landbouw
- Zoetwateropslag
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer
- Toerisme en recreatie

Holwerd aan Zee - binnendijks

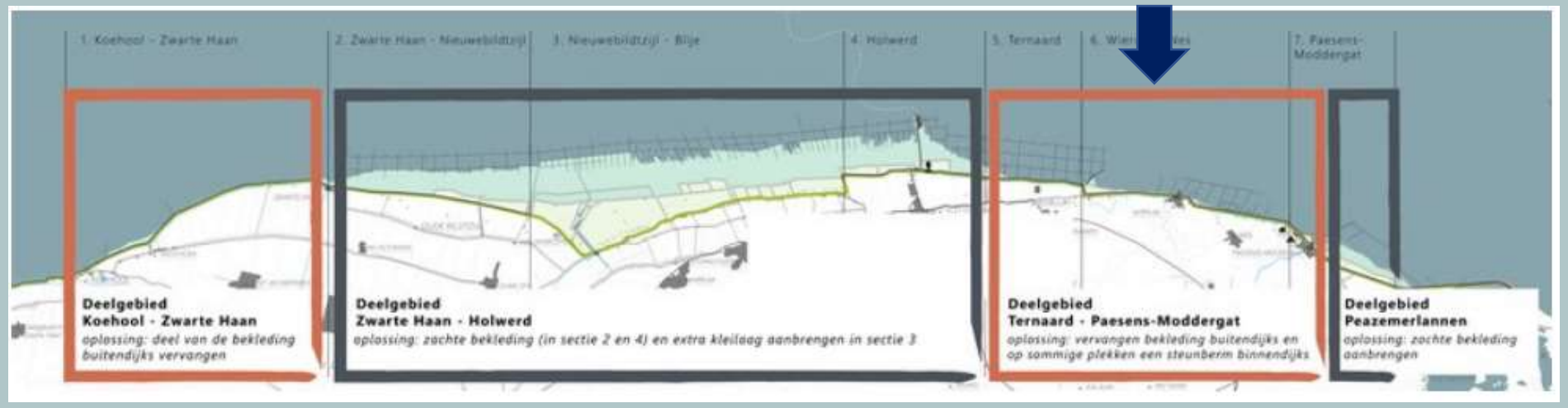
Holwerd aan Zee - buitendijks

Bron: Staatsbosbeheer

Groeidocument

Deelgebied Ternaard-Paesens-Moddergat

Stabiel en hoog voorland: Nee

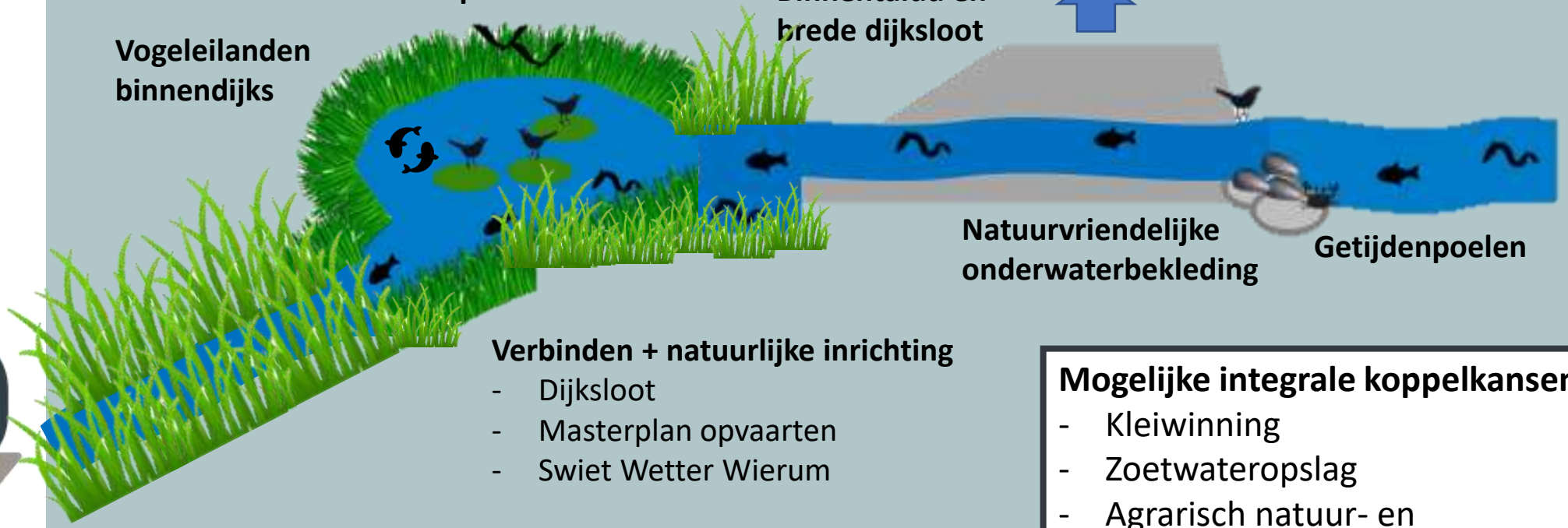
Knelpunten:

- Verruigde kwelders?
- Tekort aan rustgebied (HVP)
- Achteruitgang onderwaternatuur
- Visverbindingen naar het achterland ontbreekt

Groeidocument

Inzet deelgebied Ternaard-Paesens-Moddergat

Blauwe oplossing

Verbinden + natuurlijke inrichting
- Dijksloot
- Masterplan opvaarten
- Swiet Wetter Wierum

Mogelijke integrale koppelkansen:
- Kleiwinning
- Zoetwateropslag
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer
- Toerisme en recreatie

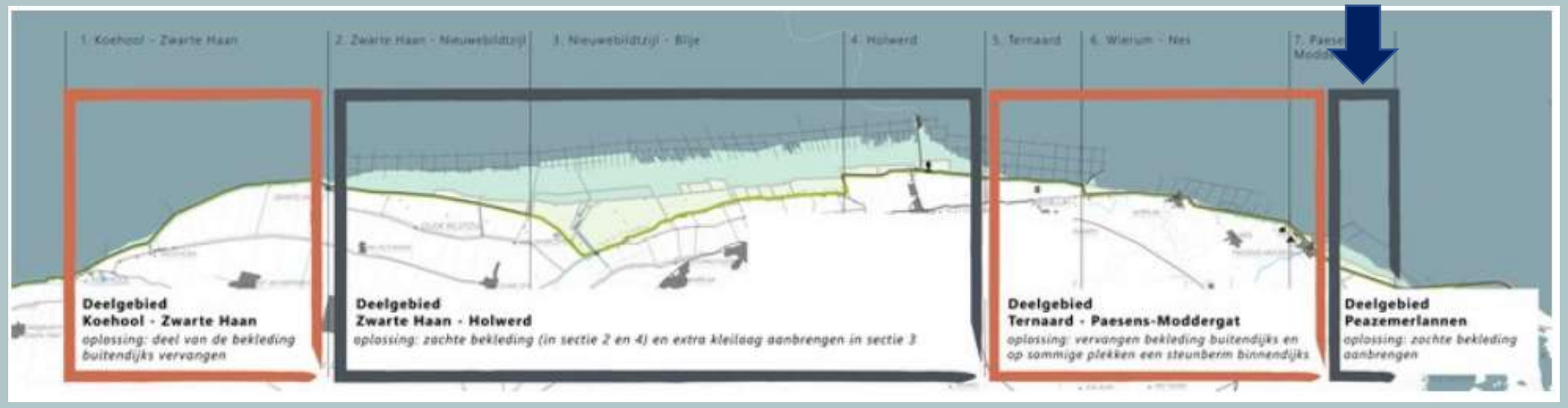
Swiet Wetter Wierum Ternaard

Bron: Jos Bosma Advies

Groeidocument

Deelgebied Peazemerlannen

Stabiel en hoog voorland: Ja

Knelpunten:

- Verruigde kwelders
- Tekort aan broedgebied
- Ontbreken visverbinding naar het Lauwersmeer

Groeidocument

Inzet deelgebied Peazemerlannen

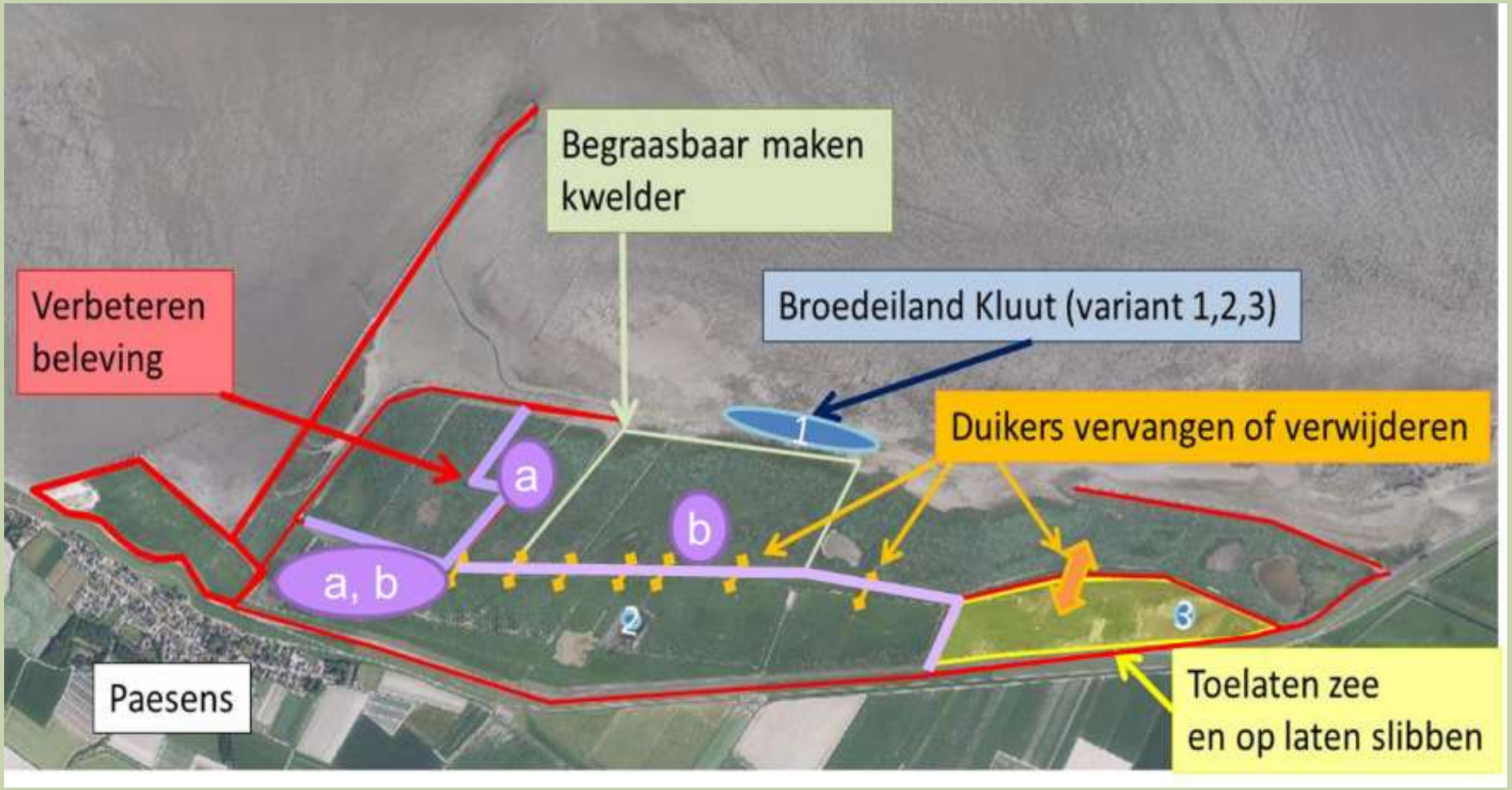
Groene oplossing

Mogelijke integrale koppelkansen:

- Kleiwinning
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer
- Toerisme en recreatie

Wij & Wadvogels

Bron: It Fryske Gea

Samenvattend (1):

Verzachten van de randen van het wad:

- Blauwe oplossing in deelgebied 1 en 3 (totaal 21,35 km = 45%)
- Groene oplossing in deelgebied 2 en 4 (totaal 25,95 km = 55%)

Landelijke werkwijze:

1) Herstellen van natuurlijke processen
   - Versterken dynamiek kwelder, dubbele dijk met wisselpolder
2) Herstellen van verbindingen tussen leefgebieden
   - Herstellen visverbindingen, brede groene dijk als ecoduct
3) Herstellen van leefgebieden
   - Leefgebied voor vogels, vis en onderwaternatuur

Groeidocument

Samenvattend (2)

Mogelijke koppelkansen met natuur:

- Zoetwateropslag (landbouw)
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (landbouw)
- Kleiwinning (waterveiligheid)
- Toerisme en recreatie (gebied)

Koppelkansen met lopende initatieven:

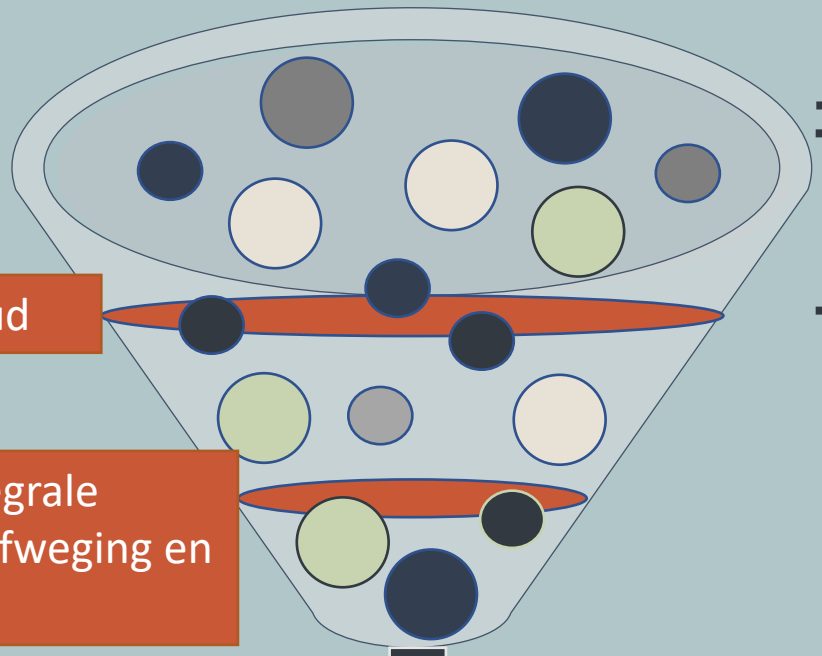
- Swiet Wetter Wierum Ternaard
- Masterplan opvaarten
- Holwerd aan Zee

Samenvattend (3)

- Uit de analyse volgt een urgentie om maatregelen te treffen
- Notitie is een resultaat van inhoudelijke, ecologische analyse van doelmatige en doeltreffende maatregelen
- Vanuit PAGW perspectief is dit de input voor overkoepelend gebiedsproces
- In het gebiedsproces willen we zoeken naar mogelijkheden om PAGW-maatregelen te combineren met gewenste maatregelen vanuit andere belangen

Vervolg

Inhoudelijke verkenning

Overkoepelend gebiedsproces

Zeef 1: inhoud

Zeef 2: integrale belangen afweging en draagvlak

Lot van de afvallers

voorkeursoplossing PAGW
(besluit Ministers IenW en LNV, november ’22

Uitwerking in de planuitwerking van de dijkversterking en specifieke gebiedsprocessen

Zoveel als mogelijk onderdeel van één integraal (uitvoerings)plan

Vervolg – korte termijn

- Check van de notitie door gebiedspartners
  - ➢ Nieuwe versie van de notitie

- Aangepaste notitie in Ambtelijke Voorbereiding (18 april) en Stuurgroep PAGW-HWBP-FPW (26 april)

- Overkoepelend gebiedsproces (mei-juni)

Groeidocument

Verzoek aan gebiedspartners

- Notitie (“het wat, waar en waarom”) gaan we delen
- Doel: Samen de inhoudelijke notitie verderbrengen
- Verzoek om feedback op de inhoud
- Verzoek om de volgende vragen te beantwoorden:
  - Welk beeld/gevoel hebben jullie bij de notitie?
  - Delen jullie de zienswijze over de koppelkansen?
- Uiterlijk woensdag 6 April (voor 17:00 uur) aanleveren per mail:

[redacted]@rws.nl (cc: [redacted]@rws.nl)

WETTERSKIP FRYSLÂN

HwBP voor sterke dijken

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

provinsje fryslân
provincie fryslân

It Fryske Gea

GEMEENTE waadhoeke

GEMEENTE NOARD EAST FRYSLÂN

LTO noord